

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ERNST THEODOR AMADEUS

HOFFMANN

Kedi Murr'un Dünya Görüşü

ÇEVİREN
M. Sami Türk

JEREMY ADLER'İN ÖNSÖZÜ VE
FRANCIS J. NOCK'UN SONSÖZÜYLE

İLETİŞİM KLASİKLERİ

Kedi Murr'un
Dünya Görüşü

Lebens-Ansichten des Katers Murr

*Nebst fragmentarischer Biographie des Kapellmeisters Johannes Kreisler
in zufälligen Makulaturblättern*

© Önsöz: Jeremy Adler, "Introduction", E.T.A. Hoffmann,

The Life and Opinions of the Tomcat Murr, Penguin Books, 1999.

© Sonsöz: Francis J. Nock, "E.T.A. Hoffmann and Nonsense", 1962.

Sonsözün hakları Blackwell Publishing Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2237 • İletişim Klasikleri 91

ISBN-13: 978-975-05-1853-9

© 2015 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-2. Baskı 2015-2018, İstanbul

3. Baskı 2022, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Ümran Küçükislamoglu,

Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Theodor Hosemann'ın *Kedi Murr'un Dünya Görüşü'nün*
1844 baskısında yer alan çizimi

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayla Duru Karadağ

BASKI Ayhan Matbaası SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ERNST THEODOR AMADEUS HOFFMANN

Kedi Murr'un Dünya Görüşü

Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in
Bazı Müsvedde Kâğıtlarından Alınmış
Parçalar Halindeki Biyografisiyle Birlikte

*Lebens-Ansichten des Katers Murr
Nebst fragmentarischer Biographie des Kapellmeisters
Johannes Kreisler in zufälligen Makulaturblättern*

ÇEVİREN *M. Sami Türk*

JEREMY ADLER'İN ÖNSÖZÜ VE
FRANCIS J. NOCK'UN SONSÖZÜYLE

iletisim

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

ERNST THEODOR AMADEUS (E.T.A.) HOFFMANN 24 Ağustos 1776'da Doğu Prusya'nın Königsberg kentinde (bugünkü Kaliningrad) dünyaya geldi. Babası Christoph Ludwig Hoffmann avukattı; annesi Louisa Albertina Doerffer köklü bir aileden geliyordu. Hoffmann iki yaşındayken anne-babası boşandı ve Louisa, oğlunu da alarak ailesinin evine döndü. Hoffmann bu evde dayısı ve teyzeleriyle birlikte büyüdü. Müzik, edebiyat ve resim dersleri aldığı Burgschule'den mezun olduktan sonra, Königsberg Üniversitesi'nde hukuk okudu. 1795 yılında mezun olduktan sonra avukatlığa başladı; Königsberg'de, Glogau'da ve Berlin'de mesleğini icra etti. 1800 yılında Polonya vilayeti olan Poznań'daki mahkemeye tayin edildi. Kuzini Minna Doerffer ile nişanlandığında da dört yıl sonra bu nişanı bozdu ve Michalina Rorer ile evlendi. Bir dönem, Poznań'ın önde gelen şahsiyetlerinin karikatürlerini çizdiği ve dağıttığı için Plock kasabasına sürüldü, sonra 1804'te Varşova'ya tayin edildi. İsimlerinden "Wilhelm"i Mozart sevgisinden "Amadeus" olarak bu yıl değiştirmiştir. 1805 yılında Cécilie adında bir kızı dünyaya geldi fakat bu sırada Hoffmann'ın hayatı altüst oldu: Fransız orduları Varşova'yı işgal etti ve Napoléon'a sadakat yemini etmeyen tüm devlet görevlileri azledildi. Hoffmann da onlardan biriydi. Eşini Poznań'a, akrabalarının yanına gönderdi, kendisi Berlin'e yerleşti ve müzik kariyerine başladı. Napoléon, bu kez de Berlin'i işgal etti. Bu sırada kızının iki yaşında öldüğünü öğrendi. Eşiyle birlikte Bamberg'e taşındı, burada orkestra şefliği yaptı; daha sonra müdür yardımcılığına yükseldi, bestecilik ve set tasarımıyla uğraştı. Dresden'e orkestra şefi olarak tayin edildi. İlk yayımlanan edebiyat eseri *Fantasiestücke in Callots Manier* (Callot Üslubunda Düş Tabloları, 1814) adlı bir öykü derlemesiydi. Daha sonra *Şeytanın İksirleri* (1815) ve *Gece Tabloları* (1816) yayımlandı. Muhafızları araştıran ve yargıya çıkaran bir heyete atandı; bu heyetin tasvip etmediği faaliyetlerinin bir parodisini *Meister Floh* (Bit Efendi) kitabının "Knarrpanti" sahnesinde yazdı. *Serapionsbrüder* (Serapion Kardeşler, 1819) derlemesini, *Prinzessin Brambilla* (Prenseler Brambilla, 1820) ve *Kedi Murr'un Dünya Görüşü'nü* (1820) hayatının son yıllarında yayımladı. Sakıncalı "Knarrpanti" sahnesinden ötürü *Meister Floh* kitabının el yazmalarına el konuldu, Hoffmann hakkında soruşturma açıldı. Bu sırada Hoffmann'ın sağlığı kötüleşti; yazar kendini ancak hasta yatağından savunabilir hale gelince, suçlamalar devam ettirilmedi. Sonunda kitap bu sakıncalı bölümler çıkarılıp yayımlandı. Hoffmann, 25 Haziran 1822'de frengi hastalığından hayata gözlerini yumdu. Berlin'in Kreuzberg semtindeki Jerusalemkirche ve Deutscher Dom Cemaati III. Mezarlığı'na defnedildi. "Amadeus" adı resmileştirilmediğinden, mezar taşında adı E.T.W. Hoffmann olarak geçmektedir. Hoffmann *Gece Tabloları* adlı öykü derlemesindeki "Kum Adam"ı yazmamış olsaydı, Freud'un bilinçaltını keşfedememiş olacağı söylenir.

İÇİNDEKİLER

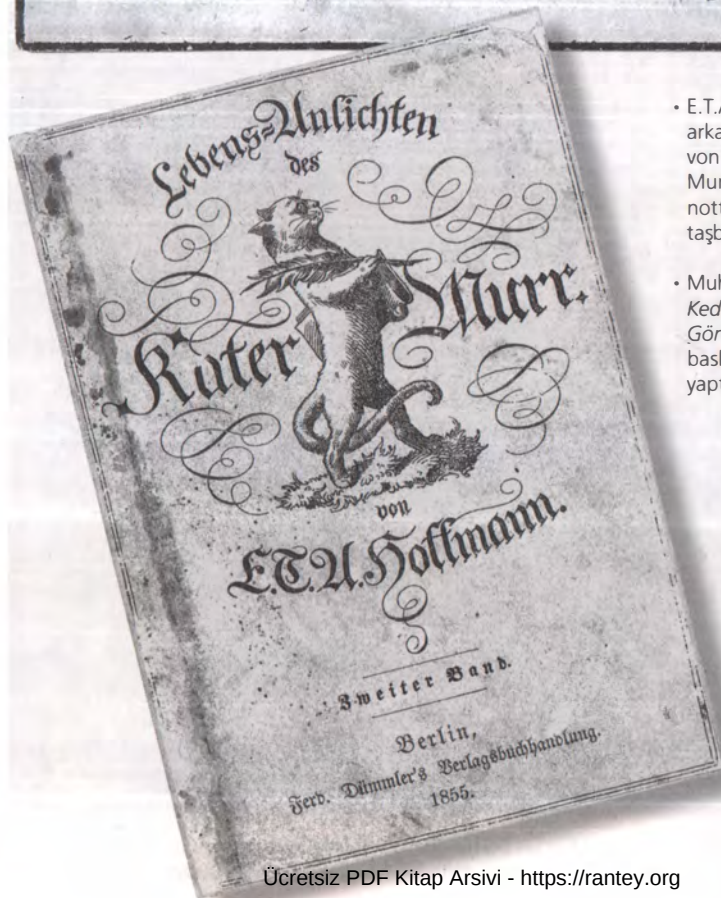
ROMANA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	17
ÖNSÖZ	
<i>E.T.A. HOFFMANN</i> / JEREMY ADLER	27

Kedi Murr'un Dünya Görüşü

BİRİNCİ CİLT	55
<i>Yayıncının Önsözü</i>	57
<i>Yazarın Önsözü</i>	61
<i>Önsöz</i>	63
BİRİNCİ BÖLÜM	
<i>Varoluş Hissiyatı</i>	65
İKİNCİ BÖLÜM	
<i>Delikanlının Hayat Tecrübeleri</i>	145

İKİNCİ CİLT	241
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Çıraklık Ayları	243
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Yüksek Kültürün Verimli Sonuçları	357
Yayıncının Sonsözü	423
SONSÖZ	
E.T.A. HOFFMANN VE SAÇMALIK / FRANCIS J. NOCK	425

In der Nacht vom 29ten bis zum 30ten November
d. Z. entschlief, um zu einem bessern Dasein
zu erwachen, mein Theurer geliebter Zögling
des Kater Murr im vierten Jahre seines hoff-
nungsvollen Lebens. Wer den Verewigter Jüngling
kannte, wer ihn wandeln sah auf der Bahn der
Jugend und des Rechts, nißt meiner Schmerz
und ehrt ihn durch Schweigen.
Berlin d. 1ten Decbr. 1821. Hoffmann

- E.T.A. Hoffmann'ın arkadaşı Theodor Gottlieb von Hippel'e yazdığı kedisi Murr'un ölümüyle ilgili nottan ilhamla yapılan taşbaskı.
- Muhtemelen Hoffman'ın Kedi Murr'un Dünya Görüşü'nün 1855 baskısının kapağı için yaptığı çizim.

Carl Friedrich Thiele'nin *Kedi Murr'un Dünya Görüşü*'nün ilk cildinin 1820'de Berlin'de yapılan ilk baskısının kapağı için Hoffmann'ın in eskizlerinden hareketle yaptığı çizimler.

Carl Friedrich Thiele'nin *Kedi Murr'un Dünya Görüşü*'nün ikinci cildinin 1822'de Berlin'de yapılan ilk baskısının kapagı için Hoffmann'ın eskizlerinden hareketle yaptığı çizimler.

Theodor Hosemann'ın *Kedi Murr'un Dünya Görüşü*'nün 1844 baskısında yer alan çizimleri.

- Maximilian von Liebenwein'in *Kedi Murr'un Dünya Görüşü*'nün 1921 baskısı için yaptığı taşbaskı resim (sol üstte).
- Hoffmann'ın kendi çizimiyle, Kedi Murr'un sırtında Prusya bürokrasisine karşı savaşırken (sol altta).
- Hoffman'ın çizimiyle Orkestra Şefi Johannes Kreisler (sağ üstte).
- Hoffmann'ın orkesrta şefi Johannes Kreisler olarak otoportresi (sağ altta).

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1776	24 Ağustos günü Doğu Prusya'nın Königsberg şehrinde (1946'da Sovyetler Birliği topraklarına geçtiğinde adı Kaliningrad olarak değiştirilmiştir) dünyaya geldi. Babası Christoph Ludwig Hoffmann avukattı; annesi eski bir Königsberg ailesinin kızı olan Louisa Albertina Doerffer'di.	– Bir önceki yıl Amerika'da Bağımsızlık Savaşı patlak vermişti. Philadelphia'da toplanan Kıta Kongresi 4 Temmuz'da "Birleşik Devletler Bağımsızlık Bildirgesi"ni onayladı. Bu bildirge, Britanya tarafından bir iç ayaklanma olarak kabul edildi. – Adam Smith, <i>Ulusların Zenginliği</i> 'ni yazdı. Edward Gibbon, <i>Roma İmparatorluğu'nun Gerileme ve Çöküşü</i> 'nün ilk cildini tamamladı. David Hume, ölmeden hemen önce <i>Dialogues Concerning Natural Religion</i> (Doğal İnancı Ait Diyaloglar) kitabını tamamladı. Thomas Paine, <i>Common Sense</i> (Sagduyu).

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1778	Annesi ve babası boşandı. Annesi, çocuğunu da alarak ailesinin evine döndü.	– Fransa, Amerika'daki ayaklanmacılarla bir anlaşma imzalayarak Amerika Birleşik Devletleri'ni 5 Şubat günü bağımsız bir ulus olarak tanıdı. 5 Temmuz günü Fransız kralı XVI. Louis, Britanya'ya savaş ilan etti. James Cook iki gemisiyle Tahiti'den yola çıktı, Hawaii adalarına ilk ayak basan Avrupalılar oldular. – Fanny Burney, <i>Evelina</i>. Mozart, Paris'te Johann Christian Bach ile tanıştı.
1781	Königsberg'in merkezindeki Burgschule'ye yazıldı. Özellikle klasik edebiyata meraklı olsa da resim dersleri aldı, piyanoda yetenekli olduğunu gösterdi.	
1786		– Mozart'ın ünlü operası "Figaro'nun Düğünü" ilk kez sahnelendi. Goethe, İtalya'ya yolculuk etti ve burada edindiği izlenimleri <i>İtalya Seyahati</i>'nde derledi. – William Beckford, <i>Vathek</i>. Francisco Goya, İspanya kralı III. Carlos'un saray ressamı oldu.
1789		– Bastille Hapishanesi'nin 14 Temmuz günü basılması ve yıkılması, Fransız İhtilali'nin resmi başlangıcı sayılır. Ayaklanan halka soylular ve kilise mensupları da katıldı ve yeni bir Ulusal Meclis kuruldu; bu meclis "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"ni okudu ve feodal hakların sona erdiğini ilan etti. – Mary Wollstonecraft, <i>İnsan Haklarının Müdafası</i>.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1792	Königsberg Üniversitesi'nde hukuk okumaya başladı.	– Fransa, Marie Antoinette'in kardeşi III. Leopold'un kralı olduğu Avusturya'ya mültecileri teslim etmesi için ultimatö verdi. Bu istek reddedilince, iki ülke arasında savaş başladı. Prusya, Avusturya'ya katıldı ve Fransa sınırındaki Verdun'ı ele geçirdi. Alman işgalinden korkan Parisliler beş günlük bir ayaklanma çıkardılar, çoğu siyasi mahkûm olan 1.500 kişiyi öldürdüler. – Mary Wollstonecraft, <i>Kadın Haklarının Müdafası</i>. İsveç başkenti Stockholm'de ulusal müze Kungliga Museet kuruldu.
1793		– Fransa'da cumhuriyet ilan edildi; XVI. Louis ve Marie Antoinette idam edildi. İhtilalin beyinlerinden olan Jean Paul Marat, Charlotte Corday tarafından öldürüldü. Bu suikastle Fransız İhtilali'ni kurtardığını sanan Corday, terör dönemini başlatmış oldu. Rusya çaricesi II. Katerina, Avusturya kralı II. Joseph ve Prusya kralı II. Frederick Wilhelm, Fransa'daki iç karışıklıktan faydalananak Polonya topraklarını işgal ettiler.
1795	Mezun oldu ve avukatlığa başladı; Königsberg'de, Silezya'nın Glogau kentinde, sonra da 1800 yılına kadar Berlin'de mesleğini icra etti.	– Rusya, Avusturya ve Prusya, Polonya topraklarını üçüncü kez bölüştüler. Fransa'da düzen ve asayiş isteyenlerin ayaklanması şiddetle bastırıldı. Yeni anayasa mülkiyet haklarını savunsa da, kiliseden ve aristokrasiden alınmış toprakların geri verilmeyeceğini belirtiyordu. – Goethe, <i>Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları</i>; Marquis de Sade, <i>Yatak Odasında Felsefe</i>. II. Katerina, St. Petersburg'da İmparatorluk Kütüphanesi'ni kurdu.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1798	Kuzini Minna Doerffer ile nişanlandı.	– Napoléon, Britanya'nın Hindistan ile olan ticaretini aksatmak için Mısır'ı işgal etti. Iskenderiye yakınlarında Amiral Horatio Nelson ile karşı karşıya gelen Fransız donanması bozguna uğradı. – Samuel Taylor Coleridge ve William Wordsworth, <i>Lyrical Ballads</i> (Lirik Baladlar) kitabını yayımladı. Bu şiirler, İngiliz romantizminin başlangıç noktası sayılmaktadır. Wordsworth'ün "Tintern Abbey" ve Coleridge'in "Yaşlı Gemici" şiirleri ilk defa bu kitapta yayımlanmıştır.
1800	Prusya topraklarına ait Polonya vilayeti Poznań'da (günümüzdeki adıyla Poznań) mahkemeye tayin edildi.	– İspanya'yla yapılan San Ildefonso Antlaşması'yla Louisiana toprakları tekrar Fransa'ya geçti. Jacques-Louis David, ünlü "Madame Récamier"nin Portresi'ni yaptı. – Ludwig van Beethoven'ın 1. Senfoni'si Viyana'daki Burgtheater'da ilk kez seslendirildi.
1802	Minna Doerffer ile olan nişanını bozdu ve 26 Temmuz günü Michalina Rorer ile evlendi. Poznań'ın önde gelen kimselerinin karikatürlerini çizmek ve dağıtmaktan Plock kasabasına sürüldü.	– Haiti bağımsızlık lideri Toussaint Louverture müzakere için geldiği yerde Fransızlarca tutuklandı, gemiyle Fransa'ya getirildi ve hapse atıldı. Ertesi yıl hayatını kaybetti. – François-René de Chateaubriand, <i>René</i>. John Constable, "Dedham Vale" resmini tamamladı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1804	Varşova'ya tayin edildi. Mozart sevgisinden dolayı "Wilhelm" ismini "Amadeus" olarak değiştirdi.	– Londra'da Kraliyet Cerrahlar Birliği kuruldu. Avrupalıların taşıdığı bilinmeyen bir hastalık yüzünden Hawaii nüfusunun neredeyse yarısı olan 150.000 kişi hayatını kaybetti. Fransız Senatosu, Napoléon Bonaparte'ı imparator "seçti". Bu olaya öfkelenen Beethoven, "Symfonia Buonaparte" eserinin ilk sayfasını yırttı. Eser bugün "3. Senfoni" olarak bilinir.
1805	Hoffmann ailesinin ilk kızı Cäcilie dünyaya geldi.	– Britanya ile savaşta İspanya, Napoléon'un saflarına; Rusya, Avusturya ve İsveç Britanya saflarına katıldı. Napoléon, Milan'da İtalya Kralı ilan edildi. İngiltere'yi işgal etmek isteyen Napoléon, Cádiz'den bir filo gönderdi. Trafalgar Deniz Muharebesi'ni Fransa kaybetmiş, bu olay Napoléon'un önlenemez yükselişinin yavaşlamaya başladığı an olmuştur. – Pall Mall Resim Galerisi olarak da bilinen British Institution, Londra'da kuruldu. British Museum, Charles Townley'nin Antik Roma dönemine ait heykellerini satın aldı.
1806	Varşova'ya giren Napoléon'un subaylarına sadakat yemini etmeyen Prusyalı memurlar arasında olan Hoffmann görevinden kovuldu.	– Avusturya imparatoru I. Franz Stefan'ın Kutsal Roma İmparatoru sıfatını reddetmesiyle, Kutsal Roma İmparatorluğu resmi olarak dağıldı. – Goethe, <i>Faust</i> 'un ilk halini tamamladı. Birleşik Devletler'de Noah Webster, ilk sözlüğünü yazdı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1807	Eşini Poznań'a, akrabalarının yanına gönderdi; kendisi Berlin'e yerleşti ve müzik kariyerine başladı. Napoléon'un orduları bu kez Berlin'i işgal etti. Para durumu gittikçe kötüye giden Hoffmann, kızı Cäcilie'nin öldüğünü öğrendi.	– Britanya kendi gemileri ve Napoléon'a ait tüm gemiler için Atlas Okyanusu'nda köle ticaretini yasakladı. Manchester, İngiltere'de dünyanın en büyük fabrikası açıldı: fabrika, kömürden elde edilen buhar enerjisi ile çalışıyordu. – Napoléon, Borghese koleksiyonunu satın aldı ve Paris'e taşımaya başladı. Thomas Beckford'ın anıtsal büyüklükteki Neo-Gotik malikânesi "Fonthill Abbey" tamamlandı. Bina aceleyle inşa edildiğinden 1825 yılında yıkılmaya başlamıştır.
1808	Eşiyle birlikte Bamberg'e taşındı, burada orkestra şefi oldu.	– İspanya kralı IV. Carlos ile oğlu Ferdinand arasındaki taht kavgasına müdahale ederek iki veliahtı da hapseden ve kardeşini Napoli'den İspanya krallığına getiren Napoléon'un orduları İspanya'da huzursuzluğa neden oldu. İspanya'nın ayaklanması Portekiz'e sıçradı ve Britanya'da ayaklanmaya yardımcı oldu. – Münih Güzel Sanatlar Akademisi kuruldu. Rijksmuseum, Lahey'den Amsterdam'a taşındı. Beethoven'ın Viyana'daki ünlü "28 Aralık Konseri"nde 5. ve 6. Senfoniler ile "4. Piyano Konçertosu" ilk kez seslendirildi.
1810	Bamberg tiyatrosunun müdür yardımcısı oldu; bir yandan bestecilik ve set tasarımı yapıyordu.	– Pek çok cephede aynı anda savaşan Napoléon'un gücü azaldı. Britanya'ya karşı koyduğu ambargo işe yaramadı; bu yıl Britanya'nın en çok ithalat yaptığı yıl olmuştur. Kamehameha, tüm Hawaii adalarının hükümdarı oldu. – Beethoven, "Für Elise"yi besteledi. Goya, "Savaşın Felaketleri" baskı dizisine başladı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1811	Müzik dersleri verdiği Julia Marc'a tutkuyla âşık olsa da hisleri platonikti. 15 yaşındaki Julia, ertesi yıl bir bankacıyla evlenecek ve Hamburg'a yerleşecekti.	– Fransız ordusu Portekiz'den püskürtüldü. Venezuela, Bolivya ve Kolombiya bağımsızlıklarını ilan etti. Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Memlûk beylerinin hepsini davetli oldukları ziyafet sırasında öldürttü. – Oxford Üniversitesi, ateizm üzerine bir risale kaleme alan Percy Shelley'yi okuldan attı. Jane Austen, <i>Sagduyu ve Duyarlılık</i>. Jean Dominique Ingres, "Jüpiter ve Thetis"
1812		– Fransa'nın Rusya'yı işgali. Napoléon'un Borodino Muharebesi'nde 35.000'e yakın askerini kaybetmesi ve Moskova'dan çekilmesiyle, Napoléon Savaşları'nda bir dönüm noktasına gelindi. Rus-Osmanlı Savaşı sona erdi; Besarabya toprakları Rusların oldu. – "Luddite" adı verilen bir grup işçi, imalathaneleri basarak makinelere hasar verdi. Lord Byron, Britanya Parlamentosu'nda görevine başladı. "Grimm Masalları" ilk kez yayımlandı.
1813	Dresden'e orkestra şefi olarak tayin edildi.	– Rusya-İran Savaşı: Gülistan Antlaşması'yla Karabağ toprakları Rusya'ya geçti. Wellington Markizi, Joseph Bonaparte'ın İspanyol Kraliyet Koleksiyonu'ndan gasp ettiği 83 resmi geri aldı. – Jane Austen, <i>Gurur ve Önyargı</i>; Lord Byron "Giaoour" (Gavur) şiirini yazdı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1814	İlk öykü derlemesi <i>Fantasiestücke in Callots Manier</i> 'yi (Callot Üslubunda Düş Tabloları) yazdı: İlk iki cildi Paskalya'da, üçüncüsü aynı yılın sonbaharında, dördüncü cilt ise ertesi yıl yayımlandı.	– Rus ve Prusya güçleri Paris'e girdi ve Napoléon Elba Adası'na sürgün edildi. Yeniden kaleme alınan Paris Antlaşması'yla Fransa ve galip ülkeler arasında barış sözleşmesi imzalandı. Avrupa'da güçler dengesinin yeniden düzenlenmesi için Viyana Kongresi toplandı. Altıncı Koalisyon orduları Paris'e girdi. Metronomun icadı. – Jane Austen, <i>Mansfield Park</i> ; Walter Scott, <i>Waverley</i> .
1815	Romanı <i>Şeytanın İksirleri</i> 'nin ilk cildini yayımladı; ikinci cildi ertesi yıl çıkacaktı.	– Fransa'da “Yüz Gün”: Napoléon Şubat ayında Fransa'ya döndü ve Waterloo Muharebesi'nde son kez yenilgiye uğradı. Bourbon Restorasyonu dönemi başladı. XVIII. Louis tekrar tahta çıktı. – Jane Austen, <i>Emma</i> . J.M.W. Turner, “Dido'nun Kartaca'yı Kuruşu” resmini yaptı. Schubert, “Erlkönig”i besteledi.
1816	Ünlü hikâyesi “Kum Adam”, <i>Gece Tabloları</i> adlı hikâye derlemesinin ilk cildinde yayımlandı.	– 1815'te patlayan Tambora Yanardağı yüzünden kötüleşen hava şartları, Kuzey Yarımküre'de bu senenin “Yaz Olmayan Yıl” olarak bilinmesine sebep oldu. Lord Byron, Percy Shelley ve Mary Shelley Cenevre Gölü'nde mahsur kaldıkları evde birbirlerine gotik hikâyeler anlattılar. <i>Frankenstein</i> bu evdeyken yazılmıştır. – British Museum, Elgin Mermerleri'ni satın aldı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1819	Muhallif kimseleri araştıran ve yargıya çıkaran bir heyete tayin edildi; bu heyetin tasvip etmediği faaliyetlerini <i>Meister Floh</i> (Bit Efendi) kitabının “Knarrpanti” sahnesinde irdelemiştir. <i>Serapionsbrüder</i> (Serapion Kardeşler) derlemesinin ilk cildi yayımlandı; diğer ciltler 1820 ve 1821 tarihlerinde çıktı.	– İngiltere’de Peterloo Katliamı: Napoléon savaşlarından sonra terhis olan askerlerle artan işsizlik, Manchester gibi sanayi kentlerinde huzursuzluğa neden oluyordu. Konuşmacı Henry Hunt’ı tutuklamak isteyen süvarilere karşı başlayan mücadele ayaklanmaya dönüştü, on bir kişi hayatını kaybetti. – Bu yıl, şair John Keats’in hayatının en üretken yılı olmuştur. Walter Scott, <i>Ivanhoe</i> .
1820	<i>Prinzessin Brambilla</i> (Prenses Brambilla) ve <i>Kedi Murr’un Dünya Görüşü’nün</i> ilk cildi yayımlandı.	– “Venus de Milo” heykeli, Milos adasında keşfedildi. Aleksandr Puşkin, Ruslan ve Ludmila’yı yazdı.
1822	<i>Meister Floh</i> kitabının el yazmalarına el konuldu ve “Knarrpanti” sahnesinden alınan heyet üyesi Karl Albert von Kamptz’in şikâyetiyle, disiplin soruşturması başlatıldı. Bu sırada sağlığı kötüleşen Hoffmann; kendini ancak hasta yatağından savunabilir olunca, suçlamalar devam ettirilmedi. Sonunda kitap, bu kısım çıkarılarak yayımlandı. “Des Veters Eckfenster”i (Kuzininin Köşe Penceresi) yazdı ve yayımladı. 25 Haziran günü, 46 yaşında frengiden hayata gözlerini yumdu. Berlin’in Kreuzberg semtindeki Jerusalemkirche ve Deutscher Dom Cemaati III. Mezarlığı’na defnedildi. “Amadeus” ismi resmileştirilmediğinden, mezar taşında adı E. T. W. Hoffmann olarak geçmektedir.	– Percy Shelley, Livorno’dan Lerici’ye geçerken Liguria Denizi’nde teknesi batınca boğularak hayatını kaybetti. On gün sonra cesedi Viareggio kıyılarına vurdu; Lord Byron ve Edward John Trelawny kumsalda naaşını yaktı. Viyana’da akordiyon icat edildi.

ÖNSÖZ
E.T.A. HOFFMANN
JEREMY ADLER

I

E.T.A Hoffmann Almanya'nın en önemli hikâye anlatıcısıdır. Bu itibarla, modern kurmaca üretiminde önemli bir yeri vardır. Diğerlerinin sosyal meselelerle ilgili daha geniş bir yelpazesi ya da daha iyi bir kavrayışı olabilir, ama Hoffmann hikâye anlatıcılığından duyduğu dizginlenemez neşesini cana yakın, kozmopolit ve insancıl bir sesle sergilemede eşsizdir. Dahası, erken dönem Alman Romantizmi'nde ortaya çıkan yorucu fikirler, onun ellerinde, mükemmelen resmedilmiş, sık sık komik karakterlerle dolu bir kalabalığın olduğu sürükleyici hikâyelere dönüşmüştür. *Der goldne Topf*'taki (Altın Kâse) sakar öğrenci Anselmus, *Matmazel Scuderi*'deki şeytani mücevherci René Cardillac ve *Kedi Murr*'daki gergin besteci Johannes Kreisler inandırıcı bireyler ve Romantik fikirlerin ete kemiğe bürünmüş halleridir. Canlı renklerle resmedilen karakterleri ve ustalıkla kurulan olay örgüsüyle bağlantılandırılmış keyif verici bakış açısıyla birlikte *Kedi Murr'un Dünya Görüşü: Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in Bazı Müsvedde Kâğıtlarından Alınmış Parçalar Halindeki Biyografisiyle Birlikte*, Hoffmann'ı gücünün doruğunda göstermektedir. Son başyapıtı olmasının yanı sıra muhtemelen tüm Alman Romantik romanları arasında en okunabilir olanıdır. Ve muhtemelen en komiğidir de.

Hoffmann'ın yazınında birey ve hayal gücüne, hem doğa hem doğaüstüne ve sanatın kendisine dair romantizm vardır, ama bu meseleleri günlük hayatın sıradan koşuşturması ve telaşı içinde verir. Hoffmann gündelik hayatta tuhaf, fantastik, saçma ve yüce olanı keşfeder. Karakterleri öğrenciler, memurlar, saray mensupları, bürokratlar; ekmek, bira ve tütün kazanmak için çok çalışması gereken erkekler ve kadınlardır. Onun dünyasının sakinleri arasında meslek erbabının yanı sıra –rahipler, avukatlar ve doktorlar– hizmetçiler ve sıradan insanlar da vardır. *Kedi Murr*'da oldukça belirgin bir şekilde ön plana çıkan kısır Alman aristokrasisini de yakından inceler. Hizmetçi sınıfı, burjuvazi ve aristokrasi tarafından temsil edilen üç ana sosyal sınıftan oluşan arka planda Hoffmann, hiçbir yere ait olmayan; kendi anlayışlarıyla diğer fanilerden ayrılan, dünyevi gerçeklik ile sonsuzluk arasında bölünmüş bir cehennemle karşı karşıya kalan, boşucu sosyal geleneklerin baskısını her daim hisseden sanatçılar ve zanaatkârlar gibi aykırı karakterlere de odaklanır. İki dünyayı karşılaştıran Hoffmann burada keşfettiği zıtlığın keyfini sürer. Manevi-ruhsal durumları mantık çerçevesinden gözler önüne sererken ampirik deneyimin ardındaki yarı karanlıkta yatan gizli olayları derinlemesine inceleyerek akıl dışına boyun eğer ve kendini kaybeder. Gotik korkuyla oynamaktan keyif alır, ama bu arada fani dünyanın ardındaki miti de mizah aracılığıyla ortaya koyar. Hoffmann'ın anlatıcıları baştan sona insanlığa karşı öylesine bir sıcaklık, okura karşı öyle bir şefkat gösterirler ki, bizi, "sevgili okur"larını büyülerler ve kandırırlar; hem de bunu, bizi her zaman olmasa da sık sık fantastik olabilen bir dünyada kapana kısırarak; anlatıcıyı ve masalı sevdirek yaparlar. Hoffmann böylece Novalis'in Romantizm'in sıradanı abarttığı ve ruhu cisimleştirdiğine dair olağandışı tanımını ("Dünya romantikleşmeli...") değiştirerek, gerçek ile doğaüstü arasındaki ilişkiyi yeniden tartışmaya açar. Yazıyı, gerçek ile fantezi arasında sürekli içerik değiştiren bir diyalog olarak ele alır. Bunlar şimdiye kadar görülmemiş; şaşırtıcı şekillerde bir araya getirdiği tematik öğelerdir. Bu yöntemi icat edip popüler edebiyatın hizmetine sunarak ciddi edebiyat ile okuryazar halk arasındaki anlaşmayı yeniden yapmıştır. Kentsel gerçeklik de mitsel fantezi de onun eserlerinde önemli formülasyonlara kavuşur. Bu nedenle, kendi döneminde sıradan Alman okur arasında popüler olması; Goet-

he'nin temsilcisi olduğu çağdaş elitler arasında ise sevilmemesi kendisinden kaynaklanır. Ironik ve müphem edebi konumuna rağmen Almanya'nın en popüler yazarlarından biridir. Ayrıca Alman Romantizmi'nin estetik keşifleri, özellikle de Schlegel kardeşlerin, Novalis, Tieck ve Wackenroder'in fikirlerinin yanı sıra Fichte ve Schelling'e dayanan, Romantik felsefenin popülerleştirilmiş versiyonunun daha geniş Avrupa'lı okur kitlelerine ulaşması da büyük ölçüde Hoffmann sayesinde olmuştur. Thomas Mann'ın da gözlemlediği gibi, 1940'larda yazan Hoffmann Avrupa'da başarılı olan yegâne 19. yüzyıl Alman yazarıdır.

Hoffmann'ın doğrudan etkilediği yazarların 19. yüzyıl edebiyatına dair genel bir fikir verdiğini fark etmek şaşırtıcıdır. Fransa'da takipçilerinin arasında Balzac ve Baudelaire vardır. Merimée ve Gautier de Hoffmann ekolüne aittir, tıpkı bir istakozu bir kurşun üstünde Paris'i gezdirmek gibi tuhaf fikriyle Hoffmannvari fanteziyi hayata geçiren Nerval gibi. Hoffmann'ın arabesk takipçileri daha sonraki züppelerin protestolarını ve isyanları beslemiştir. İngiliz ve Amerikan edebiyatında Poe ve Dickens ona çok şey borçludur. Poe'nun "Usher Malikânesinin Çöküşü" isimli hikâyesi Hoffmann'ın "Das Majorat"ını (Koşullu Miras) ve *Uğultulu Tepeler*'i hatırlatır; ve *Kasvetli Ev*'in başında "Holborn Tepesi'ne doğru kocaman bir kertenkele gibi yalpalayan" hayalî Canavar Hoffmann'ın *Der goldne Topf*'unda Dresden'de yaşayan efşanevi Salamender ile esrareniz bir benzerlik gösterir. Benzer şekilde, *Dr Jekyll* ve *Bay Hyde*'daki ikili karakter de Hoffmann'ın *Matmazel Scuderi*'deki, Paris'in en iyi mücevhercisinden kötü niyetli bir katile dönüşen şeytani kızıl saçlı zanaatkâr René Cardillac'ı anımsatır.¹ Thackeray ve Meredith'in de Hoffmannvari anları vardır. Rusya'da ise diğerlerinin yanı sıra Gogol ve Dostoyevski ayarında bir hikâye anlatıcısı olan Puşkin de Hoffmann'ın etkisini kanıtlamaktadır. Gerçek suç hikâyesi de (Hoffmann'ın masum kadın dedektifi Matmazel Scuderi, Miss Marple'in bir atasıdır) Dostoyevski'nin *Suç* ve *Ceza'sı* ve Kafka'nın *Dava'sı* gibi eserlerde geliştirilen metafizik suç romanı da, Hoffmann'ın yaşamın karanlık tarafına ilgisini genişletir, tıpkı Hoff-

1 Bu çevirinin ilk baskısındaki itinalı eleştiri yazısında Howard Gaskill'in de dediği gibi, George Eliot da Murr'a gönderme yapan 19. yüzyıl romancıları arasındadır. Tuhaf görünse de Hoffmann'ın romanının George Eliot'ı iki farklı hikâyeyi tek, karmaşık bir kitapta birleştirmeye teşvik ederek *Middlemarch* için ilham vermiş olması muhtemeldir.

mann'ın suça dair fikirlerinin psikoloji alanındaki incelemelerini yoğunlaştırıp derinleştirmesi gibi. Tabii ki bu kaygıları Hoffmann icat etmemiştir ama katkısı muazzamdır ve bazen gözden kaçırılmaktadır. Bu nedenle, Franz Kafka üzerine etkileyici bir makalesinde Milan Kundera hayal gücünü yeniden icat ederek modernist kurmacanın yolunu açtığı için Kafka'yı över ama Kafka da bunu yaparken kendisi gibi esrarengiz olanı tercih eden Hoffmann'ı yeniden yorumlamaktadır aslında. Kafka'nın *Dönüşüm*'de ortaya koyduğu Gregor Samsa'nın böceğe dönüşme sahnesi gibi mantık çerçevesinde imkânsız olanı zorlayan realizmi, bu tekniği estetik bir öğreti olarak formüle eden ve bu formülü "*Serapionitic Ilke*" olarak adlandıran Romantik yazara bir geri dönüştür. Bugün Italo Calvino'nun anlatsal piro-tekniklerinde, Garcia Marquez'in yüzyıllık yalnızlığında, Mario Vargas Llosa'nın oyun yazarlığında ve Umberto Eco'nun fantastik manastırında bilinen Hoffmannvari özellikler kötüye kullanılmaktadır. Bu yenilikler o kadar yaygın bir hale geldi ki, büyülerine kapılmamız için Hoffmann'a doğrudan aşına olmamız gerekmiyor – gerçi onu hiç tanımamak en büyük okuma zevklerinden birinden mahrum kalmaktır. Büyülü gerçekçiliğin gerçek babası odur.

Hoffmann'ın hikâyeleri ve romanları Cervantes'ten sonra kurmacanın günümüze gelişinin önemli bir kanalıdır. Sürecin araçları arasında sadece Alman Romantizmi değil 19. yüzyıl romanında benimsenen üslup, hiciv ve mizahın zikzaklı satırları (Rabelais'den Cervantes ve Sterne'e kadar uzanan bir hat) vardır.

Kedi Murr nihayet bu diyaloga dahil olmaktadır.

Dönüp baktığımızda, kedinin kendisinde, Cervantes'in çenebaz dişi köpeğiyle, köpek Berganza'nın kedi torunuyla karşılaşırız; Murr'un sanatsal emsali Johannes Kreisler da ise daha önce Diderot'nun *Rameu'nun Yeğeni*'nde kendini kanıtlamış olan bir müzisyenin sanatsal cazibesini sezinliyoruz; Hoffmann'ın Kreisler'ın hikâyesindeki biyografi yöntemi üzerine ironisinde, romanın gereğinden fazla uzun olan başlığının da anımsattığı gibi *Tristram Shandy*'nin mizahını fark ediyoruz; kedi romanının oyunbaz ve parçalı yapısı ise, Diderot'nun *La Rêve de d'Alembert* (D'Alembert'in Rüyası) ve Sterne'ün *Duygusal Bir Yolculuk*'u gibi Aydınlanma'nın usta eserlerini anımsatıyor. Bu nedenle, *Kedi Murr* hiciv ve komedi romanından alınan önemli fikir-

leri ve araçları tekrarlayıp çeşitlendirmektedir, ama aynı zamanda daha sonraki yazarlar tarafından benimsenip geliştirilen yeni motifler ve teknikler de yaratmaktadır.

Romanın çok geniş alana yayılan olağanüstü bir etkisi vardır. Kierkegaard'ın *Ya/Ya da'sı* romanın kutuplu yapısını uyarlarken Bulgakov aynı tekniği *Usta ile Margarita*'da çeşitlendirir. Bir o kadar biçimci olan Thomas Mann kariyerinin zirvesinde kendi *magnum opus'u*, *Dr. Faustus'u* yazmaya karar verdiğinde *Kedi Murr'a* döner. Bugün bile, Hoffmann'ın kedisi (Flaubert'in papağanı gibi), yakın zamanda bir kedi hikâyesine başlayan çağdaş Alman yazar Christa Wolf'un çalışmasında görülebileceği gibi, edebi ilham sağlamaya devam etmektedir.

Çeşitli Hoffmann'cılar, Nodier üstüne bir makalede Sainte-Beuve'nin onları "Hoffmann'ın poetik ailesi" olarak adlandırırken zaten ortada olanı duru bir şekilde ifade ettiğini belirtmişlerdir. 19. yüzyılda camianın kalenderlik, isyan ve estetik özgürlüğü temsil ettiği söylenebilir. Sir Walter Scott "On the Supernatural in Fictitious Compositions" (Kurmaca Eserlerdeki Doğadışı Üzerine) isimli makalesinde bir taraftan gelenek ve realizm arasındaki sınırları, diğer taraftan hayali kurmacanın sınırlarını çizerek farkında olmadan, bastırmaya çalıştığı Hoffmann etkisini büyütür:

Bu tür masalları eleştiriye tâbi tutmak imkânsızdır. Şiirsel bir zihnin ürünü değildirler, delilikten kaynaklanan halüsinasyonların taşıdığı sahiçiliği dahi çok nadiren taşırlar; sersem bir hastanın gördüğü ateşli rüyalar; bizi kimi zaman tuhaflıklarıyla heyecanlandırdıkları ya da şaşırttıkları olsa da hiçbir zaman anlık bir ilgiden fazlasını göstermek istemeyiz. Aslında Hoffmann'ın esin kaynakları aşırı afyon tüketiminin esin verdiği fikirlere benzer, öyle ki durumunu eleştiren ziyade tıbbi desteğe ihtiyacı olan bir vaka olarak düşünmekten alamayız kendimizi.²

Baudelaire'den sonra estetik eğitime tâbi tutulan modern göz için Scott'un laneti daha çok bir davettir, onun beğenisine maruz kalmakla eşanlamlıdır. Neyse ki modern eleştiri, sanatçı ile sanat anlayışı-

2 Sir Walter Scott, "On the Supernatural in Fictitious Compositions; and particularly on the Works of Ernst Theodore William Hoffmann", *The Foreign Quarterly Review*, Londra, 1827, 97 vd.

nı karıştıran Scott'un ötesine geçmiştir. Çoğu okur artık Hoffmann'ın Scott'tan kurtulmuş, her daim hazır ve nazır olan aklını ve ironisini, Scott eleştirisinin kendini beğenmiş görkemine tercih ediyor. Ayrıca Hoffmann'ın anlatısal bilincini alışkanlık haline getiren günümüz okuru, delilik ve deliliğin temsili arasındaki ayrımı daha iyi yapacak ve Hoffmann'ın keskin renklerle çizilmiş delilik portrelerini büyük bir takdirle kabul edecektir: Hoffmann'ın sempatik deneyleri kınama değil empati duygusunu davet ederler, çünkü akıllılık ile delilik arasında bir yerde var olan, eziyet çeken varlıklar aracılığıyla en içteki benliğimizi anlamamıza yardımcı olurlar; aslında artık Hoffmann'ın hasta bir zihnin ürünü olmaktan çok uzak olan, ruhsal sorunlarla ilgili çalışmalarının – *Kedi Murr*'daki karakter çiziminin de çok şey borçlu olduğu– erken dönem 19. yüzyıl psikiyatrisinden çok faydalandığını biliyoruz. Uyuşturucu ve diğer uyarıcılara gelince, dikkatli bir okur, "uyuşturucu bağımlısı" metinlerin semptomlarını sergilemek şöyle dursun, *Der goldne Topf* gibi eserlerin tütün, bira, şarap, punç ve konyak gibi leziz *saykodelik* maddeleri sorunsallaştırdığını fark edecektir. Kreisler'in 1822 tarihli bir çizimi, onu elinde pipoyla delicesine dans ederken gösterir. Muhtemelen afyon içmiştir. Ama Hoffmann'ın zengin eserleri biçimsel bir dene-timden geçirilmiş saykodelik görüntülerin yan ürünleri değildir.

Sonraki yazarlar Scott'un çizdiği muharebe hattını yeniden düzenlediler. Kendi kitabı *Le Secrétaire intime*'de (Kişisel Sekreter) *Kedi Murr*'a gönderme yapan George Sand, Hoffmann'ı sürekli tekrar eden delilik suçlamalarına karşı güçlü bir şekilde savunmuştur.

İnsanlık tarihinde hiç kimse rüyalar dünyasına bu kadar özgür ve saf bir şekilde girmemiştir, kimse şiirsel cazibenin saçmalığına karşı bu kadar mantık, duygu ve akılla ilerlememiştir, kimse hayal gücüne daha az güvenmemiştir. Ama hayal gücü, onun bileşeni, gerçek dünyası, düşüncelerinin gerçek alanıydı. (...) Yazılarının doğası ve kendi eylemlerinin iç mantığı zihninin tamamen sağlıklı olduğunun kanıtıydı.³

Sand, Hoffmann'ın hayal gücüne bağlılığının hakkını veremiyor olsa da akıl sağlığı ve eserleri üzerine yargısı inkâr edilemezdir.

Flaubert de *Madam Bovary*'de Emma tutkusunu açıkça belli ettiğinde, Scott'un kurmacasını hicvederek Scott'a aynı cevabı verir. İro-

3 George Sand, *Œuvres Autobiographiques*, cilt 2, Paris, 1971, s. 984.

nik de olsa bu pasajda gerçeklerden kaçan ve temelde sağlıklı olmadığı ortaya çıkan, Hoffmann'ın değil Scott'un edebiyatıdır. Emma, Hoffmannvari bir müzikal coşku yaşar. Flaubert'in Emma'nın müziğe tepkisiyle alay eden anlatıcısı aynı zamanda bilindiği gibi, Hoffmann'ın müzik yazımına kazandırdığı tarzı incelikle kullanmaktadır. Hoffmannvari düzen realizmin tam merkezine yayılır, Flaubert'in "Romantizm şeytanlarını çağırdığı" an, Hoffmann'ın poetik ailesinin Scott karşısında başarıya ulaştığını gösterir.

II

Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann, 24 Ocak 1776'da Doğu Prusya'daki taşra hükümetinin başkenti olan kıyı kenti Königsberg'de doğdu. 1804'te, Mozart'a olan sevgisinin göstergesi olarak Amadeus ismini aldı ve E.T.A Hoffmann olarak tanınmaya başladı. Çocukluğunda mutsuzdu, özellikle doğumundan birkaç yıl sonra boşanan anne babası onunla pek ilgilenmediği için. Babası Königsberg'den ayrıldı. Mutsuz annesi, baba evine döndü, çocuk orada anneannesi, üç teyzesi ve *Kedi Murr*'da "o-weh" olarak geçen bağınaz ve aksi dayısı Otto Wilhelm Doerffer'le büyüdü. Aynı evde, gelecekte yazar olacak Zacharias Werner, delilik gösterilerine düşkün bir anneyle birlikte acıklı şartlarda yetişti. Hoffmann 1782'de okula başladı, ünlü bir yazarın yeğeni olan Theodor Gottlieb von Hippel'le tanıştı ve çocuklar sıkı arkadaş oldular. Baştan itibaren 1818'de de yazdığı gibi, Hoffmann'ın "müziğe yoğun bir ilgisi" vardı. Tüm ailenin katıldığı müzik geceleri düzenlenen şehirde, canlı bir müzik hayatı vardı. Hoffman'a "o-weh" piyano çalmayı öğretti. Bu yıllarda ilk kez Mozart'ı dinledi; *Der goldne Topf*'dan *Kedi Murr*'a, beden ve ruh, erkek ve kadın, iyi ve kötü ikilikleri arasındaki çatışmalarla yazımını şekillendiren "Sihirli Flüt"le bu yıllarda karşılaştı. *Der goldne Topf*'daki Sarastro ve Gecenin Kraliçesi, *Pot*'taki Lindhorst ve Elma Kadın'da, Üstat Abraham ve Madam Benzon ise *Kedi Murr*'da yaşar. Rousseau'nun *İtiraf*ları Hoffmann'ın müzikal kompozisyona dair fikirlerini etkilemiş ve *Kedi Murr*'un birkaç tanesini Kreisler'a atfettiği seksenin üzerinde beste yapmıştır. Öte yandan Hoffmann bütün bu eğilimine rağmen on altı yaşında Königsberg Üniversitesi'nde hukuk bölümüne girmiş, ger-

çi sonra bu alanı sevmiş ve önemli bir avukat olmuştur. Hoffmann'ın bu yıllarda şaheserine damga vuran özellikler taşımaktadır. 1796'da yazdığı ve günümüze de kalan bir fragmanı Sterne'den izler taşır ve hatta denebilir ki *Tristram Shandy*'deki şablonları tuhaf bir şekilde değiştirmiştir.⁴

Hoffman'ın eğri büğrü çizgisi daha sonra *Kedi Murr*'da da ortaya çıkan Sterne'ün zikzaklı anlatı tekniğine olan aşinalığının ilk kanıtı niteliğindedir.⁵

Königsberg'deki mahkemede avukatlık yaparak geçirdiği staj döneminde Hoffmann, yazı yeteneğinin üstüne düşmek yerine resme başladı. Bunun yanı sıra piyano öğretmenini olarak çalıştı; yirmilerinin sonunda evli bir kadın olan öğrencisi Johanna Dorothea Hatt'e âşık oldu. Hatt de yakınlık gösterdi ve altmışlarındaki eşiyle ilişkisini bitirmeye çalıştı, aralarındaki mektuplaşma 1798'e kadar sürdü. Hoffmann bu kadında mükemmeliyetin erişilmez halini buldu, buna daha sonra *Künstlerliebe* yani sanatçının, şehveti reddederek kendini erişilmez bir ideale adanmasına dayalı olan sanatçı aşkı adını verdi. Hoffmann daha derin olmakla birlikte benzer bir deneyimi Bamberg'de yaşadı, orada başka bir öğrencisine, daha genç olan Julia Marc'a âşık oldu ve Julia'nın şekil değiştirmiş görüntüsü, *Küntslerliebe* nesnesi, *Der goldne Topf*'da Veronica olarak, *Kedi Murr*'da Julia Benzon olarak yeniden belirdi. Johanna ile olan ilişkisi Hoffmann'ı evden uzaklaştırmış olabilir. 1796'da Königsberg'den Glogau'ya taşındı, orada "Das Majorat"ta andığı dayısı Johann Ludwig Doerffer hukuk işleriy-

4 Bkz. Laurence Sterne, *The Life and Opinions of Tristram Shandy*, ed. Graham Petrie, Harmondsworth, 1967, s. 453 vd (cilt VI, bölüm 40) ve s. 576 (cilt IX, bölüm beş)

5 E.T.A. Hoffmann, *Samtliche Werke*, ed. Rudolf Frank, cilt IX, Munich and Leipzig, 1924, s. 467.

le meşguldü. 1798’de Glogau’da “Referandor” adı verilen sınavı “olağanüstü başarılı” derecesiyle geçti. Dayısının ailesiyle birlikte Berlin’e gitti, sonraları Almanların ilk kent yazarı olarak deneyimleyeceği koşuşturmaya burada atıldı. Dayısının kızı Minna ile nişanlandı; onun arkadaşı olan bir komedi romancısı aracılığıyla Jean Paul’le tanıştı, Jean Paul sonradan Hoffmann’a kariyerini kurmasında epey yardımcı oldu.

1779’da övgüye değer bir denetmen olarak sınavlarını geçtikten sonra, bir sonraki yıl hükümet denetmeni olarak Poznań’a taşındı, ama tipik soyluluklardan dolayı kariyerini tehlikeye attı. Yöredeki birkaç yüksek rütbelinin karikatürünü çizdi, bir arkadaşı 1802’de Şubat Karnavalı sırasında bunları dağıttı. Bu gelişme Hoffmann’ın işine mâl oldu. 1802’den 1804’e kadar kalacağı sıkıcı taşra kenti Plock’a sürüldü, sonrasında Varşova’ya tayin edildi. Poznań’dan ayrılmadan önce Minna ile nişanını bozdu ve Polonyalı bir mahkeme kâtibinin kızı Michaelina Rorer ile evlendi, ölümüne kadar onunla evli kaldı. Ayrıca Poznań’da “Kantate zur Feier des neuen Jahrhunderts” (Yeni Yıl Kutlaması için Kantat) eseri halk önünde ilk kez sahnelendi. Aslında 1802 gibi geç bir tarihte hâlâ müzik ve resim arasında gidip geliyor, “Resam mı yoksa müzisyen olarak mı doğdum?” diye soruyordu kendi kendine; ama 1803’te ilk edebi eseri “Schreiben eines Klostergeistlichen an seinen Freund in der Hauptstadt” (Bir Keşişin Başkentteki Arkadaşına Mektup) yayımlandı, böylece üçüncü ve en önemli yeteneği ortaya çıktı.

Hoffmann’ın hayatı Varşova’da yoluna girdi. Hoffmann’ın biyografisini yazan Julius Hitzig’e göre, Varşova hareketli, kozmopolit bir şehirdi, Hoffmann’ın hikâyelerinde sözü edilen egzotikliği örnekler nitelikteydi: Hitzig’in Punch ve Judy gösterileri, dans eden ayılar, develer ve maymunlarla dolu sokaklara dair betimlemeleri, bir Hoffmann hikâyesini andırır. Hitzig şu tür betimlemelerle tam da Hoffmann’ın neye benzediğini anlatmaktadır:

Hoffmann kısa boylu, sarımsı tenliydi, alnına düşen siyah perçemleri vardı ve hareketsizken hiçbir belirgin özelliği olmayan ama kırıştırdığı zaman olağanüstü muzip ve kurnaz bir ifadesi olan yeşil gözleri vardı ve ağzı sıkı sıkı kapalıydı.⁶

6 Alıntılan: R. Murray Schafer, *E.T.A Hoffmann and Music*, Toronto and Buffa-

Bu resim, Hoffmann'ın otoportreleriyle, özellikle de kendi gravürleriyle desteklenir. Kıvrak özellikleri *Kedi Murr*'da Kreisler'in yaptığı betimlemelerde birer karikatür olarak yeniden görünür. Hitzig artık Hoffmann'ı kendi çağdaşı olan erken dönem Romantiklerin eserleriyle tanıştırmış; Hoffmann aynı zamanda çocukluk arkadaşı Zacharias Werner ile yakın bir ilişki kurmuştur.

Öte yandan siyasete de atılmıştır. Napoléon, 19 Aralık 1806'da Varşova'ya girdiğinde, Hoffmann gibi ona bağlılık yemini etmeyi reddeden tüm Prusyalı askerler işlerini kaybettiler. *Kedi Murr*'da Kreisler işini kaybettiğinde bu olaya gönderme yapılır. Hoffmann'ın eşi 1805'te doğan ama üzücü bir şekilde 1807'de ölen küçük kızı Cecilia ile birlikte Poznań'daki ailesine döner ve Hoffmann, Berlin'e doğru yola çıkar. Ama kent mültecilerle dolmuştur ve bir ressam, karikatürist ya da besteci olarak hayatını kazanma girişimleri boşa çıkar ve büyük zorluklara bazen de açlığa dayanmak zorunda kalır.

Uzun süren görüşmelerin sonucunda 1808'de Bamberg'de tiyatro yönetmeni olarak tayin edilir Hoffmann. Başlangıçta resmi sevdiğini dile getirse de geri dönüp baktığında "çiraklık ve eziyet" dönemlerini hatırlar. İşini kaybettikten ve yeni bir mücadeleye giriştikten sonra makinist, dekor ressamı ve bestekâr olarak çalışır; Calderon ve Shakespeare'in oyunları, Mozart'ın operaları gibi hikâyeleri için kalıcı bir referans çerçevesi oluşturan prodüksiyonlarına ve Kleist'in peri-masalı draması "Das Käthchen von Heilbronn"un da (Küçük Katherine) aralarında bulunduğu eserlere katkıda bulunur. Hoffmann da Kleist da rüyalar ve uyurgezerlik gibi esrareniz olaylarla ilgilenirler, Kleist bunu G.H. von Schubert'in *Doğa Bilimlerin Karanlık Tarafı* (1808) isimli Romantik klasiğini anımsatacak şekilde yapar. Bu kitap sonraları Hoffmann'a "Falun Madenleri" hikâyesine konu ararken ilham vermiştir.

Hoffmann, Bamberg'de modern psikiyatriyle tanıştı, Tieck ve Kleist gibi çağdaşları arasında yaygın olan psikolojiye ilgisi arttı ve özellikle Breuer ve Freud'un çalışmasındaki teorilere ve Viktor von Weizsacker'ın holistik tıbbına aşinalık kazandı. Banberg tımarhanesinin yöneticisi Adalbert Friedrich Marcus ve doktor Friedrich Speyer ile arka-

daşlık etti; Marcus ona hastaları üstünde çalışması için izin verdi ve bu iki adam ona hikâyelerinde, özellikle de *Kedi Murr*'da tekrar eden hayvani manyetizm gibi çağdaş fikirleri tanıttı. Marcus Brownianism, Mesmerizm, Gall'in kraniyolojisi ve J.C. Reil'in hayati spekülasyonları da dahil çok sayıda teoriyi iyi biliyordu Hoffmann ve filozof Schelling ile birlikte *Tıp Bilimi Yıllığı* (1805-8) kitabının editörlüğünü yapmıştı. Hoffmann'ın daha sonra *Murr*'da embesil prens ve prensesin katatonik durumu ve bölünmüş kişilik sahibi karakterleri gibi klinik vakaları betimlediği teknik zekâsı, şizofreninin ilk bütünlü tanımını yapan kişi olarak tanınmasını sağladı. Hoffmann'ın kendi deyimiyle, varolan görüşleri yeniden üretmeyi değil, "manyetizmin bugüne kadar dokunulmamış yanlarını" keşfetmeyi, *Bettinas Seltsame Krankheit* (Bettina'nın Tuhaf Hastalığı, 1816) eserinde olduğu gibi kendi psikolojisini geliştirmeyi istiyordu. Diderot ve Sterne'ü anımsatan tuhaf üslubuna rağmen bu hikâye, Berlin'de gerçek bir olaya dayanan bir vaka tarihçesi verir. Betty Marcuse'un hiçbir fiziksel neden olmadan gizemli bir şekilde sesini kaybettikten sonraki kaderini tartışan bu üç karakterin –bir doktor, bir orkestra şefi ve bir seyahat tutkunu– tartıştığı soruna çağdaş tıp bir çözüm bulamayacak gibi görünmektedir. Freud ilk dönemlerinde bunu isteri olarak adlandırmıştı. Bugün çözülme bozukluğu olarak sınıflandırılıyor. Hikâyenin doktoru hastalığın "fiziksel den ziyade psikolojik" olduğu sonucuna varır, ama problemin Bettina'nın Haydn'ın D minor dersinin ortasında kiliseden ayrılmasından sonra başladığını anlamak seyahat tutkununa kalır. Bu şekilde Tanrı'yı terk etmek, tedavi gerektiren psikolojik bir travmaya neden olmuştur. Onu bir paralel vaka haline getirerek tedavi eder, çünkü böylece Bettina'nın kendini aynaya bakıyormuşçasına görmesini sağlar: Sesi mucizevi bir şekilde geri döner. Erken dönemde psikoterapi, hastayı kendini tanıma aracı olarak benzer bir vaka tarihçesiyle yüzleştirmeye dayanır. Böyle bir kendini yansıtma Hoffmann'ın çalışmasında önemsiz bir ip gibi dolaşır. "Kum Adam"da ve Saint Serapion'un masalında olduğu gibi özyansıtmanın başarısız olduğu yerde, psikolojik çöküş başlar. *Prinzessin Brambilla*'da (Prensen Brambilla) olduğu gibi, başarılı olursa özne daha yüksek bir bilgi düzeyine erişir. Ironik de olsa, Kedi Murr bile kabadayılıktan mustaripken kendini aynada görüp tavırlarını düzelttiğinde aynı tedaviden geçer. Hoffmann ayrıca deliliğe insan

sorumluluğuyla birlikte hukuki bir endişe de katar; bu, örneğin *Mat-mazel Scuder*'de belirgindir ve bu çizgi Hoffmann'ın eserlerinin dikkatli bir izleyicisi olan Georg Büchner tarafından suç, cinayet, delilik ve sorumluluğun hukuk düzleminde yarattığı sorunu konu alan oyunu *Woyzeck*'te (1836-7) tekrar edilmiştir.

Bamberg yılları ve Julia Marc ile olan ilişkisi, sonraları, Hoffmann'ın Cervantes'in hikâyesini geliştirdiği *Nachricht von den neuesten Schicksalen des Hundes Berganza*'da da (Köpek Berganza'nın Son Yaşadıklarına İlişkin Havadisler) yerini almıştır. Bu yıllar, Hoffmann'ın edebi kariyerinin *Allgemeine Musikalische Zeitung*'da Beethoven üzerine yazdığı makalelerle ilerlemeye başladığı yıllardır; bu makalelerden dolayı Beethoven'ın saygısını kazandığı gibi önemli bir eleştirmen haline geldi ve 1809'da ilk olgunluk hikâyesi *Ritter Gluck*'ü yayımladı. Besteci Gluck'ün etrafında dönen bu hikâye Hoffmann'ın muhalif üslubunu ortaya koyar: İncelikli bir realizmle konuşan neşeli bir anlatıcı, tekinsiz olayları ortaya çıkartır; hem zihinsel istikrarsızlığın ötesi gösterilir hem de daha "üstün" bir dünyaya dair renkli bir mit sunulur. Hoffmann'ın çalışması müziğe referans yapmaksızın tam olarak anlaşılmaz, bunun bir nedeni, eserlerinde, özellikle de *Kedi Murr*'da, müziğin oynadığı roldür; ama esas neden, kelimelerle betimlediği temsil edilemez, hayali dünyanın, spiritüel bir dünya olarak müzik nosyosundan türemesidir.

Hoffmann'ın değerlendirme yazıları, özellikle de Beethoven üstüne makaleleri modern müzik literatürünün mihenk taşlarıdır, Schumann'dan Wagner'e sonraki müzisyenler için model oluşturdukları gibi *Kedi Murr*'da yer alan müzikle ilgili fikirlerin dokusuna yerleşirler. Eleştirinin yaratıcı yazına dahil olduğu Romantik çağda Hoffmann'ın müzikle ilgili makaleleri, edebiyatta Schlegel ve Coleridge'in, resimde Baudelaire'inkiyle kıyaslanabilir yeni bir standart getirmiştir. Zamanında Hoffmann'ın Bach ve Gluck'ü savunması, muhtemelen Mozart'ı taparcasına sevmesinden daha dikkat çekiciydi, ama tarihsel açıdan Beethoven'ın dehasını tanıması halkın zevki düşünülürse en önemli yeteneğiydi. Estetiğe gelince, Hoffmann nihai bir dönüşe katkı yaptı. Teorisi, vokal müziğe göre en yüksek konumu hak eden "taklit"e dayalı estetikten, Romantizm'in erken dönemlerinde gelişmiş, Tieck'in belirttiği üzere "bağımsız ve özgür" enstrümental müziğin en yüksek

çeşitliliği temsil ettiği soyut bir ideale yönelik dönüşü temsil etti. Romantik estetikte müziğe öncelik veren eleştiri ekolü resim ve *ut pictura poesis*'den⁷ bütün sanatların paradigması olarak müziğe yönelik genel bir dönüşe vesile oldu. Daha sonraları "Beethoven'ın Enstrümental Müzik Üzerine" adıyla bir araya getirilen değerlendirmelerin de Hoffmann müziği "tüm sanatların en Romantığı" ve hatta "muhtemelen tek Romantik sanat" olarak adlandırılır. Müziğin önceliğini vurgularken sonraları Schopenhauer'in *Istem ve Tasarım Olarak Dünya*'da (1819) geliştirdiği inancı dile getirir, Schopenhauer için de müzik "iradenin dünyanın kendisi gibi nesnelleştirilmesi ve yansıtılması" temsil eder ve "fikirlerin nesnelliğine" sahiptir. Hoffmann için olduğu kadar Schopenhauer için de müziğin mutlak olanı bulmada metafizik bir rolü vardır. Resimden müziğe bu dönüş, sonradan Sembolizm'de de vurgulanmıştır, tıpkı Verlaine'in "*De la musique avant toute chose*"⁸ şeklindeki başlangıç cümlesi ile Horace'ın *ut pictura poesis*⁹ öğretisine ve *ars poetica*'sına¹⁰ itiraz eden "*Art poétique*" eseri gibi. Görüleceği üzere Hoffmann, 19. yüzyıl Fransız estetiğine önemli bir katkıda bulunmuş, moderniteyi etkileyecek olan önemli bir yolun denenmesine yardımcı olmuştur.

37 yaşında hâlâ bir yazardan çok bir müzisyen olan Hoffmann, Nisan 1813'te ilk hikâye derlemesi *Fantasiestücke in Callots Manier* (Callot Üslubunda Düş Tabloları) için sözleşme imzaladıktan sonra Dresden ve Leipzig'e gitmek üzere Glogau'dan ayrıldı, bu iki şehirde Joseph Seconda'nın tiyatrosuna müzik yönetmeni olarak katıldı. Dresden ve Leipzig'de geçireceği iki önemli yıl böylece resmen başladı. Hareketli Alman şehirleri, müzik etkinlikleri ve o yıllardaki genel siyasal değişimler ona bir yazar olarak ilham vermiş olmalıdır. *Fantasiestücke in Callots Manier*'de yer alan önemli eserlerini ve aynı dönemde sonraları *Kedi Murr*'a da girecek olan orkestra şefi Kreisler'in etrafında dönen "Kreisleriana" fragmanları ve harika masalı *Der goldne Topf*'u da yazmıştır. Anlatı açısından düşünüldüğünde,

7 Resim neyse şiir de odur – ç.n.

8 (Fr.) Her şeyden önce müzik. Bkz. Verlaine: *Selected Poems*, ed, çev. ve önsöz yazarı Joanna Richardson, Harmondsworth, 1974, s. 172-5.

9 (Lat.) Resim neyse şiir odur.

10 (Lat.) Şiir sanatı.

bu yıllarda Hoffmann'ın en iyi eseri *Der goldne Topf*'dur. Bu kitap, şahane bir imgelem ve fikirlerle doludur. Büyüleyici anlatı yeteneğiyle Hoffmann yeni bir üslup yaratır ve onu "doğrudan doğruya sıradan hayatın merkezine yerleştirir" Bu kitap öğrenci Anselmus'un "daha üst bir dünyayla"; onu küçük yeşil yılan Veronica'da bir araya gelmiş asil fikirlerle ve ilkel köklerden oluşan bir evrenle tanıştırmasını sağlayan lirik Atlantis'e kabul edilmesini eğlenceli bir şekilde anlatır. Ironi ve mizah anlatının barındırdığı en ciddi fikirlere –yaşam, aşk, erdem, toplum ve bir din olarak sanat üstüne– nitelik bakımından sadece müzikle kıyaslanabilecek, keyif verici bir gerçekdışılık katar. Hoffmann'ın edebiyata kattığı opera türünden özgünlük Gluck, Cherubini ve Weber'in operalarının yanı sıra *Don Giovanni* ve *Sihirli Flüt*'ü yönettiği bu yıllardaki ilgilerinden beslenmiş olabilir. Bir opera duygusu Hoffmann'ın tüm yazını kendi kurgusallığının farkındalığıyla doldurur. Ama gerçeklerden kaçan biri olarak algılanmamalıdır Hoffmann. Hoffmann'ın politik farkındalığının kötü olabileceğinden şüphelenen biri, birkaç kere neredeyse hayatına mal olan Dresden yolculuğu esnasında şahit olduğu Napoléon'un ordusunun yaptığı katliamı yazdığı "Die Vision auf dem Schlachtfelde bei Dresden" (Dresden Savaş Meydanına Dair Düş) başlıklı 1814 tarihli kitapçığını okumalıdır. Bu dehşetin bir kısmı, Hoffmann'ın *Der goldne Topf*'dan hemen sonra başladığı, Matthew Lewis'in *The Monk* (Keşiş, 1796) kitabından faydalanan yazdığı, olay örgüsü karmaşık bir gotik kurmaca olan ilk romanı *Şeytanın İksirleri*'nde devam eder. Manastıra özgü atmosfer daha küçük bir rolle de olsa *Kedi Murr*'da da devam eder ve *Murr* aynı zamanda popüler edebiyattan alınmış tüyler ürpertici teknikleri kullanması bakımından ilk eserlerine benzer.

Hoffmann'ın opera ve kurmaca arasında yarattığı yakın bağlar da bestelediği altı operayla birlikte zenginleşmiştir. Leipzig-Dresden yıllarında mükemmelen zengin ve çağrışımıcı *Undine*'i (Su Perisi), ilk Romantik operayı yazmıştır. Yenilikleri arasında romanlarındaki basma-kalıp ifadelerle benzeyen, karakterleri betimlemek için tekrar tekrar kullandığı tema ve leitmotifler vardır – bu teknik Weber ve Wagner tarafından da kullanılmıştır. Sanatsal imgelemen müziksel çağrışımıcılıkla operavari sentezi, onun yazımına nüfuz etmiştir. Bu müzikal çağ-

rışımıcılık aracılığıyla Romantik fizikçi J.W. Ritter'a borçlu olduğu fikrin provasını yapmıştır, buna göre müzik evrensel bir dil yaratır, Kreisler'in okurunun hiçbir zaman işitmediği eserlerde ve Murr'un şarkılarında eşit ölçüde ifade edilen bir dildir bu.

Hoffmann *Fantasiestücke*'nin ilk iki cildi 1814'ün başında Jean Paul'un önsözüyle çıktıktan sonra Berlin'e döndü, orada Yüce Divan'da başka deyişle *Kammergericht*'te bir mevki elde etti. Şehre vardığında, Hitzig tarafından düzenlenen, katılımcıları arasında Chamisso, Tieck ve Fouqué gibi Berlin Romantiklerinin en iyilerinin yer aldığı bir akşam yemeğinde ağırlandı. Sonra Eichendorff ve Brentano ile tanıştı. Edebi yeteneği artık aşikârdı ve en üretken dönemine girmişti. 1818'de ikinci hikâyeye derlemesi *Gece Tabloları* yayımlandı, bunu 1819-21'de dört ciltlik *Serapionsbrüder* (Serapion Kardeşler) izledi, bu kitapta birkaç arkadaş arasındaki diyaloglardan oluşan çerçeve hikâyeye, *Serapion* ilkesinin dayandığı estetiği detaylandırır. Bu başlık Hoffmann'ın akşamlarını birlikte geçirdiği Hitzig, Salice Contessa ve Chamisso gibi *Serapioncu* arkadaşlarına bir göndermedir. Berlin'e geldiğinde onu ağırlayan salonlardan kaçınmaya çalışarak, şenlikleri tercih edip Lutter&Wegner gibi bilinen mekânlarda düzenli olarak içmiştir. En yakın arkadaşı aktör Ludwig Devrient ile birlikte bu barda, elinde bir kadehle resmedildiği hoş bir tablo bulunmaktadır. Lutter&Wegner'de bilmiş zihninden bir şeyler daha sonraki hikâyelerdeki anlatı sesi, özellikle de *Kedi Murr*'da Kreisler'in anlatıcısının hicvi ve yalın keskinliğiyle bilinen sesi hakkında bir şeyler söyler. Roman aynı zamanda çok tartışılan *Serapiontic* ilkesiyle ilgili çağdaş teorisini de yansıtır. Bu, Hoffmann'ın estetiğini ve köklü fikirlerini geliştirerek söylemsel düzlemde geliştirir. *Fantasy Pieces*'ta pırıltısını, Fransız gravürcü Jacques Calot'un grotesk yeteneğinden alır ve bu resimsel ilham, Hoffmann'ın *Serapiontic* ilkesine olan bağlılığında baki kalmıştır. Bu ilke başka kilit fikirleri de barındırır. Hepsinin ötesinde *Kedi Murr*'da modern resim ile ilgili konuşmasında Abbot'un yapmış olduğu gibi "içgörü" tavsiye eder. Bu da "resimde canlılık" ve "heykelde yoğrulabilirliğe" sebebiyet verir. Fantastik, gerçekçi bir bağlam gerektirir, bunu Abbot da belirtir. Benzer bir şekilde, düşsel ilham rasyonel denetim de gerektirir ve yaşamın "ikiliğini" ortaya çıkartan bu "yansıtıcılık"tır. "Denge" duygusunun ve net bir "amaç"a yapılan vurgunun da bununla ilgisi var-

dır. O halde, erken dönem Romantikler gibi Hoffmann da, bir *füzyon* estetiğini ayrıntılandırmaktadır. Bu, Gerhard Kaiser'in de dediği gibi, "kaleydoskopik biçim" fikrinde nihayet bulunmaktadır.¹¹ Brewster'in 1817 tarihli buluşuna gönderme yapan *serapiontic* meselesi, kendilerini "çekici figürlere" dönüştüren "heterojen öğeler" in kaleydoskopik bir şekilde bir araya geldiği klasik organik biçimin reddi anlamına gelir. Novalis'in organizasyonel bir ilke olarak "figür" fikrini geliştiren montaj teorisi, Hoffmann'ın muhtemelen en kaleydoskopik eseri olan *Kedi Murr*'da ortaya konur. Öte yandan çok referans yapmasına rağmen *Serapiontic* ilkesi, Hoffmann'ın estetiğini tüketmez. Örneğin, Callot *Prinzessin Brambilla* başlıklı sıra dışı *capriccio*'ya ilham vererek Berlin döneminin mihenktaşı olarak kalmayı başarmıştır. Fichte'nin *Kedi Murr*'da da olan "ben" ve "ben-olmayan" terminolojisini şaka yollu kullanan bu *capriccio* –bu eseri önceden var olan bir türe atfetmek imkânsızdır– Hoffmann'ın komedi idealinin provasını nitelediğindedir. Dünyevi bir karnaval dünyasında kaybolan "benlik" kendini komik bir şekilde kavrayarak üst benliğini "ben-olmayan" da bulur. Bu nedenle *capriccio* Hoffmann'ın sonraki çalışmasını kaplayan "ironiden" daha fazla değer biçilen "mizah" idealinin provasıdır. *Capriccio* eleştirmenleri bölmüştür, bölmeye de devam etmektedir. Jean Paul ve Hitzig gibi destekçileri dahi buradaki arabeski abartılı bulmuştur. Öte yandan, özellikle Heine ve Baudelaire hayran olmuşlar, Baudelaire "Gülmenin Özü" başlıklı makalesinde "muazzam mizahı" övmüş ve "yüksek estetiğin kateşizmi" olarak adlandırmıştır.

Hoffmann'ın hukuk kariyeri Berlin'de yazarlığı kadar ilerlemiştir. Neredeyse QC'ye¹² eşdeğer olan bir *Kammergericht* olarak 1821'de mahkeme başkanı olarak Temyiz Mahkemesi'ne tayin edilmiştir. 1819'da Fransız Devrimi'nin getirdiği özgürlüklere karşı oluşan siyasi reaksiyon sırasında haksızca hapsedilmiş entelektüeller için tanıklıklar yaparak adaletli kişiliğiyle kendini diğerlerinden ayırmıştır. Doruk noktası Friedrich Ludwig Jahn'la ("Turnvater Jahn") ilgili soruşturmadır; Jahn filolog, öğretmen, ulusalcı, Alman bilincini geliştirmede önemli rol oynayan bedensel eğitim hareketinin önderiydi ve ay-

11 Gerhard R. Kaiser, *E.T.A. Hoffmann*, Stuttgart, 1988, s. 139 vd.

12 Queen Counsellor. Eyaletlerden oluşan ülkelerde Kral'ın Danışmanı olarak da bilinen bir tür avukat – ç.n.

nı zamanda *Kedi Murr*'da hicvedilen Alman kulüplerinde ya da *Burschenschaften*'da önemli bir figürdür. Hoffmann'ın zevkine neredeyse hiç hitap etmeyen biri olmasına rağmen Hoffmann Jahn'ı usta bir denge politikasıyla savunsa da 1819'dan 1825'e kadar Spandau'da tutuklu kalmasına engel olamamıştır. Hoffmann'ın konumu, kaydedeğer masalı *Meister Floh*'da (Bit Efendi) hicvettiği, Emniyet Müdürü Karl Albert von Kamptz ile arasında gittikçe hararetle bir tartışmaya neden olmuştur. Kitap sansürlenmiş ve Hoffmann hakkında işlem başlatılmıştır ama ömrü sonuçlandığını görmeye yetmemiştir. Başlangıçtan itibaren bir özgürlük savunucusu olan Hoffmann estetik özgürlüğü de desteklemiş; felç olmasının ardından 25 Haziran 1822'de Berlin'de ölmüştür.

III

Hoffmann'ın ikinci ve son romanı *Kedi Murr*, Hitzig'e olan bir mektubunda da ima ettiği üzere, onun *magnum opus*'uydu. "Ne olduğum ne olabileceğim *pro primo*¹³ *Kedi Murr*'la gözler önüne serilecek..." Önemi kısmen, romanı Hoffmann'ın çeşitli özellikleriyle –müzikal özgürlük, operavari abartı, hukuki denge, resimsel netlik, psikiyatrik içgörü ve anlatı rengi dahil– kısmen de protagonist seçimiyle açıklanabilir: Hoffmann'ın uzun zamandır *alter egosu* olan, Orkestra Şefi Kreisler ve Hoffmann romana başladığında yaklaşık iki yaşında olan, eşinin trajik bir şekilde hayatlarını kaybeden çocuklarının yerine koyarak değer verdiği kendi sevgili kedisi –soluk lekeleri olan koyu renk bir tekir– güzel kedi Murr.

Hoffmann *Murr*'a 1819 ilkbaharında başladı ve birinci cildi sonbaharda tamamladı, 1819 Noeli'nden önce de yayımladı. İkinci cilde hemen başlayacağına söz verdi ama bir sonraki yazdan önce başlamadı, aynı anda *Meister Floh* üzerine çalışıyordu, bu kitabı 1821 Aralık'ının başında bitirdi. Kitap, 1821 Noeli'nden hemen önce 1822 tarihiyle yayımlandı. Üçüncü cildin bir sonraki Paskalya'da yayımlanacağı vaadiyle bitiyordu. Ama o haliyle bile kendi içinde bir bütündü. Eserleri arasında eşsizdir, Hoffmann her cilt için kapak çizimlerini kendi yapmış, bu sayede *Kedi Murr'un Dünya Görüşü* edebi görüşü bütünlüklü bir sanat eseri (*Gesamtkunstwerk*) haline gelmiştir.

13 (It.) İlk kez.

Romanın kaynakları Hoffmann'ın kariyerinin başlangıcından, 1790'ların erken dönem parodisinden 1810-14'teki "Kreisleriana"ya kadar uzanır. Bunlar ilk olarak Orkestra Şefi'ni ve Murr'un atalarından birine "Kreisleriana"daki "Eğitilmiş Maymun Milo'dan Kuzey Amerika'daki Arkadaşına Mektup" başlıklı kısmında yer alan konuşan şempanzeye ilham vermiştir. Bu motifler bir romanın ilk imgelelerini somutlaştırmış olmalı. Hoffmann'ın Şubat 1812 tarihli günlüğüne göre, bir "müzikal roman" yazmayı düşünüyordu ve Nisan'da Hitzig'e yazdığına göre, sonraki eserlerinin "Deli Bir Müzisyenin Net Anları" ismiyle derlenmesini planlıyordu. 1812 ve 1815'te yine bir romandan bahseder ama 1818'de bu fikrinden vazgeçmiştir. *Murr* ortaya çıktığında Hoffmann'a göre romanın şeması "tamamen farklı bir şey" olmuştur.

Hoffmann'ın Önsöz'ünde sunulduğu gibi, romanın ana fikri şudur: Yetenekli bir otodidakt, Kedi Murr kendi biyografisini yazmıştır ve bunu yaparken Johannes Kreisler isimli müzisyen hakkındaki bir kitabın sayfalarını esas almıştır. Murr'un otobiyografisi baskıya gidince, Kreisler'in biyografisi de yanlışlıkla basılmıştır ve sonuç olarak iki hikâyeye de nihai metinde değişimli olarak yer almaktadır. Bu nedenle *Murr* kurmaca hikâyelere dayanır – Murr'un yeteneğinin hikâyesi, Kreisler'in biyografisinin hikâyesi ve tesadüfi birlikteliklerin hikâyesi. Bu güzel tesadüf, komik anlatının atasıdır ve Murr'un gerçek dünyadaki varlığı ve Kreisler'a Hoffmann'ın ithaf ettiği otobiyografik bilgiler gibi özgün gerçekler etrafında gelişen bir illüzyon ağı olarak ironilerle kesintiye uğratan tuhaf bir anlatı yaratır. Romanda sanatın hayatı yansıtmaması, hayatın sanatı taklit etmesi gibi daimi ayna imgeleri vardır. Bir yerde olay örgüsü *Figaro'nun Düşünü*'nün izinden gider, başka bir yerde de tılsımlı resimler eylemi hem yansıtır hem etkiler. Uzunluk dengeyi kurar. Murr'un hikâyesi yüzde kırklık, Kreisler'inki yüzde altmışlık kısmı oluşturur.

Murr'un Kreisler'in kitabını yeniden yazılmış bir parşömen haline getirmek suretiyle bile isteye mahvetmesi, romanın yansıtmama ve intihalle ilgili olduğunu gösterir. Bu ayrıca Goethe, Shakespeare, Mozart ve daha birçoklarından yapılan sayısız alıntı da kendini belli eder. Edebiyat taklit ve estetik kannibalizm olarak kendinden önceki sanat eserleriyle kurulan diyalogdan doğar. Murr'un ünlü şahsiyet-

lerden kendine görkemli payeler çıkarması, kültürel iddiaları hicvederken, daha derinde edebi kannibalizmin değerini göstermesi geçmişteki sanat eserlerine verdiği önemin delilidir. "Hektor" ve "Aşil" gibi isimler Homer'den sonraki sanatın, sürekli yeniden bir araya getirilen parçalardan oluştuğunu gösterir – kaleydoskopdaki renklerin görünümü gibi Hoffmann'ın anlatı yöntemi ile birkaç tarihsel paralellik keşfedilebilir. Çift biyografi Plutarch'ın Yunan ve Roma kahramanlarının paralel hayatlarını anımsatır, buna Hoffmann'ın iyi eğitilmiş kedisi de gönderme yapar. Bu yöntem, Jean Paul'ün bir yaşam hikâyesi ve başka bir kitaptan fragmanlardan oluşan *Leben Fibels* (Fibel'in Yaşamı) kitabını da akla getirir. Başlık, daha önce de belirttiğim gibi, Sterne'ün *Tristram Shandy: Bir Beyefendi'nin Hayatı ve Görüşleri* isimli kitabını, kedi de Tieck'in *Çizmeli Kedi*'sini anımsatır. Buna karşın Kreisler hikâyesi Wackenroder'in deli müzisyen Berglinger hakkındaki novellasının temsilcisi olduğu sanatçı biyografisi türünü hatırlatır. Akla gelen bu eserler çok başarılı olmasa da karakter ve yapı itibarıyla *Murr* eşsizdir.

Hiçbir şey bizi *Kedi Murr'un Dünya Görüşü*'ne hazırlamaz. Kitap, okuma eylemini etkili bir biçimde yeniden şekillendirir. Sayfaları çevirdikçe, sırasıyla halinden memnun ve şaşkırmış, yıpratılmış ve büyülenmiş bir anlatıcıdan diğerine merhametsizce atılan, sıralı parçalarla karşılaşırız. Hikâyeye aşına olduğumuzda dramatik bir dönüm noktasında bir anda kesintiye uğrar, sonrasında kendimizi diğer hikâyeye alıştırıncaya kadar şaşkınlığa ve anlık bir can sıkıntısına kapılırız, sonra o hikâye tam içine girdiğimiz anda tekrar kesintiye uğrar. Tekrarlanan şoklarıyla anlatı bizi iki dünya arasında sürükler durur.

Romanın iki yarısı arasındaki bağlantı Murr'un sahibi ve Kreisler'in akıl hocasısı olan Üstat Abraham tarafından kurulur. Bu, yapısal bütünlüğü de etkiler. Murr'un biyografisindeki Kreisler göndermeleri ve ilk Kreisler bölümündeki Murr göndermesi gibi detaylar bağlantıyı güçlendirir. Hoffmann'ın son notu esprili diyalektikte sentezlere dayanacak olan üçüncü ciltte daha yakın bağlantılar olacağı vaadini verir.

Protagonistlerin zıt karakterler olduğu ortaya çıkar; sevimli bir kedi olan Murr, sakin, olgun, kibirli, halinden memnun ve yoldaşları ve karşı cinsle problemsiz ilişkileri seven özgüvenli bir burjuvadır. Ama bir âşık, bilgin, şarkıcı, şair, filozof ve savaşçı olarak Murr ay-

nı zamanda her alanda başarılı, gerçek bir Rönesans varlığıdır. Kreisler ise tersine toplumda kendine uygun bir yer bulamamış, arzularını tatmin edememiş bir sinir hastası ve kederli bir dahi; pendüler ruh halleri olan, açıkça saçmalaktan gururlu yüceliğe varan radikal uçlar arasında gidip gelen bir sanatçıdır. Hamlet, Touchstone ve Melankolik Jacques olarak sunulur ve kitapta verilen doğum günü Mozart'ın vaftiz günü (Johannes Chrysostomos Günü, yani 27 Ocak) ve Hoffmann'ın kendi doğum günü (24 Ocak) arasındadır. Işıl ışıl hoppalığı, iç karmaşası ve entelektüel anlayışının güçlü bir çekiciliği vardır. Aslında Oswald Spengler *Batının Çöküşü* isimli kitabının bir dipnotunda, Kreisler'in karakterinin Faust ya da Don Juan'inkile kıyaslanabilir bir önemi olduğunu belirtir.

Hoffmann, *Murr'a* karikatür gibi canlı çizilmiş, zihinde bir leitmotif gibi yer etmelerini sağlayan bir özellik veya kusurla betimlenmiş keskin hatlı karakterler yerleştirir. Ama yine de hepsi tek boyutluluktan, onlara gerçek insanlık kazandıran özelliklerle kurtulur. Gizemli, Faustvari Üstat Abraham "deniz trompeti" gibi makineler ve tuhaf şeylerle yakından özdeşleştirilir. Hükümdar Irenäus sürekli protokolü dert eder ve saçma, Fransızcaya kaçan bir Almancayla konuşur. Embesil Prens Ignatius durmaksızın porselen fincanlarıyla oynar. Madam Benzon'un entrikaları hiç bitmez. Sarhoş Rahip Hilarius konuşmasına Latince sokar. Tüm bu bireyler düet, triyo, kuartet vb.'de temsil edilen, müzikal açıdan gelişmiş bir dizi zıtlık ve tamamlayıcı ilişkiyle yan yana getirilir. Üstat Abraham sarayda hüküm sürmek için Madam Benzon'la aşık atar. Burjuva Julia, aristokrat Hedwiga ile karşılaştırılır. Prens Hektor, şeytani İtalyan Prens Kreisler'in antagonistidir. Daha sonra Prens Hektor kardeşi Cyprianus'la bağlantılandırılıp karşılaştırılır. Üstat Abraham'ın zıddı zeki Abbot'tur. Bu tür çiftleştirmeler özgürlük ve bireysellik kavramlarını sorgulamaya açmıştır. Gizemli bir bağlantı Kreisler ve Hedwiga'yı bir araya getirir, bu, karmaşık bir soyağacını akla getirir. Kişilik değişken görünür. Tuhaf dış güçlerin ve iç dürtülerin merhametinde olan benlik, bölünme ve tıpatıp aynısıyla yüzleşme eğilimindedir. Bu nedenle olay örgüsü, Üstat Abraham'ın makinelerinden biri kadar mekanik bir şekilde kaderini yaşıyor gibi görünen insan soyunu bir araya getiren çetrefilli ama zayıf bir bağ gösterir.

Romanın yapısı, zamanla, değişken bir oyun oynar. Murr olayı sa-

dece birkaç ay sürer ve kronolojik olarak Kreisler'in ilk ve son bölümlerindeki boşluklarda gerçekleşir.¹⁴ Kreisler anlatısı, zamanı tersine çevirir. Kronolojik olarak romandaki ilk Kreisler parçası aslında sonuncudan sonra gelir: Sonunda Üstat Abraham Kreisler'ı en başta betimlediği kutlamalara davet eder. Murr'un otobiyografisi Üstat Abraham'ın Kreisler'ı davet edişiyile Kreisler'in gelişi arasındaki zamanı doldurur. Murr çizgisel bir hikâye sunar, Kreisler'in olay öyküsünün döngüsel bir yapısı vardır.

Kedinin çizgisel anlatısı sıralı bir şekilde tamamlanır. Her bölüm bir öncekinin bittiği yerden devam eder. Eserdeki otobiyografi, *Bildungsroman*'ın bilinçsiz bir parodisidir ve ahlâki bir muhasebeye giren bölüm başlıkları örnek teşkil edici bir niteliktedir. Açılış cümlesindeki, Goethe'nin oyununda lanetli Egmont'un kendi doğumu için kullandığı kelimelere gönderme yapan ilk yanlış kelime kullanımından, Murr'da klasiklerde yarı tahsilli olan, kendi öğrenimini okura empoze etmeye çalışan duygusal bir tipin parodisi olduğunu fark ederiz. Murr gururlu bir duygusallıkla kendini örnek bir kedi gibi gösterir ve kariyerindeki başarılı dönemler gelişimini yansıtır, bunun için çocukluk ve gençliğini, eğitimini, köpek Ponto'yla arkadaşlığını, ilk aşkını, Kitty ile evliliğini ve akabindeki ayrılığını, kedi kulübüne ya da *Burschenschaft*'a katılışını, kulübün boşluğuna dair öngörüsünü, köpekler arasında yüksek sosyeteye girmek için sahte çabasını; şiir ve eğitim hayatına dönüşünü anlatır. Tıpkı bir insan *Bildungsroman*'ı gibi, hikâye de kedinin nasıl sürekli hayallere yenik düştüğünü ve daha fazla bilgiyle kendine geldiğini gösterir. Bu yarı teleolojik anlatının kedinin ölümüyle bir anda kesilmesi ilginçtir, bu ölüm, sürekli ortaya çıkan içgüdüleri gibi, uyumlu, mantıklı evreni yerle bir ederek, inançlarıyla dalga geçer. Burjuva düzenini devam ettirme görevinin bir kediye verilmesi ironiktir, başarısız olmasının nedeni ise Murr'un bir kedi olması değil bu düzenin anlamsız olmasıdır. O bir ironi konusu değil, bir araçtır.¹⁵ Murr aracılığıyla diğer türlü bahsi geçmeyecek konular eğlenceli olduğu kadar yıkıcı bir eleştiriye ma-

14 Bkz. Brigitte Feldges ve Ulrich Stadler, E.T.A. Hoffmann. *Epoche-Werk-Wirkung*, Münih, 1986, s. 225.

15 Bu tartışmayı Harmut Steinecke'a borçluyum. E.T.A. Hoffmann, *Lebens-Ansichten des Katers Murr*, Stuttgart, 1982, 2. baskı 1986, s. 498.

ruz bırakılır, çünkü Hoffmann ikiyezlülükten günahkârlığa kadar çeşitli ahlâksızlıklara saldırır. Zirve noktası kesinlikle, Hinzmann'ın zekice hazırlanmış, tam bir yıkıma dönüşen cenaze konuşması ve hemen ardından Murr'un kendi kızını baştan çıkarmaya çalışmasıyla kedi Muzius'un cenazesidir. Hoş bir absürdlükle Kedi Murr gelecekteki III. Richard gibi davranır. Israrlı çizgisel anlatım yöntemi ne yaşamın tutarsızlıklarını ne de derin özelliklerini yakalayabilen dayanıksız insan geleneğini yansıtır. Çizgisel zaman mantığına aittir ve Kreisler'in hikâyesinde de sunulduğu gibi, romanın iletmeye çalıştığı nihai doğruları kapsayamaz.

Kreisler'in biyografisi eşsiz bir parçadır. Her ne kadar ilk altüst oluştan sonra büyük oranda kronolojik bir düzlemde devam etse de, bölümler arasında kesin bir devamlılık yoktur. Gerçi ironik bir şekilde, biyografi gibi görünmesine rağmen Kreisler'in doğumunu betimlerken biyografi gelenekleriyle alay eder ve gizemli romanlara özgü araçlara başvurur. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. "Biyografi" karakteristik bir şekilde eylemin ortasında başlar ve anlatıcısı, Rabelais'e edebi bir gönderme yapar. Öte yandan bu gönderme başka bir döngüye neden olur, çünkü Rabelais'e değil Sterne'ün *Duygusal Bir Yolculuk* kitabının "Parça" bölümüne bir göndermedir. Sırası geldiğinde Sterne'ün pasajı eski bir el, muhtemelen Rabelais'in kendisi tarafından yazılmış eski bir kâğıt parçası gibi görünür. Kreisler anlatısı bu nedenle döngüsellığe hapsolmuştur. Bu motif Kreisler'in ismiyle de gösterilir: *der Kreis* "döngü", *kreisen* fiili "dönmek" anlamına gelir. Daha önce Novalis'in *Sais Çırakları*'nda evrimleşen döngüsel yapı ilkesi burada baskın anlatı motifini oluşturur. Nihayet Kreisler'in hikâyesinin ters kronolojisini keşfedince, zamanın sonsuz döngüsüne girmeye başlar; Kreisler'in arzuladığı, geçmiş, şimdi ve geleceğin bir olduğu mutlak ana yaklaşıyoruz.

Ironik bir şekilde sayısız paralellik iki biyografiyi birbirine bağlar. Murr arkadaşlarıyla haykıran ve sevgilisi Kitty ile düet yapan bir sözde şairdir, Kreisler ise koro için yazılmış bir müzik besteleyen ve Julia ile düet yapan bir müzisyendir; Kreisler da Murr da düello yapar; iki hikâyede de doktorlar hastalara bakarlar ve iki vakada da yerel tedavi yöntemleri kullanılır. Bazen bir motif önce Kreisler'in hikâyesinde bazen Murr'un hikâyesinde görülür; ama her durumda paralellikler etki-

li bazen de eğlenceli bir şekilde iki metni bir araya getirirler.

Anlatıdaki kutupsallık Friedrich Schlegel'in "romantik ironi" dediği şeye karşılık niteliğindedir: bizi karşıt bakış açılarında "yüzme" ya da "uçma" konusunda özgürleşene kadar sarsan bir dizi diyalektik. Hoffmann'ın Shakespeare'den ve Sterne'den etkilenecek tercih ettiği terim, *mizah*tır. Hoffmannvari "mizah" romanın yapısı tarafından sembolize edilen iyi ve kötü, zihin ve beden, kendi ve öteki gibi kutuplar tarafından örneklenen ikiliklere dair farkındalıktan ortaya çıkar. Mizah ve ironinin kendisi diyalektikte birleşir. Ironi –romanın daimi silahı– olumsuz olanı açığa çıkartır. Mizah ise olumluyu ortaya çıkarır ve olumsuzun kabullenilmesine ve dolayısıyla yükselmesine neden olur. Bu nedenle Hoffmann'ın "mizahı" "romantik ironi" içerir. Bu konu, romanın merkezindeki Madam Benzon ve Üstat Abraham arasındaki Kreisler üzerine bir konuşmada tartışılır. Geleneksel Madam Benzon için Kreisler biraz sert görünebilir: Ama Üstat Abraham'a göre genç besteci "insan varlığına derinden bakmakla ortaya çıkan (...) şakayı sever" Mizahı bilinçdışının derinliklerinden türer, "Tabiatın vergisidir" Bu nedenle Üstat Abraham Kreisler'in olumsuz ironisinde mizahın olumlu yansımasını bulur. Hayatı tüm çeşitliliğiyle yardımsever bir şekilde kabullenmek anlamına gelen böylesi bir mizah, komik ruhu dünyayı yöneten akılla buluşturur.

Sosyo-politik hiciv daha üst bir dünyayı açığa çıkarmak için ayna işlevi görür. Murr anlatısı burjuva eğilimlerine odaklanırken, Kreisler hikâyesi yozlaşmış yönetici sınıf üstünden saraya odaklanır. Baştan sona, Fransızlaşmış bir protokol ve dış bir oluşuma bahşedilmiş, miadı dolmuş bir mutlakiyete şahit oluruz; bu, en açık haliyle, yönetme yeteneğinden yoksun bir yönetici sınıfı temsil eden Hükümdar Irenäus'ta ve köpek Ponto'da görülmektedir. Romanın bazı absürlüklerini siyasi ve sosyal gerçeklikle bağlantılandırmak çok zor değildir. Napoléon'un yıkıcı etkisi tıpkı Hoffmann'ın kariyerini etkilediği gibi Kreisler'in kariyerini de etkiler ve aslında Fransız imparator romanında kısa bir süreliğine "dev adam" olarak görünür. Bu, olayların geçtiği kasaba Sieghartsweiler'in tuhaf muğlaklığını açıklar. Bir yerde, zayıf Sieghartsweiler sarayı Almanya'nın bir kitap ebadındaki eyaletlerinin, Büchner'in *Leonce ile Lena* oyunundaki Pipi ve Popo gibi devletlerin parodisini yapar. Öte yandan artık hiçbir şey yönetemeyen, bir

maskara olarak varlığını sürdüren hükümdarın bir gün cebinden düşürüp kaybettiği, Hoffmann'ın eyaletini saran tuhaf muğlaklık öncelikle Napoléon yönetimindeki Alman devletlerine, daha geniş anlamda da onların son derece sorunlu olan meşruiyetlerine işaret eder. Dolayısıyla yönetici sınıf genel olarak aristokratik yozlaşmayı hicvederken, Prens Ignatius'un bir çocuk gibi porselen fincanlarla oynaması Prusya Devleti'nin sahip olduğu porselen eserleri anımsatır, mason bir kuşu öldürmesi ise Prusya militarizminden yadigârdır. Ve Murr'un kulübü Hoffmann'ın hâkimken gördüklerine benzer. Arkadaşı köpek Ponto'ya geçici bir süreliğine yabancılaşması, bu kulüplerde Alman milliyetçiliğinin yükselişiyle alay ederken giriştiği düello daha sonraki Alman tarihinde üzücü sonuçları olan eski hevesleri anımsatır. Ponto'nun sahibi, aldatılmış estetik profesörü Profesör Lothario direniş güçlerini temsil eder. Tipik bir şekilde kedilerin sözde gizli buluşmalarını ortadan kaldırmak ister ve onları bastırmak için güç kullanmayı destekler. Romanın hicivci maskaralığının kötü niyetli tarafları ortaya çıkar.

Öte yandan roman hiciv vasıtasıyla başka bir düzenin, okura kaotik bir arka planla aktarılan bir düzenin gerçeklerini arar. Romanda Kreisler'in biyografisi, kronolojik bir anlatı sunamayacağını dile getirir: "Nereden geliyordu? Kimse bilmiyor. Anne babası kimdi? Gerçek bilinmiyor!" Ani duraklamalar Kreisler'i ve anlatısını şekillendirir. Genel hatlarıyla Hoffmann'ın "Kreisleriana"sına dayanan, Schumann'ın 1836 tarihli "Kreisleriana", Eser 16'sına ilham veren duygusal ve yapısal parçalanmışlık budur. Bu tarz bir parçalanmışlık ve görünen tutarsızlık geleneksel temsilin ötesinde, daha yüksek bir devamlılığa işaret eder. Müzik ve sinestezi gibi vakaların temsil ettiği bütünlük budur, aşağıdaki pasajda da bundan bahsedilir:

"Sadece rüyalarda değil, uykudan önceki sayıklama hallerinde ve hepsinden önce müziği duyduğumda renkler, sesler ve kokular arasında bir anlaşmanın olduğunu keşfettim. Işık demetleri tarafından aynı gizemli şekilde yaratılmış ve sonra da mükemmel bir konserde birleşmişler gibi geliyor bana. Kırmızı karanfilin kokusu beni tuhaf sihirli bir güçle etkiliyor, istemeden rüya durumuna geçiyorum ve sanki alto klarnet notalarının azalıp arttığını duyuyorum."

Bu pasaj, Baudelaire'in "Correspondances" başlıklı sonesinde yan-

sıttığı ve Rimbaud'nun "Les Voyelles"inde yankılanan Sembolist ideali temsil eden bu *locus classicus*¹⁶ Hofmann'ın yazınında olağandışı zihinsel durumların sanat, müzik, doğa ve kutsal yaratıyla bir araya getirilmesini sağlar. *Murr*'daki olay örgüsünün ele alınışı, zihin ve sanat, görüntülerin gerisinde yatan bir bütünlüğün göstergesidir.

Kedisine bilinç, konuşma ve yazma yeteneği vererek hayvan krallığına insanların sahip olduğu ruhun aynısını verir Hoffmann, böylece insan ve hayvanın aynı temel "ruh"a sahip olduklarını belirtir. Akıl ve beden arasındaki kartezyen ayrımlara karşı *Kedi Murr* göksel ruh, insan zihni, hayvanlar ve mekanik cisimler arasında bir devamlılık iddia eder. Genç prens gibi insanlar yarı insan zihniyle var olabilirler. Katektik durumdaki Hedwiga gibiler makine gibi davranabilirler. Ama diğerleri, mesela Üstat Abraham'ın sevgili Chiara'sı gibiler, kimliklerini "görünmez kız" gibi bir mekanik icada teslim edebilirler. Beden ve ruh karşıt şeyler değildir, bir bütündür.

Görüntüler ardındaki ruhani evren karakterler arasında da kendini hissettirir. Üstat Abraham bu dünyayı temsil eder ve görünmez kız yüksek ruhani dünya için mantıkla açıklanabilen bir simge haline gelir. Rüyalara, tuhaf benzerlikler, yazışmalar, hayvan manyetizmi ve elektrik şokları, bütün bunlar ampirik doğrunun ardında gizli bir bölgenin var olduğuna işaret ederler. *Murr* bu bölgeye tüylerinde toplanan elektrikle bağlıdır ve dünya ruhuyla benzerliğimizi açıklayan, hayvan manyetizmi üzerine bir ders alır. Kreisler ve Hedwiga elektrik şokuyla bağlı gibidirler. Kreisler'in manastırdaki tasavvuru gibi rüyalar daha üst bir dünyaya zihinsel geçiş sağlarlar; Hoffmann baştan sona gerçekten esrarengiz bir dünya yaratmak için gizemlerle oynar, bu sayede tüyler ürpertici teknikler –Beethoven'ın gök gürültüsü gibi– metafizik ve yüce olanın korkunçluklarını ilan ederler.

Metafizik dünyaya geçişin başka bir yolu da mitlerde gizlidir. *Der goldne Topf* gibi eserlerde Hoffmann mitin sadece bir kalıp değil, hayatın özü olduğunu söyler. Bu mistik boyut *Kedi Murr*'da büyük ölçüde gizli kalır, ama prensesin Prens Hektor'un ejderha gibi bir canavara dönüştüğünü gördüğü rüyalar gibi bazı yerlerde önem kazanır. "Ejderha", "şahmeran", "cennet" ve "şeytan" göndermeleri muhtemelen son ciltte açıklanacak mistik boyutu hissettirir.

16 (Lat.) En çok bilinen örnek pasaj.

Öte yandan sanat, romanın tinselliğe geçişini sağlayan başlıca et-kendir, tıpkı birinci ciltte Kreisler'in Julia'ya duyduğu sevginin sineste-zik ve tinsel hali gibi. Sevgilinin meleksi görüntüsü, kızın mükem-mel bir evrene geçtiği sanısı, sanatçıya ışık, ateş ve sonsuz özlem ile-tir. Sanatsal deneyimin Kreisler'in üstünde durduğu önemli özellikleri aşk ve özlemdir. Özlem, *Sehnsucht* Romantik sanatın olmazsa olma-zıdır. İkinci ciltte Kreisler'in "aşk ve özlem" olarak adlandırdığı şey ara-cılığıyla insanlık fiziksel dünyadan vazgeçip onun ötesindeki tinselliğe geçiş yapabilir. Ama sanatı yeni bir dine dönüştüren estetik imgele-min ahlâki bir özü vardır. Abbot, aşk, umut ve *Der goldne Topf*'da be-lirtilen özlem ideallerini tekrarlayarak son sayfalarda romanın insancıl inançlarını dışa vurur: "Sağlam bir kafa, ama özellikle de galiba göğ-sümüzde mucizevi bir şekilde kehanette bulunan bir bilgi gibi saklı, derin, doğru bir hissiyat bir araya gelince en keskin zekâdan (...) da-ha fazlasını koyuyor ortaya."

Friedrich Schlegel'in şiir, eleştiri, retorik, nesir, bilim ve felsefeyi kapsayan "ilerici evrensel şiir" idealini yansıtan *Kedi Murr*, yörünge-sinde farklı disiplinleri, tartışmaları ve fikirleri toplayarak, en harikula-de (eğlenceli) şekilde eğitici bir işlev görür. Retorik açısından kedinin yaptığı absürd cenaze konuşması işe yarayacaktır. Şiir kısmını Murr sağlar. Tıbbi bilgi, doktorla yüzeye çıkar. Üstat Abraham çok sayıda küçük alet tanıtır. Sanat ve müzik hakkındaki söylemlerinin estetik bir kıymeti vardır. Bu kadar çeşitli veriyle karşılaşan istekli okur, farkında olmadan tam da derin bir bilgi ansiklopedisi keşfeder. Ama aynı za-manda Abbot tarafından tanımlanan güçlü ahlâki duyarlılığı da fark eder. Romantik olanın yanı sıra Realist Hoffmann'ı, çağdaş Jane Aus-ten'ı tanırız. Romantik biçiminden geçen ve Biedermeier bağlamında büyüyen *Kedi Murr* 19. yüzyıl realizminin ahlâki vizyonunu ve mut-lak görüşünü sunar. Bütününü küçük zihinli bir çağa yönelik yüce gö-nüllü bir cevap verir ve saray ve burjuvaziye estetik başkalaşımın asa-letiyle paye verir.

Hoffmann ikinci cildi bitirirken yetenekli kedisi ölür. Hoffmann'ın da Hitzig'e yazdığı gibi:

Burada, sıcakkanlı efendiler ve arkadaşlara, bu senenin 29-30 Ka-sım gecesinde kısa süreli ama şiddetli bir hastalığın ardından sevgi-

li koruyucum Kedi Murr'un umut vadeden varoluşunun dördüncü senesinde öldüğünü ve daha iyi bir hayata uyandığını naçizane bildirmek isterim. Ölümsüz genci tanıyanlar ve onun erdem ve adalet yolundan geçtiğini görenler derin acımı anlayıp –sessizce– saygı göstereceklerdir.

Berlin, 30 Kasım 1821.

Hoffmann

Hoffmann kötü haberi okura romanın sonundaki notla bildirir. Murr'un ölümü, ironik bir şekilde iyi planlanmış kitabın yarım kalacağı anlamına gelir. Bu haliyle Kreisler hikâyesinin içine yerleşecektir. Ironi daha da ileri gider ve şimdi de Kreisler hikâyesi tamamlanacak gibi görünmektedir. Bu, kulağa mantıklı gelmektedir. Anlatıcının Kreisler anlatısı boyunca işaret ettiği sonların bağlanması için kedinin hikâyesinden daha fazlasına ihtiyacı olacaktır. Kedinin hikâyesi hiçbir şeyi çözümsüz bırakmazken son Kreisler fragmanı hikâyeyi uzun bir sonu öngörüymuşcasına düzenler. Her ne kadar romanın nasıl bittiği bir spekülasyon olarak kalsa da bu sahne düzeni Romantiklerin tarzıyla, romanın yarım bırakıldığı veya bitirilemez olduğuna dair eski eleştirel görüşle çelişir.

Hitzig yazılmamış üçüncü cildin Kreisler'in delirdiği anlamına geleceğini söylediği için yazarlar ve eleştirmenler –George Sand de dahil olmak üzere– boş yere hikâyenin cevapsız sorularını yanıtlamayı denemişlerdir. Trajik son ihtimali Üstat Abraham'ın Julia'nın kaybolduğu yönündeki tahminiyle desteklenir. Öte yandan Abbot, Kreisler'in onunla evleneceğini kehanet etmek için ortaya çıkmıştır, bu da nihai bir birleşmeye işaret eder. Trajik son Hoffmann'ın çalışmasının geçmişteki zeminine aittir, daha ziyade "Kreisleriana" ile uyumludur. Bu çizgiden gidersek olumlu bir son da olabilir. Ama bütün bu meseleler daima sonuçsuz kalmıştır. Okur Hoffmann'ın Romantik deneyimin temeli olarak kabul ettiği harikulade acıyı yaşamaya mecbur bırakılmıştır.

Çeviren ÜMRAN KÜÇÜKİSLAMOĞLU

BİRİNCİ CİLT

Yayıncının Önsözü

Hiçbir kitabın elinizdeki kitap kadar bir önsöze ihtiyacı olmamıştır, çünkü bu eserin nasıl mucizevi şekilde bir araya geldiği açıklanmazsa, eser gelişigüzel bir karmaşa gibi görünecektir.

Yayıncı bu yüzden aziz okurdan bu önsözü gerçekten okumasını ister.

Söz konusu yayıncının içli dışlı olduğu, en az kendisi kadar tanıdığı bir dostu vardır. Bu dostu günün birinde ona aşağı yukarı şunları söyledi: “Azizim, şimdiye kadar kaç kitap bastırduğına ve yayıncılıktan da anladığına göre pırıl pırıl kabiliyeti, kusursuz yetenekleri olan genç bir yazarın kaleme aldığı bir şeyi tavsiyen üzerine basacak mert adamlardan birini bulman zor olmayacaktır. Bu yazarla ilgilen, bunu hak ediyor.”

Yayıncı, yazar arkadaş için elinden geleni yapacağına söz verdi. Dostu el yazmasının Murr isimli bir kediye ait olduğunu ve onun hayat görüşünü barındırdığını itiraf ettiğinde biraz hayrete kapıldı gerçi; ama bir defa söz vermişti. Hikâyenin girişi de kendisine oldukça hoş bir üslupta görüldüğünden yazmayı çantaya koyup doğru Unter den Linden semtindeki Bay Dümmler’e koştu ve ona kedinin kitabını yayımlamasını teklif etti.

Bay Dümmler şimdiye kadar yazarları arasında hiç kedi olmadığını söyledi, kıymetli meslektaşlarından da bu cins bir

adamla işi olmuş biri var mı, onu da bilmiyordu, ne var ki yine de denemeye niyetliydi.

Baskı başladı, ilk nüshalar da yayıncının eline geçti. Fakat Murr'un hikâyesinin ara sıra kesintiye uğrayıp Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in biyografisini içeren başka bir kitaba ait yabancı ilavelerin yer aldığını fark edince yayıncı ürperiverdi.

Titiz bir araştırma ve soruşturmadan sonra yayıncı nihayet şunu öğrendi. Kedi Murr hayat görüşünü yazarken sahibinin yanında bulduğu matbu bir kitabı sağına soluna bakmadan parçalayıp yapraklarını kısmen altlık, kısmen de bir şeyleri silmek için kullanmış. Bu yapraklar el yazmasında kalmış ve yazmaya aitmiş gibi yanlışlıkla basılmış!

İmdi, yayıncı acizane ve üzülererek itiraf etmelidir ki yabancı unsurların araya karışması yalnız kendi ihmalkârlığından ötürüdür, zira baskıya vermeden önce kedinin yazmasını iyice gözden geçirmesi gerekirdi, yine de teselli bulacağı birkaç şey mevcuttur.

Öncelikle lütufkâr okur parantez içindeki *müs. kâğ.* (*müsvedde kâğıdı*) ve *M. d. e.* (Murr devam ediyor) notlarına insaf edip dikkat buyurursa meselenin içinden kolayca çıkacaktır. Diğer bir nokta da yırtılan kitabın büyük ihtimalle kitap piyasasına hiç çıkmamış olmasıdır, zira kimsenin kitaptan zerre haberi yoktur. Dolayısıyla hiç olmazsa orkestra şefinin dostları, kedinin edebi vandallığı sayesinde, tavrı pek de sıradan olmayan bu adamın hayatındaki çok tuhaf olaylar hakkında bir şeyler öğrenebilecekleri için, bundan fayda sağlayacaklardır.

Yayıncı affınıza sığınır.

Nihayetinde bir gerçek daha var ki o da yazarların en cesur düşüncelerini, en olağanüstü değişimlerini çok zaman, baskı hatası dediğimiz şeylerle fikirlerinin coşkusuna katkıda bulunan iyiliksever dizgicilere borçlu olmasıdır. Bu anlamda yayıncı mesele *Gece Tabloları*'nın 326. sayfasında bir bahçedeki geniş *koruluktan* bahsediyordu. Bu, dizgiciye yeterince dahiyane görünmemiş olacak ki *koruluk* kelimesini *kaskete* çevirmiş. “Bayan Scuderi” adlı anlatıda da dizgici kurnazca söz konusu hanımefendiyi siyah bir *rop* yerine, sırtında ağır ipekten siyah *topla* gösterir vs.

Herkesin işi kendine! Ne Kedi Murr ne de Orkestra Şefi Kreisler'in meçhul biyografı, yabancı kalemlerle bezenmeyecektir, yayıncı da bu yüzden aziz okurdan eseri okumadan önce aşağıdaki değişiklikleri göz önüne almasını rica eder ki bu iki yazar hakkında da hak ettiklerinden ne daha iyi ne daha kötü düşüncelere kapılsın.

Bundan başka yalnız, büyük dizgi hatalarına not düşülmüş, ufak hatalar aziz okurun dikkatine emanet edilmiştir.

(Burada orijinal Almanca edisyonda bir dizi dizgi hatası gösterilir.)

Son olarak yayıncı, Kedi Murr'la şahsen tanıştığını, Murr'un şahsında hoş ve yumuşak huylu bir adam olduğunu temin eder. Murr'un portresi bu kitabın kapağında gösterilmiştir.¹

Berlin, 1819 Kasımı

E.T.A. HOFFMANN

1 Orijinal Almanca edisyonunda kapakta Hoffmann'ın kedisi Murr vardı – e.n.

Yazarın Önsözü

Çekinerek –göğsüm titreyerek– hayata, ıstıraba, ümide, özleme dair tatlı aylaklık ve şairane coşku saatlerinde özümnden kopup çıkmış birkaç kâğıdı dünyaya bırakıyorum.

Eleştirinin katı hükmü karşısında dayanabilecek miyim? Fakat siz hisseden ruhlar, siz saf çocuk kalpliler, siz bana yakın, sadık gönüller, evet, yazdığım kişi sizlersiniz, gözlerinizdeki tek bir damla gözyaşı beni avutacak, duyarsız eleştirmenlerin soğuk azarının açtığı yarayı iyileştirecektir!

Berlin, Mayıs 18...

MURR

(*Étudiant en belles lettres*)¹

1 (Fr.) Edebiyat öğrencisi.

Önsöz

YAZARIN GİZLEDİKLERİ

Hakiki dehada doğuştan olan güven ve sakinlikle dünyaya biyografimi bırakıyorum ki okur nasıl büyük kedi olunur, öğrensin, kusursuzluğumu bütünüyle tanışın, beni sevsin, saysın, bana hürmet etsin, hayranlık duysun – biraz da tapınsın.

Bu olağanüstü kitabın yüksek değerine karşı şüpheye kapılacak denli cesur biri çıkacak olursa karşısında akıl ve zekâ sahibi, bir de keskin pençeli bir kedi olduğunu unutmasın.

Berlin, Mayıs 18...

MURR

(*Homme de lettres très renommé*)¹

Not: Felaket! Yazarın gizlenmesi gereken önsözü de basılmış! Yazar kedinin bu önsözdeki biraz mağrur tonunu çok ciddiye almamaya ve başka hassas bir yazarın hüznünlü bir sunuş yazısı da samimi kalbin sahici diline çevrilecek olsa ortaya bundan farklı bir şeyin çıkmayacağına dikkat sarf etmesini aziz okurdan rica etmekten başka çare kalmıyor bize.

Yay. Haz.

1 (Fr.) Çok ünlü bir edebiyatçı.

Varoluş Hissiyatı

GENÇLİK AYLARI

Hayat dedikleri güzel, muhteşem, yüce bir şey! Tragedyadaki o Hollandalı kahraman da, “Ey varoluşun tatlı alışkanlığı!” diye seslenir ya hani. Ben de öyleyim; yok, kahramanın bundan ayrılmak üzere olduğu o acılı andaki gibi değil ... hayır, tıpkı o tatlı alışkanlığa artık bütünüyle girip bir daha da asla çıkmak niyetinde olmamak düşüncesinin içimi keyifle doldurduğu andaki gibi. Demem o ki, o manevi güç, bilinmez kudret veya söz konusu alışkanlığı pek de teyidimi almadan omuzlarıma yükleyen şu bize hükmeden esasa her ne deniyorsa artık, onun, hizmetinde bulunduğum ve önüme koyduğu balık yemeğini asla tam tadını çıkardığım vakit elimden almayan nazik adamdan daha kötü bir anlayışı olması imkânsızdır.

Ey tabiat, kutsal ve ulvi tabiat! Bütün o hazzın, bütün o vecdin, içi içine sığmayan göğsüme nasıl da akıyor, esrarengiz vizitli nefesin etrafımda nasıl da esiyor! Gece henüz çöktü, niyetim ... fakat bunu okuyan veya okumayan kimse yüksek coşkumu kavramayacaktır, çünkü sıçradığım yüksek noktayı bilemezler! Tırmandığım demem daha doğru olurdu ama hiçbir şair ayaklarından bahsetmez, benim gibi dört taneye sahip olsa bile; ancak kanatlarından bahseder, bu kanatlar vücuduna becerikli bir makinistin kurduğu tertibattan ibaret olsa bi-

le. Tepemde geniş, yıldızlı gök; dolunay ısl ısl aydınlığını aşıyor yolluyor, çatılarla kuleler etrafımda ateşli bir gümüş parlaklığı içinde duruyor! Altımdaki caddelerin kalabalık gürültüsünün uğultusu yavaş yavaş kesiliyor, gece gitgide sessizleşiyor; bulutlar dağılıyor; yalnız bir güvercin ürkek sevda ağıtlarıyla kuğurarak kilise kulesinin etrafında kanat çırpıyor! Hem de nasıl! Ah, şu tatlı ufaklık bana bir yaklaşıverse? İçimde harika kıpırtılar hissediyorum, coşkulu bir iştihâ karşı konmaz bir güçle beni o tarafa çekistiriyor! Ah, bir gelse şu şirin şey, karasevda! bağıma basıp onu bir daha asla yanımdan ayırmazdım ah, işte güvercinliğe giriyor, yanlış güvercin, beni çatıda çaresiz bırakıyor! Şu kıt, dikkafalı, sevgisiz devirde ruhlarda hakiki sevecenliğe pek nadir rastlanır oldu.

İki ayağı üstünde dimdik yürümek o kadar büyük bir şey mi ki kendine insan diyen şu tür, dört ayağı üstünde daha güvenli bir dengeyle yürüyen bizlerin üstünde hâkimiyet iddia edebiliyor? Ama sebebini biliyorum, kafalarının içinde olduğu söylenen ve akıl dedikleri büyük bir şeyden ötürü gururlanıyorlar. Bundan ne anlıyorlar, tam olarak bilemiyorum ama şu kadarı kesin ki, efendim ve hamimin bazı konuşmalarından çıkarabildiklerime göre akıl, şayet bilinçli davranıp budalaca işler karıştırmama yeteneğinden başka bir şey değilse, hiçbir yaşayan insanla yer değiştirmek istemem. Hem bence bilinç dediğin de alışkanlık meselesi; bir şekilde hayatın üstesinden geliyoruz, nasıl olduğunu bilmesek de. En azından bana göre böyle, duyduklarıma bakılırsa dünyada doğumunun nasıl ve nerede olduğunu kendi tecrübesiyle değil, geleneklerden biliyor, gelenekler de çoğu zaman güven vermez. Meşhur bir adamın doğumu adına şehirler birbiriyle kapışıyor, ben kendim de bu konuda kesin bir şeyler bilmediğimden bodrumda mı, tavan arasında mı yoksa ahırda mı hayata gözlerimi açmışım yahut daha doğrusu göz açmayıp sadece kıymetli annemin gözleri tarafından görülmüşüm, işte bu daima şüpheli kalacak. Zira bizim türümüze mahsus olduğu üzere doğduğumda gözlerim örtülüymüş. Etrafımdan gelen ve öfkeye kapılınca iradem dışında meydana getirdiğim bazı hırıltılı soluma seslerini zar

zor hatırlıyorum. Yumuşak duvarlı daracık bir kabın içine kapanmış halde daha belirgin ve adeta bilincim tamamen yerindeyken buldum kendimi, nefes almayı dahi beceremiyor, korku ve darlık içinde acı bir çılgılık koparıyordum. Bir şeyin bu kaba ellerini daldırıp beni hoyratça vücudumdan yakaladığını hissediyordum, bu da tabiatın bana bahsettiği, ilk mucizevi gücü hissedip kullanma fırsatı verdi. Bol kürklü ön patilerimden sivri ve çevik pençelerimi çıkarıp beni yakalayan ve sonraları öğrendiğime göre bir insan elinden başka bir şey olmayan şeye sapladım. Fakat bu el beni kaptan çıkarıp kenara attı, hemen sonrasında, şimdilerde, sanırım bunu söyleyebilirim, heybetli bir bıyığın uzadığı yüzümün iki tarafında şiddetli iki darbe hissettim. Bugün artık anladığıma göre o el, patilerimin kas oyunundan incinip bana bir çift tokat aşk etti, böylelikle ahlâkî neden ve sonuca dair ilk tecrübemi edindim, yine ahlâkî bir içgüdü pençelerimi çıkardığım kadar hızlı geri sokmaya sevk etti beni. Pençelerimi çekmemi sonraları elbette çok yüce bir cana yakınlık ve sevecenlik tavrı olarak görüp bunu “kadife patıcık” diye nitelediler.

Dediğim gibi, bu el beni yeniden yere attı. Biraz sonra bir daha kafamdan tutup bastırdı, böylece ağzım, yalamaya başladığım bir sıvıya girdi, buna nasıl kapıldığımı kendim de bilmiyordum, herhalde fiziki bir içgüdüydü bu; sıvıyı yalayıp yutmam içime bir hoşluk veriyordu. Keyfini çıkardığım şey, sonradan öğrendiğime göre sütmüş, karnım acıkmış, ben de içerek karnımı doyurmuştum. Böylece ahlâkî eğitimim başladıktan sonra fiziki eğitimim de başladı.

Bir kez daha ama bu defa öncekinden daha yumuşak bir şekilde, iki el beni tutup sıcak ve yumuşak bir yere koydu. Keyfim gitgide yerine geliyordu, ben de insanların pek de isabet-siz sayılamayacak bir ifadeyle zırvalamak diye nitelendirdikleri, yalnız benim türüme has o tuhaf sesleri çıkararak rahatımın yerinde olduğunu anlatmaya başladım. Böylece yeryüzündeki eğitimimde büyük ilerlemeler kaydediyordum. İçindeki fiziki rahatlığı ses ve tavırlarla ifade edebilmek Tanrı'nın ne büyük lütfu, ne enfes bir hediyesi! Önce mırıldandım, sonra taklidi

mümkün olmayan şu, kuyruğu zarif dairelerle kıvrırma yeteneği, ondan sonra da tek bir “miyav” sözcüğüyle sevinç, acı, haz ve hoşnutluk, korku ve çaresizlik, kısacası bütün his ve tutkuları çeşit çeşit kademelerinde ifade edebilmek gibi mucizevi bir kabiliyet geliştirdim. Şu kolayın kolayı anlaşıma aracı karşısında insanların dili nedir ki! Neyse, hadiselerle dolu gençliğimin unutulmayacak, öğütlerle dolu hikâyesine devam!

Deliksiz bir uykudan uyandım, göz kamaştıran bir parıltı vardı etrafımda, beni korkutuyordu, gözümdeki perdeler kalkmıştı, görüyordum!

Daha ışığa ama özellikle de gözlerimin önündeki rengârenk çeşitliliğe alışmadan peş peşe kaç defa feci biçimde hapsirdim, ne var ki görme işi bu arada harika gidiyordu, sanki bunu defalarca yapmıştım.

Ah şu görme işi! Harika bir alışkanlık bu; bu alışkanlık olmasa dünyada bulunmak ne de zor olurdu! Görmeyi benim kadar kolay benimseyen o yüce yetenekliler ne mesut kimselerdir.

Biraz korkuya kapılıp o dar kapta kopardığım bağırmanın aynını koyuverdiğimi inkâr edemem. Derken ufak, sıska, yaşlı bir adam göründü, asla hafızamdan çıkmayacak biri, zira tanıdığım onca kişiye rağmen onunla aynı veya benzer diyebileceğim birine bir daha asla rastlamadım. Benim ırkımda falanca veya filanca adamın siyah beyaz benekli postu olmasına sık rastlanır, nadir görünense kar beyaz saçları ve kuzguni siyah kaşları olan birini görmektir, mürebbim ise işte böyle biriydi. Adam evdeyken kısa, cırtlak sarı bir pijama giyiyordu, bense bu elbise karşısında dehşete düşüyor, o zamanki beceriksizliğimin el verdiği kadarıyla yumuşak yastığımdan inip kenara çekiliyordum. Adam gözüme nazik görünen ve güven veren bir tavırla bana doğru eğiliyordu. Beni tutuyordu, bense elbette pençelerimin yaptığı oyundan sakınıyordum, kedi ve dayak düşünceleri kendiliğinden bağdaşıyordu ama gerçekten de bu adam bana iyi davranıyordu, zira beni tatlı süt dolu bir kabın önüne koyuyor, ben sütü hırsla içerken buna az memnun oluyor görünmüyordu. Benimle anlamadığım birçok şey konuşuyordu, o zamanlar küçük, tecrübesiz bir çömez olarak insan dilini an-

lamaya muktedir değildim çünkü. Hamime dair söyleyeceğim pek bir şey yok aslında. Ama kesin olan bir şey var ki, birçok işte maharetli bilim ve sanatta çok tecrübeli olmalıydı, çünkü yanına gelen herkes (tam da tabiatın benim postuma sarı bir leke kondurduğu yerde, yani göğüslerinde nişan veya haç taşıyan kimseler oluyordu aralarında) ona pek bir terbiyeli, hatta bazen de, sonraları benim Skaramuz adlı kanîşe davrandığım gibi çekingengen bir saygıyla davranıyorlar, ona sadece, “çok muhterem, kıymetli, saygıdeğer üstadım Abraham,” diye hitap ediyorlardı! Sadece iki kişi ona alelade “Azizim!” diyordu. Papağan yeşili pantolon ve beyaz ipekten çorap giymiş uzun ince bir adamla, parmakları yüzüklerle dolu, siyah saçlı, tıknaz, çok şişman bir kadın. Dediklerine göre bu adam prens, kadınsa Yahudi bir hanımefendiymiş.

Bu zarif ziyaretçilere rağmen Üstat Abraham üst katlardaki küçük bir odacıkta kalıyor, böylelikle ben de pencereden çatıya ve tavana çıkıp ilk gezintilerimi rahat rahat yapabiliyordum.

Evet! Başka türlü olamaz, tavan arasında doğmuş olmalıyım ben! Bodrumla ahır da neymiş tavan arasında karar kılıyorum ben! Mevsim, anavatan, örf ve adetler, bunların ne silinmez bir etkisi vardır; evet, dünya vatandaşının dış ve iç biçimini meydana getiren yalnızca bunlardır! İçime bu yükseklik duygusu, yüce olana duyduğum bu karşı konulmaz dürtü nereden geliyor? Tırmanırken sergilediğim bu ender rastlanan kabiliyet, en atılgan ve dahiyane sıçrayışlardaki bu kıskanılacak sanat nereden geliyor? İşte! Göğsümü tatlı bir hüzün dolduruyor! Vatan toprağına duyduğum hasret kuvvetle kıpırdanıyor! Sana adıyorum bu gözyaşlarını, güzel vatanım; sana adıyorum bu hüzünle haykıran miyavı! Bu sıçramalar, bu hamleler seni şereflendiriyor, erdem ve vatanseverce bir cesaret var bunlarda! Sen, ey tavan arası, cömert bir bollukla bana az fare bağışlamadın, bundan başka bacadan kimi sucuğu, kimi pastırmayı da götürebiliyoruz hani, hatta bazen serçe yakalayabiliyor, ara sıra da bir güvercin kapabiliyoruz. “Sana duyduğum sevgi muazzamdır, ey vatanım!”

Fakat anlatacak başka çok...

(Müs. kağ.) “– hatırlamaz mısınız, beyefendi, gece vakti Pont Neuf üzerinde yürürken şapkasını başından Seine Nehri’ne uçuran şu büyük fırtınayı?’ Benzer şeyleri Rabelais de yazar ama, paltosunu rüzgârın oyununa peşkeş çeken avukatı eliyle sıkıca kafasına bastırduğu şapkasından eden fırtına değildir, bombacı askerin biri, ‘Sağlam rüzgâr esiyor, efendim,’ diye bağırarak oradan geçerken avukatın zarif kastorunu elinin altından çekip başından aldı; Seine’in dalgalarına yakalanan bu kastor değildi, gerçekte fırtına rüzgârının ıslak ölüme yolladığı, askerin kendi adi keçesiydi. Artık biliyorsunuz ki, beyefendi, avukat apışmış halde orada dikildiği sırada ikinci bir asker, ‘Sağlam rüzgâr esiyor, efendim!’ diye bağırıp oradan kaçarken avukatın paltosunu yakasından kavradığı gibi omuzlarından aşağı çekti, hemen sonrasında da üçüncü bir asker, yine aynı şekilde, ‘Sağlam rüzgâr esiyor, efendim!’ diye bağırarak oradan geçerken altın düğmeli İspanyol bastonunu avukatın elinden aşırıldı. Avukat var gücüyle bağırırdı, son yankesicinin arkasından peruğu fırlatıp bütün vasiyetlerin en acayibini almak, bütün maceraların en tuhafını öğrenmek üzere başı açık, paltosuz ve bastonsuz oraya gitti. ‘Siz bütün bunları biliyorsunuz, beyefendi!’

Hükümdar, ‘Biliyorum,’ diye cevap verirken ben şunları söylüyordum: ‘Ben hiçbir şey bilmiyorum ve sizin, Üstat Abraham, bana nasıl olup da böyle saçmalıklar anlatabildiğinizi hiç anlamıyorum. Pont Neuf’ü bilirim, Paris’tedir, gerçi üstünde hiç yayan gitmedim ama statüm icabı defalarca arabayla geçtim. Avukat Rabelais’yi hiç görmediğim gibi ömrüm boyunca da asker şakalarını hiç umursamadım. Gençlik yıllarımda ordumu kumanda ederken asilzadeleri her hafta, işledikleri veya işlemeye niyetli oldukları budalalıklardan ötürü sağlam bir elden geçirirdim, rütbesiz askerleri dövmekse teğmenlerin işiydi, beni örnek alıp onlar da her hafta pazarları giderlerdi, böylece pazarları bütün orduda, hak ettiği bir araba dayağı yemeyen tek bir asilzade, tek bir rütbesiz asker kalmazdı, birlikler de dayakla öğrendikleri ahlâkın yanında, daha hiç düşman karşısına çıkmamışken dayak yemeye alıştılar ve düşmanla karşılaşsalar dayak atmaktan

başka bir şey yapamazlardı. Bu aklınıza yatıyor, Üstat Abraham, şimdi de Tanrı aşkına söyleyin, fırtınanızla, Pont Neuf'te soyulan avukat Rabelais'nizle gayeniz nedir, şenliğin kargaşa içinde dağılması, peruğuma aydınlatma fişeği kaçması, kıymetli oğlunun havuza düşmesi ve hain yunusların onu baştan aşağı ıslatması, prensesin eteklerini toplayıp örtüsünü kaldırarak Atalanta gibi parktan kaçmak zorunda kalması karşısında ömrünüz hani, daha neler neler, o uğursuz gecenin musibetlerini kim sayacak! Ee, Üstat Abraham, ne buyurursunuz?"

Tevazuyla eğilerek, 'Beyefendi,' diye karşılık verdim, 'Bütün bu felaketlerin kabahati fırtınadan ... her şey yolunda giderken bastıran müthiş kasırgadan başka neydedir? Elementlere hükmedebilir miyim ki? Hem bizzat benim başıma da o sırada fena işler açılmadı mı, meşhur Fransız yazar Rabelais'yle karıştırılmamasını çokça rica ettiğim o avukat gibi ben de şapkamı, ceketimi ve paltomu kaybetmedim mi? Sonra..."

Burada Johannes Kreisler, Üstat Abraham'ın lafını, "Dinle," diyerek kesti, "dinle dostum, bugün bile, o günden bu yana onca zaman geçmesine aldırmadan, prensesin, kutlamasını senin tertitlediğin yaş gününden karanlık bir esrarmış gibi bahsediyorlar, elbette sen alışageldik tavrınla ne maceralara girişmişsindir. Zaten halk seni oldum olası bir nevi büyücü diye gördüğünden bu inançları o şenlikle bilmem ne kadar güçlenmişe benziyor. Bana dosdoğru anlat bakalım, bütün bunlar nasıl oldu. Biliyorsun ki o sıralar ben burada değildim..."

"Tam da bu," diye dostunun sözünü kesti Üstat Abraham, "tam da senin burada olmaman, Tanrı bilir, ne cehenneme gitmiştin, tam da senin çıldırmış gibi buradan kaçman, işte bu beni kudurtup deliye döndürdü, işte bu yüzden elementleri göğsümü parçalayan bir şenliği bozmaları için çağırdım, zira şenliğin asıl kahramanı, yani sen yoktun, ayak sürüyerek ilerleyen ama sonrasında sevilen kişilerin üzerine korkutucu rüyaların azabından, acıdan, dehşetten başka şey getirmeyen bir şenlik! Artık biliyorsun, Johannes, senin içine bakıp orada bulunan tehlikeli, tehditkâr sırrı gördüm, her an tahripkâr alevlerle patlamaya hazır, gözünün yaşına bakmadan her şeyi silip sü-

pürecek, kaynayan bir volkandı o! İçimizde öyle şeyler vardır ki en yakın dostlarımızın bile bunlar hakkında konuşamayacağı bir surete bürünürler. O yüzden içinde gördüğüm şeyi senden itinayla sakladım ama derinlerdeki anlamı prenses yerine, sevdiğim başka birine ve bizzat sana isabet eden o şenlikle, senin bütün benliğini kavramak istiyordum. İçindeki en gizli cefalar canlanacak ve güçleri uykusundan uyanmış intikam melekleri gibi katlanarak göğsünü parçalayacaktı.

Ölümcül bir hasta gibi ta Orkus'tan alınmış ve en şiddetli nöbette bilge hiçbir hekimin kaçınamayacağı bu ilaç ya ölümünü hazırlayacak ya sana şifa verecekti! Bil ki, Johannes, prensesin isim günü, tıpkı prenses gibi adı Meryem olan Julia'nın isim günüyle çıkışıyor.”

Kreisler, bakışlarında yiyip bitiren bir alevle, ayağa fırlayarak, “İşte!” diye bağırdı, “İşte! Üstat, benimle küstahlıkla alay edercesine oyun oynayabileceğini kim söyledi sana? Kalbimin derinliklerini kavrayacak musibet sen misin yani?”

“Azgın, düşüncesiz insan,” diye karşılık verdi Üstat Abraham sessizce, “sanata ve güzel ve yüce olan her şeye karşı içinde bulunan derin anlayışla beslenen göğsündeki yıkıcı yangın artık ne zaman saf bir nafta alevine dönecek! Benden o feci şenliği anlatmamı istedin; öyleyse beni sessizce dinle; yok kuvvetin buna el veremeyecek denli kırıldıysa, o zaman yanından ayrılırım.”

Kreisler yarı boğuk bir sesle, elleri yüzünde tekrar oturarak, “Anlat,” dedi. Aniden sesini neşe bürüyen Üstat Abraham, “Sevgili Johannes, çoğunluğu aslen hükümdarın bir şeyler uydurmakta üstüne olmayan zihninden çıkan bütün o akıllıca tertipleri anlatmakla seni yormak istemiyorum,” dedi. “Şenlik akşam geç vakitte başladığından köşkün etrafını çeviren güzel parkın ışıktandırıldığını belirtmeye gerek yok. Bu aydınlatma içinde sıra dışı etkiler meydana getirmeye uğraştımsa da hükümdarın kesin emriyle bütün yollarda, büyük kara tahtalara takılmış rengârenk lambalarla, üstünde hükümdarın tacı bulunması ve eşinin isminin yanması gerektiğinden bunu kısmen başarabildim. Tahtalar yüksek kazıklara çakıldığından adeta tütün içilmez ve-

ya vergiden kaçılmaz gibi ışıklı ikaz levhalarına benziyorlardı. Şenliğin esas noktası senin de bildiğin parkın ortasındaki çalılık ve suni harabelerle oluşturulmuş tiyatroydu. Bu tiyatrodaki şehirli oyuncular alegorik bir şeyler oynayacaklardı; bir hayli beğenilecek kadar budalaca bir oyundu bu ama metni kaleme alan hükümdarın kendisi değildi, bu yüzden de bir hükümdarın yazdığı oyunu sahneleyen şu tiyatro yönetmeninin nükteli ifadesini kullanacak olursam, metin, majestelerinin kaleminden çıkmamıştı. Köşkle tiyatro arası yol hayli uzaktı. Hükümdarın şairane fikrinde, yürümekte olan ailenin önünü havada asılı, iki meşaleli bir koruyucu melek aydınlatacak, bunun dışındaysa hiç ışık yanmayacak, ancak aileyle maiyeti oturduktan sonra tiyatro aniden ışıktandırılacaktı. Bu nedenle söz konusu yol karanlık kaldı. Bu tertibatın yolun uzunluğundan kaynaklanan zorluğunu boş yere anlatmaya uğraşıyordum, hükümdar 'Fêtes de Versailles'da benzer bir şeyler okumuştun, peşinden bu şairane fikri de kendi bulduğunu için bunun icraata geçirilmesinde ilettiler. Hak etmediğim her tür sitemden kaçmak için meşaleli koruyucu melek işini şehirli tiyatro teknisyenine devrettim. Hükümdarla karısı, arkalarından da maiyetleri salonun kapısından çıkar çıkmaz, hükümdarın hanedanlık renklerinde giyinmiş bodur, ahlak bir adam, ellerinde yanan iki meşaleyle köşkün çatısından aşağı sallandırıldı. Fakat kukla çok ağırdı, derken yirmi adım sonra makine takıldı ve hükümdarın ışıldayan koruyucu meleği askıda kaldı; işçiler de daha kuvvetli çekince kukla tepetaklak oldu. Uçları aşağı dönen mumlardan yere kor kor damlalar düşüyordu. Damlalardan ilki bizzat hükümdara isabet etti, hükümdar adımlarının dengesizleşmesine ve daha hızlı yürümesine rağmen soğukkanlı ve itidalli, dişini sıktı. Koruyucu melek şimdi de, saray memurlarının yanı sıra odacılarla birlikte saray nazırının teşkil ettiğii grubun üzerinde, ayakları tepede, başı aşağıda salınmaya devam ediyor, meşalelerin kor yağmuru kâh falancanın kâh filancanın kafasına ve burnuna isabet ediyordu. Acısını dile getirip böylece mutlu şenliğı bozmak saygısızlık olacağından, bu talihsizlerin, bu koca soğukkanlı Scaevola birliğinin suratlarını ekşite ekşite ama yigitlikten de ödün vermeden,

hatta cehennemden dibinden gelmiş benzeyen zoraki bir gülümsemeyle, sessizce, ürkek iç geçirmelere meydan vermeksizin yürüyüşlerini seyretmek çok hoştu.

Bunun yanında davullar gümbürdüyor, trampetler çalıyor, yüzlerce ses: “Soylu prensesimiz çok yaşa! Soylu prensesimiz çok yaşa!” diye bağıyor, o Laokoon’vari yüzlerin bu şen kutlamayla muhteşem zıtlığının ortaya çıkardığı trajik coşku bütün olan bitene asla hayal edemeyeceğimiz bir azamet bahşediyordu.

Şişman ve ihtiyar saray nazırı artık dayanamadı; için için yanan bir damla tam da yanağına gelince çaresizlikten duyduğu gazaplı bir öfkeyle yan tarafa sıçradı ama uçan makineye ait olan ve makinenin yanından yerin üstünde ilerleyen bir ipe dolanıp yüksek sesle, ‘Hay aksi!’ diye bağıarak yere kapaklandı. Aynı anda havadaki uşak da rolünü sonlandırmış oldu. Saray nazırını alabildiğince ağırlığıyla onu da aşağı çekti, adam bağırış çağırış içinde dağılan maiyetin tam ortasına düştü. Meşaleler söndü, zifiri karanlıkta kaldık. Bunların hepsi tiyatronun dibinde oldu. Bütün lambaları, meydandaki bütün meşaleleri bir anda ateşe verecek olan kavı tutuşturmamak için kendimi tutup milletin ağaçların ve çalılıkların içinde iyice yolunu şaşırmasına vakit bırakmak için bekliyordum. Hükümdar, *Hamlet*’teki kral gibi, ‘Işık, ışık!’ diye bağıyordu, ‘Işık, ışık!’ diyen kalabalığın sesleri birbirine giriyordu. Meydan aydınlandığında etrafa dağılmış yığın zar zor bir araya gelen mağlup bir orduya benziyordu. Başodacı büyük zekâ sahibi, devrinin en mahir taktisyeni olduğunu gösterdi; zira birkaç dakikaya kalmadan uğraşları sayesinde düzen tekrar kurulmuştu. Hükümdar etrafındakilerle birlikte seyircilerin oturduğu yerin ortasında yer alan bir tür yükseltilmiş çiçekten tahtına çıktı. Hükümdarla karısı oturur oturmaz bu makinistin kurnaz tertibatı sayesinde çiftin üstüne bir yığın çiçek düştü. Ama kaderin cilvesi, koca bir kırmızı zambak tam da hükümdarın burnuna düşüp suratını kırmızıya boyadı, böylece hükümdar pek azametli, şenliğe layık bir görüntüye büründü.”

Kreisler duvarları titreten delicesine bir kahkaha kopararak, “Felaket bu, felaket!,” diye bağırdı.

“Böyle kasıla kasıla gülme,” dedi Üstat Abraham, “o gece ben de hiç olmadığı kadar ölçüsüz güldüm, en olmadık muziplikler geçiyordu kafamdan, Droll hayaleti gibi her şeyi daha da birbirine katıp karıştırabilirdim ama başkalarına doğrulttuğum ok göğsüme bir o kadar derinden saplanmaya başlıyordu. Şimdi! Yeri gelmişken söyleyeyim! Şu saçma çiçek atma anını ben seçmiştim ki bütün şenlik boyunca devam eden ve elektrik iletkeni gibi oradaki insanları içten içe sarsacak görünmez ip sıkıca bağlansın ve bu ip benimle irtibata geçtiğini düşündüğüm esrarengiz cihazımın içinde kaybolsun. Lafımı bölme, Johannes beni sessizce dinle. Julia hükümdarın karısının arkasında prensesle oturuyordu, ikisi de gözümün önündeydi. Davullarla trampetler susunca Julia’nın kucasına güzel kokulu açığazların arasında saklı, açmak üzere olan bir gül goncası düştü, insanın yüreğinin derinlerine işleyen şarkının sedaları, gece rüzgârının akın eden nefesi gibi geliyordu kulaklarımıza: ‘*Mi lagnerò tacendo della mia sorte amara.*’¹ Julia dehşet içindeydi fakat –dört harika viyolonsel kornocumuzun uzaklardan çaldığı müzik tarzı hakkında şüpheyi düşmeyesin diye söylüyorum bunu– şarkı başladığında Julia’nın dudaklarından hafif bir ah koptu, demeti göğsüne bastırdı, prensese, ‘Kesin yine gelmiştir!’ dediğini çok iyi duydum. Hükümdar Julia’ya var gücüyle sarılıp öyle yüksek sesle, ‘Yok yok ... ah, asla,’ diye bağırdı ki hükümdar ateşli çehresini çevirip ona öfkeyle susmasını işaret etti. Hükümdar belki de sevgili çocuğuna o kadar kızgın değildi ama burada şunu belirtiyim, yüzündeki harika makyaj, (operadaki nankör tiran bile daha amaca uygun makyaj yapamazdı) işte bu makyaj ona asla silinemeyecek bir öfke görüntüsü veriyordu, öyle ki saraylarındaki mutluluğu temsilen gösteren en dokunaklı konuşmalar, en şefkatli durumlar kaybolup gidiyordu; oyuncularla seyirciler de bu konuda az mahcup olmuyordular. Hatta prens bu maksatla elinde tuttuğu nüshada kırmızıyla işaretlediği yerlerde prensesin elini öpüp mendiliyle gözünden bir damla yaş silecek olsa, bunlar şiddetli bir gazap içinde oluyormuş gibi görünüyordu; öyle ki hizmetini gör-

1 (It.) Acı kaderime sessizce ağıt yakacağım.

mek üzere yanında duran odacıları, 'Yüce İsa, efendimize ne oldu böyle!' diye fısıldaşıyorlardı.

Sana tek şunu söyleyeyim, Johannes, oyuncular o çocuksu trajediyi tiyatronun ön tarafında oynarken ben cennetlik çocuğu, şirin Julia'yı yüceltmek için sihirli aynalar ve başka tertibatlar vasıtasıyla arka tarafta havada bir hayalet oyunu ortaya koyuyordum, senin yüksek bir coşkuyla yarattığın melodiler peş peşe çalıyor, hatta kâh uzaktan kâh yakından, ürkek bir hayalet sesi gibi Julia ismi çınılıyordu. Ama sen yoktun sen yoktun, Johahnnesciğim! Oyun bittikten sonra Shakespeare'in Prospero'su nasıl ailesini överse ben de Arielimi öyle övmek, onun her şeyi harikulade yaptığını söylemek zorunda kalsam da derin bir anlamla meydana getirdiğimi sandığım şey, bence yavan ve donuktu. Julia her şeyi zarifçe anlamıştı. Bununla birlikte, uyanıkken kıymeti kalmayacak hoş bir rüya sanki onu harekete geçirmiş görünüyordu. Prenses ise tamamen içine kapanmıştı. Saray erkanı küçük bir köşkte serinletici bir şeyler içerken o, Julia'yla birlikte parkın aydınlatılmış yollarında kol kola geziniyordu. Esas darbeyi o ana koymuştum ama sen yoktun sen yoktun, Johannesciğim. Bezginlik ve öfkeyle dolarak etrafta koşturuyor, şenliği bitirecek büyük havai fişegin tüm hazırlıkları tamam mı, diye bakınıyordum. O sıra, başımı göğe kaldırıp uzaklardaki Geierstein Dağı'nın tepesinde, kızıl bulutu fark ettim: Gecenin parıltısı içerisinde, her defasında yavaşça yaklaşıp üzerimize gelince korkunç bir patlamayla koyuveren bir fırtınaya işaret eden ufak bulutu. Senin de bildiğin gibi, bulutun konumuna göre bu patlamanın hangi aralıkta olacağını saniyesi saniyesine ben hesaplayabilirim. Bir saati var, yoktu, onun için havai fişek işini yoluna koymak için acele ettim. O an Arielimin her şeyi ama her şeyi belirleyecek o rüyalar silsilesine başladığını işittim, çünkü parkın sonundaki küçük Meryem şapelinde koronun senin 'Ave maris stella'nı okuduğunu duyuyordum. Hemen oraya gittim. Julia ile prenses şapelin önünde açık havaya konmuş dua iskemlesine diz çökmüştü. Tam oraya varmışım ki ... ama sen yoktun, sen yoktun, Johannesciğim! Sonra ne olduğunu anlatmayayım. Ah! Sanatı-

mın şaheseri sandığım şey etkisiz kaldı ve ahmak kafamın sezmediği bir şey öğrendim.”

“Anlat şunu!” diye bağırdı Kreisler, “Hepsini, olan biten her şeyi söyle, Üstat!”

“Asla,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “bir işine yaramaz, Johannes, hem kendi hayaletlerimin bana nasıl korku ve dehşet verdiğini söylemek içimi parçalar! O bulut! Mutlu düşünce! ‘Böylece her şey,’ diye vahşice bağıırıyordum, ‘çılğınca bir karmaşayla son bulmalı.’ Sonra havai fişegın olduğu yere koştum. Hükümdar her şey hazır olunca işaret vermemi haber etmiş. Geierstein’ın üstünde gittikçe yükselen buluttan gözümü ayırmadan, yeterince yükselene kadar bekledim ve sonra topları attırdım. Çok geçmeden saray erkanı ve bütün millet orada toplandı. Sıradan ateş çemberi, maytap, ışık küresi ve diğer ıvır zıvır oyunlardan sonra nihayet prensesin isim yazısı Çinlilerin mücevher ateşle meydana çıktı ama üstünde bir yerlerde süt beyazı bir ışıkla Julia ismi görünüp kayboluyordu. Artık vakti gelmişti. Fişegi tutuşturdum, maytaplar çatırtı ve patırtılarla havaya fırlarken kor kırmızı şimşeklerle, ormanda ve dağlarda yankılanan çatlarcasına bir gök gürültüsüyle fırtına koptu. Kasırga parka ilerleyip çalılıkların içindeki bin sesli feryadın rahatını kaçırdı. Ben firar eden trampetçilerden birinin çalgısını elinden kaptığım gibi şen şakrak çalarken patlayıcıların, top atışlarının, havan toplarının yaylım ateşi gök gürültüsüne karşılık veriyordu.”

Üstat Abraham anlatırken Kreisler fırlayıp ayağa kalktı, bir aşağı bir yukarı odayı arşınıyor, kollarını sağa sola savuruyordu, sonunda coşku içinde bağırdı: “Güzel, muhteşem! Canım ciğerim üstadım Abraham’ı işte bundan tanırım!”

“İşte,” dedi Üstat Abraham, “en vahşi, en ürkütücü şeyler senin hep işine gelir; yine de seni ruhlar aleminin tekinsiz güçlerine terk edecek şeyi unuttum. Senin de bildiğin gibi, büyük havuz boyunca uzanan rüzgâr arpını gerdirmiştim, fırtına bu arpıta becerikli bir müzisyen kadar iyi müzik çalıyordu. Kasırganın uğultusunda, gök gürültüsünün çatırtısında devasa organ akorları korku veren tınlar çıkarıyordu. Muazzam sesler gitgide hız-

lanıyordu; tiyatronun kanaviçeli duvarları arasında hiç görülmemiş tarzda bir intikam balosunu işittiğini sanabilirdi insan! Evet, yarım saat içinde her şey olup bitti. Bulutların arkasından ay belirdi. Gece rüzgârı korkuya kapılan ormanda teselli verici ışıklar çalıyor, karanlık fundalardaki gözyaşlarını kurutuyordu. Bu arada rüzgâr arpi bazı bazı uzaklardan boğuk bir çan sesi gibi çınılıyordu. Keyfim yerindeydi. Sen, Johannesciğim, içimi öylesine kaplıyordun ki kayıp ümitler, gerçekleşmemiş hayaller mezarlığının tepesinden çıkıp önümde biteceksin, göğsüme kapanacaksın sandım. Gecenin sessizliğinde nasıl bir oyuna kalkıştığımı, kötü talihin doladığı düğümü zor kullanarak nasıl koparmak istediğim düşüncesi içimden kopup yabancı, başka bir surette üzerime geldi; soğuk bir ürperti yüreğimi titretirken dehşete kapılmam gereken kişi aslında kendimdim.

Parkın dört bir yanında bir yığın yanıltıcı ışık dans edip oynuyordu, aslında bunlar hızla kaçanların unuttuğu şapka, peruk, saç filesi, kılıç, ayakkabı ve şalları toplayan fenerli hizmetçilerdi. Oradan kaçtım. Şehrimizin önündeki büyük köprüde durup bir kez daha, etrafında ayın sihirli parıltısıyla çevik elflerin şen oyununun başladığı büyülü bahçe gibi duran parka doğru baktım. O sıra kulağıma inceden bir cıvıltı, adeta yeni doğmuş bir çocuğunkine benzeyen bir viyaklama ilmişti. Bir işler çevriliyor sandım, tırabzanın üstünden iyice eğildim ve parlak ay ışığında, ölümden kurtulmak için zar zor direğe tutunmuş bir kedicik gördüm. Muhtemelen bir kedi yavrusunu boğmak istemişlerdi, ama hayvancağız tekrar yukarı çıkmıştı. Evet, diye düşündüm, çocuk değilse bile, kurtarılmak için ağlayan ve kurtarman gereken zavallı bir hayvan bu.”

“Seni hassas Just seni,” dedi Kreisler gülerek, “söyle bakalım, Tellheim’in² nerede?”

“Bu konuda,” diye devam etti Üstat Abraham, “bu konuda, Johannesciğim, beni Just’la pek kıyaslayamazsın. Ben Just’tan öte Just’ca davrandım. O, bir kanişi, herkesin yanında olmasın-

2 Alman yazar Gotthold Ephram Lessing’in *Minna van Barnhelm oder das Soldatenglück* (Minna van Barnhelm ya da Askerlerin Mutluluğu) isimli komedisindeki Binbaşı van Tellheim ve uşağı Just – e.n.

dan hoşlandığı, hatta eldiven, tütün kesesi ve pipo getir götür işleri gibi faydalı hizmetler de beklenebilecek bir hayvanı kurtardı, bense bir kediyi, birçoklarının dehşete düştüğü, herkesçe hain diye görülen, yumuşaklık ve iyi niyete, samimi dostluğa muktedir bulunmayan, asla insan karşısındaki düşmanca pozisyonundan tamamen vazgeçmeyen bir hayvanı kurtardım, evet, safi hayırseverlikten ötürü ben bir kediyi kurtardım. Tırabzana tırmandım, tehlikeyi de göze alarak aşağı sarktım, inleyen kedicigi kaptım, yukarı çektim ve cebime koydum. Eve gelince hemencecik üstümü çıkarıp o bitmiş tükenmiş halimle kendimi yatağa attım. Ama henüz uykuya dalmıştım ki acı bir cırıltı ve inleme uyandırdı beni. Elbise dolabımdan geliyor gibiydi. Kedicigi unutup ceketimin cebinde bırakmıştım. Hayvanı o hapishaneden kurtardım, karşılığında beni öyle tırmaladı ki beş parmağım birden kanadı. Hani kediyi neredeyse camdan atmak üzereydim ama düşünüp ufak budalalığımdan, şu akılsız yaratığı bırak, insanlara karşı gösterildiğinde bile uygun olmayan intikam hırsımdan ötürü kendimden utandım. Neyse, zahmet ve özenle kediyi büyüttüm. İnsanın bu cinsten görebileceği, en zeki, terbiyeli, hatta nüktedan bir hayvan bu, bir tek yüksek tahsili eksik, sevgili Johannes, onu da sen biraz uğraşıp kediye kazandıracaksın, bu yüzden Kedi Murr'u, ona bu ismi verdim, ilerisi için sana bırakmaya niyetliyim. Murr henüz, hukukçuların deyişyle, *homo sui juris*³ ama ona, hizmetine girmek için rızası var mı, diye sordum. Kendisi de bundan çok memnun.”

“Abuk sabuk konuşuyorsun,” dedi Kreisler, “abuk sabuk konuşuyorsun, Üstat Abraham! Biliyorsun ki kedilerden öyle pek hazzetmem, köpekleri tercih ederim.”

“Rica ediyorum,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “senden içtenlikle rica ediyorum, sevgili Johannes, ümit vaat eden kedi Murr'u en azından ben seyahatten dönene kadar yanına al. Onu bu yüzden yanımda getirdim. Dışarıda durmuş, müspet bir haber bekliyor. En azından bir bak ona.”

Üstat Abraham böyle diyerek kapıyı açtı. Cinsine bakılırsa hakikaten güzellik mucizesi denebilecek bir kedi hasır min-

3 (Lat.) Reşit insan.

dere kıvrılmış uyuyordu. Sırtındaki gri siyah çizgiler, kulaklarının arasında buluşuyor, alnında en zarif hiyeroglif yazısını oluştuyordu. Heybetli kuyruğu da yine çizgiliydi, aynı zamanda çok uzun ve kuvvetliydi. Kedinin renkli elbisesi pırıldayıp güneşten ötürü öyle ışıltılar saçıyordu ki siyahla gri arasında bir de altın sarısı çizgiler fark ediliyordu. “Murr! Murr!” diye seslendi Üstat Abraham, “Krrr-krrr,” diye oldukça yüksek sesli karşılık veren kedi gerindi – ayağa kalktı, pek şaşılacak bir kambur çıkarıp akıl ve zekânın ateş kıvılcımları gibi şimşeklendiği bir çift çimen yeşili gözü açtı. En azından Üstat Abraham’ın iddiası böyleydi; Kreisler de kedinin çehresinde özel, sıra dışı bir şeyler olduğunu, kafasının bilimi kuşatacak büyüklükte, bıyıklarınınsa kediye bu genç yaşında, yeri geldi mi bir Yunan bilgesinin otoritesini bahşedecek kadar beyaz olduğunu teslim etmek zorunda kaldı.

Üstat Abraham kediye, “Her gittiğin yerde nasıl uyuyabiliyorsun?” dedi, “Bütün neşeni kaybedip vaktinden önce huysuz hayvanın teki olacaksın. Tüylerini bir yala, Murr!”

Kedi derhal arka bacaklarının üstüne oturdu, kadife patıcıyla kibar kibar alnını ve yanaklarını sıvazlayıp net, sevimli bir miyav koyuverdi.

“Bu,” diye devam etti Üstat Abraham, “bu, hizmetine gireceğin Orkestra Şefi Johannes Kreisler.” Kedi orkestra şefine iri, parıltılı gözleriyle dik dik baktı, mırıldanmaya başladı, Kreisler’in yanında duran masaya, oradan da kulağına bir şey söylemek istiyormuş gibi Kreisler’in omuzuna sıçradı. Sonra tekrar yere indi, kuyruğunu kıvrıp mırıldanarak yeni efendisinin etrafında döndü, adeta onu gerçekten tanımak istiyordu.

“Tanrı beni bağışlasın,” diye bağırды Kreisler, “neredeyse şu ufak gri adamın akli olduğuna, soyunun da çizmeli kedinin seçkin ailesine dayandığına inanacağım!”

“Şu kadarı kesin ki,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “Kedi Murr dünyanın en maskara hayvanı, gerçek bir Pulcinella’dır,⁴ buna rağmen terbiyeli ve ahlâklıdır, bazen yakışsız

4 Commedia dell’Arte’de yaratılmış, sürekli beyaz giyinip siyah maske takan, böylece yaşamı ve ölümü bir araya getirdiğine inanılan karakter – e.n.

okşamalarla insana yük olan köpekler gibi sırnaşık ve arsız degildir.”

“Bu akıllı kediye bakınca,” dedi Kreisler, “bilgimizin ne dar bir daireye sıkıştığını üzülererek görüyorum. Hayvanların zekâ kabiliyeti ne kadar ileridir, bunu kim söyleyebilir, kim sezebilir! Tabiattaki bir şey veya daha ziyade her şey bizim için anlaşılmaz kalınca hemen isimlere sarılıp çocukça mektep bilgeliğimizle düşünüp taşınırız, bu ise bizi bir adım bile ilerletmez. Hayvanların çoğu zaman en mucizevi şekillerde kendini ifade eden, zekâyâ dair bütün varlıklarını da içgüdü deyip hallediyoruz. Benim cevabını bulmak istediğim tek bir soru var: Acaba içgüdü, yani körü körüne, iradesiz dürtü fikri, rüya görme yeteneğiyle birlikte zikredilebilir mi? Mesela köpeklerin büyük bir canlılıkla rüya gördüklerini, uyuyan bir av köpeğini gözetleyen herkes bilir, köpek rüyasında bütün avı tekrardan yaşar. Bu köpek arar, koklar, ayaklarını sanki bayağı koşuyormuş gibi oynatır, kesik kesik solur, terler. Ama rüya gören kediler hakkında şimdilik hiçbir şey bilmiyorum.”

“Kedi Murr,” diyen Üstat Abraham dostunun sözünü kesiti, “yalnızca çok hararetli rüyalar görmüyor; anlaşılacağı üzere yumuşak hülyalara, hayalperest düşüncelere, uyurgezer hezeyanlara, kısacası şairane mizaçlar için dahiyane fikirlerin asıl kabul zamanı sayılan o uykuyla uyanıklık arasındaki tuhaf duruma düşüyor. Bu durumdayken son zamanlar çok oflayıp puf-luyor, öyle ki ya âşık ya bir tragedya üzerinde çalışıyor diye düşünmekten kendimi alamıyorum.”

Kreisler tiz bir kakhaha koparıp şöyle seslendi: “Öyleyse gel bakalım seni akıllı, terbiyeli, nüktedan, şairane kedi Murr, haydi...”

(M. d. e.) ilk eğitimim, gençlik aylarımla ilgili söylenecek daha çok şey var.

Büyük zekâların otobiyografilerini yazarken, çok önemsiz görünse bile gençliğinde olup biten her şey hakkında o kadar ayrıntıya girmesi son derece garip ve öğreticidir. Zaten yüce bir dehanın başına hiç önemsiz bir şey gelebilir mi ki? Çocukluk zamanlarında yapıp yapmadığı her şey çok büyük bir önem arz

eder ve ölümsüz eserlerinin derin anlamının, asıl eğiliminin üzerine parlak bir ışık yayar. Büyük bir adamın çocukken askerlik oynadığını, abur cuburda aşırıya kaçtığını, tembel, yaramaz ve sakar olduğu için ara sıra da bir iki tokat yediğini okuduğu zaman acaba manevi gücüm yeter mi, diye ürkütücü şüphelerin azabına uğrayan gayretli delikanlının yüreğine muhteşem bir cesaret doğar. “Aynı ben, aynı ben!” diye coşkuyla bağırır bu delikanlı; saygı duyduğu idolü gibi kendisinin de yüce bir deha olduğundan artık şüphe etmez.

Bazıları Plutarkhos’u veya belki de yalnızca Cornelius Nepos’u okuyup büyük bir kahraman, bazıları da antik çağın tragedya şairlerinin tercümelerinin yanı sıra Calderón ile Shakespeare’i, Goethe ile Schiller’i okuyup, büyük bir şair olmasa da, insanların en az o kadar sevdiği şu küçük ve sevimli mısra yazarlarından biri olmuştur. İşte benim eserlerim de genç, zeki ve yüksek mizaçlı kedilerin göğsünde yüce şiir hayatını ateşleyecek ve asil bir genç kedi çatıdaki biyografi eğlencelerime niyetlenirse, demin pençelerimin altında tuttuğum kitabın yüksek fikirlerine bütünüyle dalarsa o zaman bir heyecan ve vecit halinde şöyle bağırarak: “Murr, ilahi Murr, soyunun en büyüğü, sana, yalnız sana borçluyum her şeyi, sensin beni yüce kılan.”

Üstat Abraham’ın beni terbiye ederken ne şu unutulmuş Basedow’un metotlarına ne de Pastalozzi’ninkilere⁵ uyup kendi kendimi terbiye için bana sınırsız özgürlük tanıması takdire şayandı; elbette bu dünyadaki hâkim güçlerin meydana getirdiği toplum için Üstat Abraham’ın kayıtsız şartsız gerekli gördüğü bazı temel prensiplere riayet ettiğim müddetçe geçerliydi bu, aksi takdirde her şey birbirine girip dört bir yanda kırık kaburgalar ve çirkin şişkinlikler olacağından toplum diye bir şey düşünülemezdi. Üstat bu prensiplere örnek verirken yontulmamış herifin biri koşarken size çarpacak veya ayağınıza basacak olsa, “Çok özür dilerim efendim,” şeklindeki geleneksel nezaketin zıddına tabii nezaket diyordu. Bu nezaket insanlar için gerekli olabilir ama ben yine de özgür doğmuş soyumun buna

5 Dönemin önemli eğitimcilerinden Johann Bernhard Basedow (1724-1790) ve Jeheann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) – e.n.

nasıl uyacağını kavrayamıyordum, üstadın bana bu norm esaslarını öğrettiği başöğretici uğursuz bir kayın dalı olduğu için, elbette mürebbinin sertliğinden yakınmak hakkımdır. Yüksek kültüre duyduğum doğuştan bağ beni üstada sıkı sıkıya bağlamasa kaçıp giderdim. Ne kadar çok kültür, o kadar az özgürlük, derler; doğru söze ne denir. Kültürle birlikte ihtiyaçlar artar, ihtiyaçlarla da ... neyse, üstadın o uğursuz kayın dalıyla tamamen bıraktırdığı ilk alışkanlığım yerine zamanına bakmadan bazı tabii ihtiyaçların anında tatmini idi. Derken sıra, sonraları bunların sadece belli başlı anormal ruh hallerinden ortaya çıktığına kani olduğum zevklere geldi! Belki de ruhani organizmamın ürettiği işte bu tuhaf ruh hali sütü, hatta üstadın önüme koyduğu kızartmayı olduğu gibi bırakıp masaya zıplamaya ve bizzat üstadımın, tadını çıkarmak istediği şeyleri tırtıklamaya sevk ediyordu beni. Kayın dalının gücünü hissedip bunu bıraktım. Üstadımın dikkatimi böyle şeylerden çekmekte hakkı olduğunu anlıyordum, çünkü benden daha az kültürlü, daha az terbiyeli nice iyi kardeşimin, ömürleri boyunca en iğrenç işlere, en üzücü durumlara düştüğünü biliyordum. Mesela umut vaat eden genç bir kedinin, bir tencere sütü yalayıp yutmak gibi bir zevke karşı koyacak manevi güçten yoksun oluşunu kuyruğunu kaybetmekle ödediğini, alay ve hakaretlerle uğrayıp yalnızlığa çekilmek zorunda kaldığını haber almıştım. Demek ki üstadın bana bu nevi alışkanlıkları bıraktırmakta hakkı vardı; fakat bilim ve sanat şevkime karşı koymasını, işte bunu affedemem.

Artık üstadın odasındaki hiçbir şey beni kitaplar, kalemler ve türlü türlü tuhaf aletlerle dolu çalışma masası kadar cezbetmiyordu. Diyebilirim ki bu masa, içine hapsoldüğümü hissettiğim büyümlü bir daireydi, yine de beni kendimi tamamen dürtülerime vermekten alıkoyan belli bir kutsal çekince duyuyordum. Nihayet üstadın olmadığı bir gün korkumu yenip masanın üstüne sıçradım. Yazıların ve kitapların ortasında oturup bunları karıştırmak nasıl bir hazdı. Yok, muziplik değil, yalnızca hırs, bilime duyduğum açlıktı bu; pençelerimle tuttuğum bir el yazmasını paramparça halde önüme yığılana dek evirip çevirdim.

Üstat içeri girdi, olanları gördü, “Canavar, lanet olasıca!” gibi incitici bir bağırışla üstüme çöreklenip beni kayın dalıyla öyle temiz dövdü ki acıdan inleyerek sobanın altına büzüldüm ve bütün gün tek bir tatlı söz bile beni oradan çıkaramadı. Bu olay kimi, tabiatın ona çizdiği yolu takip etmekten ebediye yıldırmazdı ki? Ama acılarım dinince hemen karşı konmaz dürtüme uyup tekrar yazı masasına sıçradım. Şüphesiz üstadımın tek bir lafı, “Yine mi!” gibi yarım kalan bir cümlesi bile tekrar aşağı inmem için yeter de artardı bile, bu yüzden sıra araştırmaya gelmiyordu bir türlü; ne var ki araştırmalarım başlamak için sessizce müsait bir anı kolluyordum, o an çok geçmeden geldi. Üstat günün birinde dışarı çıkmak için giyiniyordu, o sıra ben odada öyle iyi saklandım ki yırtılan el yazmasını hatırlayarak beni dışarı kovalamak istediğinde bulamadı. Üstat tam çıkmıştı ki tek bir hamlede çalışma masasına sıçrayıp yazıların arasına uzandım, bu bende tarifsiz bir hoşnutluğa yol açmıştı. Patimle becerikli bir şekilde önümde duran oldukça kalın bir kitabı açıp acaba içindeki yazı karakterlerini anlayabilir miyim diye uğraştım. Başta gerçi hiç başarılı olamadım ama vazgeçemediğim gibi çok özel bir haletin üstüme gelip bana okumayı öğretmesini bekleyerek gözlerimi kitaba diktim. Çok dalmışım, o sıra Üstat baskın yaptı. “Lanet hayvana bakın hele!” diye gürleyerek üzerime atıldı. Kurtulmak için çok geçti, kulaklarımı bücktüm, alabildiğine büzüldüm, değneği sırtımda hissediyordum. Ama elini kaldıran Üstat aniden durdu, tiz bir kahkaha atıp bağırıldı: “Kedi kedi, demek kitap okuyorsun? Tamam, buna mani olamam, olmak istemem. Neden, içinde nasıl bir tahsil hırsı var?” Kitabı patilerimin altından çekti, içine bakıp öncekinden de ölçüsüz güldü. “Bunu söylemem lazım,” dedi sonra, “galiba kendine küçük bir kütüphane edinmişsin, zira bu kitabın masama gelişini başka türlü açıklayamam? Haydi, oku bakalım; iyi çalış kediciğim, icap ederse kitaptaki önemli yerleri hafifçe tırmalayarak işaretleyebilirsin, buna müsaade ediyorum!” Sonra kitabı açık halde tekrar önüme koydu. Sonraları öğrendiğime göre bu Knigge’nin *İnsan İlişkileri Üzerine*⁶

6 Adolph Freiherr Knigge’nin *Über den Umgang mit Menschen* isimli kitabı – e.n.

kitabıydı, bu harika eserden hayata dair ne bilgiler öğrendim. Tam bana göre yazılmıştı, ayrıca insan toplumunda bir hükümleri olsun isteyen kediler için de olağanüstü uygundu. Bildiğim kadarıyla kitabın bu eğilimi şimdiye kadar es geçilmiş, onun için de bazen, kitapta sıralanan kurallara tam uymak isteyen insanın muhakkak her yerde katı, kalpsiz bir bilgiç olarak ortaya çıkacağı gibi yanlış bir hüküm verilmiş.

O zamandan beri Üstat bana yalnız çalışma masasında tahammül etmiyor, aynı zamanda o çalışırken yukarı zıplayıp önündeki yazıların arasına yerleşmemi görmekten de hoşlanıyordu.

Üstat Abraham'ın sık sık yüksek sesle kitap okumak alışkanlığı vardı. O okurken ben, kitabına bakacak şekilde konumlanmaktan da geri durmuyordum, tabiatın bana bahsettiği keskin gözlerim sayesinde bunu onu rahatsız etmeden yapmam mümkün oluyordu. Yazı işaretlerini telaffuz ettiği kelimelerle karşılaştırmak suretiyle kısa sürede okumayı söktüm, bunu inanılmaz bulan biri varsa, tabiatın beni donattığı çok özel dehadan haberi yok demektir. Beni anlayıp takdir eden dehalar belki kendilerinininkine eş olan bir tür eğitim hakkında şüpheye düşmeyeceklerdir. İnsan dilini mükemmelen anlamak konusunda yaptığım garip gözlemi bildirmekten de geri duramayacağım. Bu dili anlamayı nasıl başardım, tamamen bilinçli olarak yaptığım gözleme göre bunu hiç bilmiyorum. İnsanlarda da durum böyle olmalı ama bu beni hiç şaşırtmıyor, zira bahsettiğimiz tür, çocukluk yıllarında bize göre çok daha aptal ve beceriksizdir. Daha minnacık bir kedyken bile, ufak çocuklarda sürekli gördüğümüz gibi ellerimi gözüme, ateşe veya lambaya sokmam, yahut kiraz püresi yerine kundura boyası yemem gibi bir şey söz konusu olmamıştır.

Okumayı bitirip de günbegün içimi yabancı düşüncelerle tıka basa doldurunca, içimdeki dehanın doğurduğu kendi fikirlerimi de unutulmaktan kurtarmaya yönelik karşı konmaz bir dürtü hissettim, fakat bunu yapmak için şüphesiz çok zor olan yazma sanatı gerekliydi. Üstadım yazarken eline ne kadar dikkatli baktıysam da, mekaniğinin esasını yakalamayı bir türlü

başaramıyordum. Üstadımın sahip olduğu tek yazma kılavuzu kitabı olan eski *Hilmar Curas*'i inceledim; neredeyse yazmanın esrarengiz zorluğunun, kitapta yazarken resmedilmiş elin taktığı büyük manşetlerle ortadan kalkacağı ve üstadım manşetsiz yazıyorsa bunun, tıpkı tecrübeli ip cambazlarının bir yerden sonra denge çubuğuna ihtiyaç duymaması gibi özel edinilmiş bir kabiliyet olduğu fikrine kapılacaktım. Manşet bulmayı arzuluyordum ve yaşlı kahya kadının başlığını sağ patime göre ölçüp biçmek üzereydim ki dâhilerde sık rastlanan bir heyecan aklıma birdenbire her derdi çözecek şu dahiyane fikir geldi. Kalemî üstadım gibi tutamıyor olmamın ellerimizin farklı yapılarından kaynaklandığını tahmin ediyordum, tahminimde yanılmamışım. Sağ paticiğimin yapısına uygun başka bir yazma şekli bulmam lazımdı, tahmin edileceği üzere buldum da. Bireyin özel bir şekilde organize olmasından böyle yeni sistemler ortaya çıkıyor.

İkinci büyük zorluk tüy kalemî mürekkebe batırmaktı. Zira batırırken paticiğimi bulaştırmamayı bir türlü beceremiyordum, her defasında mürekkebe daldırıyordum, bundan ötürü de ilk çiziktirdiğim şeylerin kaleminden ziyade patiyle yazılmasının, biraz büyük ve geniş olmasının önüne geçemedim. İşten anlamayan kimseler bu yüzden ilk el yazmalarımı adeta mürekkep bulaşmış kâğıt sanabilirler. Dâhilerse ilk eserlerinde bile kedinin varlığını hafiften sezecek ve bitmez tükenmez kaynağından fışkırırken zihnin o derinliği, o doluluğu karşısında hayrete düşeceklerdir. Elalem ölümsüz eserlerimin sıralaması hakkında birbiriyle dalaşmasın diye burada ilk olarak felsefi ve hissi, didaktik romanım “Fikir ve Sezgi veya Kedi ile Köpek”i yazdığımı söylemek isterim. Bu eser bile tek başına heyecan uyandırabilirdi. Sonra, her telden çalarak, “Fare Kapanları ve Bu Kapanların Kedilik Zihniyeti ve Azmine Etkisi” başlıklı siyasi bir eser yazdım; bunun üzerine “Sıçanlar Kralı Kawdallor” trajedisini yazmak için bir heyecan duydum. Bu trajedi de akla gelebilecek her tiyatroda sayısız defalar en coşkulu alkışlarla sahnelenebilirdi. Yükseklerle çıkmaya gayretli zihnimin mahsulleri, bütün eserlerime giriş olarak düşünülebilir. Bu eserle-

ri yazış sebeplerim hakkındaysa yeri geldiğinde açıklamada bulunacağım.

Kalemi doğru düzgün tutmayı öğrenince, paticiğime mürekkep bulaşmaz olunca elbette tarzım da daha iç açıcı, sevimli, parlak bir hal aldı. Kendimi tamamen toplu şiir almanağına verdim, çeşit çeşit dostane yazılar yazdım ve çok geçmeden bugün olduğum o sevecen ve rahat adam halini aldım. Dâha o zamanlar neredeyse yirmi dört kantoluk bir kahramanlık destanı yazacaktım, fakat işim bittiğinde bambaşka bir şey ortaya çıktı, bunun için Tasso ile Ariosto⁷ mezarlarından Tanrı'ya teşekkür edebilirler. Pençelerimden gerçekten de kahramanlık destanı çıksa, artık o ikisini okuyacak adam kalmazdı.

Şimdi sıra...

(Müs. kâğ.) daha iyi anlaşılması için, sana, aziz okur, meseleyi açık ve net göstermek gerekecek.

Bir defa olsun sevimli kır şehri Sieghartsweiler'deki handa konaklamış herkes hemen Hükümdar Irenäus'tan bahsedildiğini duymuştur. Bu kişi hancıdan o yörede harika olan alabalıklardan bir porsiyon söylese, hancı kesin şöyle derdi: "Haklısınız, efendim! Hükümdar hazretleri de bundan yemekten çok hoşlanır, ben de o canım balıkları tıpkı saraydaki gibi hazırlarım." Bilgili seyyah ise en yeni coğrafya kitapları, haritalar ve istatistik bilgilerinden küçük Sieghartsweiler şehrinin Geiersstein Dağı ve civarıyla birlikte çoktan, seyyahın şu an geçmekte olduğu büyük dukağa ilhak edildiğini öğrenmişti; bu yüzden burada hükümdar hazretleri ile saray bulduğuna pek şaşırmadı. Meselenin şöyle bir yanı vardı. Hükümdar Irenäus gerçekte Sieghartsweiler yakınlarında ufak tefek bir araziyi idare ediyordu, iyi bir Dollond dürbünü vasıtasıyla Residenzmarktlecken'deki sarayının tıraçasından bütün mülkünü görebildiği için ülkesinin saadet ve felaketini, sevgili tebaasının mutluluğunu daima gözetliyordu. Mesela her an topraklarının en ücra köşesinde Peter'in buğdayı ne haldedir biliyor, falancayla filanca üzüm bağlarına iyi bakıyorlar mı, görüyordu. Söyledikle-

7 İtalyan şairler Torquato Tasso (1544-1595) ve Ludavico Ariosto (1474-1533) – e.n.

rine göre Hükümdar Irenäus küçük ülkesini, bir gezintide sınırdan geçerken cebinden düşürmüş ama kesin olan bir şey var ki, o büyük dukalığın birçok ilave konulan son yayınında Hükümdar Irenäus'un ülkeciği de dosyalanıp kayda geçilmiş. Ona sahip olduğu toprakların gelirlerinden, sevimli Sieghartsweiler şehrinde yiyip bitirsin diye hayli yüksek bir meblağ tahsis etmek suretiyle onu idarecilik zahmetinden kurtarmışlar.

Hükümdar Irenäus o küçük toprak parçasından başka, olduğu gibi kendisine kalan kayda değer bir nakit servete sahipti, böylelikle küçük bir hükümdar pozisyonundayken birdenbire kendini, hayatını nasıl isterse öyle biçimlendirebilen itibarlı bir adam konumunda buldu.

Hükümdar Irenäus bilim ve sanata duyarlı, iyi tahsilli bir beyefendi olarak nam salmıştı. Bunun üstüne hükümdarlığın ağır külfetini çok zaman sıkıntılı bulması, hatta küçük bir evde, mırıldanan bir ırmağın kenarında, birkaç evcil hayvanla, tek başına, sessiz sakin bir hayat yaşamak gibi romanlardakine benzer bir arzu duyduğuna dair söylentiler de eklenince, hükümdarlığı unutup zengin ve bağımsız konumunun sağladığı güçle birkaç ev ihtiyacıyla bir yere yerleşeceği düşünülebilirdi. Ama hiç de öyle yapmadı!

Büyük adamların bilim ve sanat aşkının, gerçek saray yaşantısının bütünleyici bir kısmı olarak görülmesi mümkündür. Tablolara sahip olup müzik dinlemektir yakışık alan, saray ciltçileri paydos edip en son edebi eserleri altın ve deriyle giydirmiyorlarsa, iş o zaman kötü demektir. Fakat bu aşk saray yaşantısının bütünleyici bir kısmıysa, o zaman bu yaşantıyla birlikte o da ortadan kalkacaktır; artık kaybedilen taht veya oturmaya alışkın olduğu hükümdar koltuğu olmadan tek başına sürüp giden bir şey olarak teselli veremez. Hükümdar Irenäus ise bizzat kendisinin, çevresiyle ve bütün Sieghartsweiler ile birlikte rol aldığı tatlı bir hülyayı gerçeğe döndürerek hem saray yaşantısı hem bilim ve sanat aşkı olmak üzere ikisini de muhafaza etti.

Yaptığı şuydu; sanki hükümdarmış gibi davranıp bütün saray işlerini, imparatorluk başkanını, mali heyetini vs. olduğu gibi ko-

ruyor, saray nişanı dağıtıyor, parti adabına büyük saraylara göre daha fazla dikkat edildiğinden, çoğu zaman on iki ila on beş kişiden ibaret balo ve partiler veriyordu. Şehir ise bu hayalperest sarayın sahte parlıtısını kendisine şan şöhrat getiren bir şey diye görece kadar iyi niyetliydi. Bu anlamda Sieghartsweiler'in iyi kalpli sakinleri Hükümdar Irenäus için hükümdar hazretleri diyor, hükümdarın ve sarayındakilerin isim günlerinde şehri aydınlatıp sarayın zevki uğruna kendilerini tıpkı Shakespeare'in *Bir Yaz Gece-si Rüyası*'ndaki Atinalı yurttaşlar gibi feda ediyorlardı.

Hükümdarın, rolünü çok etkili bir coşkuyla oynadığı ve bu coşkuyu bütün çevresine yaymayı becerdiği inkâr edilemezdi. Mesela hükümdarın mali müşavirlerinden biri Sieghartsweiler'deki bir kabule çatık kaşlı, içe dönük ve suskun geldi! Tepesinde kara bulutlar gezinmekteydi, sık sık derin düşüncelere dalıyor, sonra aniden uyanmış gibi yerinden sıçırıyordu! Yanında yüksek sesle konuşmaya, sert çıkmaya pek kimse cesaret edemiyordu. Saat dokuzu vurdu, müşavir yerinden fırladığı gibi şapkasını aldı, onu alıkoymak için verilen bütün zahmetler boşunaydı, gururlu ve manidar bir gülümsemeyle bir yığın dosyanın kendisini beklediğini, heyetin yarınki çok önemli ve son toplantısına hazırlanmak için bütün geceyi feda etmesi gerektiğini söyledi; oradan hızla ayrılıp insanları görevinin muazzam önem ve zorluğu hakkında saygıyla karışık bir donukluk içinde bıraktı. Peki bu ıstıraplı adamın bütün gece hazırlanmak zorunda olduğu o önemli konuşma neydi?

Mutfak, kiler, giyinme vs. gibi bütün departmanların geçen çeyrek yılki listeleri gelmişti, bütün bu konularda hesap verecek olan da bu müşavirdi. Şehir hükümdarın bu zavallı arabacısına acıyor, fakat hükümdarın heyetindeki ulvi coşkunun etkisiyle şöyle diyordu: "Katı ama adil!" Zira adam, aldığı talimata göre kullanılmaz hale gelmiş bir yarım arabayı satmış, mali heyet ise ona anında verdiği cezayla, belki henüz kullanılır halde olan diğer yarıyı nerede bıraktığını üç gün zarfında ispatlamasını istemişti.

Hükümdar Irenäus'un sarayında ışıldayan önemli bir yıldız da otuzlu yaşların ortalarındaki Madam Benzon'du, bu ka-

dın bir müşavirin karısıydı ve eskiden muazzam bir güzelliğe sahipti, hâlâ belli bir cazibesi de yok değildi, asaleti şüpheli olan bu kadını hükümdar yine de salon adabına uygun bulmuştu. Kadındaki insanın içine işleyen parlak idrak, canlı zekâ, gün görmüşlük ama özellikle de hükmetme yeteneği için zaruri olan, mizacındaki o soğukluk, gücünü öyle bir şiddetle uyguluyordu ki bu minyatür sarayın kukla tiyatrosunda ipleri asıl çeken Benzon'un ta kendisi oluyordu. Kızı Julia, Prenses Hedwiga ile büyümüştü, müşavirin karısı prensesin terbiyesine o kadar fazla tesir etmişti ki bu kız hükümdarın ailesinde yabancı biri gibi duruyor ve erkek kardeşi karşısında pek bir göze batıyordu. Zira hükümdarın oğlu Ignaz hiç büyümek gibi bir lanete tutulmuştu, adeta geri zekâlıydı.

Benzon'un karşısında, hükümdar hanesinin en mahrem işlerine Benzon'dan farklı biçimde olsa da aynı derecede nüfuzu ve müdahalesi olan tuhaf bir adam vardı; sen aziz okuru, bu adamı zaten Irenäus sarayının *maître de plaisir*⁸ ve ironik büyücüsü olarak tanıyorsun. Üstat Abraham'ın hükümdar ailesine katılışı çok acayipti.

Hükümdar Irenäus'un rahmetli babası basit ve sade âdetleri olan bir adamdı. Herhangi bir güç gösterisinin devlet cihazının ufak ve zayıf çarklısını harekete geçirmek yerine parçalayacağını görüyordu. Bu yüzden küçük ülkesindeki işleri eskiden nasıl yürüyorsa öylece bıraktı, Tanrı'nın bahsettiği parlak bir zekâ veya başka özel yetenekler gösterme fırsatı olmuyorduyorsa da, hükümdarlığında herkesin halinin vaktinin yerinde olmasıyla yetindi; yurt dışında ne düşünüldüğüne gelince, ancak kimse adlarını ağzına almazsa günahsız kalabilen kadınlar gibiydi durum. Prens küçük sarayı katı, resmî, eski moda olduğundan prens, yeni devrin meydana getirdiği bazı sadık fikirlere hiç saramıyorsa bu, sarayın başkâhyasının, saray nazırının ve odacıların zahmetler içinde kurduğu tahta iskeletin değiştirilemeyen yapısından kaynaklanıyordu. Fakat bu iskelette hiçbir kâhyanın ve nazırın asla durduramayacağı bir ana çark işliyordu. Bu, prenste doğuştan bulunan maceraperest, tuhaf, esrarengiz

8 (Fr.) Eğlence ustası.

işlere duyduğu merakı. Normal yaşayışıyla garip bir tezat içinde bulunan bu merakını tatmin etmek veya hiç olmazsa ona gıda aramak için, vakur Halife Harun Reşid misali bazen tebdili kıyafet ülkesini dolaşırdı. Sonra başına yuvarlak bir şapka, sırtına da gri bir pelerin geçirirdi ki herkes onun hükümdar olmadığını ilk bakışta anlasın.

Hükümdar böylece bir gün, tebdili kıyafet ve tanınmaz halde, sarayın oradan başlayıp saray aşçısının dulunun oturduğu küçük bir evden başka bir şey olmayan uzak bir diyara kadar uzanan ağaçlıklı yolu arşınladı. Tam bu küçük evin önüne varmıştı ki prens evin kapısından usulca çıkan paltolu iki adam fark etti. Kenara çekildi; bu bilgileri ağzından naklettigim, Irenäus hanesi tarihçisinin iddiasına göre hükümdar gri pelerin yerine parlak madalyalı muhteşem resmî kıyafetini giymiş olsaydı yine de fark edilip tanınmazdı zira akşam zifiri karanlıktı. İki paltolu adam hükümdarın yanından geçerken hükümdar açık ve net şu konuşmayı işitti. Biri: “Ekselansları, biraderim, senden rica ediyorum, toparlan, bir defa olsun eşeklik etme! Hükümdar onun hakkında bir şeyler öğrenmeden gitmesi lazım, aksi takdirde şeytani işleriyle hepimizi felakete sürükleyecek bu melun büyücüden yakamızı kurtaramayız.” Diğeri: “*Mon cher frère*,⁹ öyle hemen galeyana gelme, keskin zekâmdan, *savoir faire*’imden¹⁰ haberdarsın. Yarın bu tehlikeli insanın başına birkaç altın atıp gönderdim mi gösterisini istediği yerde yapmaya devam edebilir. Fakat burada kalamaz. Üstelik hükümdar da...”

Sesler duyulmaz oldu, bu yüzden hükümdar, saray nazırını kendisi hakkında ne düşünüyor, öğrenemedi; zira evden çıkıp o yakışık almaz sohbeti sürdürenler nazırla, kardeşi baş avcıdan başkası değildi. Hükümdar ikisini de sesinden tanımişti.

Hükümdarın o insanı, tanışmasını engellemek istedikleri o tehlikeli büyücüyü bulmaktan daha acil bir işinin olmadığı gayet anlaşılır bir şeydir. Evin kapısını çaldı, dul kadın elinde fenerle dışarı çıkıp hükümdarın yuvarlak şapkasıyla gri pelerini fark edince soğuk bir nezaketle sordu: “Emrediniz, Mösyö?”

9 (Fr.) Sevgili kardeşim.

10 (Fr.) Uzmanlık.

Hükümdara tebdili kıyafetken “mösyö” diye hitap edilirdi. Hükümdar dul kadına uğrayan yabancı adam hakkında bilgi aldı ve bu yabancıнын burada sanatını konuşturmaya niyetli birçok tasdiknameye, ruhsat ve imtiyaza sahip çok becerikli, meşhur bir hokkabazdan başkası olmadığını öğrendi. Dul kadının anlattığına göre geçenlerde saraylı iki bey bu adama gitmiş, adam da gösterdiği akıl almaz şeyler sayesinde onları öyle hayrete düşürmüştü ki bu iki bey beti benzi atmış, afallamış, hatta kendinden geçmiş halde evden çıkmışlardı.

Fazla söze gerek duymadan adamın yanına gitmek istedi hükümdar. Üstat Abraham (meşhur hokkabaz onun ta kendisiydi) onu çoktandır beklediği biri gibi karşılayıp kapıyı kilitletti.

Kimse Üstat Abraham’ın ne yaptığını bilmiyor, kesin olan şu ki hükümdar gece boyu onun yanında kalmış ve ertesi sabah sarayda Üstat Abraham’ın yerleşeceği, hükümdarın gizli geçitler vasıtasıyla ulaşabildiği odalar dayanıp döşenmiş. Kesin olan başka bir şey de, hükümdarın saray nazırına artık *mon cher ami* demeyip baş avcıdan da bir daha asla, ormanda ilk ava çıkışında vurmadığı boynuzlu beyaz tavşanın harika av hikâyesini dinlememiş olması. Bu durum iki kardeşi keder ve çaresizliğe sürüklemiş olmalı ki ikisi de sarayı kısa zaman sonra terk etti. Yine kesin başka bir şey de Üstat Abraham’ın sadece yaptığı büyülerle değil, hükümdarın nazarında iyiden iyiye kazanmayı becerdiği itibarla da sarayı, şehri ve ülkeyi hayrete düşürmüştür.

Üstat Abraham’ın maharetleri hakkında yukarıda zikrettiğimiz Irenäus hanesi tarihçisi o kadar inanılmaz şeyler anlatır ki aziz okurun bütün güvenini riske atmadan bunlardan bahsetmek imkânsızdır. Ne var ki tarihçinin bütün maharetleri arasında en mucizevi bulduğu, hatta Üstat Abraham’ın yabancı tekinsiz güçlerle korkutucu bir bağının olduğunu yeterince ispatladığını iddia ettiği mahareti, şu akustik sihir oyunudur. Üstat Abraham’ın sonraları görünmez kız diye birini zikrederek onca dikkati üstünde toplamış ve daha o zamanlar bile bir daha asla başaramayacağı kadar hünerli, fantastik ve yürekleri titretici biçimde sergilemiştir bu oyunu.

Bundan başka bizzat hükümdar da Üstat Abraham’la bazı bü-

yü işlerine karışıyor mu, insanlar bunu da bilmek istiyorlar; saraylı kadınlar, odacılar ve saraydaki diğer insanların arasında bu işlerin amacı nedir diye çocuksu, anlamsız tahminlerle dolu hoş bir rekabet ortaya çıkıyordu. Laboratuvardan ara sıra sı-zan dumana bakılırsa Üstat Abraham'ın hükümdara altın yapmayı öğrettiğinde ve hükümdarı türlü türlü faydalı ruhani konferanslara dahil ettiğinde herkes hemfikirdi. Yine herkes şuna kaniydi ki prens *Agathodemon*'a,¹¹ kutsal aile ruhuna yahut yıldızlara sormadan, Pazar kurulan kasabanın yeni belediye başkanının payesini vermiyor, hatta sarayın sobacısının maaşına zam yapıyordu.

İhtiyar hükümdar ölüp de Irenäus hükümeti devraldığında, Üstat Abraham ülkeyi terk etti. Babasının tuhaf ve mucizevi şeylere merakından zerre nasiplenmemiş genç hükümdar onun gitmesine izin verdi fakat çok geçmeden Üstat Abraham'ın büyü gücünün özellikle, küçük saraylara kolayca yuvalanan kötü ruh çağırma işinde kendini gösterdiğini anladı, bu kötü ruh can sıkıntısıydı. Ayrıca Üstat Abraham'ın, hükümdarın babası nezdindeki itibarı genç hükümdarın mizacında da köklü bir yere sahipti. Bazı anlar geliyor, Hükümdar Irenäus sanki Üstat Abraham olağanüstü bir varlıkmiş, ne kadar yüce olursa olsun insani her şeyden yüksekteymiş gibi bir halete kapılıyordu. Bu çok büyük hassasiyetin hükümdarın gençlik zamanındaki önemli ve unutulmaz bir andan kaynaklandığı söylenir. Hükümdar daha ufakken çocukluğun verdiği o taşkın merakla Üstat Abraham'ın odasına dalmış ve üstadın ne zahmetler ve uğraşlarla tamamladığı küçük bir makineyi kırmış, üstat da çocuğun bu beceriksizliğinden öfkeye kapılıp saraylı küçük afacana hissedilir bir tokat aşk etmiş, sonra da onu pek de yumuşak denemeyecek bir süratle odasından çıkarmış. Gözlerinden yaşlar boşanırken küçük bey güçlkle, "Abraham ... *soufflet*"¹² kelimelerini kekelemiş ... öyle ki apışan başkahya bu korkutucu esrarın derinlerine nüfuz etmeyi tehlikeli bir cüretkarlık diye görüp ne olduğunu sezmeye bile kalkışmamış.

11 Eski Yunan'da bahçe cini – e.n.

12 (Fr.) Tokat.

Hükümdar saray işlerindeki canlandırıcı esas olan Üstat Abraham'ı yanında tutmak için yanıp tutuşuyordu; fakat onu döndürmek için katlandığı bütün zahmetler boşunaydı. Ancak Hükümdar Irenäus ufak ülkesini kaybedip Sieghartsweiler'deki aldatıcı saray idaresini kurduğu o uğursuz gezintiden sonra Üstat Abraham ortaya çıktı, sahiden de daha uygun bir vakitte gelemezdi. Zira...

(M. d. e.) tuhaf olay, yüksek ruhlu biyografların sıradan ifadesini kullanacak olursam, hayatımda bir dönüm noktasıydı.

Okur! Postlarının altında merhametli bir kalbin attığı, erdem nedir bilen, tabiatın etrafımızı sardığı tatlı bağları tanıyan delikanlılar, erkekler, kadınlar... siz beni anlayacak, beni seveceksiniz!

O gün sıcak geçmişti, günü sobanın altında uyuyarak geçirmiştim. Sonra alacakaranlık çöktü, üstadımın açık penceresinden içeri serin rüzgârların uğultusu geliyordu. Uykudan uyanımdım, en tatlı sezgileri ateşleyen, ısırap mı zevk mi desem, içimi saran tarifsiz bir hisle göğsüm ferahladı. Bu sezgilerin verdiği mecalsizlikle şu soğuk insanların kedi kamburu dediği, o anlamlı hareketle yükseldim! Dışarı, bir şeyler beni dışarı, açık havaya çekiyordu, bu yüzden çatıya yönelip batan güneşin ışıklarında gezindim. O sıra yerden yumuşak, gizli, tanıdık, cezbedici seslerin geldiğini duydum, bilinmeyen bir şey karşı konmaz kuvvetiyle beni aşağı çekti. Güzel tabiatı terk edip çatıdaki ufak bir aralıktan evin zeminine süzüldüm. Aşağı atlamamla ne göreyim, arka ayakları üstünde rahat bir pozisyonda oturarak o cezbeden sesleri çıkarıp beni meraklı bakışlarla süzen büyük, güzel, siyah beyaz benekli bir kedi. Hemencecik karşısına oturup içimdeki dürtüye boyun eğerek siyah beyaz beneklinin tutturduğu şarkıya dahil olmaya çalıştım. Söylemem lazım, muazzam derecede başarılı da oldum, beni ve hayatımı inceleyen psikologlar için belirteyim, içimdeki müzik yeteneğine inancım ve dikkat buyurun, bu inançla birlikte bizzat yeteneğe inancım o andan itibaren başladı. Benekli bana daha dik ve gayretli baktı, birden sustu, kuvvetli bir hamleyle üstüme atladı! Bunu hayra yormayan ben pençelerimi gösterdim, fakat o

an benekli, gözlerinden yaşlar boşalarak bağırdı: “Oğlum ... ah oğlum! Gel! Patilerime koş!” Sonra da bana sarılıp, beni şefkatle bağrına basarak: “Evet, sensin, sen oğlumsun, ağrısız sancısız doğurduğum iyi kalpli oğlum benim!”

İçimin sızladığını hissettim, bu his bile benekli kedinin sahidan annem olduğuna ikna etti beni, yine de bunu umursamadan acaba emin mi, diye sordum.

“Ah, şu benzerliğe bak,” dedi benekli, “şu benzerlik, şu gözler, şu yüz hatları, şu bıyık, şu kürk, bütün bunlar bana fazlasıyla, beni terk eden o sadakatsizi, minnetsizi hatırlatıyor. Babanın şıp demiş burnundan düşmüşsün, canım Murr (ismin böyleymiş), fakat umarım babanın güzelliğiyle birlikte annen Mina’nın mülayim düşünüş tarzını, yumuşak huylarını da almışsındır. Baban pek terbiyeli adamdı, yüzünden vakar akıyordu, yeşil gözlerinden zekâ fışkırıyor, bıyığıyla yanaklarında çoğu zaman alımlı bir gülümseme kıpırdıyordu. Vücudundaki bu üstünlükler, uyanık mizacı ve fare yakalamadaki o sevecen iş bilirliği idi gönlümü kazanan. Ama çok geçmeden, kaç zamandır maharetle sakladığı sert, zalim yapısı kendini gösterdi. Dehşet içinde söylüyorum bunu ama daha yeni doğmuştun ki baban uğursuz bir iştaha kapıldı, kardeşlerinle birlikte seni de mideye indirmek istedi.”

“Sevgili anneciğim,” diye beneklinin lafını böldüm, “sevgili anneciğim, o eğilimi lanetlemeyin. Yeryüzünün en kültürlü halkı çocuk yemek gibi tuhaf bir iştahı tanrıların soyuna atfediyor ama bundan bir Jüpiter kurtuldu, bir de ben!”

“Seni anlamıyorum, oğlum,” diye karşılık verdi Mina, “ama bana öyle geliyor ki saçmalıyorsun veya daha ileri gidip babanı savunmak istiyorsun. Nankör olma, ben bu keskin pençelerle seni cesurca savunmamış olsam, seni kâh şuraya kâh buraya, bodruma, dışarıya, ahırlara kaçarak o gayri tabii barbarın takibinden kurtarmasam o kana susamış gaddar seni çoktan boğup yemişti. Nihayet beni terk etti; onu bir daha hiç görmedim! Yine de kalbim hâlâ onun için atar! Yakışıklı kediymiş! Birçokları terbiyesinden, iyi huylarından ötürü onu gezgin bir kont sanırdı. Artık evimdeki küçük yaşantımda annelik görevlerimi yeri-

ne getirerek sessiz sakin bir hayat sürebileceğimi sanıyordum ki meğer kaderin en dehşet verici sillesi daha gelmemiş. Bir gün küçük bir gezintiden eve döndüğümde kardeşlerinle birlikte sen de ortadan kaybolmuştun! İhtiyar bir kadın bir gün önce barınağımda beni keşfedip suya atmak falan gibi türlü yakışık almaz laflar etmişti! Hal böyleyken, oğlum, kurtulmuş olman ne şans, gel bağırma basayım seni, yavrum!”

Benekli annem beni büyük bir içtenlikle okşadı, sonra da hayat şartlarımdan nasıl olduğunu sordu. Ona her şeyi anlattım, yüksek tahsilimden ve tahsilimi nasıl edindiğimden bahsetmeyi de unutmadım.

Mina oğlunun üstünlüklerinden beklendiği gibi pek etkilenmiş görünmüyordu. Hatta olağanüstü zekâm, derin ilmimle beni mahvedebilecek yanlış yollara düştüğümü açıktan belli ediyordu. Ama beni özellikle, edindiğim bilgileri Üstat Abraham’a ifşa etmemek konusunda uyardı, çünkü üstat bu bilgileri beni en ağır kölelik şartları altında yaşatmak için kullanırdı.

“Gerçi ben,” dedi Mina, “senin gibi tahsilli değilim, ne var ki tabii yetenekler ve tabiatın bana aşıladığı hoş kabiliyetler bakımından da eksikim yok. Mesela beni sevdikleri zaman kürkümden çatırdayan kıvılcımlar çıkarma gücünü bunlar arasında sayabilirim. Bir bu yeteneğim bile başıma ne işler açtı! Ben acı çekerken çocuklarla büyükler o kıvılcımı göreceğim diye sırtımla uğraştı durdu, huysuzlanıp sıçrayacak veya pençelerimi gösterecek olsam ürkek, vahşi hayvan diye azarlanıyor hatta dayak yiyordum. Üstat Abraham da senin yazı yazabildiğini öğrenir öğrenmez, sevgili Murrçuğum, seni müstensihî yapacak, şimdi kendi isteğinle zevk için yaptığın şeye seni mecbur kılacak.”

Mina, Üstat Abraham’la ilişkim ve eğitimim hakkında daha neler neler söyledi. Neden sonra anladım ki benim bilimden tiksınme sandığım şey beneklinin içinde taşıdığı gerçek hayat bilgeligiymiş.

Mina’nın ihtiyar komşu kadının yanında pek muhtaç durumda yaşadığını ve açlığını dindirmekte çoğu zaman zorluk çektiğini öğrendim. Bu bana çok dokundu, çocukluk sevgisi

bütün şiddetiyle uyandı bağrımnda, dünkü yemekten artırdığım güzel ringa başını hatırladım, böyle beklenmedik şekilde tekrar kavuştuğum anneciğime sunmaya karar verdim onu.

Ay ışığının altında gezinenlerin kalplerindeki değişkenliği kim ölçebilir? Kader göğsümüzü hayırsız tutkuların azgın oyununa neden kapamamış sanki? İnce, kırılgan bir çubuk gibi olan bizler hayatın fırtınaları karşısında neden eğilmek zorundayız? Kör talih! Ey iştah, adını anınca kedi gelir akla! Ağzımda ringa başı, Aeneas misali, çatıya tırmandım, çatı pencesinden girecektim! O sıra tuhaf biçimde benliğimi benliğime yadırgatan, yine de asıl benliğim gibi görünen bir hale düştüm. Meramımı anlaşılır ve net ifade ettiğimi sanıyorum, böylece tuhaf durumumun tasvirinde herkes, manevi derinliğin iç yüzünü gören psikoloğu tanıyacaktır. Devam ediyorum!

Zevkle zevksizlikten ibaret bu garip his, duyularımı uyuşturdu, beni mecalsiz bıraktı, karşı koymak imkânsızdı, ringa başını yedim! Mina'nın endişe içinde miyavladığını, kaygıyla ismini seslendiğini duyuyordum. İçimi pişmanlığın ve utancın doldurduğunu hissediyordum, üstadımın odasına geri döndüm, sobanın altına sokuldum. Orada en korkutucu tasavvurlar acı çektiirdi bana. Yeniden kavuştuğum annemi, Mina'yı görüyordum, çaresiz, terk edilmiş, söz verdiğim yemeğe hasret, bayılmak üzere bir halde. İşte! Bacada uğuldayan rüzgâr Mina ismini çağırıyordu. Mina, Mina diye hışırırdıyordu üstadımın kâğıtları, dayanıksız hasır sandalyeler aynı isimle çıtırdıyor, sobanın kapağı Mina, Mina diye feryat ediyordu. Ah! İçimi delik deşik eden yakıcı, yüreğimi sızlatan bir histi bu! İlk fırsatta zavallicığı sabah sütüne davet etmeye karar verdim. Bunu düşünürken müthiş bir huzur, serinleten, ferahlatan bir gölge gibi kapladı içimi! Kulaklarımı eğip uyudum!

Ey beni bütünüyle anlayan, hisseden canlar, eşek değilseniz, gerçek birer şerefli kediyse, anlayacaksınız ki göğsümdeki bu fırtına kara bulutları dağıtıp berrak bir manzara açan hayırsever bir kasırga gibi gençlik semamı aydınlatacaktı. Ah! O ringa başı vicdanımı önceleri ne kadar da sızlatsa iştahın ne demek olduğunu ve tabiat anaya karşı koymanın günah olduğunu

nu anlamayı öğrendim. Herkes kendi ringa başını arayacak, iş-tahına ram olup kendi payını bulacak, kimse başkalarının keskin zekâsına hakaret etmeyecektir.

Hayatımın bu devresini de böylece...

(Müs. kâğ.) ... Bir tarihçi veya biyograf için deli dolu bir taya binip taşların ve dalların, çayırların ve tarlaların üstünde sürekli açık yolları gözetip hiçbirine de rastgelmeden sağa sola sıçramaktan daha sıkıcı hiçbir şey olamaz. İşte aziz okur, Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in mucizevi hayatına dair öğrendiklerini senin için yazmaya kalkışan adamın hali de böyledir. Halbuki şöyle başlamak onun da hoşuna giderdi: Küçük N. veya B. veya K. şehrinde, filanca yılın Pantkot veya Paskalya yortusunda Johannes Kreisler dünyaya gözlerini açtı! Ama böyle güzel kronolojik sıralamalar maalesef söz konusu değil, çünkü talihsiz anlatıcının elinde yalnızca birilerinden parça parça duyduğu haberler var ve bildiklerini unutmamak için bu haberleri derhal elden geçirmek zorunda. Bu haberler aslında nasıl gelmiştir, bunu, çok sevgili okur, kitap bitmeden önce öğrenecek, sonra da belki bütün eserdeki o rapsodik özü mazur görecektir ama belki de kopuk kopuk görünmesine rağmen bütün kısımları birbirine bağlayan bir ip var, diyeceksin.

Hükümdar Irenäus Sieghartsweiler'e yerleştikten yakın zaman sonra, güzel bir yaz akşamı Prens Hedwiga ile Julia'nın Sieghartshoftaki o iç açıcı parkta gezintiye çıktığından başka anlatacak bir şey şu an için yok. Batan güneşin ışıltısı altın bir örtü gibi ormanın üstüne yayılmış duruyordu. Tek yaprak dahi kimildamıyordu. Ağaçlar ve çalılar sezgilerle dolu bu suskunlukta, akşam yelinin çıkıp kendilerini okşamasını bekliyordu. Sadece beyaz çakılların üstünde akıp giden ırmağın çağıltısı kesiyordu bu derin sessizliği. Kızlar kol kola girmiş, sessiz sedasız, çiçekli dar yollarda, ırmağın farklı kıvrımları üzerinden geçen köprülerde gezindiler, ta ki parkın sonuna, uzaklardaki Geierstein Dağı'nın tablo misali harabelerinin yansıdığı büyük göle gelene kadar.

Julia içtenlikle, "Ne güzelmış!" diye bağırды. "Hadi," dedi Hedwiga, "balıkçı kulübesine girelim. Akşam güneşi çok yakıyor, hem kulübenin orta penceresinden Geierstein manzarası

buradakinden daha güzel, çünkü etraf orada panorama gibi değil, öbek öbek, gerçek bir resim gibi görünüyor.”

İçeri girer girmez pencereden dışarı bakıp muazzam dediği o aydınlık içindeki manzarayı çizmek için kâğıt kalem aranan prensesi takip etti Julia.

“Neredeyse,” dedi Julia, “neredeyse ağaçları, çalıları, dağları, gölleri aslına bu kadar sadık kalarak çizemediğin için seni kiskanasım geliyor. Ama senin kadar güzel çizim yapabilsem de bir manzarayı bu kadar iyi resmedebilmeyi başaramazdım, hem görüntü ne kadar muhteşem olursa bu ihtimal o kadar düşerdi. Bakmanın verdiği sevinç ve zevkten bir türlü çalışmaya başlayamazdım.” Julia bunları söylerken prensesin çehresinde, on altısındaki bir kızda sakıncalı bulunabilecek bir gülümseme göründü. İfadeleri bazen biraz tuhaf olan Üstat Abraham, yüzdeki böylesi kas hareketlerinin derinlerde tehlikeli bir şeyler kıpırdadığında suyun yüzünde oluşan girdaba benzediğini söylerdi. Neyse, Prenses Hedwiga gülümsüyordu; ama sanatçı ruhu olmayan yumuşak mizaçlı Julia’ya karşılık vermek için kiraz dudaklarını açtığında hemen yakınlardan bir akor sesi geldi, öyle şiddetli vuruluyordu ki akorlar, bu enstrüman sıradan bir gitar olamazdı.

Prenses sustu, Julia’yla ikisi balıkçı kulübesinin önüne çıktı.

Tuhaf mı tuhaf geçkilerle, garip akor dizileriyle birbirine bağlı farklı usuller işittiler peşi sıra. Arada güçlü tınılı bir erkek sesi duyuluyor, bu ses kâh İtalyan şarkılarının bütün tatlılığını tüketiyor kâh aniden kesilerek ciddi ve kasvetli melodilere geçiyor, kâh inşat edercesine, telaffuzu güçlü kuvvetli sözlerle araya giriyordu.

Gitar akort edildi, sonra yeniden akorlar geldi, sonra ses yine kesilip akort edildi, sonra adeta öfkeyle söylenen şiddetli sözler, sonra melodiler, sonra yeniden akort.

Bu tuhaf virtüözü merak eden Hedwiga ile Julia usul usul oraya yaklaştılar, ta ki sırtı onlara dönük halde gölün kenarındaki bir kaya parçasının tepesine oturmuş, şarkı ve konuşmayla karışık o mucizevi oyununu sürdüren siyah giyimli bir adam görene kadar.

Adam az önce gitarın akordunu sıra dışı bir tarzda tamamen değiştirmiş, birkaç akor deniyor, arada da söyleniyordu: “Yine kaçırdım, duru ses gelmiyor, ya bir koma çok pes ya bir koma çok tiz oluyor!”

Sonra enstrümanı, omuzlarına astığı mavi şeritten çözüp iki eliyle önüne tuttu ve konuşmaya başladı: “Söyle bakalım seni inatçı şey, hoş sedan nerede senin, saf gam, içinin hangi köşesine saklanmış? Yoksa üstadına başkaldırıp kulağının hep aynı seyreden mizacının örsünde köreldiğini ve *enarmonisinin* çocuksu bir sabır oyunundan ibaret olduğunu mu iddia edeceksin? Benimle alay ediyorsun galiba, hem de bıyıklarımın, benim için anlaşılmaz bir sır olan hoş seda yeteneğini senin içine yerleştiren Üstat Stefano Pacini, *detto il Venetiano*’nın bıyıklarından daha düzgün olmasına rağmen? Tatlı şey, bilesin diye söylüyorum, şayet çok tınlı sol diyez ile la bemol veya do diyez ile re bemol düalizmlerinden istiyorsan yahut bütün bu sesleri tamamen esirgeyeceksen, sana hamarat dokuz Alman ustası yollarım, onlar seni adamakıllı azarlayıp ahenksiz sözlerle başını eğerler. Hem kendini Stefano Pacini’nin kollarına atamayacaksın, bağırıp çağıran kadınlar gibi sözünü de geçiremeyeceksin. Yoksa küstahlık edip gurura kapılarak söylemek istediğin, içindeki sevimli ruhların yalnızca çoktan yeryüzünü terk etmiş büyücülerin kudretli sihrine itaat edeceği ve bir ödleğin ellerinde.”

Bu son kelimedede adam birden durdu, ayağa fırlayıp derin düşüncelere dalmış gibi göle baktı. Adamın tuhaf teşebbüsü karşısında meraka kapılan kızlar çalılarının arkasında mıhllanmış gibi duruyor, nefes almaya cesaret edemiyorlardı.

“Gitar,” dedi adam nihayet, “bütün enstrümanlar içinde en berbatı, en kusurlusu; ancak karasevda! çobanların eline layıktır, başpareyi kavalla değiştirmiştir bunlar, çünkü yüksek sesle üfleyerek ineklerin hasret kokan oyun halkalarıyla aksiseda uyandırmayı ve güzel davarları hassasça kamçılıyarak hoş bir gürültüyle bir araya toplayan uzak dağlardaki Emmeline’e yollamayı tercih ederler! Tanrım! ‘Ağıtlarla sevgililerinin göğsünde soba gibi iç çeken’ çobanlar... üç sesli akorun yalnızca üç sestten ibaret olduğunu ve yedinci sesin hançer darbesiyle yere

serildiğini öğretin onlara ve gitarı ellerine verin! Ama iyi tahsil görmüş, muhteşem terbiye almış, Yunan bilgeliğiyle uğraşmış ve Pekin yahut Nankin saraylarında işlerin nasıl yürüdüğünden haberdar, lakin çobanlıktı, davar gütmekti nedir bilmeyen ciddi adamlar; zırlıyı, bir şeyler tıngırdatmayı ne yap-sın bunlar? Ödlek, neye kalkışıyorsun? O mübarek Hippel'i düşün ki bir adamın piyano dersi verdiğini görse bu hocanın yumurta haşladığını sandığına yemin eder... gitar tıngırdatmamış, ödlek! Şeytan alsın!" Bunu demesiyle enstrümanı uzaklara, fundalığın içine fırlatıp kızları fark etmeden hızlı adımlarla oradan uzaklaştı.

Bir süre sonra Julia gülerek, "E, Hedwiga," dedi, "bu şaşırtıcı olaya ne diyorsun? Başta enstrümanıyla bu kadar güzel konuşmayı becerip sonra onu kırık bir kutu gibi küçümseyerek fırlatıp atan bu tuhaf adam nereli olabilir?"

Hedwiga aniden köpüren öfkesiyle, solgun yanakları kıpkırmızı kesilerek, "Haksızlık," dedi, "parkın kilitlenmemesi, her aklına esenin içeri girmesi haksızlık."

"Ne?" diye cevap verdi Julia, "İstedğin, hükümdarın hasislik edip Sieghartsweiler sakinlerine – hem sadece onlara da değil, bu yoldan geçen herkese bütün civardaki en güzel noktayı kapatması mı? Bu konuda ciddi olamazsın!" Prenses hararetle, "Bunun teşkil ettiği," diye devam etti, "bunun teşkil ettiği tehlikeyi düşünmüyorsun. Bugünkü gibi tek başımıza, yanımızda hizmetçiler yokken, ormanın en ücra köşelerinde ne kadar sık dolanıyoruz! Ya günün birinde kötü adamın biri..."

"Ay," diyen Julia prensesin lafını kesti, "galiba korkun şu veya bu fundalıktan zebella gibi bir masal devinin veya olağanüstü bir soyguncunun fırlayıp bizi kalesine kaçırması! Hayır, hayır, Tanrı esirgesin! Ama sana itiraf etmeliyim ki bu ıssız, romantik ormanda küçük bir macera da pek hoşuma giderdi doğrusu. Shakespeare'in *Beğendiğiniz Gibi* piyesini düşünüyorum, hani annemin kaç zaman elimize vermek istemediği ve nihayet Lothario'nun bize okuduğu şu piyesi. Canım sen biraz Celia'yı oynasan, ben de sadık Rosalind'in olsam ne olur sanki. Meçhul virtüözümüzle ne yapacağız şimdi?"

“Ah,” diye karşılık verdi prenses, “işte o meçhul adam! Julia, inanır mısın, görünüşü ve olağanüstü sözleri içimde açıklayamadığım bir ürperti uyandırdı? Hâlâ içim ürperiyor, hem tuhaf hem dehşet verici, bütün duyularımı tutsak eden bir hisse yenik düşünüyorum neredeyse. En dipsiz, karanlık mizaçlarda bile bir hatıra kıvıldanır da boş yere belirginleşmeye çalışır. O adamın, yüreğimi parçalayan korkunç bir olaya karıştığını gördüm, belki de yalnızca hatırası içimde kalan hayırsız bir rüyadır. Neyse, tuhaf teşebbüsüyle, karman çorman konuşmasıyla o adam bana öyle geliyor ki, tehlikeli bir hayalî varlıktı. Belki de bizi mahvedecek bir sihre çekmeye çalıştı.”

“Kuruntu bunlar,” dedi Julia, “bana gelince, ben o gitarlı kara hayaleti Mösyö Jacques’a, hatta felsefesi neredeyse o yabancı- nın olağanüstü sözlerini andıran dürüst Probstein gibi görüyorum. Ama şimdi önemli olan o barbarın düşmanca çalılığa fırlattığı zavallı enstrümanı kurtarmak.”

“Julia, neden bahsediyorsun? Tanrı aşkına,” diye bağırdı prenses; fakat Julia ona bakmadan çalılığa sokulup biraz sonra zaferle, elinde yabancı- nın attığı gitarla geri döndü.

Prensес korkusunu yenip tuhaf biçimi, çok yaşlı olduğuna işaret eden enstrümanı dikkatle süzdü, ustasının ismi ve yapım yılı yazmasa bile eskiliği, gövdesinin boşluğundan belli oluyordu. Zira oraya siyah renkle “Stefano Pacini fec. Venet. 1532” kelimeleri kazınmıştı.

Julia kendine hâkim olamayıp zarif çalgıda bir akor çaldı, küçük şeyden çıkan kuvvetli ve dolu dolu ses karşısında adeta korkudan ölecekti. “Muhteşem, muhteşem,” diye bağırp çalmaya devam etti. Ama gitar eşliğinde şarkı söylemeye alışkın olduğundan biraz sonra elinde olmadan, bir yandan gezmeye devam ederken diğer yandan şarkı söylemeye başladı. Prensес sessizce onu takip ediyordu. Julia durdu; o sıra Hedwiga konuştu: “Devam et, şarkı söyle, büyülü enstrümanı çal. Belki üstümde güç kurmaya çalışan fena, düşman ruhları yeraltına yollamayı başarırısın.”

“Düşman ruhlar mı? O ne demek?” diye karşılık verdi Julia, “İkimizden de uzak dursunlar ama ben şarkı söylemek ve gitar

çalmak istiyorum, zira daha önce bu kadar elime yakışıp bana bu kadar hitap eden bir çalgı bilmiyorum. Sanki sesim de bu gitara normalden daha iyi eşlik ediyor.” Meşhur bir İtalyan şarkısına başlayıp bağrında yatan seslerin büyük zenginliğine yer açarak türlü türlü zarif nağmeler, cüretkar tıratlar ve yükselişlere kaptırdı kendini.

Prensesin meçhul adamı görünce yaşadığı korkuysa, başka bir yola sapmak üzereyken aniden karşısına bu adamın çıkmasıyla taştan heykele döndü.

Otuzlarında olan yabancı son moda kesimli siyah bir kıyafet giymişti. Kıyafetinde tuhaf, sıra dışı hiçbir şey bulunmasa da görünüşünde garip, acayip bir şey vardı. Elbisesinin temizliğine rağmen özen eksikliğinden çok sanki yabancının, hesaba katmadığı ve kılığının da uymadığı bir yola girmeye zorlanmasından kaynaklanan belli bir ihmalkârlık göze çarpıyordu. Yeleği düğmelenmemiş, fuları gevşek bağlanmış, altın tokaları pek belli olmayan ayakkabıları toz içinde, öylece dikiliyordu; fakirlerin giydiği cinsten küçük üç köşe şapkasının kenarı, güneşten korunmak için arka tarafından aşağı bükülmüştü. Parkın en sık çalılarından geçmiş olmalıydı, zira birbirine girmiş siyah saçları dikenlerle doluydu. Kaçamak gözlerle prensese baktı; sonra da iri, koyu renk gözlerinin manalı, aydınlık bakışlarını kaldırdı, mahcubiyeti bu yüzden bir misli daha artan Julia’nın gözleri, böyle durumlarda hep olduğu gibi, yaşardı.

Yabancı nihayet yumuşak, mülayim bir sesle, “O ilahi tınılar,” diye söze girdi, “o ilahi tınılar beni görünce susup gözyaşlarına mı karışıyor?”

Yabancının üzerinde bıraktığı ilk intibayı zorla yenen prenses ona gururla baktı, sonra da kesik kesik bir sesle konuştu: “Birden ortaya çıkmanız bizi hakikaten şaşırttı, beyefendi! Bu saatlerde hükümdarın parkında pek yabancı beklenmez. Ben Prenses Hedwiga.”

Prenses konuşmaya başlar başlamaz yabancı süratle ona döndü, şimdi de onun gözlerine bakıyordu fakat çehresi baştan aşağı değişmiş gibiydi. Mahzun özlem ifadesi yok olmuş,

en derinden heyecana kapılan mizacına dair bütün izler kaybolmuş, delicesine bir gülümseme, acı ironi ifadesini maskaralık, zııırlık derecesine yükseltmişti. Prenses elektrik çarpmış gibi lafının ortasında kalakaldı ve yüzü kıpkırmızı kesilip gözlerini yere eğdi.

Yabancı sanki bir şey diyecekti, ne var ki o an Julia konuşmaya başladı: “Ne aptal, ahmak bir şeyim ben öyle, şeker yerken yakalanmış çocuklar gibi korkup ağlıyorum! Evet, beyefendi, şeker yedim, gitarınızın en muhteşem tınlarını şeker gibi yedim; bütün kabahat gitarda ve merakımızda! Bu ufak şeyle güzel konuşmanızı yaparken sizi dinliyorduk, sonra da öfke halinde fundalığa atıp zavallının nefesini kestiğinizi gördük. Bu öyle dokundu ki bana, çalıığa girip güzelim çalgıyı kaldırmam gerekti. Kızlar nasıldır, bilirsiniz, gitarı biraz tıngırdattım, derken parmaklarım kaşınmaya başladı, bir daha da bırakamadım. Affedin, beyefendi, çalgınızı alabilirsiniz.”

Julia gitarı yabancıya uzattı.

“Bu,” dedi yabancı, “çok nadir, iyi tınlı bir çalgıdır, eski zamanlardan kalma, hem de benim beceriksiz ellerimde, hem de nasıl eller, nasıl eller! Bu küçük tuhaf şeyin yareni olan hoş sedanın harika ruhu, benim bağrımda da bulunur ama kalıba oturtulmuştur, serbest hareket edemez; ama sizin içinizden, hanımefendi, binlerce parlak renkle ışıldayan, tavus kuşu, benekli kelebek misali aydınlık, ilahi mekânlara kanatlanıyor. Ah, hanımefendi! Siz şarkı söylerken aşkın bütün özlemleri acısı, tatlı rüyaların bütün vecdi, ümit, istek hepsi ormanın içinde harekete geçip ferah şebnemler gibi güzel kokulu çiçeklere, kulak kesilen bülbüllerin göğüslerine düştü! Çalgı sizde kalsın, yalnız siz onda saklı sihre hükmedebilirsiniz!”

Julia iyice kızarak, “Siz çalgıyı fırlatıp attınız,” diye karşılık verdi.

Yabancı, gitarı şiddetle kavrayıp bağrına basarak, “Doğru,” dedi, “doğru, fırlatıp attım, şimdi de kutsanmış halde geri alıyorum; artık kimse elimden alamaz onu!”

Yabancının çehresi birden yine o muzır kisveye büründü, tiz ve hiddetli bir sesle konuştu: “Latinlerin ve bilmem hangi baş-

ka dürüst insanların da dediği gibi, burada *ex abrupta*¹³ karşınıza çıkmamla kader yahut kötü cinim bana çok fena bir oyun oynadı, çok saygıdeğer hanımefendiler! Tanrım, prenses hazretleri, bana baştan aşağı bakmayı bir göze alın. O zaman kılığımдан önemli bir ziyaret yolculuğunda bulunduğumu anlamaya tenezzül edeceksiniz. Ah! Daha demin Sieghartsweiler'e ve o güzel şehre uğrayıp kendimi göstermesem de kartvizitimi bırakmayı düşünüyordum. Tanrım! Yeterince bağlantım yok mu, prenses hazretleri? Babanızın saray nazırı bir zamanlar samimi dostum değil miydi? Biliyorum ki beni, burada görse atlas kumaşlı bağrına basar, bana enfiye ikram edip dokunaklı bir sesle: 'Burada biz bizyiz, azizim, burada yüreğimi ve en hoş düşüncelerimi serbest bırakabilirim', derdi. Hükümdar Irenäus hazretlerinin huzuruna çıkar, size de takdim edilirdim, prenses! En iyi yedili akorlarımı bir tokatla değiştirmek pahasına teveccühünüzü kazanırdım! Ama şimdi ... burada bahçede, en uygunsuz yerde, ördüklerin yaşadığı bir çayla kurbağalı bir çukurun arasında tanıtmak zorundayım kendimi, ebediyen üstümde kalacak bir kusur bu! Tanrım, keşke biraz büyü yapabilsem, keşke şu an şu asil kürdan mahfazasını (yeleğinin cebinden bir tane çıkardı) Irenäus sarayının en süslü odacılarından birine dönüştürebilsem, bu odacı da beni koltuğumdan tutup, 'Prenses hazretleri, işte bu filanca!' dese. Ama şimdi *che far, che dir!*¹⁴ Merhamet, merhamet, ey prenses, ey hanımlar ve beyler!"

Bunu demesiyle yabancı kendini prensesin önüne atıp ciyak ciyak bir sesle haykırdı: "Ah pietá, pietá Signora!"¹⁵

Prenses Julia'yı tutup, "Deli bu, tımarhaneden kaçmış bir deli!" diye bağıra bağıra elinden geldiğince çabuk oradan kaçtı.

Köşkün önüne geldiklerinde kızların karşısına Madam Benzon çıktı, kızlar neredeyse onun ayağına kapandılar. "Tanrı aşkına, ne oldu, size ne oldu böyle, böyle aceleyle kaçışmak da nesi?" diye sordu Benzon. Prenses kendinden geçmiş, afallamış halde, kesik kesik konuşarak önlerini kesen delinin biriyle ala-

13 (Lat.) Aniden.

14 (It.) Ne yapmalıyım, ne söylemeliyim.

15 (It.) Merhamet, merhamet hanımefendi.

kalı bir şeyler geveleyebildi ancak. Julia olup biteni sessiz sakın anlatıp o yabancıyı hiç de deli değil, olsa olsa alaycı muzibin biri, Arden Ormanı'ndaki komedyaya uyacak bir tür Mösyö Jacques olarak gördüğünü söyleyerek bitirdi lafını.

Benzon her şeyi bir daha tekrar ettirdi, en ufak detayları soruyor, yabancıнын yürüyüşünü, duruşunu, tavrını, ses tonunu falan anlatıyordu. "Tamam," dedi sonra, "tamam, kesin o, onun ta kendisi, başkası olamaz."

"Kim, kim o?" diye sordu prenses sabırsızca.

"Sakin ol, sevgili Hedwiga," diye karşılık verdi Benzon, "Ne-fesinizi boşuna harcadınız, size o kadar tehlikeli görünen o yabancı, deli değil. Barok tarzıyla yakışıksız bir şakaya kalkışmış olsa da yine de onunla barışacağınızı zannederim."

"Asla," diye bağırdı prenses, "onu bir daha asla görmeyeceğim, o sıkıcı çilgini."

"Ay, Hedwiga," dedi Benzon gülerek, "olup bitenden sonra, belki bizzat sizin bile inanacağınızdan, sezeceğinizden daha iyi uyan o 'sıkıcı' kelimesini size hangi ruh ilham etti."

"Ben de bilmiyorum," dedi Julia, "o yabancıya nasıl bu kadar darılabiliyorsun, sevgili Hedwiga! O delice eylemlerinde, o karmaşık konuşmasında bile beni ta derinden garip ve aslında hoş da denebilecek bir şekilde heyecanlandıran bir şeyler vardı." Gözü yaşlanan prenses, "Ne mutlu sana," diye karşılık verdi, "Ne mutlu sana ki bu kadar sakın ve tarafsız kalabiliyorsun, o korkunç adamın alayı benim kalbimi sıkıştırıyor! Benzon! Kim o? Kim bu çilgin?"

"İki kelimeyle," dedi Benzon, "her şeyi açıklayacağım. Beş yıl önce..."

(M. d. e.) ... gerçek, derin bir şair mizacında, yoldaşlarının sıkıntılarına karşı çocukça bir erdem ve acımanın bulunduğu kanaat getirdim.

İçlerindeki büyük ve yüce fikirlerin gelişim mücadelesini kazanmaya çalışırken genç romantik sanatçıların çoğu zaman kapıldığı türden bir hüznü beni yalnızlığa itiyordu. Kaç zamandır çatı, bodrum ve tavan arasını ziyaret etmemiştim. Kasvetli yaprakları olan bir kayın ağacının ve salkımsöğüdün gölge-

sinde mırıldanan bir ırmağın kıyısında bulunan küçük evdeki tatlı, gönül açıcı zevkleri hissettim o şairle birlikte ve hülyalara dalıp sobanın altında kaldım. Bu yüzden güzel benekli tatlı annem Mina'yı da bir daha göremedim. Teselli ve sükuneti bilimde buldum. Ah şu bilim dedikleri ne harika şey! Teşekkür, binlerce teşekkür onu bulan asil adama. Barutu, tabiatı ve etkisi nedeniyle ölümüne tiksindiğim o şeyi ilk olarak imal etmeye kalkışan o korkunç keşişin icadı karşısında bu icat ne kadar hoş ve ne kadar faydalıdır. Kendisinden sonrakiler bugün bile keskin zekâlı bir âlimi, tecrübeli bir istatistikçiyi, kısacası seçkin tahsilli her adamı yüceltmek için veciz bir şekilde, "Barutu keşfetmedi ya!" diyerek o barbarı, o canavar Barthold'u¹⁶ iğneliyici bir küçümsemeye cezalandırdı.

Ümit vaat eden kedi gençliğinin öğrenmesi adına şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, bir şeyler incelemek istediğimde gözlerimi kapayıp üstadımın kütüphanesine dalar, patime geçen kitabın içeriğine bakmaksızın onu baştan aşağı okurdum. Bu inceleme şekliyle zihnim, benden sonrakilerin hayran kalacağı o esnekliği ve çeşitliliği, bilgim o rengârenk ve ihtişamlı zenginliği kazandı. Bu şairlik hüznü devresinde peş peşe okuduğum kitapları burada anacak değilim, bunun sebebi kısmen belki buna daha uygun bir yer bulabileceğim kısmen başlıklarını unuttuğum içindir; başlıklarını unutmam da çoğu zaman onları okumamamdan, yani hiç bilmememdendir. Bu açıklamadan herkes memnun kalacak ve beni biyografların dikkatsizliğiyle itham edemeyecektir.

Önümde yeni tecrübeler bekliyordu.

Bir gün, üstadım önüne açtığı büyük bir folyoya dalmışken, ben de hemen yanında, çalışma masasının altında güzelim bir tabaka royal cinsi kâğıdın üstünde yatarak patime pek bir yaraşan Grek yazısında kendimi denerken kaç defa üstadın yanında gördüğüm ve bana nazik bir hürmet, hatta kusursuz kabiliyetlere, bariz dehalara layık, iyiliksever bir saygıyla davranan genç bir adam hızla içeri girdi. Zira her seferinde üstadı selamladık-

16 Barutu Berthold isimli bir 15. yüzyıl keşişinin keşfettiğine dair tartışmalar vardır – e.n.

tan sonra bana, “Günaydın, kedi!” demesinden başka hep hafifçe kulaklarımın arkasını okşayıp yavaşça sırtımı severdi, öyle ki bu davranışında manevi yeteneklerimi dünyaya göstermeye yönelik gerçek bir cesaret buluyordum.

Bugün olsa her şey farklı gelişirdi!

Çünkü sair zamanların aksine bugün genç adamın arkasından, gözleri alev gibi yanan kara, kıllı bir canavar kapıdan girip beni görünce üstüme atladı. Tarifsiz bir korkuya kapıldım, bir hamlede üstadımın yazı masasına zıpladım, canavar masaya doğru sıçrayıp bir de canice bir gürültü koparınca dehşet ve çaresizlikle bağırdım. Benim için endişelenen iyi kalpli üstadım beni kucağına alıp sabahlığının içine soktu. Fakat genç adam şöyle dedi: “Hiç endişelenmeyin, sevgili Üstat Abraham. Benim kanişim kedilere bir şey yapmaz, sadece oynamak istiyor. Kediye yere koyun, kanişimle kedinizin birbiriyle tanışmaları hoşunuza gidecek.”

Üstadım beni gerçekten de yere koyacaktı ama ben sıkıca tutunup acıklı acıklı yakınmaya başladım, böylelikle de en azından üstadın beni otururken hemen yanındaki sandalyede bırakmasını sağlayabildim.

Üstadımın korumasından cesaret bulup arka ayaklarımın üstüne oturup kuyruğumu dolayarak vakarı, asil gururu, sözümona kara rakibimi imrendirecek bir pozisyon aldım. Kaniş karşımda yere oturdu, doğrudan gözlerime bakıp hiç şüphesiz anlayamadığım kesik kesik kelimelerle bir şeyler dedi. Korkum yavaş yavaş kayboluyordu, kanişin bakışlarında iyi kalplilik ve dürüstlükten başka keşfedilecek bir şey olmadığını tamamen sakinleşince fark edebildim. Elimde olmadan, güvenmeye meyilli ruh halimi kuyruğumu yavaşça sağa sola sallayarak ortaya koymaya başladım, kaniş de o saat minik kuyruğunu gayet hoş şekilde sallamaya koyuldu.

Ah, ona karşı şefkat duymuştum. Mizaçlarımız uyuşmuştu şüphesiz! “Nasıl,” diyordum kendime, “bu yabancıнын alışılmadık davranışı seni nasıl öyle korku ve dehşete sürükleyebildi? Bu sıçrama, bu havlayış, bu kudurma, bu koşuşturma, bu uluma; aşk ve şevk içinde, hayatın zevkli özgürlüğü içinde şid-

det ve kuvvetle hareketlenen gençten başka neyi ispat ediyordu? Ah, o kara kürklü bağrında erdem, soylu bir kanişlik yatıyordu!” Bu düşüncelerden güç alıp ruhlarımızı daha yakından, daha sıkı birleştirmek için üstadımın sandalyesinden inip ilk adımı atmaya karar verdim.

Ayağa kalkıp gerinmemle kaniş sıçradı; odada havlayıp koşturmaya başladı! Muhteşem, canlı bir karakterin ifadeleri! Korkulacak bir şey kalmamıştı, hemen aşağı indim ve temkinli ve yavaş adımlarla yeni dostuma yaklaştım. Yakın ruhların birbirini iyice tanımasını, içten gelen bağın kurulduğunu önemli sembollerle ifade eden, dar görüşlü günahkâr insanınsa adi ve soysuz “koklaşma” ifadesiyle tarif ettiği o eyleme başladık. Kara dostum yemek çanağımda duran tavuk kemiklerinin tadına bakmak için biraz heveslendi. Elimden geldiğince onu misafirim olarak ağırlamanın güngörmüşlük ve nezaket gereği olduğunu anlatmaya çalıştım. Ben uzaktan seyrederken o şaşırtıcı bir iştahla yiyordu. Yine de iyi ki balık kızartmasını kenara koyup zulama atmışım. Sofradan kalkınca en fütursuz oyunlara başladık, ta ki can ciğer olup birbirimizin boynuna atılana ve sarmaş dolaş kaç defa yuvarlanıp birbirimize samimi sadakat ve dostluk yeminleri edene kadar.

Güzel ruhların bu buluşması, içten gençlik mizacının bu birbirini görüp tanıyışı ne gülünçlükler barındırabilirdi, bilmiyorum; kesin olan bir şey varsa, canımı sıkıyor olmakla birlikte üstadımın da yabancı genç adamın da durmadan kahkahalarla gülmesiydi.

Bu yeni arkadaşlık bende çok derin izler bıraktı, öyle ki güneşte olsun gölgede de, çatıda ve sobanın altında olsun tek düşündüğüm, taşındığım, hayalini kurduğum ve hissettiğim kaniş, kaniş, kanişti! Böylelikle kanişliğin en deruni özünü parlak içyüzüyle anladım ve bu anlayışla daha önce de bahsettiğim o derin fikirli eser, yani: “Fikir ve Sezgi veya Kedi ile Köpek” doğdu. Her iki cinsin örf ve âdetleri ile dilinin bu cinslerin kendilerine has tabiatlarına bağlı olduğunu akılda tutarak bu ikisinin tek prizmadan nasıl farklı ışıklar saçtığını ispatladım. Dilinin karakterini mükemmelen kavradım ve dil aslında yalnızca

tabii bir esasın ses şeklinde sembollerle gösterilmesi olduğundan, böylelikle de sadece *tek bir dil* olabileceğinden, öte yandan kaniş gibi özel bir surette kedi ve köpeğe ait özelliklerin bir ağacın dalları olduğunu, bu yüzden daha yüce bir zekâdan ilhamla kedi ve köpeğin anlaşılabildiğini ispatladım. Önermemi iyice belirginleştirmek için iki dilden de çok sayıda örnek getirip hav-hav, miyav-miyav, vau-vau, uu, hırr, psi, pşi vs. gibi ifadelerin ortak kökenlerine dikkati çektim.

Kitap tamamlandıktan sonra kanişçeyi gerçekten öğrenmeye yönelik karşı konmaz bir istek hissettim, ve bunu biraz zahmetli olsa da yeni edindiğim dostum kaniş Ponto sayesinde başarabildim, zira kanişçe biz kediler için gerçekten zor bir dil. Bununla birlikte dâhiler her işin üstesinden gelirler; yabancı bir dili o halkın yerlisi gibi konuşmak için deli gibi bir şey olmak gerekir iddiasında bulunan, meşhur bir insan yazarın gözden kaçırdığı da tam olarak bu dâhiyaneliktir. Şüphesiz üstadım da aynı fikirdeydi ve aslında yalnızca yabancı dili iyice bilmenin ne olduğunu tespit edebiliyordu, bu bilgiyi de yabancı dilde sohbet etmenin karşısına koyuyordu, bundan anladığı yabancı bir dilde önemsiz bir şey hakkında ve önemsiz bir şey etrafında konuşabilmek yeteneğiydi. Bu konuda öyle ileri gidiyordu ki saraylı beylerimizin ve hanımlarımızın Fransızca konuşmasını kas kasılması nöbetleri gibi korkunç belirtilerle ortaya çıkan bir tür hastalık olarak görüyordu, bu abes iddiayı bizzat hükümdarın saray nazırı karşısında dile getirdiğini duydum.

“Bana,” dedi Üstat Abraham, “bana şu iyilikte bulunun, ek-selansları, kendinizi gözetleyin. Tanrı size sesleri güzel çıkaran bir organ bahşetmedi mi ama sıra Fransızcaya gelince birden tıslamaya, peltek konuşmaya, hırıldamaya başlıyorsunuz ve bu sırada suratınızın zarif hatları korkunç derecede bozuluyor, hatta yüz hatlarınızın normalde aldığı hoş, katı, ciddi tavır türlü türlü garip kasılmalarla bozuluyor. Bütün bunlar insanın içindeki uğursuz bir hastalık cininin öfkeli işlerinden başka ne olabilir!” Saray nazırı gülüp durdu, Üstat Abraham’ın yabancı dil hastalığı varsayımı da gülünecek şeydi hani.

Akıllı bir âlim kitapların birinde şu öğüdü veriyor: İnsan hız-

la öğrenmek istediği yabancı bir dilde, düşünmeye uğraşmalı. Bu öğüt mükemmel, ama uygulamasında bazı tehlikeler yok değil. Zira çok geçmeden kanişçe düşünmeyi başardım ama bu kanişçe düşüncelere öyle daldım ki asıl dil kabiliyetim geri kaldı, ben de ne düşündüğümü anlamaz oldum. Anlamadığım bu düşünceleri çoğu zaman kâğıda döktüm, bu dilin “Kenger Yaprakları” başlığında topladığım, hâlâ da anlamadığım derinliğine şaşar dururum.

Sanırım, gençlik aylarımın hikâyesi hakkındaki bu kısa imalar ne olduğuma ve bu hale nasıl geldiğime dair okura belirgin bir tablo çizecektir.

Fakat acayip ve olaylarla dolu hayatımın altın çağından, olgunluk yıllarıma geçişimi şöyle böyle belirleyen bir olayı zikretmeden ayrılmam mümkün değil. Kedi gençliği bu olaydan dikensiz gül olmayacağını ve hızla yukarılara tırmanan bir zekânın önüne bazı engeller çıkarıldığını, yoluna patilerini yaralayacağı mahzurlu bazı taşlar konduğunu öğrenecektir. Böyle yaraların acısı da keskin, çok keskindir!

Sen sevgili okur, muhakkak mutlu gençlik dönemimden, başımda nöbet bekleyen o talih yıldızından ötürü beni biraz kıskanmışsındır! Kibar ama fakir bir ailenin muhtaçlığında doğup rezil bir ölümle yüz yüzeyken birden bolluğun kucağına, edebiyatın membaina düşüyorum! Tahsilimi bozan, meraklarımın önüne çıkan hiçbir şey yok, beni çağımın ötesine geçiren mükemmelliğe devasa adımlarla koşuyorum. Derken birden bir gümrük müdürü beni durdurup yeryüzünde her şeyin tâbi olduğu vergiyi talep ediyor!

Kim düşünürdü ki en tatlı, en samimi dostluğun çiçeklerinin arasında sağımı solumu çecek, yaralayacak, kanlar içinde bırakacak dikenler saklı olsun!

Benim gibi, göğsünde hissiyatlı bir kalp taşıyan herkes kaniş Ponto'yla ilişkim hakkında söylediklerimden o aziz varlığın benim için anlamını rahatlıkla kavrayacaktır, bununla birlikte büyük ceddimin ruhu beni korumasa büsbütün mahvıma sebep olacak felaketin yolunu açan da bu kaniş oldu. Evet, okur, bir ceddım vardı, olmasa asla var olamayacağım bir ced-

dim – büyük, olağanüstü bir cet, nüfuzlu, itibarlı, varlıklı, ilmi geniş, çok seçkin türden bir erdemi olan, en ince insan sevgisiyle donanmış bir adam, bir zarafet ve zevk adamı, hem de en son zevklerin –bir adam ki– şimdilik bu kadarla kalalım, dünyanın her şeyin üstünde kıymet verdiği, çizmeli kedi diye bilinen, dünyaca ünlü Başbakan Hinz von Hinzenfeldt'in ta kendisi olan bu vakur kişiden ileride bahsedeceğiz.

Değişim gibi, kedilerin en soylusundan ileride bahsedeceğiz!

Başka türlü olur muydu zaten; kendimi kanişçe kolaylıkla ve kibarca ifade etmeye başlayınca, dostum Ponto'ya benim için hayatta en üstün olan şeyden, yani kendimden ve eserlerimden bahsetmem olur muydu? Böylece özel yeteneklerimden, dehamdan, kabiliyetlerimden haberdar oldu, genç Ponto'nun bilim ve sanatta bir şeyler yapmasını imkânsız kılan şeyin aşılamaz dikkatsizlik, hatta bir miktar taşkınlık olduğunu üzülerək keşfetmem de o sırada gerçekleşti. Bildiklerime şaşıracağına böyle şeylerle uğraşmamın anlaşılmaz olduğunu ve sanat konusunda kendisini, çıtaların üstünden zıplamak ve sahibinin şapkasını sudan getirmekle sınırladığını, bilime gelince de kendisi ve benim gibilerin bilimle ancak mideyi bozup iştahlarını büsbütün kaybedeceğini temin ediyordu.

Genç ve hoppa dostuma nasihat etmekle uğraştığım böylesi bir sohbet esnasında korkunç şey başıma geldi. Zira ben daha anlamadan...

(Müs. kâğ.) “Her seferinde,” diye karşılık verdi Benzon, “hayal gücünüzdeki bu aşırı gerginlikle, insanın yüreğini hırpalayan bu ironiyle huzursuzluktan, karmaşadan başka bir şey çıkarmayacaksınız – mevcut bütün geleneklerde kakafoniye yol açacaksınız.”

“Azizim orkestra şefi,” diye bağırdı Johannes Kreisler gülerək, “böyle kakafoniler gelir sizin elinizden!”

“Ciddi olun!” diye devam etti Benzon, “Ciddi olun, soğuk şakalarınızla elimden kurtulamazsınız! Sizi alıkoyuyorum, sevgili Johannes! Evet, size böyle hitap edeceğim, o yumuşak Johannes ismiyle, ki bu hiciv maskesinin ardında nihayet yumuşak, mülayim bir mizacın saklı olduğunu umabileyim en azın-

dan. Sonra da, o garip Kreisler isminin karalanmadığına, bambaşka bir soyadının emrine girmediğine bir daha hiçbir şey ikna edemeyecek!”

Kreisler suratı binbir kıvrım ve kırışıklı tuhaf bir kas oyunuyla titreyerek, “Benzon,” dedi, “kıymetli Benzon, şerefli isimimle ne zorunuz var? Belki vaktiyle başka bir isim taşıyordum ama üstünden çok zaman geçti, şimdiki durumum Tieck’in *Blaubart* eserindeki müşavirin durumu gibidir, müşavir diyordu ya: ‘Vaktiyle mükemmel bir isimim vardı, zaman geçtikçe ismimi neredeyse unuttum, ancak hayal meyal hatırlayabiliyorum.’”

Benzon onu delip geçen parlak gözlerle bakarak, “Kendinize gelin, Johannes!” diye bağırırdı, “Unutayazdığınız isim, düşününce aklınıza geliyordur muhakkak.”

“Hiç de bile, kıymetli hanımefendi,” diye cevap verdi Kreisler, “o imkânsız; hayat pasaportu olan isim bakımından dış görünüşüme gelince, vaktiyle nasıl farklı suretteysem o karanlık hatıranın doğumumdan önceki zamanlara dayandığını zannediyorum. Saygıdeğer Benzon, bana bir iyilikte bulunun ve sade ismimi layık olduğu pencereden görün, o zaman çizim, renk ve fizyonomi açısından ismimi çok sevimli bulacaksınız! Fazlası da var! İsmimi altüst edin, onu dilbilgisinin anatomi bıçağıyla teşrih edin, manevi içeriği gittikçe güzelleşecektir. İsmimin kökenini *Kraus*¹⁷ kelimesinde bulmanız ve beni *Haarkräusler* kelimesiyle benzerlik kurarak bir ses kıvrıcısı veya tek başına kıvrıcı diye görmeniz tamamen imkânsızdır, çünkü adımlı o zaman *Kräusler* diye yazmam gerekirdi. Kreis kelimesinden uzaklaşamazsınız, Tanrı’nın izniyle, bütün varlığımızın hareket ettiği ve ne yaparsak yapalım içinden çıkamayacağımız muhteşem daireleri düşünün. Kreisler bu dairelerde kıvrılır; mecbur bırakıldığı St. Veits dansı sıçrayışlarından yorgun düşüp o daireleri çevreleyen akıl almaz karanlık güçle çekişerek zaten zayıf bir yapısı olan bir midenin alacağından fazlasını isteyip sık

17 Yazar buradan başlayarak bir dil oyunu yapıyor. “Kraus” Almancada “kıvrıcık” demek. “Haarkräusler” “saç kıvrıran”, “Kräusler” de “kıvrıcı/kıvrıran” anlamına gelir. “Kreis” ise “daire” demektir – ç.n.

sık açık hava hasreti çekmesi de olağandır herhalde. Bu hasretin verdiği derin acı da sizin, saygıdeğer Benzon, kuvvetli annenin hayata hükümran bir kral gibi ayak basan bir oğlan doğurduğunu dikkate almayarak şiddetle azarladığınız o ironi olacak herhalde. Kastettiğim, şımarık üvey kardeşi alayla hiç ortak yanı olmayan mizahtır!” “Evet,” dedi Benzon, “tam da bu mizah, siz sert erkeklerin konum ve şeref açısından kim olarak göstereceğinizi kendinizin bile bilmediği bu şekilsiz, renksiz, taşkın ve kuruntulu hayal gücünün haylaz çocuğu; bizim için sevimli ve değerli ne varsa, acı bir mizahla yok etmeye çalıştığınızda bize büyük, muhteşem diye yutturmak istediğiniz şey işte budur. Acaba haberiniz var mı, Kreisler, Prenses Hedwiga ortaya çıkışınız ve parktaki davranışınızdan ötürü hâlâ kendinde değil? Alingandır, şahsiyetiyle alay edildiğine dair en ufak emare gördüğü her şaka onu incitir. Üstelik siz, sevgili Johannes, kendinizi ona delinin biri olarak göstermiş, onu yatağa düşürebilecek bir dehşete neden olmuşsunuz. Bu mazur görülür mü?”

“En az,” diye cevap verdi Kreisler, “küçük bir prensesin babası beyefendinin umumi parkında rastgele önüne çıkan saygının bir yabancıya küçük kişiliğiyle kendini saydırmaya girişmesi kadar mazur görülmez.”

“Her neyse artık,” diye devam etti Benzon, “yeter, parkımızda tuhaf şekilde ortaya çıkışınızın fena sonuçları olabilirdi. Prensesin direktmemesini, en azından sizi tekrar görme düşüncesine alışmasını, bütün bunları Juliama borçluyuz. Kalkıştığınız, söylediğiniz her şeyde çoğunlukla derinden incinmiş veya çok hırçın kimselere has, çılgınca bir mizacın boşalmasını görerek sizi korumaya alan yalnızca odur. Kısacası, Shakespeare’in “Beğendiğiniz Gibi” piyesiyle daha geçenlerde tanışan Julia sizi demin melankolik Mösyö Jacques’la kıyasladı.”

Kreisler gözleri yaşararak, “Neler seziyor ilahi çocuk,” diye bağırdı.

“Üstelik,” diye devam etti Benzon, “gitarınızla sayıklarken ve anlattığına göre arada şarkı söyleyip konuşurken Julia sizin içinizde yüce bir müzisyen ve bestekâr görmüş. Söylediğine göre o an bambaşka bir müzik ruhu belirmiş içinde, adeta görün-

mez güçlerin zorlamasıyla şarkı söyleyip gitar çalmak zorunda kalmış, hem de normalde olduğundan çok daha başarılıymış. Bilin diye söylüyorum, Julia o tuhaf adamı tekrar görmeye, o adamın kendisine iç açıcı, mucizevi ve müzikal bir hayalet olarak görünmesine razı gelemedi; oysa prenses bütün o kendine has şiddetiyle deli adamdan ikinci bir ziyaretin ölümüne yol açacağını öne sürüyordu. Bu kızlar normalde hep can ciğer olduğundan, aralarına da asla ikilik girmedüğinden şunu rahatlıkla iddia edebilirim: Julia hediye gelen biraz garip bir *skaramuz*'u¹⁸ şömineye atmak isterken prensesin onu korumaya alıp gözdesi ilan ettiği, çocukluklarındaki bir sahne burada tersinden tekrar etti."

Kreisler kahkaha atarak Benzon'un lafına girdi: "Ben de prensesin beni ikinci bir *skaramuz* olarak şömineye atmasına izin verip şirin Julia'nın tatlı lütfuna güveniyorum."

"*Skaramuz* hatırasını", diye devam etti Benzon, "mizahi bir fikir olarak görmelisiniz; bu fikri kendi teorinize göre şerre yorumamazsınız. Hem kızların görünüşünüze ve parkta olup bitenlere dair anlattıklarından sizi anında tanıdığımı ve Julia'nın sizi tekrar görme özleminin çok da gerekli olmadığını tasavvur edebilirsiniz herhalde. Zaten ben emrimdeki herkesi derhal harekete geçirip tanıştıktan hemen sonra gözümde bu kadar kıymet kazanan size tekrar kavuşmak için bütün parkı, bütün Sieghartsweiler'i arattırmıştım. Fakat bütün araştırmalar boşa çıktı, sizi kaybettiğimi sanıyordum, bu sabah yanımda bitiverince hayretim bir o kadar arttı elbette. Julia prensesin yanında, kızlar şimdi geldiğinizi öğrense nasıl bir duygu karmaşası çıkardı. Ben sizin grandükün sarayında orkestra şefi olarak görevli olduğunuzu sanırken sizi aniden buraya getiren nedir, bu konuda ancak keyfiniz bir şeyler söyleyecek kadar yerinde olunca bilgi vermenizi isterim."

Benzon bunları söylerken Kreisler derin düşüncelere dalmıştı. Gözlerini yere dikmiş, unuttuğu bir şeyi hatırlamaya çalışan biri gibi alnını sıvazlıyordu.

18 İtalyan Commedia dell'Arte sahnesinde böhörlenen asker figürü, *scaramuccia* – ç.n.

Benzon susunca, “Ah,” diye söze başladı, “ah, çok çocuksu bir hikâye bu, anlatmaya değmez. Yalnız kesin olan bir şey var, küçük prensesin delinin birinin çılgınca lafları diye görmeye tenezzül buyurduğu şeyler gerçeğe dayanıyor. Gerçekten de küçük hırçını parkta korkutmak talihsizliğini yaşadığım sıra bir ziyaret yolculuğundaydım, zira majesteleri grandükün ta kendisine yaptığım bir ziyaretten dönüyordum ve Sieghartsweiler’de en olağanüstü ve hoş ziyaretlerle işime devam etmek istiyordum.”

Benzon biraz gülümseyerek, asla kahkaha atmazdı, “Ah Kreisler,” dedi, “ah Kreisler, bu da gerçekleşmesine müsaade ettiğiniz o garip fikirlerdendir kesin. Yanılıyor muyum, yoksa saray Sieghartsweiler’den en az otuz saat uzakta değil mi?”

“Öyle,” diye cevap verdi Kreisler, “ama Le Nötre’ün bile hayretlere düşeceği kadar önemli bir tarzda düzenlenmiş bir bahçeye girdi mi insan geziniyor işte. Saygıdeğer hanımefendi, ziyaret yolculuğuma takılmazsanız göreceksiniz ki gırtlığında ve göğsünde ses, elinde gitar, hassas bir orkestra şefi güzel kokulu ormanlarda, yeni yeşermiş çimenlerde, üst üste yığılmış kayalıklarda, altlarında ırmakların köpüre köpüre aktığı dar köprülerde gezinerek dört bir yanda sesleriyle etrafını saran korolara solist olarak katılarak kasıtlı olmadan, istemeden bahçenin küçük kısımlarına kolayca dalabilir. Ben de tabiatın düzenlediği büyük parktaki nispeten küçük bir kısımdan başka bir şey olmayan Sieghartshof parkına böyle dalmış olacağım. Yok yok, öyle değil! Demin yolunu şaşırmış avlanacak bir yaban hayvanını yakalamak üzere koca bir avcı grubunun nasıl görevlendirildiğinden bahsettiğinizde burada bulunmam gerektiğinin aciliyet arz ettiğini kavradım. Bu, çılgınca gidişime devam etsem bile beni tuzağa çekecek bir gerekliliktir. Benimle tanışmanın gözünüzde önemli olduğunu söylemek nezaketinde bulundunuz, kaderin bizi kavuşturduğu o uğursuz karmaşa ve darlık günlerinin aklıma gelmemesi mümkün müydü? O sıralar beni sağa sola savrulan, karar vermekten aciz, içi paramparça halde bulmuştunuz. İncelik göstererek beni kabul etmiş ve bütüncül ve sakin bir dişiliğin açık ve bulutsuz semalarını önümde açarak beni avutmayı düşünmenizle, şartların zorlamasının sebe-

biyet verdiği ümitsiz bir çaresizliğe atfettiğiniz davranışındaki delice taşkınlığı hem azarlamış hem bağışlamıştınız. Bizzat benim de ahlâksız gördüğüm bir çevreden beni kurtarmıştınız, eviniz sakın ıstırabınıza hürmet ederek kendi ıstırabımı unuttuğum huzurlu, dostane bir sığınak oldu. Neşe ve yumuşaklık dolu sohbetleriniz, hastalığımı bilmeseniz de şifalı bir ilaç etkisi gösteriyordu. Hayattaki konumumu yok edebilecek tehlikeli olaylar değildi bana böyle kötü tesir eden. İçimi sıkıp beni kaygılandıran ilişkileri bırakmayı çoktandır arzuluyordum ve icraata geçirmek için onca zaman yeterince güç ve cesaret toplayamadığım şeyi meydana getiren kadere darılamıyordum. Hayır! Kendimi özgür hissettiğimde, işte o sıra, gençlik yıllarımdan beri kaç defa beni benle küstüren o tarifsiz huzursuzluğa yakalandım. Hani meşhur şairin harika ifadesiyle yücelerdeki hayattan fışkırıp ebediyen kalan özlem değildir bu, zira ebediyen gerçekleştirilmez bu özlem, ne kandırılır ne aldatılır, yalnızca ölmesin diye gerçekleştirilmez; yok ... durmak bilmez bir hareketlilikle içimde saklı olduğu halde dışımda aradığım bir şeye duyduğum ıssız ve çılgınca bir istek meydana çıkar çoğu zaman; karanlık bir esrar, en yüce doygunluğun olduğu karmaşık, esrarengiz bir cennet rüyası –rüya bile bu cennete adını koyamaz– ancak sezebilir onu ve bu sezgi Tantalus'un azabıyla örseler içimi. Bu his beni daha çocukken sık sık öyle aniden ele geçirirdi ki arkadaşlarımla oynadığım en şen oyunların ortasında ormana, dağa kaçar, orada yere kapaklanır, çaresizce ağlar, hıçkırırdım. Halbuki arkadaşlarımla en azgını, en taşkınyıydım ben. Sonraları kendime daha iyi hâkim olmayı öğrendim ama kafa dengi, iyi niyetli dostların şen şakrak çevresinde, bir sanat ziyafetinde, hatta kibrimin şu ya da bu şekilde talep gördüğü anlarda bile, evet, aniden gözüme her şeyin sefil, boş, renksiz, ölü görüldüğü ve kendimi çaresiz bir ıssızlığa sürüklenmiş hissettiğimde, durumumun yol açtığı azabı söylemeye dilim varmıyor. Sadece bir tane nurdan bir melek var bu kötü cine hükmedebilen. O da çoğu zaman içimden zaferle yükselen ve kudretli sesi karşısında dünyevi sıkıntıların verdiği tüm acıların dindiği musiki ruhu.”

“Ben hep,” diye sözü aldı Benzon, “ben hep müziğin size çok şiddetli, bu yüzden de zararlı bir etki gösterdiğini sanırdım; zira herhangi muhteşem bir eseri icra ederken bütün benliğiniz etkilenmiş görüldüğünden yüzünüzün bütün hatları değişiyordu. Benziniz atıyor, tek kelime etmekten aciz kalıyor, yalnız iç geçirip ağlayabiliyordunuz, sonra da biri üstadın eseri hakkında bir şey söyleyecek olsa sert bir alay, incitici bir mizahla üzerine çullanıyordunuz. Hatta şayet...”

Kreisler demin ne kadar ciddi ve hissiyatlı konuştuysa, şimdi de aniden o kendine has ironiye mahsus sesi takınıp, “Ah azizim Benzon,” diye Benzon’un lafına girdi, “ah azizim Benzon, artık her şey değişti. Grandükün sarayında ne kadar terbiyeli ve uslu oldum, inanamazsınız. En büyük sakinlik ve rahatlıkla ‘Don Juan’ın veya ‘Armida’nın ritimlerini vurabilir, assolist en acayip durguda ses dizisinin basamaklarında oraya buraya sıçrarken ona el sallayabilir, saray nazırı, Haydn’ın ‘Mevsimler’inden sonra: ‘*C’était bien ennuyant, mon cher maître de chapelle,*’¹⁹ diye kulağıma fısıldayınca gülümseyerek başımı sallayıp hatırı sayılır miktarda enfiye alabilir, hatta sanat erbabı saray odacısı ve tiyatrocusu, Mozart ile Beethoven’ın şarkıdan zerrece anlamadığını ve Rossini, Pucitta ve isimleri her neyse bütün bu adamların gururla bütün opera müziklerine atıldıklarını etraflica anlattığında bunu da sabırla dinleyebilirim. Evet, muhterem hanımefendi, orkestra şefliğim sırasında ne faydalar elde ettiğimi ve sanatçıların resmî hizmete girmelerinin ne iyi olduğuna dair güzel kanaatimi duysanız inanmazsınız. Alın dü-rüst bir bestekârı orkestra şefi veya opera müdürü, şairi saray şairi, ressamı saray portrecisi, heykeltıraşı saray yontucusu yapın, çok geçmeden ülkede faydasız hayalperest namına bir şey kalmaz, her yer iyi terbiyeli ve güzel ahlâklı faydalı vatandaşlarla dolup taşar!”

“Hişt hişt!” diye bağırdı Benzon bıkkınlıkla, “yeter, Kreisler, bağımlılığınız yine alışageldik şekilde şahlanmaya başlıyor. Üstelik şüphelenmeye başlıyorum, o yüzden sizi saraydan böyle tepetaklak kaçmaya zorlayan nasıl fena bir olaydır, derhal öğ-

19 (Fr.) Çok sıkıcıydı bu sevgili şefim.

renmeyi arzuluyorum. Zira parkta ortaya çıkarkenki durumunuz firar ettiğinizi gösteriyor.”

Kreisler bakışlarını Benzon’a sabitleyerek sessizce, “Ben de,” dedi, “sizi temin ederim, beni saraydan çıkaran kötü olay bütün dış şartlardan bağımsızdır, yalnız benimle alakalıdır. Demin belki gerektiğinden daha fazla ve ciddiyetle bahsettiğim o huzursuzluk her zamankinden şiddetli bastırdı, daha fazla duramadım. Grandükün yanında orkestra şefliğine nasıl sevinirdim, biliyorsunuz. Sanatla yaşayarak konumumun beni hepten zayıflatacağını, içimdeki ifritin mağlup olduğunu sandım budala gibi. Grandükün sarayındaki eğitimim hakkında demin sunduğum az bir şeyden göreceksiniz ki, muhterem hanımefendi, çok yanılmışım. Mecburen el uzattığım kutsal sanatla yavan yavan oynayıp durmakla, ruhsuz sanat şarlatanlarının, zevksiz acemilerin çocukluklarıyla, sanatla dolu bir dünyanın delice hengamesiyle, varlığımın acınası değersizliğini nasıl gördüm, izin verin, anlatayım. Bir sabah birkaç gün içinde yapılacak şenliklerdeki görevimi öğrenmek için grandüke gitmem icap etti. Elbette *maître de plaisir* de oradaydı ve boyun eğmem gereken türlü anlamsız ve zevksiz düzenlemelerle üzerime hücum etti. Özellikle de kendisinin kaleme aldığı ve tiyatro şenliğinin zirvesi olarak bestesini yapmamı istediği şu prologla. Bana yan yan bakarak, prenze, bu defa, prenze, söz konusu kültürlü Alman müziği değil, zevkli İtalyan şarkısı olduğundan, benim layığıınca yerleştirmem gereken birkaç narin melodi yazdığını söyledi. Grandük her şeye izin vermekle kalmayıp yeni İtalyanları iyice çalışıp tahsilimi ilerletmemi umduğunu ve beklediğini de ima etme fırsatı buldu. Ne acınacak haldeydim! Kendi kendimi bile nasıl küçük görüyordum ... çocuksu ve budalaca sabrım için bütün hakaretler gözüme adil bir ceza gibi görünüyordu! Bir daha dönmemek üzere sarayı terk ettim. Hemen aynı akşam istifamı verecektim ki kendimi gizli bir sürgün yemişim gibi gördüğümünden bu karar bile içimi rahatlatmıyordu. Başka maksatla yanıma aldığım gitarı arabadan alıp kapıya gelince arabayı yolladım ve dışarı, durmadan uzaklara koştum! Güneş batmaya başlamıştı, dağların ve ormanın gölgele-

ri gitgide genişleyip kararıyordu. Şatoya dönme fikri dayanılmaz, hatta yıkıcıydı benim için. ‘Hangi güç beni dönmeye zorlayabilir?’ diye haykırıyordum. Sieghartsweiler yolunda bulunduğumu biliyor, birkaç gün önce mektup aldığım eski üstadım Abraham’ı düşünüyordum, mektupta saraydaki durumumu sezerek oradan ayrılmamı arzuluyor, beni yanına çağırıyordu.”

Benzon, orkestra şefinin lafını, “Nasıl,” diye kesti, “o muhtemem ihtiyarı tanır mısınız?”

“Üstat Abraham,” diye devam etti Kreisler, “babamın en samimi dostu, benim hocam, kısmen de mürebbimdi! Şimdi, saygıdeğer hanımefendi, mert Hükümdar İrenäus’un parkına nasıl geldiğimi ayrıntılarıyla biliyorsunuz; icabında sakince, kronolojik titizlikle ve benim bile tüylerimi ürpertecek kadar hoş bir şekilde bir şeyler anlatabilecek durumda olduğumdan da artık şüphemiz yoktur. Hem dediğim gibi, saraydan kaçış hikâyem bana öyle çocuksu ve maneviyat namına her şeyi mahvedici bir kurulumda geliyor ki adamakıllı zayıflığa düşmeden insan kendine bile anlatamıyor bunu. Fakat, kıymetli hanımefendi, korkmuş prensese bu olayı, sakinleşmesi için ağrı dindirici su gibi salt haliyle bildirin ve ipek çoraplar giyip temiz arabalarla gezinerek kibarca davrandığı sıralarda Rossini, Pucitta, Pavesi, Fioravanti ve daha Tanrı bilir hangi ini’lerle itta’ların kaçmaya zorladığı dürüst bir Alman müzisyeninin pek akıllı başında davranamayacağını da düşünöverin. Bağışlanmayı ümit edebilirim, etmek isterim! Bu sıkıcı maceranın şairane yankısı olarak, azizim hanımefendi, içimdeki ifritin kamçılamaıyla kaçmak istediğim sırada çok tatlı bir sihrin beni yerime mıhladığını işitin. O ifrit göğsümdeki en derin sırrı fesatça mahvetmeye çalışıyordu ki müziğin kudretli ruhu kanatlarını kıpırdattı, melodi sarhoşluğu karşısında teselli, ümit, hatta daimi aşkın ve ebedi gençlik vecdinin ta kendisi olan özlem uyandı. Julia şarkı okuyordu!”

Kreisler susuyordu. Benzon sırada ne var diye meraklanıp dikkat kesildi. Orkestra şefi sessizce düşünmeye kapılmış göründüğünden Benzon soğuk bir nezaketle sordu: “Kızımın şarkı okumasından gerçekten hoşlanıyor musunuz, sevgili Johannes?”

Kreisler hızla ayağa kalktı, fakat söylemek istediğini, göğsünün derinlerindeki bir inleme boğdu.

“İmdi,” diye devam etti Benzon, “bu hakikaten hoşuma gitti. Şarkı okumak esasında nedir, Julia sizden çok şeyler öğrenebilir, sevgili Kreisler, zira burada kalacağınıza artık kesin gözüyle bakıyorum.”

“Çok kıymetli hanımefendi,” diye başladı Kreisler ama o an kapı açılıp Julia içeri girdi.

Orkestra şefini görünce tatlı bir gülümseme şirin çehresini aydınlattı ve dudaklarından hafif bir ah düştü.

Benzon ayağa kalktı, orkestra şefini elinden tutup Julia’ya götürürken şöyle dedi: “İşte çocuğum, o tuhaf adam...”

(M. d. e.) ... genç Ponto yanımda duran en son yazmamın üstüne sıçrayıp ben engel olamadan dişlerinin arasına aldı ve dosdoğru oradan kaçtı. O sırada fesatça bir kahkaha koyverdi, bu bile beni, onu bu fenalığı yapmaya sevk edenin salt gençliğin verdiği muziplik olmadığına, işin içinde iş olduğuna inandırmaya yeterdi. Çok geçmeden meseleyi anladım.

Birkaç gün sonra genç Ponto’nun hizmetini gördüğü adam üstadımın yanına girdi. Sonradan öğrendiğime göre bu, Sieghartsweiler okulunda estetik profesörü olan Bay Lothario idi. Profesör selam verdikten sonra odaya bakındı ve beni görünce, “Sevgili üstat, şu ufaklığı odadan çıkarsanız olmaz mı?” dedi. “Niye,” diye sordu üstadım, “niye? Siz kedilerle anlaşırdınız, profesör, hele de gözdem, akıllı uslu kedi Murr’la!”

Profesör alayla gülerek, “Evet,” dedi, “akıllı uslu, ona diyecek yok! Ama bana şu iyiliği yapın üstat, gözdenizi buradan çıkarın, zira onun kesinlikle duymaması gereken şeyler konuşmam lazım sizinle.” Üstat Abraham profesöre gözlerini dikip, “Kimin?” diye bağırды. “Şey,” diye devam etti beriki, “kedinizin. Lütfen, daha fazla soru sormayıp rica ettiğim şeyi yapın.” Üstat odasının kapısını açıp beni çağırırken, “Amma tuhaf iş,” dedi. Çağrısına kulak verdim ama o fark etmeden tekrar içeri süzülüp kitaplığın en alt bölmesine saklandım ki fark edilmeden odayı gözetleyeyim ve konuşulan her sözü işitebileyim.

Üstat Abraham profesörün karşısındaki koltuğuna otura-

rak, “Şimdi,” dedi, “dürüst kedimden saklı kalması gereken nasıl bir sır açacakmışsınız bana, Tanrı aşkına bilmek istiyorum.”

Profesör çok ciddi ve düşünceli, “Önce,” dedi, “önce bana şunu söyleyin, sevgili üstat, vücut sağlığı olmak şartıyla, bundan başka doğuştan hiçbir kabiliyete, yeteneğe, dehaya da bakmadan, özel ayarlanmış bir eğitimle her çocuktan kısa sürede, yani daha çocukluk yıllarında, bir bilim ve sanat kahramanı meydana getirilebileceğine dair teori hakkındaki fikriniz nedir?”

“Hay Allah,” diye cevap verdi üstat, “çocuksu ve yavan olmasından başka ne söyleyebilirim ki bu teori hakkında? Aşağı yukarı maymunlarda da bulunan idrak yeteneğine ve iyi bir hafızaya sahip bir çocuğa bir yığın şeyi sistematik biçimde ezberletip bunları millete anlattırmanız mümkün, hatta kolay olabilir; fakat bu çocukta tabii deha namına bir şey olmamalı, yoksa zihni bu amansız prosedüre karşı koyar. Ama bilgi diye yenilir yutulur cinsten türlü türlü sıradan şeylerle semirtilmiş bir çocuğa kim kelimenin tam anlamıyla âlim der ki?”

“Âlem,” diye bağırdı profesör şiddetle, “cümle âlem! Ah, korkunç bir şey bu! Alimi, sanatçıyı meydana getiren tek şey olan manevi, yüce, doğuştan zihin kuvvetine olan inanç, o amansız, çılgın teoriyle hiçe sayılıyor!”

“Ateşlenmeyin,” dedi üstat gülümseyerek, “bildiğim kadarıyla o terbiye metoduyla güzel Almanyamızda şimdiye kadar tek bir ürün çıkarıldı, ondan da elalem biraz konuşup bu ürünün pek matah bir şey olmadığını görünce konuşmayı kesti. Öte yandan o görüşün zirve çağı tam da, tıpkı zor zahmet eğitilen köpeklerle maymunlarda olduğu gibi cüzi bir bedel karşılığı maharetlerini gösteren harika çocukların moda olduğu döneme rastladı.”

“Şimdi böyle diyorsunuz,” diye sözü aldı profesör, “şimdi böyle diyorsunuz, Üstat Abraham, şayet içinde gizlediğiniz şakacıyı tanımasak, ömrünüzün bir dizi inanılmaz deney sunduğunu bilmesek dediklerinize inanırdık. İtiraf edin, Üstat Abraham, itiraf edin, gizliden gizliye ve sessizce o teoriyi tecrübe ediyorsunuz ama o metodu hazırlayan, bahsettiğimiz adamı geçmek istiyorsunuz. İşiniz bitince yetiştirmenizle ortaya çı-

kıp bütün dünyadaki profesörleri hayrete ve çaresizliğe düşürmek istiyorsunuz, ‘*non ex quovis ligno fit Mercurius*’²⁰ gibi güzel bir esası hepten boşa çıkarmak niyetindesiniz! Şimdi! Sözün özü, *quovis* var ama Merkür yok, onun yerine kedi var!” Üstat kahkahayı basarak, “Ne diyorsunuz siz,” dedi, “ne diyorsunuz, kedi mi?”

“İnkâr edeyim demeyin,” diye devam etti profesör, “inkâr edeyim demeyin, odadaki ufaklığın üstünde o soyut terbiye metodunu denediniz, ona okuma yazma öğrettiniz, bilimleri gösterdiniz, şimdi de kalkmış yazarlık oynuyor, hatta şiir ya-zıyor.”

“Şey,” dedi üstat, “gerçekten bu şimdiye kadar başıma gelen en çılgın şey! Kedimi eğitiyormuşum da ona bilimleri öğretiyormuşum! Söylesenize profesör, kafanızda nasıl hayaller doluyor? Sizi temin ederim, kedimin tahsiline dair en ufak bilgim olmadığı gibi, böyle bir şeyi tamamen de imkânsız görüyorum.”

“Demek öyle?” diye yayvan bir sesle soran profesör çantasından o an, genç Ponto’nun benden aşırıldığı yazma olduğunu anladığım bir defter çıkarıp okudu:

Yüceye Özlem

Hey, nasıl bir histir, göğsümü kımıldatan?
Huzursuzluk ve sezgi dolu bu kıprayış da nesi,
Cesur bir sıçrayışa kaldırmaya niyetli zihnimi,
Kudretli dehanın mahmuzlarıyla coşan?

Manayı manada taşıyan nedir,
Durmadan yanan bu ateşli, tatlı çaba
Ne ister sevda dürtüsüyle dolu hayattan,
Ürken kalpte çarpan şey nedir?

Kaçırıyorlar beni büyülu uzak diyarlara,
Ses yok, söz yok, dil bağlı,
Hasretli bir ümit esiyor bahar rüzgârıyla,
Kurtaracak beni yakında ağır, boğucu yüklerden.

20 (Lat.) Herhangi bir odun parçasından Merkür yapılamaz.

Hayal ettim, yakaladım, yemyeşil yapraklarda buldum!
Tırman gönlüm! Yakala onu kanatlarından!

Umarım, aziz okurlarımdan her biri ruhumun derinlerinden fışkıran bu muhteşem sonenin örnek mükemmelliğini fark eder ve bu sonenin ilk yazdıklarımdan olduğunu temin edersem hayranlığı bir o kadar artar. Profesörse bütün fenalığıyla soneyi öyle vurgusuz, öyle iğrenç okudu ki ben kendi eserimi tanıyamadım ve genç şairlere has aniden patlak veren hiddete kapılıp saklandığım delikten çıkarak profesörün yüzüne sıçramak ve ona pençelerimin keskinliğini tattırmak üzere buldum kendimi. Üstatla ikisi üzerime çullanırsa işten zararlı çıkacak kişinin ben olacağıma dair akıllıca düşünce öfkeme zorla hâkim olmamı sağladı; fakat profesör soneyi bitirince üstat yeniden, beni profesörün beceriksizliğinden daha da fazla inciten, çınlayan bir kahkaha koyuvermese, gayri ihtiyari kaçırduğım mırıltılı bir miyav yerimi kesin ifşa ederdi.

“Ha ha,” diye bağırıyordu üstat, “gerçekten de bu sone tam anlamıyla bir kediye layık ama hâlâ şakanızı anlamış değilim, profesör, lütfen varmak istediğiniz noktayı doğrudan söyleyin.”

Profesör üstada cevap vermeden yazmanın sayfalarını karıştırıp okumaya devam etti:

İğneleme

Aşk uçuşur dört bir yanda,
Dostluk kalır bir başına,
Aşk çıkar hızla karşımıza,
Dostluk ziyaret görmek ister.

Feryadü figan, ürkek şikâyetler
Duyarım geldiğini her taraftan,
Akli acıya alıştırmak için mi,
Yoksa keyiften mi, bilemem,
Çok zaman sormak isterim kendime,
Rüyada mıyım, uyanık mı.
Bu hissiyatı, bu kımıltıyı,
Dile getir a benim gönlüm,

Evet, bodrum olsun, çatı olsun,
Aşk uçuşur dört bir yanda!

Fakat kapanır tüm yaralar,
Aşk acısının açtığı,
Yalnız ve sessiz günlerde
Kurtulup bütün sancılarından,
İyileşebilir hem kalp hem zihin;
Edepli kediciğin üstünkörü işleri,
Olabilir mi uzun vadeli?
Olamaz! Çık o fena velveleden,
Sobanın altında oyna kanişle beraber,
Dostluk kalır bir başına!

Elbet bilirim ben...

Üstat okumakta olan profesörün lafını, “Hayır,” diyerek kes-
ti, “hayır, dostum, burada beni sahiden sabırsızlandırıyorsunuz,
ya siz ya başka muzibin biri benim iyi kalpli Murrumu hedef
alarak bir kedinin ağzından şiir yazmak gibi bir şakaya kal-
kışmış, şimdi de siz sabahtan beri bununla beni makaraya alı-
yorsunuz. Söylemem lazım ki şaka fena değilmiş; hele Kreis-
ler’in çok hoşuna giderdi, sonunda bizzat sizin kovalanan bir
yaban hayvanı olduğunuz küçük bir ava çıkmayı da eksik et-
mezdi o. Fakat şimdi bu nükteli giydirmeyi bırakalım da bana
doğru dürüst söyleyin, bu tuhaf şakanızla maksudınız nedir?”

Profesör yazmayı kapadı, üstadın gözlerine ciddiyetle bakıp
sonra şöyle konuştu: “Sizin de bildiğiniz üzere kediniz Murr’la
dostluk ilişkisi içinde yaşayan kanişim Ponto getirdi bu kâğıt-
ları bana birkaç gün önce. Gerçi yazmayı her şeyi nasıl taşıyor-
sa öylece dişlerinin arasında taşıyordu, ne var ki getirip sapa-
sağlam halde kucağıma koydu ve bunu dostu Murr’un ta ken-
disinden aldığını da bana iyice belli etti. İçine bir göz attığı-
mda ilk gözüme çarpan o çok garip, kendine has el yazısıydı ama
birkaç şey okuyunca, benim bile anlamadığım akıl almaz bir şe-
kilde aklıma bütün bunları Murr’un yapmış olabileceği gibi tu-
haf bir fikir geldi. Aklım ve evet, hiçbirimizin kaçınamayacağı

ve nihayetinde aklın ta kendisinden başka bir şey olmayan bir miktar hayat tecrübem, yani işte bu akıl denen şey bana bu fikrin manasız olduğunu, zira kedilerin ne yazı ne şiir yazacak durumda olmadıklarını kaç defa söylediye de bu fikirden kurtulamadım. Kedinizi gözetlemeye karar verdim ve Ponto sayesinde Murr'un tavan arasında çokça vakit geçirdiğini bildiğim için kendi tavan arama çıktım, birkaç tuğlayı yerinden çıkarıp tavan arasını gözlemek için önümü açtım. Ne görsem beğenirsiniz! Dinleyin de şaşırın! Tavan arasının en ücra köşesinde sizin kedi oturuyor! Üzerinde kâğıt kalem bulunan küçük bir masanın önünde dik vaziyette oturuyor, çok geçmeden patisiyle alnını ve ensesini ovalıyor, yüzünü sıvazlıyor, sonra kalemi mürekkebe batırıp yazı yazıyor; tekrar duruyor, yeniden yazıyor, yazdıklarını gözden geçiriyor, homurdanıyor (bunu duydum), keyfi yerinde güzel güzel homurdanıyor. Etrafında da ciltlerine bakılırsa sizin kütüphanenizden alınma bir sürü kitap duruyor.”

“Daha neler,” diye bağırdı üstat, “gidip hemen eksik kitabım var mı diye bakacağım.”

Derken ayağa kalkıp kitaplığa yürüdü. Beni gördüğü gibi üç adım geri attı ve hayretler içinde bana baktı. Ama profesör bağıırıyordu: “İyi bakın, üstat! Siz ufaklığın kilitlediğiniz odada kendi halinde oturduğunu düşünüyorsunuz, halbuki o inceleme yapmak veya daha da muhtemeli, bizi dinlemek için içeri süzölmüş. Şimdi konuştuğumuz her şeyi duymuştur, ona göre de tedbir alabilir.”

Üstat hâlâ hayretler içinde gözlerini üzerime dikerek, “Kedi,” diye lafa girdi, “kedi, şayet ben senin, dürüst ve tabii mizacını hepten inkâr ederek gerçekten böyle, profesörün okuduğu gibi karışık şiirler yazmaya kendini adadığını bilsem, fare yerine gerçekten ilim peşinde koştuğuna inanabilsem kulaklarını çeker, hatta ...”

Felaket bir korkuya kapıldım, gözlerimi yumup uyuyormuş gibi yaptım.

“Yok, yok,” diye devam etti üstat, “şuraya bir bakın profesör, benim namuslu kedim nasıl da kaygısız uyuyor, bakın da

söyleyin, onu suçladığınız türden gizli ve inanılmaz haylazlıklar gibi yorumlanabilecek bir şey var mı iyi niyetli çehresinde. Murr! Murr!

Üstadım bana böyle seslenince ben de her zamanki krr krr sesimle cevap vermekten, gözlerimi açıp ayağa kalkmaktan ve yüksekçe, sevimli bir kambur çıkarmaktan geri durmadım.

Profesör öfke içinde yazmamı kafama fırlattı, bense (doğuştan gelen zekâmın ilhamıyla) benimle oyun oynamak istiyor-muş gibi yapıp hoplaya zıplaya kâğıtları parçaladım, kâğıt parçaları havada uçuşuyordu.

“E,” dedi üstat, “artık tamamen haksız olduğunuz ve sizin Ponto’nun yalan söylediği anlaşılmıştır, profesör. Murr’un şiirlere nasıl davrandığına bir bakın, hangi şair el yazmalarına böyle davranırdı?”

“Sizi uyardım, üstat, istediğinizi yapın,” diye karşılık veren profesör odayı terk etti.

Fırtınanın geçtiğini sanıyordum, halbuki ne yanılmışım! Üstat Abraham, canımı çok sıkarak, ilim tahsilime karşı olduğunu açıklamış, buna rağmen profesörün sözlerine hiç inanmıyor gibi yapmıştı, fakat çok geçmeden farkına vardım ki nereye gitsem takip ediyor, dolabı özenle kilitleyerek kütüphanesini kullanmamın önüne geçiyor ve yazı masasında eskiden olduğu gibi kâğıtların üstüne yatmama hiç tahammül edemiyordu.

Filizlenen gençliğime işte böyle uğradı ıstırap ve keder! Bir dehaya içindeki cevherin keşfedilmediğini, hatta alaya alındığını görmekten daha fazla ne acı verebilir, büyük birini alabildiğine kolaylık beklerken sürekli engellere çarpmaktan daha fazla ne üzebilir! Fakat baskı ne kadar güçlenirse, hafiflemenin gücü o kadar şiddetli, yay ne kadar gerginse atış o kadar keskin olur! Okumam yasaklandıysa da zihnim bir o kadar daha özgür çalışıp kendinden bir şeyler üretiyordu.

Bu bezgin halimle o dönem birkaç fare kapanının kurulu olduğu, üstelik çeşitli yaş ve konumlardan çok sayıda kedinin toplandığı evin bodrumunda ne geceler ne gündüzler geçirdim.

Hayattaki en gizli ilişkiler cesur bir filozof zihninden hiçbir yerde kaçmaz, bu zihnin sahibi hayatın, söz konusu ilişki-

lerden düşünce ve eylem olarak nasıl şekillendiğini görür. Ben de fare kapanlarıyla kedilerin bodrumlardaki dönüşümlü ilişkilerini aynı böyle anladım. O ölü makinelerin dakik işleyişlerinin kedi yavrularında nasıl büyük bir gevşeklik meydana getirdiğini fark edince, asil ve gerçek anlamda bir kedi olan benim de içim parçalandı. Kaleme sarılıp önceden de zikrettiğim o ölümsüz eseri yazdım: “Fare Kapanları ve Bu Kapanların Kedilik Zihniyeti ve Azmine Etkisi.” Bu kitapçıkta hanım evladına döndürülmüş kedi yavrularının gözüne, kendi güçlerinden feragat ederek, adi farelerin et peşinde koşturmalarına üşengeç, miskin ve sessiz sakın katlanırken kendilerini görecekleri bir ayna tuttum! Gürleyen sözlerle onları uykularından kaldırdım. Bu eserin meydana getireceği faydanın yanı sıra eseri yazmanın da bu sırada benim fare yakalayamayacağımı, bir de bu kadar etkili konuştuğum için, dile getirdiğim bu kahramanlığa fiilen örnek teşkil etmem gerektiğinin kimsenin aklına gelmesi gibi bir avantaja oldu.

Artık böylelikle hayatımın ilk safhasını kapayabilir ve erkeklik yaşına dayanan asıl gençlik aylarıma geçebilirim; fakat o muhteşem işnelemenin üstadımın duymak istemediği son iki mısrasını aziz okurlardan esirgemem mümkün değildir. İşte buyurun:

Elbet, bilirim ben, tatlı okşamalara
Karşı konulamaz öyle kolayca
Güzel kokulu güllerin içinden
Tatlı aşk sedaları akınca.
Sarhoş gözler görmek isterse,
Çiçekli yollarda kulak kesilen
O şirin kadının seke seke gelişini,
Daha hasret çağırışları kesilmeden
Kaybolup gider o hızlıca.

Duyulan bu özlem, bu hasret
Belki aklını oynattırabilir,
Fakat ne kadar sürebilir ki zaten,
O sıçrayış, o koşuş, o bekleyiş!

Uyandı şirin dostluk dürtüleri,
Işdı Hesper'in ışıkları üstüne.
O asil adamı, temiz ve namuslu,
Bulmak için benim dediğim o kişiyi,
Tırmanırım duvarları çitleri,
Dostluk ziyaret görmek ister.

(Müs. kâğ.) ... akşamı öyle neşeli bir ruh haliyle geçirdi ki kaç zamandır onda böyle bir neşe sezilmemişti. O görülmedik olaya yol açan da işte bu ruh haliydi. Çünkü benzer durumlarda hep yaptığı gibi delice öfkeye kapılarak oradan gitmek yerine, genç ve ümit vaat eden al yanaklı ve kıvırcık saçlı bir teğmenin kaleme alıp mutlu mesut bir şairin bütün kendini beğenmişliğiyle okuduğu korkunç bir trajedinin uzun, uzun olduğu kadar da sıkıcı ilk perdesini sakince, hatta iyi niyetli bir gülümsemeyle dinledi. Hatta bahsettiğimiz teğmen okumayı bitirip yazdıklarını nasıl bulduğunu ısrarla sorunca bütün suratında manevi bir hazzın en yumuşak ifadesiyle genç savaş ve şiir kahramanına, eserin tanıtımındaki perdesinin, hırslı estetik meraklılarına sunulan bu tadımlık kısmın, gerçekten de muhteşem fikirler barındırdığını temin etmekle yetindi; Calderon, Shakespeare ve modern yazarlardan Schiller gibi büyük ve tanınmış şairlerin bile kendilerini bu fikirlere kaptıracağı gerçeği, bu fikirlerdeki orijinal dehayı destekliyordu. Teğmen ona güzel bir sarıldı ve esrarengiz bir tavırla, hemen aynı akşam, içlerinde İspanyolca bilen ve yağlı boya çizen bir kontesin dahi bulunduğu en seçkin hanımlardan oluşan koca bir topluluğa, gelmiş geçmiş bütün ilk perdelerin en mükemmeliğini sunacağını söyledi. Bununla büyük bir hayır işleyeceği kendine söylenince de heyecan içinde oradan ayrıldı.

Kısa boylu bakan, "Bugün," dedi, "seni hiç anlayamıyorum, sevgili Johannes, bu tarifsiz yumuşaklık da nesi! O büsbütün zevksiz saçmalığı o kadar sessiz ve dikkatli dinlemeyi nasıl başardın! Yanımızda kimse yokken ve tehlikenin farkında değiken teğmen baskın yapıp da bizi o bitmek bilmeyen mısralarının sayısız tuzaklarına geri dönüşü olmayan bir şekilde yakala-

ynca yüregim hopladı! Çok daha ufak meselelerde yaptığın gibi her an araya gireceğini sanıyordum; ama sakin duruyorsun, hatta bakışlarından huzur okunuyor, nihayet kendi adıma ben hepten zayıf ve sefil düşünce, sen anlamaktan bile aciz kaldığı bir ironiyle o talihsizin işini bitiriyor, hiç olmadı, ilerisi için uyarı mahiyetinde, o şeyin çok uzun olduğunu ve epey kırılması gerektiğini bile söylemiyorsun.”

“Ah,” diye karşılık verdi Kreisler, “böyle şikâyetvari bir tavsiyeyle elime ne geçerci ki! Sevgili teğmenimiz gibi veciz bir şair, mısralarında fayda getirecek bir kırpmaaya gider mi; mısralar sanki eline yapışmış? Hem bilmez misin ki genç şairlerimizin mısraları, kökünden kessen bile kuyrukları bir o kadar gür uzayan kertenkelelerin yeniden üretme kuvvetine sahiptir! Ama teğmenin okumasını sakince dinlediğimi sanıyorsan, işte orada feci yanılıyorsun! Fırtına geçmişti, küçük bahçedeki bütün çimenlerle çiçekler eğik başlarını kaldırıp bulut örtüsünden damla damla düşen göğün suyunu kana kana yudumluyorlardı. Çiçeğe durmuş büyük elma ağacının altına geçip gök gü-rültüsünün uzaktaki dağlarda yankılanan, dile gelmez şeylerin kehaneti gibi ruhumda akseden sesine kulak kesildim ve başımı, kaçmakta olan bulutların arasından yer yer, ışıldayan gözlerle bakan göğün mavisine kaldırdım! Ama o sıra dayım içeri girmemi, çiçekli yeni sabahlığıma ıslatıp mahvetmememi ve ıslak çimenlerden nezle kapmamamı söylüyordu. Bir dahaki sefer konuşan dayım değildi; üçkâğıtçı bir papağan veya çalılığın arkasındaki yahut içindeki ya da Tanrı bilir neredeki bir kafes kuşu kendi usulünce Shakespeare’den türlü türlü nefis düşünceler söyleyerek benimle eğlenmek gibi lüzumsuz bir şaka yapıyordu. Bu da teğmen ve onun trajedisiydi! Bakan bey, beni senden ve teğmenden kurtaran şeyin çocukluk hatıralarımdan biri olduğunu anlamaya çalış lütfen. Gerçekten de olsun olsun on ikisinde bir çocuk halinde dayımın küçük bahçesinde duruyordum, üzerimde sabahlık olarak pamuklu beze baskı yapan birinin o güne dek düşündüğü en güzel basma vardı ve sen, sayın bakan, enfiyeni boşa harcadın, zira ben çiçek açan elma ağacımın aromasından başka hiçbir şey, hatta şairin saç yağı-

nın kokusunu bile duymadım, zaten o da başını rüzgâra ve havaya karşı hiçbir zaman taçla koruyamayacak, başına en fazla keçe ve deriden yapılma bir şapka geçirebilir! Neyse, azizim, o şiir kahramanının şeytani trajedi bıçağına yatan tek kurbanlık, üçümüz arasından sendin. Çünkü ben bütün aşırılıkları özenle içime çekerek küçük sabahlığıma sarılmış, on iki yaşın verdiği on iki dirhem kolaylıkla bahsettiğim bahçeye dalmışken, Üstat Abraham, senin de gördüğün gibi, çeşit çeşit eğlenceli figürler kesmek için en güzel not kâğıtlarından üç dört tabaka kullanmış. Demek o da teğmenin elinden kurtulmuş!”

Kreisler doğru söylüyordu, Üstat Abraham mukavva kâğıtları, bu kesik kesik leke karmaşası içinde belirgin bir şeyler seçilemese de, kâğıdın arkasına ışık tutunca duvara vuran gölgelerde öbek öbek tuhaf şekillerin oluşacağı şekilde kesmekten iyi anlıyordu. Üstat Abraham böyle sesli bir şeyler okunmasından tabiatı gereği tiksiniyorsa da teğmenin mısralarından çok daha fazla iğrendiği için, teğmen okumaya başlar başlamaz, tesadüf bu ya, bakan beyin masasında duran sert not kâğıdını hırs-la kavraması, cebinden ufak bir makas çıkarması ve kendisini teğmenin suikastından büsbütün kurtaracak bir meşgaleye koyulması kaçınılmazdı.

“Dinle,” diye söze başladı bakan bey, “dinle, Kreisler; demek ruhuna giren, bir çocukluk hatırasıydı; bugün bu kadar yumuşak, bu kadar rahat olmanı da bu hatıraya bağlayabilirim belki, dinle, içtenlikle sevdiğim dostum! Seni sevip sayan herkes gibi ben de gençliğin hakkında hiçbir şey bilmediğime, bu konudaki en ufak sorumluzdan bile gayet kabaca sıyrılmana, hatta geçmişine kasten perde çekmene içerliyorum, geçmişin bazen o kadar şeffaflaşıyor ki tuhaf biçimsizlikler arasından fark edilen resimleri insanın merakını celp ediyor. Güven beslediğin insanlara karşı açık ol.”

Kreisler tıpkı derin uykulardan uyanıp önünde tanımadığı bir yabancıyı gören biri gibi bakana hayret dolu iri gözlerle baktı; sonra da ciddiyle konuşmaya başladı:

“Aziz John Chrysostom Gününde, yani bin yedi yüz küsur yılının yirmi dört Ocağı’nda, öğle saatlerinde, biri doğdu, bu

kimsenin yüzü, elleri ve ayakları vardı. Babası o sıra bezelye yiyordu, sevinçten bütün bir kaşığı sakalından aşağı döktü, bunun üzerine olayı görmemesine rağmen gündelikçi kadın öyle güldü ki kundaktaki yavruya en yeni şarkısını çalan lavtacının titremesinden bütün teller fırladı da lavtacının atlas başlığı üzerine, ufak Hans Hase'nin müzik konusunda ebediyen sefil bir kötürüm kalacağına yemin etti. Bunun üzerine babası çenesini temizleyip coşkuyla, 'Adı kesinlikle Johannes olacak ama Hase²¹ olmaz.' Lavtacı..."

Kısa boylu bakan, "Rica ederim," diye orkestra şefinin lafını böldü, "rica ederim, Kreisler, bu lanet türden mizaha kaptırma kendini, neredeyse nefesimi kesiyor bu tür mizah. Bana adam akıllı hayat hikâyesini anlatmanı mı istedim sanki, seni tanımadan önceki hayatına biraz bakmama izin vermenden fazlasını mı istiyorum? Kalbimin derinliklerinden gelen samimi alakadan başka bir kaynağı olmayan merakımı ayıplayamazsın ya. Ayrıca tavırların bir hayli tuhaf olduğundan herkesin, ancak rengârenk bir hayatın, bir dizi olağanüstü olayın sendeki gibi bir ruh halini yoğurup biçimlendirebileceğini sanmasını sineye çekmek zorundasın." Kreisler derinden bir iç çekerek, "Ah şu yanılgılar," dedi, "ah şu yanılgılar, benim gençliğim çaresizlikle dolu bir tekdüzelikte ruhu ve mizacı uyuşturan, çiçekleri ve goncaları olmayan kurak bir çayıra benzer!"

"Yok yok," diye bağırdı bakan, "durum öyle değil, çünkü ben o çayırda, içinde benim en iyi enfiyemin kokusunu bastırarak, çiçek açmış bir elma ağacının olduğu, hoş, güzel bir bahçe olduğunu biliyorum en azından. Yani demem o ki, Johannes, demin söylediğin gibi bugün bütün ruhunu saran o çocukluk hatıranı anlatıver bize hemen."

Üstat Abraham demin tamamladığı Kapüsen rahibinin başındaki keli de makasla keserek, "Bence de," dedi, "bence de bugünkü münasip ruh haliniz içinde gönlünüzü veya zihninizi ya da içinizdeki hazine sandığına artık her ne diyorsanız, açıp içinden bir şeyler çıkarmak, yapabileceğiniz en iyi şey, Kreisler. Yani bir kere endişelenen dayınızın söylediklerine rağmen

21 Hans, Johannes isminin küçültülmüş hali, "Hase" ise tavşan demek – ç.n.

yağmurda dışarı çıkıp kesilen gök gürültüsünün kehanetleri gibi bir hurafeye kulak verdiğinizi söylediğinize göre, o gün olup bitenler hakkında biraz daha bir şeyler anlatabilirsiniz. Ama yalan söylemeyin, Johannes, çünkü en azından zaman hususunda biliyorsunuz ki, pantolon giyip ilk saç topuzunuzu yaptıkların günden bu yana gözetimim altındaydınız.”

Kreisler karşılık verecekti ama Üstat Abraham hızla kısa boy-lu bakana dönüp konuşmaya başladı: “Azizim, şu bizim Johannes, çok nadiren şahit olduğumuz üzere ne zaman çocukluğunu anlatacak olsa kötü ruhlara nasıl tamamen teslim olup yalan söylediğine inanamazsınız. Daha çocukların, ‘ba-ba, an-ne!’ deyip parmaklarını ateşe soktukları sıralar, tam o sıralarda her şeye dikkat edip insan kalbinin derinlerine indiğini iddia eder.”

Kreisler hafifçe gülümseyerek, yumuşak bir sesle, “Bana haksızlık ediyorsunuz,” dedi, “bana çok büyük haksızlık ediyorsunuz, üstat! Kendini beğenmiş züppeler gibi sizi erken olgunlaşmış bir zihne inandırmak istemek mümkün müdür? Bakan bey, sana da soruyorum, acaba bazı şaşırtıcı derecede akıllı kimselerin bitkisel yaşam dediği ve daha yüce bir kusursuzlukta hayvanlarda bulunduğunu teslim etmek zorunda olduğumuz salt içgüdüden başka bir şey görmek istemedikleri zamanlardan belirgin bazı anlar sık sık gözünüzde canlanmaz mı? Demek istediğim şu ki bu başlı başına bir meseledir! Açık bir bilinci ilk ne zaman elde ettiğimizi hiçbir zaman anlayamayacağız! Bunun bir hamlede oluvermesi mümkün olsa, sanırım bunun yol açtığı korkudan ölürdük. Kendi kendini hissederek kendinin farkına varmak zorunda kalınca kim derin bir rüyadan, bilinçsiz uykudan uyanmanın ilk anlarının korkusunu yaşamamıştır ki? Neyse, konuyu çok dağıtmayayım, demek istediğim şey şu, gelişmenin o safhasındaki güçlü her ruhani izlenim galiba geride bir tohum bırakıyor, bu tohum da zihin melekесinin tomurcuklanmasıyla gelişmeye devam ediyor, böylece içimizdeki o şafak saatlerinin bütün acı ve zevkleri yaşama-ya devam ediyor; bizi uyandırmaya gelen sevdiklerimizin tatlı bir hüznü olan seslerini yalnızca rüyamızda duyduğumuzu sandığımız halde, içimizde yankıları devam ediyor! Ama üsta-

dın neyi ima ettiğini biliyorum. İnkâr etmek istediği şeyin, ölen teyzemin hikâyesi olduğunu ima ediyor, ama onu iyi bir kızdırmak için, bakan bey, sana bu hikâyeyi anlatacağım, şayet ufak bir şeyler duyumsayan bir çocukluğu hoş göreceğine söz verirken. Sana bahsettiğim bezelye yemeği ve lavtacısı ”

Bakan bey orkestra şefinin lafını böldü, “kalsın, kalsın, şimdi anlıyorum, dalga geçeceksin benimle, görülmüş duyulmuş şey değil bu.”

“Asla,” diye devam etti Kreisler, “asla, canım! Ama lavtacısından bahsetmem lazım, çünkü o, ilahi tınıları bu çocuğu tatlı rüyalara daldıran lavtaya geçmemi sağlayacak. Annemin küçük kardeşi, artık müzik ardiyesine kaldırılan bu enstrümanın virtüözüydü. Yazı yazmasını, hesap yapmasını, belki bundan fazlasını da bilen oturaklı adamlar, rahmetli Matmazel Sophie’nin lavta çalmasını sadece düşündüklerinde bile yanında ne gözyaşı dökerdi; bu yüzden susamış, daha kendine bile hâkim olamayan, bilinci konuşacak kadar gelişmemiş bir çocuk olan ben o lavtacısı kadının gönlünün derinlerinden akıttığı harika müzik sihrinin bütün hüznünü istekli istekli içime çekmişsem bu yaptığım yadırganamaz. Beşiğimdeki lavtacısı ise müteveffanın hocasıydı; kısa boylu, hayli yamuk bacaklıydı, adı Mösyö Turtel idi, geniş bir tokayla birlikte tertemiz, beyaz bir peruk takar, kırmızı gömlek giyerdi. O günkü şekillerin gözümde nasıl canlandığını ve daha üç yaşına yeni basmış bir çocukken kendimi yumuşak bakışlı gözleri ruhumu aydınlatan bir kızın kucağında bulmamı, benimle konuşan, bana şarkı söyleyen o tatlı sesi hâlâ duyduğumu, o sevimli kişiye bütün sevgi ve şefkatimi yönelttiğimi iddia edersem ne Üstat Abraham ne de bir başkasının bunlardan şüphe edemeyeceğini ispatlamak için söylüyorum bütün bunları. Bu kadın tuhaf bir kısaltmayla ‘Füsschen’²² diye çağırılan teyzem Sophie’ydi. Bir gün Füsschen teyzemi görmediğim için ağlayıp durdum. Bakıcı kadın beni Füsschen teyzemin yatakta yattığı bir odaya getirdi ama onun yanında oturan yaşlı bir adam hızla ayağa kalkıp beni kucağında tutan bakıcıyı iyi bir azarlayarak dı-

22 (Alm.) Ayakcık.

şarı yolladı. Biraz sonra beni giydirdiler, kalın bezlere sardılar, hepsi dayılarım, teyzelerim olduğunu iddia eden ve Füsschen teyzemin çok hasta olduğunu, yanında kalsam benim de öyle hasta olacağımı söyleyip duran başka kimselerin yanına başka bir eve götürdüler. Birkaç hafta sonra eski kaldığım yere geri getirdiler beni. Ağlıyor, bağılıyor, Füsschen teyzemin yanına gitmek istiyordum. O odaya gelir gelmez Füsschen teyzemin yattığı yatağın kenarında tıpış tıpış yürüyor, perdeleri çekiyordum. Yatak boştu, başka bir teyzem olan bir şahıs gözlerine yaşlar hücum ederek: ‘Onu artık göremeyeceksin, Johannes, öldü, toprağın altında o,’ diyordu.

Bu kelimelerin manasını anlayamayacağımı biliyorum elbette ama şimdi bile o anı düşününce o gün içimi saran tarifsiz hisle titriyorum. Ölüm beni demir pençelerinin içine alıyor, korkusu içime işliyordu, çocukluğumun ilk yıllarının bütün neşesi onun önünde taş kesiliyordu. Neler yaptım, artık hatırlamıyorum, belki hiç hatırlamamıştım; ama yavaşça perdeleri çekip ciddiyet ve sessizlik içinde birkaç saniye olduğum yerde durduğumu, sonra da adeta içime kapanıp demin bana söylenenleri düşünüp taşınarak elimin altındaki küçük bir hasır sandalyeye oturduğumu bana sık sık anlatırlardı. Normalde şen şakrak taşkınlıklara meyilli bu çocuğun sessiz yasında çok dokunaklı bir şeyler olduğunu ve ağlamadan, gülmeden, oyun oynamak istemeden, nazik hiçbir söze cevap vermeden, etrafımdaki hiçbir şeyle ilgilenmeden haftalarca aynı durumda kaldığım için bunun ruhuma olumsuz etkileri olabileceğinden korktuklarını da ilave ederlerdi.”

O an Üstat Abraham enine boyuna hatlarıyla mükemmel kesilmiş bir kâğıt eline aldı, kâğıdı yanan mumların önüne tutmasıyla duvarda tuhaf enstrümanlar çalan koca bir rahibe korosunun yansıması çıktı.

Kreisler adamakıllı dizilmiş rahibe grubuna bakarak, “Haha!” diye bağırdı, “haha, üstat, galiba bana ne hatırlatmak istediğinizi biliyorum! Ama şimdi bile küstahça iddia ediyorum ki beni azarlamakla, bana budalalığının ahenksiz sesiyle şarkı söyleyip enstrüman çalan koca bir meclisi ses ve ritimden ede-

bilecek inatçı, söz dinlemez çocuk demekle haksızlık ettiniz. İlk gerçek Katolik müziğini duyayım diye beni memleketimden yirmi-otuz mil uzağa götürdüğünüzde, işte o sıralar tam da yaramazlık çağında olduğumdan en mükemmel yaramazlıkları yapma hakkım yok muydu? Buna rağmen üç yaşındaki o oğlanın çoktan kapanmış yarası yeni bir güçle uyanıp göğsümü yürek parçalayan bir hüznün bütün öldürücü vecdiyle dolduran bir çılgınlık doğurması daha da güzel olmadı mı? Tek telli saz denen o inanılmaz enstrümanı çalan, çoktan ölmüş olmasına rağmen bizzat Füsschen teyzemdi diye iddia etmem ve bütün ikna çabalarına rağmen bu iddiada ısrar etmem gerekmez miydi? Neden beni koroya dalmaktan alıkoydunuz, halbuki pembe kurdeleli yeşil kıyafetiyle teyzeme kavuşacaktım ben orada!”

Kreisler şimdi de gözlerini dikmiş duvara bakıyor, hareketli, titreyen bir sesle konuşuyordu: “Gerçekten de! Füsschen teyzem rahibelerin arasında dikkat çekiyordu! O zor çalgıyı daha iyi kullanabilmek için ayağını bir banka dayamıştı.” Fakat bakan bey Kreisler’in önüne geçip onu o hayali resmin görüntüsünden kurtardı, iki omzundan tutup konuşmaya başladı: “Gerçekten, Johannes, kendini tuhaf hayallerine bırakıp var olmayan enstrümanlardan bahsetmesen daha akıllıca bir iş yapmış olursun, zira ben hayatım boyunca tek telli saz diye bir şey duymadım!”

Üstat Abraham kâğıdı masanın altına atıp tek telli sazıyla yalancı Füsschen teyze de dahil bütün rahibe meclisini hızla ortadan kaldırarak, “Ah,” diye seslendi, “ah benim kıymetli bakan beyim, orkestra şefi her zaman olduğu gibi şu an da akıllı uslu bir adamdır, birçoklarının görmekten hoşlandığı gibi hayalperest veya deli değildir. Ölümün solgunluğuyla lavtacının bugün bile belki ara sıra manastırlarda duyup hayrete kapılabileceğiniz o mucizevi çalgıya etkili bir şekilde kapılmış olması mümkün değil midir? Nasıl! Tek telli saz diye bir şey yok muymuş? Koch’un *Musiki Lügatı*’nda bu maddeye göz atın bakalım, kitap sizde var.”

Bakan bey söyleneni derhal yapıp yüksek sesle okudu:

Bu eski, çok basit yaylı çalgı yedi ayak uzunluğunda üç ince tahtadan oluşur, bu tahtalar enstrümanın zemine bastığı alt kısımda altı-yedi inç, yukarıdaysa ancak iki inç eninde ve üç köşeden birbirine bağlanmıştır, böylelikle üst tarafında telin sarıldığı bir tür baş olan gövde aşağıdan yukarı daralarak ilerler. Bu iç tahtadan biri, birkaç rezonans deliği olan ve bir tane, güçlüce bağırarak teli gerilmiş gövdeyi oluşturur. Enstrüman çalınacağı zaman eğik biçimde konulur ve üst kısmı göğse yaslanır. Sol elin başparmağıyla çalgıcı, basılacak seslerin bulunduğu yerden tele hafifçe ve aşağı yukarı küçük flüt veya kemandaki flajolede olduğu gibi dokunurken sağ eliyle yayı tele hafifçe sürter. Bu enstrümanın kısık sesli trampete benzeyen garip tonu özel sapla elde edilir, tel de altta, rezonans kısmında bu sapın üstünde bulunur. Bu sapın biçimi neredeyse önü basık ve ince, arkası ise yüksek ve güçlü olan küçük bir ayakkabıya benzer. Sapın arka kısmında tel sıkıca bağlanmış halde durur ve yay sürtüncel, titreşimleriyle sapın hafif ön kısmının rezonans bölümünde aşağı yukarı hareket etmesini sağlar, böylelikle basık sesli trampete benzeyen o gıcırıtılı ses meydana gelir!

Bakan bey ııldayan gözlerle, “Bana böyle bir çalgı yapın,” diye bağırdı, “bana böyle bir çalgı yapın, Üstat Abraham, ben de çivili kemanımı bir köşeye atayım, tubama bir daha dokunmayayım da bu tek telli sazla muhteşem şarkılar çalarak sarayı ve bütün şehri hayretler içinde bırakayım!”

“Söylediğinizi yaparım,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “ümit edelim de, azizim bakan bey, yeşil tafta kıyafetli Füsschen teyzenin ruhu da üzerinize gelip ruhunuzu coştursun!”

Bakan bey büyük bir sevinçle üstada sarıldı, Kreisler ise ikisinin arasına girip adeta kızgın, şöyle konuştu: “Pes! İkiniz benim hiç olamadığım kadar fena birer çılgın, bu da yetmez gibi seviyorum dediğiniz kişiye karşı da çok acımasızmışsınız! Sesi içimi titreten çalgının tasviriyle başımdan aşağı kaynar sular dökmenizle yetinin de lavtacıyı ağızınıza almayın hiç olmazsa! Şimdi! Sen, bakan bey, gençliğimi anlatmamı istiyordun, üstat

da o zamanki yaşadıklarına uyan silüetler hazırladı, böylelikle biyografimin bakır gravürlerle bezeli bu taslağından memnun kalabildin. Fakat Koch'taki o maddeyi okuduğunda aklıma onun meslektaşı Gerber geldi ve kendimi biyografimi teşrihe hazır halde masaya uzatılmış bir ceset olarak gördüm. Teşrih doktoru diyebilirdi ki: 'Bu genç adamın içinde binlerce irili ufaklı damardan safi musiki kanı akmakta, zira birçok akrabasında da durum böyleydi, işte bu yüzden onların akrabası zaten.' Şunu söylemek istiyorum, üstadın bildiği, senin de demin öğrendiğin gibi sayıları hiç de az olmayan teyzelerim ve dayılarımdan çoğu musikişinastı, yine bir çoğu daha o zamanlar çok nadir olan, bugünse kısmen ortadan kalkmış enstrümanlar çalıyordu, öyle ki on-on bir yaşlarıma kadar dinlediğim o muhteşem tınılı konserleri artık yalnız rüyamda işitiyorum. Müzik yeteneğimin daha en başlarda, enstrüman çalma tavrımda kendini belli eden ve milletin çok fantastik diye ayıpladığı doğrultuyu alması da bu yüzden olabilir. Sen, bakan bey, o kadim *Viola d'Amore*²³ adlı enstrümanın çalındığını duyduğunda gözyaşlarını tutabiliyorsan, sağlam yapın için yaratana şükret; Şövalye Eber o enstrümanı çaldığında hıçkırıklara boğuldum, bundan önceleri, ruhban kıyafeti üstüne pek yakışan ve dayım olan büyük, itibarlı bir adam çaldığında ise daha da çok ağladım. Keza başka bir akrabamın *Viola di Gamba*²⁴ çalması çok hoş ve cazibeli olsa da beni yetiştiren veya daha ziyade yetiştirmeyen ve zalimane bir ustalıkla klavsen çalmayı öğreten dayım onda zarafet eksikliği bulmakta haksız değildi. Pür neşe içinde bir sarabande müziğinden sonra bir *Menuett à la Pompadour* dansı yaptığını öğrendiklerinde zavallı adam bütün sülalede az küçük görülmedi. Tavırları itibariyle hep biricik olmaktan hoşlanan ailemin müzikal eğlenceleri hakkında size birçok şey anlatabilirim ama bunu yapsam araya sizi güldürecek bazı tuhaflıklar da girerdi, lakin *respectus parentelae*²⁵ kıymetli akrabalarımı kahkahalarınıza kurban etmemi yasaklar."

23 17. ve 18. yüzyıllarda çalınan bir tür viyola – e.n.

24 Modern çelloya benzer büyük bir viyola – e.n.

25 (Lat.) Aileye duyulan saygı.

“Johannes,” diye söze girdi bakan bey, “Johannes! Dokunulduğunda belki canını yakan içindeki tellerinden birine vurmamdan gücenmeyeceksindir o rahatlığın içerisinde. Sürekli dayılardan teyzelerden bahsediyor, annenle babanı anmıyorsun!”

Kreisler derin bir teessür ifadesiyle, “Ah dostum,” diye karşılık verdi, “ah dostum, daha bugün düşündüm ki, yok yok, bırakalım hatıraları, rüyaları, bırakalım bugün çocukluğumda yalnızca duyduğum, fakat anlamadığım sızıları uyandıran şu anı; fakat sonrasında ruhuma, fırtına geçince ormandaki sezgilerle dolu sessizliğe benzeyen bir dinginlik çöktü! Evet, üstat, hakkınız var, elma ağacının altında durmuş, kaybolmakta olan gök gürültüsünün kehanetli sesini dinliyordum! O sıralar gerçekleşen annemin ölümünün üzerimde çok etkisi olmadığını söylersem Füsschen teyzemi kaybedince, birkaç yıl kadar yaşadığım o boğucu sersemliği daha iyi anlayabilirsin. Fakat babamın beni niye hepten dayıma bıraktığını veya bırakmak zorunda kaldığını söyleyemem, zira benzer şeyleri suyu çıkmış aile romanlarında veya Iffland’ın cadaloz karı komedilerinden birinde okuyabilirsin. Çocukluk, hatta gençlik yıllarımdan epey bir kısmını çaresiz bir tekdüzelik içinde geçirdiysem bunun anasız babasız kalmamla alakalı olduğunu söylemem yetecektir. En kötü baba en iyi mürebbiden iyidir bence, ebeveynler çocuklarını nahoş bir anlayışsızlıkla yanlarından ayırıp bu zavallıları, ebeveynlerinden başka kimsenin doğru dürüst anlayamayacağı bireysellikleri dikkate alınmaksızın belli normlara göre kesilip biçildiği şu ya da bu terbiye kurumuna gönderince tüylerim diken diken oluyor. Terbiye söz konusu olunca kimse kalkıp da benim terbiyesiz olmama şaşırmasın, çünkü dayım beni ne yetiştirdi ne terbiye etti, tek yaptığı beni, okula gidemediğim, evlenmemiş dayımın yaşlı ve kasvetli bir hizmetçiyle tek başına oturduğu evin yalnızlığı da yaşıtım çocuklarla tanışmamla bozulmasın diye eve gelen hocaların keyfine bırakmaktı. Neredeyse körleşme derecesindeki lakayt ve sakın dayımın bana tokat atarak küçük bir terbiye eyleminde bulunduğu yalnızca üç olay hatırlarım, böylelikle çocukluk çağımda

üç tokat yemişimdir. Bakan beyciğim, şu an içimden gevezelik geldiğinden bu üç tokadın hikâyesini sana romantik bir üçleme olarak sunabilirdim ama müzik eğitimim kadar düşkün olduğun başka bir şey olmadığını ve ilk bestemi nasıl yaptığımı öğrenmeye kayıtsız kalamayacağını bildiğimden sadece ortada-kini seçeceğim.

Dayımın keyfimce karıştırıp ne istersem okuyabileceğim oldukça sağlam bir kütüphanesi vardı; elime Rousseau'nun *İtirafılar*'ının Almanca tercümesi geçti. Pek de on ikisinde bir çocuk için yazılmamış ve içime bazı bela tohumları serpebilecek bu kitabı yalayıp yuttum. Kısmen ayıp da olan bütün o olaylar içinde yalnızca bir tanesi geri kalan her şeyi unutturacak kadar içime işledi. Çocuk Rousseau'nun, içindeki müziğin kuvvetli ruhuna kapılıp armoni ve kontrpuan bilgisi ve pratik yardımcılar da olmadan opera bestelemeye karar verdiği, odasının perdelerini indirip kendini bütün bütün hayal gücünün ilhamına bırakmak için yatağa attığı hikâye beni elektrik çarpmışa döndürmüştü, eserini nasıl da ilerletiyordu, muhteşem bir rüya gibi! Adeta çocuk Rousseau'nun duyduğu sevince kapıldığım bu olayın düşüncesi gece gündüz peşimi bırakmıyordu! Çoğu zaman sanki bu sevince ortak oluyordum, sanki müzik ruhunun içimde aynı şekilde kanatlanacağı o cennete kanat çırpmam yalnızca kesin bir kararıma bağlıydı. Neyse, nihayet bunu kendi usulümce taklide kalkıştım. Fırtınalı bir güz akşamı dayım hiç âdeti olmadığı halde evden çıkınca hemen perdeleri indirip Rousseau gibi zihnimde opera yapmak için dayımın yatağına attım kendimi. Hazırlıklarım ne kadar harika olsa da, şairlik ruhunu cezbetmeye ne kadar uğraşsam da bu ruh bir katır inadıyla benden uzak duruyordu! Zihnimde belirmesi gereken bütün o muhteşem fikirlerin yerine kulaklarımda ağırlıklı güftesi, 'Yalnız Ismene'yi sevdim, Ismene de beni' diye başlayan eski, zavallı bir şarkı uğulduyor ve ne kadar karşı koysamda mukavemeti kırılmıyordu. Şimdi de yüce rahip korosu: 'Olimpos'un tepelerinden yukarı,' diye bana sesleniyordu ama 'Yalnız Ismene'yi sevdim' melodisi ta derin bir uykuya dalana kadar durmadan kulaklarımda çınladı. Dayanılmaz bir koku genzime kaçıp

nefesimi keserken bir gürültü patırtıya uyandım! Bütün odayı dumanlar sarmış, duman bulutunun içinde duruyor, gardırobu saklayan alevler içindeki perdeden geriye ne kaldıysa üstüne basıp bağıırıyordu: ‘Su getirin! Su getirin!’ Yaşlı hizmetçi bir hayli su getirip yere dökene ve ateşi söndürene kadar böylece bağırdı. Duman yavaş yavaş pencerelerden dağıldı. Dayım oda-ya fener tutarak, ‘Nerede o uğursuz çocuk?’ diye soruyordu. Kimi kastettiğini elbette biliyordum ve dayım yanıma gelip öfkeli bir şekilde: ‘Hemen dışarı çık!’ diye beni ayağa kaldırıana kadar sessizce yatakta bekledim. ‘Haylaz herif evi başıma yıkacak!’ diye devam ediyordu dayım. Bana soru sormaya başlayınca gayet sakin, çocuk Rousseau’nun *İtirafı*’nda söylediğinin aynı-nı yaparak yatakta ciddi opera besteleyeceğimi, yangının nasıl çıktığını hiç anlamadığımı söyledim. ‘Rousseau mu? Beste mi? Ciddi opera mı? Safdil seni!’ Dayım öfkeden böyle kekeliyordu, sonra bana yediğim o ikinci kuvvetli tokadı attı, öyle ki korkudan donakalıp, dilim tutularak bekledim, o an sanki vurması-nın yankılanması gayet belirgin: ‘Yalnız İsmene’yi sevdim’ şarkısını duyuyordum. O andan sonra hem bu şarkıya hem beste heyecanına karşı acayip bir isteksizlik hissettim.”

“Ama yangın nasıl çıkmıştı?” diye sordu bakan.

“Şu an,” diye cevap verdi Kreisler, “şu an bile o perdenin nasıl bir tesadüfle ateş aldığını ve yanında dayımın güzel bir sabahlığıyla yine dayımın denemek için taktığı bir peruğun üç-dört küçük parçasını nasıl mahvettiğini aklım almıyor. Hep günahımın olmadığı o yangın için değil de kalkıştığım beste yüzünden tokat yedim gibi geliyor bana. Dayımın beni şiddetle icraya zorladığı müzik yeterince tuhaftı zaten, halbuki müziğe karşı gösterdiğim geçici isteksizliğimin yanılttığı hoca müzik-ten hiç anlamadığımı söylüyordu. Zaten neyi öğrenip neyi öğrenemeyeceğim umurunda bile değildi. Bazen beni müziğe zorlamanın pek tutmayacağına dair gönülsüz bir isteksizlik gösterse de birkaç yıl sonra müzik ruhunun, içimde başka her şeyi geride bırakacak kadar kuvvetle harekete geçmesiyle sevinç-ten dört köşe olacağı düşünülebilirdi; fakat durum hiç de öyle değildi. Çok geçmeden birkaç enstrümanı az çok ustalıkla çal-

dığımı, hatta işin ehli ve erbabı kimseleri memnun edecek birkaç ufak parça icra ettiğimi görünce dayım sadece biraz gülümsedi. Evet, sadece biraz gülümsedi ve karşısına övgülerle çıldığında kurnaz bir tavırla: ‘Evet, ufak yeğenim az delişmen dedir,’ dedi.”

“Ama,” diye sözü aldı bakan, “ama dayının merakına izin vermeyip seni başka bir kariyere zorlamasını hiç aklım almıyor. Zira bildiğim kadarıyla sen orkestra şefliği yapalı çok olmuyor.”

Üstat Abraham gülerek, “Şeflik yaptığı yer çok uzakta da değil,” dedi ve kısa boylu, yapılı bir adamın suretini duvara yansıtırken devam etti: “Bazı arsız yeğenlerin, adı Ottfried Wenzel olduğu için *o-weh*²⁶ dayı dediği bu dürüst hakkında, evet onun hakkında bir şeyler söylemeli ve herkese belirtmeliyim ki şayet Johannes Kreisler elçi olmayı aklına getirip tabiatına kadar ters şeylerle kendine eziyet ettiyse, bunun kabahati şu *o-weh* ta kendisindedir.”

“Bırakalım,” dedi Kreisler, “bunu bırakalım, üstat, dayımı duvardan kaldırın, zira gerçekten çok gülünç görünse de mezarra gireli çok olan ihtiyara bugün gülmek istemiyorum!”

“Oldukça hassas davranarak kendinizi bile aşırıyorsunuz,” diye karşılık verdi üstat; Kreisler ise buna dikkat etmeyip bakan beye dönerek şöyle konuştu: “Bana gevezelik ettirdiğine pişman olacaksın, çünkü belki de olağanüstü bir şeyler bekleyen şahsın için yalnızca, hayatta binlerce defa tekerrür etmiş sıradan şeyler sunabileceğim. Şuna emin olabilirsiniz ki beni yoluma devam ettiren terbiye zorlaması, kaderin özel inadı değil, eşyanın olağan seyriydi, böylelikle elimde olmadan tam da gitmek istemediğim yere vardım. Her ailede özel bir deha veya uygun birkaç olayın şanslı tesadüfıyla belli bir yüksekliğe erişerek bir kahraman gibi dairenin tam ortasında duran ve sevgili akrabaların tevazuyla baktığı, temyizi mümkün olmayan kesin sözlerle buyurgan sesi işitilen biri vardır, fark ettin mi? Sülalenin müzikal yuvasından kaçıp başkentte prensin yakınında elçi olarak gayet önemli bir kişi haline gelen, dayımın

26 Almancada “eyvah” anlamına gelen bir ünlem – ç.n.

küçük kardeşinin durumu da böyleydi. Yükselişi sülaleyi dinmek bilmeyen afallamış bir hayranlığa sürüklemişti. Elçinin ismi büyük ciddiyetle anılıyor, ‘Elçi şunu yazdı, elçi bunu bunu söyledi,’ dendiğinde herkes büyük bir saygıyla dikkat kesiliyordu. Böylelikle ta küçüklükten beri başkentteki dayımı insani bütün gayretlerin en yüksek hedefine ulaşan bir adam diye görmeye alışınca onun yolunu takip etmekten daha tabii bir şey göremedim. Kibar dayımın portresi salonda asılıydı, saçlarımı resimdeki dayım gibi yapmak, etrafta onun gibi dolaşmaktan daha büyük bir arzu beslemiyordum. Mürebbim bu arzuma müsaade etti, göğes kadar uzanan peruğum, ufak, silindir şekilli tokam, dar, gümüş nakışları olan iskete yeşili ceketimle on yaşındaki bir oğlan için pek alımlı görünüyor olmalıydım. Büyüdükçe bu çocuksu gayretim daha da güçlendi, en alakasız bilime heveslenebilmem için günün birinde dayım gibi elçi olabileyim diye o bilimi öğrenmemin gerekli olduğunu kendime söylemem yetiyordu. Müzik, resim ve şiirden neşe ve zevk vermeye yarayan çok hoş şeyler diye konuşulduğunu duymaya alışkın olduğum için içimi sarıp kuşatan sanat, asıl çabam, hayatımın hakiki ve tek merakı olabileceği müzik, gittikçe daha az aklıma geliyordu. Tek bir defa olsun önüme engel çıkmadan, elde ettiğim bilgiler ve başkentteki dayımın desteğiyle, belli ölçüde kendi seçtiğim kariyerde ilerleme hızım, etrafa bakıp kattığım yolun ters istikametini de fark edecek bir an bile bırakmıyordu bana. Hedefe ulaşmıştım, hiç sezemediğim bir an kopup gittiğim sanat intikamını aldığı anda, hayatımın elimden kayıp gittiği düşüncesi beni avuntusuz bir acıyla yakaladığında, kırılmaz zincirlere vurulduğumu gördüğümde geri dönmek artık mümkün değildi!”

“Demek,” diye bağırdı bakan bey, “demek seni zincirlerinden kurtaran felaket mutluluk verici, kurtuluş getiriciydi!”

“Öyle söyleme,” diye karşılık verdi Kreisler, “kurtuluşum çok geç geldi. Nihayet kurtarıldığında altın değerindeki özgürlüğün tadını çıkaramayacak kadar dünyanın hayhuyunu, gün ışığını unutmuş, tekrar hücreye dönme hasreti çeken bir esir gibiydi halim.”

“Bu,” diye sözü aldı Üstat Abraham, “bu sizin kendinize ve başkalarına eziyet ettiğiniz kafası karışmış fikirlerinizden biri, Johannes! Haydi! Haydi! Kaderiniz hep iyi gitti, ama sıradan gidişle devam edemediniz, yoldan bir sağa bir sola sıçradınız, bu yalnızca sizin kabahatiniz. Ne var ki çocukluk yıllarınıza gelince, orada haklısınız, yazgınızın etkisi tuhaftı...”

Delikanlının Hayat Tecrübeleri**BEN DE ARKADYA'DAYDIM**

(M. d. e.) Üstadım günün birinde kendi kendine, “Hem yeterince çılgın hem pek bir tuhaf olurdu,” diye konuştu, “şayet şu sobanın altındaki ufak gri adam gerçekten de profesörün ona yakıştırdığı vasıflara sahip olsaydı! Hım! Bence o zaman beni görünmez kızımın yaptığından daha zengin kılabilirdi. Onu bir kafese kapardım, meziyetlerini herkese gösterirdim, millet de karşılığında bol bol para verirdi. Ne de olsa bilim tahsil etmiş bir kedi, bir şeyler ezberlettirdiğin büyümüş de küçülmüş bir çocuktan fazla şey ifade eder. Hem kâtipten de kurtulmuş olurum! Bu meseleyi daha iyi incelemem lazım!”

Üstadın bu yakışıksız sözlerini işitince unutamayacağım anem Mina'nın uyarısını hatırladım ve üstadı anladığıma dair en ufak işaret vermekten iyice sakınarak tahsilimi en özenli şekilde gizlemeye karar verdim. Bu yüzden yalnız geceleri okuyup yazıyor, küçümsenen soyuma, Tanrı bilir neden kendilerine yaratılmışların hayırlısı diyen iki bacaklıların karşısında bazı avantajlar sağlayan kaderin iyiliğini şükranla fark ediyordum. Zira çalışırken ne mum ne yağ imalatçılarına ihtiyaç duyduğumu temin edebilirim, gözlerimdeki fosfor en zifiri gecede bile ıslıl ıslıl yanmaktaydı çünkü. Bu yüzden kesin olan bir şey daha var, benim eserlerim kadim dünyanın yazarlarından birine yö-

neltlen, zihninin mahsulleri lamba isi kokuyordu gibi bir suçlamadan uzaktır.

Tabiatın bana sağladığı yüksek mükemmelliğe iyice kanaat getirmekle birlikte yine de şu yeryüzünde her şeyin belli başlı kusurlar barındırdığını, bu kusurların da belli başlı bağımlılık ilişkilerini ifşa ettiğini görüyordum. Bana gayet tabii görünse de hekimlerin tabii bulmadığı bedeni şeylerden bahsetmeyeceğim, yalnızca ruhani organizmamız açısından şunu belirteceğim ki o bağımlılık burada da kendini apaçık meydana çıkarmaktadır. Ne olduklarını, nereden geldiklerini, bize kimin bağladığını bilmediğimiz kurşun ağırlıkların uçmamızı engellediği doğru değil midir?

Fakat bütün fenalıkların kötü örneklerden kaynaklandığını, tabiatımızdaki zayıflığın da yalnızca kötü örnekleri takip etmeye zorlanmamızdan ileri geldiğini öne sürmem daha iyi ve doğru olacaktır galiba. Dahası insan ırkının kaderinin de aslında bu kötü örneği sağlamak olduğuna eminim.

Sen ey bunları okuyan sevgili genç kedi, hayatında bir defa olsun sana açıklanamaz gelen, başına her yerde en büyük dertleri açıp belki de omuzdaşlarının seni iyi bir ısırmasına neden olan bir duruma düşmedin mi? Miskin, huysuz, azgın, pisboğaz olup hiçbir şeyden hoşlanmıyor, hep olmaman gereken yerlere gidip herkese yük oluyordun, kısacası katlanılmaz herifin biri olup çıkmıştın! Avun, ey kedi! Hayatındaki bu onulmaz safha senin aslından, yüreğinin derinlerinden kopup gelmiyordu, hayır, bu senin, üzerimizde bizi yöneten esasa, bu geçici duruma yol açan insanların kötü örneğini takip ederek ödediğin bedeldi. Avun, ey kedi! Zira benim de durumum daha iyi değildi!

Gece çalışmalarımın ortasında üstüme bir isteksizlik çörekleniyordu – adeta hazımsız şeylerden çok yemenin verdiği bir isteksizlikti bu, öyle ki sağına soluna bakmadan okuduğum kitabın, yazdığım yazmanın üstüne kıvrılıp uyuyuveriyordum. Bu miskinlik gitgide arttı, öyle ki sonunda artık yazamaz, okuyamaz, zıplayamaz, koşamaz, dostlarımla kilerde, çatıda sohbet edemez oldum. Bunlar yerine üstadımın, dostlarımla asla

hoşlanmayacağı, onlara yük olacak ne varsa onu yapmaya yönelik karşı konmaz bir dürtü hissediyordum. Üstada gelince o, katlanamayacağı neresi varsa, ben orayı yatacak yer belirleyince uzun müddet beni kovalamakla yetindi, ta ki beni biraz patklamak zorunda kalana kadar. Zira üstadın çalışma masasına sıçrayıp durarak kuyruğumu sağa sola sallıyordum, nihayet kuyruğumun ucu büyük mürekkebe dalınca da zemine ve koltuklara harika tablolar çiziyordum. Sanatın bu dalından anlamaz görünen üstadımı feci öfkelenbildirdi bu. Avluya kaçtım ama orada halim neredeyse daha haraptı. Saygı uyandıran görüntüsüyle büyük bir kedi ne zamandır davranışlarımdan hoşnutsuzluğunu dile getiriyordu; şimdi de, elbette sakarlık neticesi, tam yemek üzere olduğu büyük bir lokmayı ağzından kapacakken beni iki yanağımdan o kadar çok tokatladı ki tamamen sersemledim, kulaklarımdan kan geldi. Yanılmıyorsam zatıalileri dayım oluyordu, çünkü çehresinde Mina'nın hatları ışıldıyordu, bıyığındaki benzerlik de inkâr edilemezdi. Lafın kısası, itiraf ediyorum, o sıralar terbiyesizlik ederek kendimi o kadar tükettim ki üstadım: "Sana ne oluyor, bilmiyorum, Murr, galiba haylazlık yaşına bastın!" dedi. Üstadım doğru söylüyordu, uğursuz haylazlık çağımdı bu, dediğim gibi tabiatlarının getirdiği bu onulmaz duruma yol açan insanların kötü örneğini takip ederek bu çağı atlatmam lazımdı. Bazıları ömür boyunca kurtulmasa da haylazlık yılları diyorlar buna, bizse sadece haylazlık haftalarından söz edebiliriz, şahsım adına ben bir bacağıma veya birkaç kaburgama mâl olabilecek şiddetli bir darbe sayesinde bir anda kurtuldum bu safhadan. Aslında bu haylazlık haftalarından hararetle sıçrayıp çıktım.

Bunun nasıl olduğunu anlatmam lazım:

Üstadımın evinin avlusunda iç tarafı minderli, dört teker üstünde bir makine duruyordu, sonraları öğrendiğime göre bir İngiliz arabasıymış bu. O zamanki ruh halimde güçbela yukarı tırmanıp makinenin içine sokulmaya heveslenmemden daha tabii bir şey yoktu. Makinedeki yastıkları öyle rahat, öyle cazibeli buldum ki artık vaktimin çoğunu arabanın minderlerinde uyuyup rüya görerek geçiriyordum.

Tam da tavşan kızartmalarının falan tatlı resimleri zihnimden geçerken şiddetli bir darbe, peşinden de bir çatırtı, tıkırtı, köpürme, gürültü patırtı uyandırdı beni. Koca makinenin kulakları sağır edici bir velveleyle harekete geçip beni minderlerin üstünde sağa sola savurduğunu fark ettiğimde yaşadığım o çetin korkuyu kim tarif edebilir. Gitgide artan korkum çaresizliğe döndü, dehşet verici de olsa makineden atlamaya cesaret ettim, cehennem ifritlerinin alaylı pis kahkahalarını işitiyor ve seslerinin peşimden: “Kedi, kedi, pist pist!” diye ciyakladığını duyuyordum; çıldırmış, aklımı yitirmiş gibi kaçtım oradan, karanlık bir mahzene düşüp baygın halde yere yığılınca kadar arkamdan taşlar uçtu.

Nihayet birilerinin tepemde gezindiğini duyar gibi oldum ve benzer şeyler tecrübe ettiğim için ayak seslerinden bir merdivenin altında bulunduğum sonucuna vardım. Sahiden de öyleydi!

Fakat dışarı süzülüşümde, Tanrım! Önümde sonu gelmeyen caddeler uzanıyor, birini bile tanımadığım bir insan kalabalığı yanımdan akın ediyordu. Üstüne bir de arabaların takırtısı, köpeklerin yüksek sesle havlaması, hatta, silahları güneşte parıldayan koca bir grubun caddeyi daraltması geldi; yanı başımda birdenbire ödümü patlatarak büyük bir davul çalınmasıyla, elimde olmadan üç arşın yukarı sıçramam, hatta içimi garip bir korku sarması eksik olmadı! Artık biliyordum ki dünyada uzaktan uzağa çatımdan gördüğüm, biraz hasret ve merak da duyduğum dünyada bulunuyordum, evet, tecrübesiz bir yabancı olarak şimdi tam da bu dünyanın ortasında duruyordum. Evlerin dibinden caddeleri temkinle arşınlayıp nihayet kendi soyumdan birkaç delikanlıya rastladım. Durdum, onlarla sohbet etmeye çalıştım ama onlar ışıldayan gözlerle bana yan yan bakmakla yetinip sonra da sıçrayarak yola devam ettiler. “Gafil gençlik,” diye düşündüm, “yoluna çıkan kimdi, haberin yok! İşte büyük zekâlar dünyadan böyle geçer, bilinmeden, fark edilmeden. Fani bilgeliğin kaderi de budur!” İnsanlardan daha çok ilgi göreceğimi sanıyordum, dikkat çeken bir bodrum girişine atlayıp cazibeli olduğunu sandığım birkaç neşeli miyav ko-

yuverdim ama herkes soğuk, ilgisiz, dönüp bir bakmadan öylece geçip gidiyordu. Nihayet güzel, sarı perçemli bir oğlan fark ettim, bana sevecen sevecen bakıp nihayet parmaklarını şaklatarak, “Pisi pisi!” diye seslendi.

“Güzel dost, sen beni anlıyorsun,” diye düşündüm, yere atladım ve sevimli sevimli mırıldanarak ona yaklaştım. Beni okşamaya başladı ama bu arkadaş canlısı çocuğa kendimi büsbütün teslim edebileceğimi sanırken kuyruğumu öyle sıkı ki acıdan çılgına dönüp çığlığı bastım. O hain domuza işte *bu* gerçekten zevk vermişti sanki, çünkü kahkahalarla güldü, beni sıkıca tutup o adi hareketi tekrarlamaya çalıştı. O an derin bir garaz sardı içimi, intikam hırsıyla yanıp tutuşarak pençelerimi ellerine, suratına sapladım, o da yaygarayı basarak gitmeme izin verdi. Ama o sıra bir de: “Tyras, Kartusch, tut, tut!” diye seslendiğini duydum. Havlaya havlaya iki köpek peşime takıldı. Nefessiz kalana kadar koştum, ensemdeydiler, kurtulamayacaktım. Korkudan şaşırılmış halde bir zemin katın penceresinden içeri girdim, camlar şangırdadı, pencere pervazında duran birkaç saksı çatlayarak odaya düştü. Masada oturmuş çalışan bir kadın korkuyla havaya sıçradı, sonra da: “Bakın şu pis canavara,” diye bağırıp bir sopa kapığı gibi üstüme yürüdü. Ama öfkeyle yanan gözlerim, uzattığım peçelerim, koyuverdiğim çaresizlik uğultusu onu durdurdu ve şu trajedide geçtiği gibi hani, vurmak için kaldırılan sopa havada, kadın da olduğu yerde kaldı, güç ve irade arasında tarafsız kalmış tam bir Wütrich olmuştu! O an kapı açıldı, çabucak karar verip içeri giren adamın bacaklarının arasından geçtim, evden kurtulup sokağa çıktığıma çok seviniyordum.

Bitkin, yorgun argın nihayet biraz oturabileceğim sakin bir yere vardım. Ama şimdi de feci bir açlık bana eziyet etmeye başlamıştı; derin bir acıyla, çetin kaderin beni ayırdığı iyi kalpli Üstat Abraham ancak şimdi aklıma geliyordu. Ama ona nasıl kavuşacaktım! Mahzun mahzun etrafa bakıyordum, dönüş yolunu bulacak imkân göremeyince gözlerime yaşlar hücum etti.

Fakat yolun köşesinde üstünde en iştah açıcı cinsten ekmeklerin, sucukların olduğu küçük bir masada oturan genç, se-

vecen bir kız gördüğümde içimde yeni ümitler belirdi. Yavaşça yanaştım, bana gülümsedi, hemen iyi terbiyeli, güzel ahlâklı bir delikanlı olduğumu göstermek için hiç olmadığı kadar yüksek ve güzel bir kambur çıkardım. Gülümsemesi kahkahaya döndü. “Sonunda güzel biri, ilgi duyan bir kalp buldum! Aman Tanrım, yaralı yüreğime nasıl da su serpti bu!” Böyle düşünürken sucuklardan birini aşağı düşürdüm ama tam o sırada kız da öyle bir çılgılık attı ki sağlam bir odun parçasıyla savurduğu darbe isabet etse, gerçekten, sadakate ve kızın insanıcıl erdemine duyduğum güvenle uzandığım ne bu ne de başka bir sucuğun bir daha ömrüm boyunca tadına bakabilirdim. Son kuvvetimi beni takip eden bu nobran kızdaki kaçmaya harcadım. Kaçmayı başardım, nihayet sucuğu rahat rahat yiyebileceğim bir yere ulaştım.

Sade yemeğimden sonra ruhumu bir neşedir sardı, güneş de postumu ısıttığından dünyada yaşamamanın güzel şey olduğunu düşünüyordum. Fakat soğuk ve nemli gece çökünce, iyi kalpli üstadımın yanındaki gibi yumuşak bir döşek bulamayınca, soğuktan tir tir titreyerek, tekrar açlığın pençesine düşüp ertesi sabah uyandığımda artık çaresizlik denebilecek bir ümitsizlik kapladı içimi. “Bu,” (feryadü figan etmeye başlamıştım), “buymuş demek canım çatından bakıp özlem duyduğun dünya? Erdem, yüksek tahsilin verdiği bilgelik ve ahlâkı bulmayı umduğun o dünya! Ah şu kalpsiz zalimler! Dövmekten başka ne anlarlar? Akılları alay edip gülmekten başka şeye basar mı? Hissiyatlı kişileri haset ederek kovalamaktan başka ne işleri var? Ah, gitmem, gitmem lazım bu yalan dolanla dolu dünyadan! Serin gölgene al beni, evimin tatlı kileri! Ah tavan arası! Soba, ah beni sevindiren yalnızlık, kalbim acılarla senin hasretini çeker!”

Sefalette, ümitsiz bir durumda olduğum düşüncesi zapt ediyordu beni. Gözlerimi yumup ağlayıp durdum.

Kulağıma tanıdık sesler geliyordu. “Murr Murr! Sevgili dostum, nereden böyle? Ne oldu sana?”

Gözlerimi açtım, genç Ponto karşımda duruyordu!

Ponto beni ne kadar incittiye de ummadık anda karşıma çıkması beni teselli etmişti. Bana yaptığı haksızlığı unuttum,

başına neler geldiğini anlattım, ağlaya sızlaya üzücü, biçare durumumu tasvir ettim, açlıktan öleceğim diye yakınarak lafımı bitirdim.

Sandığım gibi bana ilgi göstereceğine genç Ponto çın çın çınlayan bir kahkaha koyverdi. “Sen de,” diye konuştu sonra, “sen de su katılmamış budalanın biriymişsin be, sevgili Murr. Ödlek herif önce ait olmadığı bir arabaya oturuyor, uyuyor, araba hareket edince korkuyor, dışarı, yabancı dünyaya atlıyor, daha evinin kapısından bakmamışken kimseyi tanımadığına, ahmak şakalarının hiç kabul görmemesine de adamakıllı şaşırıyor, yetmediği gibi sahibinin yanına döneceği yolu bilemeyecek kadar da saf. Bak, dostum Murr, bilimdi, tahsildi deyip böbürleniyordun, bana kibarlık taslayıp duruyordun, şimdi terk edilmiş, ümitsiz vaziyette öylece oturuyorsun, o büyük akli özelliklerin açlığını nasıl dindireceğini, efendinin yanına nasıl döneceğini göstermeye yetmiyor! Şimdi çok altında gördüğün kişi de seninle ilgilenmezse üstüne bir de sefilce öleceksin; tek bir fani bile bilgini, yeteneklerini sormayacak, dostum sandığın şairlerden hiç biri helak olup gittiğin yere *Hic jacet*¹ bir mezar taşı dikmeyecek!

Benim de mektep gördüğümü, konuşmama Latince parçalar karıştırabildiğimi görüyorsun şimdi! Ama sen açsın, zavallı kedicik, önce bu ihtiyacını gidermek lazım, gel bakalım benimle.”

Genç Ponto hoplaya zıplaya önden gidiyordu, ben de aç halimle doğru payı varmış görünen sözlerinden ötürü pişmanlık duyarak, yenik düşmüş, peşinden gidiyordum. Ama nasıl da korktum...

(Müs. kâğ.) bu kâğıtların yayıncısı için Kreisler’in kısa boylu bakan beyle yaptığı o tuhaf konuşmanın tamamını hemen öğrenmiş olması ne iyi. Böylelikle biyografisini yazmaya belli ölçüde mecbur olduğu garip adamın çocukluk yıllarından hiç olmazsa birkaç resmi senin, sevgili okur, gözünde canlandırabilmeyi başardı; çizimle renklere gelince, bu resimlerin yeterince karakteristik ve önemli sayılabileceğini sanıyor. En azından Kreisler’in Füsschen teyzesiyle lavtası hakkında anlattıkla-

1 (Lat.) Burada yatıyor.

rına göre bütün o mucizevi hüznü, bütün o ilahi vecdiyle müziğin, bu çocuğun binlerce damarın bulunduğu göğsüne işlediğinden şüphe edilemez, bu yüzden işte bu göğüsten, hafifçe yaralansa bile, hemen sımsıcak hayat kanı fışkırtması da kimseyi şaşırtmayacaktır. Adı geçen yayıncı, sevgili orkestra şefinin hayatındaki iki olayı bilhassa çok merak ediyordu, hatta, nasıl denir, tam anlamıyla bunların delisiydi. Bu olaylardan biri Üstat Abraham'ın aileye nasıl girdiği ve küçük Johannes'e nasıl nüfuz ettiği, diğeri de dürüst Kreisler'i başkentten çıkarıp herkesi doğru zamanda doğru yere koyan sonsuz kudrete güvenileceği üzere aile geleneğine göre ona orkestra şefi damgasını yapıştıran felaketin ne olduğudur. Bu konularda anlatılan birkaç şeyi sen, ey okur, birazdan öğreneceksin.

Şimdi, Johannes Kreisler'in doğup büyüdüğü Gönionesmühl'de bütün benliğiyle, yaptığı bütün işlerle acayip ve tuhaf görünen bir adamın yaşadığından asla şüphe edilemez. Zaten bu Gönionesmühl şehri ezelden beri kaçıklar için gerçek bir cennetti, Kreisler de etrafında tuhaf mı tuhaf kimselerle büyüdü, en azından çocukluk yıllarında yaşlılarıyla pek ilişkisi olmadığından bunların Kreisler üzerinde bıraktığı etki de çok şiddetli olmalıydı. O adamsa meşhur bir mizahçıyla aynı adı taşıyordu, zira ismi Abraham Liscov'du, Liscov org yapıyor, mesleğini bazen çok küçümsüyor, yine başka zamanlarda ise göklere çıkarıyordu, öyle ki asıl istediği nedir, kimse gerçekten bilmiyordu.

Kreisler'in anlattığına göre ailede Bay Liscov'dan hep derin bir hayranlıkla bahsedilmiş. Ona olabilecek en becerikli sanatçı diyorlar, delicesine kuruntularının, taşkın fikirlerinin onu herkesten uzak tutmasına üzülüyorlardı. Kim olsa Bay Liscov'un gerçekten yaşamış olmasını ve kuyruklu piyanosunun tellerini değiştirip akort etmesini büyük bir talih addediyordu. Liscov'un fantastik şakalarından bazıları da anlatılıyor, bunlar küçük Johannes'e çok tesir ediyordu, öyle ki tanımadığı halde bu adam hakkında kafasında belirgin bir tablo oluşmuştu, adamı görmek istiyordu; dayısı Bay Liscov'un bir ihtimal gelip bozuk kuyruklu piyanoyu tamir edeceğini söylediğinde her sabah kalkıp acaba Bay Liscov artık gelmeyecek mi, diye soru-

yordu. Çocuğun tanımadığı Bay Liscov'a duyduğu bu ilgi, dayısının genelde uğramadığı baş kilisede ilk defa güzel, büyük orgun kudretli tınılarını işittiğinde ve dayısı ona, bu muhteşem eseri yapanın Abraham Liscov'un ta kendisi olduğunu söylediğinde derin bir saygı halini aldı. O an itibariyle Johannes'in Bay Liscov hakkında kafasında tasarladığı resim kaybolup yerine bambaşka biri geçti. Çocuğun fikrine göre Bay Liscov uzun boylu, yakışıklı, heybetli görünen bir adam olmalı, açık ve gür sesle konuşmalı ama her şeyden önce geniş, altın kaytanlı, erik rengi bir ceket giymeliydi, tıpkı böyle giyinen ve zengin kıyafeti karşısında küçük Johannes'in büyük saygı beslediği, ticaret müşaviri vaftiz babası gibi.

Günün birinde dayısı Johannes'le açık bir pencerenin kenarında dururken kısa boylu, sıska bir adam sokaktan aşağı koşturarak geldi, sırtında açık yeşil pazen bir pelerin vardı, açık manşetleri rüzgârda tuhaf tuhaf yukarı aşağı uçuşuyordu. Bir de küçük, üç köşe bir şapkayı pudralı saçlarına deli gibi bastırmıştı, upuzun bir saç perçemi sırtından aşağı uzanıyordu. Adımını sağlam basıyor, kaldırım taşını inletiyordu, her iki adımda bir elinde taşıdığı İspanyol asasını sertçe zemine vuruyordu. Adam camın önünden geçerken kıvılcımlı, kömür karası gözleriyle dayıya delici bakışlar yolladı ve selamını almadı. Küçük Johannes'in bütün uzuvlarını buz gibi bir titreme almıştı, aynı zamanda sanki bu adama kahkahalarla gülmek zorundaymış da içi daraldığı için bunu bir türlü yapamıyormuş gibi geliyordu ona. "Bay Liscov'du bu," dedi dayısı. "Biliyordum," diye karşılık verdi Johannes, hakkı da vardı. Bay Liscov ne büyük, heybetli bir adamdı ne de ticaret müşaviri vaftiz babası gibi altın kaytanlı erik rengi bir ceket giyiyordu; lakin tuhaftır, Bay Liscov, çocuk orgu işitmeden önce onu nasıl düşündüyse aynı ona benziyordu. Johannes henüz yığıya benzer bu histen kurtulmamıştı ki Bay Liscov aniden durdu, arkasını döndü, sokak boyu gümbür gümbür yürüyüp camın önünde dayıya reverans yapıp kahkahalar ata ata kaçıp gitti.

"Eğitim görmüş," dedi dayı, "eğitim görmüş, imtiyazlı bir org imalatçısı olarak sanatçı sayılabilecek ve ülke kanunları-

nın kılıç taşımaya müsaade ettiği oturaklı bir adam için garip bir davranış değil mi bu? İnsanın neredeyse, sabah sabah şişenin dibini görmüş veya tımarhaneden kaçmış diyesi gelmiyor mu? Ama biliyorum, şimdi buraya gelip kuyruklu piyanoyu düzeltecek.”

Dayı haklı çıkmıştı. Hemen ertesi gün Bay Liscov gelmişti ama kuyruklunun tamirine başlayacak yerde küçük Johannes’in kendisine bir şeyler çalmasını istemişti. Johannes üstüne kitap konmuş sandalyeye oturtuldu, kuyruklunun dar ucunda, onun karşısına geçen Bay Liscov kollarını çalgıya dayayıp ufaklığın çehresine dik dik baktı, bu çehre onu öyle şaşkına çevirdi ki ufaklığın eski nota defterinden çaldığı menüetler, arylar takır tukur gitmeye başladı. Bay Liscov ciddiyetini bozmadı ama çocuk birden aşağı kayıp kuyruklunun gövdesinin altına girdi, bunun üzerine org imalatçısı bir hamlede çocuğun ayaklarının altından sırayı itip ölçüsüz bir kahkaha koparttı. Çocuk utanarak yavaşça dışarı çıktı, fakat o an Bay Liscov piyanonun başına geçmiş, çekicini çıkarmış, zavallı enstrümana öyle acımasız vurmaya başlamıştı ki sanki her şeyi bin parçaya ayırmak istiyordu. “Bay Liscov, aklınızı mı kaçırdınız?” diye bağırdı dayı, küçük Johannes ise org imalatçısının hareketine öyle kızmış, öyle kendinden geçmişti ki var gücüyle enstrümanın kapağına dayanmış, kapak pat diye kapanmış, Bay Liscov da altında kalmamak için hızla başını çekmek zorunda kalmıştı. Sonra Johannes bağırdı: “Aman, sevgili dayıcığım, o güzel orgu yapan becerikli sanatçı bu olamaz, yok, olamaz, çünkü bu, yaramaz bir çocuk gibi davranan bön adamın biri!”

Dayı oğlanın küstahlığına şaşıtı; ama Bay Liscov ona uzun süre dik dik baktı ve: “Garip adam doğrusu!” diyerek sessizce ve temkinle kuyrukluyu açtı, aletlerini çıkardı ve tek kelime etmeden birkaç saate bitirdiği işine başladı.

O andan sonra org imalatçısı oğlana belirgin bir sempati göstermeye başladı. Hemen her gün eve geliyordu, ona cevval bir ruhun daha cesur ve özgür davranabileceği yepyeni, rengârenk bir dünya göstererek çok geçmeden çocuğun sevgisini kazanmayı becerdi. Liscov’un hele de Johannes’in yaşı ilerlerken bu

çocuğu çok zaman, bizzat dayısına karşı tuhaf tuhaf şakalara kışkırtması pek övgüye layık değildi, sınırlı akli ve gülünç özellikleriyle dayısı bu şakalara az bahane bırakmıyordu elbet. Fakat şu kesin ki Kreisler çocukluk yıllarındaki ümitsiz terk edilmişliğe yakınıyorsa, mizacını içten içe rahatsız eden dengesiz varlığı o zamana atfediyorsa bu herhalde dayısıyla olan ilişkisine bağlanabilir. Babasının yerini alacak olan ve ona bütün yaptıklarıyla ve varlığıyla gülünç gelen adama saygı duyamıyordu.

Liscov Johannes'i hepten kendine bağlamak istiyordu, oğlandaki asil mizaç buna karşı koymasa, başarılı da olurdu. Kuvvetli bir idrak, derin bir ruh, sıra dışı hareketlilikte bir zihin, bütün bunlar org imalatçısının takdir edilen artılarıydı. Fakat mizah dediğimiz şey, bütün şartları içinde hayata derinden bakmaktan, en düşmanca esasların mücadelesinden meydana gelen, mizahtaki o nadir ve mucizevi hal değil, sadece uygunsuz olana dair kesin hissi, bu hissi hayata geçirme kabiliyetiyle ve insanın kendi tuhaf görünüşünün gerekliliğiyle birleştirmektedir. Liscov'un her yerde etrafa yaydığı küçümseyici alayın, yakışksız görülen her şeyi en ücra köşelere kadar usanmadan takip ettiği hasedin temeli buydu. Oğlanın narin ruhunu yaralayan da işte bu hasetçi alaydı ve bu alay, gerçekten samimi düşünülürse baba dostunun kuracağı içten ilişkiye ters duruyordu. Bu inanılmaz org imalatçısının, oğlanın içindeki derin mizah tohumunu besleyip büyötmeye gerçekten uygun olduğu da inkâr edilemez, nitekim bu tohum iyice yetişip gelişti.

Bay Liscov, Johannes'in babası hakkında birçok şey anlatıyordu, gençlik yıllarında onun en yakın dostu olmuştu, kardeşi aydınlık gün ışığında dururken gözle görülür derecede gölgeye düşen eğitici dayının lehine olmuyordu bu. Org imalatçısı bir gün babasının derin müzik anlayışını da övüp dayının oğlana müziğin ilk konularını öğretmekteki zıt üslupla alay etti. Bütün ruhu kendisine en yakın olup da hiç tanımadığı o kişiyi düşünmekle dopdolu olan Johannes gittikçe daha fazlasını duymak istiyordu. Fakat Liscov aniden sustu ve gözünde hayatı kavrayan bir düşünce canlanmış gibi dik dik zemine baktı.

"Neyiniz var, üstat," diye sordu Johannes, "sizi üzen nedir?"

Liscov rüyadan uyanır gibi sıçrayıp gülümseyerek konuştu: “Hatırlıyor musun, Johannes, oturağı nasıl ayaklarının altından çekmiştim de kuyruklunun altına girmiştin, hani bana dayının iğrenç şarkılarını ve menüetlerini çalıyordun ya, o zaman?”

“Ah,” diye cevap verdi Johannes, “sizi ilk görüşümü düşünmek dahi istemiyorum. Bir çocuğu sersemletmek hoşunuza gitmişti.”

“Çocuk da,” diye Liscov sözü aldı, “az kaba değildi hani. Ama asla içinizde böyle sağlam bir müzisyenin saklı olacağına inanmazdım, o yüzden, oğlum, bana bir iyilik yapın da kâğıttan pozitif orgda şöyle düzgün bir koral çalın. Ben körüğe basarım.”

Liscov’un türlü türlü inanılmaz icatlardan büyük zevk aldığı ve Johannes’i bunlarla çok eğlendirdiğini de ekleyelim. Daha Johannes çocukken Liscov her ziyaretinde yanında tuhaf bir şeyler getirirdi.

Çocuğa kâh soyulduğu zaman yüz parçaya ayrılan bir elma kâh tuhaf biçimli bir kurabiye geliyordu, oğlan büyüyünce de kâh şu kâh bu tabii büyüyle yapılmış sürpriz hünere sevinirdi, delikanlı çok geçmeden optik makineler inşa etmeye, esrarengiz mürekkepler falan pişirmeye yardım eder oldu. Org imalatçısının Johannes için hazırladığı mekanik maharetlerin zirvesinde ise boruları kâğıttan yapılma, sekiz ayaklık bir takımı olan, böylelikle 17. yüzyılda yaşamış eski org imalatçısı Eugenius Casparini’nin, Viyana’da imparatorluk müzesinde sergilenen eserine benzeyen bir pozitif org vardı. Liscov’un tuhaf enstrümanından şiddeti ve cazibesi karşı konulmaz olan bir ses çıkıyordu, Johannes daha hiç bu enstrümanı çok derinden etkilenmeden çalamadığını ve çalarken aklına bazı dinî kilise melodilerinin geldiğini temin eder.

Johannes’in şimdi bu pozitifte org imalatçısına bir şeyler çalması lazımdı. Liscov’un isteği üzerine birkaç koral çaldıktan sonra birkaç gün önce bestelediği *Misericordias domini cantabo*² marşına geçti. Johannes bitirince Liscov ayağa kalktı, onu hararetle bağrına bastı, kahkahalar içinde şunları söyledi: “Ödle

2 (Lat.) Efendinin merhametlerinin şarkısını söyleyeceğim.

şey, bu ağlamaklı ninninle bana mı takılıyorsun? Şayet eskiden bu yana körüğe basan ben olmasam adamakıllı hiçbir şey ortaya çıkaramazdın. Ama ben artık kaçıyorum ve seni hepten zor da bırakıyorum, sen de kendine sana benim kadar iyi davranan başka bir körükçü ararsın artık!” Bunu söylerken gözlerine yaşlar hücum etti. Kapıdan dışarı fırlayıp kapıyı arkasından çarptı. Fakat sonra başını yine içeri sokup yumuşak bir sesle dedi ki: “Başka türlü olamaz maalesef. Allahaismarladık, Johannes! Dayın al çiçekli yeleşini bulamazsa ona de ki, yeleş ben çaldım ve padişaha takdim edilmek için ondan sarık yaptıracağım! Allahaismarladık, Johannes!”

Bay Liscov’un böyle aniden güzelim Göniönesmühl şehrini neden terk ettiğini, nereye gitmeye karar verdiğini neden kimseye söylemediğini hiç kimse anlayamadı.

Dayı dedi ki: “O huzursuz adamın çekip gideceğini çoktandır tahmin ediyordum, ne kadar güzel orglar yapsa da doyduğu yer vatanındır sözüyle pek işi olmaz! Neyse ki kuyruklu-muz çalışır durumda; o kaçık adamı daha da sormam!” Liscov’un eksikliğini hisseden ve Göniönesmühl kendisine ölü, kasvetli bir zindan gibi gelen Johannes herhalde başka fikir-deydi.

Böylelikle org imalatçısının tavsiyesine uyup kendine dışarı-da başka bir körükçü aramak istedi. Dayısı ise tahsilini tamam-layınca başkentte elçi beyin kanatları altına girip istediğini ya-pabileceğini söylüyordu. Böyle de oldu!

Okumakta olduğunuz biyograf şu an, son derece kızgın, zi-ra Kreisler’in hayatından sana, sevgili okur, anlatmayı vaat et-tiği ikinci olaya, yani Johannes Kreisler’in nasıl olup da hak et-tiği elçilik pozisyonunu kaybettiğine ve efendime söyleyeyim, başkentten nasıl kovulduğuna geçecekken bu konuda elinde bulunan bütün haberlerin zayıf, noksan, sıg, alakasız olduğunu fark etmiştir.

Ne var ki Kreisler rahmetli dayısının yerine geçip elçi olduk-tan kısa zaman sonra, daha kimse farkına varmadan, taç takmış muazzam bir çam yarmasının hükümdarı başkentte yakalayıp en iyi dostum diyerek içtenlik ve samimiyetle demirden kollarına

sarmasıyla hükümdarın ömründen ömür gittiğini söylemek yeterli olacaktır. Bu koca adamın yapıp ettiklerinde karşı konmaz bir şeyler vardı, bu yüzden ne istese, yerine getiriliyordu; hatta bu yüzden millet kılığa ve karmaşaya düşse bile ki bu gerçekten de olmuştu. Bazıları bu devin dostluğunu biraz ayıp karşılıyordu ama buna başkaldıracak olsalar ya bu dostluğun kusursuzluğunu tanımak veya dev adamı daha iyi görmek için yurt dışında başka bir iş aramak gibi ayıp bir ikileme düşüyorlardı.

Kreisler de bu sonunculardandı.

Diplomatik karakterine rağmen Kreisler masumiyetini hayli korumuştı, bu yüzden de neye karar vereceğini bilmediği anlar oluyordu. İşte böyle anlardan birinde derin yas tutan güzel bir kadına elçiler hakkında ne düşündüğünü sordu. Kadın cevap olarak süslü ve nazik birçok söz söyledi ama sonunda, kendini tamamen sanatına vermeden sanatla coşkulu bir şekilde uğraşan bir elçiden pek hazzetmediği gibi bir şeyler anlaşıldı.

Bunun üzerine Kreisler, “Dulların en müthişi, ben o zaman tabanları yağlıyorum!” dedi.

Seyahat çizmelerini giyip elinde şapkası, biraz duygulanıp, ayrılışın verdiği olağan acıyla vedalaşmak istediğinde dul kadın, Hükümdar Irenäus’un ülkeciğini besleyen grandükün yanında orkestra şefliği yapmasını salık verdi.

Yastaki bu kadının, müşavir kocasını daha yeni kaybeden Madam Benzon’dan başkası olmadığını eklemeye pek gerek yoktur galiba.

Gariptir, o sıralar Benzon...

(M. d. e.) Ponto ekmek ve sucuk satan ve kibarca mallarına uzandığım için beni az kalsın öldürecek olan kızın üstüne koşuyordu. “Kaniş Ponto, kaniş Ponto, ne yapıyorsun, dikkat et, o kalpsiz barbardan, intikama susamış sucukçudan kendini sakın!” Ben Ponto’nun peşinden böyle sesleniyordum, o beni umursamadan yoluna devam etti, bense tehlikeye düşerse hemen toz olmak için uzaktan onu takip ediyordum. Ponto masanın önüne varınca arka ayaklarının üstünde dikilip şirin sıçrayışlarla kızın etrafında dans etti, kız buna çok sevinmişti. Kanişi yanına çağırdı, kaniş geldi, başını kızın kucığına koydu, tek-

rar hopladı, komik komik havladı, masanın etrafında sıçrayıp durdu, mütevazı bir halde havayı koklayıp sevimli sevimli kızın gözlerine baktı.

“Bir sucuk ister misin, akıllı köpek?” diye sordu kız. Ponto tatlı tatlı kuyruğunu sallayarak sevinçle bağırınca beni şaşırtan bir şey oldu, kız en büyük ve güzel sucuklardan birini alıp Ponto’ya uzattı. Köpek de adeta teşekkür eder gibi kısa bir bale daha yapıp alelacele sucukla birlikte yanıma koşturdu ve sucuğu uzatırken nazikçe şöyle dedi: “Al ye, rahatla, azizim!” Sucuğu bitirince Ponto kendisini takip etmemi istedi, beni Üstat Abraham’ın yanına götürcekti.

Yavaşça yan yana yürüyorduk, böylelikle, gezinirken zekice sohbet etmemiz de zor olmuyordu.

“Elbette anlıyorum,” (konuşmaya böyle başladım) “sen, sevgili Ponto, dışarıda yolunu bulmayı benden iyi biliyorsun. Ben senin o kadar kolay ulaştığın o barbar kızın kalbini yumuşatmayı asla beceremezdim. Fakat bağışla! Sucukçu kıza karşı o tavırlarında, doğuştan sahip olduğum zekânın başkaldırdığı bir şeyler vardı. Boyun eğici bir yalakalık, kendini, asil tabiatını inkâr ediş... Hayır sevgili kaniş, ben senin gibi bu kadar dostane davranmaya, etkili manevralarla nefesimi kesmeye, o kadar alçalıp dilenmeye karar veremezdim. Ne kadar acıksam da veya canım özel bir şeyler çekse de üstadın arkasından sandalyeye atlayıp arzumu hafif bir mırıltıyla ima etmekle yetinirim. Bu bile iyilik ricasından ziyade ihtiyaçlarımı temin etmek için üstlendiği görevi ona hatırlatmaktır, o kadar.”

Ben bunları söyleyince Ponto kahkahayla güldü ve konuşmaya başladı: “Ah Murr, benim güzel kedim, iyi bir edebiyatçı olabilir, benim hiç bilmediğim şeylerden anlayabilirsin ama gerçek hayata dair hiçbir fikrin yok; görmüş geçirmiş de olmadığın için mahvolup giderdin. Hem sucuğun tadına varmadan önce belki başka hüküm verirdin, çünkü aç kimse toka göre daha terbiyeli ve itaatkârdır, sonra şu boyun eğmek dediğin şeyde de çok yanılıyorsun. Biliyorsun ki hoplayıp zıplamak beni çok eğlendirir, çoğu zaman bunu tek başıma bile yaparım. Şimdi aslında vücudumu hareket ettirmek için maharetlerimi

insanlar önünde yapıyorsam, o ahmakların bunları, onlardan hoşlandığım ve sadece onlara neşe ve keyif vermek için yaptığımı sanmaları da çok hoşuma gidiyor. Evet, niyetim başka da olsa, onlar böyle zannediyor. Sevgili dostum, bunun canlı örneğini az önce gördün. Kız aslında tek gayemin sucuk olduğunu hemen görebilirdi, yine de tanımadığım halde, takdir edebileceği için ona hünerlerimi sunmama çok sevindi, amaçladığım şeyi de bu sevinç içindeyken yaptı. Tecrübeli kimse sırf kendisi için yaptıklarına başkaları uğruna yapıyormuş süsü vermeyi bilmeli, o başkaları da sonra amaçladığın şeyi yapmakla kendilerini yükümlü sayar, hatta buna istekli olurlar. Bazısı yalnızca başkalarının arzularını yaşayarak hoş, hatırşinas, mütevacı görünür, gözünde, başkalarının bilmeden hizmet ettiği sevgili benliğinden başka bir şey yoktur. Demek senin boyun eğici yalakalık dediğin, gerçek temeli bilgide ve başkalarının ahmaklığını adamakıllı kullanmakta yatan, tecrübeli bir davranıştan başka bir şey değildir.”

“Ah Ponto,” diye karşılık verdim, “sen görmüş geçirmiş birisin, burası kesin ve tekrar ediyorum, hayattan benden iyi anlıyorsun ama buna rağmen tuhaf hünerlerinin seni eğlendirdiğini pek sanmıyorum. En azından orada ben de varken güzel bir parça kızartmayı sahibine götürüp dişlerinin arasında tertemiz tutarak sahibin sana izin verdiğini işaret edene kadar tek bir parça bile ısırmadığında dehşet verici hünerin iliklerime işledi.”

“Söylesene bana,” dedi Ponto, “söylesene, azizim Murr, sonra ne oldu!”

“İkisi de,” diye cevap verdim, “sahibinle Üstat Abraham seni son derece övüp önüne koca bir tabak kızartma koydular, sen de onu şaşırtıcı bir afiyetle yedin.”

“İmdi,” diye devam etti Ponto, “imdi, güzel kediciğim, sanıyor musun ki ben o küçük parça kızartmayı getirirken yesem, sonrasında bol bol, hem de kızarmış et verirler miydi bana? Öğren, tecrübesiz delikanlı, büyük şeylere erişmek için küçük fedakârlıklardan kaçınmamak lazım. Hayret, o kadar okuyup ediyorsun, kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez nedir, bilmiyorsun. Patimi vicdanıma koyarak itiraf ediyorum ki, kenarda

köşede bir yerde, büyük bir parça kızartmaya rastlasam, kimse görmeden yapabileceğimi bilirim sahibimin iznini beklemeden onu mideye indiririm. E, kenarda köşede ortalıkta davrandığından farklı davranmak tabiatı var bir kere. Ayrıca ufak meselelerde dürüst davranmanın tavsiye edildiği derin tecrübeyle sabit bir esastır.”

Ponto’nun dile getirdiği esaslar hakkında düşünerek bir müddet sustum, bir yerlerde herkesin davranış şeklinin genel bir prensip sayılabileceğini veya kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa o şekilde davranması gerektiğini okuduğumu hatırladım ama bu prensibi Ponto’nun tecrübeleriyle örtüştürmeye boş yere uğraşıyordum. Ponto’nun bana o sıra gösterdiği tüm dostluğun bana zarar vermek için ve kendi yararına olduğunu düşündüm ve bunu açıkça dile getirdim.

“Seni şakacı,” diye güldü Ponto, “senden bahsetmiyorum ki! Sen bana fayda sağlayamaz, zarar veremezsin. İşe yaramaz bilgilerini kışkandığım yok, uğraştığın şeyler benim uğraşım değil, bana karşı düşmanca laflar edecek olursan güç ve beceri bakımından senden üstünüm. Üzerine atlayıp, keskin dişlerimle seni iyi bir ısırma ile o dakika işini bitiririm.”

Kendi dostum karşısında büyük bir korkuya kapıldım ve büyük, siyah bir kaniş onu gayet sıradan, dostça bir tavırla selamladığında ve ikisi alev alev gözlerle bana bakarak sessizce birbirleriyle konuşunca bu korkum daha da arttı.

Kulaklarım dik vaziyette, kenara yaslandım fakat çok geçmeden, siyah köpeğin bıraktığı Ponto tekrar üstüme doğru sıçrayıp seslendi: “Gel bakalım, azizim!”

“Aman Tanrım,” diye şaşkınlıkla sordum, “belki senin kadar gün görmüş olan o ciddi adam kimdi?”

“Galiba,” diye cevap verdi Ponto, “iyi kalpli dayım kaniş Skaramuz’dan korktun? Kedi olduğun yetmezmiş gibi hepten ürkek bir ceylana döndün.”

“Ama,” dedim, “dayın bana ne diye öyle kızgın baktı ve gizli gizli, anlaşılmaz neler fısıldaştınız?” “Senden,” diye cevap verdi Ponto, “senden, iyi yürekli Murrcuğum, yaşlı dayımın biraz somurtkan olduğunu ve yaşlılardan bildiğimiz üzere, eski peşin

hükümlere takıldığını saklamayacağım. Konumlarımızın eşitsizliği yaklaşmamıza izin vermediğinden birlikte durmamıza şaşırmış. Senin çok tahsilli ve özünde iyi, genç biri olduğunu, beni ara sıra çok eğlendirdiğini söyledim. O da dedi ki, ara sıra seninle tek başıma sohbet edebilirmişim ama seni bir kaniş toplantısına getirmeyi aklımdan bile geçirmemeliymişim, çünkü sen asla toplantılara yakışan biri değilmişsin, kötü kökenlerin olduğunu fazlaca belli eden ve akıllı başlı, saygın kanişlerin çirkin karşılayacağı küçük kulakların varmış. Ben de söz verdim.”

Eğer önemli mevki ve makamlara ulaşan, Kral Gottliebe'nin can yoldaşı olan büyük atam Çizmeli Kedi'den o zamanlar haberim olsaydı, en seçkin ailelerden birinin bir ferдинin gelmesiyle bütün kaniş meclislerinin şeref bulacağını dostum Ponto'ya ispatlardım ama henüz karanlıktan çıkmamışken Skaramuz'la Ponto'nun kendilerini benden üstün saymalarını sineye çekmem lazımdı. Yürümeye devam ettik. Hemen önümüzde genç bir adam yürüyordu, büyük bir sevinç çılgılığıyla öyle hızlı geri adım attı ki çabucak kenara atlamasam ağır yaralanacaktım. Caddeden aşağı karşısına çıkan başka bir genç adam da yüksek sesle bağırdı. Şimdi de ikisi, uzun zamandır görüşmemiş iki arkadaş gibi birbirlerinin kollarına atıldılar ve sonra el ele, yolun bir kısmını önümüzden yürüdüler, ta ki durup, aynı şefkatle vedalaşarak birbirlerinden ayrılana kadar. Önümüzden yürüyen adam arkadaşının arkasından uzun uzun baktı, sonra da hemencecik eve süzülüverdi. Ponto duruyordu, ben de öyle. O sıra genç adamın girdiği evin ikinci katında bir pencere açıldı, güzeller güzeli bir kız dışarı bakıyordu, arkasında da o genç adam duruyordu, ikisi de genç adamın demin ayrıldığı arkadaşın peşinden bakarak epey güldüler. Ponto yukarı bakıp dişlerinin arasından anlamadığım bir şeyler mırıldandı.

“Neden burada bekliyorsun, sevgili Ponto, yola devam etmeyecek miyiz?” diye sordum. Ponto istifini bozmuyordu, biraz sonra şiddetle başını sallayıp sonra ses etmeyerek yoluna devam etti.

Etrafı ağaçlarla çevrili, heykellerle süslü, iç açıcı bir yere vardığımızda, “Hadi,” dedi, “hadi burada biraz dinlenelim, Murr-

cuğum. Sokakta içtenlikle kucaklaşan o iki genç adam aklımdan çıkmıyor. Aynı Damon ile Pilades gibi arkadaşlardı.”

“Damon ile Pitias,” diye düzelttim, “Pilades Orestes’in arkadaşıydı, onu her gün geceliğiyle yatağa götürür, cinlerle periler zavallı adamın ensesine binince ona papatya çayı sunardı. Tarihte pek iyi olmadığını fark ediliyor, Pontocuğum.”

“Fark etmez,” diye devam etti kaniş, “fark etmez ama o iki arkadaşın hikâyesini çok iyi bilirim, sahibimden onu nasıl yirmi kere işittiysem sana da öylece, teferruatıyla anlatacağım. Belki Damon ile Pitias’ın, Orestes ile Pilades’in yanında üçüncü bir çift olarak Walter ile Formosus’u söyleyeceksin. Zira sevgili Walter’ini tekrar görünce kapıldığı sevinçten seni adeta yere serecek olan o genç adam Formosus’tur. Pırl pırl aynalı pencereleri olan o güzel evde Formosus’un parlak zekâsı, becerikliliği, ıslıl ıslıl bilgileriyle oğlu gibi olduğu Karun gibi zengin, ihtiyar başkan oturur. Bir gün Formosus aniden bütün neşesini kaybetti, benzi soldu, hastalıklı görünüyordu, bir çeyrek saatte on defa iç geçiriyordu, sanki hayatını üfleyecekti dışarı, tamamen içine kapanmış, kendini kaybetmiş, duyularını dünyadaki hiçbir şeye açamayacakmış gibi duruyordu. İhtiyar kaç zaman gizli kederinin sebebini açıklasın diye delikanlıya ısrar etti, nafi; nihayet başkanın biricik kızına ölesiye aşık olduğu anlaşıldı. Kızını mevkisiz, rütbesiz Formosus’a vermekten bambaşka planları olan ihtiyar başta korktuysa da zavallı delikanlının gitgide solduğunu görünce cesaretini toplayıp Ulrike’ye genç Formosus’u beğeniyor mu, Formosus ona aşkından söz etti mi, diye sordu. Ulrike bakışlarını eğdi ve genç Formosus’un çekinmekten ve tevazudan ötürü hiçbir şey ilan etmediğini söyledi ama onun kendisini sevdiğini çoktandır fark ediyordu, zira böyle şeyler fark edilirdi. Ayrıca genç Formosus’u çok beğeniyordu ve yollarında hiçbir engel olmasa, babacığı da karşı çıkmasa ve... Kısacası Ulrike, artık ilk ve en dolu dolu tazeliklerini kaybeden ama ‘Benimle kim evlenecek?’ diye düşünüp duran kızlar böyle durumlarda ne söylerse onları söyledi. Bunun üzerine başkan, Formosus’a dedi ki: ‘Başını kaldır, oğlum! Mutlu ol, neşelen; kızı, Ulrikemi alacaksın!’ Böylelikle Ulrike genç

Formosus'un karısı oldu. Bütün dünya yakışıklı ve mütevazı delikanlıya bu mutluluğu hoş görüyordu, yalnızca biri elem ve çaresizliğe kapıldı, o da Formosus'la yediği içtiği ayrı gitmeden büyüyen Walter'di. Walter, Ulrike'yi birkaç defa görmüş, galiba onunla konuşmuştu, ona âşık olmuştu, belki de Formosus'tan daha fena! Sevdadan aşktan bahsedip duruyorum da bilmiyorum, kedicğim, acaba sen hiç âşık oldun mu, yani bu hissi bilir misin?"

"Beni soruyorsan," diye cevap verdim, "beni soruyorsan, sevgili Ponto, şimdi veya daha önce âşık olduğumu sanmam, çünkü onlarca şairin tasvir ettiği o duruma düşmediğimin farkındayım. Hal ne olursa olsun şairlere tam güvenilmez ama aşk hakkında diğer okuyup bildiklerime bakarsam aşk ruhtaki bir hastalık halinden başka bir şey değildir, bu hal insan ırkında kendini, bir şeyi aslında olduğundan bambaşka görmek şeklinde kısmi delilik olarak gösterir, mesela çorap yamayan kısa, şişko bir kızı ilahe sanır. Neyse, sevgili kaniş, sen Formosus'la Walter arkadaşların hikâyesine devam ediver."

"Walter," diye devam etti Ponto; "Formosus'un boynuna atılıp gözyaşları içinde dedi ki: 'Hayatımın mutluluğunu elimden alıyorsun ama mutlu olanın *sen* olması, işte benim tek tesellim bu, elveda, sevgili dostum, sonsuza dek elveda!' Bunun üzerine Walter çalılığın en gür yerine gitti, kendini vurmak istiyordu. Ama başaramadı, çünkü çaresizlik içinde silahı doldurmayı unutmuştu, bu yüzden her gün başa saran birkaç cinnet nöbetiyle yetindi. Bir gün, kaç haftadır görmediği Formosus hiç beklenmedik anda yanına geldi, o sıra Walter Ulrike'nin camıyla çerçevesiyle duvarda asılı pastel tablosunun önünde diz üstü çökmüş, tüyler ürpertici biçimde yakınıyordu: 'Hayır,' diye seslenen Formosus Walter'i bağrına bastı: 'hayır, acına, çaresizliğine dayanamadım, saadetimi seve seve sana feda ederim. Ulrike'ye sözümünden caydım, yaşlı babasına da seni damat olarak kabul ettirdim! Belki kendisi bile bilmeseydi de Ulrike seni seviyor. Onu iste, ben çekiliyorum! Elveda!' Tam gidecekti, Walter onu tuttu. Walter sanki rüyaydı, Formosus ihtiyar başkının kendi eliyle yazdığı bir pusula çıkarana kadar bütün bun-

lara inanmadı, pusulada aşağı yukarı şöyle yazıyordu: ‘Asil delikanlı! Ben pek hoşlanmasam da galip çıktın ama eski yazarlardan okuduğumuz kahramanlıktan aşağı kalmayan dostluğuna saygım var. Övülesi vasıfları ve güzel, kazançlı bir işi olan Bay Walter kızım Ulrike’yi isteyebilir, kızım onunla evlenmeyi arzularsa ben önlerine çıkmam.’ Formosus gerçekten yolculuğa çıktı, Walter Ulrike’yi istedi, Ulrike gerçekten Walter’in karısı oldu. İhtiyar başkan, Formosus’a bir daha yazdı, onu övgülere boğuyor ve acaba, hani telafi diye olmasa da, zira böyle bir durumda telafi olmayacağını elbette biliyordu, içten sevgisinin ufak bir göstergesi olarak dokuz bin mark kabul eder mi, diye soruyordu. İhtiyarın, cüzi ihtiyaçlarını bildiğini, paranın kendisini mutlu etmeyeceğini, edemeyeceğini ve kıymetli dostunun göğsünde Ulrike aşkını ateşleyen kaderden başka kimsenin kabahatli olmadığı kaybının yalnızca zamanla teselli bulacağını ve sadece kaderinden kaçtığını, bu yüzden de soylu bir hareketin söz konusu olmadığını yazıyordu Formosus cevabında. Ayrıca hediye kabul ediyordu ama ihtiyarın bunu bir yerlerde erdemli kızıyla ümitsiz bir sefalette yaşayan yoksul bir dula vermesi şartıyla. Böyle bir dula arayıp buldular ve Formosus’a ayrılan dokuz bin imparatorluk markını ona verdiler. Bir süre sonra Walter Formosus’a şöyle yazdı: ‘Sensiz yaşamıyorum, kollarıma geri dön!’ Formosus istenileni yaptı ve geldiğinde öğrendi ki Walter, çoktandır benzer bir yer arzulayan Formosus’un buraya yerleştirilmesi şartıyla güzel, kazançlı memuriyetini bırakmıştı. O iş gerçekten de Formosus’a verdiler, Ulrike’yle evlilik meselesinde yaşadığı hayal kırıklığı hesaptan düşülürse Formosus oldukça rahatladı. İki arkadaşın asalet yarışına köylüsü şehirlisi hayret ediyor, yaptıkları, geçip gitmiş güzel zamanların bir aksisedası olarak iştiriliyor, yalnızca yüce ruhların muktedir olduğu, bir yiğitlik örneği teşkil ediyordu.”

Ponto susunca, “Hakikaten,” diyerek söze başladım, “hakikaten de okuduklarıma bakılırsa Walter’le Formosus, birbirlerine karşı fedakârlıklarında senin övüp durduğun görmüş geçirmişlikle alakaları olmayan asil ve güçlü insanlar olmalı.”

“Hım,” diye karşılık verdi Ponto pis pis gülererek, “duruma

bağlı! Şehirlielerin fark etmediği, benimse kısmen sahibimden öğrendiğim, kısmen kulak misafiri olduğum birkaç olayı da ilave etmeli. Bay Formosus'un zengin başkanın kızına aşkı, ihtiyarın zannettiği kadar feci olmamalı, çünkü bu öldürücü tutkunun en üst safhasında genç adam, günlerini çaresizlikle geçirirken her akşam güzel, şirin bir temizlikçi kadını ziyaret etmekten geri durmadı. Fakat Ulrike nişanlanınca gördü ki bu melek gibi kadın, fırsatını bulunca birden küçük bir şeytana dönüşmek kabiliyetine sahip. Ayrıca güvenilir kaynaklardan Bayan Ulrike'nin başkentte, aşk ve aşkın verdiği mutluluk konusunda bambaşka şeyler tecrübe ettiğine dair can sıkıcı bir haber eline ulaştı, bunun üzerine birden karşı konmaz bir yüce gönüllülük sardı içini, bu sayede zengin gelini arkadaşına bıraktı. Walter, umumi yerlerde giyinme sanatının en üst pırıltıları içerisinde gördüğü Ulrike'ye tuhaf bir kafa karışıklığıyla gerçekten âşık olmuştu, Ulrike içinse kocasının Formosus ya da Walter olmasının bir önemi yoktu. Walter ise gerçekten güzel ve bol kazançlı bir memuriyete sahipti ama çalışırken öyle karmaşık işler yapmıştı ki kısa süre zarfında işten atılmakla karşı karşıya kalacaktı. O da arkadaşının menfaati için kendi ayrılmayı böylelikle yüce gönüllülüğün bütün alametlerini taşıyan bir eylemle şerefini kurtarmayı tercih etti. Dokuz bin mark o güzel temizlikçinin bazen annesi, bazen teyzesi, bazen bakıcısıym diyen yaşlı, güzel ahlâklı bir kadına teslim edildi. Bu işte o kadın iki türlü görünüyordu. Önce parayı alırken anne olarak, sonra parayı götürüp iyi bir taşıma ücreti alınca da o kızın bakıcısı olarak. Bu kızı sen de tanıyorsun, sevgili Murr, zira demin Bay Formosus'la pencereden bakan onun ta kendisiydi. Bundan başka Formosus'la Walter çoktandır, birbirlerini ne suretle yüce gönüllükte aşıklarını biliyorlardı, karşılık övgülerden kaçınmak için uzun zamandır birbirlerinin yoluna çıkmıyorlardı, bunun için de bugün yolda tesadüfen karşılaştıklarında selamlaşmaları bu kadar içtendi."

O an korkunç bir gürültü koptu. İnsanlar koşuşturuyor, bağırıyorlardı: "Yangın! Yangın!" Atlılar caddeleri yarıyor, arabalar takırdaya takırdaya geliyordu. Yakınıımızdaki bir evin pen-

cerelerinden duman bulutları ve alevler çıkıyordu. Ponto hızla ileri atıldı, bense korkudan, bir eve dayanmış yüksek bir merdivenden yukarı tırmandım, az sonra çatının üstünde, güvenderdim. Birden...

(Müs. kâğ.) hiç beklenmedik anda boynuna,” dedi Hükümdar Irenäus, “saray nazırına sormadan, nöbetteki odacıyla görüşmeden, neredeyse –aramızda kalsın, Üstat Abraham, kimse duymasın– neredeyse haber vermeden... Bekleme odasında uşaklar da yok. Eşek herifler holde kart oynuyor. Oyun büyük felaket. Daha kapıdan girerken, tesadüf bu ya oradan geçen sofracı onu ceketinin ucundan yakalayıp kim olduğunu ve onu prense nasıl takdim etmesi gerektiğini sormuş. Benim çok hoşuma gitti, pek terbiyeli biri. Basit, sıradan bir müzisyen, hatta fena bir aileden de değil, diyordunuz?”

Üstat Abraham Kreisler’in normalde başka türlü yaşadığını, hatta hükümdarların sofrasında yemeğe bile kaldığını, fakat zamanın yıkıcı fırtınasının onu bu yaşam şartlarından kopardığını doğruladı. Ama Kreisler, geçmişin üstüne attığı örtünün kaldırılmamasını arzu ediyordu.

“Demek,” diye sözü aldı hükümdar, “demek asil biri, belki de baron, kont, hatta hatta... Neyse, hayal kurup ümit ederken çok ileri gitmemeli! Böyle esrarlı şeylere zaafım vardır! Fransız İhtilali sonrasında, Marki Siegellack’ın imalat yaptığı, kontun da fileden uyku başlığı örüp sıradan beyler olmak istedikleri zamanlar ne güzel zamanlardı, büyük bir maskeli baloda gününü gün ediyordu insan. Evet, Bay Kreisler’e gelince! Benzon böyle şeylerden anlar, adamı övdü, bana tavsiye etti, haklıymış. Şapkasını koltuğunun altında tutma tavrından hemen tahsilli, temiz ve kibar adamı görüverdim.”

Hükümdar Kreisler’in dış görünüşü hakkında biraz daha övgüde bulundu, böylece Üstat Abraham planının işe yarayacağına kani oldu. Zira bu samimi dostunu kendini beğenmiş saraya orkestra şefi diye sokup onu böylelikle Sieghartsweiler’de alıkoymak istiyordu. Bundan tekrar bahsedince, hükümdar kesin bir tonla bundan ümidi kesmesini söyledi.

“Kendiniz söyleyin,” diye devam etti sonra, “kendiniz söy-

leyin, Üstat Abraham, bu zarif adamı orkestra şefi, böylelikle de hademem yaparsam aileme dahil etmem mümkün olur mu? Ona sarayda memuriyet bahşedebilir, seremoni veya tiyatro müdürü yapabilirim ama adam müzikten iyi anlıyor ve sizin de söylediğiniz gibi tiyatro işlerinde de tecrübeli. Fakat nur içinde yatsın, rahmetli babamın prensibinden şaşmayacağım, babam hiçbir müdürün müdüriyetini yaptığı işten anlamaması gerektiğini, yoksa işini fazla umursayıp orada görevli oyuncu, müzisyen vs. gibi insanlarla fazlaca ilgileneneğini iddia ederdi hep. Öyleyse Bay von Kreisler yabancı orkestra şefi maskesini muhafaza edip hükümdar hanesinin iç odalarına girecek; tıpkı birkaç zaman önce, bayağı bir oyuncunun şüphesiz küçümse-
necek maskesiyle en seçkin çevreleri en yakışksız saçmalıklarla eğlendiren kibar sayılacak bir adamın örneğinde olduğu gibi.

Prens oradan ayrılmak isteyen Üstat Abraham'a, "Siz de," diye seslendi, "siz de belli ölçüde Bay von Kreisler'in *chargé d'affaires*³ görüldüğünüzden, şunu sizden saklamayacağım, onda belki gerçek olmaktan çok alışkanlık denebilecek iki şey çok hoşuma gidiyor. Neyi kastettiğimi anlıyorsunuzdur. Birincisi, ben onunla konuşurken, doğrudan yüzüme bakıyor. E, dikkat çekici gözlerim var ve aynı eskiden Büyük Frederik'in baktığı gibi şimşekler çaktırırm gözlerimde, hiçbir odacı, tek bir uşak bile, birinden bahsederken ona, dehşet verici bakışlarımı fırlatarak, bu kişi yine borçlandı mı veya bademlerin hepsini yedi mi diye sorsam başını kaldırmaya cesaret edemez; Bay von Kreisler'e gelince, ona istediğim kadar hiddetle bakayım, umursamıyor bile, hatta bana öyle gülümsüyor ki benim gözlerimi indireceğim geliyor. Diğeri de o konuşma, o cevap verme, sohbeti sürdürme tarzı; bazen sanıyorsun ki kendi söylediğin şey hiç kayda değer değil, sanki bir... Aziz Janus'a and olsun, üstat, dayanılmaz bir şey bu, Bay von Kreisler'in bu şeylerden veya bu alışkanlıklardan vazgeçmesini sağlamalısınız."

Üstat Abraham Hükümdar Irenäus'un isteğini yerine getirmeye söz verip tekrar gitmeye niyetlendi ki hükümdar, kızı Hedwiga'nın Kreisler'e karşı gönülsüzlüğünden bahsetti ve çocu-

3 (Fr.) İşlerden sorumlu.

ğun kaç zamandır tuhaf rüyalarla ve kuruntularla üzüntü çektiğini, hususi hekimin de bu yüzden bir dahaki bahar kaplıca tavsiye ettiğini söyledi. Zira Hedwiga şimdi de Kreisler'in tımarhaneden kaçtığı ve ilk fırsatta türlü belalar çıkaracağı gibi tuhaf bir fikre kapılmıştı.

“Söyleyin,” dedi hükümdar, “söyleyin, Üstat Abraham, bu adamda aklını yitirdiğine dair en ufak bir iz var mı?” Abraham, Kreisler'in gerçi en az kendisi kadar akıllı olduğunu, fakat ara sıra biraz garip davranıp neredeyse Prens Hamlet'inkine benzeyen bir duruma düştüğünü ama bu sayede daha da ilginç bir hal aldığını belirtti. “Benim bildiğim kadarıyla,” diye araya girdi hükümdar, “Genç Hamlet saraydaki herkesin flüt çalabilmesi lazımdır gibi garip bir fikre yalnızca ara sıra kapılan eski ve itibarlı bir hükümdar hanesinden gelen mükemmel bir prens-ti. Tuhaf şeylere kapılmak yüce kimselere yakışıyor herhalde, saygınlıklarını artırıyor. Şansız şöhretsiz kimselerde abeslik denemek şey bunlarda muazzam bir ruhun hayranlık ve şaşkınlık uyandıran hoş sıçrayışı oluyor. Bay von Kreisler dosdoğru yoldan gitmeli aslında ama Prens Hamlet'i taklit etmek istiyor, o zaman bu, daha yüce olana ulaşmak için güzel bir uğraş olsa gerek, buna belki de müzik araştırmalarına duyduğu büyük merakı yol açmıştır. Ara sıra tuhaf davranacağı tutarsa bu yaptığı bağışlanabilir.”

Sanki bugün Üstat Abraham hükümdarın odasından asla çıkamayacakmış gibi görünüyordu; zira tam kapıyı açmıştı ki hükümdar onu geri çağırıp kızı Hedwiga'nın Kreisler'e duyduğu tuhaf gönülsüzlük acaba nereden kaynaklanıyor, bilmek istedi. Üstat Abraham Sieghartshof parkında Kreisler'in prensesle Julia'nın önüne ilk defa nasıl çıktığını anlattı ve orkestra şefinin o anki heyecanlı ruh halinin narin sinirli bir hanımefendiye ne kötü etkilerde bulunabileceğini söyledi.

Hükümdar, biraz da şiddetle, Bay von Kreisler umarım Sieghartshof'a gerçekten de yayan gelmemiştir, arabası parktaki araba yolunun bir yerlerinde durmuştur, zira yalnızca sıradan maceraperestler yayan dolaşırlar, diye ümidini dile getirdi.

Üstat Abraham çizmelerine bir defa bile pençe taktırmadan

Leipzig'den Syrakus'a kadar yürüyen cesur bir subay örneğinden bahsetti ama Kreisler'in arabasının gerçekten parkta durduğunun teminatını verdi. Prens memnun kaldı.

Prens'in odasında bunlar olurken Johannes, Benzon'un yanında, bir zamanlar sanat ehli Nannette Streicher'in yaptığı güzel kuyruklu piyanonun başında oturuyor ve Gluck'un "İfigeni Aulis'te" eserinden Clytemnestra'yı tutkuyla inşat ederken Julia'ya eşlik ediyordu.

Okuduğunuz biyograf maalesef, portreyi doğru vermek için kahramanını, özellikle musikiye hayranlık noktasında, sakın seyirciye adeta delinin biri gibi görünen müstesna bir insan olarak göstermeye mecburdur. Daha önce arkasından şu taşkın sözleri yazmak zorunda kalmıştık: "Siz şarkı söylerken aşkın bütün özlemleri acısı, tatlı rüyaların bütün vecdi, ümit, istek hepsi ormanın içinde harekete geçip ferah şebnemler gibi güzel kokulu çiçeklere, kulak kesilen bülbüllerin göğüslerine düştü." Bunu dedikten sonra Kreisler'in Julia'nın şarkı söyleyişini nasıl değerlendirdiği pek kıymet arz etmiyor gibi. Yine de lafın yeri gelmişken, söz konusu biyograf, aziz okura şunu temin eder: Julia'nın, ne şanssızlık ki bizzat hiç duymadığı şarkı söyleyişinde esrarengiz, mucizevi bir şeyler olmalıydı. Saç perçemlerini daha kısa süre önce kestirmiş çok ağırbaşlı kimseler, adamakıllı bir hukuk davasını, şerir ve acayip bir hastalığı veya Strazburg'daki bir börekçi'den yeni gelmiş genç birini layığına denedikten sonra tiyatrodaki Gluck, Mozart, Beethoven, Spontini'nin bile ruhlarındaki zarif dinginliği bozmadığı bu kimseler çok zaman demişlerdir ki Bayan Julia şarkı söyleyince, kendilerine bir haller oluyormuş, nasıl olduğunu ise dile getiremiyorlarmış. İçlerinde tarifsiz bir haz uyandıran bir nebze sersemlik onları büsbütün ele geçiriyormuş, onlar da eşek şakaları yapıp genç hayalperestler ve şairler gibi davranma noktasına geliyormuş. Bütün bunlara şunu da ekleyebiliriz, bir defasında Julia şarkı söylerken Hükümdar İrenäus duyulacak kadar sesli oflayıp pufladı, şarkı bitince dosdoğru Julia'nın yanına gitti ve elini öptü ve çok ağlamaklı bir sesle: "Ah, hanımefendi!" dedi. Saray nazırı, Hükümdar

Irenäus'un küçük Julia'nın elini gerçekten öptüğünü ve bu sırada gözünden yaşlar aktığını iddia etme cüreti gösterdi. Baş lala ise bu iddianın yakışıksız olduğunu, sarayın dirliğine zarar vereceğini söyleyerek bastırdı.

Gür, metalik, çan gibi berrak bir sesi olan Julia hisli, ta derinlerinden kopup gelen bir heyecanla okuyordu, bugün bile ortaya koyduğu o muhteşem, dayanılmaz büyüünün sebebi bu olabilir. Bütün dinleyicilerin nefesi kesiliyordu o şarkı söyleyince, herkes yüreğinin tatlı ve isimsiz bir sızıyla daraldığını hissediyor, seyircinin heyecanı ancak Julia okumayı bitirdikten biraz sonra coşkun ve ölçüsüz alkışlarla boşalıyordu. Yalnızca Kreisler koltuğuna yaslanmış, sessiz sedasız oturuyordu; sonra hafifçe, yavaş yavaş ayağa kalktı, Julia bariz, "Bu iyi miydi?" diye soran bakışlarla ona döndü. Fakat Kreisler elini yüreğine götürüp titrek sesle "Ah, Julia," diye fısıldayınca gözlerini yere eğdi ve başını bükerek kadınlardan ibaret bir gruba doğru yürüdü, daha doğrusu süründü.

Benzon, Hedwiga'yı akşam gelmeye zar zor ikna etti, burada orkestra şefi Kreisler'e rastlayacaktı. Fakat ancak Benzon ona sırf bir şekilde basmakalıp insanlara dahil olamayıp bazen şüphesiz garip denecek şekilde davrandığı için bir adamdan kaçınmanın ne kadar çocuksu olduğunu bütün ciddiyetiyle anlatınca pes etti. Hem Kreisler hükümdarın yanına da girip çıkıyordu, o yüzden bu acayip inadı sürdürmek mümkün olmayacaktı.

Prenses Hedwiga bütün akşam öyle kitabına uydurdu ki prensesle barışmayı kafaya koyan Kreisler, zararsız ve itaatkar haliyle, bütün uğraşlarına rağmen yanına yanaşamadı. Hedwiga en becerikli hamlelere kurnaz taktiklerle karşılık vermedi biliyordu. Prenses aniden kadınlar grubunu yarıp dosdoğru orkestra şefinin üstüne yürüyünce bu durum Benzon'un iyice gözüne çarptı. Kreisler öyle derinlere dalmıştı ki ancak prenses ona, acaba Julia'nın topladığı alkışlara söyleyecek sözü yok mu, diye hitap edince uykusundan uyandı.

Soylu Kreisler içindeki duygulanışı ifşa eden bir tonda, "Hanımefendi," diye cevap verdi, "hanımefendi, meşhur yazarların kabul görmüş kanaatine göre, bu dünyadan ayrılanların söz

yerine sadece düşünce ve bakışları vardır. Ben de, galiba, cenneteydim!”

“O zaman,” diye karşılık verdi prenses gülümseyerek, “bizim Julia da size cennetin kapılarını açabildiğine göre nurdan bir melektir. Ama şimdi sizden ricam birkaç saniyeliğine cennetten çıkıp benim gibi zavallı bir ademoğluna kulak vermenizdir.”

Prensес durdu, sanki Kreisler’in bir şey demesini bekliyordu. Fakat Kreisler ona ışıldayan gözlerle, susarak baktığından gözlerini eğip hızla arkasını döndü, öyle ki hafifçe sarındığı şalı omuzlarından aşağı kaydı. Kreisler şalı düşerken yakaladı. Prensес olduğu yerde kaldı. Sonra sanki verdiği bir kararla mücadele halindeymiş, sanki içinden niyetlendiği şeyi söylemek zor geliyormuş gibi titrek bir sesle, “Bırakın,” dedi; “bırakın şairane konulardan kuru kuruya bahsedelim. Julia’ya şarkı dersi verdiğinizizi biliyorum ve itiraf etmeliyim, o zamandan beri sesi ve tegannisi epey ilerledi. Bu da bana benim gibi ortalama bir yeteneği bile yükseltmeye kadir olacağınız ümidini veriyor. Kastettiğim şey...”

Prensес kıpkırmızı kesilip tıkaandı, Benzon yanlarına geldi ve müzik yeteneğini ortalama diye nitelemekle prensesin kendine büyük haksızlık ettiğini, çünkü harika piyano çaldığını ve pek ifadeli şarkı okuduğunu söyledi. Prensес mahcubiyeti içinde birden kendisine son derece sevimli görününce Kreisler’in ağzından nazik sözler seli döküldü, Kreisler lafını, prenses şayet müzik çalışmalarında maddi manevi yardım etmeme izin verirse kendimi çok şanslı hissederim, diyerek bitirdi.

Prensес orkestra şefini hoşlandığını belli ederek dinledi, orkestra şefi konuşmasını bitirip Benzon’un bakışları prensesin bu terbiyeli adam karşısındaki tuhaf çekingenliğini ayıplayınca, prenses alçak sesle dedi ki: “Evet, Benzon, haklısınız, galiba sık sık çocukluk ediyorum!” Tam o sırada, hiç o yana bakmadan, Kreisler’in hâlâ elinde tuttuğu şala uzandı, Kreisler de şalı ona verdi. Bu sırada prensesin eline nasıl oldu da dokundu, kendi de bilmiyordu. Ama küt küt atan kalbi bütün sinirlerinde gümbürdüyordu, aklını yitirecekti sanki.

Kara bulutları yaran bir ışık huzmesi gibi Kreisler Julia'nın sesini işitti. "Daha fazla," dedi Julia, "daha fazla şarkı okmalıyım, sevgili Kreisler, rahat vermiyorlar bana. Bana geçenlerde getirdiğiniz güzel düeti denemek isterim."

"Bunu," diye Benzon lafa girdi, "bunu reddedemezsiniz, sevgili orkestra şefi, haydi piyanonun başına!"

Tek kelime edemeyen Kreisler piyanonun başında oturmuş, tuhaf bir sarhoşlukla sersemleyip tutulmuş gibi düetin ilk akorlarını çalıyordu. Julia başladı: "*Ah che mi manca l'anima in si fatal momento*"⁴ Bu düetin sözlerinin bilindik İtalyan tarzında sevenlerin ayrılışını anlattığını, momento'dan sonra elbette *sento*⁵ ve *tormento*⁶ ile kafiye yapıldığını ve benzeri yüzlerce düette olduğu gibi *Abbi pietade o cielo* ile *pena di morir* laflarının da eksik olmadığını söylememiz lazım. Ne var ki Kreisler bu sözleri ruhunda büyük bir heyecan ve Tanrı'nın duyacak kulak verdiği herkesi dinlerken mest edecek bir hararetle bestelemişti. Düet bu türün en tutkulularıyla boy ölçüşecek cinstendi ve Kreisler'in gayesi şarkıcının sakın sakın ve rahatlıkla kavramasından öte yalnızca ânı en güzel şekilde ifade etmek olduğundan, düeti seslendirmek oldukça zordu. Bu yüzden Julia çekingen, neredeyse güvensiz bir sesle başladı, Kreisler de ondan iyi değildi. Ama çok geçmeden iki ses de ışılda-yan kuğular gibi şarkının nağmelerinde yükselip kâh hışırdayan kanat çırpışlarıyla altın gibi parıldayan bulutlara çıkmak kâh sevdalıların tatlı sarılışıyla ölerək akorların köpüren dalgalarında batmak istiyorlardı, ta ki derin derin iç çekişleri yaklaşan ecellerini ilan edene ve ölçüsüz bir acının verdiği çılgıltaki son elveda, yırtılan göğüslerinden kanlı bir pınar misali dışarı fışkırana dek.

Düet oradaki herkesi derinden etkilemişti, birçoklarının gözleri yaşlıydı, Benzon bile tiyatroda iyi temsil edilmiş hiçbir veda sahnesinde benzer şeyler hissetmediğini itiraf ediyordu. Julia ile orkestra şefine iltifatlar yağıyordu, herkes ikisine de can

4 (İt.) Ah, bu ölümcül anda ruha ne kadar ihtiyacım var.

5 (İt.) His.

6 (İt.) İşkence.

veren o gerçek heyecandan söz ediyor ve besteyi belki de hak ettiğinden fazla göklere çıkarıyorlardı.

Prenses Hedwiga'nın da şarkı sırasında manen etkilendiği, sakin görünmeye, hatta her tür ilgiyi gizlemeye çalışsa da gözlerden kaçmadı. Yanında, hem gülmeye hem ağlamaya meraklı, al yanaklı genç bir saraylı hanımefendi oturuyordu. Prensesin kulağına aklına geleni fısıldıyor, saray adabına aykırı düşmek korkusuyla çıkan tek tük birkaç kelimeden başka cevap almayı başaramıyordu. Diğer tarafında oturan Benzon'a da bu genç hanım, alakasız şeyler fısıldıyordu, sanki düeti dinlediği falan yoktu; Benzon ise katı bir tavırla hanımefendiden sohbetini düet bitene kadar saklamasını rica etti. Şimdiyse yüzü alev alev yanan prenses, ısıldayan gözlerle o kadar sesli konuşuyordu ki oradaki herkesin iltifatlarını bu sesle bastırıyordu: "Herhalde benim de fikrimi söylememe izin verilecektir. İtiraf ediyorum ki düet beste olarak bir şeyler ifade ediyor, Julie de harika okudu ama arkadaşça sohbetlerin revaçta olması, karşılıklı teşviklerin çiçek tarhları arasından hafif bir mırıltıyla akan çay misali konuşmaları ve şarkıyı alıp götürmesi gereken samimi bir çevrede, insanın içini parçalayan, muazzam yıkıcı etkisini hazmetmek zor olan eksantrik şeyler sunmak doğru mudur, uygun mudur? Kreisler'in kolaylıkla incinen maneviyatımızı alaya alan sanatıyla bestelediği o cehennem ve azgın ıstıraplara kulaklarımı ve göğsümü kapamaya uğraştım ama kimse benimle alakadar olmak nezaketini göstermedi. Zaafımı ironinize teslim etmek pahasına, orkestra şefi, itiraf etmek isterim ki düetinizdeki o fena etki beni hasta etti. Acaba besteleri bu cemiyete uyacak hiçbir Cimarosa, hiçbir Paesiello yok mu?"

İçinde mizah duygusu ne zaman yükselse yüzü halden hale giren Kreisler, "Aman Tanrım," diye bağırdı, "aman Tanrım, hanımefendi! Zatiatilerinizin fikrince ne de zavallı bir orkestra şefiyim! Göğsü, içinde saklı duran bütün o hüzün, bütün o acı, bütün o vecit ile, müthiş bir terbiye ve adapla şu şala sıkıca sarınmadan topluma çıkarmak kıyafet geleneklerine aykırı değil mi? Güzel sesin etrafa yaydığı bütün o söndürme hamleleri,

sağda solda kıvılcımlanan nefit ateşini bastırmaya yetmez mi? O kadar çay, o kadar şerbet, o kadar edepli sohbet, hatta o kadar hoş düttürüyü mideye indirse de günahkâr kundakçılar Congreve füzesi yollamayı başarıyor, üstüne bir de alevler ışıldıyor, bununla da kalmıyor, insan resmen yanıyor; böylesi saf ay ışığına bile nasip olmaz! Evet, prenses hazretleri! Ah ben yok muyum! Dünyadaki orkestra şeflerinin en hayırsızı, kalkıp cehennem fişekleri gibi türlü ışık topları, kuyruklu füzeler, maytaplar ve top atışlarıyla cemiyetteki herkesi dolanan ve maalesef gözümünden kaçmadı, herkesi tutuşturan bu dehşet verici düetle çok günaha girdim! Ha! Yangın yangın cinayet! yangın var itfaiye çağırın su su imdat, kurtarın!”

Kreisler nota kutusuna davrandı, kutuyu piyanonun altından çıkardı, açtı; notaları etrafa saçtı, bir partiyonu aralarından çekip aldı, Paesiello’nun “Molinara” sıydı bu, enstrümanın başına geçti, değirmenci kadının sahneye çıktığı o güzel, meşhur “La Rachelina molinarina” solosunun nakaratına başladı.

Julia çekine çekine ve korkmuş halde, “Ama sevgili Kreisler!” dedi.

Fakat Kreisler Julia’nın önünde diz çöküp yalvardı: “Kıymetli, güzeller güzeli Julia! Şu pek saygın topluluğa acıyınız, ümitsizliğe düşmüş ruhlara teselli akıtınız, “Rachelina”yı okuyunuz! Okumazsanız, gözlerinizin önünde, zaten kıyısında bulunduğum çaresizliğe yuvarlanıp gitmekten başka çarem kalmayacak, siz de yitik orkestra şefini boş yere eteklerinden tutarsınız, zira siz, ‘Bizimle kal, ey Johannes!’ diye iyi niyetle bağırırken o çoktan Aheron nehrine düşüp şeytani şal dansıyla en zarif sıçrayışlara kalkışacak: Onun için okuyunuz, kıymetli hanımefendi!”

Julia, görünüşe bakılırsa biraz isteksiz, Kreisler’in rica ettiği şeyi yaptı.

Solo biter bitmez Kreisler hemen noterin değirmenciyle yaptığı o meşhur, komik düete başladı.

Julia’nın okuyuşu ses ve usul olarak tamamen ciddi, coşku-lu bir tarzdaydı, buna rağmen komik şeyler okurken çok alımlı bir sevecenliği olan bir hale bürünüyordu. Kreisler ise İtalyan

buffo’ların⁷ tuhaf ama dayanılmaz cazibeli sunuşunu benimsemişti; ama bu tavrı bugün neredeyse abartıya kaçırıyordu, zira Kreisler’in sesi en üst dramatik ifadeye binlerce nüansıya ram olduğu için aynı ses değildi, okurken Cato’yu bile güldürebilecek kadar garip yüz ifadeleri takınıyordu.

Herkes sevinç nidaları atıp gürültülü kahkahalara boğuluyordu.

Kreisler heyecanla Julia’nın elini öptü, Julia ise elini çok ayıp bir şekilde çekip aldı. “Ah,” dedi Julie, “ah, orkestra şefi, şu tuhaf huylarınıza tuhaf az kalır gerçi, bu huylarınıza bir alışamadım gitti! Bir aşırıdan diğerine yaptığınız ölümcül atlayışlar insanın yüreğini hoplatıyor! Rica ederim, sevgili Kreisler, ruhum derinden sarsılmışken, içimde hâlâ en derin hüznün tınıları yankılanırken ne kadar terbiyeli ve hoş olursa olsun benden komik şeyler okumamı istemeyiniz. Nasıl yapılacağını biliyorum, üstesinden gelirim ama bu beni dermansız bırakıp hasta ediyor. Bunu benden artık istemeyin! Söz verirsiniz, değil mi, sevgili Kreisler?”

Orkestra şefi cevap verecekti, o sıra prenses Julia’ya hiçbir lalanın uygun görmeyeceği, sorumluluğunu üstlenemeyeceği kadar güçlü ve taşkınlıkla gülerek sarıldı.

“Göğsüme yaslan,” diye bağırdı, “bütün değirmencilerin en şirini, en güzel seslisi, en nüktedanı! Bütün baronları, vekilleri, noterler efsunlarsın... mediği gibi hatta...” Diğer söyleyecekleri yeniden koyuverdiği inleyen kahkahasında kayboldu.

Sonra hızla orkestra şefine dönerek: “Beni kendinizle barıştırdınız, sevgili Kreisler! Ah, mizahınızın esasını artık anlıyorum. Harika, gerçekten harika bir mizahınız var! Yüce hayat ancak en çeşitli duyumsamaların, en tezat hislerin çelişkisinde açılır! Teşekkürler, çok teşekkürler işte! Elimi öpmenize müsaade ediyorum!”

Kreisler uzatılan eli tuttu ve önceki kadar şiddetli olmamakla beraber yeniden kalbi küt küt atmaya başladı, öyle ki eldivenlerini çıkarmış bu narin parmakları dudaklarına götürmeden önce sanki hâlâ elçiymiş gibi bir tavırla eğilerek bir an du-

7 İtalyancada komik roller oynayan şarkıcı – ç.n.

raksamayı elzem gördü. Nasıl oluyor da prensesin eliyle temasında bu fiziki hissiyat kendisine bu kadar gülünç geliyor, bilmiyordu. Prenses yanından ayrılınca kendi kendine, “Nihayetinde,” dedi, “nihayetinde hanımefendi bir tür Leyden şişesi ve şerefli kimseleri kafası nasıl eserse öyle, elektrik gibi çarpıyor!”

Prenses salonda hoplayıp zıplıyordu, bir yandan gülüyor, diğer yandan “La Rachelina molinarina” diye mırıldanıyor, kâh şu kâh bu hanımefendiyi öpüyordu, hayatında hiç bu kadar mutlu olmamıştı, bunu dürüst orkestra şefine borçluydu. Ciddi biri olan Benzon için bütün bunlar son derece iğrençti, prensesi kenara çekip kulağına: “Hedwiga, rica ederim, ne hal bu!” diye fısıldamadan edemedi.

“Sandım ki,” diye cevap verdi prenses ısıls ısıls gözlerle, “sandım ki, sevgili Benzon, bugün lalalığı bırakıp hep birlikte gidip yatacağız! Evet! Yatacağız yatacağız!” Derken arabasını çağırttı.

Prenses delicesine bir neşeyle taşkınlık ederken Julia durgunlaşmış, kederlenmişti. Kafasını ellerine dayamış, piyanonun başında oturuyordu, gözle görülür solgunluğu, yasla çevrili gözleri ondaki hoşnutsuzluğun fiziki acıya kadar yükseldiğini ispatlıyordu.

Kreisler’in mizah ateşi de sönmüştü. Konuşmaktan kaçınarak yavaş adımlarla kapıya doğru gidiyordu. Benzon yoluna çıktı. “Bilmiyorum,” dedi, “nasıl tuhaf bir keyifsizliktir bugün beni...”

(M. d. e.) bana öyle tanıdık, öyle aşına geldi ki; hangi harika kızartmadan geliyor, kendim de bilmiyordum ama tatlı bir aroma, mavimsi bulutlarla çatıların üstünden bana doğru geliyordu ve uzak, çok uzak bir yerlerden akşam rüzgârının uğultusu içinde şirin sesler fısıldıyordu: “Murr, sevgilim, neredeydin bunca zaman?”

“Nedir, daralan göğsü,
Hazzın ürpertiyle titreten,
Ruhu göklere yükselten,
Tanrıların neşesini sezmek mi?

Evet – ayağa kalk, zavallı kalbim,
Yürekli işler için topla cesaretini,
Şakaya, neşeye dönmüştür
Ölümün ümitsiz ve acı ıstırabı,
Ümit var – kızartma kokusu alıyorum!”

Böyle şarkılar söylüyor ve dehşet verici yangın gürültüsüne bakmadan en hoş hayallere dalıyordum! Ama içine daldığım grotesk dünya hayatının korku dolu tezahürleri burada da peşimi bırakmayacakmış meğer. Zira daha farkına varmadan, bacanın içinden, insanların bacacı dedikleri o garip mahluklardan biri çıktı. Beni görür görmez, kara kerata, “Pist, kedi!” diye bağırıp süpürgesini bana fırlattı. Süpürgeден sıyrılıp önümdeki çatının üstünden sıçrayarak oluğa indim. Fakat dürüst efendimin evinin üstünde bulunduğumu fark ettiğimde duyduğum mutlu şaşkınlığı, hatta sevinçli korkuyu kim tarif edebilirdi? Hemen bir çatı penceresinden diğerine tırmandım ama hepsi kilitliydi. Sesimi yükselttim, fakat nafile, kimse beni duymuyordu. O sırada duman bulutları yanan evden yukarılara doğru kıvrılıyordu, aradan su hışırtıları geliyor, binlerce ses birbirine karışıyordu, yangın daha tehlikeli bir hal alıyor gibiydi. O sıra tavan arası penceresi açıldı; Üstat Abraham sırtında sarı sabahlığı, dışarı bakıyordu. “Murr, güzel kedim Murr, işte buradasın içeri gir, içeri gir, seni küçük tüy yumağı!” Üstat beni görünce böyle sevinçli sevinçli seslendi. Becerebildiğim tüm işaretlerle, mobil sevinç de belli etmeyi eksik etmedim: Harika, muhteşem bir kavuşma anıydı bu kutladığımız. Üstat yanına, tavan arasına girince beni güzelce sevdi, öyle ki duyduğum hazdan, insanların küçümseyip alay ederek “delirmek” sözüyle nitelediği o yumuşak, tatlı mırıltıyı kopardım. “Ha, ha,” dedi üstat gülerek, “ha ha, oğlum, uzun uzun gezindikten sonra memleketine döndüğüne göre keyfin yerinde, ama içinde bulunduğumuz tehlikenin farkında değilsin. Hani neredeyse senin gibi mutlu, zararsız bir kedi olası geliyor, yangınmış itfaiyemiş umurunda olmayan, ölümsüz ruhunun sahip olduğu tek mobil şey kendisi olduğu için mobilyası falan da yanamayacak bir kedi.”

Üstat bunları söyleyip beni kucağına aldı ve aşağı, odasına indi.

Henüz içeri girmiştik ki arkamızdan Profesör Lothario içeri daldı, peşinden de iki adam.

“Rica ederim,” diye bağıırıyordu profesör, “Tanrı aşkına rica ederim, üstat! Büyük tehlikedesiniz, ateş sizin dama sıçradı. Eşyalarınızı taşımamıza izin verin.”

Üstat gayet sakin, böylesi durumlarda dostların ani gayret-keşliğinin tehlikenin kendisinden daha yıkıcı olduğunu, çünkü yangından kurtulanı genelde, daha güzel biçimde olsa da şeytanın aldığını açıkladı. Eskiden bir zamanlar kendisi, yangın tehdidiyle karşılaşan bir dostunun çok sayıda Çin porselenini, iyi niyetli bir coşku içinde, sakın yanmasınlar diye camdan atmıştı. Ama üç uyku başlığını, birkaç ceketini bir de aralarında muhakkak ipek pantolonda olması gerek birkaç elbisesini, bir iki çamaşırıyla birlikte bir bavula, kitaplarıyla yazmalarını da birkaç sepete koyarlar, makinelerine de el bile sürmezlerse, bu kadarı onun için yeterli olacaktı. Sonrasında çatıyı alev sararsa, mobilyalarıyla birlikte oradan kaçacaktı.

“Ama önce,” (lafını böyle bitirdi) “ama önce izin verin, demin yorgun argın uzun bir yolculuktan dönen ev arkadaşşıma yiyecek içecek bir şeyler vereyim, sonra siz işinizi görebilirsiniz!”

Üstadın kastettiği kişinin benden başkası olmadığını fark edince ikisi de güldü.

Yemeği çok beğendim, çatıdayken özlem dolu tatlı seslerle telaffuz ettiğim güzel ümit gerçekleşti.

Rahatlayınca üstat beni bir sepete koydu; yanıma, yeterli yer vardı, küçük bir süt kabı bırakıp sepeti özenle kapadı.

“Sessizce bekle,” dedi üstat, “sessizce bekle, kedicğim, bu karanlık yuvanda, bakalım halimiz ne olacak; vakit geçirmek için en sevdiğin içecekten yudumlarsın, çünkü odada zıplayıp durursan kurtarma hengamesi içinde kuyruğuna basarlar, bacaklarını ayırırlar. Kaçmak icap ederse seni ben kendim yanıma alırım ki daha önce olduğu gibi yine kaybolmayasın. Bilemezsiniz,” diyen üstat diğerlerine döndü, “bilemezsiniz, saygı-

değer beyler, kötü gün dostlarım, şu sepetteki ufak, gri adam ne muhteşem, ne akıllı bir kedidir. Gall ve diğer doğa tarihçilerinin iddialarına göre cinayet dürtüsü, hırsızlık, oyunculuk vs. gibi harika özelliklerle donanmış, şöyle böyle eğitimleri de olan kedilerde yön duygusu diye bir şey yokmuş, bir defa yollarını şaşırdılar mı, bir daha asla yuvalarına dönemezlermiş ama benim güzel Murrum burada harika bir istisna teşkil ediyor. Birkaç gündür kayıptı, kaybettığıme gerçekten üzülyordum, bugün, daha demin geri döndü ve tahminlerime göre de bunun için rahat bir yol olarak çatıları kullandı. Tatlı hayvan sadece akıl ve zekâ değil, aynı zamanda efendisine büyük bir bağlılık da gösterdi, bu yüzden onu eskisinden de çok seviyorum.” Üstadın övgüsü beni çok memnun etti, manevi bir hazla bütün ırkıma karşı, yön duygusu olmayan, yolunu şaşırmış koca kediler ordusuna karşı üstünlük hissediyor ve kendi aklımın muazzamlığını yeterince görememiş olmama şaşıryordum. Gerçi beni aslında genç Ponto’nun doğru yola ve bacacının atışının da doğru çatıya getirdiğini düşünüyordum, ne var ki artık keskin zekâmdan ve üstadın bana yaptığı övgünün doğruluğundan zerrece şüphe edemeyeceğimi sanıyordum. Söylediğim gibi manevi bir kuvvet hissediyordum ve bu his o doğruluk için bana kefil oluyordu. Bir defasında hak edilmemiş övgünün övülen kişiyi daha çok sevindirdiği ve hak edilmişe göre daha da kabarttığını okumuş ya da bir yerden duymuştum, ama bu, sadece insanlar için geçerliydi. Akıllı kediler böyle budalalıklardan uzaktır, zannımca ben belki Ponto ile bacacı olmadan da eve dönüş yolunu bulabilecektim, hatta bu ikisi yalnızca fikirlerimdeki doğru gidişatı şaşırtmıştı. Genç Ponto’nun böbür lenip durduğu azıcık görmüş geçirmişlik bir şekilde zaten payıma düşerdi ama öte yandan sevimli kanişle, o sevecen çapkınla yaşadığım türlü olaylar seyahatimi anlattığım *Arkadaş Mektupları*’na iyi malzeme çıkardı. Bütün sabah ve akşam gazetelerinde, bütün zarif ve açık sözlü dergilerde bu mektuplar basılabilirdi, zira bu mektuplarda zekâ ve akılla, benliğimin en parlak tarafları sergilenmektedir ki okurların en ilginç bulacağı da budur zaten. Ama redaktör ve yayıncıların, “Bu Murr da kim?” di-

ye sorduklarını duyar gibiyim, bir de yeryüzünün en mükemmeli bile olsam kedi olduğumu öğrendiler mi, küçümseyerek: “Kedi mi bir şey yazacaktı!” diyecekler. Lichtenberg’in mizahı ve Hamann’ın derinliği bende olsa –ikisi hakkında da iyi şeyler duydum, insanlar için güzel eserler vermişler ama ölmüşler, bu da yaşamak isteyen her yazar ve şair için gayet riskli bir konudur– tekrar ediyorum, Lichtenberg’in mizahı ve Hamann’ın derinliği bende olsa, ihtimal sırf pençelerim yüzünden eğlence- li bir üslubu bana yakıştıramadıkları için yine de metnimi bana iade ederlerdi. Böyle şeyler üstüne yapışmaya görsün! Ah peşin hüküm, korkunç peşin hüküm, insanlara hele de yayıncı denen şu insanlara nasıl da pençelerini atıyorsun!

Şimdi de profesör ve yanındakiler, hakkımda şiddetli bir tartışmaya tutuldu ki bence en azından gecelikleri ve gri ceketleri bavula koyarken böylesi bir tartışmanın hiç lüzumu yoktu.

Birdenbire dışarıdan boğuk bir ses geldi: “Ev yanıyor!” “Oho,” dedi Üstat Abraham, “bensiz olmaz o iş, sakın olun, beyler! Tehlike nerede, ben orada, haydi davranalım!”

Bunları söyleyip aceleyle odadan çıktı.

Sepetteyken gerçekten ürktüm. Bütün bu şamata, artık oda- ya sızmaya başlayan duman, her şey korkumu artırıyordu! Kara kara düşünmeye başladım! Ya üstat beni unutursa, ya alevler içinde rezil bir şekilde ölürsem! Bu müthiş korkudan olacak, vücudumda feci bir karıncalanma hissediyordum. “Ha!” diye düşündüm, “Kalbi kötüyse, bilimimden ötürü beni kısıkmıyorsa, beni başından savmak, bütün dertlerinden kurtulmak istiyorsa, bir de beni şu sepete tıktı. Bu ak pak içecek bile... ya ölümüne yol açmak için el çabukluğuyla bana zehir hazırladıysa?” İlahi Murr, ecel korkusu çekerken bile vezinli⁸ düşünüyor, bir zamanlar Schlegel’in Shakespeare çevirisinde okuduk- larını gözden kaçırmıyorsun!

Üstat Abraham başını kapıdan içeri sokup dedi ki: “Tehlike geçti, beyler! Şu masaya oturun da gömme dolapta bulduğunuz

8 Orijinal metinde Jambus vezni diye geçiyor. Türk şiirinde böyle bir vezin olmadığı için Murr’un daha önceki şiirlerinde olduğu gibi buradaki konuşmasının da vezin ve kafiye kaygısı gütmedim – ç.n.

o birkaç şişe şarabı için, ben biraz çatıya çıkıp kendime güzel bir içki hazırlayacağım. Ama bir dakika, güzel kedim ne yapıyor, önce ona bir bakayım.”

Üstat sonra içeri girdi, oturduğum sepetin kapağını kaldırdı, bana nazikçe bir şeyler söyledi, halimi hatırlımı sordu, acaba bir tane daha kızarmış kuş yer miyim, diye sual etti. Bütün bunlara birkaç defa tatlı tatlı miyavlayarak cevap verip güzel bir gerindim, üstadım da bunu haklı olarak tok olduğuma, sepette kalmak istediğime yorup kapağı tekrar kapadı.

Üstat Abraham'ın bana karşı iyi ve dostane niyetler beslediğine ikna oldum. Akıl sahibi bir adama utanmak yakışsa, adi güvensizliğim yüzünden utanmam gerekirdi. “Sonuçta,” diye düşündüm, “o dehşet korku, bela sezinleyen o güvensizlik böyle şeyleri çoğu zaman sersemletici bir afyon olarak kullanan ateşli ve dahi gençlere mahsus şairane hayalperestlikten başka bir şey değildi.” İçimi bayağı bir sakinleştirdi bu.

Üstat tam odadan çıkmıştı ki –sepetteki küçük bir delikten görebiliyordum– profesör şüpheli gözlerle sepete baktı, sonra da diğerlerine işaret etti, sanki onlara söyleyecek önemli bir şeyi vardı. Sonra o kadar kısık sesle konuştu ki Tanrı keskin kulaklarıma iyi bir duyma kabiliyeti yerleştirmemiş olsa tek kelime anlamazdım: “Biliyor musunuz, canım ne istiyor? Biliyor musunuz, gidip sepeti açmak ve içinde oturup belki de arsız kibriyle bizi küçük gören o lanet kedinin boğazına şu keskin bıçağı saplamak istiyorum?”

“Neler söylüyorsunuz?” diye bağırды bir başkası, “neler söylüyorsunuz, Lothario, o güzel kediyi, üstadımızın gözdesini mi öldüreceksiniz? Hem niye sessiz konuşuyorsunuz?”

Profesör aynı deminki gibi kısık sesle konuşmaya devam ederek benim her şeyi anladığımı, okuma yazma bildiğimi, Üstat Abraham'ın esrarengiz ve akıl almaz bir şekilde bana bilim öğrettiğini, kaniş Ponto'nun ortaya çıkardığına göre benim daha şimdiden yazar ve şair olduğumu ve bütün bunların Üstat Abraham için muhteşem alim ve şairlerle alay etmekten başka işe yaramayacağını açıkladı.

Lothario öfkesini bastırarak, “Ah,” dedi, “ah, olacakları gö-

rüyorum, zaten grandükün bütün güvenini kazanmış olan Üstat Abraham bu uğursuz kediyle dilediği her şeyi kabul ettirecek. Bu canavar hayvan üniversitede hoca olacak, doktor payesi alacak, en son da estetik profesörü olup Eshilos, Corneille, Shakespeare hakkında ders verecek! Aklımı yitireceğim! Bağırsaklarımı deşecek bu kedi, pençeleri de felaket zaten!”

Herkes estetik profesörü Lothario bunları söylerken derin bir hayrete kapıldı. Biri, kedilerin okuma yazma bilmesinin tamamen imkânsız olduğunu söyledi, zira bütün bilimlerdeki bu unsurlar, ancak insanların muktedir olduğu becerilerin yanı sıra yeterince düşünebilmeyi, akıl denebilecek şeyi gerektiriyordu; akla da sıradan hayvanları bırakın, yaratılış şaheseri insan da bile her zaman rastlanmıyordu!

Başka biri, sepetimden gördüğüm kadarıyla çok ciddi bir adam, “Azizim,” diye lafa girdi, “azizim, sıradan hayvan dediğiniz nedir? Sıradan hayvan diye bir şey yoktur. Çoğu zaman sessiz sakın tefekküre dalmışken eşeklere ve diğer faydalı hayvanlara karşı derin bir saygı duyarım. Tabiatı müsait hoş bir evcil hayvana okuma yazma niye öğretilmesin, hatta böyle bir hayvancık neden alim ve şair mertebesine yükselmesin, kavrayamıyorum. Bu kadar emsalsiz bir şey mi bu? Faydacı otantizmlle dolu en iyi tarihî kaynak *Binbir Gece Masalları*’ndan alıntı yapmayacağım, size, azizim, yalnızca çizmeliyi kediye, her tarafından asalet, sivri zekâ ve derin bilgi akan o kediye hatırlatmak istiyorum.”

İçimden belirgin bir sesin söylediğine göre kıymetli atalarımın olan bir kedinin övülmesine çok sevinince iki-üç defa oldukça şiddetli bir şekilde hapsirmaktan alıkoyamadım kendimi. Konuşan adam durdu, hepsi ürkmüş halde sepetimden tırafa baktı.

Demin konuşan ciddi adam nihayet, “*Contentement, mon cher!*”,⁹ deyip devam etti: “Yanılmıyorsam, demin size kedinin şiir ve bilimle uğraştığını söyleyen Ponto diye bir kanişten bahsediyordunuz, değerli profesör. Bu da bana Cervantes’in son derece müthiş ‘Berganza’sını düşündürttü; başına gelen en yeni

9 (Fr.) Memnun oldum, azizim.

olaylar yeni sayılacak, pek tuhaf bir kitapta anlatılıyor. Bu köpek de hayvanların tabiatı ve eğitilebilirliğine dair belirgin bir örnek sunuyor.”

“Ama,” diye sözü aldı diğeri, “ama kıymetli, sevgili dostum, şu verdiğiniz örneklerle bakın. Berganza adlı köpekten bahsedene, roman yazarı olduğu bilinen Cervantes’tir, çizmeli kedi hikâyesi de çocuk masalından ibaret, şüphesiz Bay Tieck bu masalı bizlere büyük bir canlılıkla sunmuş, insanın neredeyse delilik edip buna inanacağı geliyor. Yani sanki ciddi tabiat araştırmacısı ve psikologlarmış gibi alıntıladığınız iki kişi yazardır, yazarlar kafalarında bir şeyler kurup anlatan tam birer hayalperesttirler. Ama söyleyin, nasıl sizin gibi akıllı bir adam aklın mantığın almadığı bir şeyi ispatlamak için yazarları mesnet gösterebilir? Lothario estetik profesörü, mesleği icabı ara sıra biraz haddini aşmasından bir şey çıkmaz ama siz...”

“Durun bakalım,” dedi ciddi olanı, “durun bakalım, sevgili dostum, heyecana kapılmayınız. İyice bir düşünün, mucizevi, inanılmaz şeylerden bahsedildiğinde insan gayet tabii yazarları alıntılatabilir, zira basit araştırmacılar bunlardan hiç mi hiç anlamaz. Evet, mucizevi şeyler biçime sokulup salt bilim diye sunulacak olursa tecrübelere dayanan bir kuralın delili en iyi, sözlerine güvenilen meşhur edebiyat yazarlarından alınabilir. Size şu örneği vereyim, kendiniz de okumuş bir hekim olduğunuzdan bundan memnun kalacaksınız... Evet! Ne diyordum, meşhur bir hekim örneği vereyim, bu hekim hayvani manyetizmayı bilimle açıklarken dünyanın ruhuyla bağlantımızı, mucizevi bir sezgi yeteneğinin varlığını inkâr edilemez biçimde ortaya koymak için Schiller’i ve onun Wallenstein kişisini alıntılar, Wallenstein der ki: ‘İnsan hayatında bazı anlar vardır’ ve ‘Böyle sesler vardır – buna ne şüphe’ ve sair söyledikleri. O trajedi de bunları kendiniz de okuyabilirsiniz.”

“Daha neler!” diye karşılık verdi doktor, “Konudan sapıyorsunuz, manyetizmaya giriyorsunuz; manyetizmacının emrindeki bütün mucizeler gibi manyetizmanın yetenekli kediler için de akıl hocası olabileceğini iddia etmeye kalkabilirsiniz.”

“Şey,” dedi ciddi olanı, “manyetizmanın hayvanlara nasıl te-

sir ettiğini kim bilir. Sizin de birazdan ikna olacağınıza göre, elektrik aurasını zaten içinde taşıyan kediler...”

Birden, üzerinde yapılan benzer deneylerden fazlasıyla yakı-
nan Mina’yı düşünerek öyle şiddetli korktum ki yüksek sesli
bir miyav koyuverdim!

Profesör korku içinde, “Cehenneme yemin olsun,” diye ba-
ğırdı, “cehenneme ve bütün dehşetine yemin olsun ki, bu lanet
kedi bizi duyuyor, anlıyor; cesaretimi topladım... bu ellerle bo-
ğacağım onu.”

“Aklınız başınızda değil,” dedi ciddi olanı, “aklınız gerçekten
başınızda değil, profesör. Daha şimdiden içimin bu kadar ısın-
dığı bu kediye, onunla yakından tanışma mutluluğuna da eriş-
memişken, en ufak zarar vermenize müsaade etmem. Neredey-
se şiir yazdığı için onu kışkandığınızı düşüneneğim? Bu ufak
gri adam asla estetik profesörü olmayacak, o konuda bir sakin-
leşin. Suistimal arttığı için artık eşeklerin profesör yapılmaya-
cağı kadim akademi kurallarında gayet anlaşılır yazmıyor mu
ve bu düzenleme bütün cins ve türden hayvanlara da, yani ke-
dilere de teşmil edilemez mi?”

“Olabilir,” dedi profesör fütur getirerek, “olabilir, belki ke-
diler asla üniversite hocası da olmayacak, estetik profesörü de
olamayacak; ama er veya geç yazar olarak ortalığa çıkacak, yeni
olduğu için de yayıncı ve okur bulacak, telif ücretlerini de eli-
mizden kapacak.”

“Bence,” diye karşılık verdi ciddi olanı, “birçoklarının gü-
cüne kudretine bakmadan tepinip durduğu bir yola bu iyi ke-
di, üstadımızın bu sevimli gözdesi neden ayak basamasın, bu-
nun için sebep göremiyorum. Burada gözetilecek tek tedbir siv-
ri pençelerini kestirmeye zorlanması olabilirdi, yazar olunca bi-
zi asla yaralamayacağından emin olmak için hemen yapabilece-
ğimiz tek şey de bu olabilir belki.”

Herkes ayağa kalktı. Estetikçi makası kaptı.

Ne durumda olduğumu düşünebilirsiniz, bana layık gördük-
leri namus lekesine karşı aslanlar gibi dövüşecek, yanıma yak-
laşacak ilk kişiye ebediyen kalacak bir işaret koyacaktım; sepet
açılır açılmaz atlamaya hazırlandım.

O an Üstat Abraham içeri girdi, neredeyse çaresizliğe dönecek korkum geçmişti. Sepeti açtı, hâlâ kendimde değildim, bir hamlede dışarı fırlayıp üstadın yanından hızla geçerek sobanın altına girdim.

Üstat orada mahcup mahcup dikilen ve vicdan azabıyla verecek cevap bulamayan diğerlerine şüpheyle bakarak, “Bu ke-diye ne oldu?” dedi.

Hapisteki durumum ne kadar tehlikeli de olsa profesörün muhtemel kariyerim hakkında söylediklerinden ötürü manevi bir haz hissettim, açık açık dile getirdiği kıskançlığı da beni son derece sevindirdi. Şimdiden doktor kepinin başımda durduğunu hissediyor, kendimi kürsüde görüyordum! Bilgiye aç gençliğin en sık geleceği dersler benim derslerim olmayacak mıydı? İyi ahlâklı tek bir genç, profesörün dersliğe köpek getirilmemesini rica etmesini şerre yorabilir miydi? Bütün kanişler Ponto kadar dost canlısı değil, hele uzun, sarkık kulaklı avcı milletine hiç güven olmaz, zira her yerde ırkımın en kültürlü kişileriyle maraza çıkarıp onları, hırlamak, tırmalamak, ısırarak vs. gibi öfkelerini en terbiyesiz şekilde ifadeye zorluyorlar.

Ne felaket olurdu eğer...

(Müs. *kâğ.*) ancak Kreisler’in Benzon’un yanında gördüğü kısa boylu, al yanaklı saraylı kadına. “Bana,” dedi prenses, “bana bir iyilik yapın, Nannette, aşağı inin de karanfil saplarını köşküme getirmelerini sağlayın, bir şey yapmayacak kadar uyusuktur bu çalışanlar.” Kız ayağa kalktı, gayet ciddi bir reverans yaptı ama sonra kafesi açılmış kuş misali odadan uçarcasına hızla çıktı.

Prensес Kreisler’e dönüp, “Ben,” dedi, “insanın çekinmeden tüm günahlarını anlatabileceği günah çıkartılan pedere benzettiğim hocamla yalnız kalmadım mı hiçbir şey yapamam. Ayrıca bizdeki şu katı teşrifattan, her yerde etrafımda saraylı kadınlarla, İspanya kraliçesi gibi korunmamdan usanacaksınız. En azından burada, şu güzel Sieghartshof’ta daha fazla özgürlük olmalı. Hükümdar babam sarayda olsa müzik çalışmalarımızdan da onun varlığından rahatsız olduğum kadar sıkılan Nan-

nette'yi dışarı yollayamazdım. Baştan başlayalım, bu defa daha iyi olacak.”

Ders verirken sabır taşına dönen Kreisler prensesin çalışmak istediği şarkıyı baştan aldı ama Hedwiga ne kadar gayret etse, Kreisler ne kadar yardım etmek istese, ritim ve seste şaşırıyor, hata üstüne hata yapıyordu, sonra da suratı kıpkırmızı kesilip ayağa sıçırıyor, pencerenin yanına gidip dışarı, parka bakıyordu. Kreisler prensesin içli içli ağladığını fark etmişti galiba, ilk dersinden, bütün bu olaydan biraz mahcup oldu. Prensesi rahatsız ediyor görünen, müzikten anlamayan düşmanca ruhun yine müzikle dizginlenip dizginlemeyeceğini denemekten başka ne yapabiliirdi ki? O yüzden türlü türlü güzel melodiler çalıyor, en meşhur favori şarkıları kontrpuanı değiştirerek ve kloraturla süsleyerek çeşnilendiriyor, nihayet kendi bile piyanoyu nasıl bu kadar zarif çalabildiğine şaşırıyor ve prensesi de aryasını da saygısız sabırsızlığını da unutuyordu. Prensес arkasını dönmeden, “Şu Geierstein Dağı ışıldayan akşam güneşinde ne de muhteşem duruyor,” dedi.

Kreisler o sıra bir kakofoniye takılmıştı, elbette bunu çözmesi gerekiyordu, onun için de prensesle birlikte Geierstein'ı da akşam güneşini de hayranlıkla seyredemiyordu. Hedwiga deminkinden daha sesli ve güçlü, “Şu dünyada Sieghartshofumuzdan daha cazibeli bir mekân var mı,” dedi.

Adamakıllı bir bitiş akoru çaldıktan sonra Kreisler şimdi, sohbet çağrısına kulak vererek pencereye doğru prensesin yanına gitmek zorunda kaldı.

“Sahiden de,” dedi orkestra şefi, “sahiden de, prenses hazretleri, park muhteşem, hele de şu ağaçların yapraklarının yeşil olmasına bayılıyorum, bütün ağaçlarda, çalılarda ve otlarda da hayranlık duyup baş tacı ettiğim ve yine dört bir yan yeşerdiği için her bahar yüce Tanrı'ya şükranda bulunduğum şey de budur, ya etraf kızarsaydı, bu nerede olsa kusurlu görünürdü, böyle bir şey Claude Lorrain veya Berghem, hatta çayırlarını yeşil yeşil pudralayan Hackert gibi en iyi manzaraların bile hiçbir tarafında görülmez.”

Kreisler konuşmaya devam edecekti ama pencerenin kena-

rına takılmış küçük aynada prensesin ceset gibi, tuhaf yıldınlıktaki çehresini görünce içini donduran ürpertiden ötürü sesini kesti.

Prenses nihayet arkasını dönmeden, dışarı bakmaya devam ederek, en derin bir hüznün dokunaklı sesiyle konuşmak suretiyle suskunluğu bozdu: “Kreisler, kadere bakın ki her yerde karşınıza garip kuruntuların pençesinde, asabi, hatta çocuksu bir şekilde çıkıyor, keskin mizahınızı üstümde uygulamanız için size malzeme sunuyorum. Sizi görünce şiddetli ateş halinde sinir nöbetlerine benzeyen bir duruma düşmemin sebebi ni açıklamamın vakti artık geldi. Her şeyi öğreneceksiniz. Açık bir itiraf yüreğime su serpecek ve sizi görmeyi, yanınızda olmayı benim için dayanılır hale getirecektir. Size ilk defa şu parkta rastladığımda, şahsınız, bütün davranışınız içimi derin bir dehşetle doldurdu, neden, ben de bilmiyorum! Aniden içimde bütün korkunçluğuyla depreşen ve sonraları tuhaf bir rüyada surete bürünen bir çocukluk hatırasıydı bu. Muhteşem bir yeteneği olduğu için babamla annemin çokça saydığı Ettlinger adında bir ressam vardı sarayda. Galeride onun elinden çıkmış harika tablolar bulabilirsiniz, hepsinde de şu veya bu şekilde tarihî bir gruba yerleştirilmiş annemi, hükümdarın karısını göreceksiniz. Bütün sanat erbabının hayranlığını en çok uyandıran en güzel tablo ise hükümdarın odasında asılıdır. Hükümdarın karısını gençliğinin zirvesindeyken, bir defa bile karşısına oturmadiğı halde sanki aynadaki yansımasından çalmış kadar benzer çizdiği bir portredir bu. Sarayda kendisine ön ismiyle Leonhard denen bu ressam mülayim, iyi bir insanmış. Daha üç yaşına basmış bir çocuk kalbimin sunabildiğı bütün sevgiyi ona yöneltmiştim, yanımdan hiç ayrılmasın istiyordum. Yorulmadan bıkmadan benimle oyun oynuyor, bana küçük renkli resimler çiziyor, kâğıttan türlü şekiller çıkarıyordu. Birdenbire, galiba bir yıl geçtikten sonra, ortadan kayboldu. Bana ilk terbiyemi veren kadın, gözlerinde yaşlar, Bay Leonhard'ın öldüğünü söyledi bana. Teselli bulamıyordum, artık Leonhard'ın benimle oynadığı odada kalmak istemiyordum. Ne zaman elimden gelse mürebbim olan odacıdan kaçıp sarayda koşturuyor, bağıra ba-

ğıra Leonhard diye sesleniyordum. Çünkü hâlâ onun gerçekten ölmediğini, sarayda bir yerlerde saklandığını sanıyordum. Böylece bir akşam, mürebbim yalnızca bir anlığına uzaklaşınca, prensesi görmek için odadan usulca çıktım. Bay Leonhard'ın nerede olduğunu bana söyleyecek, beni onunla kavuşturacaktı. Koridorun kapıları açık duruyordu, böylelikle ana merdivenlere ulaştım, merdivenleri çıkınca yukarıda, açık duran ilk odaya rastgele daldım. Etrafıma bakınırken hükümdarın karısının odasına gittiğini sandığım ve çalmak üzere olduğum kapı pat diye açılıp elbisesi yırtık pırtık, saçları darmadağın bir adam içeri girdi. Leonhard'dı bu, bana korkunç parıltılı gözlerle dik dik bakıyordu. Çehresi solmuş, çökmüş, tanınmaz hale gelmişti. 'Ah, Bay Leonhard,' dedim, 'bu halin ne, neden bu kadar soldun, neden gözlerin alev alev, neden bana öyle dik dik bakıyorsun? Korkuyorum senden! Yine eskisi gibi olsana, bana güzel renkli resimler çizsene!' O an Leonhard pis bir kahkahayla üzerime atladı, vücudunu sarmalayan bir zincir şangırdadı. Leonhard yere çöktü, boğuk bir sesle dedi ki: 'Ha ha, küçük prenses renkli resimler ha? Evet, şimdi resim yaparım işte, şimdi sana bir resim yapacağım ve güzel anneni çizeceğim! güzel bir annen var senin, değil mi? Ama ondan rica et de beni bir daha eski halime dönüştürmesin. Leonhard Ettlinger denen o sefil insan olmak istemiyorum, çoktan öldü o. Kızıl akbabayım ben, renkli kıvılcımlar yedim mi resim çizebilirim! Evet, cila niyetine sıcak kalp kanı içersem resim çizebilirim, senin kalbindeki kana ihtiyacım var, küçük prenses!' Derken beni yakaladı, kendine çekti, boğazımı açtı, sanki elinde küçük bir bıçak görmüştüm. Korkudan etrafı inleyen bir çığlık basmamla uşaklar içeri dalıp delinin üstüne atıldılar. Deliyse onları bir dev kuvvetiyle yere serdi. Ama o an merdivenden yukarı şangır şungur sesler geldi, iri ve güçlü bir adam, 'Tanrım, elimden kaçtı! Tanrım, bela şey! Beklesene, cehennemlik seni!' diye bağırarak içeri daldı. Deli bu adamı görür görmez sanki dizlerinin dermanı çekilmiş gibi hüngür hüngür ağlayarak yere devrildi. Adamın yanında getirdiği zincire vurdular, sonra da zincirlenmiş vahşi hayvanlar gibi dehşet verici sesler çıkarırken dışarı götürdüler onu.

Bu dehşet verici sahnenin dört yaşındaki bir çocuğu nasıl şoke etmiş olacağını hayal edebilirsiniz. Beni avutmaya, deli ne demek, anlatmaya çalışıyorlardı. Tam olarak anlamasam da içimi, bugün bile delinin birine rastlasam, hatta daimi, kesintisiz bir ölüm azabına benzeyen o korkunç durumu sadece düşünsem bile geri dönen derin, isimsiz bir ürperti sarar. Siz, Kreisler, kardeşiymiş gibi benziyorsunuz o talihsiz. Çoğu zaman tuhaf diyesim gelen bakışlarınız bana aynı Leonhard'ı hatırlatıyor, sizi ilk gördüğümde beni şaşkına çeviren, yanınızdayken beni hâlâ huzursuz eden, korkutan da budur işte!”

Kreisler derinden sarsılmış, tek kelime etmeye mecalsiz, öylece duruyordu. Ezelden beridir deliliğin içinde, kendisini av kokusu alan yırtıcı bir hayvan misali pusuda beklediği ve apansızın onu paramparça edeceği gibi bir sabit fikri vardı; prensesin, kendisini görünce kapıldığı ürpertiyle kendinden korktu, çılgınlık halinde prensesi öldürmek isteyeninin kendisi olduğu gibi ürkütücü bir düşünceyle boğuşuyordu.

Birkaç saniye sustuktan sonra prenses devam etti: “Talihsiz Leonhard gizliden gizliye annemi seviyordu, başlı başına delilik olan bu aşk sonunda öfke ve çılgınlığa döndü.”

Kreisler, içindeki fırtına dinince yaptığı üzere gayet yumuşak ve mülayim, “Demek,” dedi, “demek Leonhard'ın gönlünde sanatçı aşkı doğmamış.”

Prenses hızla arkasını dönerek, “Bu da ne demek, Kreisler?” diye sordu.

Kreisler hafifçe gülümseyerek, “Vaktiyle,” diye karşılık verdi, “vaktiyle hayli eğlenceli bir tiyatro oyununda şakacı bir uşağın oyuncular, ‘Siz ey iyi insanlar ve kötü müzisyenler,’ diye şereflendirdiğini duyunca, dünyanın hâkimi gibi bütün insanlığı bir çırpıda iki farklı sürüye ayırdım, bunlardan biri ya kötü müzisyen olan veya hiç müzikten anlamayan iyi insanlardan, diğeryse gerçek müzisyenlerden ibaretti. Fakat kimse lanete uğramayacak, başka şekillerde de olsa herkes rahmet görecekti. İyi insanlar kolaylıkla bir çift güzel göze âşık olur, çehresinde bu gözlerin ışıldadığı o latif kişiye kollarını uzatır, bu şirin kadını gitgide daralarak en sonunda sevgi-

lilerin parmağına taktıkları bir alyans kadar ufalan çemberlere tıkarlar, *pars pro toto*¹⁰ –biraz Latince anlıyorsunuzdur herhalde, prenses hazretleri– ne diyordum, *pars pro toto* olarak, aşk hapsine aldıkları kişiyi evlilik hapisanesine götürmek için bağladıkları zincirin bir halkası gibi. Bu sırada da, ‘Aman Tanrım’ veya ‘aman ya rabbi!’ yahut astronomiye bağlıysalar, ‘ey yıldızlar!’ ya da putperestliğe meyillilerse ‘ey Tanrılar, bu kadının benim, bu bütün özlem dolu ümitlerimi gerçekleştiren güzeller güzeli kadın!’ derler. Yani iyi insanlar müzisyenleri gü-rültüyle taklit etmeye çalışırlar, ama nafile, çünkü müzisyenlerin aşkı bambaşka bir meseledir. Müzisyen dediğimiz kimselerin gözlerini örten peçenin görünmez eller tarafından aniden çekildiği vakidir, müzisyenler yeryüzünde dolaşarak, tatlı, akıl almaz bir bilmece olan ve sessiz sedasız gönüllerinde duran melek suretliyi görürler. İnsanın içinde filizlenen hayatın bütün heyecanı, bütün tarifsiz hazları, yıkıcı alevlerle mahvetmeden sadece ısıldayan ve ısıtan saf ilahi ateşle kıvılcımlanır ve ruh binlerce antenini hararetle bir isteyişle uzatıp, gördüğü kadını ağına alır, o kadına sahip olur, ama asla sahibi değildir, zira özlem ebedi bir susuzlukla süregider! Sanatçının ruhundan şarkı, resim, şiir olarak parıldayan, muhteşem kadın, hayat bulmuş sezgi işte bunun ta kendisidir! Ah, hanımefendi, inanın bana, emin olun, bedenindeki kollar ve kollarındaki ellerle şöyle böyle müzik yapan gerçek müzisyenler kalemle olsun, fırçayla veya başka bir şeyle olsun, gerçekte hakiki sevgiliye, uçlarında uygun bir edayla bir alyansı tutup, tapındıkları kadının küçük parmağına takabilecekleri ne el ne parmak bulunan ruhani antenlerden başka bir şey uzatmazlar; bu yüzden adi birleşme diye bir şeyden endişelenmeye gerek yoktur; sanatçının gönlünde yaşayan sevgili prensmiş, fırıncı kızymış, baykuş gibi olmadığı müddetçe bunun önemi yok gibidir. Bahsettiğimiz bu müzisyenler âşık oldular mı ilahi coşkuyla muhteşem eserler verirler ve ne sefalet içinde ve remden ölürler ne de çıldırırlar. Bu yüzden Bay Leonhard Ett-

10 Bütünün parçasını bütünün yerine koyan hitabet unsuru, mesela bir çatı altında, bir evde – ç.n.

linger'e çıldırmış olmasını hiç yakıştıramadım; hükümdarın karısını gerçek müzisyenlerin tavrıyla, hiç zarar görmeden istediği gibi sevebilirdi!"

Orkestra şefinin yakaladığı mizahi tını, prensesin kulağına uğramadı, ya işitilmemişlerdi veya orkestra şefinin dokunduğu ve gerdirilince kadın gönlünde diğer tellerden daha kuvvetli titreşecek telin yankısı bunların sesini bastırmıştı.

Prensес koltuğa çöküp düşüncelere dalmış gibi başını ellerine dayayarak, "Sanatçının aşkı," dedi, "sanatçının aşkıymış! Böyle sevilmekmiş! Ah, cennette görülecek harika bir rüya bu ama yalnızca bir rüya, boş bir rüya."

"Galiba," diye sözü aldı Kreisler, "galiba siz, hanımefendi, pek rüyalardan yana değilsiniz; fakat yalnızca vücudumuzda kelebek kanatlarının çıktığı, böylelikle en dar ve sağlam zindanlardan kaçmak için rengârenk, pırıl pırıl göklere yükselebildiğimiz rüyalardır bunlar. Nihayetinde her insanda doğuştan uçma merakı vardır, ben de geceleyin hem balon hem yolcu olarak yükselebilmek için akşam geç vakitlerde midelerini işe yarar bir yakıt olan şampanyayla dolduran ciddi, şerefli insanlar tanırım."

Prensес öncekinden de heyecanla, "Bu kadar sevildiğini bilmek," diye tekrarladı.

Prensес susunca Kreisler, "Sanatçının," dedi, "tarif etmeye çalıştığım, sanatçının aşkına gelince, hanımefendi, muhakkak sizin gözünüzde hâlâ müzisyen olan ve iyi insanlar gibi sevmek isterken akli birazcık sallantıya uğrayan Bay Leonhard Ettlinger'in kötü örneği duruyordur, ama kastettiğim şu ki, tam da bu yüzden Bay Leonhard gerçek bir müzisyen değildi. Gerçek müzisyenler seçtikleri kadını kalplerinde taşırlar ve onun şerefine şarkı söylemek, şiir yazmak ve resim çizmekten başka şey istemezler, nezaket bakımından da zarif şövalyelere benzer, hatta masumiyetleri yönünden onlara yeğ tutulurlar, zira ellerine devler veya ejderhalar geçmedi mi kalplerindeki kadına şirin görünmek için kana susamış halde en saygın kimseleri yere seren şövalyeler gibi davranmaz bunlar!"

Prensес rüyadan uyanır gibi, "Hayır," diye bağırdı, "hayır, er-

keğın göğsünde bu kadar saf bir Vesta¹¹ ateşinin tutuşması imkânsızdır! Erkeğin aşkı kadını mahveden, kendisini de memnun etmeyen bir zafer kutlamak için kullandığı hain bir silah-tan başka nedir ki?”

Kreisler on yedi, on sekizindeki bir prensesin bu garip düşüncelerine hayli şaşırırmaktaydı ki kapı açılıp Prens Ignatius içeri girdi.

Orkestra şefi her sesin kendine has karakterine sadık kalması gereken iyi düzenlenmiş bir düetle kıyasladığı bir sohbeti bitirdiğine mutluydu. İddiasına göre prenses hüzünlü *adagio*'da ısrar edip sadece ara sıra bir *mordan*, bir *praltriler*¹² basarken, kendisi harika bir *buffo* ve çok komik bir şarkıcı olarak bir sürü kısa notayla konuşur gibi araya girmişti, öyle ki bütün parça için gerçek bir beste ve icra şaheseri denebileceği için prensesi ve kendisini localardan veya uygun bir koltuktan dinlemekten başka hiçbir şey arzulamıyordu.

Değdiğimiz gibi, Prens Ignatius elinde kırık bir fincanla, hıçkırıkla hıçkırıkla ağlayarak içeri girdi.

Yirmilerine basmış olmasına rağmen prensin hâlâ çocukluk yıllarının en sevdiği oyunlarından ayrılmadığını belirtmek şarttır. Prens özellikle de güzel fincanları seviyordu, bunlarla saatlerce oynuyor, fincanları sıra sıra masaya diziyo ve bu sıraları bir böyle bir öbür türlü düzenliyor, derken kâh sarı fincan kırmızının yanına kâh yeşili kırmızının yanına geliyordu. Oyun sırasında mutlu mesut bir çocuk gibi içten ve samimi seviyordu.

Şimdi yakındığı derdiyse küçük Pug cinsi köpeğin kaşla göz arasında masaya zıplayıp fincanlardan en güzelini yere atmış olmasıydı.

Prens Paris'ten en son moda bir fincan getirteceğine söz verdi. Prens de razı oldu ve içtenlikle gülümsedi. Orkestra şefini ancak fark etmiş görünüyordu. Ona doğru dönüp onda da güzel fincanlar var mı, diye sordu. Kreisler buna ne cevap ve-

11 Roma mitolojisinde ocakbaşı ilahesi – ç.n.

12 Klasik batı müziğinde ağır, yavaş. Mordan ve praltriler ise besteyi süsleme şekilleri – ç.n.

rileceğini biliyordu, Üstat Abraham'dan öğrenmişti. Asla beyefendi gibi güzel fincanları olmadığını ve buna beyefendinin harcadığı kadar para ayırmasının imkânsız olduğunu belirtti.

Ignaz keyfi iyice yerine gelerek, “Bakın işte,” diye karşılık verdi, “bakın işte, ben prensim, onun için de istediğim kadar güzel fincanım olabilir ama sizin olamaz, çünkü siz prens değilsiniz, zira ben bir defa prens olduğum için güzel fincanlar...” fincanlar ve prensler, prensler ve fincanlar gitgide giriftleşen laflarla birbirine girdi, Ignatius konuşurken gülüp oynuyor, zevkten dört köşe olup el şaklatıyordu! Hedwiga kızarak gözlerini eğdi, embesil kardeşinden utanıyor, haklı olarak Kreisler'in alay etmesinden korkuyordu, prensin çocuksuluğu Kreisler'de gerçek bir delilik hali olarak teselli veremeyecek, olsa olsa içinde bulundukları anın gerilimini artıracak bir merhamet uyandırıyor sadece. Zavallıyı şu fincan derdinden uzaklaştırmak için prenses kardeşinden, süslü bir gömme dolaba dizilmiş küçük kütüphaneyi düzene sokmasını rica etti. Prens neşelenip şen kahkahalar atarak derhal güzel ciltli kitapları çıkarmaya ve onları özenle boy boy dizerek, yaldızlı şeritleri dışarı bakacak şekilde parlak bir sıraya sokmaya koyuldu, bu işe son derece sevinmişti.

Bayan Nannette içeri dalıp yüksek sesle dedi ki: “Hükümdar, hükümdar prensle birlikte geliyor!”

“Aman Tanrım,” dedi prenses, “tuvaletim, hakikaten, Kreisler, saatlerdir gevezelik ediyoruz, bunu hiç düşünmedik. Kendimi tamamen unutmuşum! Kendimi, hükümdarı ve prensi.” Nanette'yle yan odaya geçti. Prens Ignaz dikkatini dağıtmadan yaptığı işe devam ediyordu.

Hükümdarın saray arabası gelmişti bile; Kreisler aşağıda, büyük merdivenlerde durduğu sırada resmî üniformalı iki yaya nefer, cephane arabasından inmekteydi. Fakat bunların ayrıntılarıyla açıklanması lazım.

Hükümdar Irenäus eski âdetlerden vazgeçmiyordu; ayağına çabuk, rengârenk ceketli bir soytarının kovalanan hayvan gibi atların önünde koşturmasının gerekli olmadığı bir zamanda, bütün silahlarla kuşanmış uşaklarının arasında iki yaya ne-

fer de bulunduruyordu; bunlar ileri yaşlarda terbiyeli ve hoş görünümlü kimselerdi, iyi beslenirlerdi, yalnızca bazen sürekli oturdukları için karın ağrısı çekerlerdi. Zira hükümdar hiçbir uşağın tazı veya eğlenceli başka bir köpek cinsi gibi koşturmasını beklemeyecek kadar insancıldı; ne var ki adabın gereğine uymak için, hükümdar resmî arabayla geliyorsa, iki yaya neferin uygun bir cephane arabasıyla ve ön tarafta gitmesi ve mesela birkaç meraklının toplandığı münasip yerlerde gerçekten koşarmış gibi bacaklarını oynatması lazımdı. Bunu izlemek çok zevkliydi.

Dediğimiz gibi, yaya neferler az önce arabadan inmişti, odacılar cümle kapısına gittiler, peşlerinden de Hükümdar İrenäus geliyordu, yan tarafında duruşu heybetli, genç bir adam yürüyordu, üstünde Napoli muhafız alayının zengin üniforması, göğsünde yıldızlar ve haçlar vardı. Hükümdar Kreisler'i görünce, "*Je vous salue, Monsieur de Krösel*,"¹³ dedi. Resmî seremonilerde Fransızca konuşunca Kreisler yerine Krösel der, hiçbir Almanca ismi tam hatırlayamazdı. Yabancı genç prens ... zira majestelerinin prensle geldiğini söylediğinde Bayan Nannette herhalde bu genç, heybetli adamı kastetmişti; geçerken göz ucuyla Kreisler'e bakıp başını salladı, Kreisler'in en kibar kimselerde bile hiç hazmedemediği bir selamlama tarzıydı bu. Bu yüzden öyle gülünç bir tavırla ta yerlere kadar eğildi ki, Kreisler'i zaten tam muzip adamın biri ve ne söylese yahut yapsa şaka diye gören şişman saray nazırı biraz kıkırdamaktan kendini alamadı. Genç prens koyu renk gözlerinden Kreisler'e kızgın bir bakış fırlatıp dişlerinin arasından, "Ödle," diye mırıldandı, sonra da hızlı adımlarla yumuşak bir vakarla kendisine bakan hükümdarın peşinden yürüdü. Kreisler kahkahalarla saray nazırına, "Bir İtalyan muhafızına göre," diye seslendi, "beyefendi hazretleri düzgün Almanca konuşuyor, ekselans, lütfen ona söyleyiniz, bunun karşılığında ona en seçkin bir Napolilikle hizmet edeceğim ve terbiyeli bir Roman, hele de Gozzi'nin maskesiyle adi bir Venedikli gibi olmayacak, kısacası kimseyi aldatmayacağım. Ona söyleyiniz, ekselansları..." Ama ekselans-

13 (Fr.) Sizi selamlıyorum Mösyö Krösel.

ları direnmek ve kulaklarını tıkamak için omuzlarını iyice yukarı kaldırarak merdiveni çıkmaya başlamıştı bile.

Kreisler'in Sieghartshof'a giderken prens arabası durdu, yaşlı avcı kapıyı açıp ne emir buyurduğunu sordu. Fakat o sırada bir mutfak yamağı, "Ah, ne talihsizlik! Ah, ne felaket!" diye ağlayıp sızlanarak oradan geçti. "Ne oldu?" diye arkasından seslendi Kreisler. Mutfak yamağı daha da şiddetli ağlayarak, "Ah, talihsizlik," diye karşılık verdi, "aşçıbaşı içeride çaresizlik ve büyük bir öfkeyle durmuş, yahni bıçağını kendine saplamak istiyor, çünkü beyefendi hazretleri ansızın yemeğin hazırlanmasını emretti, aşçıdaysa İtalyan salatası için midye yok. Almak için bizzat şehre gitmek istiyor, ahırcıbaşı da beyefendi hazretlerinden emir gelmediği için atları hazırlamayı reddediyor." "Çaresi var," dedi Kreisler, "aşçıbaşı bey bu arabaya binip Sieghartsweiler'deki en güzel midyeleri tedarik etsin, ben de şehre yürüyerek giderim." Bunları söyleyip parka koşturdu.

Gözlerine yaşlar dolan ihtiyar avcı arkasından, "Büyük ruh, asil mizaç, göz alıcı bir beyefendi!" diye bağırdı.

Uzaktaki dağlar akşam kızılığının alevlerine bürünmüş, altın ışıltılı aksi, uğultularla esmeye başlayan akşam rüzgârı peşindeymiş gibi çayırılığın üstünden, ağaçların ve fundalıkların arasından kayıp geçiyordu.

Kreisler, gölün geniş bir kolu üzerinden balıkçı kulübesine götüren köprüünün ortasında durdu ve harika ağaç öbekleri, ağaçların üstünde yükselen ve beyaz beyaz parıldayan viranelerini tepesinde tuhaf bir taç gibi taşıyan Geierstein Dağı'yla birlikte parkın büyüğü bir ışıltı içinde yansıdığı suya baktı. Blanche ismini verdikleri evcil kuğu, güzel boynunu gururla kaldırmış, harika kanatlarıyla sıyrılar çıkarak gölün üstünde yüzüyordu. Kreisler iki kolunu iyice açarak yüksek sesle, "Blanche, Blanche," diye seslendi, "en güzel şarkını söyle, sakın sonra ölürüm sanma! Yalnızca şarkı söyleyerek kapanabilirsin göğsüme, o zaman en muhteşem seslerin benim olur, sen okşayan dalgaların üstünde aşk ve hayatla süzölmeye devam ederken yalnızca ben batırım hararetili bir özlem içinde!" Kendisini birden bu kadar duygulandıran şey neydi, bunu Kreisler'in kendi-

si de bilmiyordu, tırazana dayandı, gayri ihtiyari gözlerini kapadı. O sıra Julia'nın şarkı okuduğunu duydu ve adı konamayacak tatlı bir sızı yüreğini titretti.

Kara bulutlar geliyor, dağların ve ormanın üstüne siyah örtüler misali geniş gölgeler düşürüyordu. Boğuk bir gök gürültüsü çatırdadı, gece rüzgârı daha şiddetli uğulduyor, nehirler çağlıyor, aradan da uzaktan gelen org tınıları gibi hava arpının tek tük sesleri çalıyordu, gecenin kanatları ürkererek kalktı ve ciyaklayarak çalılığın arasından geçti.

Kreisler rüyadan uyandı ve sudaki karanlık suretini gördü. O an sanki çılgin ressam Ettlinger derinlerden kendisine bakıyormuş gibi geldi. "Hey!" diye seslendi aşağı, "Hey, orada mısın, ey sevgili ikizim, mert omuzdaşım? Dinle, dürüst delikanlı, haddini biraz aşmış, gururlu bir taşkınlıkla cila yerine hükümdarın kalbindeki kanı sarf etmek isteyen bir ressama göre yeterince düzgün görünüyorsun. Hani neredeyse delicesine işlerinle seçkin aileleri alaya aldığı sanacağım, iyi yürekli Ettlinger-ciğim! Sana ne kadar bakarsam sende o kadar çok zarif tavırlar fark ediyorum; konumuna veya sudaki durumuna gelince, hükümdarın karısına çok önemli mertebede bir adam olduğunu, seni hiç zahmete girmeden sevebileceğini temin edeceğim. Fakat omuzdaşım, hükümdarın karısının senin resmine benzemesini istersen o zaman saraydaki acemiye taklit edeceksin, o da portrelerini, portresini çizdiği kimselere vurduğu hünerli fırça darbeleriyle düzeltiyordu! Şimdi! Seni hak etmediğin halde cehenneme yolladıysalar, sana bir sürü havadisim var! Ey saygın tımarhane sömürgecisi, bil ki o zavallı çocukta, güzel Prenses Hedwiga'da açtığın yara hâlâ kapanmamış, öyle ki acıdan bazen türlü budalalıklar işliyor. Kalbine o kadar mı sert, o kadar mı acılı isabet ettirdin ki katil yaklaşınca nasıl cesetlerden kan akarsa senin maskeni görünce ondan da hâlâ sıcak kan fışkırıyor? Beni hayalet, hem de senin hayaletin sanmasını benden bilme, azizim. Adi bir hayalet değil de Orkestra Şefi Kreisler olduğumu ispatlamayı istese canım, o zaman da belli ki Kluge'ye göre gerçek deliliğin hoş bir türü olan paranoya, *fatuitas*,¹⁴ sto-

14 (Lat.) Budalalık.

liditas¹⁵ hastalığı çeken Prens Ignatius yoluma çıkıyor. Seninle ciddi ciddi konuşurken tavırlarımı taklit etme, ressam! Yine mi? Nezle olmayacağımı bilsem aşağı inip seni güzel bir patak-lardım. Hay şeytan alsın seni, rezil taklitçi!”

Kreisler oradan hızla uzaklaştı.

Artık zifiri karanlık çökmüştü, kara bulutların arasından şimşekler parlıyor, gök gürliyordu, yağmur da iri damlalarla yağmaya başlamıştı. Balıkçı kulübesinden göz kamaştıran, aydınlık bir ışık geliyordu, Kreisler çabucak bu ışığa yöneldi.

Kapının oralarda, ışığın parıltısında Kreisler kendi suretini, yanında yürüyen kendisinin tıpkısını gördü. Derin bir dehşete kapılan Kreisler eve dalıp ceset gibi bembeyaz kesilerek, nefes nefese koltuğa yığıldı.

Üstünde bir gazlı lambanın etrafa göz kamaştıran ışığını saçtığı küçük bir masada oturan Üstat Abraham büyük boy bir kitap okurken korkuyla irkildi, Kreisler’e yaklaşıp bağırdı: “Tanrı aşkına, neyiniz var, Johannes, akşamın bu vakti nereden böyle? Sizi bu kadar dehşete düşüren nedir!”

Kreisler zar zor kendini toplayıp boğuk bir sesle konuştu: “Tam olarak şu oldu, bizden iki tane var – yani ben ve gölden çıkıp beni buraya kadar takip eden ikizim. Merhamet edin, üstat, hançerinizi alın, şu adi herifi yere serin... adam çıldırmış, inanın bana, ikimizi de mahvedebilir. Dışarıdaki hava onun eseri. Havada ruhlar, geziniyor, koralleri insanın yüreğini hoplatıyor! Üstat, üstat, kuğuyu ayartın da buraya gelsin, şarkı söyleyin, benim söyleyecek halim kalmadı, çünkü diğer ben soğuk, beyaz ölü elini göğsüme koydu, kuğu şarkı söyleyince elini çekecek, yine göle girecektir.”

Üstat Abraham Kreisler’in daha fazla konuşmasına izin vermedi, ona nazik sözler söyledi, elinde tuttuğu ateşli İtalyan şarabından zorla birkaç kadeh içirdi, sonra da bütün bunların nasıl olduğunu peyderpey sordu.

Ama Kreisler tam lafını bitirmişti ki Üstat Abraham kahkahalar atarak konuştu: “Hayalperestlik içine işlemiş senin! Size parkta korkunç koraller çalan orgcuya gelince, bu orgcu uğul-

15 (Lat.) Geri zekâhlık.

dayarak esen, esince de hava arpının tellerini çaldığı gece rüzgârından başka bir şey değil. Evet, Kreisler, parkın ucundaki iki köşkün arasına gerilmiş hava arpını unutmuşsunuz. Gaz lambamın ışığında yanınızda yürüyen ikizinize gelince, kapıya çıkar çıkmaz benim ikizimin de ortaya çıkacağını, hatta içeri giren herkesin yanında kendisinin böyle bir *chevalier d'honneur*'e¹⁶ tahammül etmesi gerekeceğini size hemen ispatlamak isterim.”

Üstat Abraham kapıya çıktı, çıkmasıyla hemen ışıktaki ikinci bir Üstat Abraham görüldü yanında.

Kreisler gizli bir çukur aynanın oluşturduğu etkiyi fark edip, inandığı mucize fos çıkan kimseler gibi kızdı. Hayalet sandığı şeyin tabii açıklamasındansa en derin dehşet insanı daha fazla rahatlatır; insan bu dünyayla yetinmek istemez, kendisini ortaya çıkarmak için cisme ihtiyaç duymayan başka bir âlemi görmeyi arzular.

“Sizin şu tuhaf,” dedi Kreisler, “sizin şu tuhaf şaka takıntınızı bir türlü anlayamıyorum, üstat. Türlü acı malzemelerle becerikli bir aşçı gibi bir mucize hazırlıyor, hayal gücü, oburların midesi gibi boşalan insanların böylesi muzipliklerle şaşırtılması gerektiğini söylüyorsunuz. İnsanın içini daraltan böylesi lanet hokkabazlıkların aslında tabii yollardan işlediğini görmekten daha yavan bir şey yok.”

“Elbette! Elbette,” dedi Üstat Abraham, “yine de akli yerinde biri olarak dünyadaki hiçbir şeyin tabii yollardan işlemediğini bilmeniz lazım! Yoksa siz, kıymetli orkestra şefi, etkinin esrarengiz organizmadan yayılan nedeni sırf elimizdeki araçlarla belli bir etkiyi meydana getirebildiğimiz için mi açık seçik anlaşıyor sanıyorsunuz? Hokkabazlıklarına hep büyük saygı duymuşsunuzdur, halbuki en iyisini daha görmediniz.”

“Görünmez kızı kastediyorsunuz,” dedi Kreisler.

“Ta kendisi,” diye devam etti üstat, “işte o hünerim, fazlası da var... En sıradan, hesaplaması en kolay mekanizmanın çoğu zaman tabiatın esrarengiz mucizeleriyle irtibata geçip açıklanamayacak (bu kelimeyi de günlük anlamıyla kullanıyorum) etkiler doğurabileceğini sana ispatlardı.”

16 (Fr.) Onur şövalyesi.

“Hım,” dedi Kreisler, “bilindik ses teorisini kullanır, cihazı iyice saklamayı becerirseniz, elinizde de zeki, çevik biri varsa...”

Üstat Abraham gözlerinde yaşlar belirerek, “Ah Chiara!” diye bağırdı, “ah Chiara, benim tatlı, sevimli, çocuğum!”

İhtiyar ezelden beridir hüzünlü duygulara yer vermeyip böyle şeyleri dalga geçerek savuşturduğundan ötürü onun hiç böyle derinden duygulandığını görmemişti Kreisler.

“Chiara da nesi?” diye sordu orkestra şefi.

“Size bugün,” dedi üstat gülümseyerek, “size bugün yaşlı, sulu göz bir çıtkırıldım gibi görünmem galiba aptalca oldu ama ne yapalım ki yıldızlar, hayatımın kaç zamandır sakladığım bir ânı hakkında sizinle konuşmamı istemiş. Buraya gelin, Kreisler, şu büyük kitaba bakın, elimdeki en acayip şey bu, Severino adındaki bir hokkabazın mirası; ben de demin oturmuş muhteşem şeyler okuyor, kitapta resmedilmiş küçük Chiara’ya bakıyordum, o sıra siz, kendinizden başka biriyle içeri daldınız ve ben Chiara’nın, hayatımın baharında benim olan en güzel mucizesini hatırlamakla keyif sürerken siz sihrimi küçümsediniz!”

“Eh, anlatın da,” dedi Kreisler, “ben de sizinle ağlamaya başlayayım.”

“Vaktiyle,” diye başladı Üstat Abraham, “vaktiyle çok yakışıklı, genç ve kuvvetli bir adamken abartılı bir hırs ve büyük bir şöhret sevdasıyla Gönionesmühl’deki başkilisenin büyük orgu üstünde dermansız kalana kadar çalışmam çok da garip değil. Doktor dedi ki: ‘Kıymetli org imalatçısı, dağları tepeleri aşıp büyük yerlere gidin,’ ben de gittiğim her yerde mekanikçi diye görünüp millete en zarif hünerlerimi göstermek suretiyle eğlenerek doktorun dediğini yaptım. İşler hayli yolunda gitti ve bana çok para kazandırdı, ta ki hünerlerimle kabaca alay edip kendi yaptığı bazı hünerlerle, halk gibi benim de, onun şeytanla veya başka şerefli ruhlarla işbirliği içinde olduğuna inanmamı sağlayan Severino adlı o adama rastlayana dek. En çok dikkat çeken, dişi kahiniydi, sonraları görünmez kız adıyla meşhur olan hüneriydi bu. Odanın ortasında, tavandan çok ince ve berrak camdan bir küre sarkıyordu, küreden de görünmez varlığa yöneltilen sorular yumuşak bir rüzgâr gibi yaylıyordu. Bu

olayın anlaşılmaazlığının nedeni yalnızca bu fenomenin anlaşıl-
maz görünen tarafı değil, görünmez kızın insanın yüreğine iş-
leyen, içini saran sesi, cevaplarındaki isabet, hatta gerçek keha-
net vergisiydi. İte kaka adamın yanına gittim, mekanik hüner-
lerimden bahsettim durdum, o ise sizin yaptığınızdan farklı da
olsa bütün bildiklerimi küçümsüyor, evde kullanması için su
orgu yapmamda ısrar ediyordu, halbuki Göttingen meclis üye-
si Meister'in "De veterum Hydraulico" risalesinde de belirttiği gi-
bi, böyle bir su orgunun matah bir şey olmadığını, sadece Tan-
rı'ya şükür her yerde bedava bulunabilen bir parça havadan ta-
sarruf ettirdiğini ispatlıyordum ona. Nihayet Severino, görün-
meze yardımcı olmak için böyle bir enstrümanın yumuşak tı-
nılarına ihtiyaç duyduğunu öne sürdü, ne kendim kullanacağı-
ma, ne başkalarına anlatacağıma mukaddesata yemin edersem
sırrını bana anlatacaktı, gerçi hünerini taklit etmenin mümkün
olmadığına inanıyordu, şayet... Tam burada tıkanı, büyüğü es-
rimelerini kadınlara anlatırken bazen Cagliostro'nun yaptığı
gibi esrarengiz tatlılıkta bir yüz ifadesi takındı. Görünmez kı-
zı görmek hırsıyla dolarak su orgunu elimden geldiğince güzel
tamamlamaya söz verdim, o da bana güvenmeye, hatta çalış-
malarında gönüllü olarak yardım edince beni sevmeye başladı.
Bir gün tam Severino'ya gidecekken halk sokakta toplanmıştı.
Düzgün giyimli bir adamın baygın halde yere düştüğünü söyle-
diler bana. Kalabalığı yardım ve o sıra kaldırıp en yakın eve ta-
şıdıkları Severino'yu tanıdım. Yoldan geçen bir hekim onunla
ilgilendi. Çeşit çeşit ilaçlar kullanıldıktan sonra Severino derin
derin iç geçirerek gözlerini açtı. Kasılarak çatılan kaşlarının al-
tından bana dik dik bakan bakışları korkunçtu, gözlerinde kas-
vetli bir ateşle ecel mücadelesinin bütün korkuları yanıyordu.
Dudakları titriyordu, konuşmaya çalışıyor, konuşamıyordu.
Nihayet birkaç defa elini hızla yelek cebine vurdu. Elimi cebi-
ne sokup birkaç anahtar çıkardım: 'Bunlar evinizin anahtarları-
rı,' dedim, kafasını salladı, anahtarlardan birini gözüne tutarak,
'Bu,' diye devam ettim, 'bu beni hiç sokmak istemediğiniz oda-
nın anahtarı.' Yine başını salladı. Başka bir şeyler soracaktım ki
korkunç bir ıstırapla inlemeye ve oflamaya başladı, alnından

soğuk soğuk terler akıyordu, kollarını açtı, sanki bir şeyi kucaklıyormuş gibi bir daire halinde birleştirdi ve beni işaret etti: 'İstiyor ki,' dedi hekim, 'eşyalarını, aletlerini emniyete alın, belki de, ölürse, sizde kalsın?' Severino başını daha hızlı sallamaya başladı, nihayet, 'Corre!'¹⁷ deyip tekrar bayılarak düştü. Merak ve beklentiyle titreyerek çabucak Severino'nun evine gittim, esrarengiz görünmez kızın kilitli olduğunu sandığım odayı açtım, odayı bomboş bulunca çok şaşırdım. Odanın tek penceresi perdeyle sıkıca örtülmüştü, öyle ki ışık içeriyi ancak loşlaştırıyordu, kapının karşısındaki duvarda da büyük bir ayna asılıydı. Tesadüfen bu aynanın karşısına geçip de zayıf bir ışıktaki kendi suretimi görmemle bir garip oldum, sanki bir elektrik makinesinin izolasyonlu sandalyesinde oturuyordum. O an görünmez kızın sesi İtalyanca konuştu: 'Bugün olsun bana acıyın, baba! Beni o kadar gaddarca kırbaçlamayın, öldünüz nihayetinde!' Hızla odanın kapısını açtım, böylece içeriye ışık dolmuştu, ama tek bir canlı göremiyordum: 'İyi ki,' dedi o ses: 'iyi ki, baba, Bay Liscov'u yollamışsınız, ama o artık sizin beni kırbaçlamanıza izin vermeyecektir, mıknaatısı kırar, siz de onun sizi koyduğu mezardan bir daha çıkamazsınız, istediğiniz kadar karşı koyun, siz artık bir ölüsünüz ve hayatla işiniz yok.'

Kimseyi görmediğim, ses de kulaklarımın dibinde olduğu için içimin ürperdiğini tahmin edebilirsiniz, Kreisler. Cesaretimi toplamak için, 'Aksi şeytan,' diye bağırdım, 'bir yerlerde eski bir şişe olsa onu hemen kırardım, *diable boiteux*'¹⁸ de zindanından kaçıp kanlı canlı önümde dururdu, ama böyle...' Aniden bana öyle geldi ki odada esen o sessiz iniltiler köşede duran ve gözüme bir insanı barındıramayacak kadar küçük görünen tahta bölmeden çıkıyordu sanki. Yine de o tarafa geçtim, sürgüyü açtım, içeride solucan gibi iki büküm olmuş bir kız yatıyor, iri, muazzam güzellikte gözlerini dikmiş bana bakıyordu, 'Çık bakalım, kuzucuğum, çık dışarı, benim küçük görünmezim!' diye seslenince bana kolunu uzattı. Yukarı kaldırdığı eli tutmamla bütün vücudumu elektrik çarptı."

17 (It.) Koş!

18 (Fr.) Topal şeytan.

“Dur,” dedi Kreisler, “dur, Üstat Abraham, nedir bu, Prenses Hedwiga’nın eline tesadüfen ilk defa dokunduğumda bana da böyle oldu ve hâlâ, zayıf da olsa, lütfedip bana elini uzattığında aynı etkiyi hissediyorum.”

“Oho,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “oho, bizim küçük prenses bir tür *Gymnotus electricus* veya *Raja torpedo* veya *Trichiurus indicus*’tur,¹⁹ aynı benim tatlı Chiaram gibi ya da belki de sadece cesur bir ev faresidir, tıpkı mert Senyör Cotugno’ya teşrih etmek için sırtından yakaladığında iyi bir tokat atan fare gibi; elbette sizin prensesi teşrih etmek gibi bir niyetiniz olamazdı! Neyse, prenesten başka zaman bahsederiz, şimdilik benim görünmezde kalalım!

Ufak torpilin beklenmedik çarpmasından korkarak geri atıldığında kız müthiş alımlı bir sesle Almanca konuştu: ‘Ah, lütfen alınmayınız, Bay Liscov, yapabileceğim başka şey yok, acım çok büyük.’ Şaşımakla daha fazla vakit geçirmeden ufaklığı hafifçe omuzlarından kavradım, o iğrenç hapisten çıkardım; vücut yapısına bakılırsa on iki yaşında bir kız boyunda ama en azından on altısında, narin yapılı, sevimli bir şey duruyordu şimdi karşımda. Şu kitabın içine bir bakın, resmi benziyor, siz de itiraf edeceksiniz ki daha sevimli ve ifadeli bir çehre olamaz, ama şunu da hesaba katmalısınız, güzel, siyah gözlerinin insanın içini alevlendiren mucizevi ateşini hiçbir resim yakalayamaz. İlla da kar gibi tene, lepiska saçlara düşkün olmayan herkes bu suratın mükemmel güzelliğini teslim ederdi, çünkü Chiaramın tene şüphesiz biraz fazlaca esmerdi, saçları kuzguni siyahtı ve parlıyordu. Chiara –artık o ufak görünmezin adının böyle olduğunu biliyorsunuz– Chiara önümde yere çöktü, hüznü ve acıyla dolarak bir gözyaşı seli aktı gözlerinden ve tarifi mümkün olmayan bir ifadeyle, *‘Je suis sauvée’*²⁰ diye konuştu. Vücudumun her yanında derin bir merhamet hissediyor, dehşet verici şeyler seziyordum! Severino’nun cesedini getirdiler, ben yanından gittikten sonra ikinci bir felç inmiş, onu öldürmüştü. Chiara cese-

19 Elektrikli yılan balığı, torpilbalığı ve kılıçbalığı. Hepsi de elektrik yüklü, aktarabilen balıklardır – e.n.

20 (Fr.) Kurtuldum.

di görür görmez, gözyaşları kurudu, ciddi gözlerle ölü Severino'ya baktı ve yanında gelenler ona merakla bakıp gülerek, odadaki görünmez kız bu olsa gerek, deyince oradan uzaklaştı. Kızı cesetle bir başına bırakmam imkânsızdı, iyi niyetli hancılar onu yanlarına almaya hazır olduklarını söylediler. Fakat herkes gittikten sonra odaya girdiğimde Chiara tuhaf bir hal içinde aynanın karşısında oturuyordu. Gözlerini aynaya dikmiş, uyurgezerler gibi, hiçbir şey algılamaz görünüyordu. Anlaşılmaz kelimeler mırıldanıyordu ama Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca arasında gezinerek uzaktaki kimselerle alakalı görünen şeylerden söz etmeye başlayınca bu kelimeler gittikçe anlaşılır bir hal aldı. Hayretler içinde fark ettim ki Severino'nun kadın kahini konuşturduğu saat gelmiş. Nihayet Chiara gözlerini kapadı, derin bir uykuya dalmış gibiydi. Zavallı çocuğu kucağıma alıp onu hancıların yanına taşıdım. Ertesi sabah ufaklığı daha neşeli ve sakın buldum, özgür olduğunu daha yeni kavlıyor gibiydi ve bilmek istediğim her şeyi anlattı.

Siz, orkestra şefi, hep iyi aile diye tuttursanız da benim küçük Chiaramın bir çingene kızı olmasına gücenmeyeceksinizdir, Chiara o kirli milletten koca bir çeteyle polis gözetimindeki büyük bir şehirde güneşten yandığı sırada Severino oradan geçiyormuş. Sekiz yaşındaki kız Severino'ya, 'Parlak kardeş, falına bakayım mı?' diye seslenmiş. Severino uzun uzun ufaklığın gözlerine bakmış, sonra da gerçekten el falı baktırıp büyük bir şaşkınlık göstermiş. Kızda çok özel bir şeyler görmüş olmalı, zira hemen tutuklu çingene takımının başındaki polis teğmenine gidip çingene kızı yanına almasına müsaade edilirse hatırı sayılır bir şeyler vereceğini söylemiş. Polis teğmeni hiddetle, orasının köle pazarı olmadığını söylemiş, ne var ki ufaklığın aslında gerçek insanlardan sayılamayacağını ve bakım evine yük olduğunu eklemiş, beyefendi şehir fukarası kasasına on duka öderse kız emrinde olacaktı. Severino derhal kesesini çıkarıp dukaları ödemiş. Chiara ile yaşlı ninesi pazarlığı duymuşlar, ağlayıp sızlamaya başlamışlar, ayrılmak istemiyorlarmış. Fakat polisler müdahale etmiş, ihtiyarı harekete hazır bekleyen parmaklıklılı arabaya atmışlar, kesesini belki de o an şehir

fukarası kasası sanan polis teğmeni çil çil dukaları cebe indir-miş, Severino da ufak Chiara'yı sürüklemeye başlamış, kızı bul-duğu pazarda ona güzel, yeni bir elbise alıp üstelik şekerleme-lerle besleyerek olabildiğince sakinleştirmeye çalışmış. Seve-rino daha görünmez kız hünerini kafaya koymadan ufak çin-genede görünmez kız rolünü üstlenecek maharetleri bulmuş-tur, burası kesin. Özenli bir terbiyenin yanı sıra yüceltilmiş bir duruma hayli uygun olan organizmasına da tesir etmeye ça-lışıyordu herhalde. Kızın içinde bir kahin ruhunun parılda-dığı bu yüceltilmiş durumu, suni araçlarla ortaya çıkarıyordu –Mesmer'i ve korkunç operasyonlarını hatırlayın– ve ne zaman fal bakacak olsa onu bu duruma sokuyordu. Talihsiz bir tesa-düfle ufaklığın acı çektikten sonra çok hırçınlaştığını ve karşı-sındakinin iç yüzünü görme kabiliyetinin inanılmaz seviyele-re çıktığını, kızın tamamen ruh gibi görüldüğünü fark etti. Ar-tık bu korkunç insan, kızı yüce bilgiler durumuna getiren her operasyon öncesi onu gaddarca kırbaçladı. Bu eziyet yetmez gi-bi zavallı Chiara, Severino yokken çoğu zaman günlerce o tah-ta bölmede büzüşmek zorunda kalıyordu ki odaya biri girse bi-le Chiara'nın varlığı sır olarak kalsın. Severino'yla yolcuğunu da bu kutuda yapıyordu. Meşhur Kempelen'in yanında taşıdı-ğı ve Türk kılıkli bir figürün içine gizlenerek satranç oynamak zorunda kalan o cüceden daha talihsiz, daha korkunçtu Chia-ra'nın kaderi. Severino'nun kürsüsünde kayda değer miktarda altın ve para buldum, bunlarla ufak Chiara'ya iyi bir gelir sağ-lamayı başardım, kehanet cihazını, yani odadaki akustik tertibi ve kabini, bir de nakledilemeyecek bazı birkaç eserini yok ettim, ama öte yandan Severino'nun apaçık dile getirdiği vasi-yetiyle, terekesindeki bazı sırları sahiplendim. Bütün bu işleri bitirince hancı ile karısının, çocukları gibi bakmak istedikleri ufak Chiara'yla çok mahzun şekilde vedalaşıp orayı terk ettim.

Bir yıl geçmişti, Göniönesmühl'e dönmek istiyordum, bele-diye başkanı hazretleri benden şehir organun tamirini talep et-mişti ama beni insanların karşısına hokkabaz olarak çıkarmak Tanrı'nın hoşuna gitmiş olacak, lanet bir yankesiciye varımın yoğunun bulunduğu keseyi çaldırttı, böylelikle beni bir sürü

ruhsat ve tasdiknamesi olan meşhur mekanikçiyi, rızkını çıkarmak için hüner sergilemek zorunda bıraktı. Sieghartsweiler yakınlarında küçük bir yerde oldu bu. Bir akşam oturmuş, bir sihir kutusunu çekiçle düzeltiyorum, o sıra kapı açılıp bir kadının içeri girdi ve dedi ki: ‘Yok, tahammülüm kalmadı artık, peşinizden gelmem gerekti, Bay Liscov da bıraktı. Yoksa hasretten ölecektim! Siz benim efendimsiniz, emredin!’ Üstüme atladı, ayaklarıma kapanacaktı, onu kollarıma aldım. Chiara’ydı bu! Kızı az kalsın tanıyamıyordum, beş parmak boy atmış, kuvvetlenmiş ama bunlar vücudunun narin şekline zarar vermemiş! Epey duygulanarak, ‘Sevgili, tatlı Chiara!’ dedim ve onu bağrıma bastım! ‘Yanınızda kalmama,’ dedi Chiara, ‘izin verirsiniz, değil mi, Bay Liscov, özgürlüğünü ve hayatını size borçlu olan zavallı Chiara’yı yanınızdan kovmazsınız?’ Bunu söyler söylemez bir postacının içeri ittirdiği sandığa doğru sıçradı hızla ve adamın eline o kadar para verdi ki kapıdan tarafa seğirtip, ‘İşe bak, yaman zenciymiş,’ dedi; Chiara sandığı açtı, bu kitabı çıkardı, bana verdi ve: ‘İşte, Bay Liscov, Severino’nun terekesinde unuttuğunuz en iyi parça,’ dedi ve ben kitabı açarken o da gayet sakın elbiselerini ve çamaşırlarını çıkarmaya başladı. Chiara’nın beni epey mahcup ettiğini düşünebilirsiniz, Kreisler. Artık vakti geldi, benimle gurur duymayı öğreneceksin. Dayının ağacından olgun armutları aşırıp yerlerine iyice boyanmış tahta armutlar asmanda veya suibrigine gübreli turuncu suyu koymanda yardım ettiğim, o da suyu, ağarsınlar diye çimenlerin üstüne gerdirdiği beyaz keten pantolonlara döküp zahmetle katlanmadan güzel bir mermer meydana çıkardığı, kısacası, seni çılgınca eşek şakalarına ayarttığım için, beni tam bir şaklaban, kalpsiz veya en azından attığı sopaları hissetmesin diye kalın bir soytarı ceketini giyinmiş bir şaklaban olarak düşündün. O hassaslığıyla, o gözyaşlarıyla böbürlenme, be adam, çünkü tıpkı senin de sık sık yaptığın gibi ben de yine alçakça yalvarmak zorundayım, ama insan içini ancak yaşlanınca, mobilyalı bir oda gibi gençlere açacaksa, şeytan alsın.”

Üstat Abraham pencereye gitti ve dışarı baktı. Fırtına dinmişti, ormanın hışırtısında gece rüzgârının sallayarak düşürdüğü tek

tük damlalar işitiliyordu. Uzaklardaki saraydan eğlenceli dans müziği geliyordu. “Prens Hektor,” dedi Üstat Abraham, “Prens Hektor partiyi Chasse usulü birkaç sıçrayışla açıyor, sanırım.”

“Ya Chiara?” diye sordu Kreisler.

Üstat Abraham bitkin bitkin koltuğuna yaslanarak, “Haklısın,” diye devam etti, “Bana Chiara’yı hatırlatmakta hakkın var, zira bu uğursuz gecede en acı hatıralar kadehini son damlasına kadar içmem gerekecek. Ah! Chiara iş güc içinde sağa sola sıçramaya, gözlerinde sevincin en saf hali ışıldamaya başlayınca, ondan bir daha asla ayrılamayacağımı, karım olması gerektiğini hissettim. Yine de dedim ki: ‘Ama Chiara, burada kalırsan ben seni ne yaparım?’ Chiara karşıma geçti ve gayet ciddi dedi ki: ‘Üstat, size getirdiğim kitapta kehanetin tam tarifini bulacaksınız, zaten tertibatını da görmüştünüz. Ben sizin görünmez kızınız olacağım!’

‘Chiara,’ dedim afallayarak, ‘Chiara, sen neler diyorsun? Beni Severino olarak mı görüyorsun?’

‘Bırak şu Severino’yu,’ diye cevap verdi Chiara.

Size her şeyi etraflıca anlatmama gerek yok, Kreisler, görünmez kızım la cümle aleml hayrete düşürdüğümü biliyorsunuz zaten, en ufak bir suni araçla olsun sevgili Chiaramı kıskırtmak veya bir şekilde özgürlüğünü kısıtlamaktan kaçınacağımı da tahmin edersiniz herhalde. Kendini görünmezlik rolünü oynamaya muktedir hissettiği veya hissedeceği vakti zamanı bana ima ediyor, kahinim ancak o zaman konuşuyordu. Üstelik benim ufaklık için o rol ihtiyaç halini almıştı. İleride öğreneceğiniz bazı durumlar yolumu Sieghartsweiler’e düşürdü. Çok esrarengiz bir şekilde meydana çıkmak planlarım arasındaydı. Saray aşçısının dulunun yanında tek başıma bir daireye yerleştim, bu kadın sayesinde muhteşem hünerlerimin söylenmesini saraya ulaştırdım. Beklediklerim oldu. Hükümdar –Hükümdar İrenäus’un babasını kastediyorum– beni ziyarete geliyordu, falcı Chiaram da tabiatüstü güçlerle canlanmış gibi ona içinden geçenleri söyleyen büyücüydü, böylelikle hükümdar kendisinin bile anlayamadığı şeylerin iç yüzünü açık net seçebilir olmuştu. Chiara’yla evlendim, o Sieghartshof’ta sırdaşım

olan bir adamın yanında oturuyor, ancak gece karanlığında yanıma geliyordu ki varlığı sır olarak kalsın. Çünkü Kreisler, insanlar mucizelere takıntılıdır, görünmez kız hüneri bir insanın yardımı olmadan mümkün değilken, görünmez kızın kanlı canlı biri olduğunu öğrenir öğrenmez bütün olayı aptal bir şakadan ibaret görürlerdi. Nasıl ki insanlar, kabinde küçük bir çingenenin konuştuğu meydana çıkar çıkmaz cam küreden ses gelmesini sağlayan akustik tertibata biraz olsun bakmadan öldükten sonra Severino'nun arkasından dolandırıcı diye konuşmuştu, aynı öyle. İhtiyar hükümdar öldü, ben de Chiarami saklayıp durmaktan bıkmış usanmıştım, sevgili karımı Gönionesmühl'e götürüp yeniden org imal etmek istiyordum. Son defa görünmez kız rolü oynayacağı gece Chiara gelmedi, meraklıları tatmin edemeden göndermek zorunda kaldım. Kalbim bir şeyler sezerek ürperiyordu. Sabah Sieghartshof'a yürüdüm, Chiara her zamanki saatinde gitmişti. E, bana ne bakıyorsun öyle, be adam? İnşallah çocukça bir şeyler sormazsın! Biliyorsun işte Chiara yer yarılmış içine girmişti, bir daha hiç görmedim onu!"

Üstat Abraham hızla ayağa kalkıp pencereye koştu. Derinden iç çekmesi kalbinde açılan yaradan akan kanlara su serpti. Kreisler ihtiyarın derin acısına susarak saygı gösterdi.

Nihayet Üstat Abraham, "Artık," diye söze girdi, "artık şehir dönemezsiniz, orkestra şefi. Gece yarısı oldu, dışarıda da biliyorsunuz ki kötü ikizler dolanıyor, türlü tehlikeler bize fenalık edebilir. Yanımda kalın! Harika olmalı..."

(M. d. e.) böyleleri yakışsız şeyler kutsal mekânda olsaydı dinleyici salonunu kastediyorum. Kalbim sıkışıyor, daralıyor, en yüce fikirlerle dolup taşıyorum, yazmaya dermanım kalmadı, yazmayı bırakmalı, biraz dolaşmaya çıkmalıyım!

Yazı masama kendimi daha iyi hissederek dönüyorum. Ama fikrin neyse zikrin de o oluyor, şairin kalemi de bunu yazıyor! Bir defasında Üstat Abraham'dan duymuştum, eski bir kitapta vücudunda özel bir *materia peccans*'ın²¹ gürültü yaydığı tuhaf bir adam anlatılıyormuş, bu şey ancak parmakla gideriliyormuş. Adam elinin altına bembeyaz bir kâğıt koyuyor, böylelik-

21 (Lat.) Günahkâr madde (zararlı, sınırı aşan madde).

le gürültü çıkaran bu hasis varlıktan çıkan her şeyi yakalıyor-
muş, bu adi ifrazata da içimden yazdığım şiirler diyormuş. Ben-
ce bütün bunlar saçma bir hicivden ibaret, ama şu kadar doğru
ki bazen garip bir his, hani ruhani bir çimdikleme diyesim ge-
liyor, ta patilerime hücum ediyor da düşündüğüm her şeyi yaz-
mak zorunda kalıyorum. Şu an da öyle bana zararı dokunabi-
lir bunun, budala kediler kör gözleriyle kötü düşünebilir, hatta
bana pençelerini hissettirebilirler, ama yazmam lazım!

Üstadım bugün bütün kuşluk vakti boyunca domuz derisiyle
ciltlenmiş bir kitap okudu, nihayet her zamanki saatinde çıkın-
ca kitabı masanın üstünde açık bıraktı. Üstadın bu kadar gayretle
incelediği şeyin nasıl bir kitap olduğunu, merakla, ne yapayım,
bilime olan düşkünlüğümle koklayıp öğrenmek için hızla yukarı
sıçradım. Yaşlı Johannes Kunisperger'in yıldızların, gezegenlerin
ve on iki burcun tabii etkisi hakkındaki güzel, muhteşem eseri-
di. Elbette bu esere güzel ve muhteşem demeye hakkım var, zira
onu okumamla bu dünyadaki varlığımın, tekamülümün muciz-
eleri gözümde büyük bir netlikle belirmedi mi? İşte, ben bunla-
rı yazarken sadık bir yakınlıkla ruhumdan içeriye ve dışarıyı ay-
dınlatan muhteşem yıldızlar başımın üstünde yalazlanıyor, hat-
ta uzun kuyruklu yıldızın kor kor, alevli ışıltısını alnımda his-
sediyorum, hatta bizzat ben parlak kuyruklu yıldız, yüce ihtişa-
mıyla peygamber misali tehditlerle dünyayı dolaşan ilahi mete-
or oluyorum. Nasıl kuyruklu yıldız bütün yıldızlardan daha par-
laksa, yeteneklerimi gizlemez de nurumu layığınca ışıltatırsam
hepiniz kaybolur gidersiniz, bu tamamen bana bağlı evet, he-
piniz zifiri gecede kaybolursunuz siz ey kediler, diğer hayvanlar
ve insanlar! Ama benden, bu kuyruklu nurani ruhtan ışıldayan
ilahi tabiata rağmen ben de bütün fanilerin kaderini paylaşmıyor
muyum? Kalbim çok iyi, ben çok hassas bir kediyim, zayıflara
katılmaktan hoşlanıyor, bundan ötürü hüzne ve eleme düşüyo-
rum. Zira bu çağa değil, yok, daha yüksek kültürlü gelecekteki
bir çağa ait olduğum için, bana layığımca hayranlık duymaktan
anlayan tek bir kimse olmadığı için derin bir yalnızlıkta bir ba-
şıma yaşamıyor muyum? Halbuki adamakıllı hayranlık uyandır-
mak beni çok sevindiriyor, sıradan, tahsilsiz genç kedilerin öv-

güsü bile beni tarifsiz şekilde rahatlatıyor. Onları şaşkına çevirip kendilerinden geçirebilirim ama neye yarar, ne kadar uğraşsalar, ne kadar miyav, miyav diye bağırırsalar doğru övgü tonunu yakalayamazlar! Benden sonrakileri düşünmeliyim. Benim kıymetimi bilecek, benden sonraki nesilleri düşünmeliyim. Şimdi felsefi bir eser yazsam, zekâmın derinlerine işleyecek kim var? Tiyatro yazmaya tenezzül etsem, oyunumu sahneleyebilecek oyuncular hani? Kendimi başka edebiyat çalışmalarına vakfetsem mesela sırf şair, yazar, sanatçı namına her şeyin üstünde olduğum için, nereye gitsem kendimi, şüphesiz ulaşılamayacak bir örnek, kusursuzluk ideali olarak gösterebileceğim, bu yüzden de tek yetkin hükmü ben telaffuz edebileceğim için çok beğendiğim şu eleştirilerden yazsam, benim konumuma yükselerek görüşlerimi benle paylaşabilecek kim var? Hak ettiğim defne tacını başıma takabilecek patiler veya eller mevcut mu acaba? Fakat bunun için bir tavsiyem var, bunu kendim yaparım ve tacımı çekiştirmeye kalkacak kişiye pençelerimi tattırırım. Böyle kıskanç hayvanlar var, sık sık rüyamda bana saldırdıklarını görüyor, kendimi savunmam gerek, diye vehme kapılarak sivri silahlarımla kendi yüzüme dalıyor ve şirin suratımı feci halde yaralıyorum. Kendi asaletini hissedince de şüphelenebiliyorsun, ama ne yapalım. Geçenlerde genç Ponto'nun sokakta birkaç kaniş yavrusuyla günün en son yenilikleri hakkında konuşurken, dört beş adım uzağında yuvamın bodrum penceresinde oturduğum halde adımı anmamasını erdem ve kusursuzluğuma gizli bir saldırı olarak gördüm. Hele de bundan ötürü sitem ettiğimde bacaksız, beni hiç fark etmediğini söylemez mi, çok sinir oldum.

Fakat size, ey gelecekteki dünyanın bana yakın canları, ah, ne olurdu, o dünya şimdide bulunsaydı da Murr'un büyüklüğü hakkında zekice fikirleri olsaydı ve bu fikirleri öyle yüksek sesle haykırsaydı ki bu haykırıslardan başka şey duyulmasaydı evet, Murr'unuzun başına gençlik yıllarında neler geldi, daha fazlasını öğrenmenizin vaktidir. Dikkat buyurun, aziz canlar, hayatın acayip bir dönemi başlıyor.

Martın on beşi kapıya dayanmıştı, bahar güneşinin güzel, ılıman ışıkları çatıya düşüyor, hafif bir yangı içimi coşturuyordu.

Birkaç günden beri tarifsiz bir huzursuzluk, bilinmeyen muhteşem bir özlemin pençesindeydim, artık sakinleşiyordum, ama çok geçmeden daha önce bilmediğim bir duruma düştüm!

Yakınlardaki bir tavan arası penceresinden sessiz sedasız bir yaratık çıktı, ah o şirin şeyi bir resmedebilseydim! Bembeyaz kıyafetliydi, sadece küçük, siyah bir kadife şapka örtüyordu edalı başını, narin bacaklarında da siyah çoraplar vardı. Güzel gözlerinin sevimli çimen yeşilinden tatlı bir ateş ışıltıyor, biçimli sivrilikteki kulaklarının yumuşak hareketleri, içinde akıl ve erdem olduğunu sezdiriyor, kuyruğunun dalga dalga lüleleri alımlılık ve kadınsı incelik gösteriyordu!

Şirin şey beni görmemiş gibiydi, güneşe bakıp göz kırptıyor ve hapsiriyordu. Ah, sesi yüreğimi tatlı ürpertilere boğdu, nabzım atıyordu, kanım damarlarımda kaynıyordu, kalbim göğsümden fırlayacaktı; beni kendimden geçiren bu tarifsiz ısıraplı heyecan, koyuverdiğim uzun nağmeli bir miyavla dışarı döküldü. Küçük hemen başını bana çevirdi, bana baktı, gözlerinde ürkeklik, çocuksu tatlılıkta bir ürperti vardı. Görünmez patiler karşı konmaz bir kuvvetle beni ona sürüklüyordu, ama yakalamak için şirin kızın üstüne atıldığımda hayal gibi bacanın arkasında kaybolmuştu! Öfke ve çaresizlik içinde çatıda koşturup duruyor, feryadı basıyordum, ama boşuna geri dönmedi! Ah, nasıl bir durumdaydım! Yediğimden tat almıyor, bilimden tiksiniyordum, okuyup yazacak halde değildim. Ertesi gün, çatıda, tavan arasında, bodrumda, evin bütün koridorlarında o şirin kızı fellik fellik ararken “Tanrım!” diye haykırdım ve çaresizlik içinde eve dönünce, aklım fikrim sürekli o kızda olduğundan üstadın önüme koyduğu kızarmış balık, tabaktan bana dik dik bakarken mest olmuş, delice bağıryordum: “Sen misin bu, hasretini çektiğim?” ve balığı tek lokmada yutarken, işte o an dedim ki: “Tanrım, aman Tanrım! Aşk dedikleri bu mu?” Rahatladım, mürekkep yalamış bir delikanlı olarak durumumu açıklığa kavuşturmaya karar verip, çok zahmetli gelse de, derhal Ovid’in *De arte amandi* ve Manso’nun *Sevme Sanatı*’nı tetkike başladım ama bu eserlerde verilen hiçbir âşıklık alameti bana tam anlamıyla uymuyordu. Derken an-

sızın bir piyeste, aklı başında olmamanın ve birbirine girmiş bir sakalın kesinkes bir âşığın alameti olduğunu okuduğum geçti aklımdan! Aynaya baktım, Tanrım, sakalım birbirine girmişti! Tanrım, aklım başımda değildi!

Aşkımın doğruluğunu görünce ruhum teselli buldu. Kendimi gereğince yiyecek ve içeceklerle kuvvetlendirmeye, sonra da bütün kalbimi verdiğim küçük kadını ziyaret etmeye karar verdim. Güzel bir sezgi bana evin kapısı önünde oturduğunu söyledi, merdivenleri indim, onu gerçekten buldum! Ah ne kavuşma ama! Göğsüm mest olmuş, sevgi hissinin tarifsiz hazzı kaynıyordu içimde. Sonraları öğrendiğime göre küçüğün adı Pispisi'ydi, Pispisi alımlı bir edayla arka ayaklarının üstünde oturmuş, patilerini defalarca yanaklarına ve kulaklarına sürerek temizleniyordu. Temizlik ve kibarlığın gereklerini gözlerimin önünde nasıl tarifsiz bir sevimlilikle yapıyordu, tabiatın ona bahşettiği cazibeleri artırmak için adi tuvaletlere ihtiyacı yoktu! İlk seferinden daha mütevazı yaklaştım ona, yanına oturdum! Kaçmadı, meraklı gözlerle bana bakıp sonra da bakışlarını eğdi. “Şirin şey,” dedim yavaşça, “benim ol!” “Pervasız kedi,” diye karşılık verdi şaşırarak, “pervasız kedi, kimsin sen? Beni tanıyor musun acaba? Sen de benim kadar samimi ve doğrucuysan o zaman beni gerçekten sevdiğini söyle, buna yemin et.”

“Ah,” dedim heyecanla, “cehennemin korkularına, kutsal aya, gelecek gece gökyüzü açılınca parıldayacak diğer bütün yıldız ve gezegenlere ant olsun ki seni seviyorum!”

“Ben de seni,” diye fısıldayan küçük kız tatlı bir mahcubiyetle başını bana doğru eğdi. Onu tutkuyla patileyecektim ki şeytani hırıltılarla dev gibi iki kedi üstüme atlayıp beni fena halde ısırp tırmaladılar ve yetmezmiş gibi lağıma yuvarladılar, pis su olduğu gibi üzerimden geçti. Konumuma saygı duymayan o canı hayvanların pençelerinden kurtulduğum gibi korku çılgıllığıyla merdivenleri tırmadım. Üstat beni görünce kahkahalarla, “Murr, Murr, bu halin ne? Ha, ha! Neler olup bittiğini anlıyorum, ‘Aşkın labirentlerinde dolanan süvari’ gibi muziplik etmek istedin ama başına iş açtın!” Bunları söyleyen üstat yeniden gü-rültülü bir kahkaha bastı, canımı çok sıkmıştı bu. Üstat bir ka-

ba ılık su koydurttu, sonra pattadak beni birkaç defa içine daldırdı, öyle ki aksırıp tıksırmaktan görmez duymaz oldum, sonra beni havluya sarıp sepetime yatırdı. Öfke ve acıdan neredeyse deliye dönmüştüm, hiçbir yanıma kımlıdatamıyordum. Niha yet sıcak bana yaradı, aklımın başıma geldiğini hissediyordum. “Ah,” diye yakınıyordum, “hayat bana yeni bir acı yanılığ da tattırdı! Harika şarkılarla dilimden düşürmediğim, sözüm ona en yüce şey olan, içimizi tarifsiz hazlarla dolduran, bizi cennete taşıyacak aşk bu demek! Beni lağıma attı! Bana ısırıktan, iğrenç bir banyodan ve adi bir havluya sarılmaktan başka faydası olmayan bir histen feragat ediyorum!” Ama özgürlüğüme ve sağlığıma kavuşmuştum ki Pisipisi durmadan aklıma düşmeye başladı, ben de atlattığım o rezaleti hatırlamama rağmen dehşetler içinde hâlâ âşık olduğumu fark ettim. Zar zor kendimi topla yııp akıllı, okumuş bir kedi olarak tekrar Ovid’i okudum, çünkü “Ars amandi”de aşk reçetelerine rastladığımı da hatırlıyordum. Şu mısraları okudum:

*Venus otia amat. Qui finem quaeris amoris,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris!*²²

Bu talimata uyarak yeni bir gayretle bilime yoğunlaşacaktım ama her kâğıtta Pisipisi gözlerimin önünde sıçırıyor, Pisipisi’den başka bir şey düşünmüyor, okumuyor, yazmıyordum! Yazarın kastettiği, diye düşündüm, başka bir çalışma olmalı, başka kedilerden fare avının çok rahat ve kafa dağıtan bir eğlence olduğunu duyduğumdan, *rebus* kategorisine fare avının dahil olması da da mümkündü. Bu yüzden hava kararır karar maz bodruma gidip, “Ormanda süzülüyordum sessiz ve vahşi, horozunu çekmişim delikli demirin...” diye şarkı söyleyerek kasvetli koridorları arşınılıyordum.

İşte, avlamaya çalıştığım yaban hayvanı yerine gerçekten onun şirin resmini görüyordum, nereye baksam derinlerden o çıkıyordu ortaya! Aşkın soğuk acısı da yaralaması çok kolay olan kalbimi parça parça ediyordu! Dedim ki: “Döndür şirin

22 (Lat.) Aşk aylıklık sever. İşi dışlayan aşkı bitirmek istediğin zaman / çalışmaya başla, bulacaksın huzuru.

bakışlarını bana, bakir sabah ısıltım, Murr ile Pisipisi gelin güvey olup gitsinler yuvalarına.” Zafer ödülünü uman şen bir kedi olarak bunları söyledim. Ne yazık! Ürkek kedi gözlerini kapayıp çatıya doğru kaçtı!

Ben de acınacak halde kötü bir yıldızın beni mahvetmek için göğsümde ateşlediğini sandığım aşka gitgide daha çok kapılıyordum. Öfkeyle, kaderime isyan ederek tekrar Ovid’e kapanıp şu mısraları okudum:

Exige, quod cantet, si qua est sine voce puella,
Non didicit chordas tangere, posce lyram.

“İşte,” diye bağırdım, “peşinden doğru çatıya! İşte, onu, o şirin kızı ilk defa gördüğüm yerde tekrar bulacağım, ama şarkı söylemesi lazım, evet, tek bir yanlış nota okursa bitmiştir, o zaman iyileştim, kurtuldum.” Gök açıktı, şirin Pisipisi’yi sevdiğime yemin ettiğim ay, pusuya yatmak için çatıya çıktığımda gerçekten ısıldıyordu. Uzun zaman kızı göremedim, iniltilerim yüksek sesli sevda feryatlarına döndü.

Sonunda çok hüzünlü bir sesle, aşağı yukarı şöyle bir şarkıya başladım:

Hışırtilı ormanlar, fısıldayan pınarlar,
Akıntılı sezgiyle oynayan dalgalar,
Benimle şikâyet edin!
Söyleyin, ah söyleyin!
Şirin Pisipisi nereye gitti,
Âşık delikanlı, nerede,
O şirin, o tatlı Pisipisi’ye sarıldı?
Avutun şu yüreksizi.
Avutun kederden yabanileşen kediye!
Ay ışığı, ah, ay ışığı,
Söyle, nerede kurulmuş tahtına
Terbiyeli çocuğum, sevimli varlığım!
Öfkeli acı iyileşmez asla!
Ümitsiz âşıkların akıllı danışmanı,
Acele et, kurtar onu,

Sevda zincirlerinden,
Yardım et, ah yardım et çaresiz şu kediye.

Anla, sevgili okur, dürüst bir şair ne hisırtılı ormanda bulunabilir, ne fısıltılı pınarın başında oturabilir, yine de sezginin oynak dalgaları ona doğru akar ve bu dalgalarda o ne istiyorsa onu görür ve nasıl istiyorsa öyle söyler onun şarkısını. Biri yukarıdaki mısraların yüce kusursuzluğuna şaşırarak olursa, onun dikkatini tevazuyla şuna çekmek isterim ki ben kendimden geçmiştim, aşkın heyecanını yaşıyordum; artık herkes biliyor ki, aşk ateşine tutulanlar, hazla yaz ve aşkla meşk diye kafiye yapamıyorsa, bütün uğraşlarına rağmen bu çok da orijinal olmayan kafiyeleleri hatırlayamıyorlarsa, işte böylece herkesi aniden şiir yazma sevdası sarar ve onun da en muhteşem mısraları dökülmesi icap eder, tıpkı nezleye yakalanmış birinin hışırtıp durmaya karşı koyamaması gibi. Şiirden anlamayan böylesi kimselerin heyecanına ne harika şeyler borçluyuz, bu sayede çoğu zaman çok da güzel olmayan insani Pisipisi'lerin bir süreliğine harika bir üne kavuşması da güzeldir. Kuru odunda bu oluyorsa, yaşımda ne olmaz ki? Şunu kastediyorum, nesirci köpekler sırf aşk sayesinde şaire dönüyorlarsa, hayatın bu safhasında gerçek şairlere ne olur? Şimdi! Ben ne hisırtılı ormanda ne fısıltılı pınarda oturuyordum, azıcık ay ışığını saymazsak boş, yüksek çatıda oturuyordum, yine de o usta mısralarda ormanlardan, pınarlardan, dalgalardan, son olarak da dostum Ovid'den bana yardım etmesi, aşkın verdiği zorluklarda yanımda durması için yalvırıyordum. Irkımın isimlerine kafiye bulmakta biraz zorlandım, sıradan kafiyeleleri, babacığım, o heyecan halinde bile kullanmamayı becerdim. Ama gerçekten kafiye bulmam bana yeniden ırkımın insan ırkı karşısındaki üstünlüğünü ispatladı, zira insan kelimesine bilindiği üzere kafiye bulunmadığından, nüktedan bir tiyatro yazarının belirttiği gibi insan kafiyesiz bir hayvandır. Bense kafiyeli hayvanım. İstıraplı hasret tınları vurmam boşuna değildi, aklımdaki kadını bana getirsinler diye ormanları, pınarları, ay ışığını çağırمام da; nitekim şirin kadın bacanın arkasından hafif, alımlı adımlarla ortaya çıktı. "Bu kadar güzel şar-

ki söyleyen sen misin, sevgili Murr?” Pisipisi bana böyle sesleniyordu. “Nasıl,” diye karşılık verdim, hem sevinip hem şaşırarak, “nasıl, beni tanıyor musun sen, tatlı varlık?”

“Ah,” dedi, “ah, elbette, daha ilk görüşte hoşuma gitmiştin, çok canım yandı, o iki terbiyesiz kuzenimin seni acımasızca lağırma...”

“Bırakalım,” diye lafını böldüm, “bırakalım şimdi lağırımı, güzel çocuğum, söyle bana, seviyor musun beni, söyle?”

“Senin durumunu,” diye konuşmaya devam etti Pisipisi, “soruşturdum ve adının Murr olduğunu, çok iyi yürekli bir adamın yanında sadece bol bir gelirin olmadığını, aynı zamanda hayatın bütün rahatlıklarının da keyfini sürdüğünü, hatta bunları belki de şefkatli bir kadınla paylaşabileceğini öğrendim! Ah, seni çok seviyorum, iyi yürekli Murr!”

“Tanrım,” dedim büyük bir vecit halinde, “tanrım, mümkün mü bu, rüya mı yoksa gerçek mi bu? Ah, yerinde kal, yerinde kal aklım, kaçıp gitme! Nasıl! Hâlâ dünyada mıyım? Hâlâ çatıda mı oturuyorum? Bulutlarda süzölmüyor muyum? Hâlâ Kedi Murr muyum? Aydaki adam değil miyim ben? Göğsüme dayan, sevgilim, ama önce bana adını söyle, güzelim.”

“Adım Pisipisi,” diye karşılık verdi küçük kadın, şirin bir mahcubiyetle tatlı tatlı fısıldıyordu, sonra rahatça gelip yanıma oturdu.

Ne güzeldi! Beyaz kürkü ay ışığında gümüş gibi parılıyor, yumuşak, aygın baygın bir ateşle yeşil gözleri ışıldıyordu. “Sen...”

(Müs. kâğ.) bunu, sevgili okur, daha önce öğrenmiş olsaydın keşke, ama şimdiye kadar girdiğimden de fazla detaya girmekten Tanrı esirgesin. Dediğim gibi, Prens Hektor’un babasının başına da Hükümdar İrenäus’un babasının başına gelen gelmişti, kendisi bile fark etmeden ülkesi elinden kayıp gitmişti. Sakin ve huzurlu bir hayattan başka bir şey gönlünde olmayan ve hükümdarlık tahtı elinden alındığı halde dimdik duran, hükmedemese de en azından kumandanlık etmek isteyen Prens Hektor Fransızların hizmetine girdi, çok cesurdu ama sitar çalan bir kız günün birinde, “Limonların kızardığı ülkeyi bilir misin?” di-

ye ona doğru bağırdığında, limonların gerçekten kızardığı ÷lkeye, yani Napoli'ye gitti ve Fransız üniforması yerine Napoli üniforması giydi. Zira ancak bir prenste rastlanabilecek kadar hızla general oldu. Prens Hektor'un babası öldüğünde Hükümdar Irenäus, Avrupa'daki birçok prensi kaydettiğı büyük kitabı açıp prens dostunun ve dar günde yoldaşının ölümünü not etti. Bu olduktan sonra uzun uzun Prens Hektor'un ismine baktı, sonra da yüksek sesle, "Prens Hektor!" diye bağırıp kitabı öyle şiddetli kapattı ki saray nazırı korkarak üç adım geri attı. Prens ayağı kalktı, odada yavaş yavaş bir aşağı bir yukarı yürüdü, bir yığın düşünceyi düzene sokacak kadar çok enfiye çekti. Saray nazırı birçok zenginliğin yanı sıra çok sevecen bir kalbe sahip olan mübarek adamdan, Napoli'de monarkın ve bütün halkın vs. taptığı genç Prens Hektor'dan bahsediyordu. Hükümdar Irenäus bütün bunları umursamıyor görünüyordu, birden saray nazırının tam önünde durdu, o dehşet verici Frederik bakışıyla ona baktı, üzerine basa basa, *Peut-être*²³ deyip yan odada gözden kayboldu.

"Tanrım," dedi saray nazırı, "hükümdar hazretlerinde kesin çok kayda değer fikirler, hatta belki planlar var."

Hakikaten de öyleydi. Hükümdar Irenäus Prens Hektor'un varlığını, kudretli reislerle akrabalığını düşünüyordu, hükümdarın kılıcını asayla değiştireceğinin kesin olduğuna dair kanaatini hatırladı ve aklına prensi Prenses Hedwiga'yla evlendirmenin çok verimli sonuçları olabileceğı geldi. Hükümdarın derhal prense babasının vefatı için samimi taziyesini iletmekle görevlendirdiğı odacının gizliden gizliye prensesin ten rengine kadar detaylı çizilmiş minyatür resmini prensin cebine sokması lazımdı. Burada belirtilmelidir ki teni o kadar sarıya çalmasa prenses gerçekten de mükemmel bir güzelliğe sahip, denebilirdi. Bu yüzden mum ışığının verdiği aydınlık çok işine yarıyordu.

Odacı hükümdarın gizli görevi –kimseye, hükümdarın karısına bile azıcık olsun bahsetmemesi gerekiyordu– beceriklilikle halletti. Prens portreyi görünce, "Sihirli Flüt"teki meslektaşını prensle neredeyse aynı şekilde kendinden geçti. Tamino gibi o da, haydi şarkı söylemese de, "Bu portre büyüleyici güzel-

likte,” diye bağıracaktı neredeyse, sonra da, “Bu duygu aşk mıdır? Evet, evet, ancak aşk olabilir,” diyecekti. Normalde prensleri en güzeli elde etmek için gayretlendiren yalnızca aşk değildir, ne var ki Prens Hektor oturup Hükümdar Irenäus’a, Prenses Hedwiga’yı kendisinden istemesine müsaade etmesini yazdığı anda başka hiçbir durumu düşünmüyordu.

Hükümdar Irenäus, rahmetli hükümdar dostunun hatırına canı gönülden arzuladığı bir evliliğe memnuniyetle razı olacağını, aslında istemeye falan lüzum olmadığını yazıyordu cevabında. Ama prens usulen uygun konumlu, düzgün birini Sieghartsweiler’e göndermeli, bu adama aynı zamanda nikâhı gerçekleştirmek ve eski güzel âdetlere göre, çizmeli mahmuzlu gerdeğe girmek için tam yetki vermeliydi. Prens cevaben, “Ben bizzat gelirim, prensim!” yazdı.

Prens bundan hazzetmedi, nikâhı tam yetkili birinin yapmasını daha güzel, daha azametli, daha prene yaraşır buluyor, içten içe şenliğe seviniyordu ve ancak düğün merasiminden önce büyük bir madalya şenliği kutlanabileceğinin söylenmesiyle sakinleşti. Çünkü babasının başlattığı ve hiçbir şövalyenin artık taşımadığı, taşıyamadığı hanedan nişanının büyük hacını, tımtırlı bir şekilde prensin boynuna asmak istiyordu.

Sözün özü Prens Hektor, Prenses Hedwiga’yı evine götürmek, bir yandan da kaybolup gitmiş bir hanedan nişanının büyük hacını almak üzere Sieghartsweiler’e geldi. Hükümdarın niyetini gizli tutması prensin işine gelmişti, bilhassa Hedwiga açısından bu gizliliğin sürdürülmesini rica etti, zira prensesi istemeden önce Hedwiga’nın aşkının kesinliğinden emin olmalıydı.

Hükümdar prensin bununla neyi kastettiğini tam anlamadı, bildiği ve hatırladığı kadarıyla bu âdetin, yani evlilik öncesi aşkından emin olma âdetinin hükümdar hanelerinde hiç geçerli olmadığını söyledi. Fakat prens bundan yalnızca belli bir bağlılık ifadesi anlıyorsa, bu aslında kızı isteme öncesi gerçekleşmezdi ama akıllı çalıklar gençler usul ve erkanın buyruklarını atlamaya meyilli olduklarından, isteği kısaca, yüzükleri değiştirmeden üç dakika önce halledilebilirdi. Şüphesiz saraylı çift o sıra birbirine karşı biraz tikslenme gösterse bu muhteşem olurdu

fakat maalesef bu yüce terbiye kuralları son zamanlarda boş birer hayal olmuştu.

Prens Hedwiga'yı ilk defa gördüğünde emir erinin kulağına anlaşılmaz Napoli lehçesiyle fısıldadı: "Tanrı aşkına! Güzelmiş ama Vesuv'un yakınlarında doğmuş, o volkanın ateşi gözlerinde parlıyor."

Prens Ignaz fırsatını bulunca Napoli'de güzel fincanlar var mı, bunların kaç Prens Hektor'da diye sormuştu, öyle ki kapılar açılıp hükümdar prensi, zerre kadar saraylılık taşıyan bütün herkesi çağırmak suretiyle debdebeli salonda hazırladığı ihtişamlı bölgeye davet ettiğinde Hektor bütün selamlaşma safhalarını geçip tekrar Hedwiga'ya dönmek istedi. Hükümdar bu defa seçimini yaparken her zamankine göre daha gevşek davranmıştı, çünkü Sieghaftshoftaki topluluk aslında kır gezintisine göreydi. Benzon'la birlikte Julia da oradaydı.

Prenses Hedwiga sessiz, içe dönük ve ilgisizdi, güneyden gelen bu yakışıklı yabancıya saraya gelen herhangi birinden ne daha çok ne daha az dikkat gösteriyordu; al yanaklı Nannette kulağına sürekli, yabancı prensin pek bir yakışıklı olduğunu, daha güzel bir üniformayı ömrü boyunca görmediğini söyleyip durunca ona somurtarak aklını mı kaçırdığını sordu.

Prens Hektor prensesin önünde rengârenk, çalımlı iltifatlar dizdi, prensin tatlı meftunluğunun fevriliğinden neredeyse incinen prenses ise İtalya'yı, Napoli'yi sordu. Prens ona hâkim ilahe olarak ortalıkta dolaştığı bir cenneti tarif etti. Her söylediğini kadının güzelliğini, edasını öven bir şiir haline dönüştürerek kadınlarla konuşma sanatında usta olduğunu gösteriyordu. Fakat prenses bu şiirin ortasında ayrılp yakınlarda durduğunu fark ettiği Julia'nın yanına gitti. Onu bağrına bastı, ona binlerce şefkatli isimle hitap etti, Hedwiga'nın kaçmasına biraz içerleyen prens yanlarına gelince, "Bu benim sevgili kardeşim, benim harika, tatlı Juliamdır!" dedi. Prens uzun tuhaf bakışlarını Julia'ya sabitledi, Julia ise baştan aşağı kızarak gözlerini eğip ürkek ürkek, arkasında duran annesine yöneldi. Ama prenses ona tekrar sarılıp, "Canım, canım Juliam," dedi, bu sırada gözleri yaşardı. "Prenses," dedi Benzon yavaşça, "Prenses,

bu tutuk tavır da nesi?” Benzon’u dikkate almayan prenses, bütün bunlar karşısında kelimelerinin akışı kesilen prense döndü ve başta nasıl sessiz, ciddi, şüpheciyse, şimdi de tuhaf ve tutuk bir neşeyle adeta taşkınlık ediyordu. Nihayet çok gerilmiş teller gevşedi, yüreğinden kopup gelen melodiler daha yumuşak, mülayim, bir bakire kadar narindi. Her zamankinden daha sevecen oldu, prens de ona büsbütün kapılmış görünüyordu. Sonunda dans başladı. Prens kaç farklı dans yapıldıktan sonra Napoli milli danslarından birini yapmayı rica etti, çok geçmeden dans edenlere bu dansın ana fikrini vermeyi başardı, öyle ki her şey yolunda gitti ve dansın tutkulu ve şefkatli karakteri bile iyice ortaya çıktı.

Fakat kimse bu karakteri prensle dans eden Hedwiga kadar kavramamıştı. Hedwiga dansın tekrarını istedi ve ikinci dans da bitince yanaklarındaki şüphe uyandıran solgunluğu fark eden Benzon’un ikazlarına kulak asmayarak üçüncü defa aynı dansa ısrar etti, bu defa tam olarak başaracaktı. Prens mest olmuştu. Her hareketiyle zarafetin ta kendisi olan Hedwiga’yla süzülüyordu. Dans çok defa sarmaş dolaş olmaya izin veriyordu, bunlardan birinde prens zarif kadını göğsüne bastırdı ama o an Hedwiga canı çıkmış gibi kollarında yere yığıldı.

Hükümdar saray balosunun daha uygunsuz şekilde bozulamayacağını söylüyordu ama ülkesi birçok şeyi mazur görebilirdi.

Prens Hektor bayılan kızı bizzat yandaki odada, bir divana taşımıştı, Benzon burada hususi hekimin elindeki güçlü bir suyla kızın alnını ovuyordu. Hekim ayrıca bu baygınlığın bir sinir nöbeti olduğunu, buna dansın hararetinin yol açtığını ve nöbetin birazdan geçeceğini açıkladı.

Doktor haklı çıktı, birkaç saniye sonra prenses derin derin iç geçirerek gözlerini açtı. Prensesein iyileştiğini duyar duymaz prens etrafını saran pek çok kadının arasından geçip divanın yanında diz çöktü, “yüreğimi dağlayan bu olayın tek kabahatlisi benim” diyerek dövündü. Fakat prensesein onu görmesiyle iğrenme alametleri göstererek, “Defol, defol!” diye bağırması ve yeniden bayılması bir oldu.

Prens elinden tutan hükümdar, “Geliniz,” dedi, “geliniz,

prensım, siz bilmezsiniz ama prenses sık sık tuhaf hülyalara dalar. Tanrı bilir, ona az evvel hangi tuhaf surette görünmüş-sünüzdür! Düşünün, prensim, daha çocukken –*entre nous soit dit*–²⁴ prenses daha çocukken beni bir defasında bütün bir gün Moğol hanı sanmış, kadife terliklerle ata binmem gerektiğini öne sürmüştü, nihayet ben de bunu yapmaya karar vermiştim ama tabii yalnızca bahçede.”

Prens hükümdarın yüzüne gülüverdi ve arabasını çağırttı.

Hükümdarın karısı Hedwiga için endişelenmiş, Julia’yla birlikte Benzon’un sarayda kalmasını istemişti. Benzon’un prenses üzerinde nasıl ruhani bir gücü olduğunu ve bu türden hastalık hallerinin bile bu ruhani güç karşısında geri çekildiğini biliyordu. Gerçekten bu sefer de Benzon yorulmak bilmeden yumuşak sözlerle telkinde bulununca Hedwiga odasında kendine geldi. Prensens dans esnasında prensin ejderha benzeri bir canavara dönüştüğünü ve kor halinde sivri dilini kalbine batırdığını iddia ediyordu. “Tanrı korusun,” dedi Benzon, “Prens Hektor neredeyse Gozzi’nin fablındaki *mostro turchino*²⁵ kesilecek! Ne kurntular, sonunda iş, tehlikeli delinin biri sandığınız Kreisler’deki gibi olacak!”

“Asla,” dedi prenses şiddetle ve sonra gülerek ekledi, “gerçekten de iyi yürekli Kreislerimin Prens Hektor gibi aniden *mostro turchino*’ya dönüşmesini istemezdim!”

Prensensin başında nöbet bekleyen Benzon, sabahın köründe Julia’nın odasına girdiğinde Julia solgun, uykusuz, kafası hasta bir güvercin gibi sarkık halde çıktı karşısına. Kızını bu halde görmeye alışkın olmayan Benzon korkarak, “Ne oldu sana, Julia?” diye sordu. “Ah, anneciğim,” dedi Julia ümitsizlik içinde, “ah, anneciğim, bir daha böyle yerlere gelmeyelim, dün geceyi düşününce yüreğim titriyor. Bu prenste dehşet verici bir şeyler var; bana baktığında, içimde neler oldu, sana tarif edemem. O koyu ve uğursuz gözlerden öldürücü bir yıldırım fırladı, üzerime isabet etmesiyle mahvolacaktım. Bana gülme, anne, daha hançer çekilmeden, ölüm korkusuyla ölen kurbanını seçen

24 (Fr.) Aramızda kalsın.

25 (İt.) Masmavi canavar.

katilin bakışıydı bu! Tekrar ediyorum, bambaşka bir his, adını koyamıyorum, bütün uzuvlarımı kramp gibi sardı! Rivayete göre zehirli ateş kıvılcımı olan gözlerine bakmaya cüret edersen, o an seni öldüren şahmeranlar varmış. Prens de böyle tehlikeli canavarlara benziyor.”

“Artık,” dedi Benzon kahkahalar atarak, “artık gerçekten de *mostro turchino*’nun doğru yanı var sanacağım, zira çok yakışıklı ve sevimli bir adam olan prens iki kıza ejderha, şahmeran olarak görünmüş. Prensesten en delice vehimleri beklerim de sakın, yumuşak huylu Juliamın, benim tatlı çocuğumun böyle çılgın hayallere kapılması...”

Julia, “Ya Hedwiga,” diye Benzon’un sözünü kesti, “ya Hedwiga, hangi fena, kötü güç onu benden koparmak, hatta beni onun içinde yuvalanmış korkunç bir hastalıkla mücadeleye sürüklemek istiyor, bilmiyorum! Evet, prensesin durumuna hastalık diyorum, zavallı buna karşı koyamıyor. Dün prensten hızla yüz çevirince, beni okşayıp, bana sarılınca, işte o an nasıl şiddetli bir ateşle yandığını hissettim. Sonra da şu dans, şu dehşet verici dans! Erkeklerin bizi sarmalayabildiği danslardan nasıl nefret ederim, bilirsin, anne. Sanki o an edep ahlâk namına ne varsa vazgeçmemiz ve erkeklere, en azından aralarında hassas ruhlu olanların hoşlanamayacağı bir üstünlük tanımamız gerekiyormuş gibi geliyor bana. Ne kadar uzun sürerse gözüme o kadar iğrenç görünen şu güneyli dansını yapmayı bitiremeyen Hedwiga’ya ne demeli. Prens gözlerinde tam anlamıyla şeytani bir haset parıltısı vardı...”

“Deli,” dedi Benzon, “aklına neler geliyor öyle! Yine de, bütün bunlar hakkındaki düşüncelerini hor göremem, bunlara mukayyet ol ama Hedwiga’ya haksızlık etme, ona ve prense ne olduğunu düşünmeyi bırak, aklından çıkar bunu! İstersen ben senin bir müddet ne Hedwiga’yı ne prensi görmeni sağlarım. Yok, dinginliğin bozulmamalı, iyi kalpli, sevgili çocuğum! Gel bağrıma basayım seni!” Bunları söyleyen Benzon Julia’yı annelik şefkatiyle kucakladı.

Yanan çehresini annesinin bağrına basan Julia, “Rahatımı,” diye devam etti, “rahatımı büsbütün kaçıran tuhaf rüyalar da

hissettiğim o dehşet verici huzursuzluktan kaynaklanmış olmalı.”

“Ne rüya gördün ki?” diye sordu Benzon.

“Sanki,” diye konuştu Julia, “sanki sımsıkı, koyu renk çalılıklarda açığaz ve güllerin iç içe girdiği ve tatlı aromalarını havaya saçtıkları muhteşem bir bahçede yürüyordum. Ayın parıltısı gibi muhteşem bir ışık müzik ve şarkılarla belirliyormuş ve ağaçlara, çiçeklere altını ısıltılarıyla dokunmasıyla bunlar mest olup titriyorlar, çalılar uğulduyor ve pınarlar hafif, özlemlili iniltiyle fısıldıyorlarmış. Ama o sırada bütün bahçede duyulan şarkının bizzat ben olduğumu idrak ediyordum, seslerin parıltısı solunca ben de ıstıraplı bir hüznünde yok olacaktım! Ama o sıra yumuşak bir ses şöyle diyor: ‘Hayır! Ses, saadettir, yok oluş değil, ben de seni güçlü kollarımla sımsıkı tutacağım; senin özünde benim şarkım var, bu şarkı özlem gibi sonsuzdur!’ Önümde durup bunları söyleyen Kreisler’miş. İlahi bir teselli ve ümit hissi sarıyormuş içimi ve kendim bile bilmiyordum –sana her şeyi söyleyeceğim, anne!– evet, kendim bile bilmiyordum, nasıl olup da Kreisler’in göğsüne doğru düştüğümü. O an birden demirden kolların beni sıkıca sarmalayıp dehşet verici alaylı bir sesin, ‘Ne diye direniyorsun, sefil, öldün zaten ve benim olacaksın artık,’ dediğini hissediyordum. Beni tutan prensmiş. Korkudan çığlık atarak uykudan uyandım, geceliğimi sırtıma geçirip pencereye koştum, içeriğinin havası boğucu ve puslu olduğundan pencereyi açtım. Uzaklarda küçük bir dürbünle sarayın pencerelerine doğru bakan bir adam fark ettim, sonra ağaçlı yolda tuhaf, efendime söyleyeyim, delice koşturdu, bu esnada da havaya sıçrayıp ayaklarını birbirine vuruyor ve başka dans figürleri yapıyor, kollarıyla havayı dövüyor ve yanlış iştmediysem yüksek sesle şarkı söylüyordu. Bunun Kreisler olduğunu anladım ve yaptıklarına gülecekken o bana beni prensten koruyacak iyi huylu ruh gibi geldi. Evet, sanki Kreisler’in içindeki özü tam olarak şimdi anlıyordum ve sanki bazılarının sık sık incindiği muzip görünümlü mizahının çok kıymetli ve harika bir mizaçtan geldiğini şimdi görüyordum. Aşağı inip par-

ka gitmeyi, Kreisler'e dehşetli rüyamın bütün korkusunu şikâyet etmeyi isterdim!”

“Bu,” dedi Benzon ciddiyetle, “sıradan bir rüya bu, sonra gördüklerinse daha da sıradan! Dinlenmeye ihtiyacın var, Julia, hafif bir sabah uykusu sana iyi gelecektir, ben de birkaç saat uyumaya niyetliyim.”

Benzon bunları söyleyip odadan çıktı, Julia da annesinin dediğini yaptı.

Uyandığında öğle güneşi pencereden içeri ısıldıyor ve güçlü bir açığaz ve gül kokusu odaya yayılıyordu. Julia hayretler içinde, “Ne bu,” dedi, “Ne bu... rüyam!” Fakat etrafına bakınca gördü ki uzandığı divanın arkasında bu çiçeklerden güzel bir demet duruyor!

“Kreisler, sevgili Kreislerim,” dedi Julia yumuşakça, demeti aldı ve hayallere daldı.

Prens Ignaz Julia'yı bir saatçik görmesine acaba müsaade var mıdır, diye sordurdu. Julia hızla giyindi ve Ignaz'ın porselen fincanlar ve Çin kuklalarıyla dolu koca bir sepetle kendisini beklediği odaya gitti. Julia, bu iyi kalpli çocukla, içinde derin merhamet uyandıran prensle saatlerce oyun oynamayı sineye çekiyordu. Başkalarında, özellikle de Prens Hedwiga'da olduğu gibi ağzından tek bir şaka, hatta küçümseme sözü kaçmıyordu, bu yüzden de prens Julia'yla birlikte olmaya her şeyden çok değer veriyor ve ona çoğu zaman müstakbel küçük gelinim diyordu. Fincanlar dizilmiş, kuklalar sıralanmıştı, Benzon içeri girdiğinde Julia küçük bir soytarı namına Japon imparatoruna (iki kukla karşılıklı duruyordu) nutuk veriyordu.

Benzon bir süre oyunu seyrettikten sonra Julia'nın alnına bir öpücük kondurup dedi ki: “Sen benim iyi kalpli, sevgili çocuğumsun!”

Akşamın kızılığı çökmüştü. Arzusu üzerine öğle yemeğine gelmeyen Julia odasında bir başına oturuyor ve annesini bekliyordu. O sıra hafif ayak sesleri yaklaştı, kapı açıldı ve beti benzi atmış, gözleri donuk, sırtında beyaz elbise, prenses hayalet gibi içeri girdi. “Julia,” diyordu sessiz ve boğuk, “Julia! İstersen bana budala, haşarı, deli de ama beni kalbinden uzaklaştırma, se-

nin acımana, avutmana ihtiyacım var! Beni hasta eden, o iğrenç dansın umarsız bitkinliği, beni fazlaca yormuş olması, ama geçti artık, daha iyiyim! Prens Sieghartsweiler'e gitti! Hava almam lazım, haydi parkta gezinelim!”

Julia ile prenses ağaçlı yolun sonuna geldiklerinde, çalılığın içinden parlak bir ışık yüzlerine vurdu ve dindar şarkılar işittiler. “Meryem şapelindeki akşam ayini bu,” dedi Julia.

“Evet,” dedi prenses, “hadi gidip dua edelim! Benim için de dua et, Julia!”

Arkadaşının durumundan ötürü derin bir ıstırap duyan Julia, “Dua edelim,” diye karşılık verdi, “dua edelim de hiçbir kötü ruh bize güç yettiremesin, düşmanın ayartmalarıyla saf, dindar mizacımız bozulmasın.”

Kızlar parkın en uç noktasında bulunan şapele vardıklarında, ayini çiçeklerle süslü, lambalarla aydınlatılmış Meryem tasvirinin önünde okuyan köylüler gitmek üzereydi. Dua sandalyesine çöktüler. Sunağın yan tarafında duran küçük korodaki şarkıcılar, Kreisler'in daha geçenlerde bestelediği “Ave maris stella”ya başladılar.

Şarkı yavaşça başlayıp “*dei mater alma*”²⁶ kısmında şiddet ve kuvvetle köpürdü, ta ki sesler “*felix coeli porta*”da²⁷ tavsayarak akşam rüzgârının kanatlarıyla süzülene dek.

Kızlar hâlâ samimi bir huşuya dalmış, diz çökmüş duruyorlardı. Papaz dua mırıldanıyor ve gecenin örttüğü gökten gelen melek seslerinden bir koro gibi ta uzaklardan, eve dönen şarkıcıların başlattığı “O sanctissima”²⁸ ilahisi yankılanıyordu.

Nihayet papaz onları takdis etti. Bunun üzerine ayağa kalkıp birbirlerine sarıldılar. Vecit ve ıstıraptan örülmüş isimsiz bir sızı, bağrılarından zorla kopmak istiyormuş gibiydi, gözlerinden dökülen sıcak yaşlar yaralı kalplerinden fışkıran kan damlarıydı. “Oydu bu”, diye fısıldadı prenses yavaşça. “Oydu”, diye karşılık verdi Julia. Birbirlerini anlıyorlardı.

Sezgilerle dolu bir suskunlukla orman, ay diliminin çıkıp,

26 (Lat.) Tanrı'nın cömert annesi.

27 (Lat.) Gökyüzünün mutluluk kapısı.

28 Sicilya denizci türküsü – e.n.

parlayan altınını üstüne saçmasını bekliyordu. Gecenin sessizliğinde hâlâ işitilen şarkıcıların ilahisi, yıldızların yolunu çizerek kor kor alevlenen ve dağların üstüne yerleşen, ısıltılı yıldızların bile sönük kaldığı bulutların karşısına çıkıyordu sanki.

“Ah,” dedi Julia, “bizi böyle duygulandıran, içimizi binlerce acıyla parçalayan nedir? Dinle bak, uzaklardaki şarkı nasıl da teselli edici yankılarla bize ulaşıyor! Dua ettik, şimdi de altuni bulutlardan dindar ruhlar bize ilahi saadetten bahsediyorlar.”

“Evet, Juliacığım,” diye karşılık verdi prenses ciddi ve kesin bir sesle, “evet, Juliacığım, bulutların üstünde şifa ve saadet var, ben de karanlık güç beni yakalamadan cennetteki bir meleğin beni yıldızlara taşımasını isterdim. Belki ölürdüm ama biliyorum ki o zaman beni saray mezarlığına taşırlar ve orada yatan atalarım da öldüğüme inanmayıp ölümün donukluğundan dehşet verici hayata uyanır ve beni dışarı kovarlardı. O zaman da ne ölümlere ne dirilere ait olur, hiçbir yerde barınak bulamazdım.”

“Tanrı aşkına, Hedwiga, neden bahsediyorsun sen?” diye bağırdı Julia korkarak.

Aynı kesin, adeta kayıtsız seste ısrar eden prenses, “Bir defasında,” diye devam etti, “bir defasında benzer bir şeyler görmüştüm rüyamda. Ama belki tehlikeli bir atam mezarında vampire dönüşmüştür ve şimdi de kanımı emiyordur. Sık sık bayılmam bundan dolayı olabilir.”

“Sen hastasın,” dedi Julia, “sen hastasın, Hedwiga, gece havası da sana zarar veriyor, haydi gidelim.”

Bunun üzerine prensese sarıldı, prenses de ses etmeyerek kendisini götürmesine razı oldu.

Ay Geierstein’ın tepesine yükselmişti, fundalıklar ve ağaçlar büyümlü bir aydınlığın içinde duruyor, gece rüzgârının okşamasıyla binlerce tatlı surette fısıldıyor, hışırdayıyorlardı.

“Güzel,” dedi Julia, “yaşamak güzel şey, tabiat bize tıpkı iyi bir annenin yavrularına yaptığı gibi en harika mucizelerini sunmuyor mu?”

“Sence öyle mi?” diye karşılık veren prenses bir süre sonra devam etti: “Beni başta tam anlamamı istemedim, senden ricam

bütün bunları kötü bir ruh halinin sonucu diye görmek. Haya-
tın yok edici acısını bilmezsin sen. Tabiat gaddar, yalnızca sağ-
lıklı çocukları bakıp besliyor, hastaları terk ediyor, hatta varlık-
larına karşı tehlikeli silahlar yöneliyor. İşte, biliyorsun ki be-
nim için tabiat zihnini ve ellerin güçlerini uygulamak üzere or-
taya konmuş bir resim galerisinden başka bir şey değildi ama
şimdi durum değişti, çünkü onun dehşetinden başka bir şey
hissetmiyor, sezmiyorum. Seninle yalnız başıma ayın aydın-
lattığı gecede yürümekten rengârenk insanların arasında iyi
ışıklandırılmış bir salonda olmayı yeğlerim.”

Julia endişelenmedi, Hedwiga'nın nasıl gittikçe zayıfladığını,
bitkin düştüğünü fark ediyordu, öyle ki zavallı kız onu ayakta
tutmak için azıcık kuvvetinin hepsini kullanmak zorunda ka-
lıyordu.

Sonunda saraya ulaştılar. Sarayın yakınlarında, bir mürver
ağacının altında duran taş bir bankta kapkaranlık, örtülü biri
oturuyordu. Hedwiga onu fark eder etmez sevinç içinde, “Baki-
reye ve bütün azizlere şükür, orada işte!” diye bağırdı ve aniden
güç bulup Julia'dan kurtularak o kişiye doğru yürüdü, bu kişi
kalkıp boğuk bir sesle konuştu: “Hedwiga, zavallı çocuğum!”
Julia bunun baştan aşağı kahverengi elbiselere bürünmüş bir
kadın olduğunu anladı, derin gölgeler yüzünün hatlarını mey-
dana çıkarmıyordu. Julia içi ürpererek olduğu yerde kaldı.

Kadınla prenses banka oturdular. Kadın prensesin saç lülele-
rini yumuşakça alnından çekti, sonra ellerini buraya koyup Ju-
lia'nın hiç duyduğunu hatırlayamadığı bir dilde yavaş yavaş ve
sessizce konuştu. Bu birkaç dakika sürdükten sonra kadın Ju-
lia'ya seslendi: “Kızım, hemen saraya git, odacı kadınları çağır,
prensесin içeri taşınmasını sağla. Sağlık ve neşeyle uyanacağı
hafif bir uykuya daldı o.”

Şaşkınlığa bir an mahal bırakmayan Julia söyleneni çabucak
yerine getirdi.

Odacı kadınlarla birlikte dönünce prensesi, özenle atkısına
sarılmış halde gerçekten hafif bir uykuda buldular, kadın orta-
dan kaybolmuştu.

Ertesi sabah prenses tamamen iyileşmiş halde uyanıp Julia'yı

kaygılandırıran o dengesizlikten üstünde eser kalmayınca Julia, “Söyle,” dedi, “Tanrı aşkına söyle, o tuhaf kadın kimdi?”

“Bilmiyorum,” diye cevap verdi prenses, “onu hayatımda bir defa gördüm. Bir defasında daha çocukken doktorların bile benden vazgeçtiği ölümcül bir hastalığa yakalanmıştım, hatırlarsın. İşte bir gece ansızın bu kadın yatağымda oturmuş, bugünkü gibi beni ninnilerle tatlı bir uykuya yatırmıştı, o zaman da iyileşerek kalktım. Dün gece o kadının hatırası ilk defa tekrar gözümde canlandı, sanki tekrar karşıma çıkıp beni kurtaracaktı, böyle de oldu. Benim hatırıma o kadından kimseye bahsetme, davranışlarıyla ve sözleriyle başımıza bir mucize geldiğini belli etme. Hamlet’i düşün, benim sevgili Horatiom ol! Bu kadında esrarengiz bir işler olduğu kesin ama bırakalım bu esrar sana bana kapalı kalsın, fazlasını kurcalamak tehlikeli olacak gibi geliyor bana. İyileşip beni takip eden bütün hayaletlerden kurtularak mutlu olmam yetmez mi?”

Prensesin aniden sağlığına kavuşmasına herkes çok şaşırdı. Hususi hekim, gece Meryem şapeline yaptıkları gezintinin bütün sinirlerini altüst etmek suretiyle hissedilir bir etki uyardığını, sadece, kendisinin böyle bir gezintiyi salık vermeyi unuttuğunu iddia ediyordu. Benzon ise kendi kendine şöyle diyordu: “Hım! Demek ihtiyar kadın yanına uğramış, bu seferlik öyle olsun bakalım!” Artık vakti geldi, biyografin şu vahim sorusu: “Sen...

(M. d. e.) beni seviyorsun demek, şirin Pisipisi? Ah yine söyle onu bana, binlerce defa tekrar et ki daha da mest olup en iyi roman yazarlarının yarattığı aşk kahramanlarına yaraşır saçmalıklar telaffuz edeyim! Ama bendeki şaşırtıcı şarkı merakını ve şarkı okumadaki becerimi fark ettin, bana küçük bir şarkı okumak lütfunda bulunur musun, kıymetlim?”

“Ah,” diye cevap verdi Pisipisi, “ah, sevgili Murr, gerçi ben de şarkı sanatında tecrübesiz sayılmam ama ilk defa üstatların, hocaların karşısında şarkı okuyacak genç şarkıcılar nasıldır, bilirsin! Korku, mahcubiyet boğazlarını düğümler de en güzel tınılar, nağmeler ve mordanlar tıpkı balık kılıcı gibi felaket şekilde boğazlarına takılır. Arya söylemek hepten imkânsız oldu-

ğu için genelde düetle başlanır. Hadi kıymetlim, sana da uyarsa küçük bir düet deneyelim.

Benim için mesele değildi. Aynı anda “İlk bakışında kalbim sana uçtu” vs. diye müşfik bir düete başladık. Pisipisi başta çok kötüydü ama kuvvetli tiz sesim çok geçmeden onu da cesaretlendirdi. Sesi çok sevimli, okuyuşu yuvarlak, yumuşak, narindi, kısacası tam bir şarkıcı olduğunu gösterdi. Dostum Ovid’in beni yine zorda bıraktığını görsem de mest olmuştum. Pisipisi *cantare* kısmını iyi hallettiyse de *chordas tangere*’de²⁹ iş yoktu, gitar istememe bile gerek kalmadı.

Pisipisi şu meşhur, “*Di tanti palpiti*”³⁰ vs. kısımlarını ender rastlanır bir akıcılıkla, muazzam bir ifade, yüce bir zarafetle okuyordu. Okumanın verdiği yiğitçe güçten andantedeki o kedilere mahsus gerçek tatlığa muhteşem bir geçiş yaptı. Arya sanki onun için yazılmıştı, öyle ki yüreğim dolup taşı da kuvvetli bir sevinç çığlığı attım. İşte! Pisipisi bu aryayla hissiyatlı nice kedilerin ruhunu fethetmiş olmalıydı! Şimdi de yepyeni bir operadan bir düete başladık, bu da tam bizim için biçilmiş kaftan gibi görüldüğünden bunu da muhteşem okuduk. O ilahi nağmeler, çoğu kromatik seyirden ibaret olduğundan, gönümüzden bütün ihtişamıyla meydana çıkıyordu. Sırası gelmişken söyleyeyim, bizim ırkımız kromatiktir, onun için de bize beste yapmak isteyen her bestekâr melodileri ve diğer her şeyi kromatik düzene sokarsa iyi etmiş olur. Maalesef o düeti besteleyen muhteşem ustanın ismini unuttum, doğru düzgün bir adam, tam bana göre bir besteci.

Biz şarkı söylerken bir kara kedi yukarı çıkmış, alevli gözlerle bize kıvılcımlar yolluyordu. “İyisi mi bizden uzak durun, sevgili dostum,” diye seslendim ona, “yoksa gözlerinizi oyar, sizi çatıdan aşağı atarım ama bizimle şarkı söylemek isterseniz, ne âlâ.” O siyah elbiseli adamın muhteşem bir basçı olduğunu biliyordum, o yüzden normalde pek sevmediğim ama Pisipi-

29 Ovid’in bir önceki kısımda verilen mısralarına gönderme yapıyor. “*Cantare*” Latince “şarkı söylemek”, “*chordas tangere*” ise “farklı teller çekmek” anlamına geliyor – ç.n.

30 (İt.) Ah, çok fazla kalp atışı.

si'den ayrılmadan önce gayet iyi gidecek bir besteyi seslendirmeyi tercih ettim. "Kıymetlim, seni bir daha görmeyecek miyim!" şarkısını söyledik. Tam o kara kediye tanrılar beni esirger demekteydim ki aramızdan koca bir tuğla parçası uçtu ve dehşet verici bir ses bağırdı: "Şu lanet kediler çenelerini kapa-sın artık!" Ölüm korkusuyla hemencecik dağılıp tavan arasına girdik. Dile gelmez sevda hüznünün en dokunaklı nağmelerine bile duyarsız kalan ve ancak intikam, ölüm ve perişanlık düşünen, sanat hissinden mahrum, kalpsiz barbarlar sizi!

Dediğim gibi, beni sevda zahmetinden kurtaracak olan şey, bu durumun daha da derinlerine attı. Pisipisi öyle müzikaldi ki birbirimizle en sevimli hayallere dalyorduk. Son olarak benim kendi melodilerimi harika bir şekilde tekrar etti, bu beni neredeyse hepten deliye döndürecekti, aşkın verdiği acıyla öyle korkunç eziyet ettim ki kendime, solgun, cılız, sefil bir hale düştüm. Nihayet, nihayet uzun zaman içim içimi yedikten sonra, ümitsiz de olsa aşk illetini iyileştirecek son çare aklıma geldi. Pisipisi'yle evlenmeye karar verdim. Razi geldi, evlenir evlenmez aşk sızılarının nasıl büsbütün kaybolduğunu fark ettim. Süt çorbası ve kı-zartmaların tadı harika geliyordu, şen şakrak halime tekrar kavuştum, bıyıklarım düzeldi, kürküm yine eski güzel parlıtısını kazandı, çünkü tuvaletime eskisinden daha çok dikkat ediyordum, oysa Pisipisi artık hiç temizlenmez olmuştu. Buna aldırma-dan eskiden olduğu gibi Pisipisim için birkaç mısra daha karaladım, coşkulu şefkat ifadesini artık son raddesine ulaştığımı sana kadar incelttikçe incelttim; mısralarım artık kendini daha güzel, daha gerçek hissettiriyordu. İyi yürekli karıma nihayet kalın bir de kitap ithaf ettim, böylelikle edebi ve estetik açıdan şerefli, aşkına sadık bir kediden istenebilecek her şeyi halletmişim. Öte yandan ben ve Pisipisim, üstadımın kapısı önündeki hasır pas-pasta sakın, huzurlu ve mutlu bir hayat sürüyorduk.

Fakat dünyadaki hangi mutluluk uzun sürer ki! Birkaç zaman sonra Pisipisi'nin yanında ben varken aklının başka yerlerde olduğunu, onunla konuştuğumda saçma sapan cevaplar verdiğini, derin derin iç geçirdiğini, artık yalnızca aygın baygın aşk şarkıları söylemek istediğini, hatta son zamanlar hep-

ten hasta ayaklarına yattığını fark ettim. Neyi olduğunu sorunca gerçi yanaklarımı okşayıp, “Yok, bir şeyim yok, benim güzel babacığım,” diye karşılık veriyordu ama bu işe kafam hiç yatmıyordu. Çoğu zaman hasır paspasta boş yere gelmesini bekliyor, bodrumda ve tavan arasında onu boş yere arıyordum, sonunda onu bulup şefkatli sitemler edince, sağlığı için uzun gezintilere çıkması gerektiğini, hatta doktor bir kedinin kaplıca tavsiye ettiğini söyleyerek mazeret belirtiyordu. Bu da kafama yatmıyordu. Gizliden sinirlendiğimi herhalde fark ediyor ve beni okşayıp durmayı kendine vazife sayıyordu ama bu okşamalarda adını koyamadığım ve beni ısıtacak yerde içimi donduran çok garip bir şeyler vardı; bu da kafama hiç yatmıyordu. Pisipisimin bu davranışının kendi sebepleri olabileceğini tahmin etmeden güzel karıma duyduğum aşkın son kıvılcımlarının da söndüğünün ve yanındayken ölümcül bir can sıkıntısına yakalandığının farkına vardım. O yüzden ben kendi yolumdan gittim, o kendi yolundan; olur da tesadüfen hasır paspasta buluşursak en şefkatli karı koca gibi davranıp yaşadığımız huzurlu yuvaya nağmeler düzüyorduk.

Bir defasında kara başçı beni üstadımın odasında ziyaret etti. Kesik kesik esrarengiz kelimelerle konuşuyor, sonra da birden, Pisipisimle nasıl yaşadığımı soruyordu – kısacası kara kedinin dilinin ucunda bana söylemek istediği bir şeyler olduğunu fark ettim. Nihayet ağzından baklayı çıkardı. Harp meydanlarında savaşmış bir delikanlı geri dönmüştü ve orada oturan bir hancının attığı balık kılçıkları ve yemek artıklarıyla geçinerek yakında bir yerlerde yaşıyordu. Boylu poslu, Herkül gibi yapılıydı, bir de siyah, gri ve sarı renkte zengin bir yabancı üniforması giyiyordu, az sayıda arkadaşıyla koca bir fare ambarını temizlerken gösterdiği cesareten ötürü civardaki bütün kızların ve kadınların dikkatini çekiyordu. Küstah ve cesur, başı dik, etrafa ateşli bakışlar saçarak meydana çıktığında bütün kalpler onun için çarpıyordu. Kara kedinin söylediğine göre Pisipisi-me âşık olan da oydu, o da aşkına karşılık veriyordu ve geceleri bacanın arkasında veya bodrumda âşıklar gibi gizli gizli buluştukları da kesin sayılırdı.

“Hayret ediyorum,” dedi kara kedi, “hayret ediyorum, aziz dostum, nasıl olur da keskin zekânıza rağmen bunu kaç zamandır fark etmediniz; ama seven kocalar çoğunlukla kör olur, arkadaşlık namına gözlerinizi açmak zorunda kaldığım için kusura bakmayın, zira biliyorum ki muhteşem karınıza deli oluyorsunuz.”

“Ah Muzius,” kara kedinin ismi buydu, “ah Muzius,” dedim, “hem de nasıl deliyim, o tatlı haini nasıl da seviyorum! Tapınıyorum ona, bütün varlığım onundur! Yok, bana bunu yapmış olamaz, sadıktır o! Muzius, kuru iftiracı seni, ettiğin ayıbın bedelini ödeyeceksin!”

Pençelerimi çıkarıp patimi kaldırdım, Muzius bana arkadaşça baktı ve gayet sakin dedi ki: “Galeyana gelmeyin, azizim, bir sürü harika insanın kaderini paylaşıyorsunuz, nereye baksan kaypaklık diz boyu, hele de maalesef bizim soyumuzda.” Havadaki patimi tekrar indirdim, büsbütün çaresizmiş gibi birkaç defa havaya sıçradım, sonra da öfkeyle bağırdım: “Mümkün olabilir mi, mümkün olabilir mi! Aman Tanrım, aman dünya! Başka, başka? Cehennemi de katayım! Kim yaptı bunu bana, siyah-gri-sarı kedi mi? Ya hep sadık ve şirin olan tatlı karım, kaç defa göğsüne kapanıp tatlı aşk rüyalarında mutlu mesut bir sefahat hayatı süren *adamı* mı hor gördü cehennemî aldatışlarla? Ah, akın gözyaşlarım, akın o nankör için! Vay canına be, böyle olmaz, şeytan alsın bacanın oradaki o renkli herifi!”

“Sakinleşin,” dedi Muzius, “sakinleşin, çetin ıstırabın öfkesine fazla kapılıyorsunuz. Gerçek dostunuz olarak ben hoş çaresizliğiniz içinde sizi daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Ümitsizlik içinde canınıza kıymak isterseniz gerçi size iyi bir fare zehiri sunabilirim ama bunu yapmak istemem, çünkü sevecen, efendi bir kedisiniz, bu genç yaşınızda yazık olur size. Avunun, bırakın Pisipisi gitsin, dünyada alımlı kedi mi kalmadı. Hoşça kalın, azizim!” Bunun üzerine Muzius açık kapıdan dışarı fırladı.

Sobanın altına uzanıp Kedi Muzius’un verdiği haberler hakkında sessizce biraz daha düşününce içimde gizli bir sevinç gibi bir şeylerin kıpırdadığını hissettim. Pisipisi’yle durumumu biliyordum artık, emin olmamanın verdiği acı son bulmuştu. Ama

adaba uygun olarak önce çaresizliğimi dile getirmiş olsam o zaman siyah-gri-sarının yakasına yapışmayı yine bu adabın gerektirdiğini sanırdım.

Gece vakti âşık çifti bacanın arkasından dinleyip, “Seni cehennemlik, pis hain,” dedim ve tepem atmış vaziyette rakibimin üstüne yürüdüm. Fakat maalesef sonradan fark ettiğim üzere gücü kuvveti benden çok iyi olan rakibim beni tuttu, feci şekilde tokatlayıp bilmem kaç tüyümü döktü, sonra da hızla oradan uzaklaştı. Pisipisi baygın yatıyordu ama ona yaklaşınca aynı âşığı gibi o da seri bir hamleyle üstümden aşırıp onun peşinden tavan arasına girdi.

Perişan halde, kulaklarımdan kanlar akarak üstadımın yanına sokuldum ve evliliğimi muhafaza etmek düşüncesini kafamdan sildim, ayrıca Pisipisi’yi siyah-gri-sarı kediye hepten bırakmayı da hiç ayıpsamıyordum.

“Ne fena bir kader,” diye düşünüyordum, “ilahi ve romantik aşkım yüzünden lağıma fırlatılıyorum, evimdeki mutluluk da sağlam bir sopa yememden başka işe yaramıyor.”

Ertesi sabah üstadın odasından çıkarken Pisipisi’yi hasır pas-pasta bulunca çok şaşırdım. Sessiz sessiz ve mülayim, “İyi kalpli Murr,” dedi, “artık seni eskisi kadar sevmediğimi hissediyorum galiba ve bu çok canımı yakıyor.”

“Ah canım Pisipisim,” diye karşılık verdim şefkatle, “yüreğimi dağlasa da itiraf etmem lazım, o malum şeyler olduğundan beridir sen de benim için önemini yitirdin.”

“Alınma,” diye devam etti Pisipisi, “alınma, tatlı dostum ama bana öyle geliyor ki çoktandır benim için dayanılmaz oldun.”

“Kudretli Tanrım,” diye heyecanla bağırdım, “nasıl bir ruh uyumu bu, ben de aynı senin gibiyim.”

Bu şekilde birbirimiz için tamamen dayanılmaz olduğumuz ve sonuç olarak ebediyen ayrılmamız gerektiği konusunda uzlaşınca şefkatle birbirimizi patileyip sıcak sevinç ve heyecan yaşları döktük!

Sonra ayrıldık, iki taraf da diğerinin muhteşemliğine, ruhunun yüceliğine kaniydi ve bunu, duymak isteyen herkese met-hediyordu.

“Ben de Arkadya’daydım,” diye bağırıp güzel sanatlara ve bilime eskisinden de gayretle yoğunlaştım.

(Müs. kâğ.) “Size,” dedi Kreisler, “evet, size ruhumun derinliklerinden haber ediyorum, bu sakinlik bana en hiddetli fırtınadan tehlikeli görünüyor. Sarayda olup bitenler felaket getiren bir kasırga öncesindeki bunalıtcı, sağır boğuculuğun ta kendisi, Hükümdar İrenäus da yaldızlı kesimleri olan on iki-
li forma halinde sarayı almanak gibi ortaya çıkarıyor. Beyefendi durmadan boş yere ikinci Franklin³¹ olarak paratoner misali, muhteşem şenlikler veriyor, ama yıldırımlar düşecek ve belki de onun kendi saray kıyafetini ateşe verecek. Doğru, Prenses Hedwiga bütün varlığıyla artık arı duru akan bir melodiye benziyor, eskisi gibi yaralı göğsünden iç içe girmiş halde huzursuz akorlar çıkmıyor, ama... Neyse! Hedwiga artık nurlanmış ve sevecen bir gururla dürüst Napolilinin kolunda geziyor, Julia da bu adama şirin tarzıyla gülümsüyor ve iltifatlarını si-
neye çekiyor, prens bu iltifatları gelinden gözünü almadan öyle maharetle yöneltmeyi beceriyor ki bunlar genç ve tecrübesiz birine tehlikeli topların üstüne doğrultulmasından daha şiddetli isabet eder! Bununla beraber Benzon’un bana anlattığına göre, Hedwiga başlarda *mostro turchino*’nun kendisini bunalttığına inanıyormuş; yumuşak huylu, sakin Julia’nın, bu ilahi çocuğun gözünde o süslü general adi bir şahmeran olmuştu! Ey sezgili ruhlar, hakkınız vardı! Aksi şeytan, ben Baumgarten’in dünya tarihinde, bizi cennetten eden yılanın altın gibi ışıltılı pullu mintanla caka sattığını okumamış mıydım? Altın yaldızlı Hektor’u görünce aklıma bu geliyor. Bana tarifsiz bir sevgi ve sadakat besleyen çok saygın bir buldoğun ismi de Hektor idi. Ah keşke bu köpek yanımda olsa da iki şirin kardeşin arasında kasılırken ona prens adaşının eteklerini tuttursam! Yahut söyleyin, üstat, o kadar hüneriniz olduğuna göre, söyleyin bana, sırası gelince nasıl eşek arısına dönüşüp bu prens köpeğini aklını şaşıracak kadar rahatsız edebilirim!”

“Lafınızı,” diye sözü aldı Üstat Abraham, “lafınızı bitirmeni-

31 Önceki cümledeki almanak benzetmesinden hareketle muhtemelen Poor Richard’s Almanack’ı yayımlayan Benjamin Franklin kastediliyor – ç.n.

ze izin verdim, Kreisler, şimdi de sezgilerinizi haklı çıkaran bazı şeyler anlatırsam acaba beni sakince dinlemek ister misiniz, diye soracaktım?”

“Ben,” diye cevap verdi Kreisler, “ben akli başında bir orkestra şefi değil miyim ki – bunu felsefi anlamıyla, benliğimi orkestra şefi olarak ortaya koyuyorum anlamında söylemiyorum; yalnızca düzgün bir cemiyette beni bit ısırsa sakın kalabileceğim yönünde sahip olduğum akli kabiliyetimle alakasını kuruyorum.”

“Peki öyleyse,” diye devam etti Üstat Abraham, “bilin ki, Kreisler, tuhaf bir tesadüfle prensin hayatı hakkında bazı esaslı noktalar öğrendim. Onu cennetteki yılanla kıyaslamakta haklısınız. O güzel kılığının altında –yiğidi öldür, hakkını ver– zehirli bir bozulmuşluk, hatta ne desem, kokuşmuşluk saklı. Niyeti kötü, olup biten birçok şeyden biliyorum ki güzel Julia’ya kafaya koymuş.”

Kreisler odada sıçrayıp durarak, “Oho!” diye bağırdı, “oho, parlak kuş, tatlı şarkı diye buna mı diyorsun? Vay canına, prens sağlam adammış, iki pençesiyle birden emredilen ve yasaklanan meyvelere saldırıyor! Yahey, tatlı Napolili, Julia’nın yanında vücudunda yeterince müzik olan mert bir orkestra şefi durduğunu bilmiyorsun, ona yaklaştığın gibi seni ayrılması gereken lanet bir dörtlü-beşli akor olarak görür. Ve orkestra şefi mesleğinin gereğini yapar, yani beynine bir kurşun sıkarak veya şu kılıcı vücuduna saplayarak seni ayırır!”

Bunun üzerine Kreisler kılıcını çekti, saldırı pozisyonu aldı ve üstada, bir prens köpeğini şişleyecek kadar yüreği olup olmadığını sordu.

“Sakin olun,” diye karşılık verdi Üstat Abraham, “sakin olun, Kreisler, prensin oyununu bozmak için böyle kahramanlıklara hiç gerek yok. Ona karşı başka silahlar var ve ben bu silahları elinize vereceğim. Dün balıkçı kulübesindeydim, prens emirleriyle oradan geçiyordu. Beni fark etmediler. ‘Prenses güzel,’ dedi prens, ‘ama küçük Benzon bir harika! Onu gördüğümde kanım kaynayıp coştı. Ah, prensesle evlenmeden önce benim olmalı o. Sence amansız mıdır?’

‘Hangi kadın size karşı koyabildi, efendim,’ diye cevap verdi

emir eri. ‘Ama şeytana ant olsun,’ diye devam etti prens, ‘dindar birine benziyor.’

‘Dindar ve saf,’ diye emir eri gülerek lafa girdi: ‘galibiyete alışkın erkeğin saldırısına şaşırarak sabırla boyun eğen, sonra da her şeye kısmet gözüyle bakan, hatta galibine sırlıslıkla aşık olanlar da tam bu dindar ve saf çocuklardır! Sizde de böyle olabilir, efendim.’

‘Bu yeterince iyi olurdu,’ dedi prens. ‘Ama onu yalnız başına bir görebilsem, nasıl yaparım bunu?’

‘Hiçbir şey,’ diye karşılık verdi emir eri, ‘hiçbir şey bundan kolay değil. Ufaklığın sık sık tek başına parkta gezindiğini fark ettim. Eğer...’

O sıra sesleri uzaktan duyulmaz oldu, hiçbir şey anlayamadım! Muhtemelen hemen bugün şeytani bir plan uygulayacaklar, bu planı bozmalı. Bunu kendim yapabiliyordum ama belli sebeplerden şu sıralar prene kendimi göstermek istemiyorum, o yüzden siz, Kreisler, hemen Sieghartshof’a gitmeli ve Julia âdeti olduğu üzere akşam karanlığında evcil kuşu beslemek için göle doğru gezintiye çıkınca dikkat etmelisiniz. O İtalyan pisliği muhtemelen bunu bekliyordur. Bu silahı, Kreisler ve tehlikeli prensle mücadelenizde iyi bir kumandan olduğunuzu gösterebilmek için bu çok gerekli talimatı da kabul edin!”

Biyograf bu hikâyeyi bir araya getirmek zorunda kaldığı haberlerin apansızın ortaya çıkmış görünmesinden yine ürkemektedir. Üstat Abraham’ın orkestra şefine hangi talimatı verdiğini buraya eklemek yerinde olmaz mıydı? Zira silah daha sonra kendini gösterecekse de, talimattan maksadın ne olduğunu anlamak senin için imkânsız olacak, sevgili okurum. Fakat talih-siz biyograf şu an (şu kadarı kesin ki) mert Kreisler’in özel mi özel bir sırdaş olduğu o talimata dair tek kelime bilmiyor. Yine de biraz daha sabret, aziz okur, söz konusu biyograf parmaklarını rehin vermek pahasına bu kitap bitmeden bu sırrı da gün yüzüne kavuşturacak.

Şimdi şunu anlatmak lazım ki güneş batmaya başlar başlamaz, kolunda beyaz ekmeklerin olduğu bir sepetle Julia şarkı söyleyerek parkın içinde göle doğru gezintiye çıkmış, balıkçı kulü-

besinin yakınlarındaki köprünün tam ortasına geçmişti. Ama Kreisler fundalığın arka tarafında yatıyordu, gözlerinde işe yarar bir Dollond dürbünü vardı, bununla kendisini saklayan çalılarının arasından karşı tarafı çok net görebiliyordu. Kuğu, suyu şakırdatarak yanaştı ve Julia'nın attığı kırıntıları afiyetle götürdü. Julia yüksek sesle şarkı söyleyerek yoluna devam etti, böylece Prens Hektor'un hızla yanına yaklaştığını algılayamadı. Prens aniden yanında durunca ödü patlamış gibi korkup sıçradı. Prens elini tuttu, göğsüne, dudaklarına bastırdı, sonra da Julia'nın hemen yanı başında köprünün tırabzanlarına uzandı. Prens hararetle konuşurken Julia göle bakarak kuğuyu besliyordu. "Böyle rezilce tatlı tatlı surat asma, seni zorba! Hemen önünde tırabzanda oturduğumu ve seni adamakıllı tokatlayabileceğimi görmüyor musun acaba? Aman Tanrım, yanakların neden gitgide daha çok kızarıyor, sevimli çocuğum? Kötü adama neden tuhaf tuhaf bakıyorsun? Gülümsüyorsun demek? Yakıcı güneş ışığı karşısında gonca daha çabuk ölüp gitmek için güzel yapraklarını nasıl açıyorsa senin göğsünün de açılacağı zehir saçan nefestir bu!"

Çifti gözetleyen Kreisler dürbünü iyice yüzüne bastırmış, böyle konuşuyordu. Şimdi de prens kırıntı attı ama kuğu tenez-zül etmeyip yüksek sesli iğrenç bir ciyaklama kopardı. Prens kolunu Julia'ya dolayıp kırıntıları böyle attı, güya kuğu kendisini besleyenin Julia olduğunu sanacaktı. Bu sırada yanağı hândiyse Julia'nın yanağına değecekti. "Güzel," dedi Kreisler, "güzel, soytarı hazretleri, pençelerinle avını iyice kavra, kıymetli atmaca ama çalılıkta sana nişan almış ve birazdan güzel kanatlarına ateş edip sakatlayacak biri var, sonra kafana göre avlanmak neymiş göreceksin!"

Prens şimdi de Julia'nın kolunu tuttu, ikisi birlikte balıkçı kulübesine doğru yürüdü. Fakat kulübenin önüne geldiklerinde Kreisler fundalıktan çıktı, çifte doğru yürüdü ve prensin önünde iyice eğilerek dedi ki: "Muhteşem bir akşam, muazzam şen bir hava, içinde de ferahlatıcı bir aroma, burada güzel Napoli'deymiş gibi hissediyorsunuzdur kendiniz, beyefendi."

"Kimsiniz siz?" diye ona haşince çıkıştı prens. Fakat o sırada Julia onun kolundan kurtuldu, nazikçe Kreisler'e doğru yürüdü,

ona elini uzattı ve dedi ki: “Ah, yine burada olmanız ne kadar harika, sevgili Kreisler. Biliyor musunuz, sizi cidden özledim. Gerçekten de, bir gün gelmeyecek olsanız şımarık, terbiyesiz bir çocuk gibi davrandığım için annem beni azarlıyor. Beni, şan derslerimi ihmal ettiğinize inanırsam gücenip hasta olabilirim.”

Julia ile Kreisler’e zehirli bakışlar atfeden prens, “Demek,” dedi, “siz Mösyö Krösel’siniz. Hükümdar sizden çok iyi bahsetti!”

Bütün suratı yüzlerce kırışıkla garip garip titreyen Kreisler, “Sağ olsun,” dedi, “efendimiz sağ olsun, zira böylelikle belki de size, prens hazretleri, ricada bulunmak istediğim şeyi, yani himayenizi almayı başarabileceğim. İlk bakışta bana teveccüh ettiğiniz gibi küstah bir sezgiye kapıldım, zira önümden geçerken tamamen kendinize mahsus bir hareketle beni ödlekle ilan etmeye tenezzül buyurdunuz, ödlekler de akla gelebilecek her işe yaradığına göre...”

“Siz,” diye lafını böldü prens onun, “pek şakacı biriymişsiniz.”

“Hiç de değil,” diye devam etti Kreisler, “gerçi şakadan hoşlanırım ama sadece kötü şakadan, e o da zaten şaka değildir. Halihazırda niyetim Napoli’ye gidip rıhtımda öğrenciler için sadeleştirilmiş birkaç iyi balıkçı ve haydut şarkısı yazmak. Siz, prens hazretleri, iyi niyetli, sanatsever birisiniz, belki de bana birkaç tavsiyeyle...”

Prens tekrar, “Siz,” diyerek Kreisler’in lafını böldü, “Mösyö Krösel, şakacı biriymişsiniz, bundan hoşlandım, bundan sahiiden hoşlandım ama gezintinizi daha fazla bölmeyeyim. Hoşça kalın!”

“Yok, beyefendi,” dedi Kreisler, “size kendimi bütün hünerimle göstermeden bu fırsatı kaçıramam. Balıkçı evine girmek istiyordunuz, içeride küçük bir piyano var, Bayan Julia benimle bir düet okumak lütfunu gösterecektir!”

“Büyük zevkle,” diyen Julia Kreisler’in koluna girdi. Prens dudaklarını ısırıp gururla önden yürüdü. Yolda Julia Kreisler’in kulağına fısıldadı: “Kreisler! Nasıl tuhaf bir ruh hali bu?” Kreisler de aynı sessiz tonda, “Aman Tanrım,” diye karşılık verdi, “aman Tanrım, sense yılanın biri zehirli ısırığıyla seni öldür-

mek için yaklaşıırken sersemletici rüyalar gördüğün bir uykuya dalmışsın?” Julia derin bir şaşkınlıkla ona baktı. Sadece tek bir defa, müziğin yüce coşkusuna kapıldığı bir anda Kreisler ona *sen* diye hitap etmişti.

Düet bitince şarkı sırasında bile defalarca bravo diye bağırarak prens bir alkış tufanı koparttı. Julia’nın ellerine ateşli öpücükler kondurdu, şimdiye kadar hiç kimsenin şarkı söyleyişinin bütün varlığına bu kadar nüfuz etmediğine yemin edip Julia’dan, bu cennet tınıları şarabının aktığı ilahi dudaklardan bir defa öpmesine izin vermesini rica etti.

Julia ürkerek geri çekildi. Kreisler prensin önüne geçip dedi ki: “Bana bestekâr ve takdire şayan bir şarkıcı olarak en az Bayan Julia kadar hak ettiğimi düşündüğüm tek bir övgü sözcüğü yöneltmek istemediğinize göre, beyefendi, zayıf müzik bilgimle yeterince güçlü etki uyandıramadığımı fark etmiş bulunuyorum. Ama resimde de tecrübem vardır ve garip hayatıyla tuhaf eceli, duymak isteyen herkese anlatabileceğim kadar malumum olan bir kişinin resmedildiği küçük bir portreyi size gösterme şerefine nail olacağım.”

“Amma usandırdın!” diye mırıldandı prens. Kreisler cebinden ufak bir mahfaza çıkardı, içinden küçük bir portre alıp prense doğru tuttu. Prens resme baktı, yüzünden kanı çekildi, gözleri dondu, dudakları titriyordu, dişleri arasından “Maledetto!”³² diye mırıldanarak dışarı fırladı.

Ölümüne korkan Julia, “Bu nedir?” dedi, “azizler aşkına, nedir bu, Kreisler bana her şeyi söyleyin!”

“Deli işi,” diye cevap verdi Kreisler, “şen şaka, şeytan kovmaca! Bakın, kıymetli hanımefendi, zatıalileri bacaklarının el verdiği ölçüde nasıl da upuzun adımlarla köprüden koşuyor. Tanrım! bütün o tatlı, sevimli tabiatını inkâr ediyor, göle bile bakmıyor, kuğuyu falan da beslemek istemiyor, sevimli, iyi kalpli şeytan!”

“Kreisler,” dedi Julia, “ses tonunuz içimi dondurdu, bela sezinliyorum, prensle ne alıp veremediğiniz var?” Orkestra şefi yanında durduğu pencereden çekildi, hayli duygulanarak, sanki iyi

32 (It.) Allah’ın belası!

ruhlardan gözlerinden yaşlar akıtan korkuyu üzerinden almasını diliyormuş gibi ellerini kavuşturmuş, önünde duran Julia'ya bakıyordu. "Hayır," dedi Kreisler, "hiçbir kötü ses, mizacındaki o ilahi hoş sedayı bozmasın, dindar çocuk! Cehennem ruhları ısıltılı pelerinlerle dolandır dünyada ama onların senin üzerinde hâkimiyeti yoktur; çevirdikleri pis işleri sen bilemezsin! Sakin olunuz, Julia! Susmama müsaade edin, artık hepsi geçti!"

O an çok büyük heyecan içinde Benzon kapıdan girdi. "Ne oldu," dedi, "ne oldu? Prens beni görmeden delirmiş gibi yanımdan uçtu gitti. Sarayın orada emir eri karşısına çıktı, ikisi de hararetle konuştular, sonra prens, anladığım kadarıyla, emir erine önemli bir görev verdi, çünkü prens saraya giderken emir eri alelacele kendi oturduğu köşke koşturdu. Bahçıvan bana senin prensle köprüde durduğunu söyledi, o an, neden, ben de bilmiyorum, dehşet verici bir şeyler olduğuna dair bir sezgi kapladı içimi, doğru buraya geldim, söyleyin, ne oldu?" Julia her şeyi anlattı. Benzon Kreisler'e delici bakışlar atarak keskin bir şekilde, "Sırlar mı?" diye sordu. "Hanımefendi," diye cevap verdi Kreisler, "öyle anlar, durumlar, daha doğrusu vaziyetler var ki, zannederim, insan orada çenesini tutmalı, zira çenesini açtığı anda akli başında insanları şaşırtacak karmaşık laflardan başka bir şey söyleyemez!"

Benzon Kreisler'in susmasından incinmiş benzese de iş burada kaldı.

Orkestra şefi Julia'yla annesine saraya kadar eşlik etti, sonra Sieghartsweiler'e dönmek için yola koyuldu. Parktaki ağaçlı yolda kaybolmasıyla prensin emir eri köşkten çıktı ve Kreisler'in gittiği yolu takip etti. Biraz sonra ormanın derinlerinde bir silah ateşlendi!

Aynı gece prens Sieghartsweiler'i terk etti, hükümdardan mektupla izin almış, yakında döneceğine söz vermişti. Ertesi sabah bahçıvan adamlarıyla parkı araştırırken Kreisler'in, üzerinde kan izleri olan şapkasını buldu. Kreisler ortadan kaybolmuştu ve bulunamadı.

İKİNCİ CİLT

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çıraklık Ayları

KADERİN CİLVESİ

(M. d. e.) Özlem, yakıcı bir istek doldurur içini ama nihayet binlerce zorluk ve endişeyle uğrunda mücadele ettiğin şeyi kazanmışsındır, böylece o istek çok geçmeden buz gibi bir kayıtsızlık halini alır ve kazandığın iyiliği eskimiş bir oyuncak gibi fırlatıp atarsın. Bu olur olmaz da çabucak hareket etmenin acı pişmanlığı gelir, yeniden mücadele edersin ve hayat isteme ve tikslenmeyle geçip gider. Kedi dediğin de böyledir. Bu ifade ırkımı doğru nitelemekte, Tieck'in *Oktavian* eserindeki meşhur Horvilla'nın büyük bir kedi dediği haşmetli aslan da ırkımdan sayılır. Evet, tekrar ediyorum, kedi dediğin tam olarak budur, başka bir şey değil, kedi yüreği de çok sebatsız bir şeydir.

Dürüst biyografının ilk görevi samimi olmak ve katiiyen kendini sakınmamaktır. Bu yüzden bütün dürüstlüğümla patimi vicdanıma koyarak itiraf ediyorum, kendimi bilim ve sanata vakfettiğim dile gelmez gayrete rağmen güzel Pisipisi'nin hatırası birden harekete geçip çalışmamı büsbütün bölüyor.

Sanki onu hiç bırakmamalıydım, sanki yalnızca sahte bir cinnetle bir anlığına körelen, sadakatle seven bir kalbi geri tepmiştim. Ah! Kaç defa büyük Pisagor'la kendimi canlandırmak istediysen (şu sıralar pek fazla matematik çalışıyorum), birden narin, beyaz çorap giymiş bir patıcık bütün dik kenarları ve hi-

potenüsleri kovalıyor ve şirin Pisipisi'nin kendisi, başında ufak, sevimli mi sevimli kadife şapkası, güzel gözlerinin iç açan çimen yeşilinden çok kırlıgan bir sitemin kıvılcımlı bakışı isabet ediyordu üzerime. O ne sevimli kaçamaklar, ne gönül kapan kuyruk kıvrımları ve burgularıydı! Yeniden alevlenen aşkın heyecanıyla ona patilerimle sarılmak isterdim ama cilvelenen hayalî suret kaybolup gitti.

Aşkın Arkadyası'ndan gelen bu tür hayaller beni şair ve alim olmayı seçtiğim kariyerime zarar verebilecek bir hüzne düşürdü, zira bu hüznün çok geçmeden karşı koyamayacağım bir miskinliğe döndü. Kendimi bu bıktıran durumdan zorla koparıp çıkarmak, Pisipisi'yi yeniden ziyaret etmek için hızla karar vermek istiyordum. Fakat o şirin kadını bulmayı umduğum üst taraflara çıkmak için merdivenin ilk basamağına patimi koymuştum ki utanç ve ürperme kapladı içimi ve patimi tekrar geri çekip üzüntülü bir halde sobanın altına geçtim.

Ne var ki bu ruhani sıkıntılar bir yana, olağanüstü bir vücut sağlığına kavuşmuştum, gözle görülür derecede ağırlaşmış, bilim değilse de vücudumun ağırlığı bakımından; büyük bir zevkle fark ettim ki aynaya bakınca ahlak yüzümde gençliğin verdiği körpelikten başka saygı uyandıran bir şeyler görülmeye başlıyor.

Üstat bile değişen ruh halimi fark etti. Burası doğru, çünkü eskiden bana leziz bir yemek uzatsa homurdanıp keyifle atlayıp zıplardım, eskiden ayaklarına dolanır, takla atar, hatta sabah kalktıktan sonra bana, "Günaydın, Murr!" diye seslendiğinde kucağına bile atardım.

Artık bütün bunları bırakmış, nazik bir miyavla ve lütufkâr okurun kedi kamburu diye bildiği şu alımlı ve gururlu şekilde sırtımı dikleştirmekle yetiniyordum. Evet, artık eskiden o kadar sevdiğim kuş oyununu bile küçümsüyordum. Bu oyunun ne olduğunu söylemek türümün genç jimnastikçileri ve sporcuları için faydalı olabilir. Üstadım bir veya birkaç tüy kalemi uzun bir ipe bağlıyor ve bunları havada hızla yukarı aşağı çekiyor, bayağı uçuruyordu. Köşede pusarak ve doğru tempoyu yakalayarak ben de tutup adamakıllı hırpalayana kadar tüyle-

re doğru zıplıyordum. Bu oyun beni çoğu zaman alıp uzaklara götürüyordu, tüyleri gerçekten kuş sanıyordum, öyle hararetli oynuyordum ki aklımı ve bedenimi aynı anda kullanarak geliştirip güçlendiriyordum. Evet, artık bu oyunu bile küçük görüyor, üstat tüylerini istediği kadar uçurup dursun ben sakın sakın minderimde yatıyorum. Günün birinde tüyler burnuma temas edip minderime konunca ve ben de pek oralı olmayarak patimi o yana uzatınca üstat, “Kedi,” dedi, “kedi, artık hiç eskisi gibi değilsin, gün geçtikçe daha miskin ve tembel oluyorsun. Galiba çok fazla tıkınıyor, çok fazla uyuyorsun.”

Üstat bunları söyleyince ruhuma bir ışık huzmesi düştü! Miskin üzüntümü yalnızca Pisipisi’nin hatırasına, kaybettığım aşk cennetine borçluydum, dünya hayatının beni yukarıları hedefleyen çalışmalarından ayırıp kendine boyun eğdirdiğini ancak şimdi fark ediyordum. Zincirli ruhun beden denen zalime özgürlüğünü nasıl feda etmesi gerektiğini apaçık gösteren şeyler vardır tabiatta. Özellikle un, tatlı süt ve tereyağından yapılan leziz lapayı bir de at kılıyla doldurulmuş geniş bir minderi bunlardan sayarım. Üstadın temizlikçisi o tatlı lapayı öyle muhteşem hazırlıyordu ki her sabah kahvaltıda iki tabak dolusu lapayı afiyetle yiyordum. Ama böyle kahvaltı edince bilimin tadı falan kalmıyor, bana yal gibi geliyordu, bilimi bırakıp da hızla şiire atılsam bile bu da işe yaramıyordu. En son yazarların en övülen eserleri, methedilen şairlerin en meşhur trajedileri bile zihnimi tavlayamıyordu, dalalı budaklı düşüncelere dalıyordum, üstadın becerikli temizlikçisi ister istemez yazarla ayrılığa düşüyordu ve bana öyle geliyordu ki temizlikçi kadın şişmanlık, tatlılık ve tombulluğun derecesini ve karışımını yazarlardan iyi anlıyordu. Ruhani ve bedeni zevkleri talihsiz ve hayalperest biçimde karıştırıyordum! Evet bu karışma haline hayalperest diyebilirim, zira hayaller ortaya çıkıp bana ikinci tehlikeli şeyi, üzerinde mışıl mışıl uyuyayım diye at kılıyla doldurulmuş şu geniş minderi aratıyordu. Sonra şirin Pisipisi’nin tatlı sureti görünüyordu gözüme! Tanrım, böylece galiba süt lapası, bilimi küçümsemem, melankoli, minder, şiirden anlamaz yapım, aşk hatıraları, her şey birbiriyle alakalıydı! Üstat doğ-

ru söylüyordu, çok fazla yiyor ve uyuyordum! Ne kadar büyük bir ciddiyetle ölçülü olmaya kalktıysam da kedi tabiatı zayıftır, en iyi, en muhteşem kararlar sütlü lapayı, puf puf davetkar minderi görene kadardı. Günün birinde odadan çıkınca üstadın koridordaki birine şöyle dediğini duydum: “Olabilir, bana göre hava hoş, belki arkadaş gelince neşelenir. Ama bana kötü şakalar yapar, masama zıplar, hokkamı veya başka bir şeyimi devirirseniz ikinizi de kapının önüne koyarım.”

Bunun üzerine üstat kapıyı biraz aralayıp içeri birini bıraktı. Bu birisi dostum Muzius’un ta kendisiydi. Onu neredeyse tanıyamayacaktım. Eskiden düz ve parlak olan tüyleri karışmış, sönükleşmişti, gözleri çukur çukurdu, eskiden gerçi biraz kaba ama yine de şöyle böyle denebilecek tavrında taşkın, vahşi bir şeyler peydahlanmıştı. “Haydi canım,” diye soluğunu püskürttü suratıma, “haydi, neredesiniz bakalım! Lanet sobanızın arkasına mı gelmek lazım illa? Müsaadenizle!” Tabağa yanaştı ve akşam için kenara koyduğum kızarmış balıkları yedi. “Söylesenize,” diyordu aradan, “söylesenize yahu, nerelerdesiniz, neden çatılara gelmez, şen şakrak yerlerde kendinizi göstermez oldunuz?”

Şirin Pisipisi’ye duyduğum aşktan vazgeçince bilimin beni tamamen meşgul ettiğini, bu yüzden de gezinti falan düşünemediğimi açıkladım. Arkadaş falan aradığım yoktu, çünkü üstadın yanında süt lapasına, ete, balığa, yumuşak bir yatağa, kısacası gönlümün arzuladığı her şeye sahiptim. Sakin, tasasız bir hayat, benim meraklarıma ve yapıma sahip bir kedi için en elverişli şeylerdi, dışarı çıkarsam bunların bozulabileceğinden bir o kadar kaygılanıyordum, zira maalesef fark ettiğim üzere küçük Pisipisi’ye meylim tamamen sönmemiştir ve onu bir daha görmek beni belki sonradan çok pişman olacağım düşünce-sizliklere sevk edebilirdi.

“Bana daha sonra bir kızarmış balık daha ayarlayabilirsiniz!” Muzius bunu söyleyip patisini bükerek ağzını, bıyığını ve kulaklarını üstünkörü temizledi, minderde benim yanıma gelip oturdu.

Memnuniyetinin göstergesi olarak birkaç saniye mırıldan-

diktan sonra yumuřak bir ses ve tavırla, “Evinize,” diye lafa girdi, “evinize gelmeyi dūřundūđım ve ūstat beni karřı çıkmadan yanınıza bıraktıđı için kendinizi řanlı sayın, gūzel kardeřim. Akklı bařında, gūcū kuvveti yerinde dūrūst, genç bir kedinin karřılařabileceđi en būyūk tehlikenin içindesiniz. Demek istediđim, iđrenç, fena bir dar kafalı olmak tehlikesindesiniz. Kedilerin arasına çıkmayacak kadar bařınızın bilimle dolu olduđunu sūylūyorsunuz. Affedersiniz, kardeřim, bu dođru deđil, gūrdūđūm bu toparlak, semiz, pūrūzsūz halinizle kitap kurdu-na falan benzediđiniz yok. İnanın bana, sizi tembel ve uyuřuk yapan, řu lanet ve rahat hayatın kendisidir. Birkaç balık kılçıđı yakalayana veya bir kuřu kapana kadar bizim gibi iflahınız kelsilse durumunuz bambařka olurdu.”

“Bence,” diye arkadařımın lafını būldūm, “gayet iyi ve mutlu bir durumdasınız, eskiden...”

“O,” diyen Muzius ūfkeyle çıkıřtı bana, “o bařka sefere.¹ Ama dar kafalının birisiniz siz, ūrf ve ādetlerden anlamıyorsunuz.”

Ben darılan arkadaşımdan af dilemeye çalıştıktan sonra o yumuşak bir sesle devam etti: “İşte, dediğim gibi, yaşayışınız beř para etmez, Murr kardeş. Dışarı ıkmalısnız, dış dūnyaya.”

“Tanrım,” diye bađırdım korkarak, “ne diyorsunuz, Muzius kardeř, dıř dūnyaya mı çıkayım? Birkaç ay ūnce bodrumda anlattıklarımla unuttunuz mu, hani bir zamanlar bir İngiliz arabasından dıřarı atlamıřtım? Dūrt bir yanım tehlikeyle doluydu? Sonra iyi niyetli Ponto beni kurtarıp efendimin yanına getirmiřti?” Muzius pis pis gūldū. “Evet,” dedi sonra, “evet, iřte bu, iřte mesele bu, iyi niyetli Ponto’ymuř! Bařka iři olmadığı için, bundan keyif aldıđı için sizinle ilgilenen o zūppe, çok bilmiř, soytarı kılıklı, gururlu riyakar, siz onu toplantılarında, kendi gūruhunun içinde ziyaret edecek olsanız sizi hiç tanımaz, hatta onlardan olmadığı için sizi ısırıp parçalardı! Sizi dıř dūnyanın gerçek hayatına sokmak yerine çocuksu, insan hikāyele-riyle oyalayan iyi niyetli Ponto! Yok, Murrcuđum, o olay size, ait olduđunuz dūnyadan bambařka bir dūnya gūsterdi! Sūzū-me inanın, tek bařına çalıřıp durmanız hiçbir iřinize yaramadı-

1 Burada yer alan Almanca hitaplara mahsus bir ifadeyi es geçtim – .n.

ğı gibi size belki zarar veriyordur. Çünkü buna rağmen dar kafalının biri kalıyorsunuz; bütün dünyada allame bir dar kafalıdan daha can sıkıcı, daha tatsız bir şey yoktur!”

Dostum Muzius’a dar kafalı ifadesini ve asıl maksadını tam anlayamadığımı samimiyetle itiraf ettim. Muzius sevimli sevimli gülümsedi, öyle ki o an çok hoş göründü ve yine o eski temiz Muzius oldu ve “Ah kardeşim,” diye karşılık verdi, “ah benim Murr kardeşim, size bütün bunları açıklamak tamamen boş bir çaba olur, çünkü kendiniz de öyle olduğunuz müddetçe dar kafalı nedir, asla anlayamazsınız. Ne var ki şimdilik bir dar kafalı kedinin birkaç temel vasfıyla yetinmek isterseniz, o zaman...”

(Müs. kâğ.) ne tuhaf oyun. Prenses Hedwiga odanın ortasında duruyordu; çehresi bembeyaz, bakışları ölü gibi donuktu. Prens Ignatius kukla gibi oynatıyordu onu. Kolunu yukarı kaldırdı mı orada kalıyor, aşağı eğdiğinde düşüyordu. Onu hafif öne ittirince yürüyor, durdurunca duruyor, koltuğa oturtunca oturuyordu. Prens oyuna o kadar dalmıştı ki içeri girenleri hiç fark etmedi bile.

“Ne yapıyorsunuz orada, prens!” diye seslendi ona prenses. Bunun üzerine prens kıkırdarak ve neşeye ellerini ovup kardeşi Hedwiga’nın artık akıllı bir kız olduğunu ve istediği her şeyi yaptığını, eskisi gibi kendisine karşı çıkıp azarlamadığını söyledi. Sonra tekrardan askerî emirler vererek prensesi türlü şekillere sokmaya başladı; prenses verilen konumda büyülenmiş gibi sabit kalınca prens kahkahayı basıyor ve sevinçten havalara uçuyordu. Hükümdarın karısı gözlerinde yaşlarla ve sesi titreyerek yavaşça, “Katlanılacak şey değil bu,” dedi, hususi hekim de prensin üzerine yürüyüp katı, buyurgan bir tonla bağırdı: “Yeter artık, beyefendi!” Sonra prensesin koluna girdi, onu yavaşça odadaki divanın üstüne bıraktı ve perdeleri çekti. Sonra hükümdarın karısına dönerek, “Prenses için,” dedi, “prenses için şu sıralar mutlak istirahatten daha gerekli bir şey yok, prensin odadan çıkmasını rica ediyorum.”

Prens Ignatius kudurdu, ağlaya sızlaya yakınmaya başladı, artık prensi bırak, asil bile olmayan çeşit çeşit insanlar ona karşı çıkmaya kalkışıyordu. Artık en güzel fincanlarından daha

çok sevdiği kız kardeşi prensesin yanında kalmak istediğini ve hususi hekimin ona emir veremeyeceğini söyledi.

“Gidiniz, sevgili prens,” dedi hükümdarın karısı yavaşça, “odanıza gidiniz, prensesin şimdi uyuması lazım, yemekten sonra da Bayan Julia gelecek.”

Çocuklar gibi gülüp oynayan prens, “Bayan Julia!” dedi, “Bayan Julia! İşte, bu güzel, ona yeni bakır gravürleri, bir de su kralı hikâyesindeki büyük madalyalı som balığı prensi olarak nasıl tasvir edildiğimi gösteririm!” Bunun üzerine hükümdarın karısının elini resmî bir havayla öpüp kendi elini, öpmesi için, hususi hekime uzattı. Hekimse prensin elini tutup onu kapıya götürdü, nazikçe eğilerek kapıyı açtı. Prens bu şekilde dışarı çıkarılmaya razı oldu.

Hükümdarın karısı acılar içinde ve bitkinlikle kendini koltuğa bıraktı, başını ellerine dayayıp derin bir sızı ifadesiyle kendi kendine konuştu: “Nasıl büyük bir günah işledim ki Tanrı beni böyle sert cezalandırıyor. Ebediyen çocukluğa mahkûm şu oğlan... şimdi de Hedwiga... benim Hedwigam!” Hükümdarın karısı kasvetli, boğucu düşüncelere daldı.

O arada hususi hekim zor zahmet prensese birkaç damla şifalı ilaç içirmiş, odacı kadınları çağırmıştı, onlar da kendiliğinden gelişen durumu biraz olsun değişmeyen prensesi odasına götürmüşlerdi. Hekim bunlara prensesin yaşayacağı beklenmedik en ufak bir şeyde kendisini çağırımları talimatını vermişti.

Hekim, “Hanımefendi,” diyerek hükümdarın karısına yöneldi, “prensесin hali son derece tuhaf, son derece kaygı verici görünse de bu halin, geride tehlikeli hiçbir sonuç bırakmayarak yakında geçeceğini kesinlikle temin edebileceğimi sanıyorum. Prenses pratik tıpta bazı çok meşhur hekimlerin ömürleri boyunca gözlemleme fırsatı bulamayacağı kadar nadir rastlanan çok özel, inanılmaz bir tür kazıklı hummadan mustarip. Bu yüzden gerçekten de kendimi şanslı saymalıyım...” Hekim durakladı...

“İşte,” dedi hükümdarın karısı acılı bir sesle, “bilgileri zenginleştirdi mi sınırsız acıları umursamayan bir pratisyen hekimin sesini duyuyorum.”

Hükümdarın karısının sitemine aldırmadan, “Daha,” diye devam etti hekim, “daha geçenlerde bir bilim kitabında prense-
sin düştüğü duruma çok benzeyen bir örnek buldum. Kadının
biri (yazar böyle anlatıyor) bir davayı görmek için Vesoul’den
Besançon’a gelmiş. Meselenin önemi, davayı kaybetmenin, kat-
lanacağı en hassas aksiliklerin son raddesi olacağı ve onu fa-
kirlik ve sefaletle düşüreceği düşüncesi bütün ruhunu histeriye
boğmaya kadar varan çok büyük bir huzursuzlukla doldurmuş
içini. Geceleri uykusuz geçiyormuş, az yemek yiyormuş, mut-
fakta alışık olmadık biçimde yere çömelip dua ettiği görülüyor-
muş; neyse, anormal durumu farklı hallerde kendini gösteri-
yormuş. Nihayet davasının karara bağlanacağı gün oradakile-
rin felç sandığı bir hal gelmiş başına. Oraya çağırılan hekimler
kadını, koltukta kıvılcımlar saçan gözlerini göğe doğrultmuş,
göz kapakları açık ve hareketsiz, kolları havada ve ellerini ka-
vuşturmuş bir halde bulmuşlar. Önceden üzgün ve solgun olan
yüzü eskisinden de taze, şen, hoş, nefes alıp verişleri daha ra-
hat, nabızı hafif, yavaş, dolu dolu, adeta mışıl mışıl uyuyan biri-
ninki gibiymiş. Uzuvarları esnek ve hafifmiş, hiç karşı koymadan
her pozisyonu alıyormuş. Ama hastalık ve uzuvların aldığı po-
zisyonu kendiliğinden bırakmamasında yanılma payı olmama-
sı tam da burada belli ediyormuş kendini. Çenesini aşağı bastır-
salar ağzı açılıp açık kalıyormuş. Önce bir kolunu, sonra diğ-
erini kaldırsalar kolları aşağı düşmüyormuş, sırtına doğru bük-
seler, kimsenin uzun süre o pozisyonunda tutmayı iddia edeme-
yeceği kadar yukarı kaldırsalar da durum değişmiyormuş. Vü-
cudunu istedikleri kadar aşağı eğsinler, daima dengesini tama-
men koruyormuş. Hiçbir şey duymuyor gibiymiş, onu sarsıyor,
çimdikliyor, ona eziyet ediyor, ayaklarını sıcak bir kömür par-
çasının üstüne koyuyor, davayı kazanamayacağını kulağına ba-
ğırıyorlarmış, nafile, yaşadığına dair tek emare vermiyormuş.
Sonra yavaş yavaş kendine gelmiş ama alakasız şeyler söylüyor-
muş. Sonunda...”

Hekim durunca hükümdarın karısı, “Devam edin,” dedi,
“devam edin, ne kadar korkunç da olsa benden bir şey sakla-
mayın! Kadın cinnet geçirmiş, değil mi?”

“Kadının,” diye konuşmaya devam etti hekim, “kadının çok kötü durumunun sadece dört gün devam ettiğini, Vesoul’e geri dönünce tamamen iyileştiğini ve sıra dışı çetin hastalığının en küçük bir kötü etkisini duymadığını eklemek yetecektir.”

Hükümdarın karısı yeniden bunalıcı düşüncelere dalarken hekim prensese yardım etmek için kullanmayı düşündüğü tıbbi ilaçlar hakkında etraflıca konuşup duruyordu, son olarak da öyle bilimsel meselelere daldı ki çok bilgili doktorlarla tıbbi bir toplantı yapıyor sanırdınız.

Hükümdarın karısı nihayet, “Eğer,” diyerek lafazan hekimin sözünü kesti, “eğer ilaç ruhun rahatını kaçırıyorsa tahminler yürüten bilimin sunduğu bütün ilaçlar neye yarar?”

Hekim birkaç saniye sustu, sonra devam etti: “Hanımefendi, Besançon’daki kadının inanılmaz humma örneği gösteriyor ki hastalığının sebebi ruhani bir nedene dayanmaktadır. Kadın biraz kendine geldiğinde ona cesaret telkin edip o kötü davayı kazandığını söylemekle başlamışlar tedavisine. En tecrübeli hekimler bile özellikle ani ve şiddetli bir duygulanmanın bu durumu meydana getireceğinde hemfikir. Prenses Hedwiga alışılmışın ötesinde, son derece hassas, hatta bazen bizzat sinir sisteminin organizması için anormal diyesim geliyor. Ondaki hastalık haline de şiddetli bir ruhani sarsıntının yol açtığı kesin görünüyor. Ruhuna başarıyla nüfuz edebilmek için bunun nedenlerini araştırmak lazım! Prens Hektor’un birden yola çıkması... E, hanımefendi, anneler birçok hekimden daha derinlere bakabilir ve hekime faydalı bir tedavinin en iyi araçlarını sunabilir.”

Hükümdarın karısı ayağa kalkıp gururlu ve soğuk bir sesle konuştu: “Sıradan kadınlar bile kadın kalbinin sırlarını saklamak ister, hükümdarın hanesi ise içini ancak kiliseye ve onun hizmetkârlarına açar ki hekimler bunlardan değildir!”

“Nasıl,” dedi hekim hararetle, “beden sağlığını ruh sağlığından kesin olarak kim ayırabilir? Hekim günah çıkaran ikinci makamdır, her an yanlış yapma tehlikesine girmemesi için ruhani varlığın derinlerine bakabilmesi lazımdır. Hasta prens hikâyesini hatırlayın, hanımefendi...”

Hükümdarın karısı neredeyse hiddetlenerek, “Yeter!” diye hekimin sözünü kesti, “yeter! Bana kimsenin uygunsuz bir şey yaptırmasına izin vermeyeceğim gibi, prensesin hastalığına böyle uygunsuz bir şeyin neden olabileceğine de inanmam.”

Bunun üzerine hükümdarın karısı oradan ayrılıp hekimi öylece bıraktı.

“İnanılmaz,” dedi hekim kendi kendine, “inanılmaz kadın şu hükümdarın karısı! Hükümdar ailesiyle alakalı bir şeyler söz konusu olunca tabiatın ruhla bedeni birbirine tutturduğu macunun bambaşka türden olduğuna ve burjuva kökenli biz zavallı ademoğullarında kullandığı macunla asla kıyaslanamayacağına hem kendini hem başkalarını inandırmak istiyor. Prenseste kalp olduğunu falan düşünmemek lazım, tıpkı iyi niyetli Hollandalı vatandaşların karısına vermek istedikleri ipek çorap hediyesine sırf bir İspanyol kraliçesinin de diğer dürüst insanlar gibi gerçekten ayakları olabileceğini hatırlatmak uygunsuz kaçacağı için tenezzül etmeyen İspanyol kralı gibi! Yine de, prensesin yakalandığı tüm sinir hastalıklarının en krallara layık olanı, kadınların bütün acılarının laboratuvarı olan kalpte aranabilir, buna iddiaya girilir.”

Hekim, Prens Hektor’un çabucak yola çıkmasını, prensesdeki ölçüsüz marazi hırçınlığı, prense davranışındaki (işittiğine göre) tutkulu tavrı düşündü, bu yüzden ani bir aşk ayrılığının prensesi feci hasta olacak kadar yaraladığı gözüne kesin göründü. Hekimin tahminlerinin aslı var mı, yok mu, göreceğiz. Hükümdarın karısına gelince, o da herhalde benzer tahminlerde bulunuyor ve saraylar genelde derinlemesine her hissi gayri meşru ve sıradan görüp kenara attığından olacak hekimin bütün sorğu suallerini yakışıksız buluyordu. Aslında hükümdarın karısında ince bir ruh vardı, kalpsiz de değildi ama örf âdet denen şu tuhaf ve kısmen gülünç, kısmen tiksindirici canavar, tehlikeli bir kabus gibi üzerine çöreklenmişti de kalbinden artık tek bir inilti, tek bir maneviyat emaresi yükselemedi. Onun için de prensle prenses arasında cereyan eden cinsten sahneleri bile nefesine yedirip yardım etmekten başka bir şey istemeyenleri gururla reddetmeyi başarabiliyordu.

Sarayda bunlar olurken parkta da burada anlatılması gereken bazı şeyler gerçekleşti.

Şişman saray nazırı girişin solundaki fundalıkta duruyordu, cebinden küçük altın bir kutucuk çıkardı, bir tutam tütün aldıktan sonra üstünü ceketinin koluyla birkaç defa sildi, kutuyu hükümdarın başodacısına verip şunları söyledi: “Kıymetli dostum, biliyorum, bu tür özentilikleri seversiniz, bu kutucuğu daima güvenebileceğiniz iyi niyetimin küçük bir göstergesi olarak kabul edin. Fakat anlatın, azizim, o tuhaf, sıra dışı gezinti nereden çıktı?”

Altın kutuyu cebine sokan başodacı, “Çok teşekkür ederim,” diye karşılık verdi. Sonra hafifçe öksürüp devam etti: “Ekselans, şunu temin ederim ki beyefendi hazretleri Prenses Hedwiga’nın, kim bilir nasıl, beş duyusu kaybolduktan beridir tetikte. Bugün pencerede yarım saat kadar dikildiler ve sağ ellerinin parmaklarını aynanın üstünde o kadar şiddetle tıkırdattılar ki cam zangır zangır titredi. Ama saray trampetçisi rahmetli eniştemin dediği gibi melodileri iç açıcı, özünde ferah ve hoş marşlardı bunlar. Ekselans bilir, saray trampetçisi rahmetli eniştem becerikli adamdı, tubasını ortaya maharetle çıkarırdı, pes sesleri de tiz sesleri de bülbül sesi gibi gelirdi kulağa, hele de...” Saray nazırı gevezenin lafını, “Hepsini,” diyerek kesti, “hepsini biliyorum, mirim! Rahmetli enişteniz beyefendi harika bir saray trampetçisiydi ama söyleyin bakalım, marşları çalmaya tenezzül buyurduğunda majesteleri ne konuşuyorlardı?”

“Ne konuşuyorlarmış?” diye devam etti başodacı, “Hım! Çok bir şey değil. Majesteleri arkalarına dönüp ateş gibi yanan gözlerle bana dik dik baktılar, kılıçlarını korkunç bir şekilde çekip, ‘François, François!’ diye bağırdılar. ‘Efendim, buradayım,’ dedim ben de. Ama beyefendi öfke içinde konuşuyordu: ‘Eşek herif, bunu neden hemen söylemez ki!’ Bunun üzerine: ‘Gezinti kıyafetimi getir!’ dedi. Buyruğunu yerine getirdim. Kendileri yeşil ipekten, yıldızsız pelerinini giymeye ve parka doğru yürümeye tenezzül buyurdular. Onu takip etmemi yasakladı ama ekselansları, beyefendi hazretlerinin nerede bulunduğunu bilmek lazım, şayet bir bela falan... Neyse! Uzaktan uzağa takip

ediyordum ve beyefendi hazretlerinin balıkçı kulübesine yöneldiğini fark ettim.”

“stat Abraham’ın yanına!” diye bağırdı saray nazırın şaşkınlık içinde. “yle,” diyen başodacı çok önemli, esrarengiz bir yüz ifadesi takındı.

“Balıkçı kulübesine,” diye tekrarladı saray nazırın, “balıkçı kulübesine, stat Abraham’ın yanına! Halbuki hükümdar sta- dı daha önce hiç balıkçı kulübesinde ziyaret etmedi!”

Bir Şeylere gebe suskunluk oldu, sonra saray nazırın konuşmaya devam etti: “Hükümdar başka bir Şey demedi mi?”

“Hiçbir Şey,” diye karşılık verdi başodacı manidar bir Şekilde. “Bununla birlikte,” diye devam etti sinsi bir gülümsemeyle “balıkçı kulübesinin bir penceresi en sık fundalıklardan birine açılır, orada bir çukurluk vardır, kulübede konuşulan her söz oradan iŐitilir, hatta...”

“Azizim, bunu yapmak istiyorsanız Şayet!” dedi saray nazırın mest olarak.

“Yaparım,” diyen odacı usulca uzaklaştı. Fakat fundalıktan çıktığında saraya dönen hükümdar tam önünde duruyordu, neredeyse ona değecekti. rkerek geri çekildi: “*Vous ętes un grand*² sakarsınız!” diye çıkıştı ona hükümdar, saray nazarına soğuk soğuk “*dormez bien!*”³ diye seslenip kendisini takip eden baŐodacıyla saraya doğru yürümeye başladı.

Saray nazırın apışıp kalmıştı, “Balıkçı kulübesi... Üstat Abraham... *dormez bien...*” diye mırıldanıyordu ve derhal bu olağanüstü olayı danıŐmak ve mümkün olursa sarayda bu olayın meydana getirebileceği durumu tespit etmek için imparatorluk Őanslyesinin yanına gitmeye karar verdi.

Üstat Abraham hükümdara, saray nazırıyla baŐodacının bulunduğu fundalığa kadar eşlik etmişti, burada sarayın penceresinden kendisini kimsenin yanında stat varken görmesini istemeyen hükümdarın emri üzerine geri dönmüştü. Meraklı okur hükümdarın, stat Abraham’ı tek başına balıkçı kulübesinde ziyaret ediŐini gözlerden saklamayı ne kadar iyi becer-

2 (Fr.) ok büyük bir.

3 (Fr.) İyi uyu.

diğini biliyor. Ama hükümdar sezmeden onu odacıdan başka, birisi daha dinlemişti.

Üstat Abraham neredeyse evine varmıştı ki kararmaya başlayan yollardan hiç beklenmedik şekilde karşısına Benzon çıktı.

Benzon acı bir gülüşle, “Hee,” dedi, “hükümdar sizden tavsiye aldı demek, Üstat Abraham. Gerçekten de hükümdar hanesinin gerçek dayanağısınız, babasına da oğluna da bilgeliğinizi ve tecrübelerinizi aktarıyorsunuz ve iyi tavsiye zor bulduğundan, hatta hiç bulunamayacağından...”

“Onun için de,” diyen Üstat Abraham Benzon’un lafını kesti, “onun için de aslında bütün buraları aydınlatan ve nüfuzu karşısında yalnızca ihtiyar, zavallı bir org imalatçısının dayanıp sadece ömrünü rahatsız edilmeden geçirebileceği parlak bir takım yıldız olan bir kadın, müşavirin dulu Benzon var.”

“Bu kadar,” dedi Benzon, “bu kadar acı şakalar etmeyin, Üstat Abraham, ıslıl ıslıl parlayan bir takımıyıldız, ufkumuzdan kaçarak hemencecik solabilir, sonunda da hepten batıp gidebilir. Küçük bir şehrin ve şehirde oturan insanlardan birkaç düzine kadar fazlasının saray demeye alışkın olduğu bu acayip aile ilişkilerinde çok tuhaf olaylar birbiriyle çıkıyor gibi görünüyor. Hasretle beklenen damadın hızla yola çıkması Hedwiga’nın tehlikeli durumu! Gerçekten de, büsbütün hissiz bir adam olmasa bunlar hükümdarın belini iyice bükerdi.”

“Siz her zaman bu fikirde değildiniz, hanımefendi,” diye kesti Üstat Abraham Benzon’un lafını.

Benzon üstada delici bakışlar atıp sonra da hızla yüzünü çevirerek, küçümser bir tonla, “Sizi anlamıyorum,” dedi.

Hükümdar Irenäus Üstat Abraham’a duyduğu güveni, hatta onun, kabul etmek zorunda olduğu manevi üstünlüğünü hissederek hükümdarlıkla alakalı bütün sakıncaları göz ardı edip balıkçı kulübesinde içindeki her şeyi söylemiş, günün rahatsızlık verici olayları hakkında Benzon’un söylediklerineyse cevap vermemişti. Üstat bundan haberdardı ve Benzon’un hassasiyeti de buna bağlı olarak daha az dikkatini çekebilirdi, halbuki soğuk ve içe kapanık haliyle Benzon’un bu hassasiyeti daha iyi gizleyememesi üstadı çok şaşırtıyordu.

Fakat herhalde hükümdar üzerinde elde ettiği velayet tekelinin yeniden, hem de kritik, uğursuz bir anda tehlikeye düştüğünü görmek Benzon'u derinden yaralamış olmalıydı.

Belki daha sonra daha net belirecek sebeplerden Prenses Hedwiga'nın Prens Hektor'la evlendirilmesi Benzon'un hararetle dilediği bir şeydi. Bu evlilik riske girdiği için Benzon'un gözünde üçüncü herhangi bir kişinin meseleye müdahalesi tehlikeli görünüyordu. Üstelik Benzon kendini ilk defa açıklanamaz sırlarla çevrili buldu, hükümdar ilk defa susuyordu; fantastik sarayın bütün oyunlarını idare etmeye alışkın olan Benzon daha derinden incitilebilir miydi?

Üstat Abraham biliyordu ki sınırlı bir kadının karşısına üstesinden gelinemez bir sakinlikle çıkmaktan daha iyi bir şey yoktur, bu yüzden tek kelime etmedi, bunun yerine derin düşünceler içinde, lütufkâr okurun tanıdığı köprüye doğru dönen Benzon'un yanında ses çıkarmadan yürüdü. Benzon tırbazana dayanarak batan güneşin hâlâ veda etmek ister gibi altın ışıltılı nazarını atfettiği uzaktaki çalılara bakıyordu.

Müşavirin karısı Benzon arkasını dönmeden, "Güzel bir akşam," dedi. "Elbette," diye karşılık verdi Üstat Abraham, "elbette, tıpkı saf, bozulmamış bir ruh gibi dingin, sakin ve şen."

Müşavirin karısı üstada biraz daha mesafeli davranarak, "Hükümdarın," diye devam etti, "hükümdarın birdenbire sadece sizi sırdaşı yapması, aslında güngörmüş bir kadının daha iyi tavsiye ve kararlar verebileceği bir meselede sadece size danışması üzerine kendimi çok incitilmiş hissettiysem buna gücenemezsiniz, sevgili üstadım. Fakat saklamayı beceremediğim o küçük alınganlık geçiverdi. Sadece üslup beni incittiğinden tamamen sakinleştim. Şimdi başka türlü öğrendiklerimi hükümdarın bana kendisinin söylemesi lazımdı; sizin, sevgili üstat, ona verdiğiniz bütün cevapları da tamamen tasvip edebilirim. Pek övgüye layık olmayan bir şey yaptığımı kendim de itiraf ediyorum. Hem kadın merakı hem de hükümdar ailesinde olup bitenlere duyduğum derin ilgi bunu mazur göstermez mi? Söylüyorum, üstat, sizi gizlice dinledim, hükümdarla yaptığınız bütün görüşmeyi duydum, her kelimesini anladım..."

Benzon bunları söyleyince Üstat Abraham'ı alaycı bir ironi ve derin bir haşinlikle karışık bir histir aldı. Balıkçı kulübesinin pencerelerinden birinin hemen önüne gizlenmiş, çalılık-taki çukurluktan içeride konuşulan her sözün işitilebildiğini hükümdarın başodacısı gibi Üstat Abraham da fark etmişti. Ne var ki becerikli bir akustik düzeneikle kulübenin içindeki her konuşmanın dışarıda duran kişiye karman çorman, anlaşılmaz bir gürültü gibi gelmesini ve tek bir heceyi bile ayırt etmenin adeta imkânsız olmasını sağlamayı başarmıştı. Bu yüzden Benzon'un gerçi sezebileceği ama hükümdarın, kendisine değil de Üstat Abraham'a anlattığı sırları öğrenmek için yalana sığınması üstadada çok zavalıca görünmüş olmalı. Hükümdarın balıkçı kulübesinde üstatla yaptığı görüşmeyi daha sonra öğreneceksiniz.

"Ah," dedi üstat, "ah hanımefendi, sizi balıkçı kulübesine götüren, hayatı tanıyan, girişken kadının dinç ruhuydu. Zavallı, yaşlı ve tecrübesiz bir adam olan ben sizin yardımınız olmasa bütün bu konularda yolumu nasıl bulurum? Hükümdarın benimle paylaştığı her şeyi demin etrafılıca anlatacaktım ama zaten her şeyi bildiğinize göre daha fazla açıklamaya gerek yok. Belki de gerçekte olduğundan daha kötü görünebilecek şeyler hakkında çok samimi fikrimi söylemeye beni layık görünüz, hanımefendi."

Üstat Abraham temiz yürekli cana yakınlık tonunu öyle iyi tutturuyordu ki bütün keskin görüşü bir yana, Benzon acaba burada bir gizem mi söz konusu, buna hemen karar veremiyor ve bundan duyduğu utanç üstadı yakalayacağı düğümü atılabileceği bütün ipleri koparıyordu. Böylelikle boş yere söyleyecek söz arayarak Benzon köprüde kalakaldı ve göle doğru baktı.

Üstat birkaç saniyelğine Benzon'un acı çekmesinin keyfini çıkardı, fakat sonra kafası günün olaylarına yöneldi. Bu olayların merkezinde Kreisler'in olduğunu çok iyi biliyordu, kıymetli dostunu kaybetmenin derin acısı kapladı içini ve ağzından gayri ihtiyari, "Zavallı Johannes!" nidası kaçtı.

Bunun üzerine Benzon yüzünü hemen üstadada döndü ve sükün eden bir şiddetle konuştu: "Nasıl, Üstat Abraham, Kreisler'in işinin bittiğini sanacak kadar budala değilsinizdir? Kan-

lı bir şapka neyi ispatlar ki? Kendini öldürmek gibi korkunç bir karar vermesine aniden ne yol açmış olabilir? Hem öyle olsa bulurlardı onu.”

Bambaşka bir şüphenin belirttiği bir yerde Benzon’un intihardan bahsettiğini duymak üstadı çok şaşırttı; ne var ki cevap veremeden Benzon devam etti: “Bereket versin, bereket versin ki gitti, kendini nerede gösterse bela çıkarıp duruyordu talih-siz adam. Tutkulu yapısı, haşinliği, çokça övgü alan mizahını başka türlü ifade edemem, kırılğan mizaçlara bulaşıyor, sonra da bunlarla gaddarca oyun oynuyor. Bütün geleneksel ilişkileri alay ederek küçümsemesi, hatta bütün yerleşmiş usullere karşı isyanı aklın baskınlığını gösteriyorsa o zaman bu orkestra şefinin önünde diz çökmemiz gerekir, yine de bizi rahat bıraksın ve gerçek hayatı doğru şekilde görmekle elde edilmiş ve mutluluğumuzun temeli diye görülen her şeye başkaldırmasın. İşte bu yüzden, Tanrı’ya şükür gitti, umarım onu bir daha asla görmem.”

“Yine de,” dedi üstat yumuşakça, “yine de eskiden Johannes’le arkadaşınız, hanımefendi, şimdiyse çok kötü bir zamanda onunla ilgilenip tam da hararetle himayenize aldığınız şu geleneksel ilişkilerin çıkardığı yola sokmak istiyorsunuz onu, öyle mi? İyi yürekli Kreislerime aniden isabet eden bu sitem de nesi? İçinden nasıl bir kötülük çıkmış onun? Kaderin onu yeni bir yöreye attığı ilk anlarda hayat onun karşısına düşmanca çıktığı için, karşısında suç tehlikesi olduğu, İtalyan bir haydut peşine takıldığı için mi ondan nefret ediliyor?”

Bu sözleri duyan müşavirin karısı gözle görülür derecede irkildi. Sonra titrek bir sesle, “Aklınızda,” dedi, “aklınızda nasıl cehennemî bir düşünce besliyorsunuz, Üstat Abraham? Ama öyle olsa, Kreisler gerçekten ölmüş olsa mahvettiği gelinin intikamı o an alınırdı. İçimden bir ses diyor ki prensesin korkunç durumunda tek kabahat Kreisler’e ait. Hasta kızın ruhunun narin tellerini kopana kadar insafsızca gerdi.” Üstat Abraham da zehir gibi bir sesle, “İtalyan beyefendi de,” diye karşılık verdi, “çabuk karar veren intikam sevdalısı bir adamdı. Balıkçı kulübesinde hükümdarla konuştuğum her şeyi duydunuz ne de ol-

sa, hanımefendi, onun için ormandan ateş sesi geldiği an Prenses Hedwiga'nın kanının çekildiğini de bilirsiniz.”

“Gerçekten de,” dedi Benzon, “bize yutturulmaya çalışılan bu aldatıcı laflara inanacakmışız; ruhani iletişim ve daha neler neler! Yine de, tekrar ediyorum, bereket versin ki Kreisler gitti, prensesin durumu değişebilir ve değişecek de. Bu talihsiz olay rahatımızı kaçıranı yanımızdan kovdu ve siz söyleyin, Üstat Abraham, dostumuzun içi hayattan artık huzur bulamayacak kadar paramparça olmamış mı? Yani gerçekten de şu şartla ki...”

Müşavirin karısı lafını bitirmedi ama Üstat Abraham Benzon'un zarzoru bastırıldığı öfkesinin alevlendiğini hissediyordu.

Üstat sesini yükselterek, “Şu Johannes’le,” dedi, “şu Johannes’le ne zorunuz var, size ne fenalık etti ki ona dünyada bir sığınağı, ufacık bir yeri çok görüyorsunuz? Haberiniz yok mu? O zaman ben size söyleyeyim. Bakın, Kreisler sizin renklerinizi giymez, sizin laflarınızdan anlamaz, aranızda otursun diye önüne koyduğunuz sandalye ona çok küçük, çok dar gelir: Onu kendinizden biri diye göremezsiniz, sizi sinirlendiren de bu. Sizin hayatı şekillendirmek üzere yaptığınız sözleşmelerin sonsuzluğunu tanımak istemez, hatta sizin kapıldığınız berbat çılgınlığın gerçek hayatı görmeye mani olduğunu ve sizin için de anlaşılabilir olan bir imparatorluğa hükmettiğinizi sandığınız o resmiliğin gülünç bir etkisi olduğunu düşünür, işte siz bütün bunlara haşinlik diyorsunuz. Her şeyden önce o, insan varlığına derinden bakmakla ortaya çıkan ve tabiatın kendi özünün en saf kaynağından çıkardığı en güzel vergisi denebilecek şakayı sever. Ama siz kibar ve ciddi insanlarsınız, şakalaşmak istemezsiniz. Kreisler’in içinde gerçek aşkın ruhu bulunmakta, fakat sonsuza dek ölüme Mahkûm olmuş, hatta içinde o ruhun üfleyerek alevlendireceği kıvılcımın hiç bulunmadığı bir şaka anlayışını ısıtabilir mi? Siz Kreisler’i sevmiyorsunuz, çünkü onda görmeye mecbur olduğunuz üstünlük hissi hoşunuza gitmiyor, çünkü sizin dar çevrenize pek uymayan yüce şeylerle ilişkisi olan Kreisler’den korkuyorsunuz.”

Benzon boğuk bir sesle, “Üstat,” dedi, “Üstat Abraham, dostunun lehine konuşmaktaki hararetin seni çok ileri götürüyor. Beni incitmek mi istiyordun? Pekâlâ, bunu başardın, çünkü içimde çoktandır, çok zamandır uyumakta olan düşünceleri uyandırdın! Kalbim kaskatı olmuş mu diyorsun? Aşkın ruhu onunla hiç arkadaşça konuştu mu, delirmiş Kreisler’in küçümseyebileceği geleneksel hayat şartlarında yalnızca ben mi teselli ve dinginlik buldum, bunu biliyor musun acaba? Sen, bizzat bazı ıstıraplara katlanmış olan ihtiyar, o şartlara karşı büyükle-nip kendi varlığını gizemli bir hale bürüyerek dünyanın ruhuna daha fazla yaklaşmak istemenin tehlikeli bir oyun olduğuna inanmıyor musun? Ben şunun farkındayım, hayatın en soğuk ve hareketsiz kuruluşudur bana Kreisler’i ayıplatan; bana kaskatı diye hüküm koyarken onun ağzından konuşuyorsun; ama çoktandır benim göğsüm için koruyucu bir zırh olan bu buzların iç yüzünü hiç görebildiniz mi? Belki aşk erkeklerde hayatın özü değildir, hayatı aşağı inince daha güvenli yollara çıkılan bir zirveye koyuyorsunuz siz yalnızca; bizim bütün varlığımızı meydana getirip şekillendiren en yüce ışıgımızsa ilk aşk anıdır. Kaderin cilvesi bu anın kaçırılmasını isterse, zayıf kadın için bütün ömür elden kaçmış demektir, manevi kuvveti daha yüksek olan kadın güç kullanarak yükselere çıkıp sıradan hayat şartlarında kendisine rahat ve huzur veren bir surete kavuşurken zayıf kadın çaresiz bir önemsizlik içinde batıp gider. Sana şunu söyleyeyim, ihtiyar, güveni perdeleyen şu gece karanlığında, sana şunu söyleyeyim! O an hayatıma girdiğinde, kadın yüreğinin muktedir olduğu en samimi aşkın bütün ateşini içimde yakan anı fark ettiğimde o an ikinci bir eşi bulunamayacak kocamla nikâh için kilisedeydim. Bu anın önemsizliği barışçıl bir hayat sürdürmek için arzu edebileceğim her şeyi sağladı bana ve dudaklarımdan tek bir şikâyet, tek bir sitem sözü kaçmadı. Ben sadece sıradan olanı talep ettim ve eğer burada bile beni fark etmeden yoldan sapıtan bazı şeyler olduysa, eğer ayıp karşılanabilecek bazı şeyler için o ânın şartlarının verdiği dürtüden başka mazeret gösteremiyorsam içimdeki kadın beni kahretsin: tıpkı benim gibi, tatlı hayalperest bir çılgınlıktan

başka bir şey olmasa da işi daha büyük mutluluktan büsbütün vazgeçmeye vardiyan o zor mücadeleyi zaferle başaran kadın. Hükümdar Irenäus benimle tanıştı. Neyse, çoktan geçip gitmiş şeyleri bırakacağım, yalnızca gelecekte bahsedeceğim. Yüreğime bakmana izin verdim, Üstat Abraham, buradaki duruma bakınca neden yabancı, egzotik bir unsurun her müdahalesinden tehditmiş gibi korkmak zorunda kaldığımı artık biliyorsun. O uğursuz saatteki kendi yazgım, korkunç bir şekilde ikaz edici bir hayalet gibi bana gülümsüyor. Benim için değerli olanları kurtarmam lazım, planlarımı yaptım. Üstat Abraham, karşı safımda yer almayın veya benimle mücadeleye girecekseniz dikkat edin de en iyi hokkabaz hünerlerinizi boşa çıkarmayayım!”

“Bahtsız kadın,” dedi Üstat Abraham.

“Bana bahtsız diyorsun,” diye karşılık verdi Benzon, “kötü kaderiyle mücadele etmeyi bilen ve her şeyi yitirdiğini sandığı bir anda huzur ve rahata kavuşan bana?”

Üstat Abraham duyulandığını gösteren bir tonla bir kez daha, “Bahtsız kadın,” dedi, “zavallı bahtsız kadın! Huzur ve rahata kavuştuğunu sanıyor da içindeki kor kor alevleri bir volkan gibi dışarı akıtmanın çaresizlik olduğunu ve bir daha tomurcuklanmayacak, çiçek açmayacak ölü külleri kaskatı bir sersemlik içinde sana daha meyve verecek hayatın zengin tarlası diye gördüğünü sezmiyorsun. Bir yıldırımın unufak ettiği bir temel taşının üstüne suni bir bina çıkmak istiyor da inşaat ustasının zaferini ilan edecek çiçekli tacın rengârenk kurdeleleri uçuşurken binanın çökeceğinden endişelenmiyorsun? Julia, Hedwiga, ben, hepimiz biliyoruz bunu, bizler için bu planlar suni yapılardan ibaret! Bahtsız kadın, o bela çıkaran hissin, büyük bir haksızlıkla Johannesimden bildiğin o gerçek haşinliğin, senin içinden çıkmamasından, böylelikle bilgece planlarının hiçbir zaman tadını almadığın ve şu an sevdiklerine de kıyamadığın bir mutluluğa karşı düşmanca bir isyandan başka bir şey olmamasından sakın kendini. Planların hakkında tahmin edeceğinden fazlasını biliyorum, sana huzur getirdiğini söylediğin, aslında seni cezalandırılması gereken bir günah için ayartan şu övdüğün hayat şartların hakkında!”

Üstadın son sözlerinde Benzon'un koparttığı boğuk ve anlaşılmaz çılgılık içindeki derin sarsıntıdan haber veriyordu. Üstat durdu, ama Benzon da yerinden kıpırdamadan sustuğu için rahatlıkla devam etti: "Sizinle herhangi bir mücadeleye girmekten daha çok istediğim bir şey yok, hanımefendi! Ama hokkabaz hünerleri dediğiniz şeylere gelince, siz de çok iyi biliyorsunuz ki görünmez kızım beni terk ettiğinden bu yana..." O an üstadın içini yitik Chiara'nın hatırası uzun zamandır olmadığı kadar şiddetle sardı, belirsiz uzaklıklardan suretini gördüğünü sanıyor, tatlı sesini işittiğini zannediyordu. "Ah Chiara! Chiaram benim!" Acılar içinde bir hüzünle böyle sesleniyordu.

Benzon çabucak ona doğru dönerek, "Neyiniz var?" dedi. "Neyiniz var, Üstat Abraham! Kimin adını anıyordunuz? Neyse, yine söyleyeyim, maziye karıştırmayın, Kreisler'le paylaştığınız o tuhaf hayat görüşleri doğrultusunda yargılamayın beni, Hükümdar Irenäus'un size sunduğu güveni suiistimal etmeyeceğinize söz verin bana, yapıp ettiklerimde karşı safımda yer almayacağınıza söz verin."

Üstat Abraham Chiara'sının acıtan hatırasına öyle dalmıştı ki müşavirin karısının söylediklerini neredeyse işitmedi, yalnızca anlaşılmaz sözlerle karşılık verebildi.

"Beni," diye devam etti müşavirin karısı, "beni reddetmeyin, Üstat Abraham, görüldüğü kadarıyla bazılarıyla tahmin ettiğimden daha fazla muhabbetiniz var, yine de bilmeniz halinde çok kıymet vereceğiniz sırlar var bende, hatta hiç aklınıza gelmeyecek bir hayırda bulunabilirim belki sizin için. Gerçekten de birilerinin başına kahya kesilmesine ihtiyaç duyan şu küçük saraya, gelin birlikte hükmedelim. 'Chiara' deyip duruyordunuz bir acı ifadesiyle..." Saraydan gelen bir gürültü patırtı Benzon'un lafını böldü. Üstat Abraham daldığı rüyadan uyanı, gürültü...

(M. d. e.) "şunu söyleyeyim. Dar kafalı bir kedi ne kadar susasa da kaptaki sütü kenarından kenarından yalamaya başlar ki ağzı burnu süt olmasın, terbiyesi bozulmasın, çünkü terbiyenin onun için susuzluktan fazla hükmü vardır. Dar kafalı bir kediye ziyarete gidersen sana elindeki avucundaki her şe-

yi teklif eder, ama ayrılacağın zaman sadece dost kalacağınızı söyler, sonradan da gizli gizli ve tek başına sana sunduğu leziz yemekleri yer. Aldanmaz, kendinden emin usulüyle dar kafalı bir kedi tavan arasıymış, bodrummuş fark etmez, her yerde alabildiğine huzurlu ve rahat uzanabileceği en iyi yeri bulmayı bilir. İyi özelliklerinden ve Tanrı'ya şükür kader bu iyi özellikleri gözden kaçırdığı için hiç şikâyeti olmamasından çokça bahseder. İşgal ettiği o iyi mevkiye nasıl geldiğini ve durumunu iyileştirmek için daha neler yapacağını ballandıra ballandıra anlatır. Olur da sen de cüzi, elverişli yazgına dair bir şeyler söylersen dar kafalı kedi hemen gözlerini yumar ve kulaklarını tıkar, belki de uyuma veya delirme numarası yapar. Dar kafalı bir kedi postunu iyice yalayıp temizler ve parlatır, fare avlarken bile her adımda patilerini silkelemeden ıslak yerlerden geçmez ki bu sırada avını kaçırса bile hayatın bütün şartlarında zarif, düzenli, iyi giyimli biri olarak kalsın. Dar kafalı bir kedi en ufak tehlikeden bile çekinir, kaçınır ve böyle bir tehlikede bulunuyor da yardımını istiyorsan arkadaşlığına yemin billah ederek o an ne yazık ki durumunun, dikkat etmesi gereken şeylerin senin yanında durmaya izin vermediğini söyler. Zaten dar kafalı bir kedinin yaptığı her şey binlerce şeye dikkat etmeye bağlıdır. Mesela kuyruğunu hassasça ısırان ufak Pug köpeğine karşı bile himayesini umduğu saraylı köpekle ilişkisini bozmamak için terbiyeli ve nazik davranır ve bu köpeğin gözünü oymak için yalnızca gece tuzağından faydalanır. Günler geçince değerli Pug dostuna üzüntüsünü dile getirip hain düşmanların fenalığından yakınır. Ayrıca dikkat edeceği bu şeyler dar kafalı kediye tam yakaladım sandığın anda her yerde kaçma fırsatı veren tilki mizacına benzer. Dar kafalı kedi en çok, kendini güvende hissettiği evindeki sobanın altında kalmaktan hoşlanır, özgür çatı onun başını döndürür. Şimdi iyi dinleyin, dostum Murr, sizin durumunuz da budur. Şimdi size delikanlı kedinin samimi, dürüst, diğergam, candan, daima arkadaşına yardıma hazır olduğunu, namus ve şereften başka dikkat edeceği bir şey olmadığını, kısacası, delikanlı kedinin tam olarak dar kafalı kedinin zıddı olduğunu söylersem, doğru düzgün, adamakıllı de-

likanlı bir kedi olmak için dar kafalıktan kurtulmaktan geri durmayacaksınız.”

Muzius’un sözlerindeki hakikati derinden hissediyordum. Sadece dar kafalı sözünü bilmediğimi, ama bazı dar kafalılar, yani hor ve hakir gördüğüm kötü kediler karşıma çıktığı için bu karakteri tanıdığımı şimdi kavırıyordum. O yüzden de kapı-saydım o küçümsenecek kimseler kategorisine düşeceğim yanlışlığı daha büyük ıstırapla hissettim ve belki de böylelikle işe yarar bir delikanlı kedi olmak için Muzius ne derse yapmaya karar verdim. Genç adamın biri bir defasında üstadıma sadakatsiz bir dostundan bahsetmiş ve onu benim anlayamadığım, tuhaf bir ifadeyle nitelemişti. Ona hımbıl herifin teki diyordu. Bana öyle geliyordu ki hımbıl sıfatı dar kafalı isminin yanına ilave edilse çok uygun olurdu, ben de dostum Muzius’a danıştım bunu. Ama ben hımbıl lafını henüz söylemiştim ki Muzius neşeyle bağırarak havaya sıçradı ve boynuma kuvvetle sarılarak dedi ki: “Adamım benim, şimdi görüyorum ki beni tam olarak anlamışsın evet, hımbıl dar kafalı! Asil delikanlılığa karşı kafa tutan ve bulduğumuz yerde ölümüne kovalayacağımız adi yaratık işte budur. Evet, dostum Murr, asalet ve büyüklüğe dair içindeki gerçek hisleri şimdi ispat ettin, gel de seni, içinde sadık bir Alman kalbinin attığı şu bağrıma bir daha basayım.” Bunun üzerine dostum Muzius bana yeniden sarıldı ve ertesi gece beni delikanlılığa nasıl başlatacağını açıkladı, sadece gece yarısı vakti çatıda olmalıydım, o da beni çatıdan alıp Kedi Puff isimli bir kedi reisinin tertiplediği bir şenliğe götürecekti.

Üstat odaya girdi. Her zamanki gibi ona doğru zıpladım, sür-tündüm, sevincimi göstermek için yerde yuvarlandım. Muzius da memnun gözlerle bakıyordu ona. Üstat birazcık başımı ve boynumu okşadıktan sonra odaya bakındı ve her şeyi yerli yerinde bulunca dedi ki: “Peki, böylesi iyi! Terbiyeli, iyi yetiştirilmiş insanlara yakışacağı gibi sessiz ve huzurlu geçmiş sohbetiniz. Bir mükafatı hak ettiniz.”

Üstat mutfığa açılan kapıdan çıktı, Muzius’la ben de iyi niyetini tahmin ederek neşeyle “mau-mau-mau” diyerek arkasından gittik! Üstat gerçekten de mutfak dolabını açıp etlerini dün

yedigi birkaç pilicin iskeletini ve kemiğini çıkardı. Irkımın, tavuk kemiklerini olabilecek en seçme yemeklerden saydığı ma-lumdur, o yüzden de Muzius'un gözleri parlak bir ateşle ışılda-dı, kuyruğunu sevimli kıvrımlarla oynatıyordu, üstat çanağı ye-re, önümüze koyduğunda yüksek sesle mırıldandı. Hımbıl dar kafalıyı aklımdan çıkarmayarak dostum Muzius'a boyun, karın, arka gibi en iyi lokmaları itekliyor, kaba butlar ve kanat kemik-leriyle yetiniyordum. Piliçleri halledince dostum Muzius'a aca-ba canı bir tas tatlı süt çeker mi diye sormak istedim. Hımbıl dar kafalıyı düşünerek sormaktan vazgeçtim ve onun yerine dolabın altında durduğunu bildiğim tası ortaya çıkarıp Muzius'a haber verip onu arkadaşça süte gömülmeye davet ettim. Muzius tasın dibini getirdi, sonra patimi sıktı ve gözüne yaşlar dolarken dedi ki: "Dostum Murr, lüks bir yaşıntınız var ama bana değerli, dü-rüst ve soylu bir kalbiniz olduğunu gösterdiniz, bu yüzden dün-yanın kibirli hevesleri bile sizi bayağı dar kafalılığa kaptıramaya-caktır! Teşekkürler, canı gönülden teşekkürler!"

Eskilerin usulünce namuslu bir Alman gibi pati sıkışarak ve-dalaştık. Muzius gözünden yaş gelecek denli duygulandığını gizlemek için nefes kesen bir hamleyle çabucak açık pencere-den dışarı, bitişikteki çatıya çıkmıştı. Bu atlayış tabiatın harika bir atiklikle donattığı benim gibi birini bile hayrete düşürmüştü, ben de atlama sırgına, tırmanma çubuğuna muhtaç olma-yan doğuştan sporculardan ibaret ırkımı yeniden övmek için fırsat buldum.

Dostum Muzius bana ayrıca, kaba ve ürkütücü bir dış görü-nüşün ardında nasıl narin, ince ruhlu bir mizacın saklı olabile-ceğinin delilini sundu.

Odaya, efendimin yanına dönüp sobanın altına uzandım. Tek başıma kalıp şimdiye kadarki yaşıntımın mahiyetini düşü-nüp, son zamanki ruh halimi, bütün ömrümü gözden geçirin-ce uçuruma ne kadar yaklaştığımı fark edince tüylerim ürperdi, dostum Muzius da gözüme karman çorman tüylerine rağmen güzel bir kurtarıcı melek gibi göründü. Yeni bir dünyaya adım atacaktım, içimdeki boşluk dolacak, bambaşka bir kedi olacak-tım, korku ve sevinçle beklemekten kalbim küt küt atıyordu.

Her zamanki “Ma--au” deyişimle üstattan beni dışarı bırakmasını rica ettiğimde gece yarısına daha çok vardı. Kapıyı açarak, “Memnuniyetle efendim,” diye karşılık verdi, “memnuniyetle, Murr. Sürekli sobanın altına yatıp uyumaktan bir şey çıkmaz. Git, git de yine kediler âlemine katıl. Belki de hem ciddi hem eğlenceli meselelerde seninle eğlenecek, kafa dengi kediler bulursun.”

Ah! Üstadım galiba beni yeni bir hayatın beklediğini seziyordun! Gece yarısına kadar bekledikten sonra nihayet dostum Muzius geldi ve farklı farklı çatılardan ta neredeyse dümdüz bir İtalyan damının üstünde on tane heybetli, fakat Muzius kadar da salaş ve tuhaf giyimli kediler yüksek sevinç çılgınlıklarıyla bizi karşılayana kadar beni alıp götürdü. Muzius beni arkadaşlarına takdim etti, özelliklerimi, sadık ve dürüst oluşumu övdü, hele de onu nasıl kızarmış balıklarla, tavuk kemikleriyle ve tatlı sütle ağırladığımı vurgulayıp gerçek bir delikanlı kedi olarak kabul edilmek istediğimi söyleyerek lafını bitirdi. Herkes razı geldi.

Sonra bazı kutlamalar yapıldı, ne var ki ben bunları anlatmayacağım, çünkü ırkımın meraklı okurları belki yasak bir tarikatı girdiğimden şüphelenip benden bugün bile hesap vermeme isteyebilirler. Ama sizi temin ederim ki tarikattan ve heykeller, gizli işaretler falan gibi şartlarından eser yoktu, bu daha ziyade sadece aynı zihniyete dayanan bir dernekti. Çünkü çok geçmeden anlaşıldı ki her birimiz tatlı sütü sudan, kızarmış eti ekmekten çok seviyoruz.

Kutlamalar bittikten sonra her birinden kardeşlik öpücüğü alıp pati sıkıştım, bana “sen” diye hitap ediyorlardı. Sonra iyice bir demlendiğimiz sade ama şen bir yemek yedik. Muzius harika bir kedi puncu hazırlamıştı. İstekli bir kedicik bu nefis içeceğin tarifini arzulayacak olursa maalesef bu konuda yeterince malumatım olmadığını söylemeliyim. Şu kadarı kesin ki tadındaki o hoşluk ve baskın güç ringa salamurası katılarak elde edilmiş.

Kaç çatıyı aşarak gürleyen bir sesle Reis Puff o güzel “Gaudeamus igitur”⁴ şarkısını yorumluyordu şimdi de. İçimin ve dışımın muhteşem bir gençlikle dolup taşığını haz alarak hissediyordum.

4 Latince “Sevinelim gayrı!” anlamına gelen bir öğrenci şarkısı – ç.n.

yordum, kötü yazgının ırkımıza nadiren sakın ve dingin topraklarda nasip ettiği höyüğü hiç düşünesim gelmiyordu. “Konuşadursun siyasiler” gibi başka güzel şarkılar da söylendi, ta ki Reis Puff patisinin ağırlığıyla masaya vurup şimdi halis muhlis kadın şarkısının, yani “Ecce quam bonum”⁵ söylenmesi gerektiğini ilan edip koroya “Ecce vs. vs.” diye ses verene kadar. Bestesi de harika ve esrarengiz denecek kadar derin düşünceli, ahenkli ve melodik olan bu şarkıyı hiç duymamıştım. Bildiğim kadarıyla üstat meşhur olmadı, bununla birlikte birçokları bu şarkıyı Händel’e atfediyor, başkaları da bu şarkının Händel’den çok önceleri mevcut olduğunu, zira Wittenberg’in kroniğine göre Prens Hamlet daha öğrenciyken bu şarkının okunduğunu iddia ediyordu. Ama şarkıyı kimin yaptığı fark etmez, büyük, ölümsüz bir eser bu, hele de koroya dahil edilen soloların iç açıcı, bitmek bilmez değişikliklere imkân tanınması hayranlık uyandırıcı. Bu gece duyduğum değişikliklerden bazılarını olduğu gibi aklımda tuttum.

Koro okumayı bitirince siyah beyaz benekli bir delikanlı araya girdi:

Ciyak ciyak havlar Pomeranyalı,
Kabaca bağırır kaniş.
Verin ilkin oturak diye arkasını,
Öbürüne de olsun burnu fiş.

Koro:

Ecce quam vs.

Bunun üstüne gri bir kedi:

Kibarca çıkarır şapkasını,
Geline dar kafalı.
Şen davranır ahmaktır adı,
Hiçbir şeyden korkmamalı.

Koro:

Ecce quam vs.

5 Dönemin popüler şarkılarından biri – e.n.

Bunun üstüne sarı bir kedi:

Yüzmesi lazım balığın,
Uçması gerek kuşun,
Tazedir yüzgeçlerin, tüylerin,
Tutun onları vurun.

Koro:

Ecce quam vs.

Bunun üzerine beyaz bir kedi:

Miyavlayıp mırıldanın, mırıldanıp miyavlayın.
Tırmalamayın aman sakın;
Uslu durun, onlara kıymayın,
Pençelerinizi sakının.

Koro:

Ecce quam vs.

Bunun üzerine dostum Muzius:

Maymun bey kendince
Boy ölçüşecek bizimle!
Dudak bükün, burun kaldırın,
Bizi yiyecek değil ya.

Koro:

Ecce quam vs.

Ben Muzius'un yanında oturuyordum, o yüzden solo söyleme sırası bendeydi. Şimdiye kadar okunan bütün sololar şimdiye kadar yazdığım mısralardan o kadar farklıydı ki sesi, bütündeki tavrı tutturamayacağım diye huzursuzluğa ve korkuya kapıldım. Koro okumayı bitirince hâlâ susuyor olmam da bundandı. Bazıları kadeh kaldırıp "pro poena"⁶ diye bağırdı, o sıra tüm gücümü toplayıp hemen şarkıya başladım:

6 Antik Yunan'daki intikam tanrısı Poena için – ç.n.

“Pati patiyе, göğüs göğüse
Ayrımasın hiçbir şey bizi.
Niyetimiz delikanlı olmaksa
Kafa tutmak dar kafalı kedilere!”
Koro: “Ecce quam vs.”

Benim varyasyonum en sesli, en duyulmadık alkışları topladı. Yüce gönüllü gençler sevinç içinde üstüme atlayıp beni patilediler, küt küt atan bağırklarına bastırdılar. Demek burada da içimdeki yüce dehayı görüyorlardı. Hayatımın en güzel anlarından biriydi bu. Şimdi de bazı büyük, meşhur kediler, özellikle de büyüklük ve meşhurluklarına bakmadan her türlü dar kafalıktan kendilerini uzak tutan ve bunu söz ve eylemleriyle ispatlayanlara ateşli bir yaşasın tezahüratı yaptılar, sonra da ayrıldık.

Punç biraz vurmıştu, çatılar etrafımda dönüyordu sanki, denge çubuğu olarak kullandığım kuyruğum sayesinde bile ayakta zor duruyordum. Durumumu fark eden sadık Muzius benimle ilgilenip beni çatı penceresinden eve bıraktı.

Halim yamandı, kendimi hiç böyle hissetmemiştim, uzun zaman...

(Müs. kâğ.) “ keskin zekâlı Bayan Benzon kadar iyi bilmekteydim ama tam da bugün, şu an senden haber alacağımı, sadık dostum, işte gönlüm bunu sezmedi.” Üstat Abraham bunları söyledi, adına gönderilen ve üzerindeki yazıdan sevinçli bir şaşkınlıkla Kreisler’in el yazısını tanıdığı mektubu açmadan yazı masasının çekmecesine kilitleyip parka çıktı. Üstat Abraham yıllardır kendisine gönderilen mektupları saatler, hatta günlerce açmadan bekletme alışkanlığına sahipti. “İçeriği önemsizse,” diyordu, “bekletmek bir şey kaybettirmez; mektup kötü haber verecekse, o zaman da birkaç şen veya hiç olmazsa kasvetsiz saat daha kazanırım; mektupta sevinçli bir haber yazıyorsa, e o zaman da oturaklı bir adam herhalde sevinmek için biraz bekleyebilir.” Üstadın bu alışkanlığını kabul etmemeli, zira bir defa mektupları bekleten biri tüccarlığa, siyasi veya edebi gazete yazarlığına yaramaz, sonra ne tüccar ne gazete yazarı olan kimse-

lerde mektup bekletmekten ötürü bazı dertlerin ortaya çıkması da anlaşılır bir şeydir. Okuduğunuz biyografa gelince o asla Abraham'daki soğukkanlılığa inanmamakta, o alışkanlığı daha ziyade saklı tutulan bir mektubun esrarını çözmeye duyulan belli bir endişeli çekingenliğe atfetmektedir. Mektup almak başlı başına bir zevktir, o yüzden de hani zeki bir yazarın da bir yerlerde belirttiği gibi, bu zevki bize ilk tattıran insanlardan, yani postacıardan çok hoşlanırsınız. Buna sevimli bir kendini aldatma denebilir. Bendeniz bir zamanlar üniversitedeyken özlem dolu bir acıyla uzun zaman boş yere, sevdiğim birinden mektup beklerken postacıdan gözümde yaşlarla memleketimden çarçabuk mektup getirmesini rica ettiğimi hatırlarım, karşılığında sağlam bahşış verecektim. Adam kendisinden isteneni açıkgöz bir tavırla vaat etti, gerçekten de birkaç gün sonra yollanan mektubu, sanki sözünü tutmak yalnızca kendisine bağlıymış gibi muzaffer bir edayla getirdi ve vaat edilen bahşışı kaptı. Kendisi de belki bazı kendini aldatışlara fazlaca mahal bırakan biyograf bilmemektedir evet o bilmemektedir, sevgili okur, acaba sen onunla aynı fikirde misin, o zevkle birlikte, aldığın mektubu açmak istemenle, mektupta hayatın için önemli bir şeyler olmasa da kalbini çarptıran tuhaf bir kaygı hisseder misin? Geleceğin karanlığına baktığımız, insanın yüreğini sıkıştıran bu hissin burada da kıpraştığını, işte parmakla azıcık bastırmamanın gizliyi açığa çıkarmaya yettiği için de bu ânın bizi huzursuz eden bir zirvede durması muhtemeldir. Bir de, o uğursuz mühürle kaç tane güzel ümit paramparça oldu, kendi içimizden meydana çıkan sevimli hayaller hummalı özlemimiz diye görünüp nasıl da boşa çıktı; o ufacık kâğıt parçası, içinde gezinmeye niyetlendiğimiz çiçek bahçesini kurağa çeviren lanetli büyü oldu da hayat ağırlanamayacak, ümitsiz bir çoraklık gibi karşımıza uzanıverdi! Parmakların o hafif baskısı gizliyi açığa çıkarmadan önce zihnini toplamak iyi görünüyorsa bu belki de Üstat Abraham'ın aslında ayıpladığımız alışkanlığını mazur gösterebilir; neredeyse eline geçen her mektubun, açılır açılmaz ortaya binlerce bela ve musibet saçan Pandora'nın kutusuna benzediği uğursuz bir dönemden bu alışkanlık okuduğunuz bi-

yografa da yapışmaktadır. Fakat Üstat Abraham orkestra şefinin mektubunu yazı masasına veya çekmecesine kilitleyip par-ka gezmeye gittiye de, lütufkâr okur mektubun içeriğini der-hal öğrenecektir. Johannes Kreisler şunları yazıyordu:

Benim canım üstadım!

Shakespeare'in *Altıncı Henry*'sindeki Lord Clifford'un soylu York dükü ona ölümcül bir darbe indirdiğinde söylediği gibi '*La fin couronne les œuvres!*'⁷ diye bağırabilirdim. Zira Tanrı'ya yemin olsun, şapkam ağır yaralanarak çalılara düştü, ben de peşinden muharebede hakkında, 'Şehit oluyor veya şehit oldu,' diye konuşulan biri gibi arkası üstü yuvarlandım. O türden insanların bir daha ayağa kalktığı nadirdir, oysa Johannes'iniz bunu yaptı, sevgili üstadım, hem de hemen. Hem yanımda hem de kafamdan veya kafamın üstünden düşen ağır yaralı arkadaşım-la hiç ilgilenemedim, zira yapacak yeterince işim vardı, adama-kıllı kenara atlayarak (burada bu kelimeyi müzikal ya da dok-trinsel değil, tamamen jimnastik anlamıyla kullanıyorum) birinin yaklaşık üç adım ötemde üzerime doğrulttuğu bir tabancanın ağzından kaçmakla meşguldüm. Fakat bundan da fazlasını yaptım, birden savunmadan saldırıya geçtim, tabancayı tutanın üzerine atladığım gibi sağına soluna bakmadan kılıcımı vücuduna sapladım. Gereksiz cümleler ve ayrıntılar olmadan bir şeyler anlatmaya yönelik tarihî üslup için aciz ve yetersizsin, diye bana hep sitem ederdiniz, üstat. Soylu bir hükümdarın eğ-lenceli bir değişiklik olsun diye haydutları bile hoş görecektikar dar yumuşak hükmettiği Sieghartshof parkındaki İtalyan mace-ramı kısa ve öz anlatmama ne buyurursunuz?

Sevgili üstat, şimdiye kadar söylediklerimi sadece, sabrım ve başrahip beyefendi müsaade ederse, sıradan bir mektup yerine size yazmak istediğim tarihî bölümün geçici bir fihristi olarak görün. Ormandaki asıl macerama eklenecek pek bir şey yok. Ateş edildiğinde bundan istifade edeceğim benim için hemen kesinleşmişti, çünkü düşerken başımın sol tarafında, Gönio-nesmühl'deki müdür muavininin haklı olarak *inatçı* diye nite-

7 (Fr.) İşi taçlandıran sonudur – ç.n.

lediği, yanıcı bir acı duyuyordum. Zira sağlam kemik yapısı adı kurşuna inatla mukavemet etmişti, sıyrık onun için pek kayda değer değildi. Ama söyleyin bana, sevgili üstat, hemen veya bu akşam veya en azından yarın sabah erkenden söyleyin bana, kılıcım kimin vücuduna girdi? Aslında sıradan bir insanın kanını değil de sadece bir prensin cerahatini dökmüş olduğumu duy-sam bu çok hoşuma giderdi; zaten bana öyle geliyor ki, durum da bundan ibaret. Üstat! Böylece kader beni, balıkçı kulübesin-de sizin yanınızdayken karanlık ruhun bana haber verdiği o ha-rekete sevk etmiş olurdu! Acaba bu küçük kılıç katillere karşı nefsi müdafa için ona ihtiyaç duyduğum anda öcünü alan Ne-mesis'in cinayetinin korkunç kılıcı mı oldu? Bana her şeyi ya-zın, üstat, özellikle de elime tutuşturduğunuz silahın ve küçük resmin asıl mahiyetini yazın. Yok yok hayır, bunun hakkında bir şey söylemeyin. Tehlikeli şeytanı bile taş a çeviren bu Medu-sa resmi kalsın, benim için anlaşılmaz bir sır olsun. Ben nasıl bir yapının onu büyülü silah haline soktuğunu öğrenir öğren-mez bu muska, gücünü yitirecek gibi hissediyorum!

O küçük resme şimdiye kadar bir defa bile dosdoğru bak-madığımı söylesem inanır mısınız, üstat? Vakti gelince siz ba-na bilmem icap eden her şeyi söyleyeceksinizdir, o zaman ben de muskayı size iade ederim. Yani şimdilik bundan söz etme-yelim! Bununla birlikte tarihî bölümüme devam etmek isti-yorum.

O söz konusu kişinin, elinde silah tutan kişinin vücuduna kılıcımı saplamamla adam ses çıkarmadan yere yuvarlanınca, Aias ayağı çabukluğuyla fırladım, çünkü parktan sesler duy-duğumu ve tehlikede olduğumu sanıyordum. Sieghartswei-ler'e yürümeye niyetlendim ama gecenin karanlığı yolumu şa-şırttı. Yolumu bulurum ümidiyle gitgide daha hızlı koşuyor-dum. Çukurlardan geçtim, sarp bir tepeyi aştım ve nihayet bir fundalıkta bitkinlikten yere düştüm. Sanki hemen gözlerimin önünde şimşekler çakıyordu, başımda iğne gibi batan bir acı hissediyor, derin ecel uykusundan uyanıyordum. Yaram feci kanamıştı, mendilimi kullanarak kendime harp meydanında-ki en mahir bölük cerrahının eline su dökemeyeceği bir sargı

yaptım ve neşem yerine gelince etrafa bakındım. Yakınlarımda bir sarayın devasa harabeleri yükseliyordu. Fark etmişsinizdir, üstat, çok şaşırsam da Geierstein Dağı'na çıkmıştım.

Yaram artık sızlamıyordu, kendimi taze ve hafif hissediyordum, bana yatak odası vazifesi gören fundalıktan çıktım, güneş yükseliyor, ormana ve kırlara şen sabah selamı gibi parlak ışık huzmeleri atıyordu. Fundalıklardaki kuşlar uyanıp cıvıldağa cıvıldağa serin sabah çiyinde yıkandılar ve göklere doğru kanat çırpıldılar. Alt tarafımda hâlâ gecenin pusuyla örtülü Sieghartshof görünüyordu, fakat çok geçmeden örtü düştü; ağaçlar ve çalılar altın alevler sarmıştı. Parktaki göl göz kamaştıran parıltılarıyla bir aynaya benziyordu: Balıkçı kulübesini küçük, beyaz bir nokta gibi ayırt ettim hatta köprüyü bile net görebildiğimi sanıyordum. Dünü hatırladım ama sanki yanıma ebediyen yitirdiğim şeyin hatırasının hüznünden başka bir şey kalmamıştı, aynı anda hem göğsümü parçalayıp hem tatlı bir hazla dolduran, çok eskilerde kalmış bir zaman dilimiydi sanki bu. 'Deli adam, ne demek istiyorsun, çoktan geçip gitmiş dünyada ebediyen kaybettiğin nedir?' Bana böyle sesleniyorsunuz, üstat, duyuyorum. Ah üstat, Geirstein'in o muazzam zirvesine yeniden çıkıyorum kollarımı kartal kanatları gibi bir daha açıyorum, tatlı büyü'nün hâkim olduğu, zaman ve mekânla şartlanmamış, dünyanın ruhu kadar sonsuz olan aşkın, susatıcı hasretin ve isteğin kendisi olan aşkın olduğu yere kanat çırpma için! Biliyorum, burnumun dibinde aç bir muhalif olan yigidin biri oturuyor, sırf Hintlilerin arpa ekmegi yüzünden muhalefet ediyor bana ve balçıkta koyu mavi gözler olabilir mi diye alayla soruyor. Balçığın da aslında yırtık pırtık bulut örtüleri arasından, nurani bir alemden aşağılara ışılan bir bakış olduğuna dair en inandırıcı delili getiriyorum; muhalif ise daha ileri gidiyor, alın soruyor, saç soruyor, ağız, dudak, kol, el, ayak soruyor ve pis bir gülümsemeyle bütün bunların salt, saf balçığa vergi olabileceğinden şüphe ediyor. Aman Tanrım, bu haylaz ne demeye getiriyor, biliyorum, ben de o ve diğerleri gibi *glebae adscriptus*⁸ olduğum sürece, hepimiz yalnızca

güneş ışığı yemediğimiz ve öğretim kürsüsünden başka yerlere de oturmak zorunda kaldığımız müddetçe ve bunu kendinden başka hiçbir şey istemeyen ve her delinin susmayı bileceği o ebedi özlemle yaptığımız müddetçe... Üstat, sizin aç muhalifin safına geçmenizi arzulamazdım, hoşuma gitmezdi bu. Siz söyleyin, tek bir akıllıca neden sizi buna sevk edebilir miydi? Hiç acınacak liseli çılgınlığı merakı gösterdim mi ben? Evet, yaşımlı olgunlaştıncaya daima ayık kalmayı becermedim mi, mesele hiç Romeo gibi Julia'nın yanağından öpmek için eldiven olmayı arzu ettim mi? İnanın, üstat, bırakın millet ne derse desin, kafamda notadan, ruhumda ve kalbimde de bunların tınılarından başka şey yok, zira, aksi şeytan, tamamlayıp bitirdiğim haliyle kürsüde duran akşam ilahisi gibi edepli, veciz kilise ilahileri bestelemeyi nasıl becerirdim yoksa. Fakat yine olan hikâyeye oldu, anlatmaya devam ediyorum.

Uzaktan gitgide daha çok yaklaşan güçlü bir erkek sesinin okuduğu şarkıyı işitiyordum. Az sonra da alt taraftaki patikada yürüyerek Latince ilahi söyleyen bir Benedikten rahibini fark ettim. Durduğum yerin yakınlarında yürümeyi bıraktı, şarkıya ara verdi ve geniş seyahat şapkasını başından çıkarıp bir mendille alnındaki terleri silerek civara bakındı, sonra fundalıkta gözden kayboldu. Canım ona eşlik etmek istedi, adam için semiz demek az kalırdı, güneş gittikçe daha çok yakıyordu, ben de gölgede dinlenecek bir yer aramış olacak, diye düşündüm. Yanılmamıştım, çünkü fundalığa girince iyice yosun bağlamış bir taşla çökmüş saygıdeğer adamı gördüm. Hemen yanı başındaki daha yüksek bir kaya parçasını masa olarak kullanıyordu; üstüne beyaz bir bez yaymıştı ve seyahat çantasından ekmekle kızarmış et çıkarıyordu, bunları iştahla götürmeye başladı. Kendi kendine, '*Sed praeter omnia bibendum quid*,'⁹ derken çantasından aldığı küçük gümüş bir kapa bir şişeden şarap doldurdu. 'İsa Mesih'e hamdolsun!' diyerek yanına vardığımda tam şarabını içmek üzereydi. Kap dudaklarında, yukarı doğru baktı, o an Kanzheim'daki Benedikten manastırından eski, samimi dostum, dürüst papaz ve koro başka-

9 (Lat.) Fakat her şeyden önce bir şey içilmelidir.

nı Hilarius'u tanıdım. Fal taşı gibi açılan gözleriyle bana dik dik bakan Papaz Hilarius, 'Sonsuz hamdolsun!' diye kekeleydi. Hemen belki de görünüşümü değiştirmiş olabilecek kafamdaki sargıyı hatırladım ve konuşmaya başladım: 'Benim çok sevgili ve kıymetli dostum Hilarius, yolunu şaşırmış, haytalık eden bir Hindu da, kafa üstü düşmüş bir köylü de sanmayın beni, zira sizin samimi dostunuz, orkestra şefi Johannes Kreisler'den başkası olmaya niyetim yok, değilim de zaten!'

'Aziz Benedikt aşkına,' dedi Papaz Hilarius sevinçle, 'sizi hemen tanıdım, muhteşem bestekâr ve güzel dost, fakat hemen söyleyin bana, nereden geliyorsunuz, ne oldu size, grandükün sarayında *in floribus*¹⁰ sanıyordum?'

Başıma neler geldiğini ve hedef tahtası gibi bana keyfine göre ateş eden kişinin vücuduna kılıcımı sokmaya nasıl mecbur kaldığımı ve adı geçen atıcının muhtemelen, bazı kıymetli av köpekleri gibi Hektor adındaki İtalyan bir prens olduğunu papaza kısaca anlatmakta bir beis görmedim. 'Şimdi ne yapmalı, Sieghartsweiler'e geri mi dönmeli yoksa ... tavsiye verin, Papaz Hilarius!'

Hikâyemi böylece bitirdim. Birkaç defa 'Hım! Öyle mi! Yok ya! ... Aziz Benedikt' diye araya giren Papaz Hilarius şimdi önüne bakıyordu ve 'Bibamus!'¹¹ diye mırıldanıp gümüş kabı tek seferde boşalttı.

Sonra da gülererek dedi ki: 'Gerçekten de, orkestra şefi, şimdilik size verebileceğim en iyi tavsiye, güzelce yanıma oturup benimle kahvaltı etmenizdir. Size bu keklikleri tavsiye edebilirim, muhtemelen hatırlayacaksınız, ilahilerdeki notalardan başka her şeyi isabet ettiren saygıdeğer biraderimiz Macarius daha dün vurdu bunları; etleri ıslattığımız ot sirkесinin tadı baskın gelirse bunu da sirkeyi benim hatırıma yapan Eusebius biraderin özenine borçlusunuz. Ama şaraba gelince, işte bu şarap firari bir orkestra şefinin boğazını ıslatmaya layıktır. Gerçek Frank şarabı, *carrissime* Johannes, Tanrı'nın biz hiçbir şeye layık olmayan kullarına en iyi kaliteyle sunduğu, Würz-

10 (Lat.) Çiçek açmış. Burada ürün verme anlamında kullanılıyor – e.n.

11 (Lat.) Hadi içelim!

burg'daki St. Johannis Hastanesi'nden gerçek Frank şarabı. *Ergo bibamus!*¹²

Bunun üzerine kabı doldurup bana uzattı. İkiletmedim, kuvvet bulmaya muhtaç biri gibi yiyip içtim.

Papaz Hilarius kahvaltı etmek için en iç açıcı yeri seçmişti. Sık bir huş fundalığı zeminin çiçekli çimenlerini gölgeliyor ve mükemmel taşların üzerinden ormanda şakır şakır akan dupduru ırmağı ferahlatan serinliği daha da artırıyordu. Mekânın dünyadan uzak sıcaklığı içime huzur ve keyif veriyordu; Papaz Hilarius bana, alışıldık hikâyelerini ve kulağa hoş gelen kötü Latincesini katmayı da unutmuyarak o zamandan beri manastırda ne olup bittiğini anlatırken ben de ormanın ve suyun avutucu melodilerle bana hitap eden seslerine kulak kabartıyordum.

Papaz Hilarius suskunluğumu herhalde olayın yol açtığı büyük tasadan bilecekti.

Yeniden doldurduğu kabı bana uzatarak, 'Keyfiniz,' diye başladı, 'keyfiniz yerine gelsin, orkestra şefi! Kan dökmüşsünüz, burası tamam, kan dökmek de günahdır ama *distinguendum est inter et inter*.¹³ Herkesin canı kıymetli, kimse yolda bulmuyor. Siz de kendi canınızı savunmuşsunuz, kilise bunu asla yasaklamıyor ve ne muhterem başpapaamız ne de Tanrı'nın başka bir kulu, kazara prens bağıracağı deşmişseniz de, günahlarınızı bağışlamazlık edemez. *Ergo bibamus! Vir sapiens non te abhorrebit, Domine!*¹⁴ Ama çok kıymetli Kreisler, Sieghartsweiler'e dönerseniz, sizi çirkin çirkin sorguya çeceklerdir, *cur, quomodo, quando, ub?*¹⁵ diye sorular soracaklardır, prensi cinayet kastıyla saldırdı diye itham etseniz size inanırlar mı? *Ibi jacet lepus in pipere!*¹⁶ Ama bakın, orkestra şefi, iyi... durun, *bibendum quid*' Ağzına kadar doldurduğu kabı boşalttı ve devam etti: 'Evet, bakın, orkestra şefi, iyi tavsiye dedi-

12 (Lat.) Öyleyse içelim.

13 (Lat.) İkisini birbirinden ayırt etmek lazım.

14 (Lat.) Zeki bir adamdan nefret edemezsiniz Lordum.

15 (Lat.) Neden, nasıl, ne zaman.

16 (Lat.) Şurada biberli tavşan var!

gin, Frank şarabıyla nasıl geliyor. Ben de tam azizler manastırına gitmek istiyordum, oradaki koro başkanından önümüzdeki şenlikler için müzik alacağım. Elimdekileri iki-üç defa baştan aldım, artık hepsi eski ve kullanılmış oldu, manastırdaki ikâmetiniz sırasında bizim için bestelediğiniz müziğe gelince, o pek güzel ve yeni ama, alınmayın, orkestra şefi, öyle garip bes-telenmiş ki kâğıttan gözünüzü alamıyorsunuz. Tırabzanın ara-sından aşağıdaki şu veya bu güzel hatuna göz ucuyla bakacak olsan hemen bir kısmı kaçırmış oluyorsun ve yanlış ölçü vurup her şeyi berbat ediyorsun. Çat, işte orada ve ta-tam-taram-taram diye basar Jakob birader orgun tuşlarına, *ad patibulum cum illis*.¹⁷ Demek ben de... neyse *bibamus*!’

İkimiz de içtikten sonra laflamaya devam ettik: ‘Olmayan-lara, orada olmayan kimselere soru sorulamaz, o yüzden dü-şündüm ki ara yollardan gidince buradan ancak iki saat uzak-ta bulunan manastıra dönersiniz siz de benimle. Manastırda sizi birilerinin takip etmesine karşı güvende olursunuz, *contra hostium insidias*,¹⁸ sizi canlı müzik olarak oraya götürürüm ve hoşunuza gittiği müddetçe veya yerinde bulduğunuz süre-ce orada kalırsınız. Saygıdeğer başrahip size ihtiyacınız olanla-rı temin eder. En zarif çamaşırları giyer, üstüne de size çok ya-kışacak Benedikten kıyafetini geçirirsiniz. Ama yolda giderken gönüllü hasta bakıcının resmindeki yaralı gibi görünmemeniz için benim seyahat şapkamı takın, ben de rahip kapüşonumu geçiririm. *Bibendum quid*, azizim!’

Bunun üzerine kabı bir daha boşalttı, yakındaki ırmakta çal-kaladı, her şeyi çabucak seyahat torbasına koydu, şapkasını kafama geçirdi ve gayet neşeli dedi ki: ‘Orkestra şefi, yavaş ya-vaş ve rahatça adım atacağız, *ad conventum, conventuales*’¹⁹ çal-dıklarında, yani saygıdeğer başrahip masaya oturduğu sırada da oraya varmış oluruz.’

Şen Papaz Hilarius’un teklifine en ufak itirazım olmadığını, hatta bazı bakımlardan benim için hayırlı bir iltica yeri olabi-

17 (Lat.) Doğru idam sehpasına.

18 (Lat.) Düşmanın pususuna karşı.

19 (Lat.) Manastıra, cemaat insanlarına.

lecek bir yere yönelmenin benim için iyi bile olacağını düşünmüşsünüzdür herhalde, sevgili üstat.

Şundan bundan konuşarak rahat rahat yürüyorduk, böylece Papaz Hilarius'un istediği gibi tam sofraya çanı çalarken manastıra vardık.

Herkesten önce davranıp sorulardan kaçmak için Papaz Hilarius başrahibe, benim Sieghartsweiler'de bulunduğumu tesadüfen öğrendiği için azizler manastırı yerine bitmez tükenmez bir müzik deposunu kendi içinde barındıran bestekârdan müzik almayı tercih ettiğini söyledi.

Başrahip Chrysostomus (bana öyle geliyor ki size ondan çok bahsetmiştim) beni yalnızca gerçekten iyi niyete mahsus olan o hoş sevecenlikle karşıladı ve Papaz Hilarius'un kararını övdü!

Şimdi bakın bana, Üstat Abraham, uygun bir Benedikten keşişine dönmüş halde manastırın ana binasındaki yüksek ve geniş odada nasıl da oturmuş hummalı bir şekilde ilahi ve met-hiyeler yazıyorum, hatta aradan da resmî bir makam için düşüncelerimi nasıl not alıyorum, çalıp oynayan biraderler, koro oğlanları nasıl toplanıyor, hararetle nasıl prova yapıyor, koro parmaklığının arkasından nasıl şeflik ediyorum! Sahiden de kendimi bu yalnızlığa o kadar gömülmüş hissediyorum ki, kardinal Cornaro'nun intikamından korkarak Assisi'deki Fransisken manastırına kaçan Tartini'yle kıyaslamak istiyorum kendimi, kilisede bulunup rüzgâr orkestrayı örten perdeyi birkaç saniyeliğine kaldırdığında kayıp dostunu koroda fark eden bir Padualı onu bu manastırda yıllar sonra keşfetmişti. Siz de, üstat, o Padualı gibi yanıma gelebilirdiniz ama neredede olduğumu size söylemem lazımdı, yoksa başıma ne haller geldi diye aklınıza gelmeyen kalmazdı. Acaba şapkamı bulup altındaki başın kaybolduğuna şaşırdılar mı? Üstat, içimi kendine has, hoş bir rahatlık kapladı; acaba burası benim demir atacağım yer mi? Geçenlerde manastırın geniş bahçesinin ortasında bulunan küçük gölün kıyısında dolanıp benimle birlikte yürüyen suretimi gölde görünce dedim ki: 'Aşağıda benimle birlikte yürüyen insan, artık müphem ve sınırsız mekânlar-

da vahşice etrafa savrulmadan, bulduğu yolda sabit duran, sakin ve temkinli bir insan ve bu insanın benden başka birisi olmaması benim için büyük şans.' Başka bir gölden bir zamanlar yüzüme uğursuz ikizim bakıyordu. Yine de bırakalım, bırakalım bunları. Üstat, bana isim söylemeyin, hiçbir şey anlatmayın, kimi şişlediğimi bile... Ama kendinizden bol bol bahsedin. Biraderler provaya geliyor, tarihî bölümümü, aynı zamanda da mektubumu bitiriyorum. Elveda, benim güzel üstadım, beni unutmayın! vs."

Parkın uzaklarda, etrafını otlar bürümüş yollarında dolaşan Üstat Abraham, sevgili dostunun kaderini ve onu daha yeni kazanmışken bir daha kaybedişini düşünüyordu. Çocuk Johannes'i, kendini Gönionesmühl'de yaşlı dayının piyanosunun önünde görüyordu, ufaklık gururlu bakışlarla Sebastian Bach'ın en zor sonelerini adeta bir erkek yumruğuyla yere seriyordu, kendisi de bunun karşılığında onun cebine gizli gizli bir avuç şekerleme koyuyordu. Sanki bunun üzerinden daha birkaç gün geçmişti, bu oğlanın esrarengiz bir ilişkiler ağının inanılmaz, yeltekin oyununa kapılmış görünen Kreisler'den başkası olmaması karşısında afallayıp kalıyordu. Ama geçip giden o zamanı, uğursuz şimdiyi düşünmesiyle kendi hayatının resmi gözünde canlanıyordu.

Katı ve inatçı biri olan babası onu neredeyse zorla org imalatı sanatına teşvik etmişti, kendisi de bu işi sıradan, kaba bir zanaatmış gibi görüyordu. Bizzat org imalatçısından başkasının esere el sürmesine tahammülü yoktu, bu yüzden de çırakları iç mekaniğe varmadan evvel tecrübeli birer marangoz, kalaycı vs. olmalıydı. Titizlik, doğruluk, dayanıklılık, eserin iyi çalınabilmesi ihtiyar için her şey demekti; ruhtan, tondan anlamazdı, bu durum da imal ettiği ve insanların haklı olarak sert, sivri tınısını yerdığı orglarda gayet tuhaf dile gelirdi. Bunun yanı sıra ihtiyar eski zamanların yapmacık sanatına çok kaptırıyordu kendini. Mesela bir orga, org çalarken güya şaşkınlıktan başlarını çeviren kral Davut'la Süleyman'ı yerleştirmişti; hiçbir eserinde davul çalan, trombon üfleyen, ölçü vuran melekler, kanat çır-

pıp öten horozlar vs. eksik olmazdı. Abraham çok zaman hak ettiği veya etmediği dayaklardan ancak kendi icat yeteneği sayesinde yeni bir hüner, mesela bir sonraki org horozu için daha keskin tınlı bir ötüş bulursa kurtulabiliyor ve ihtiyardan baba sevgisine dair bir ifade koparabiliyordu. Zanaat âdetlerince yolculuğa çıkacağı günü Abraham kaygı dolu bir özlemle bekliyordu. Nihayet o zaman geldi ve Abraham bir daha dönmek üzere baba ocağını terk etti.

Çoğu kaba, vahşi oğlanlar olan başka kalfalarla çıktığı bu yolculukta bir defasında Kara Orman'da bulunan St. Blasius manastırıyla görüştü ve orada yaşlı Johann Andreas Silberman'nın meşhur orgunu işitti. Bu eserin dolu dolu, muhteşem tınlarında ilk defa içinde hoş sedanın büyüğü belirdi, sanki başka bir dünyadaydı, o andan itibaren eskiden istemeyecek icra ettiği sanata karşı içi sevgiyle doldu. Fakat artık şimdiye kadar bütün hayatını yaşama şekli ona öyle değersiz geliyordu ki içine battığını sandığı bataktan kurtulmak için bütün gücünü seferber etti. Akıllı, kavrama yeteneği sayesinde bilim tahsilinde devasa adımlarla ilerliyordu ve yine de önceki eğitiminin, sıradanlıkta sürtmenin omuzuna yüklediği kurşun ağırlıkları sık sık hissediyordu. Chiara, bu tuhaf, esrarengiz varlıkla irtibatı, işte bu, hayatındaki ikinci aydınlık noktaydı ve bu iki nokta, yani hoş sedanın farkına varması ve Chiara'nın aşkı, şairane varlığındaki kaba ama güçlü tabiatına güzel etkilerde bulunan bir düalizmdi. Kalın tütün dumanları içinde müstehcen şarkıların çaldığı hanlardan, meyhanelerden yeni kaçmıştı ki kader veya daha ziyade (lütufkâr okurun da çoktan öğrendiği gibi) esrarlı bir karakter vermeyi becerdiği mekanik sanatlardaki mahareti genç Abraham'ı onun için yeni bir dünya olan ve ebediyen yabancı kalarak yalnızca manevi yapısının ona söylediği sabit sesi öne sürmekle ayakta kalabildiği çevrelere soktu. Bu sabit ses zaman geçtikçe daha da sabitleşti ve bu ses asla basit bir hödüğün sesi olmadığından, aksine akliselime, doğru hayat görüşüne ve bunlardan ortaya çıkan isabetli alaya dayandığı için, delikanlının sadece ayakta durup hoş görüldüğü yerde, yetişkin adam olunca korkulacak bir unsur olarak büyük saygı

uyandırmaya başladı. Hâlâ insanların onları gördüğü noktanın çok altlarında bulunan, bazı kibar kimseleri imrendirmekten kolay iş yoktur. Üstat Abraham da gezintisinden dönüp balıkçı kulübesine geldiği sırada bunu düşünüyordu ve sıkışan göğsünü ferahlatan içten bir kahkaha koparttı.

Aslında hiç huyu olmayan çok derin bu hüznün sebebi, St. Blasius manastırının kilisesindeki o ânın ve kaybettiği Chiara'nın hatırasıydı. "Neden," dedi kendi kendine, "çoktan kabuk bağladığımı sandığım bu yara artık neden bu kadar sık kanıyor, kötü bir ruhun yanlış çalıştırıyor görüldüğü bir makineye bizzat müdahale etmem lazımmış gibi neden artık boş hayallere kapılıyorum!" Üstat kendisi bile nedenini bilmeseydi, söylediğimiz gibi, düşünce silsilesi içinde güldüğü ve bir anlık hissedilir bir rahatlama duyduğu şu kibar kimselere gelene kadar en iyi anladığı işte tehlikede olduğu düşüncesiyle endişeye kapıldığını hissediyordu.

Artık Kreisler'in mektubunu okumak için balıkçı kulübesine girdi.

Hükümdarın sarayında garip şeyler olmuştu. Hususi hekim dedi ki: "İnanılmaz! Bütün tıbbi pratiklerin, bütün tecrübelerin ötesinde bu!" Hükümdarın karısı: "Böyle olması lazımdı, prensesin şerefi lekelenmedi!" Hükümdar: "Keşke kesinkes yaksaklamasaydım ama bu aşağılık hizmetkârın kulağı yok. Neyse, korucu başı prensin eline bir daha barut geçmemesini sağlasın!" Müşavirin karısı Benzon: "Tanrı'ya şükür, prenses kurtuldu!" Bu sırada Prens Hedwiga arada bir Kreisler'in keyifsizce fırlatıp attığı ve Julia'nın ellerinden, kendi ifadesiyle, kutlu bir şekilde geri aldığı gitarda kesik kesik akorlar çalarak yatak odasının penceresinden dışarı bakıyordu. Prens Ignatius kanepede oturmuş ağlayıp sızlıyordu: "Acıyor, acıyor," ama gümüşten küçük bir çanağa çiğ patates soymakla harıl harıl meşgul Julia da onun önünde duruyordu.

Bütün bunlar hekimin haklı olarak inanılmaz ve bütün tecrübelerin ötesinde dediği bir olayla alakalıydı. Lütufkâr okurun da defalarca öğrendiği üzere Prens Ignatius'ta masumca oyalandıran bir zekâ ve altı yaşındaki bir oğlanın mutlu saflığı vardı, bu

yüzden de prens altı yaşında gibi oyun oynamaktan hoşlanıyordu. Oyuncaklarının arasında küçük, metalden dökme bir top vardı, bu topu en sevdiği oyunda kullanıyordu ama topla çok nadiren eğlenebiliyordu, zira biraz barut, sağlam bir saçma tanesi ve küçük bir kuş gibi hemen ulaşmadığı bazı şeyler lazımdı. Bütün bunlara kavuşunca birliklerini yürütüyor, hükümdar babasının uzaktaki topraklarında isyan çıkaran küçük kuş hakkında harp divanı kuruyor, topu dolduruyor ve göğsünde siyah bir kalple bir şamdana bağladığı kuşu vurup öldürüyor, bazen de öldüremiyor, o zaman vatan hainin adil cezasını infaz etmek için kalemıraş yardımıyla işini bitiriyordu.

Bahçıvanın on yaşındaki oğlu Fritz prens için güzel, rengârenk bir keten kuş tedarik etmiş, karşılığında da, her zamanki gibi, bir kron almıştı. Avcılar yokken prens de hemen usulca av odasına ilişmiş, saçma kesesiyle barut hunisi bulmuş, böylelikle ihtiyaç duyduğu cephaneyi sağlamıştı. Cıvı cıvı öten renkli isyancı kaçmak için akla gelebilecek her şeyi denediğinden prens hızla halledilmesi gereken infaza başlayacaktı ki artık çok uslu olan Prens Hedwiga'dan ufak vatan haininin infazı sırasında orada bulunmak zevkini esirgeyemeyeceği aklına geldi. Ordusunun bulunduğu kutuyu bir kolunun, topu diğer kolunun altına, kuşuysa avucuna alıp hükümdar prensesi görmesini yasakladığı için sessiz sessiz Hedwiga'nın yatak odasına gitti, Hedwiga'yı orada süregiden katalepsi halinde yatağında kıyafetiyle yattarken buldu. Odacı kadının demin prensesin yanından çıkmış olması kötü, bir yandan da, görüleceği üzere, iyiydi.

Prens daha fazla beklemeden kuşu bir şamdana bağladı, ordusunu nizama soktu ve topu doldurdu, sonra prensesi yatağından kaldırdı, masaya yürüttü ve onun kumandan general olduğunu, kendisininse hükümdar kalacağını açıklayıp bir yandan da asiye öldürecek topu ateşledi. Fazla cephane prensin aklını başından almıştı, prens sadece topa fazla barut koymamış, barutu aynı zamanda masanın etrafına da saçmıştı. Oyunağı ateşleyince yalnızca sıra dışı bir patlama olmadı, etrafa saçılan barut da havaya uçup elini güzel bir yaktı, böylece prens çığlığı bastı ve prensesin patlama esnasında küt diye yere düştüğü-

nü bile fark etmedi. Ateş sesi koridorlarda yankılandı, musibet sezen herkes oraya üşüştü, yılgınlıkla adapmış, değilmiş, unutan hükümdarla karısı bile uşaklarla kapıdan içeri ite kaka girdi. Odacı kadınlar prensesi yerden kaldırıp yatağa yatırırken diğerleri hususi hekimi ve cerrahı çağırdı. Hükümdar masadaki hazırlıklardan çok geçmeden neler olduğunu anlayıp dehşetle bağırıp yakınan prence öfkeden kıvılcımlanan gözlerle dedi ki: “İşe bak, Ignaz! Bunlar hep senin çocukça yaramazlıklarından. Çabuk yanık merhemi sürülmesine izin ver ve sokak çocuğu gibi ağlama! Bir huş filiziyle gerek arka...” Titreyen dudakları söylediklerinin anlaşılmasına izin vermiyordu, hükümdar gevelemeye başladı ve ciddiyetle odayı terk etti. Uşakları derin bir dehşet sarmıştı, zira hükümdar prence üçüncü defa sen ve Ignaz diye hitap etmişti, bu her seferinde en azgın, dindirilmesi zor bir öfkeyi gösterirdi.

Hekim krizin geldiğini, prensesin tehlikeli durumunun artık yakında geçeceğini ve prensesin tamamen iyileşeceğini umduğunu açıklayınca hükümdarın karısı tahmin edilenden daha az bir ilgiyle dedi ki: “*Dieu soit loué*,²⁰ bana haber verirsiniz.” Ağlayan prensi ise şefkatle kollarına aldı, tatlı sözlerle onu avutup sonra da prensi takip etti.

O arada Julia’yla talihsiz Hedwiga’yı görmeyi düşünen Benzon saraya varmıştı. Olan biteni duyar duymaz prensesin odasına koşturdu, yatağın başına geçip yere çöktü, Hedwiga’nın elini tuttu ve donuk donuk onun gözlerine baktı, o sırada candan arkadaşını ölüm uykusunun yakalayacağını vehmeden Julia sıcak gözyaşları döküyordu. Hedwiga o an derin bir nefes aldı ve boğuk, neredeyse duyulmayacak bir sesle dedi ki: “O öldü mü?” Prens Ignatius acısına rağmen derhal ağlamayı kesip başarılı infazdan duyduğu memnuniyetle gülüp kıkırdarak, “Evet, prenses kardeşim, tamamen öldü, tam kalbine isabet,” diye karşılık verdi. Prensес açtığı gözlerini tekrar kapayarak, “Evet,” dedi, “evet, biliyorum. Kalbinden akan kan damlasını gördüm ama damla göğsüme geldi, ben de kaskatı kesildim, o artık cesedin içinde yaşıyor!” “Hedwiga,” dedi müşavirin karı-

sı sessiz sessiz ve şefkatle, “Hedwiga, kötü, talihsiz rüyalarınızdan uyanın, Hedwiga, tanıdınız mı beni?” Prenses eliyle yavaşça işaret etti, sanki yalnız kalmak istiyordu. “Hedwiga,” diye devam etti Benzon, “Julia burada.” Hedwiga’nın yanaklarında bir gülümseme ışıldadı. Julia onun üstüne eğildi, arkadaşının solgun dudaklarına küçük bir öpücük kondurdu. Bunun üzerine Hedwiga duyulmayacak bir sesle mırıldandı: “Artık hepsi geçti, birkaç dakikaya kalmaz gücüme tamamen kavuşurum, hissediyorum bunu.”

Kimse o ana kadar parçalanmış göğsüyle masada yatan küçük vatan hainini umursamamıştı. Şimdiyse kuş Julia’nın gözüne ilişti ve ancak o an Prens Ignatius’un yine o iğrenç, nefret ettiği oyunu oynadığının farkına vardı. Yanakları kıpkırmızı kesilerek, “Prens,” dedi, “prens, zavallı kuş size ne yaptı ki onu bu odada acımadan öldürdünüz? Bu abes, gaddarca bir oyun. Bırakacağınıza ta ne zaman söz vermiştiniz ama sözünüzü tutmamışsınız. Fakat, bunu yine yaparsanız, asla bir daha fincanlarınızı dizmem, bebeklerinize konuşmayı öğretmem, size de su kralının hikâyesini anlatmam!”

“Küsmeyin,” diye sızlandı prens, “küsmeyin, Bayan Julia! Renkli haylazın biriydi o. Bütün askerlerin gizli gizli ceketlerini kesip, yetmez gibi bir de isyan çıkartmıştı. Ah acıyor, acıyor!” Benzon prence, sonra da Julia’ya garip bir gülümsemeyle baktı, sonra dedi ki: “Birkaç parmak yandı diye nasıl bir feriyattır bu! Ama doğru, cerrah yanık merhemini hazırlayamadı bir türlü. Bazen sıradan bir kocakarı ilacı sıradan olmayan insanlara da yarar. Çiğ patates getirin!” Kapıya yürüdü ama sanki aniden bir fikre kapılmış gibi durdu, geri döndü, Julia’ya sarıldı, onu alnından öpüp dedi ki: “Benim iyi yürekli, sevgili çocuğumsun ve her zaman olman gereken şey olarak kalacaksın! Yalnızca kendini çıldırmış, delirmiş ahmaklardan sakın ve onların ayartıcı laflarının kötü büyüüne de kapa ruhunu!” Bunun üzerine mışıl mışıl uyuyormuş gibi görünen prensese meraklı bir bakış daha atıp odadan çıktı.

Cerrah elinde kocaman bir yara bandıyla içeri girdi, kaç zamandır prens hazretlerinin odasında beklediğine, prensin

presnes hazretlerinin yatak odasında olduğu tahmin edemediğine yeminler ediyordu. Yara bandıyla prene doğru gidecekti ki gümüş bir kasede birkaç iri patates getiren odacı kadın yolunu kesip yanık yaralarına soyulmuş patatesin en iyi çare olduğunu temin etti. Julia da odacı kadından gümüş kaseyi alarak, “Prensçiğim,” diye kadının lafını böldü, “yara bandını sizin için ben hazırlayacağım.”

“Beyefendi hazretleri,” dedi cerrah korku içinde, “düşünün bir! Yüce hükümdar ailesinden bir beyefendinin yanan parmaklarına kocakarı ilacı! Hekimlik, ancak hekimlik işe yarar burada!” Bir kez daha prene doğru gelecekti ki prens geri kaçtı ve dedi ki: “Çekilin, çekilin! Yara bandımı Bayan Julia hazırlayacak, hekimlik de odadan defolup gidebilir!”

Hekimlik sanatı odacıya zehir gibi gözlerle bakarak hazırladığı yara bandıyla beraber oradan ayrıldı.

Julia presnesin gitgide daha şiddetli nefes aldığını duyuyordu fakat yaşadığı şaşkınlık...

(M. d. e.) uykuya dalamadım. Yatağımda bir sağa bir sola dönüyordum; olabilecek bütün pozisyonları denedim. Kâh bacaklarımı uzatıyor kâh yusuvarlak kıvrılıyor, başımı yumuşak patilerime koyup gözlerimi kapatsın diye kuyruğumu narince etrafıma doluyordum, kâh yan tarafıma yatıyor, patilerimi vücudumdan uzak tutuyor, kuyruğumu cansız bir kayıtsızlıkla yatağımdan sarkıtıyordum. Hepsi, hepsi boşunaydı! Ta ki sonunda Moritz, Davidson, Nudow, Tiedemann, Wienholt, Reil, Schubert, Kluge ve uykuyla rüya hakkında bir şeyler yazmış olan ve benim okumadığım başka psikoloji yazarlarının haklı olarak iddia ettikleri gibi uyku değil, uyumakla uyanıklık arasında bir mücadele denebilecek o hezeyana düşene dek tasavvurlarım, düşüncelerim gitgide daha karmaşık bir hal aldı.

Bu hezeyandan, uykuyla uyanıklık arası bu mücadeleden çıkıp şuurum berraklaştığında üstadın odasına parlak güneş ışıkları giriyordu. Ama nasıl bir şuur, nasıl bir uyanma! Ah bunları okuyan genç kedi, kulaklarını dik ve dikkatle oku ki kıssanın hissesini kaçırmayasın! Adı konamayacak ümitsizliğini sana ancak soluk renklerle tasvir edebildiğim bir durum hakkın-

da söylediklerimi kulağına küpe et. Bu durumu, tekrar söylüyorum, kulağına küpe et ve ilk defa bir delikanlı kediler meclisinde kedi puncu içeceksen kendine de mümkün mertebeye dikkat et. Ölçülü ölçülü yudumla ve buna laf ederlerse beni ve tecrübemi örnek göster, herkesin, ümit ederim ki, tanıyıp hükmünü kabul edeceği otoriten Kedi Murr olsun.

Böyleyken böyle! Öncelikle fiziki durumumdan bahsedeyim, kendimi yalnızca dermansız ve sefil hissetmiyordum, bana çok büyük acılar veren, midemin küstahça ve anormal bir isteği-ydi, anormalliyi yüzünden de başa çıkılamıyor, içimde sadece bu isteğin sirayet ettiği ve sonsuz bir fiziki isteğin ve kudretsizliğin hastalıklı bir biçimde titreyip kıpırdandığı gangliyonların bile katıldığı faydasız bir gürültüye yol açıyordu. Onulmaz bir durumdu bu!

Ama ruhuma etkisi neredeyse daha da hassastı. Aslında çok da ayıp karşılayamadığım önceki günün verdiği acı pişmanlık ve suçluluk duygusuyla birlikte ruhuma bütün dünyevi rahatlıklara karşı ümitsiz bir kayıtsızlık çörekledi! Bütün dünya mallarını, tabiatın bütün hediyelerini, bilgeliği, akli, espriyi vs. küçümsüyordum. En büyük filozoflar, en parlak ruhlu şairler benim için bez bebeklerden daha yüce değillerdi, en fenası da bu küçümseme kendi üstüme de yayılıyordu ve ben gayet sıradan ve beter bir kediden başka bir şey olmadığımı gördüğümü sanıyordum! Daha yıkıcı bir şey olamaz! Çok büyük keder yakalandığım, bütün dünya hayatının bir keder diyarı olduğu düşüncesi korkunç bir acıyla beni mahvediyordu. Gözlerimi yumdum ve ağladım!

“Hayallere daldın, şimdi de kendini berbat mı hissediyorsun, Murr? Evet, evet, öyle! Hadi uykunu al, ihtiyar delikanlı, sonra durumun düzelir!” Kahvaltımı bırakıp birkaç acılı ses çıkarınca üstat bana böyle seslendi. Üstat! Aman Tanrım, ıstıraplarımı bilmiyor, tanımiyordu! Delikanlılık ve kedi puncu hassas ruhlu birine nasıl tesir eder, bilmiyordu!

Galiba öğlen olmuştu, birdenbire, içeri nasıl süzüldüğünü Tanrı bilir, Muzius birader önümde dikildiği sıra ben henüz yatağımdan kıpırdamamıştım. Ona hayırsız durumumdan yakın-

dım, umduğum üzere bana üzülecek, beni avutacak yerde o ölçüsüz bir kahkaha kopartıp dedi ki: “Oho, Murr birader, sana hasta ve sefil olduğunu düşündüren, değersiz dar kafalı oğlanlıktan değerli delikanlılığa geçiş krizinden başka bir şey değil. Soylular gibi demlenmeye alışkın değilsin sen! Ama bana bir iyilik yap da çeneni kapa ve üstada falan ıstırabından şikâyet etme. Bu yalandan hastalıktan ötürü ırkımızın zaten yeterince adı çıkmış, şunu bunu yermeye meyilli insanlar buna bizimle alakalı olan ve tekrarlamak istemediğim bir ad vermişler. Topla kendini, belini doğrult, benimle gel, açık hava sana iyi gelecektir, sonra tüylerini düzeltmen gerekecek. Gel haydi, bunun ne demek olduğunu pratikte öğrenirsin.”

Muzius birader beni dar kafalılıktan çekip aldığı zamandan beridir üzerimde kayıtsız şartsız hâkimiyet kurmuştu; ne diyorsa yapmak zorundaydım. Bu yüzden güç bela yatağımdan kalktım, uyuşmuş uzuvlarımla ne kadar olursa artık gerindim ve sadık biraderimin peşinden çatıya çıktım. Birkaç defa bir aşağı bir yukarı gezindik ve gerçekten de keyfim biraz daha düzeldi, daha bir tazelandım. Muzius birader beni sonra bacanın arkasına götürdü, karşı çıkmak istesem bile burada iki-üç sek ringa salamurası almam gerekti. Muzius’un ifadesiyle, düzeltmem gereken tüyler bunlardı. Bu çarenin aşikâr etkisi inanılmazdan da öte inanılmazdı! Ne diyebilirim ki? Midemdeki anormal istekler sustu, gürültü dindi, gangliyon sistemi sakinleşti, hayat tekrar güzelleşti, dünyevi rahatı, bilimi, bilgeliği, akli, espriyi vs. takdir eder oldum, yeniden o muhteşem, alabildiğine seçkin Kedi Murr olmuştum! Ah tabiat, tabiat! Düşüncesiz kedinin, hürriyeti dizginlenemez bir keyifle tadını çıkardığı birkaç damla, sana, anne sevgisiyle onun göğsüne yerleştirdiğin ve dünyanın kızarmış balık, tavuk kemikleri, süt lapası vs. gibi zevkle riyle çok güzel ve bu zevkler sadece onun için ve onun uğruna yaratıldığından ötürü kendisinin de bu dünyadaki en iyi şey olduğuna kanaat getirdiği güzel esasa isyan ettirebilir mi? Ama filozof bir kedi bunu görür, bunda derin bir hikmet var, öbür ümitsiz ve tekinsiz keder ise varlık şartı için gerekli tepkinin devam etmesini sağlayan denkliktir, böylece bahsettiğimiz şe-

yin (yani kederin) esası ebedi kainat fikrinde bulunmaktadır! Tüylerinizi düzeltin, kedi yavruları! Sonra da bu felsefi tecrübe cümlesiyle okumuş, keskin zekâlı arkadaşlarınızı avutun.

Artık birkaç zamanlığına, Muzius ile başka doğru dürüst, namuslu, şen gençlerle, beyaz, sarı ve renkli kedilerle birlikte civardaki çatılarda yeni, mutlu bir delikanlılık hayatı sürdürdüğümü söylemem yetecektir. Hayatımda belli başlı sonuçları da olan önemli bir hadiseye geliyorum şimdi.

Bir defasında gece çökerken, parlak ay ışığının pırıltısında Muzius biraderle bizim çocukların düzenlediği bir âleme gidecekken Pisipisimi elimden alan o siyah-gri-sarı haine rastladım. Nefret ettiğim, bir de utanç verici bir şekilde altında kaldığım rakibimi görünce biraz duraksamış olabilirim. Ne var ki o aldırmadan, bana selam da vermeden yanımdan geçti, sanki bana karşı kazandığı üstünlük hissiyle alay ederek yüzüme gülümseyordu. Kaybettiğim Pisipisi'yi, yediğim dayacağı düşündüm, kanım kaynıyordu! Muzius öfkelendiğimi fark etti, ben de fark ettiğimi sandığım şeyi ona haber verince, dedi ki: "Doğru söylüyorsun, Murr birader. Herif yan yan baktı, tavrı da küstahçaydı: Sonuçta gerçekten sana hakaret etmek istiyordu. Neyse, birazdan öğreniriz. Yanılmıyorsam bu renkli dar kafalı, civarda yeni bir sevgili ayarlamış, her akşam usulca bu çatıda dolanıyor. Biraz bekleyelim, Mösyö belki birazdan döner, gerisini de hallederiz."

Sahiden de çok sürmedi, renkli kasıla kasıla geri döndü, ta uzaktan küçümser bakışlarla beni süzüyordu. Yiğit ve küstahça karşısına çıktım, öyle sert geçtik ki birbirimizin yanından kuyruklarımız birbirine sürttü. Ben hemen durdum, arkamı döndüm ve sert bir sesle, "Miyav!" dedim. O da durdu, arkasını döndü ve dik başlı bir tavırla karşılık verdi: "Miyav!"

Sonra her birimiz kendi yolundan gitti.

"Hakaretti bu," diye öfkeli öfkeli bağırdı Muzius, "o renkli, dik başlı herifi yarın hesaba çekeceğim."

Muzius ertesi sabah onun yanına gidip benim namıma ona, kuyruğuma dokundu mu, diye sordu. O da kuyruğuma dokunduğunu iletmesini istemiş. Bunun üzerine ben de, kuyruğuma

dokunduysa, bu bana hakarettir, dedim. O da, nasıl istersem öyle telakki edebileceğimi söyledi. Ben de, hakaret dedim. O, hakaret nedir, benim bunu belirleyecek durumda olmadığımı söyledi. Ben de, bunu gayet iyi, hatta ondan iyi bildiğimi, söyledim. O da, onun hakaretine degecek adam olmadığımı söyledi. Bunun üzerine ben yine, bu bana hakarettir, dedim. O da, aptalın teki olduğumu söyledi. Ben, avantajlı konuma geçmek için şöyle dedim: Ben aptalın tekiysem, sen de alçak bir Pomeranya köpeğisin. Sonra meydan okuma geldi.

(Yayıncının derkenarı: Ah Murr, canım kedim! Ya namus dediğin Shakespeare'in devrinden bu yana değişmedi ya da kitabında yalan söylerken suçüstü yakaladım seni. Yalan derken, anlattığın olaya daha fazla görkem ve canlılık katmaya yarayacak bir yalan! Meselenin renkli adamla düelloya varma şekli *Beğendiğiniz Gibi*'deki Probststein'in yedi kez geri çektiği yalanın besbelli parodisi değil mi? Senin şu sözümüne düello sürecinde nazik haber veriştikten tut, ince iğnelemeye, kaba cevaba, yürekli savuşturmaya, dik başlı karşı koyuşa kadar bütün kademeleleri bulmuyor muyum, apaçık yalan yerine birkaç küfürle konuşmanı bitirmen seni bir nebze olsun kurtarır mı? Murr! Canım kedim! Eleştirmenler üzerine çöreklenecek ama sen en azından Shakespeare'i bilinçli ve faydasını görerek okuduğunu ispatladın, bu da birçok şeyi mazur gösterir.)

Tırmıkla belirlenecek meydan okumayı görünce, samimiyetle itiraf ediyorum, ödüm koptu. Kıskançlık ve intikam hırsıyla ona saldırdığımda renkli hainin beni ne feci hale soktuğunu düşünüp en azından dostum Muzius'un bana sağladığı avantajın kalmasını arzuladım. Galiba Muzius kan isteyen pusulayı okurken benzimin attığını fark etmiş olmalı, hele ruh halimi kesin anlamıştır. "Murr birader," dedi Muzius, "bana öyle geliyor ki kazanağın ilk düello biraz ödünü kopartıyor?" Dostuma içimi açmaktan, cesaretimi sarsan şeyi ona söylemekten çekinmedim.

“Ah kardeşim,” dedi Muzius, “ah benim sevgili Murr biraderim! O taşkın günahkâr seni fena halde benzettiğinde daha körpe bir çömez olduğunu, şimdiki gibi mert, sağlam bir delikanlı olmadığını unutuyorsun. Hem renkliyle kavgana kurallı kaideli düzgün bir düello, hatta tesadüfi çarpışma bile denemezdi, olsa olsa her delikanlı kedi için yakışksız olacak bir dar kafalı dövüşüydü. Şunu iyi belle, Murr birader, özel yeteneklerimizi kışkanan insan bizi, şerefe aykırı, hakaretvari şekilde dövüşmek eğiliminden ötürü ayıplıyor ve kendi ırkında böyle bir şey yaşansa, bunu kedi dövüşü gibi yerici ve küçümseyici bir isimle niteliyor. Sadece bu yüzden bile şeref diye bir şey taşıyan ve iyi ahlâkı önemseyen düzgün bir kedi bu türden her kötü çarpışmadan kaçınacaktır, kaçınmak zorundadır; bazı durumlarda dövmeye ve dayak yemeye çok meyilli olan insanı utandırır bu. Öyleyse, sevgili biraderim, korkun ve kaygın kalmasın, cesaretini topla ve emin ol, düzgün bir düelloda, karşılaştığın bütün kötülüklerin intikamını fazlasıyla alıp renkli züppeyi aptal aşklarını ve çocukça kasılmalarını birkaç zamanlığına terk edecek kadar çizikler içinde bırakabilirsin. Ama dur! İçimden bir ses diyor ki aranızda geçenlerden sonra tırmığın sayılacağı ikili bir dövüş çok belirleyici olmayabilir, belki de daha kesin bir şekilde, yani ilk ısırının kazanacağı şekilde dövüşmelisinizdir. Çocukların fikrini soralım!”

Muzius tam bir katip ağzıyla benimle renkli arasında cereyan eden durumu delikanlı meclisine sundu. Herkes konuşmacıya katılıyordu, onun için de ben Muzius’tan renkliye, meydan okumasını kabul ettiğimi ama gördüğüm hakaretin ağırlığı karşısında ancak ısırığın belirleyici olduğu bir dövüşe gireceğimi söylemesini istedim. Renkli itiraz etmek istedi, dişlerinin kör olduğu gibi mazeretler ileri sürdü, ama Muzius ona ciddi ve katı tavrıyla ancak ısırığın belirleyici olduğu bir düellonun söz konusu olabileceğini ve buna razı gelmezse alçak Pomeranya köpeği hakaretini sineye çekmek zorunda kalacağını açıklayınca, o silahla dövüşmeye karar verdi.

Düellonun yapılacağı gece geldi çatı. Belirlenen saatte Muzius’la birlikte mıntıkanın sınırındaki evin çatısına geldim. Ra-

kibim de biraz sonra neredeyse kendisinden bile daha renkli benekleri olan ve çehresinde daha dik başlı ve küstahça hatlar barındıran heybetli bir kediyle görüldü. Tahmin ettiğimiz kadarıyla bu onun düello şahidiydi; ikisi de omuz omuza birçok sefere çıkmış, ikisi de renkliye yanık pastırma madalyasını kazandıran ambar istilasında bulunmuştu. Ayrıca sonradan öğrendiğime göre, Muzius'un tedbiri ve dikkati vesilesiyle çok olağanüstü bir şekilde cerrahlıktan anlayan ve en kötü, en tehlikeli yaraları etkili şekilde tedavi edip kısa zamanda iyileştirdiği söylenen küçük, açık gri bir kedi de buradaki yerini almıştı. Düellonun üç sıçrayışta gerçekleşmesine karar verilmişti, şayet üçüncü sıçrayışta henüz belirleyici bir şeyler olmamışsa düello yeni sıçrayışlarla devam mı edecek yoksa mesele kapanmış mı sayılacak, buna karar verilecekti. Şahitler adımları ölçtü, biz de karşı karşıya pozisyon aldık. Âdetler gereği şahitler nara attılar ve biz de birbirimizin üstüne atıldık.

Ben rakibimi yakalayacakken o kulağımı kapıp öyle bir dişledi ki gayri ihtiyari çığlığı bastım. “Ayrılın!” diye bağırdı Muzius. Renkli bıraktı, pozisyonlarınıza döndük.

Şahitlerden yeni nara, ikinci sıçrayış. Bu sefer rakibimi daha iyi tutacağımı sanıyordum ama hain adam başını eğip sol patimi ısırды, patimden iri damlalarla kan fışkıırıyordu. “Ayrılın!” diye bağırdı Muzius ikinci defa.

Rakibimin şahidi bana dönerek, “Aslında,” dedi, “aslında mesele şu an kapanmıştır, zira patinizdeki önemli yarayla, azizim, *hors de combat*²¹ kaldınız.” Fakat öfke, için için kaynayan hiddet bana acı falan hissettirmiyordu, ben de ne kadar güçsüz kaldığım ve meselenin ne kadar hallolmuş görüleceği üçüncü sıçrayışta anlaşılacaktır, diye karşılık verdim. “Peki,” dedi şahit alaycı bir gülüşle, “peki, illa ki sizden üstün olan rakibinizin patisiyle kaybetmek istiyorsanız, istediğiniz olsun!” Fakat Muzius omuzuma vurup dedi ki: “Enfes, enfes, Murr biraderim, gerçek bir delikanlı bu kadarcık çizige bakmaz! Cesaretini yitirme!”

Şahitlerden üçüncü nara, üçüncü sıçrayış! Öfkeme yenik düşmeden rakibimin hilesini fark etmişim, hep biraz kenara

21 (Fr.) Saf dışı.

sıçrıyor, o beni tam olarak yakalarken ben onu ısıkalıyordum. Bu defa kendimi sağlama aldım, ben de kenara sıçradım ve beni yakaladığını sandığında boynunu öyle ısırdım ki bağıramadı, ancak inleyebildi.

“Ayrılm!” diye şimdi de rakibimin şahidi bağırdı. Hemen geri çekildim, derin yarasından oluk oluk kan akan renkli ise baygın halde yere düştü. Açık gri kedi hemen ona doğru koşturup sargıdan önce kanı biraz durdurmak için Muzius’un söylediğine göre daima yanında taşıdığı için sürekli elinde bulunan bir kocakarı ilacı kullandı. Zira yaraya hemen bir sıvı dökmüştü ve keskin, yakıcı kokusundan ötürü güçlü ve hissedilir etkisi olacağını düşündüğüm bu sıvıyı baygın kedinin her tarafına serpmişti. Theden’in yara ilacı değildi bu, kolonya da değildi. Muzius beni hararetle bağrına basıp dedi ki: “Murr birader, namus davanı yürekli bir kedi gibi dövüşerek hallettin. Murr, sen delikanlılığın baş tacı olacaksın, şerefimizi korumak söz konusu oldu mu kusura falan bakmayıp daima elini uzatacaksın.” O zamana kadar açık gri cerraha yardım eden, rakibimin düello şahidi dik başlı tavrıyla çıkıp üçüncü seferde âdetlere aykırı dövüştüğümü iddia etti. Ama bunun üzerine Muzius birader pozisyon alıp kıvılcımlar saçan gözleriyle ve pençelerini çıkararak, böyle bir iddiaya kalkışan kişinin, karşısında Muzius’u bulacağını ve meselenin oracıkta halledilebileceğini açıkladı. Şahit buna cevap vermemeyi yerinde buldu, hiç ses etmeden biraz biraz kendine gelen yaralı dostunu sırtına alıp çatı penceresinden geçerek oradan ayrıldı. Kül rengi cerrah yaralarım için kocakarı ilacını kullanmasının gerekip gerekmediğini sordu. Ama ben kulağımla patim ne kadar sancısa da bunu reddettim ve elde ettiğim zaferin, Pisipisi’nin kaçırılmasının ve yediğim dayakların intikamını almanın verdiği sevinçle evin yolunu tuttum.

İlk düellomun hikâyesini senin için, ey genç kedi, iyiliğini düşünerek bu kadar detaylı kaleme aldım. Ayrıca şeref noktasında bir şeyler öğrenerek bu hikâyeden hayatın için son derece elzem ve yararlı bazı dersler çıkarabilirsin. Mesela cesaret ve yiğitliğin hilelere karşı işe yaramadığı, bu yüzden de yere serilmeyip dimdik ayakta durmak için düşmanın manevralarını iyi-

ce incelemenin kaçınılmaz olduğu gibi. Gozzi “Talihli Dilenciler” piyesinde Brighella “*Chi no se ajuta, se nega,*”²² der, ki sonuna kadar da haklıdır. Bunu anla, genç kedi ve asla hileleri hor görme, zira gerçek hayat bilgeliği zengin bir maden kuyusundaki gibi hilelerde saklıdır.

Aşağı indiğimde üstadın kapısını kilitli buldum, onun için bu gecelik kapının önündeki hasır paspasla idare edecektim. Yaralar çok fazla kan kaybetmeme yol açmıştı, gerçekten de biraz baygın hissediyordum kendimi. Sonra birinin beni yavaşça taşıdığını hissettim. Kapının önünde sesimi duyan (galiba bilmeden biraz inlemiştim), kapıyı açıp yaralarımı fark eden, iyi yürekli üstadımdı. “Zavallı Murr,” dedi üstat, “ne yaptılar sana böyle? Sağlam ısırılmışlar; e, inşallah senin elin de armut toplamamıştır!”

“Üstat,” diye düşünüyordum, “bir bilseydin!” ve yeniden sonuna kadar hak ettiğim zaferin, kazandığım şerefın düşünceyle başımın göğre erdiğini hissettim. İyi niyetli üstat beni yatığıma yatırdı, dolaptan içinde merhem olan küçük bir kutu çıkardı, iki tane yara bandı hazırlayıp bunları kulağıma ve patime koydu. Sabır ve sükunetle bunların yapılmasına izin verdim ve ilk sargı biraz canımı yakacak olduğunda yalnızca küçük, sessiz bir mırrr sesi koyuverdim. “Sen,” dedi üstat, “akıllı bir kedisin, Murr! Kendi türünün diğer somurtkan haşarıları gibi sahibinin iyi niyetini takdir etmeyenlerden değilsin. Yalnızca sakin ol, patindeki yarayı iyileştirmek için yalayacağın vakit sargıyı zaten kendin çözersin. Ama yaralı kulağına gelince, onun için bir şey yapamazsın, zavallı dostum, yara bandına katlanmak zorundasın.”

Öyle yapacağıma üstada söz verip yardımından duyduğum memnuniyet ve şükranın göstergesi olarak sağlam patimi ona uzattım, o da patimi her zamanki gibi alıp hiç bastırmadan yavaşça salladı. Üstat tahsilli kedilere nasıl davranacağını biliyordu.

Çok geçmeden yara bandının iyi etkisini hissettim ve küçük, kül rengi cerrahın uğursuz kocakarı ilacını kabul etmediğime

sevindim. Ziyaretime gelen Muzius beni neşeli ve güçlü buldu. Çok geçmeden delikanlılarla demlenmek için onu takip edecek duruma geldim. Nasıl tarifsiz bir kutlamayla karşılandığımı tahmin edersiniz. Herkesin sevgisi katlanmıştı.

O an itibariyle nefis bir delikanlı hayatı sürdürdüm ve bu sırada kürkümün en iyi tüylerini kaybetmeyi seve seve göze aldım. Ama şu dünyada uzun vadeli mutluluk var mıdır? Tadını çıkarttığın her zevkte...

(Müs. kâğ.) yüksek ve sarp tepeler, düzlükte olsa dağ sayılırdı. İki tarafına çok sayıda taş oturak yerleştirilmiş çardakların gezgin hacılara gösterilen konukseverliği ispatladığı, etrafını güzel kokulu fundaların çevrelediği geniş ve rahat bir yol yukarı çıkıyordu. Uzaktan tek başına duran bir kilise zannettiğin binanın büyüklük ve ihtişamı ancak tepeye varınca algılanabiliyordu. Cümle kapısının üstüne taşa oyulmuş arma, piskopos başlığı ve asası ile haç, burasının eskiden piskopos konağı olduğunu gösteriyor ve "*Benedictus, qui venit in nomine domini*"²³ kitabesi dindar misafirleri içeri girmeye davet ediyordu. Ama içeri giren herkes herhalde Palladio tarzı inşa edilmiş görkemli ön cephesiyle, iki yüksek ve havadar kulesiyle ortada, iki kenarına kanatların bağlandığı ana bina olarak duran kilisenin görünümlüne kapılıp şaşırarak ister istemez bir duruyordu. Ana binada hâlâ başrahibin odaları, yan kanatlarda ise keşişlerin daireleri, yemek salonu, diğer toplantı salonları ile burada konaklayan yabancıların kabul edildiği odalar bulunuyordu. Manastırın yakınlarında idari bina, mandıra ve müdürün evi vardı; vadinin derinlerinde ise güzel Kanzheim köyü manastırın olduğu tepenin etrafını renkli, gür bir çelenk gibi örüyordu.

Bu vadi uzaktaki dağın eteğine kadar uzanıyordu. Berrak ırmağın kestigi yeşil çimenlerde sayısız sürüler otlanıyor, köylüler sağa sola saçılmış köylerden neşeyle çıkıp, zengin tahıl tarlalarından geçiyorlardı, iç açıcı fundalıklardan kuşların cıvıltılı şarkısı yankılanıyor, uzaklardaki karanlık ormanlıktan özlemli boynuz sesleri geliyor, beyaz yelkenlerle kanatlanmış ağır yüklü kayıklar vadiyi yaran geniş nehirden hızla geçiyor ve ge-

23 (Lat.) Tanrı adına gelen kutsaldır.

micilerin neşeli selamları işitiliyordu. Her yanda bolluk, tabiatın mebzul miktarda dağıttığı nimetleri, dört bir tarafta hareketli, işlek bir hayat. Tepeden, manastırın pencerelerinden bakınca gülen manzaranın görüntüsü ruhu açıyor ve manevi bir huzurla dolduruyordu.

Asil, muazzam temel yapısı bir yana, rengârenk, yaldızlı oyma işi ve küçükçe tasvirlerle bakınca kilisenin iç tezyinatı fazla cici-li bicili, keşîşlerin zevksizliği diye eleştirilebilirse de manastırın odalarının inşa edilmesinde ve süslenmesindeki saf üslup bir o kadar göze çarpıyordu. Kilisenin korosundan çıkınca doğrudan ruhbanın toplanmasına ve müzik aletleriyle eserlerinin muhafazasına yarayan genişçe bir salona giriliyordu. İyonik üslupta sütunların durduğu uzun bir koridor bu salondan çıkınca başrahibin odalarına açılıyordu. İpekten duvar kâğıtları, farklı ekollerden en iyi ustaların seçkin tabloları, kilisenin önde gelenlerinin büst ve heykelleri, zarafetle döşenmiş zeminler, kıymetli aletler, hepsi iyi donanımlı bir manastırın zenginliğine işaret ediyordu. Fakat her şeye hâkim bu zenginlik gözü kamaştıran ama göze iyi gelmeyen huzuru es geçip yalnız hayret uyandıran o parlak debdebeden değildi. Ne varsa doğru yerindeydi, tek bir şey bile böbürlenerek dikkatleri yalnızca kendi üstüne çekmek istemiyor, diğerlerinin etkisini bozmuyordu; böylelikle tek başına şu veya bu süsün kıymetini düşünmüyor, bütünün verdiği rahatlığı hissediyordunuz. Eşyaların dizilmesindeki yerindelikti bu rahat intibai meydana getiren; işte bu gerçekten belirleyici yerindelik hissi de, iyi zevk dediğimiz şeyin ta kendisiydi galiba. Manastırın odalarındaki rahatlık ve konfor, gerçekte lüks olmasa da lüksün sınırındaydı, böylece ruhbandan birinin bütün bunları kendisinin buraya getirip sıraya koymuş olması mahzurlu görülemiyordu. Birkaç yıl önce Kanzheim'a geldiğinde başrahip Chrysostomus başrahip dairesini bugünkü haliyle dayayıp döşetmişti, onun bütün karakteri, bütün varoluş tarzı, insan daha onu görmeden içerde kendini capcanlı belli ediyor ve çok geçmeden irfanındaki yüksek seviyenin farkına varılıyordu. Daha kırklı yaşlarında, uzun boylu, iri yapılı, yakışıklı çehresinde zeki bir ifade, bütün davranışlarında bir eda ve vakar olan başrahip

yanına yaklaşan herkese konumunun gerektirdiği derin saygıyı telkin ediyordu. Kilisenin gayretli savunucusu, tarikat ve manastır haklarının durmak bilmez müdafisi başrahip, yine de yumuşak huylu ve sabırlı görünüyordu. Ama görünüşteki bu yumuşak huyluluk bile iyi kullanmayı bildiği ve en üst makamlar da dahil, her tür mukavemeti yenmeyi becerdiği bir silahtı. Sadık kalbinden geliyor görünen sade ve vakur sözlerinin ardında keşiş kurnazlığı saklı olduğu sezilse bile insan burada ancak kilisenin derin ilişkilerine girmiş çok yüce bir zekânın maharetini fark edebilirdi. Başrahip Roma'daki propagandanın bir yetiştirmesiydi. Hayatın taleplerinden ruhban âdet ve düzenine aykırı olmadığı sürece feragat etmeye hiç de meyilli olmayan başrahip çok sayıdaki tabilerine konumlarına göre isteyebilecekleri bütün özgürlüğü tanıyordu. Bazıları şu veya bu bilime kendini adayıp tek başına bir hücrede çalışırken başkalarının manastır parkında neşeyle dolanıp durması ve şen sohbetlerle eğlenmesi, bazıları olağanüstü bir huşuya meylederek oruç tutup vakitlerini daima ibadetle geçirirken, başkalarının mükellef sofralarda yiyip içmeleri ve dinî pratiklerini tarikat kurallarıyla sınırlamaları, bazıları manastırdan çıkmazken başkalarının değişik yerlere gitmeleri, hatta vakti gelince, uzun keşiş kıyafetini kısa avcı ceketiyle değiştirip mert av korucuları olarak etrafta dolanmaları da olağandı. Fakat papazların merakları farklı da olsa, her biri istediği gibi kendi merakının peşinden gidebilse de hepsi heyecan içinde müziği tercih etmek konusunda ortak paydada buluşuyordu. Neredeyse her biri iyi eğitim almış birer müzisyendi, aralarında en iyi hükümdar şapeline şeref verecek virtüözler vardı. Zengin bir müzik arşivi, en muhteşem enstrümanlardan bir seçki herkesi istediği gibi müzik icra edecek konuma getiriyor, seçkin eserler sık sık çalınmak suretiyle herkesin pratiğini korumasını sağlıyordu.

Kreisler'in manastıra gelmesi de işte bu musiki icraatına yeni bir hız kazandırdı. Alimler kitaplarını kapıyor, takvalı keşişler dualarını kısa tutuyor, herkes sevdiği ve eserlerini her şeyden çok takdir ettiği Kreisler'in etrafında toplanıyordu. Bizzat başrahip de samimi bir dostlukla bağlıydı ona, başrahip gibi

herkes ona elinden geldiğince sevgi ve saygısını göstermek için birbiriyle yarışyordu. Manastırın bulunduğu muhite cennet denebilirse eğer, manastır hayatı Peder Hilarius'un temin ettiği leziz bir sofraya ve soylu bir şarabın da dahil edilebileceği en rahat konforu sunuyordu; keşişler arasında bizzat başrahipten yayılan sempatik bir neşenin hâkim olması, üstelik durmadan sanatla meşgul olan halinden memnunsal kalması Kreisler'in müteessir ruhunun uzun zamandır olmadığı kadar sakinleşmesini de sağladı. Mizahındaki öfke bile hafifledi, bir çocuk kadar yumuşak ve mülayim oldu. Ama bütün bunlardan öte kendine inanıyordu, paramparça yüreğinin kan damlalarından fışkıran o hayali ikizi ortadan kaybolmuştu.

Rivayete göre,²⁴ arkadaşları bir türlü Orkestra Şefi Johannes Kreisler'e bir beste yazdıramamışlar, yazdırmayı başarsalar da Kreisler ne kadar zevk aldığına bakmadan eseri çaldıktan hemen sonra ateşe atarmış. Zavallı Johannes'in kurtuluşu olmayan bir çöküşle karşı karşıya kaldığı çok uğursuz bir dönemde durum böyle olabilirdi ama okuduğunuz biyograf şimdiye kadar bunun hakkında pek bir şey öğrenemedi. En azından şimdi Kanzenheim manastırında Kreisler, içinden kopup gelen besteleri yok etmekten sakınıyordu, ruh hali eserlerinin taşıdığı tatlı, içi okşayan bir hüznün karakterinde ifadesini buluyordu, eskisi gibi sık sık armoninin derinlerinden güçlü büyülerle insanın gönlünde korku, dehşet, ümitsiz bir özlemin azabını uyandıran devasa hayaletler çağırıyordu.

Bir akşam kilise korosunda Kreisler'in bitirdiği ve ertesi sabah icra edilecek bir kudasin son provası yapılmıştı. Keşişler hücrelerine dönmüştü, Kreisler kemer altında tek başına durmuş, batan güneşin son ışıklarının parıltısında önünde uzanan manzaraya bakıyordu. O an sanki çok uzaklarda tekrar, demin keşişlerin canlı canlı çaldıkları eserini işitti. Ama *Agnus dei*²⁵ geldiği sırada bu kısmın kafasında belirmediği anda duyduğu o ta-

24 Yazarın Türkçeye çevrilmemiş "Callot Tarzı Hayal Mahsulleri" eserinin 1. kısım, 32. sayfasında yazdığına göre – ç.n.

25 (Lat.) Tanrı'nın koyunu. Hz. İsa kastediliyor. Kudasi ayininde bu ifadenin geçtiği kısımlar mevcut – ç.n.

rifsiz haz yeniden ve daha güçlü olarak içini kapladı. Gözlerinden sıcak yaşlar boşanırken, “Hayır,” diye haykırdı, “hayır! Ben değilim, yalnızca sensin! Sensin tek düşüncem, tek özlemim!”

Başrahiple keşişlerin en içten bir huşu, ilahi aşk ifadesinin kendisini buldukları bu cümleyi Kreisler’in ne suretle meydana getirdiği inanılmaz bir şey olsa gerekti. İçi büsbütün bestelemeye başladığı ama henüz bitmekten çok uzak olan kudasla dolu dolu, gece bu bestenin hazırlandığı aziz gününün geldiğini, kudasin başladığını, bitmiş bestenin önünde, kürsüde durduğunu, kendisi de ayini okuyan başrahibin ses verdiğini ve ayinin yakarış kısmının başladığını rüyasında gördü.

Şimdi de icra cümle cümle devam ediyordu, saf ve kuvvetli haliyle onu şaşırtıyor, ta *Agnus dei*’ye kadar alıp götürüyordu. O sıra korkarak defterde beyaz sayfalar gördü, nota yazılmamıştı, birden bageti indirince keşişler bir daha başlamasını, duraklamanın artık bitmesini bekleyerek ona baktı. Ama utanç ve endişe içini sıkıyordu, bütün *Agnus* kısmı gönlünde hazır beklemesine rağmen bunu bir türlü notaya dökemiyordu. Ama o sıra ansızın şirin bir melek sureti görünüyor, kürsüye çıkıyor, *Agnus*’u ilahi tınılarla okuyordu, bu melek sureti Julia’ydı! Büyük bir heyecanla kendinden geçen Kreisler bu rüyadan uyandı, bu rabbani rüyada önünde açılan *Agnus* kısmını yazıya döktü. Kreisler bu rüyayı bir kez daha gördü, Julia’nın sesini işitiyor, koro “*Dona nobis pacem*” diye araya girdiğinde şarkının dalgaları daha da yükselerek çarpıyordu, etrafını saran binlerce mutluluk hazzının denizinde batıp gitmek istiyordu.

Birisinin omuzuna hafifçe vurmasıyla Kreisler kapıldığı vecit halinden uyandı. Önünde durup ona hoşnutlukla bakan, başrahipti.

“Johannes oğlum,” diye söze girdi başrahip, “ruhunun derinlerinde hissettiğin, ihtişam ve kuvvetle hayat vermeyi başardığın şey şimdi bütün varlığını sevindiriyor, değil mi? Bence sen meydana getirdiğin en iyi eserlerden saydığım kudası düşünüyorsun.”

Kreisler susmuş, başrahibe dik dik bakıyordu, henüz tek kelime edecek halde değildi.

“Peki, peki,” diye devam etti başrahip gülümseyerek, “uçup gittiğin yerlerden in artık aşağı! Neredeyse zihninde beste yaptığına ve sonunda sende güç kuvvet bırakmayacağı için tehlikeli de olsa, şüphesiz keyif aldığın bu işten uzaklaşmadığını zannedesim geliyor. Şimdi yaratıcı tüm fikirlerden vazgeç, gel şu serin koridorda biraz volta atıp birbirimizle laflayalım.”

Başrahip şimdi de manastırın döşenme tarzından, keşişlerin yaşıyışlarından bahsediyor, bütün keşişlerin içlerinde taşıdıkları gerçekten neşeli ve dindarca niyetleri övüyor, son olarak da orkestra şefine, manastırda bulunduğu aylardan beri daha sakin, daha saf, kilise hizmetini yücelten büyük sanatı faal bir biçimde icra etmeye daha meyilli bir hal aldığını fark ettiğini söylese, bu yanlış olur mu, diye soruyordu.

Kreisler bunu itiraf etmek zorunda kaldı, üstelik manastırın kendisine, iltica ettiği bir sığınak gibi kapılarını açtığını ve gerçekten tarikat mensubuymuş ve manastırı bir daha asla terk etmeyecekmiş gibi kendini evinde hissettiğini belirtti.

“Bu elbisenin,” diye lafını bitirdi Kreisler, “bu elbisenin sağladığı yanılıgyı bana bırakınız, saygıdeğer beyefendi. Tehlikeli bir fırtına savurduktan sonra insafa gelen kaderin lütfunun benim korunmalı olduğumu, bizzat sanat heyecanından başka bir şey olmayan o güzel rüyanın bir daha asla bozulamayacağı bir adaya çıkardığını sanmama izin verin.”

Başrahip çehresini özel bir nezaketle ısıldatarak, “Gerçekten de,” diye karşılık verdi, “gerçekten de, Johannes oğlum, kardeşimiz olarak görünmek için giydiğin elbise sana pek yakışıyor, onu bir daha hiç çıkarmamanı ben de isterdim. Sen görülebilecek en kıymetli Benedikten rahibisin.”

Kısa bir sessizlikten sonra başrahip Kreisler’in elini tutarak, “Ama,” diye devam etti, “ama bununla şaka yapılmaz. Johannes’im, sizinle tanıştığım andan beri benim için ne kadar kıymetli olduğunuzu, mükemmel kabiliyetinize duyduğum saygıyla birleşen samimi dostluğumun nasıl gitgide arttığını biliyorsunuz. İnsanın içi sevdiklerine karşı kaygıyla dolar, manastırda kaldığınız zamandan beri beni neredeyse korkarak sizi gözlemlemeye sevk eden işte bu kaygıdır. Bu gözlemlerin so-

nucu beni vazgeçemeyeceğim bir kanaate vardırırdı! Bu konuda çoktandır size içimi açmak istiyor, münasip bir zaman kolluyordum, o zaman geldi! Kreisler! Dünyadan vazgeçin, tarikatımıza girin!”

Manastır Kreisler’in ne kadar hoşuna gitse, ona rahat ve huzur veren oradaki ikâmetini yoğun sanat faaliyeti nedeniyle uzatabilmek ne kadar da işine gelse, başrahibin teklifi onu neredeyse nahoş bir şekilde şaşırtmıştı, zira bu fikir bazen aklını kurcalıyor ve başrahip bunu fark etmiş olsa bile özgürlüğünü bırakarak sonsuza dek keşişlerin arasına karışmak kadar ciddiyetle düşünemeyeceği başka bir şey yoktu. Afallamış halde başrahibe baktı, başrahipse onun konuşmasına izin vermeden devam etti: “Bana cevap vermeden önce beni iyi bir dinleyin, Kreisler. Elbette kilise için işe yarar bir kul kazanmak işime gelecektir, ne var ki kilisenin kendisi birilerine bir şeyi sanatla inandırmayı hiçe sayar ve yalnızca hakiki bilginin manevi kıvılcımının uyandırılmasını ister ki bu kıvılcım alev alıp iman ateşiyle parlasın ve her nevi delaleti yok etsin. Bu yüzden ben de yalnızca belki kendi gönlünüzde de karanlık ve karmaşık halde bulunan şeyi ortaya çıkarmak, sizi bunun farkına vardırarak istiyorum. Dış dünyanın manastır hayatına karşı beslediği budalaca peşin hükümleri size anlatabilir miyim acaba, Johannes’ciğim? Muhakkak keşişi feci bir kader dara sokmuştur ki dünyanın zevklerinden vazgeçerek daima azap çekeceği ümitsiz bir hayat geçiriyordur keder içinde. Manastır da ebediyen kaybedilen mala duyulan bu ümitsiz kederin, çaresizliğin, türlü icatlarla kendine eziyet etme çılgınlığının kapatıldığı, örselenmiş, solgun, ölü gibi kimselerin sefilce bir ömrü tüketip yürekler dağılayan kaygılarını korku verici dualarla dışarıya üfledikleri karanlık hücredir!”

Kreisler gülümsemeden duramadı, zira başrahip örselenmiş, solgun, ölü gibi kimselerden bahsederken bazı besili Benediktenleri, özellikle de kötü mahsülden yapılma şarap içmekten daha büyük eziyet tanımayan al yanaklı, sağlam Hilarius’u düşünüyordu, hemen anlayamadığı şey ise yeni bir partisonun neden olduğu kaygıydı.

“Benim gösterdiğim,” diye konuşmaya devam etti başrahip, “benim gösterdiğim tablonun, sizin burada tanıştığınız manastır hayatıyla tezaadına gülüyorsunuz, elbette buna hakkınız var. Dünyevi ıstıraplarla parçalanmış bazı kimselerin dünyanın bütün saadet ve kurtuluşundan ebediyen vazgeçerek manastıra kaçması da vakidir, şanslı ki bu kişi, kilise onu kabul etmiş, acısını çektiği tüm kötülükler için onu teselli edip dünyanın hayhuyu içinde onu mahvedecek yazgıdan kurtarabilecek huzuru o da kilisenin kucağında bulmuş. Ama niceleri de var ki huşu ve tefekkür içindeki bir hayata duyduğu gerçek manevi bağlılık onu manastıra götürür, bunlar dünyada itaatsiz, hayatta ortaya çıkan bütün o ufak meselelerin tesiriyle her an huzursuzdur da ancak kendi seçtikleri yalnızlıkta rahat bulurlar. Sonra yine başkaları da vardır ki bunlar manastır hayatına kesin bağlılıkları olmasa da aslında manastırdan başka hiçbir yere ait değildirler. Kastettiğim kimseler hani dünyada yabancı olan ve yabancı kalanlardır, çünkü bunlar daha yüce bir varlığa aittirler ve bu daha yüce varlığın taleplerini, yaşamanın şartı diye görürler ama dünya yüzünde bulunamayacak şeyleri izleyip durarak, asla dindirilemeyecek bir özlemle ebediyen susuzluk çekerek sağa sola savrulup rahat ve huzuru boş yere ararlar, atılan her ok bunların açık bağırklarına saplanır, yaraları için, sürekli onlara karşı silahlanan düşmanın acı alayından başka çare yoktur. Sadece yalnızlık, işlerini hiçbir düşmanın bölmediği yeknesak bir dam, her şeyden önce de, ait oldukları nurani dünyaya daima özgürce bakabilmek, işte bunlar dengelerini tekrar kurup içlerinde dünyanın hengamesinde yakalanması mümkün olmayan tabiatüstü bir memnuniyet hissetmelerini sağlar. Siz de Johannesciğim, ebedi kudretin dünyevi şeylerin baskısıyla ilahi olana yücelttiği bu insanlardansınız. Sizi yavan dünyevi işlerle sonsuza dek ayıracak, ayırmak zorunda kalacak, daha yüce varlığa duyduğunuz o canlı his, başka bir dünyaya ait olan ve ilahi aşkın kutlu bir sırrı olarak özlemle yüreğinizde kilitli bulunan sanatta tüm kuvvetiyle ışılayacak. Bu sanat en hararetli huşunun ta kendisidir ve buna teslim oldunuz mu, delikanlı çağına gelmiş bir oğlan çocuğu-

nun eskimiş oyuncaklarını attığı gibi küçümseyerek fırlatıp attığınız yaldızlı dünya meşgalesiyle artık ortak noktanız kalmayacak. Size, benim zavallı Johannesciğim, çok zaman öldürürcesine eziyet eden, alayla gülümseyen ahmakların budalaca şakalarından sonsuza dek kaçın! Dostunuz sizi karşılamak, sizi hiçbir fırtınanın tehlikeye atamayacağı güvenli limana sokmak için kollarını açıyor!”

Başrahip susunca ciddi ve gamlı bir sesle Johannes, “Derinden,” dedi, “derinden hissediyorum sözlerinizdeki doğruluğu, benim saygıdeğer dostum! Benim için ebediyen sır kalacak bir yanlış anlaşılma gibi görünen bir dünyaya gerçekten de uymuyorum. Yine de açıkça itiraf ediyorum, içinden bir daha çıkmayacağım zindan misali bu elbiseyi giyme fikri sanki çocukluğumdan bu yana edindiğim bazı kanaatleri kaybedecekmişim gibi, tüylerimi ürpertiyor. Sanki Orkestra Şefi Johannes’in güzel kokan çiçeklerle dolu bazı güzel bahçeler bulduğu dünya, Keşiş Johannes için aniden kurak ve çorak bir çöl olacak, sanki bir defa canlı hayata karışınca, feragatler...”

Başrahip sesini yükselterek, “Feragatler,” diye orkestra şefinin sözünü kesti, “Feragatler mi? Eğer sanatın ruhu, içinde git tikçe güçlenirse, eğer sen güçlü kanatlarla, ışıldayan bulutlara yükselirsen senin için feragat falan olur mu, Johannes? Hayatta seni gaflete düşürebilecek ne gibi bir zevk olabilir ki daha? Fakat,” başrahibin sesi yumuşamıştı, “fakat elbette ebedi kudret üstesinden gelinemez bir güçle bütün varlığımızı sarsan bir his yerleştirmiştir içimize; bedenle ruhu bağlayan esrarengiz bağdır bu, ruh aldatıcı bir mutluluk gibi en yüce ideal için çabaladığını sanırken aslında bedenın gerekli bir ihtiyaç olarak talep ettiği şeyi ister de böylece insan ırkının bekası için şart olan dönüşümlü bir etki ortaya çıkar. Cinsî aşktan bahsettiğimi ve bundan vazgeçmeyi hiç de küçümsemediğimi eklememe gerek yok. Yine de, Johannes, vazgeçersen kendini mahvolmaktan kurtarırsın; hayalinde kurduğun dünyevi aşk mutluluğu asla ve kata sana nasip olamaz, olmayacak.”

Başrahip son sözlerini öyle ciddi, öyle vakur söyledi ki sanki kader kitabı önünde açık duruyordu da o da bu kitaptan Kreis-

ler'e, kaçıp manastıra sığınmak zorunda olduğu bütün tehlike-
li ıstırapları haber veriyordu.

Fakat o sıra Kreisler'in çehresinde ironi ruhu onu ele geçi-
rince kendini belli eden o tuhaf kas hareketleri başladı. "Oho,"
dedi, "oho! Ekselansları doğru söylemiyorlar, kesinlikle doğ-
ru söylemiyorlar. Ekselansları benim şahsım noktasında yanılı-
yorlar, maskeli olarak birkaç zamanlığına milleti kandırmak ve
tanınmayınca da neyle karşı karşıyalar, bilsinler diye ellerine
isimlerini yazmak için giydiğim elbise kafanızı karıştırmış! Ben
düzgün biri değil miyim, yaşımda daha genç, kıskanılacak kadar
yakışıklı, sağlam yapılı ve terbiyeli değil miyim? En güzel siyah
frakı fırçalayıp sırtıma geçiremez miyim, iç çamaşırlarına gelin-
ce, al yanaklı her profesör, mavi veya kahverengi gözlü her sa-
ray müşaviri kızının karşısına ipek çamaşırlar içinde gözüpek
bir şekilde çıkıp en edalı sevgilinin tavır, çehre ve sesindeki bü-
tün tatlılığıyla, sağına soluna bakmadan, 'Güzeller güzeli, bana
elinizi²⁶ ve elinizi kabul ettiğim için de bütün kıymetli şahsını-
zı vermek istemez misiniz?' diye soramaz mıyım? Profesör kı-
zı gözlerini eğip sessizce, 'Babamla konuşun,' diye fısıldardı ya-
hut saray müşavirinin kızı bana tutkulu bir bakış atıp ancak di-
le getirdiğim aşkımda uzun zamandır fark ettiğinden dem vu-
rur ve çaktırmadan da gelinliğin süslerinden bahsedirdi. Aman
Tanrım, ya saygıdeğer babaları, grandükün eski orkestra şe-
fi gibi saygın bir kişinin teklifi karşısında kızlarını nasıl da se-
ve seve yollarlardı! Ama ben de yüksek romantizme kapılabilir,
pastoral bir hayata başlayıp mültezimin ela gözlü kızına kalbi-
mi, bu kız keçi peyniri yaparken de ona elimi sunabilirdim ve-
ya ikinci bir Noter Pistofolus misali değirmene gidip ilahemi
un bulutları arasında arayabilirdim! Dügün, dügün, illa da dü-
gün isteyen sadık, dürüst bir kalbi nerede görmezden gelebilir-
ler! Aşkta mutluluk yok mu? Ekselansları şunu hiç düşünmü-
yorlar, ben aslında tek meselesi 'Sen beni istersen, ben de se-
ni alırım'dan ibaret olan, farklı varyasyonları da nikâhın *alleg-
ro brillante*'siyle evlilik hayatında oynanabilecek aşkta müthiş

26 Almanca evlenmek anlamına gelen ifade, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak
için bu şekilde bıraktım.

mutlu olacak adamın ta kendisiyim. Ayrıca ekselansları çok zaman önce ciddi ciddi evlenmeyi düşündüğümü de bilmiyorlar. Şüphesiz o zamanlar henüz az tecrübesi ve eğitimi olan genç biriydim, daha yedi yaşındaydım ama gelinim olarak seçtiğim otuz üçündeki hanımefendi eliyle ve diliyle bana, benden başka bir erkeğe varmayacağına söz verdi, bu iş sonra neden tutmadı, ben de bilmiyorum. Ekselansları daha çocukluktan bu yana aşk saadetinin yüzüme güldüğüne dikkat buyursun, yeter; artık getirin ipek çorapları, ipek çorapları getirin, ayakkabıları getirin de hazır birine talipken içeri girelim ve adam olgunlaşsın diye şirin işaret parmağını uzatan kızın yanına koşalım hızla. Dürüst bir Benedikten papazı için tavşan gibi sıçrayarak keyfinin peşine koşmak yakışıksız olmasa, hemen şuracıkta ekselanslarının gözleri önünde gelin veya düğün düşününce içimi büsbütün kaplayan safi sevinçten ötürü türlü danslar gederdim. Oho! Aşk mutluluğu ve evlilik demek yeter! İsterdim ki ekselansları bunu anlasın.”

Kreisler nihayet durunca başrahip, “Tuhaf,” diye karşılık verdi, “tuhaf nükteli laflarınızı bölmek istemedim, orkestra şefi ama bunlar tam olarak iddiamı destekliyor. Beni yaralaması gereken ama yaralamayan taşları da elbette hissettim! Ne şanslıyım ki cismi olmaksızın havada dolanan ve insan olmanın şartlarıyla ortak noktası bulunmayan o aldatıcı aşka hiç inanmadım! Zihniniz bu derece hastalıklı bir şekilde gerilmişken ne mümkün ki siz... Neyse, bu kadarı yeter! Peşinizdeki tehditkâr düşmana yaklaşmanın vakti geldi. Sieghartshofta ikâmetiniz sırasında talihsiz ressam Leonhard Ettlinger’in başına gelenleri duymadınız mı?” Başrahip bu ismi anınca Kreisler’in içini tekinsiz bir yılgınlığın ürpertisi sardı. Demin kapıldığı acı ironinin esamisi kalmamıştı yüzünde, boğuk bir sesle sordu: “Ettlinger mi? Ettlinger mi? Onu bana niye söylüyorsunuz? Onun benimle ne alakası var? Onu hiç tanımadım ben, bir defasında sudan bana hitap ettiğini sandığımda bu yalnızca galeyana gelmiş hayal gücünün bir oyunuydu.”

Başrahip Kreisler’in elini tutarak yumuşak ve mülayim bir sesle, “Sakin,” dedi, “sakin ol, Johannes oğlum! Fazlaca güç-

lenmiş bir ihtirasın yoldan saptırıp feci bir perişanlığa sürüklediği o bahtsızla senin hiçbir ortak yanın yok. Ama dehşet verici kaderi senin için uyarıcı bir ders olabilir. Johannes oğlum! Sen ondan daha kaygan bir yolda bulunuyorsun, onun için kaç kaç! Hedwiga! Johannes! Kötü bir rüya özgür bir ruh kesmezse kopmaz görünen bağlarla bağlamış prensesi! Ya sen?"

Başrahip bunları söylerken Kreisler'in aklından binlerce düşünce geçti. Fark etti ki başrahip yalnızca Sieghartshof hükümdar hanesindeki olaylardan değil, kendisi orada bulunurken olup bitenlerden de haberdar. Prensesin marazi hırçınlığının, ona yaklaşmasıyla, hiç düşünmediği bir tehlike korkusu uyardığını anladı, işte bu korkuyu Benzon'dan başka kim besleyebilir ve sahneden tamamen ayrılmasını kim arzulayabilirdi? Başrahiple irtibatı olan ve Kreisler'in manastırdaki ikâmetinden haberdar olan kişi Benzon'du muhakkak, bu nedenle saygıdeğer beyefendinin bütün teşebbüslerinin arkasındaki de oydu. Prensesin gerçekten, içinde filizlenen bir ihtirasa yakalanmış gibi görüldüğü bütün anları capcanlı hatırlıyor ama bu ihtirasın sebebinin kendisi olabileceği düşüncesinin onu hayalet görmüş gibi korkutmasını anlayamıyordu. Sanki yabancı bir manevi kudret zorla içine girip düşünce özgürlüğünü çalmak istiyordu. Aniden karşısında Prenses Hedwiga'yı gördü, yüzüne kendine has o garip bakışla bakıyordu ama o an kalbi, prensesin eline ilk defa dokunduğu zamanki gibi küt küt atmaya başladı. Ama şu an bile o tekinsiz korkudan eser yoktu, elektrik ısısı gibi bir şeyin, içinden kayıp geçtiğini hissediyor, rüyadaymış gibi sessizce konuşuyordu: "Seni küçük muzip Raja torpedo, yine mi şakalaşıyorsun benimle, hem de sırf sana aşkımdan Benedikten keşişi olduğum için beni yaralarsan ceza çağını bile bile?"

Başrahip orkestra şefine delici gözlerle bakıyor, sanki onun bütün benliğinin iç yüzünü görmek istiyordu, sonra ciddi bir sesle konuşmaya başladı: "Kiminle konuşuyorsun, Johannes oğlum?"

Fakat Kreisler gördüğü rüyadan uyandı; Sieghartshof'ta olup bitenden haberdarsa başrahabin kendisini oradan uzaklaştıran

felaketin seyrini de bileceği aklına geldi, bu konuda başka şeyler de öğrense fena olmazdı.

Başrahibe garip garip gülümseyerek, “Konuştuğum,” diye karşılık verdi, “konuştuğum kişi, saygıdeğer beyefendi, sizin de işittiğiniz gibi, çağrılmadığı halde zekice sohbetimize karışıp kafamı olduğundan da karışık hale sokmak isteyen muzip bir Raja torpedo’dur. Üzülerek belirtiyim, bütün söylediklerinizden anladığım şu ki birçok insan benim rahmetli saray portrecisi Leonardus Ettlinger kadar büyük bir deli olduğumu düşünüyor, adam aziz bir kişilikmiş ama bu kişiliği elbette bir işine yaramamış, adam sadece resim çizmek değil sevmek de istemiş, hem de Hansel Grete’yi nasıl seviyorsa o kadar sıradan bir şekilde. Aman Tanrım! Saçma sapan şarkılar için en güzel akorları basarken hiç saygıda kusur ettim mi? Hükümdarın küçük inatçılığı türlü türlü inanılmaz eğlencelerle tuhaf tuhaf davranıp dürüst insanları manyetizma hayalleriyle sapıtmak isterken ben hiç heyecan ve acı, aşk ve nefret gibi yakışıksız veya kuruntulu konuların lafını etmeye cüret ettim mi? Hiç yaptım mı böyle şeyler? Söyleyin...”

“Yaptın,” diye lafını böldü başrahip, “bir defasında, Johannes’im, sanatçının aşkından bahsetmiştin...”

Kreisler başrahibe dik dik baktı, sonra ellerini birbirine vurup gözlerini göğe doğrultarak dedi ki: “Aman Tanrım! Buymuş demek! Saygın insanlar,” diye konuşmaya devam etti sonra, çehresindeki o garip gülümseme yeniden üstünlük kazanıyor, içindeki hüznü sesini adeta boğuyordu, “bütün saygın insanlar, sıradan sahnelerde olsa bile hiç, bir yerlerde Prens Hamlet’in Guldenstern adında dürüst bir adama, ‘Gerçi akordumu bozabilirsiniz ama beni çalamazsınız,’ dediğini duymadınız mı? Tanrım! Tam benlik durum! Yüreğinde saklı aşkın hoş sedası yalnızca keyfinizi kaçırıyorsa neden dinliyorsunuz zararsız Kreisler’i? Ah Julia!”

Kreisler önünde durmuş, mest olarak akşamın köpürttüğü ateşten denize bakarken başrahip, birden hiç beklenmedik bir baskın yiyip boş yere söyleyecek söz arıyormuş gibi görünüyordu.

O sıra manastırın kulelerinden çan sesleri geldi ve cennetten mucizevi sesler altın gibi parıldayan akşam bulutlarının içinden geçti.

Kreisler iki kolunu iyice açarak, “Ben de,” dedi, “ben de sizinle gitmek istiyorum, ey akorlar! Sizin sırtınızda bütün ümitsiz acılar bana yönelip benim göğsümde parçasınlarm kendilerini; sizin sesleriniz ilahi barış elçileri gibi duyursun, ebedi aşk ümidi ve hasretiyle kaybolup gittiğini acıların.”

“Akşam duasının,” dedi başrahip, “canları çalıyor, keşişlerin geldiğini duyuyorum. Yarın, sevgili dostum, Sieghartshof’taki bazı olaylardan konuşmaya belki devam ederiz.”

Başrahipten öğrenmek istediği şey yeniden aklına gelen Kreisler, “Ay,” dedi, “ay, saygıdeğer beyefendi, eğlenceli düşün ve benzeri şeyler hakkında çok şey öğrenmek isterim! Prens Hektor herhalde uzaklardan uzandığı eli tutmakta tereddüt etmeyecektir? Muhteşem damadın başına fena bir şey gelmedi ya?”

Bunun üzerine başrahibin çehresindeki tüm ciddiyet yok oldu, sair zamanlarda görülen kendine has hafif mizahıyla dedi ki: “Muhteşem damada bir şey olmadı, benim dürüst Johanne-sim ama emir erini ormanda eşekarısı sokmuş.”

“Oho,” diye karşılık verdi Kreisler, “oho! Ateş ve dumanla kovalamaya çalıştığı bir eşekarısı!”

Keşişler koridora girdi ve...

(M. d. e.) kötü bir düşman karşına çıkıp dürüst, zararsız bir kedinin ağzındaki büyük lokmayı kapmaya çalışmaz mı? Uzun zaman geçmeden çatıdaki keyifli kulübümüz, tamamen yok olacak kadar sarsıldığı bir darbe yedi. Bütün kedilerin ağız tadını kaçıran o kötü düşman muazzam öfkeli, Aşil denen şu dar kafalının suretinde göründü bize. Homer’deki adaşıyla pek kıyas kabul edecek cinsten değildi bu, zira kabul etmeli ki onun yiğitliği uslanmaz bir çolpalık ve kaba, bomboş laflardan ibaretti. Aşil aslında sıradan bir Danua köpeğiydi ama bekçi köpeği olarak hizmet ediyordu ve hizmetine girdiği sahibi, eve bağlılığını sağlamlaştırmak için onu zincire vurmuştu, yalnızca geceleri özgürce koşturabiliyordu etrafta. Katlanılmaz varlığına rağmen bazılarımız ona çok üzülüyor, o ise özgürlüğünü

yitirdiğine hiç içerlemiyordu, çünkü ağır zincirin şan ve şerefini artırdığını düşünecek kadar budalaydı. Aşil'in canını sıkacak bir olay oldu, haksızlıklara karşı etrafta dolanıp evi kollaması gerekirken gece toplantılarımız onun uykusunu bölmüş, o da bize çapulcular deyip öldürmekle tehdit etmişti. Ama beceriksizliği yüzünden bırakın çatıyı, tavan arasına bile çıkamadığından tehditlerine hiç aldırmayıp eskisi gibi keyfimize baktık. Aşil de başka tedbirlere başvurdu; mücadelesine iyi bir general gibi gizli saldırılarla başladı, sonra da küçük çarpışmalarla devam etti.

Aşil'in ara sıra beceriksiz pençeleriyle tutarak oynamak suretiyle şeref verdiği bazı Pomeranya köpekleri, verdiği emirle, biz ne zaman şarkımıza başlasak öyle hunharca havlıyorlardı ki doğru dürüst tek nota anlayamıyorduk! Dahası da var! Bu dar kafalı köleler ta tavan arasına kadar dadanıyor ve onlara tırnaklarımızı gösterince mertçe açıktan savaşmaya yanaşmayıp havlayıp bağırarak öyle korkunç bir gürültü koparıyorlardı ki başta yalnızca bekçi köpeğinin uykusu kaçarken şimdi ev sahibi bile gözünü yumamıyordu, kopardıkları vaveyla da bitmek bilmeyince adam tepesindeki şamatacıları dağıtmak için kırbaça davranıyordu.

Ey bunları okuyan kedi, şayet göğsünde gerçek bir erkek yüreği, kafanda parlak bir zekâ varsa, kulakların şımartılmamışsa, o zaman, soruyorum sana, öfkeye kapılmış Pomeranya köpeklerinin gıcırdayan, ciyaklayan, bütün makamları bozan havlamasından daha iğrenç, tiksinc, çirkin ve buna rağmen acınası gelen bir şey oldu mu sana? Şu küçük kuyruk sallayan, ağız şapırdatan, şirinlik yapan yaratıklar, onlara karşı temkinli ol, kedi! Güvenme onlara. İnana bana, bir Pomeranya köpeğinin dostluğu pençelerini uzatmış kaplandan daha tehlikelidir! Bu noktada maalesef çok sık yaşadığımız acı tecrübeleri bir kenara koyup hikâyemizin devamına bakalım.

Dediğimiz gibi, adam şamatacıları tavan arasından dağıtmak için kırbaça davrandı. Peki ne oldu? Pomeranya köpekleri hiddetli sahiplerine kuyruk sallayıp ayaklarını yaladılar, kopan bütün vaveylanın sırf onun rahatı için olduğunu söylediler,

halbuki bu yüzden bütün rahatı kaçırmıştı. Çatıda çok pes makamlarda şarkılar söyleyerek tahammül edilmeyecek türlü yaramazlıklar yapan bizi kovalamak için havlamışlardı. Sahipleri Pomeranyalıların geveze lafazanlıklarıyla her şeye inanacak kıvama geldi, üstüne bir de bekçi köpeğine de sorup o da içinde bize karşı taşıdığı büyük nefretle bunları doğrulayınca olan oldu. Peşimize takıldılar! Nereye gitsek, uşaklar süpürgeyle, tuğla atarak kovuyorlardı, hatta her tarafa bizi yakalayacak tuzaklar, tilki kapanları kurulmuştu ve maalesef yakalanıyorduk da. Sevgili dostum Muzius bile aksilik yaşadı, yani sağ arka patisini feci halde sıkıştıran bir tilki kapanına yakalandı!

Şen birlikteliğimizde işte böyle olmuştuk, derin bir yalnızlık içinde talihsiz dostlarımin kaderine ağlayarak üstadın sobasının altına döndüm.

Bir gün estetik profesörü Bay Lothario sahibimin odasına girdi, peşinden de Ponto içeri daldı.

Ponto'yu görmek bana nasıl nahoş, tekinsiz bir his veriyordu, anlatamam. Kendisi ne bekçi ne Pomeranya köpeği olmasına rağmen düşmanca zihniyeti, zevkli delikanlı kediler cemiyetindeki hayatımı mahveden ırktandı, onun için de bana gösterdiği tüm dostluğa rağmen ondan şüpheleniyordum. Üstelik Ponto'nun bakışlarında, bütün benliğinde taşkın, alay edici bir şeyler varmış gibi geliyordu bana, bundan ötürü onunla hiç konuşmamanın daha iyi olacağına karar verdim. Yavaş yavaş minderimden kalktım ve bir hamlede o an kapağı açık duran sobaya girip kapağını arkamdan kapattım.

Bay Lothario üstatla bir şeyler konuşuyordu ama züppeler gibi bir şarkı tutturup odada hoplayıp zıpladıktan sonra pencerenin kenarına atlayıp dışarı bakan ve aynı palavracılar gibi sırf kendi cinsinden sokaktaki güzellerin bakışlarını üzerine çekmek için her saniye oradan geçen tanıdıklara başını sallayan, bazen de biraz havlayan genç Ponto'ya dikkatimi yönelttiğim için konuşulanları pek umursamıyordum. Fingirdek köpek galiba beni hiç düşünmüyordu, dediğim gibi onunla konuşmayı hiç arzulamama rağmen beni sormamasını, beni dikkate bile almamasını doğru bulmuyordum.

Odanın dört bir yanında bana bakındıktan sonra üstada, “Sizin şu muhteşem Mösyö Murr da nerede!” diyen estetik profesörü Bay Lothario ise bambaşka, hatta bana öyle geliyor ki, çok daha terbiyeli ve akıllıydı.

Namuslu bir delikanlı kedi için uğursuz mösyö kelimesinden daha bayağı bir isim olamaz, ne var ki bu dünyanın estetikçilerden çekeceği var, onun için de profesörün yaptığı bu hak-sızlığı affettim.

Üstat Abraham benim birkaç zamandır başıma buyruk davrandığımı, hele de geceleri nadiren evde olduğumu, bu yüzden de yorgun ve bitkin düştüğümü belirtti. Daha demin minderde yatıyordum, bu kadar çabuk nereye kaybolmuştum, gerçekten bilmiyordu.

“Tahminimce,” diye konuşmaya devam etti profesör, “tahminimce, Üstat Abraham, sizin şu Murr... Buralarda bir yerlere saklanıp bizi dinliyor olmasın? Gelin biraz etrafa bakıalım.”

Yavaşça sobanın arkasına doğru çekildim ama benden bahsedildiği için tahmin edersiniz ki kulaklarımı dikmişim. Profesör boş yere köşe bucağı aramıştı, üstat gülerek, “Gerçekten de, profesör, benim Murr’a inanılmaz şeref veriyorsunuz!” diye şaşkınlığını dile getiriyordu.

“Oho,” diye karşılık verdi profesör, “sayesinde kedinin yazar ve şair olduğu pedagojik deneyden ötürü size karşı beslediğim şüphe, aklımdan çıkmıyor, üstat. Pontomun Murr’un patilerinden aşırıldığı soneyi iğnelemeyi artık düşünmüyor musunuz? Her neyse artık, size kötü bir tahminimden bahsetmek ve Murr’un davranışlarına dikkat etmenizi acilen salık vermek için Murr’un yokluğundan faydalanacağım. Kedilerle aslında pek ilgilenmesem de normalde çok terbiyeli ve edepli olan kedilerin birdenbire bütün örf ve âdetlere fena halde aykırı olan bir yapıya büründükleri gözümden kaçmadı.

Eskisi gibi tevezuyla eğilip bükülecek yerde başları dik, kasıla kasıla etrafta dolanıyor ve alev alev bakışlarla, öfkeli hırıltılarla aslen vahşi olan mizaçlarını ifşa etmekten, hatta pençelerini göstermekten çekinmiyorlar. Mütevazı ve sakın davranmaya ne kadar az dikkat ediyorlarsa dış görünüş noktasında ahlâk-

lı insanlar gibi görünmeyi de o kadar az umursuyorlar. Bıyıklarını temizlemeleri, postlarını yalayıp parlatmaları, çok uzayan tırnaklarını ısırıp koparmaları diye bir şey kalmadı; saçak saçak kuyruklarıyla pespaye halde koşturuyorlar, kültürlü kediler için tam bir facia ve utanç vesilesi. Ama bilhassa ayıplanması gereken ve katlanılmayacak bir şey varsa o da gece vakti gizlice buluşup şarkı söylemek dedikleri çılgınca işler yapmaları; uygun usul, düzenli melodi ve armoniden hiç nasibini almamış manasız bir bağırıştan başka bir şey de duyulmuyor zaten. Korkarım, korkarım, Üstat Abraham, sizin Murr da kötülerin safına gelmiş ve ona adamakıllı dayaktan başka bir şey sağlamayacak o terbiyesiz eğlencelere katılıyor. Ufak gri kediye harcadığınız bütün zahmetler boşa çıkar ve o bütün bilime rağmen adi, pasaklı kedilerin sıradan, bayağı uğraşlarına kapılırsa çok üzülürüm.” Benim, iyi yürekli Muzius’un, yüce ruhlu kardeşlerimin böyle alçakça aşağılandığını görünce elimde olmadan ağzımdan bir acı feryadı kaçtı. “Neydi bu?” dedi profesör, “galiba Murr odada bir yerlere saklanmış! Ponto! Hadi! Ara, ara!” Ponto bir hamlede pencerenin kenarından inip odayı koklamayı başladı. Sobanın kapağı önünde durup homurdandı, havladı, havaya sıçırıyordu. “Sobada, buna şüphe yok!” Üstat bunu söyleyip kapağı açtı. Uslu uslu oturmuş berrak, parıltılı gözlerle üstada bakıyordum. “Sahiden,” dedi üstat, “sahiden, sobanın arka tarafında oturuyor. E? Canı çıkmak ister mi acaba? Hadi çık!”

Saklandığım yerden çıkmaya hiç niyetim olmasa da, şayet zor görmek ve zararlı çıkmak istemiyorsam üstadın emrine itaat etmem lazımdı. O yüzden yavaşça dışarı süründüm. Ama tam gün yüzüne çıkmıştım ki profesör de üstat da yüksek sesle bağırıldılar: “Murr! Murr! Bu ne hal! Ne muziplik bu!”

Şüphesiz baştan ayağa kül içindeydim, üstüne bir de dış görünüşümün son zamanlarda hissedilir derecede yıpranması gelince kendimi profesörün mutezil kediler hakkında yaptığı tasvire benzettim, ortaya çıkan acınası görüntüm şüphesiz öyle olmalıydı. Acınası görüntümü heybetli, parlak, kıvrık kıvrık postuyla gerçekten güzel denebilecek dostum Ponto’nunkiyle kı-

yaslayınca derin bir utanca kapıldım ve sessiz, bunalmış bir halde kenara çekildim.

“Bu,” dedi profesör, “bu akıllı ve erdemli Kedi Murr mu? Şu zarif yazar, şu soneler ve iğneler yazan yüce ruhlu şair? Yok, bu mutfaktaki ocaklarda takılıp bodrumda ve tavan arasında fare yakalamaktan başka şey bilmeyen cibilliyetsiz kedilerden olmuş! Oho, söyle bakalım, erdemli hayvancığım, yakında doktoranı vermek, hatta estetik profesörü olarak ders kürsüsüne çıkmak ister misin? Şu vaziyetin gerçekten doktor kılığına pek uygun!”

Alaycı lafları böyle devam etti; böylesi durumlarda, yani bana it gibi davrandıklarında âdetim olduğu üzere kulaklarımı büküp başıma yapıştırmaktan başka ne yapabiliirdim.

Profesör de üstat da yüreğimi lime lime eden tiz bir kahkaha attı en son. Ama Ponto’nun tavrına daha bir alındım diyebilirim. Tavır ve hareketleriyle sahibinin alayını paylaşmakla kalmıyor, sağa sola sıçrayarak bana yaklaşmaktan çekindiğini belli ediyor, muhtemelen güzel, temiz kürkü kirlenecek diye korkuyordu. Böylesi kusursuzlukların farkında olan benim gibi bir kedi için züppe bir kanişin bu türden küçümsemelerine tahammül etmek zorunda kalmak az şey değildir.

Profesör şimdi de üstatla, benim ve benim ırkımla alakalı görünmeyen ve aslında pek de bir şey anlamadığım etraflıca bir sohbete girişti. Yine de şu kadarını işittim, aşırılığa kaçan gençlerin çoğu zaman karışık ve dizginsiz olan işlerine açıktan zor kullanarak karşılık vermek mi yoksa bunu fark edilmeyecek şekilde ustalıkla sınırlayıp bir müddet sonra bu tavırlarının kendi kendini yok edeceğini bizzat anlamalarını sağlamanın mı daha iyi olduğundan bahsediyorlardı. Profesör açıktan zor kullanma taraftarıydı, çünkü maddi rahatlık için eşyanın şekillendirilmesi, gösterdiği mukavemete bakmadan her insanın olabildiğince vakitlice tek tek her parçanın bütüne olan ilişkisinin icap ettirdiği surette şekle sokulmasını gerektirmiş, zira aksi takdirde türlü türlü dertlere yol açabilecek yıkıcı bir garabet meydana gelebilirmiş. Profesör bu sırada yere sermek ve cam taşlamak gibi şeylerden bahsettiyse de ben bunları hiç anlamadım. Oysa

üstat aşırılığa kaçan genç dimağların durumunun, açıktan mu-kavemetin daha da deliye çevirdiği kısmi deliller gibi olduğunu, insanın yanıldığını kendi kendine anlamasının ise radikal şekil-de iyileştirip asla kötü gelişmelerden endişelenmeye mahal bırakmayacağını söylüyordu.

Profesör sonunda kalkıp şapkasıyla asasını alarak, “Öyleyse,” dedi, “öyleyse üstat, aşırılığa kaçan davranışlara karşı açıktan zor kullanmak noktasında, bu davranışlar hayata zarar veriyorsa müsamaha göstermeden zor kullanılması gerektiğini kabul edeceksinizdir; yeniden kediniz Murr’a dönecek olursak, duyduğuma göre, işe yarar Pomeranya köpekleri facia niteliğinde şarkılar söyleyip kendilerini bir de virtüöz sanan baş belası kedileri dağıtmışlar, iyi olmuş.”

Profesör gitti, Ponto da beni tek veda kelimesine layık görmeden arkasından çıktı, halbuki her zaman benimle nezaketten vedalaşırdı.

“Ben,” diyen üstat şimdi de bana döndü, “ben bizzat şimdiye kadar bu davranışlarına razı değildim, Murr, artık yine düzgün, uslu olma vaktin geldi, böylece yine şu an sahip olduğundan daha iyi bir şöhrete kavuşursun. Beni tamamen anlamam mümkün olsa sana daima sakın ve nazik olmanı ve girişeceğin her işi gürültü patırtı çıkartmadan halletmeni öğütlerdim, çünkü iyi şöhret en iyi bu şekilde kazanılır. Evet, sana bunu iki kişinin örneğinde göstereyim, bunlardan biri sessizce, kendi başına bir köşede oturup zil zurna sarhoş olana kadar art arda boşaltırmış şarap şişelerini ama uzun pratik alıştırmalar sayesinde sarhoşluğunu öyle iyi gizlemeyi becerirmiş ki kimse ona kızmamış. Diğeriyse sadece ara sıra şen şakrak dostlarının yanındayken bir kadeh şarap içermiş; içmek dilinin ayarını kaçırırmış, keyfi yerine geldikçe bol keseden hararetle konuşur, yine de edep ve ahlâkı zedelememiş, fakat alem ona tutkulu bir şarapçı derken, öbür gizli ayyaş sakın, ölçülü biri sayılmış. Ah, benim güzel kedi! Dünyanın gidişatını bilsen işi en kolay kimselerin antenlerini daima kıstıran dar kafalılar olduğunu anlardın. Fakat sen dar kafalı nedir, nereden bileceksin, gerçi senin ırkında da onlardan dolu vardır.”

Üstat bunları söylerken mert Muzius'un eğitimleri ve kendi tecrübelerim sayesinde edindiğim harika kedi sarraflığının bilinciyle sevinçli bir mırıltı ve homurtudan kendimi alamadım.

"Aa," dedi üstat kahkahayla, "aa, Murr, kedim benim! Sen galiba anlıyorsun beni, sende özel bir zekâ keşfettiğini söyleyen ve estetik rakibi olarak senden korkan profesör haklı herhalde?"

Durumun gerçekten öyle olduğunu doğrulamak için çok net, iyi tınılı bir miyav koyuverip doğrudan üstadın kucağına atladım. Ne var ki o sıra üstadın üstünde sarı, iri çiçekli, ipek dokuma kıymetli sabahlığının olduğunu düşünmemiş, haliyle sabahlığı kirletmiştim. Öfkeyle "Hele bak şuna!" demesiyle üstat beni öyle şiddetle savurdu ki takla attım ve korka korka kulaklarımı eğerek, gözlerimi yumarak zemine sindim. Ama üstadımın iyi niyeti sağ olsun! "Hadi," dedi üstat nazıkçe, "hadi, hadi, Murr, güzel kedim! Niyetim kötü değildi! Biliyorum, maksadın iyiydi, bana sevgini ispatlamak istiyordun ama bunu çok salpa bir şekilde yaptın, öyle olunca da niyete falan bakılmıyor tabii! Haydi, gel bakalım buraya, küçük küllük, seni temizlemem lazım ki yine düzgün bir kediye benzeyesin!"

Bunun üzerine üstat sabahlığını çıkardı, beni koluna aldı ve yumuşak bir fırçayla kürkümü fırçalayıp temizlemeye, sonra da tüylerimi küçük bir tarakla tarayıp parlatmaya erinmedi.

Makyajımı tamamlayıp aynanın yanından geçerken, aniden bambaşka bir kedi olmama kendim de hayret ettim. Kendime keyifle mırıldanarak bakmaktan geri durmadım, öyle güzel bulmuştum ki kendimi, o an delikanlılar kulübünün terbiye ve faydasına karşı içimde büyük şüphelerin belirdiğini inkâr edemem. Sobanın içine sokulmam bana ancak bir tür vahşileşmeye atfedebileceğim gerçek bir barbarlık olarak görüldü, o yüzden de, "Sakin bir daha sobaya falan girmesin!" diye seslenen üstadın ikazı gerekli bile değildi.

Ertesi gece sanki kapıda hafif bir tırmıklama, bana çok tanıdık gelen korkakça bir miyav duydum. Kapıya yanaştım ve kim o, diye sordum. Bunun üzerine (sesini hemen tanımıştım) mert Reis Puff karşılık verdi: "Benim, aziz kardeşim, sana çok kötü bir haberim var!" Aman Tanrım, neler...

(Müs. kâğ.) “büyük haksızlık ettim, sevgili, tatlı arkadaşım. Yok! Sen benim için bundan da ötesin, benim sadık kardeşim! Seni yeterince sevmemiş, sana yeterince güvenmemişim. Ancak şimdi açılıyor sana gönlüm, ancak şimdi, çünkü biliyorum ki...”

Prens Hedwiga duraksadı, yaşlar gözlerinden sel gibi akıyordu, Julia’yı yeniden şefkatle bağrına bastı.

“Hedwiga,” dedi Julia yumuşakça, “sen beni hep bütün ruhunla sevmedin mi, hiç bana açmak istemediğin sır taşıdın mı içinde? Ne biliyorsun, yeni öğrendiğin o şey nedir? Yok, yok! Nabzın düzeline, gözlerindeki bu kasvetli bakış kaybolana dek tek kelime etme.”

Aniden alınganlaşacak kadar hassaslaşan prenses, “Bilmiyorum,” dedi, “hepiniz ne istiyorsunuz, bilmiyorum. Hastaymışım hâlâ, kendimi hiç daha kuvvetli, daha sağlam hissetmedim. Başıma gelen tuhaf olay sizi korkuttu, yine de bütün hayat organizmasını duraklatacak böylesi elektrik çarpmaları budalaca, muhtaç bir hekimliğin kendini talihsizce aldatarak sunduğu bütün çarelerden daha elzem ve faydalı olabilir. İnsan tabiatına tozunu alıp kurman gereken bir saat mekanizması gibi davranacağını zanneden şu hususi hekimden hiç hazzetmiyorum! Damlalarıyla, esanslarıyla tüylerimi ürpertiyor. Sağlığım bunlara mı bağılıymış? Öyle olsa yeryüzündeki hayatımız, dünyanın ruhuyla korkunç bir şakalaşma olurdu.”

“Ve,” diyen Julia prensesin lafını kesti, “ve işte bu aşırı gerginlik hâlâ hasta olduğunun delilidir, Hedwigacığım, kendini şu an yaptığından daha çok kollamalısın.”

“Sen de canımı yakmak istiyorsun!” Prens Hedwiga bunu söyledi, aceleyle ayağa kalkıp pencereye koştu, sonra pencereyi açıp parka baktı. Julia peşinden gitti, bir kolunu ona doladı ve çok şefkatli bir hüzünle hiç olmazsa sert güz rüzgârından kaçınmasını ve hekimin çok faydalı bulduğu istirahatini kendine çok görmemesini rica etti. Ne var ki prenses pencereden gelen soğuk havayla kendini ferahlamış ve güçlenmiş hissettiğini söyledi.

Ta kalbinin derinlerinden gelerek Julia, karanlık ve tehlikeli bir ruhun kol gezdiği son günlerden ve içinde hakiki, öldü-

rücü hayalet korkusundan başka bir şeyle kıyaslayamayacağı bir his uyandıran bazı tezahürlerin huzurunu kaçırmaması için bütün manevi gücünü sarf etmesi gerektiğinden bahsediyordu. Prens Hektor'la Kreisler arasında ortaya çıkan ve insanın aklına dehşet verici şeyler getiren esrarengiz çatışmayı da bu cümleden sayıyordu, çünkü zavallı Johannes'in ölümü gözünü intikam bürümüş İtalyan'ın elinden olacaktı ve Üstat Abraham'ın dediği gibi o ancak mucize eseri kurtulabilirdi.

"Ve," dedi Julia, "ve bu korkunç adam senin kocan olacaktı, he? Yok, asla! Sonsuz kudrete şükür! Kurtuldun! Bir daha asla dönemez. Değil mi, Hedwiga? Asla!"

Prensese boğuk, neredeyse duyulmayacak bir sesle, "Asla!" diye karşılık verdi. Sonra derin derin iç geçirip rüya görüyormuş gibi sessizce konuştu: "Evet, o saf ilahi ateş artık tahripkâr alevlerle yok etmeden ışık saçıp ısıtmalı, sanatçının ruhundan hayat şekli verilmiş sezgi –bu sezgi– onun aşkı ısıyor! Burada böyle demişti."

"Kim," dedi Julia afallayarak, "kim konuştu böyle? Kimi düşünüyordun, Hedwiga?"

Prensese sanki kayıp giden şimdiyi hatırlamak için eliyle alnını sıvazladı. Sonra Julia'nın desteğiyle kanepeye doğru sendeledi, bitkin bir halde kendini üzerine bıraktı. Prensese için kaygılanan Julia odacı kadınları çağıracaktı ama Hedwiga onu yumuşakça kanepeye çekerek sessizce fısıldadı: "Hayır, canım! *Sen*, yalnız *sen* kalmalısın yanımda, sanma ki içimi saran hastalıktır. Hayır, çok güçlenen, bu göğsü patlatacak hale gelen ve ilahi heyecanı ölümcül bir acıya benzeyen en yüce saadet düşüncesiydi o. Yanımda kal, kız, nasıl inanılmaz bir efsunun var üzerimde, sen bile bilmiyorsun! Bırak da kendimi yeniden tanımak için arı duru bir aynaya bakar gibi ruhuna bakayım! Julia, çoğu zaman sanki cennetin coşkunuğu üzerine geliyormuş ve tatlı dudaklarından aşk fısıltısı gibi dökülen sözler teselli verici kehanetlermiş gibi geliyor bana. Julia! Kız, yanımda kal, beni asla bırakma asla!"

Bunun üzerine prenses Julia'nın ellerini sımsıkı tutarak, gözleri kapalı, tekrar kanepeye çöktü.

Hedwiga'nın ruhen hastalıklı gerilimlere yenik düştüğü anla-

ra pekâlâ alışkındı Julia, bununla birlikte az önceki gibi şiddetli bir nöbeti yadırgamış, çok yadırgamış ve anlaşılmaz bulmuştu. İçindeki hislerin hayatın biçimlenişiyle arasındaki kötü ilişkiden doğan, neredeyse garazkâr raddesine çıkarak Julia'nın çocukça dimağını inciten şey, tutkulu bir haşinlikti. Hedwiga şu an hiç olmadığı kadar acıya ve tarifsiz hüzne kapılmış duruyordu, işte bu ümitsiz durum, sevdiği dostu için duyduğu kaygı ne kadarsa o derece dokunuyordu Julia'ya.

“Hedwiga,” dedi Julia, “Hedwigacığım, seni bırakmıyorum ki, hiçbir sadık kalp benimki kadar meyledemez sana, ama söyle, söyle bakalım, güven bana, içini parçalayan nasıl bir ıstıraptır? Ben de seninle yakınayım, ben de seninle ağlayayım!”

Bunun üzerine Hedwiga'nın çehresine garip bir gülümseme yayıldı, yanaklarında hafif bir allık parıldıyordu, gözlerini açmadan yavaşça konuştu: “Julia, sen âşık değilsin, değil mi?”

Prensesin bu sorusu karşısında Julia beyninden vurulmuş gibi hissetti kendini.

Hangi kızın göğsünde, varlığının başlıca şartı gibi görünen bir tutkunun sezgileri kımıldamaz ki, çünkü ancak seven kadın tamdır. Ama saf, çocuksu, dindarca düşünceler daha fazla kurcalamadan, ancak karanlık bir özlemin müjdelediği anda beliren tatlı sırrı şehvani merakla ortaya çıkarmak istemeden kendi haline bırakırlar bu sezgileri. Düşünmeye bile cüret edemediği bir şeyin aniden dile getirilmesiyle Julia, sanki kendisinin bile tam anlamıyla farkında olmadığı bir günahla itham ediliyormuş gibi yüreğinden geçenleri anlamaya dahi uğraşamayacak kadar korkmuştu.

“Julia,” diye tekrarladı prenses, “sevmiyorsun ya? Söyle bana! Dürüst ol.”

“Ne kadar garip,” diye karşılık verdi Julia, “ne kadar tuhaf soruyorsun, sana ne cevap verebilirim, vermeliyim?”

“Konuş, lütfen konuş,” diye yalvarıyordu prenses. O an Julia'nın ruhu gün gibi aydınlandı, yüreğinde apaçık gördüğü şeyleri telaffuz edecek kelimeleri buldu.

“Bana,” diye ciddi ve sakın, söze başladı Julia, “bana bunu sormakla aklından ne geçiyor, Hedwiga? Bahsettiğin aşk se-

nin için nedir? İnsan öyle karşı konmaz bir kuvvetle sevgilisinin kendisini çektiğini hissetmeli ki sadece onu düşünerek yaşasın, var olsun, onun uğruna bütün benliğinden geçsin, bütün özlem, ümit, istek, her şeyimiz sanki oymuş gibi gelsin, değil mi? Ve bu tutku saadetin en üst kademesini sağlayacak, öyle mi? O yükseklik başımı döndürüyor, çünkü aşağı bakınca dipsiz uçurum kurtuluşu olmayan bir mahvın bütün korkunçluğuyla önümde uzanıyor. Hayır, Hedwiga, dehşetli olduğu kadar günah da olan bu aşk benim ruhumu sarmamıştır, ruhumun sonsuza dek saf, sonsuza dek bundan uzak kalacağı inancına sımsıkı tutunmak istiyorum. Yine de olur ki bir adam diğerlerine rağmen içimizde en yüce saygıyı, hatta, ruhunun erkeksi, muazzam kuvvetiyle gerçek hayranlık uyandırır. Hatta daha da fazlası, onun yanındayken içimizi büyük bir huzurun esrarengiz şekilde kapladığını hissederiz, kendimizi aşmışızdır, sanki ruhumuz daha yeni uyanıyor, sanki hayatımız ancak o zaman ışıldıyor gibidir; böylelikle o ne zaman gelse mutlu, ne zaman gitse hüzünlü oluruz. Aşk dediğin bu mudur? Peki, sana niye itiraf etmeyeyim, yitirdiğimiz Kreisler bende bu hissi uyandırıyordu, onu çok özlüyorum.”

Prens aniden ayağa kalkıp ateşli bakışlarıyla Julia'yı delip geçerek, “Julia,” dedi, “tarifsiz acılara gark olmadan onu başkasının kollarında düşünebilir misin?”

Julia kıpkırmızı kesildi ve ne kadar incindiğini belli eden bir tonla karşılık verdi: “Onu hiç kollarımda düşünmedim!”

“İşte! Onu sevmiyorsun, onu sevmiyorsun!” prenses böyle haykırdı, sonra tekrar kanepeye çöktü!

“Ah,” dedi Julia, “ah, bir dönse! O ateşli adam için göğsümde beslediğim hisler saf ve masumdur, onu bir daha görmeyecek olursam, o unutulmaz adamın hatırası güzel, parlak bir yıldız gibi ışık tutacaktır hayatıma. Ama muhakkak geri dönecektir! Çünkü nasıl olur da...”

Prens kaba ve kesin bir sesle, “Asla,” diyerek Julia'nın lafını kesti, “asla dönemez, dönmemeli, çünkü dediklerine göre Kanzenheim manastırındaymış ve dünyadan elini eteğini çekerek Aziz Benedikt tarikatına girecekmış.”

Julia'nın gözleri yaşardı, susarak ayağa kalkıp pencereye yöneldi.

“Annen,” diye devam etti prenses, “annen haklı, hem de çok. İyi ki de gitmiş, kötü bir ruh gibi sokulmuştu kalbimizin divanına, içimizi paramparça etmeyi becerdi o çılgın. Bizi ağına düşürmesine yarayan sihir de müzikti. Onu bir daha asla görmek istemiyorum.”

Prensesin sözleri Julia'ya hançer darbeleri gibi geliyordu, şapkasıyla atkısını aldı.

“Beni,” dedi prenses, “beni terk etmek mi istiyorsun, canım dostum? Kal, kal, edebilirsen teselli et beni! Bu salonlarda, parkta tekinsiz bir ürperti dolanıyor! çünkü bil ki...”

Bunun üzerine Hedwiga Julia'yı pencereye götürdü, ona Prens Hektor'un emir erinin oturduğu köşkü gösterdi ve boğuk bir sesle konuşmaya başladı: “Şuraya bak, Julia, o duvarlar tehlikeli bir sırı saklamakta; bekçiyle bahçıvanların demesine göre prens gittiğinden beri orada kimse oturmuyormuş, kapılar sıkı sıkıya kilitliymiş, bununla birlikte... Ah, şuraya bir bak! Bir bak sadece! Penceredekini görmüyor musun?”

Köşkün çatısındaki pencerede Julia gerçekten de o an hemenecik gözden kaybolan karanlık birini gördü.

Hedwiga'nın elinin kendi elinde kasıla kasıla seğirdiğini hissederek Julia, burada asla tehlikeli bir sırrın, daha olmadı hayaletlerin falan söz konusu olamayacağını söyledi, muhtemelen uşaklardan biri boş köşkü izin almadan kullanıyordu. Köşkü hemen anında arattırabilir, böylece pencerede görünenin mahiyeti nedir, derhal açıklığa kavuşturulabilirdi; prensesse arzusu üzerine yaşlı, sadık bekçinin bunu çoktan yaptığını ve köşte bir insanın varlığına dair en ufak iz bulamadığını temin ettiğini söyledi.

“Dur sana,” dedi prenses, “dur sana üç gece önce olanları anlatayım! Biliyorsun, sık sık uykum kaçır, sonra da kalkıp kendimi teslim edip gerçekten uykuya dalmayı başarabileceğim bir yorgunluk tekrar üstüme çökene kadar odalarda gezinir durumum. Aynen böyle üç gece önce de uykusuzluk beni bu odaya getirdi. Aniden duvardan bir ışığın yansıması geçti, cam-

dan baktım, içlerinden birinin fener taşıdığı dört adam fark ettim, gerçekten köşke girdiler mi, anlayamadan köşkün oralar da gözden kayboldular. Fakat çok sürmeden o pencere aydınlandı, içeride gölgeler sağa sola gidiyorlardı. Sonra tekrar karanlık oldu ama biraz sonra fundalıktan göz kamaştırıcı bir parlaltı geldi, köşkün açılan kapısından çıkıyor olmalıydı. Bu ışık gitgide yaklaşıyordu, nihayet fundalıktan sol elinde meşale, sağ elinde haç taşıyan bir Benedikten keşişi çıktı. Omuzlarında siyah bezler örtülü bir sedye, dört adam onun peşinden gittiler. Daha birkaç adım atmışlardı ki geniş bir pardösüye sarılmış biri karşılarına çıktı. Durdular, sedyeyi indirdiler, karşılarına çıkan adam bezleri çekti, ortaya bir ceset çıktı. Aklımı yitirecektim, Adamların sedyeyi kaldırıp parktan geçerek Kanzheim manastırına giden caddeye çıkan geniş patikaya doğru keşişin arkasından hızla koşturduklarını fark ettim. O zamandan beri o kişi camda görünüyor, içime korku salan belki de öldürülmüş birinin hayaletidir.”

Julia Hedwiga'nın anlatışına bakarak olup bitenleri rüya veya pencerede gerçekten uyanıkken durmuşsa asabi duyularının aldatıcı oyunu diye görmeye meyilliydi. Böyle esrarenliğ şartlarda köşkten çıkardıkları ölü kim olabilirdi ki, kayıp kimse yoktu, hem bu meçhul ölünün, çıkarıldığı evde hayaletlik yapacağına kim inanırdı? Julia bütün bunları prensese anlatıp pencerede gördüğü şeyin belki göz yanıltması belki de ihtiyar sihirbaz Üstat Abraham'ın bir şakası olabileceğini dile getirdi, Üstat Abraham bilindiği üzere böyle oyunlar oynuyordu, belki de boş köşke bir hayalet sakın sağlamıştı.

Dengesini yeniden toplayan prenses, “Nasıl da,” dedi hafifçe gülümseyerek, “mucizevi, tabiatüstü bir şeyler olmayagörsün, nasıl da hemen bir izahat buluyor insan! Ölüye gelince, Kreisler bizi terk etmeden önce parkta olanları unuttun galiba.”

“Tanrı aşkına,” dedi Julia, “gerçekten haince bir suç işlendiğini mi düşünüyorsun? Kim? Kim tarafından?”

“Biliyorsun,” diye devam etti Hedwiga, “biliyorsun ki, kızım, Kreisler sağ. Ama sana aşık olan kişi de sağ bana öyle korka korka bakma! Daha uzun süre saklasam seni mahvedebilecek

şeyin farkına varasın diye sana söylemem gerekeni çoktandır sezmiyor muydun? Prens Hektor seni seviyor, Julia, seni, millette has bütün o vahşi ihtirasla hem de. Ben onun geliniydim ama sen, Julia, onun sevgilisisin.” Prenses son sözlerini kendine mahsus bir kesinlikle vurguladı fakat manen incitme hissinde mahsus o özel vurguyu katmadı.

Julia gözlerinden yaşlar dökülerek şiddetle, “Aman ya rabbi,” dedi, “Hedwiga, yüreğimi dağlamak mı istiyorsun? Nasıl karanlık bir ruh konuşuyor senin içinden! Yok, hayır, huzurunun kaçırın bütün o kötü rüyalarından ötürü zavallı şahsımdan intikam almanı hoş karşıladım ama bu tehlikeli kuruntuların gerçekliğine asla inanmayacağım! Hedwiga! Kendine gel, bize belanın ta kendisi olarak görünen o dehşet verici adamın karısı değilsin sen artık! O bir daha dönmeyecek, asla karısı olmayacaksın!”

“Olacağım,” diye karşılık verdi prenses, “olacağım! Toparlan kızım! Ancak kilise beni prense bağlarsa, beni sefil kılan hayat-taki bu muazzam yanlış anlaşılma belki o zaman çözülür! Tanrı’nın yazdığı inanılmaz kader seni kurtarır. Ayrılırsın, ben kocamı takip ederim, sen kalırsın!” Duygulanan prenses konuşmayı kesti, Julia da tek söz edecek halde değildi, ikisi de gözyaşları içinde susarak sarıldılar!

Çay servisi yapıldığını söylediler. Julia temkinli, sakin mizacının izin verdiğinden daha asabiydi. Topluluk içinde kalması imkânsızdı, prenses de istirahat istediğinden annesi eve gitmesine seve seve müsaade etti.

Hükümdarın karısının sorusu üzerine Bayan Nannette, prensesin ikinci ve akşam vakitlerinde durumunun iyi olduğunu, ne var ki Julia’yla tek başına kalmak istediğini belirtti. Yan odadan gözlemleyebildikleri kadarıyla prensesle Julia birbirlerine türlü hikâyeler anlatmış, komedi oynamış, kâh gülüp kâh ağlamışlardı.

“Tatlı kızlar,” dedi saray nazırı sessizce. Hükümdar saray nazırına iri gözlerle bakarak, “Sevimli prenses, tatlı kız!” diye düzeltti. Nazır korkunç hatasına duyduğu şaşkınlıktan, çaya bantırdığı koca bir parça bisküviyi tek seferde mideye indirecek-

ti. Ama bisküvi boğazında kaldı, nazır feci bir öksürüğe tutuldu ve çabucak salondan çıkması gerekti; boğulmak gibi adice bir ölümden ancak bekleme salonunda hazinedar, tecrübeli eleriyle nazırın sırtında iyi bir davul solosu icra edince kurtuldu.

İşlediği iki kabahatten sonra saray nazır üçüncüsünden korusuna salona dönmeye cesaret edemeyip birden hastalığa yakalandığını söyleyerek hükümdara mazeret beyan ettirdi.

Fakat saray nazır gidince hükümdarın her zaman oynadığı iskambil partisi suya düştü.

Ama oyun masaları hazırlanmış olunca herkes, hükümdar bu kritik durumda ne yapacak diye merakla beklemeye koyuldu. Bir işaretiyle diğerleri oyunun başına oturunca müşavirin karısı Benzon'un elini tutup onu kanepeye götürmekten, oturmasını isteyip yanına oturmaktan başka bir şey yapmadı hükümdar.

Benzon'la her konuşmasındaki gibi yumuşak ve sessizce, "hoşuma gitmezdi," dedi, "saray nazır bisküviden boğulsa bu hiç hoşuma gitmezdi. Yine de, Prenses Hedwiga'ya kız dediğine göre akli başka yerlerde olmalı, bunu sık sık fark ediyorum, o yüzden iskambilde de berbat oynardı zaten. Öte yandan, sevgili Benzon, oyun yerine burada sizinle bir başına oturup eskisi gibi kendi aramızda birkaç kelam etmek bugün daha çok hoşuma gidecek. Ah, eskisi gibi! Size olan bağlılığımı biliyorsunuz, sevgili hanımefendi! Bu bağlılık bitmez, bir hükümdarın kalbi, önüne geçilemeyecek bazı durumlar başka bir şey gerektirmediği sürece daima sadıktır."

Hükümdar bunları söylerken konum, yaş ve çevrenin müsaade edeceğinden çok daha şefkatle Benzon'un elini öptü. Benzon sevinçten ışıldayan gözlerle, ne zamandır hükümdarla mahrem bir konuşma iple çektiğini belirtti, zira anlatacakları vardı ve bunlar hükümdarın hoşuna gidebilirdi.

"Şunu bilin," dedi Benzon, "şunu bilin, beyefendi hazretleri, elçi yeniden yazdı, bizim mesele iyi bir hal almış ve..."

"Susun," diye sözünü kesti hükümdar onun, "susun, hanımefendi, hükümet işlerini bırakın! Hükümetmenin ağırlığından adeta bunalıp istirahat çekileceği zaman hükümdar da pijama giyer, uyku başlığı takar, şüphesiz okumuş bir kadın olarak sizin

de bileceğiniz gibi Prusya kralı Büyük Frederik burada bir istisna teşkil edip yatakta bile fötr şapkasını takarmış. Şimdi, demem o ki, milletin dilinden düşürmediği şu vatandaş ilişkileri, evlilik, babalık zevkleri vs. gibi hislerden hükümdarda da vazgeçemeyeceği kadar fazla vardır ve devlet işlerinin, saray işlerinin layığına yerine getirilmesi bütün benliğini işgal ettiği anlarda hükümdarın kendini bu hislere teslim etmesi, en azından affedilir bir şeydir. Benzoncuğum! Şimdi de o anlardan biri; odamda yedi tane imza hazır bekliyor ama şimdilik bırakın hükümdarı unutayım, şurada çay içerken Gemmingen baronunun bahsettiği ‘Alman aile babası’ gibi aile babası olayım. Müsaadenizle çocuklarımdan evet sık sık ruhumu hoş olmayan bir huzursuzluğa sokacak kadar beni efkarlandıran çocuklarımdan bahsedeceğim.”

“Sizin,” dedi Benzon keskin bir tonla, “sizin çocuklarınızdan mı bahsedeceksiniz, beyefendi hazretleri? Yani Prens Ignaz’la Prenses Hedwiga’yı kastediyorsunuz! Konuşunuz, beyefendi hazretleri, konuşunuz, belki ben de Üstat Abraham gibi tavsiye ve teselli verebilirim.”

“Evet,” diye devam etti hükümdar, “evet, tavsiye ve öğüt, bazen çok muhtaç oluyorum bunlara. Bakın, Benzoncuğum, ilk önce prens; konumları itibariyle normalde şüpheli ve hissiz kalamalara tabiatın nasip ettiği özel akli yeteneklere şüphesiz ihtiyacı vardı prensin, fakat biraz daha *esprit*²⁷ de fena olmazdı hani, prens tam bir *simpleton*!²⁸ Baksanıza, orada oturmuş ayaklarını sallıyor ve peş peşe yanlış kartları oynuyor, yedi yaşında bir oğlan gibi kıkırdayıp gülüyor! Benzon, *entre nous soit dit*,²⁹ gerektiği kadar yazmayı bile öğretemiyoruz ona; prens adı iğreti duruyor. Ebediyen merhamet edeceğiz, elden başka ne gelir! Geçenlerde çalışırken pencereimin önünde iğrenç bir havlama rahatımı kaçırdı, pis köpeği kovalatmak için dışarı baktım, ne göreyim! Inanır mısınız, hanımefendi! bahçıvanın çocuğunun arkasından deli gibi havlaya haylaya koşturan prensmiş! Birlikte tavşan kaç, tazi tut oynuyorlar! Zerre akıl var mı şun-

27 (Fr.) Ruh.

28 (Ing.) Aptal.

29 (Fr.) Aramızda.

da, prensliğe yaraşır tutkular mı bunlar? Prens hiç kendi ayakları üstünde durabilecek mi?”

“Bu yüzden,” diye karşılık verdi Benzon, “bu yüzden prensin çok geçmeden evlendirilmesi ve işvesiyle, cilvesiyle, parlak zekâsıyla prensin uyuyan duyularını uyandıran ve yavaş yavaş yukarılara doğru çekmek için onun seviyesine inecek kadar iyi niyetli olan bir karısının olması gerekli. Prense varacak kadın için bu vasıflar olmazsa olmaz, ki prens, üzülmekle söylüyorum ama sonunda gerçek bir deliliğe dönebilecek ruh halinden kurtulabilsin, beyefendi hazretleri. İşte bu yüzden yalnızca bu nadir vasıflara bakılmalı ve konum çok da belirleyici olmamalı.”

Alnını buruşturan hükümdar, “Asla,” dedi, “asla bizim hane-mizde uygunsuz evlilik olmadı, tahammül edemeyeceğim bu fikri bırakın. Başka arzularınızı yerine getirmeye her zaman hazır oldum, hâlâ da öyleyim!”

“Bunu,” diye karşılık verdi Benzon keskin bir sesle, “bunu bilmiyor değilim, beyefendi hazretleri! Sahte sakıncalar uğruna kaç tane adil istek susmak zorunda kalmıştır. Ama bazı istekler var ki bütün şartlarla dalga geçerler.”

Hükümdar boğazını temizleyip tütün alırken, “*Laissons cela,*”³⁰ diyerek Benzon’un sözünü kesti. Birkaç saniye suskunluktan sonra devam etti: “Prenses beni prensten daha fazla endişelendiriyor. Söylesenize Benzon, nasıl oldu da bu kadar tuhaf bir mizacı, bundan da öte hususi hekimi bile sıkıntıya sokacak kadar acayip bir hastalıklı hali olan bir kız doğurduk? Karım daima çok sağlıklı değil miydi, sinir nöbetlerine mi meylederdi? Beden ve ruh noktasında ben de sağlam bir hükümdar olmadım mı? Çok üzülmekle itiraf etsem de nasıl olur da kraliyet terbiyesini unutarak gözüme sık sık deliymiş gibi görünen böyle bir çocuğu hak ettik?”

“Benim için de,” diye karşılık verdi Benzon, “prensesin organizması anlaşılır gibi değil. Annesi her zaman net, anlaşılır, her tür şiddetli ve yıkıcı tutkudan azade idi.” Benzon son sözleri gözlerini eğerek boğuk boğuk ve hafiften, kendi kendine söylemişti. Hükümdar üstüne basa basa, “Karımı mı kastediyorsu-

30 (Fr.) Bırakalım şunu.

nuz?” diyerek Benzon’un anne demesini ve bu kelimenin önüne uygun hitap kelimesini koymamasını garipsemişti.

“Kimi olacak,” diye karşılık verdi Benzon gerginlikle, “başka kimi kastedeceğim?”

“Prensesin,” diye devam etti hükümdar, “prensesin son, ölümcül hali beni zahmetlerimin başarısından ve arzularıma göre yakında evlenmesinin sevincinden etmedi mi? Zira, Benzoncuğum, *entre nous soit dit*, Prens Hektor’un birden yola çıkmasının tek kabahati prensesin benim şiddetli grip zannettiğim ani katalepsisi olmuştur. Prens iptal etmek istiyor ve *juste ciel*,³¹ ben bile itiraf etmeliyim, prensin bu yaptığına kızamıyorum, zaten daha ileri gitmeme terbiyem müsaade etse bile bu durum şüphesiz istemeye istemeye ve zaruret halinde vazgeçtiğim arzumu gerçekleştirmek üzere yeni adımlar atmaktan beni, yani hükümdarı alıkoyardı. Zira böyle inanılmaz hallere boyun eğen bir kadında daima korkutucu bir şeyler olacağı konusunda bana hak vereceksinizdir, sevgili hanımefendi. Hem hükümdar ailesine mensup hem de kataleptik bir eş, en muhteşem bir kabulün tam ortasında birden durup oradaki bütün kıymetli kimseleri kendisini taklit etmeye ve kıpırtısız durmaya zorlamak gibi bir şeye kapılamaz mı? Hiç şüphesiz umumi katalepsiye kapılmış bir kabulü dünyada olabilecek en ciddi ve yüce bir kabul diye düşünebilir insan, zira en hafifmeşrep biri bile burada gerekli olan vakarı bozmaktan şiddetle kaçınacaktır. Fakat beni şimdi, bu oyun sırasındaki gibi aile babası damarım tutunca yakalayan bir his bana, gelindeki böylesi bir hal damadın tüylerin diken diken edebilir, dedirtiyor, bu yüzden de Benzon, siz sevecen, anlayışlı bir kadınsınız, prens meselesini telafi edecek bir imkân bulabilir misiniz acaba, belki bir çare...”

Benzon hararetle hükümdarın lafını, “Buna,” diyerek kesti, “buna hiç gerek yok, beyefendi hazretleri! Prensi bu kadar çabuk harekete geçiren prensesin hastalığı değildi, işin içinde başka dolaplar dönüyor ve bu dolaplara Orkestra Şefi Kreisler de dahil.”

“Nasıl,” dedi hükümdar hayretle, “nasıl, ne diyorsunuz siz, Benzon? Orkestra Şefi Kreisler mi? Demek doğruymuş...”

31 (Fr.) Tanrı aşkına!

“Evet,” diye konuşmaya devam etti müşavirin karısı, “evet, beyefendi hazretleri, prensi uzaklaştıran Kreisler’le Prens Hektor arasındaki belki de fazla kahramanca bir surette düzeltilmesi gereken bir anlaşmazlıktı.”

“Anlaşmazlık,” diyen prens Benzon’un lafını kesti, “Anlaşmazlık düzeltilmeli kahramanca surette! Parktaki ateş sesi ... kanlı şapka! ... Benzon! İmkânsız bu ... prens ... orkestra şefi! bir düello bir çarpışma ikisi de düşünülemez!”

“Şu kadarı,” diye devam etti Benzon, “şu kadarı kesin ki, beyefendi hazretleri, Kreisler’in prensesin mizacına nüfuzu çok güçlüydü, Kreisler’le ilk karşılaştığında duyduğu o tuhaf korku, hatta o dehşet, yıkıcı bir tutkuya dönmek istiyordu. Prens bunu fark edecek kadar basiretli olması, baştan beri düşmanca, küçümser bir ironiyle karşısına çıkan Kreisler’i başından savmak zorunda olduğunu sandığı bir muhalif olarak görmesi, bundan da incinen haysiyetin kanlı nefretine, kıskançlığa yüklenebilecek ve Tanrı’ya şükür başarılı olamamış bir hareketin ortaya çıkması mümkündür. İtiraf ediyorum, bütün bunlar prensin hızla yola çıkmasını açıklamaz; dediğim gibi ortada bir dolaplar dönüyor. Julia’nın bana anlattığına göre prens, Kreisler’in yanında taşıdığı ve prense gösterdiği bir resimden dehşete düşüp kaçmış. Nasıl olduysa oldu artık, Kreisler gitti ve prensin krizi geçti! İnanın bana, beyefendi hazretleri, Kreisler kalsaydı prensesin gönlünde ona karşı çok şiddetli bir ihtiras alevlenecekti, sonuçta da prensle evlenmektense ölmeyi yeğleyecekti. Ama artık her şey başka türlü oldu, Prens Hektor yakında döner ve prensesle evlenmesi bütün tasaları bitirir.”

“Bakın,” dedi hükümdar öfkeyle, “Benzon, adi müzisyenin terbiyesizliğine bakın hele! Prens de tutmuş ona âşık oluyor, onun yüzünden sevecen mi sevecen prensin teklifini reddediyor! Ah *le coquin*!³² Sizi şimdi anlıyorum, Üstat Abraham, tamamen anlıyorum! O uğursuzu yakamdan alın, bir daha dönmesin.”

“Üstat Abraham’ın,” dedi müşavirin karısı, “bu yönde tavsiye edeceği bütün tedbirler lüzumsuz olacaktır, çünkü gereken şey oldu bile. Kreisler Kanzheim manastırında bulunuyor ve Başra-

32 (Fr.) Yaramaz.

hip Chrysostomus'un bana yazdığına göre muhtemelen dünya-
dan el etek çekip tarikata girmeye karar verecek. Prenses mü-
sait bir vakitte bunu benden öğrendi, onda farklı bir duygulan-
ma algılamamam da dediğim gibi tehlikeli krizin geçtiğinin ga-
rantisidir.”

“Müthiş,” diye sözü aldı hükümdar, “müthiş ve sevecen ka-
dın! bana ve çocuklarıma nasıl bir bağlılık gösteriyorsunuz!
Nasıl da hanemin iyiliğini sağlıyorsunuz!”

“Sahi mi,” dedi Benzon acı bir sesle, “sahi mi? Öyle mi yapı-
yorum? Daima çocuklarınızın iyiliğini temin edebildim mi?”

Benzon son sözlerini özellikle vurguladı, hükümdar susa-
rak önüne bakıyor ve kavuşturduğu ellerinin başparmaklarıyla
oynuyordu. Nihayet sessizce mırıldandı: “Angela! Hâlâ iz yok
mu? Tamamen mi kaybolmuş?”

“Öyle,” diye karşılık verdi Benzon, “korkarım, talihsiz çocuk
bir rezalete kurban gitti. Venedik'te görüldüğü söylendi ama
yanılgıydı bu kesin. İtiraf ediniz, beyefendi hazretleri, gaddar-
caydı, dehşet vericiydi, kendi çocuğunuzu anasının koynun-
dan koparıp ümitsiz bir sürgüne Mahkûm ettiniz! Katılığınızın
bende açtığı bu yarayı asla unutmayacağım!”

“Benzon,” dedi hükümdar, “size ve çocuğa kayda değer bir
yıllık tahsis etmedim mi? Dahasını yapabilir miydim? Ange-
la yanımızda kalsa *foiblesses*'imiz³³ ortaya çıkar ve sarayımızın
huzuru bozulabilir diye her an korkmayacak mıydık? Karımı
tanırsınız, iyi kalpli Benzon! Bazen tuhaf kuruntulara kapıldı-
ğını bilirsiniz.”

“Demek,” diye lafı aldı Benzon, “demek para, yıllık maaş
kaybettiği çocuğu uğruna çektiği bütün acıları, bütün üzün-
töleri bütün yakınmaları telafi eder? Gerçekten de, beyefendi
hazretleri! Anneyi paradan puldan daha memnun edecek bir
çocuk bakma şekli de vardır!”

Benzon bu sözleri hükümdarı mahcup edecek bir bakışla, bir
sesle söyledi.

Hükümdar utangaç, “Muhteşem kadın,” diye söze başladı, “bu
tuhaf düşünceler de nesi! Sevgili Angelamızın iz bırakmadan kay-

33 (Fr.) Acizlik.

bolmasının benim de hoşuma gitmediğine inanmıyor musunuz ki? Güzel, alımlı bir anne babadan doğduğuna göre terbiyeli, hoş bir kız olmuştur herhalde.” Hükümdar yeniden Benzon’un elini büyük bir şefkatle öptü, Benzon ise elini hızla çekip alev alev, delici bakışlarla hükümdarın kulağına fısıldadı: “İtiraf ediniz, beyefendi hazretleri, çocuk yollanmalı diye ısrar ederken adaletsiz, gaddar davrandınız. Bu arzum yerine getirilse, iyi niyetli düşünüyorum, belki bütün ıstıraplarım telafi olur, işte bu arzuyu geri çevirmemek sizin göreviniz değil midir?” Hükümdar deminkinden de süklüm püklüm, “Benzon,” diye karşılık verdi, “canım, cicim Benzon, Angelamız bulunamaz mı acaba? Arzularınız için ne yiğitlikler yaparım, kıymetli kadın! Üstat Abraham’a açılacak, ona danışacağım. Akıllı, tecrübeli biri, belki o yardım edebilir.”

“Ah,” diyen Benzon hükümdarın lafını böldü, “ah şu bilge Üstat Abraham! Acaba, beyefendi hazretleri, Üstat Abraham’ın canı sizin için bir şeyler yapmayı gerçekten ister, o size ve henenize gönülden bağlıdır mı sanıyorsunuz? Hem Venedik’teki, Floransa’daki bütün araştırmalar boşa çıktıktan ve daha da kötüsü, eskiden bilinmeyişi bulmak için kullandığı o esrarengiz araç da elinden alındıktan sonra Angela’nın kaderi hakkında bir şeyler söyleyebilecek durumda nasıl olsun.”

“Karısı,” dedi hükümdar, “karısı kötü büyücü Chiara’yı kastediyorsunuz.”

“Belki de,” diye karşılık verdi Benzon, “belki de yalnız ilham, yüce ve mucizevi güçler verilmiş bu kadın o sıfatı hak ediyor mu, işte burası şüpheli. Ama her ne olursa olsun, üstadın bütün ruhuyla sevdiği, hatta benliğinin bir parçası olan sevgilisinin elinden alınması adaletsiz, gayri insaniydi.”

“Benzon,” dedi hükümdar korka korka, “Benzon, sizi bugün anlamıyorum! Başım dönüyor! Sayesinde üstadın çok geçmeden bütün ilişkilerimize hükmedebileceği o tehlikeli mahlukun uzaklaştırılmasından taraf değil miydiniz siz? Ülkede her tür büyü çoktan beridir yasak olduğu için bu işle meşgul kimsele-re tahammül gösterilemeyeceğini ve bunların emniyet açısından bir müddet içeri atılmaları gerektiğini yazıp grandüke yolladığım mektubu siz onamadınız mı? Esrarlı Chiara’nın mahkeme-

ye çıkarılmamasını ve gizlice yakalanıp daha fazla ilgilenmediğim için benim dahi bilmediğim bir yere götürülmesini sırf Üstat Abraham'ı korumak için ayarlamadık mı? Beni burada kimse ayıplayamaz.”

“Affedersiniz,” diye karşılık verdi Benzon, “affedersiniz, beyefendi hazretleri ama en azından çok aceleci davrandığınız konusunda ayıplansanız, haksızlık olmazdı bu. Ama, şunu bilin, beyefendi hazretleri, Chiara'sının sizin buyruğunuzla ortadan kaldırıldığından Üstat Abraham'ın haberi var. Üstat sakın, nazik ama siz, beyefendi hazretleri, onun gönlünde, dünyada en sevdiği kişiyi elinden alana karşı nefret ve intikam tohumları olmadığını mı sanıyorsunuz? Kalkıp bir de bu adama güvenilecek, içinizi ona açacaksınız, he?”

Hükümdar alındaki terleri silerek, “Benzon,” dedi, “Benzon! Beni çok kızdırıyorsunuz tarifsiz derecede hem de! Yüce Tanrım, bir hükümdar hiç bu kadar çileden çıkarılır mı? Şeytan alsın Tanrım, şu çay partisinde hafif süvariler gibi küfür ediyorum, galiba. Benzon! Neden daha önce konuşmadınız! Her şeyi biliyor! Prensesin durumundan ötürü kendimi kaybedince balıkçı kulübesinde aklıma geleni söyledim. Angela'dan bahsettim, anlattım ona Benzon, çok fena! *J'étais un eşek kafa! Voilà tout!*”³⁴

“Ya o ne cevap verdi?” Benzon bunu merakla sordu.

“Neredeyse,” diye devam etti hükümdar, “neredeyse bana öyle geliyor ki eski bağlılığımızdan ve şimdiki gibi *malheureuse*”³⁵ olacağıma mutlu bir baba olabileceğimden bahsetmeye önce Üstat Abraham başladı. Ama şu kadarı doğru, itiraflarım bittikten sonra, zaten kaç zamandır bunları bildiğini ve belki kısa süre içinde Angela'nın nerede olduğunun açıklığa kavuşacağını umduğunu açıkladı o da gülerek. O zaman bazı yanlışlar yok edilip bazı aldanmalar dağılıp gidecekmiş.”

Benzon dudakları titreyerek, “Üstat bunu mu söyledi?” diye sordu.

“*Sur mon honneur,*”³⁶ diye karşılık verdi hükümdar, “böyle

34 (Fr.) Eşek kafalıyım! İşte bu kadar!

35 (Fr.) Perişan.

36 (Fr.) Şerefim üzerine.

söyledi. Hay lanet olsun affedersiniz, Benzon, şu an biraz öfkeliyim... ya ihtiyar kin tutarsa? Benzon, *que faire?*”³⁷

Hükümdar da Benzon da birbirlerine konuşmadan dik dik bakıyorlardı. Bir uşak hükümdara çay ikram ederek, “Zatı şahaneleri,” dedi. Hükümdar aceleyle ayağa kalkıp uşağın elindeki tepsiyi çayla birlikte devirerek, “*Bête!*”³⁸ diye bağırdı. Herkes oyun masalarından dehşetle kalktı, oyun bitmişti, kendine zor hâkim olan hükümdar korkan misafirlerine gülümseyerek nazikçe “*Adieu*” deyip karısıyla birlikte odalarına çekildi. Ama herkesin yüzünden şu çok bariz okunuyordu: “Tanrım, nedir bu, ne demek oluyor? Hükümdar oyun oynamadı, uzun uzun ve yersiz, müşavirin karısıyla konuştu, sonra da korkunç bir öfkeye kapıldı!”

Benzon sarayın bitişiğindeki bir ek binada bulunan daire-sinde kendisini nasıl bir sahne beklediğini, bunu yaklaşık olarak bile tahmin edemezdi. Zira içeri girer girmez Julia tamamen kendinden geçmiş halde üstüne atıldı ve... Evet! bendeniz biyograf, hükümdarın çay partisi sırasında Julia’nın başına gelenleri şimdiye kadar biraz karman çorman görünen hikâyedeki bazı gerçeklerden daha iyi ve detaylı anlatabileceğine çok sevinmekteyim! Efendim, Julia’nın eve erken dönmesine izin verildiğini biliyoruz. Hükümdarın avcılarından biri ona meşaleyle eşlik ediyordu. Ama daha saraydan birkaç adım uzaklaşmışlardı ki avcı birdenbire durdu ve meşaleyi iyice yukarı kaldırdı. “Ne var?” diye sordu Julia. “Aman,” diye cevap verdi avcı, “aman, Bayan Julia, önümüzden hızla geçip giden birini fark ettiniz mi acaba? Buna ne buyrulur, bilmiyorum, birkaç akşamdır birisi buralarda dolanıp duruyor, gizlendiğine bakılırsa niyeti hayırlı olmasa gerek. Peşine ne adamlar taktık ama elimizden kaçıp duruyor, neredeyse gözümüzün önünde hayalet gibi veya üç harfliler gibi görünmez oluveriyor.”

Julia köşkün penceresindeki görüntüyü düşünüp tekinsiz bir ürpermeyle titrediğini hissetti. “Gidelim, çabucak gidelim,” dedi avcıya, avcı ise gülerek, hanımefendinin korkmamasını söyledi, çünkü ona bir şey yapmak için hayaletin önce avcının ba-

37 (Fr.) Ne yapmalı?

38 (Fr.) Budala.

şını alması gerekti, üstelik sarayın civarında görünen bu meçhul şey de namuslu insanlardaki gibi et ve kemikten ibaretti, istediği kadar ışıktan ürken bir tavşan gibi davransın.

Julia, baş ağrısı ve sıtmadan şikâyet eden hizmetçisini odasına yollayıp yardım almadan geceliğini giydi.

Şimdi odasında tek kalınca marazi bir gerginliğe atfedeceği bir durumda Hedwiga'nın anlattıkları zihninde canlandı. Yine de bu marazi gerginliğin ancak ruhani bir nedeni olabileceği açıktı. Julia gibi saf, duru mizaçta kızlar böylesi müşkül durumlarda nadiren doğru tahminde bulunurlar. Bu anlamda Julia da her şeyi bir daha hafızasında belirginleştirince Hedwiga'nın kendi kafasındaki görüntüsünden daha korkunç şekilde tasvir ettiği o dehşet verici tutkudan başka bir şeye yakalanmadığını ve Prens Hektor'un da Hedwiga'nın, benliğini feda ettiği adam olduğunu zannetti. Ayrıca anladığı kadarıyla, nasıl olduğunu Tanrı bilirdi ama Hedwiga, prensin gönlünü başka birine kaptırdığı ve ürkütücü, peşini bırakmayan bir hayalet gibi kendisine eziyet ettiği yönünde bir hezeyana esir düşmüştü, içindeki onulmaz dengesizlik de bundan kaynaklanıyordu. "Ah," diyordu Julia kendi kendine, "ah, benim sevgili, iyi kalpli Hedwigam, Prens Hektor bir geri dönse arkadaşından tasalanacak bir şey olmadığına hemen ikna olurdu!" Fakat Julia bunları söylediği sırada içinden prensin kendisini sevdiğine dair düşünce öyle bir geçti ki prensin gücü ve zindeliği karşısında korktu, içini adı konamayacak kaygıların kapladığını hissetti, prensesin zannı gerçek, kendisinin mahvolacağı kesin olabilirdi. Prensın bakışları, bütün benliği, üstünde bıraktığı o tuhaf, alışılmadık izlenim tekrar aklına geldi, o dehşet yeniden bütün uzuvlarını titretti. Prensın kendisine sarılıp kuğuyu beslediği köprüdeki o an, prensın söylediği ve o zaman çok zararsız bulsa da şimdi gözüne daha derin anlamlı görünen bütün o yakışsız sözleri hatırladı. Ama demirden kolların kendisini sımsıkı sardığını hissettiği ve kendisini tutan kişinin prens olduğu o uğursuz rüyayı da hatırladı; uyandığında bahçede orkestra şefini görmüş ve onun bütün varlığı gözünde netlik kazanmış ve onun kendisini presten koruyacağına inanmıştı.

“Hayır,” diye bağırdı Julia, “hayır, öyle değil, öyle olamaz, mümkün değil! Şu zavallı gönlümdeki o günahkâr şüpheleri uyandıran cehennemdeki kötü ruhlardır! Hayır, bu ruhlar bana hükmedemez!”

Prensi ve o tehlikeli anları düşününce Julia’nın göğsünün derinlerinde bir duygu uyandı, bu duygunun tehditkarlığı ancak kaynayan kanını yanaklarına, sıcak yaşları gözlerine hücum ettiren bir utanca yol açmasından anlaşılıyordu. Şirin ve dindar Julia’ya helal olsun, o kötü ruhu alt edecek, ona ayaklarını yere sağlam basacağı bir yer vermeyecek kadar güçlüymüş. Burada tekrar belirtmek lazım, Prens Hektor görüp görülebilecek en yakışıklı ve sevecen erkekti, hoşla gitme becerisinin kaynağı, ona şanslı maceralarla dolu bir hayatın kazandırdığı kadın sarraflığıydı ve bakışlarındaki, bütün varlığındaki muzaffer güç genç, saf bir kızı korkutuyordu.

“Ah Johannes,” dedi Julia yumuşakça, “iyi kalpli, muhteşem adam, bana vaat ettiğin himayeyi yanında arayamaz mıyım? Hâlâ göğsümde yankılanan ilahi tınılarla konuşup beni teselli edemez misin?”

Bunun üzerine Julia piyanoyu açıp en sevdiği Kreisler bestelerini çalıp söylemeye başladı. Gerçekten de çok geçmeden avunduğunu, neşelendiğini hissetti; bir besteden ötekine geçiyordu, artık prens de yoktu, hastalıklı hayalleri rahatını kaçıran Hedwiga da!

“Şimdi de en sevdiğim şarkı!” Julia bunu söyleyip birçok bes-tecinin bestelediği “Mi lagnero tacendo”ya başladı. Gerçekten de bunlar arasında en başarılısı Kreisler olmuştu. En hararetli aşk özleminin tatlı acısı, basit bir melodiyle bu şarkıda, hisseden her ruhu karşı konulmaz şekilde etkileyecek bir hakikat, bir kuvvetle ifade ediliyordu. Julia şarkıyı bitirdi, Kreisler’in hatırasına büsbütün dalarak içindeki hislerin bir aksi gibi görünen tek tük akorlara bastı. O sıra kapı açıldı, Julia kapıya doğru baktı ve daha oturduğu yerden kalkamadan Prens Hektor ayaklarına kapandı, iki elinden onu sımsıkı tutuyordu. Julia yılgınlıkla çılgılığı bastı fakat prens bakirenin ve bütün azizlerin aşkına sessiz olması, onu görmenin, duymanın vereceği mutluluğu iki dakika olsun

esirgememesi için yalvardı. Ancak en şiddetli tutkunun çılgınlığıyla söylenebilecek ifadelerle prens, ona, yalnızca ona tapındığını, Hedwiga'yla evlenme düşüncesinin kendisine korkunç, ölümcül geldiğini söyledi. Bu yüzden kaçmak istemişti ama çok geçmeden, ancak ölünce son bulabilecek tutkusunun kudreti onu geri döndürmüştü, sırf Julia'yı görmek, onunla konuşmak, hayatındaki her şeyin Julia olduğunu ona söylemek için!

“Gidin,” dedi Julia ümitsiz, büyük bir korkuyla, “gidin, beni öldürüyorsunuz, prens!”

Aşk hiddetiyle Julia'nın ellerini dudaklarına bastırarak, “Asla,” diye bağırdı prens, “asla, beni ya öldürecek ya yaşatacak olan o an geldi! Julia! Meleğim! Beni, bütün saadetim, bütün varlığım senken kenara atabilir misin? Hayır, beni seviyorsun, Julia, biliyorum, haydi beni sevdiğini söyle de bitmez tükenmez bir vecdin kapıları açılsın bana!”

Bunun üzerine prens dehşet ve korkuyla neredeyse bayılacak olan Julia'ya sarılıp onu şiddetle göğsüne bastırdı.

“Yazıklar olsun bana,” dedi Julia boğulurcasına bir sesle, “yazıklar olsun bana, bana acıyacak kimse yok mu?”

Bunun üzerine pencereleri meşale ışığı aydınlattı ve kapının önünde birkaç ses duyuldu. Julia kor gibi bir öpücüğün dudaklarını yaktığını hissetti, prens çabucak kaçıp gitmişti.

Hülasa, dediğimiz gibi Julia, tamamen kendinden geçmiş halde annesinin üstüne atıldı, annesi olup bitenleri dehşet içinde dinledi. Prensi utandırarak saklandığı yerden çıkaracağını temin etmeye çalışarak elinden geldiğince zavallı Julia'yı tescilli etti.

“Ah,” dedi Julia, “ah, bunu yapma anne, şayet hükümdar, eğer Hedwiga öğrenirse mahvolurum...” Hıçkırığa hıçkırığa annesinin göğsüne kapanıp yüzünü sakladı.

“Doğru söylüyorsun,” diye karşılık verdi müşavirin karısı, “doğru söylüyorsun, sevgili çocuğum, prensin burada bulunduğunu, peşine takıldığını şu sıra kimse bilmemeli, sezmemeli, sevgili, dindar Juliam! Komploya karışanlar susmalı. Zira prensle işbirliği yapan birilerinin bulunduğu en ufak şüphe yok, aksi takdirde ne Sieghartshofta fark edilmeden kalabi-

lir ne de dairemize usulca sokulabilirdi. Yalnız, prensin bana ve yolumu aydınlatan Friedrich'e rastlamadan evden nasıl kaçabildiğini havsalam almıyor! İhtiyar Georg'u garip, derin bir uykuda bulduk, ama Nanny nerede?"

"Yazıklar olsun bana," diye fısıldadı Julia, "yazıklar olsun ki hasta diye onu yollamak zorunda kaldım."

"Belki," dedi Benzon, "belki ben onun doktoru olabilirim," ve hızla yan odanın kapısını açtı. Hasta Nanny üstünde elbiseleriyle orada dikiliyordu; içeriyi dinlemişti, şimdi de korku ve dehşet içinde Benzon'un ayaklarına kapanıyordu.

Benzon'un birkaç sorusu bazı şeyleri öğrenmeye yetti, prens çok sadık sanılan ihtiyar bekçi sayesinde...

(*M. d. e.*) İştiiyordu kulaklarım! Sadık dostum, can kardeşim Muzius arka bacağındaki kötü bir yaranın sonucunda ölüvermişti. Bu üzüntülü haber beni derinden yaraladı, Muzius'un kıymetini şimdi anlıyordum! Puff'un söylediğine göre ertesi gece, üstadın oturduğu ve cesedin de götürüldüğü binanın bodrumunda cenaze merasimi yapılacaktı. Yalnızca o saatte oraya gitmeye değil, aynı zamanda yiyecek içecekleri de temin etmeye söz verdim, böylelikle eski asil âdetler gereği cenaze yemeği de verilebilecekti. Gündüz balık, tavuk kemiği ve sebzelerden oluşan mebzul stokumu peyderpey aşağı taşıyarak dediğimi yaptım. Her şeyin en ince ayrıntısına kadar açıklanmasını seven, bu yüzden de içecekleri aşağı nakletmeyi nasıl becerdiğimi bilmek isteyen okurlar için belirteyim, çok zahmete kapılmadan nazik bir hizmetçi kız bana yardımcı oldu. Sık sık bodrumda rastladığım, mutfağında da ziyaret ettiğim bu hizmetçi benim ırkıma, özellikle de bana çok lütufkâr duruyordu, öyle ki cilveli cilveli birbirimizle oynamadan görüştüğümüz asla vaki değildi. Aslında üstadımın verdiklerinden daha kötü olan ama yine de yiyip sırf kibarlıktan sanki tadı harikaymış gibi davrandığım yiyecekler uzatırdı bana. Böyle şeyler bir hizmetçinin kalbini yumuşatır; onu böyle tavladım. Kucağına sıçradım, o da başımı ve kulaklarımı o kadar tatlı kaşdı ki mutluluk ve hazdan kendimden geçtim ve "iş günleri süpürge tutan, pazarları da güzel güzel okşayan" eline alıştım. İşte o an bulun-

makta olduğum bodrumdan çıktığı sırada bu nazik kişiye müracaat edip anlayacağı şekilde ona, sütü benim için saklamasını ifade ettim. Binadaki diğer herkes, hatta bütün komşular gibi adımı bilen bu kız, “Çılđın Murr,” dedi, “çılđın Murr, muhakkak sütü yalnızca kendine istemiyorsun, birilerini ağırlayacaksındır sen! Peki, süt senin olsun, ufak gri afacan, ben yukarıdan başka alırım!” Bunun üzerine süt tenceresini yere bıraktı, ben en edalı taklalarla sevinç ve şükranımı belli ederken o sırtımı biraz okşayıp bodrumun merdivenlerini çıktı. Ey genç kedi, aklında tut, nazik bir aşçıyla tanışıklık, hatta bir nebze iyi bir bağ bizim konumumuzdaki genç ırkdaşlarımız için hem makbul hem kârlıdır. Gece yarısı bodruma indim. Ne üzücü, ne yürekler parçalayıcı manzara! Ortada, müteveffanın daima içinde taşıdığı sade niyetlere uygun olarak yalnızca bir bağ samandan ibaret olan bir katafalkın üstünde çok sevdiğim dostumun naaşı bulunuyordu! Bütün kediler toplanmıştı, birbirimize sarıldık, tek kelime etmekten aciz, gözlerimizde yaşlar, katafalkın etrafını çevreleyip oturduk ve insanın içini lime lime eden tınıları bodrumun kubbelerinde korkunç biçimde yankılanan bir ağıt tutturduk. Duyup duyulacak en ümitsiz, en dehşet verici feryattı bu, hiçbir insan organı bu feryadı çıkaramazdı.

şarkımız bitince çok yakışıklı, siyah beyaz düzgün bir kıyafet giymiş bir delikanlı halkadan çıktı, cesedin başucuna geçip irticalen söylediye de bana yazılı olarak iletteği aşağıdaki cenaze konuşmasını yaptı.

CENAZE KONUşMASI

Genç yaşta kaybettiğimiz kedi Muzius'un mezarı başında,
Sadık dostu ve kardeşi kedi Hinzmann tarafından yapılmıştır.

Keder içinde toplanmış, değerli kardeşlerim!

Mert, yüce gönüllü delikanlılar!

Kedi dediğin nedir? Dünyaya gelen her şey gibi kırılđan, gelip geçici bir şey! En meşhur hekim ve fizyologların, bütün mahlukatın tâbi olduğu ölüm, en başta nefes alıp vermenin tama-

men kesilmesinden ibarettir, iddiaları doğruysa, ah, o zaman dürüst arkadaşımız, mert kardeşimiz, bu sadık, yürekli, kara gün dostu, ah, o zaman asil Muziusumuz muhakkak ki ölmüştür! Bakın, asil adam orada dört bacağına uzatmış soğuk samanın üstünde yatıyor! Ebediyen kapanmış dudaklarından tek bir soluk çıkmıyor! Vaktiyle kâh yumuşak bir aşk ateşi kâh yok edici öfke saçan yeşil ısıltılı o gözleri çökmüş! Ölümün solgunluğu kaplamış çehresini, kulakları sarkmış, kuyruğu sarkmış! Ah, Muzius kardeş, nerede şen sıçrayışların, nerede neşen, nerede keyfin, herkesi sevindiren duru, mutlu miyavın, cesaretin, sebatın, zekân, esprilerin? Acı ölüm hepsini, hepsini aldı senden ve şu an belki de hiç yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyorsun? Halbuki sen sanki ebediyen yaşayacak gibi bütün bedeni acılara karşı donanımlı, sağlığın, kuvvetin ta kendisiydin! İçini çalıştıran mekanizmadaki tek bir çark bile bozuk değildi, Azrail de bu mekanizmanın ömrü bittiği ve bir daha kurulamayacağı için sallamadı kılıcını tepende. Hayır! Düşmanca bir unsur organizmana zorla dalıp daha kaç zaman ayakta duracak bedenini hunharca parçaladı. Evet! Daha ne kadar dostça ışıldardı bu gözler, bu dudaklardan, bu kaskatı göğüsten daha ne kadar şen fikirler, neşeli şarkılar çıkardı, keyifli keyifli içindeki kuvveti haber vererek bu kuyruk daha ne kadar halka halka kıvrılırdı, bu patiler en kuvvetli ve cüretkar sıçrayışlarda daha ne kadar güç ve beceri gösterirdi. Şimdiyse... Ah, tabiat uzun vadede zorluklarla yapılandırdığı şeyin vaktinden önce harap edilmesine izin verebilir mi, yoksa gerçekten de adına kismet denen, despotça, hunharca bir keyflikle ebedi tabiat esaslarına göre bütün varlıkların şartıymış gibi duran salınımlara müdahale edici karanlık bir ruh mu var? Sen ey ölü, bu kederli fakat sağ cemaate söyleyebilir misin bunu! Ama, kıymetli hazırun, mert kardeşlerim, böyle derin fikirli gözlemlere takılmayıp çok erken kaybettiğimiz dostumuz Muzius'a yakacağımız ağıta verelim kendimizi. Cenaze hatibinin cemaate mevtanın bütün hayat hikâyesini övgüler ve anekdotlar ekleyerek vermesi âdettendir, bu âdet çok da iyidir, zira böyle bir konuşmayla en kederli dinleyicide bile can sıkın-

tısının tiksintisi uyandırılır, bu tiksinti ise kendini ispatlamış psikologların tecrübe ve beyanlarına göre her tür üzüntüyü en iyi dağıtan şeydir, bu yüzden de cenaze hatibi hem rahmetliye hak ettiği şerefi vermek hem de geride bıraktıklarını avutmak gibi iki vazifeyi tek seferde halleder. Bunun örnekleri var, bu örneklerle göre en beli bükük kimse bile böylesi bir konuşmadan sonra gayet neşeli ve keyifli oradan ayrılıyormuş; konuşmanın eziyetinden kurtulmanın verdiği sevinçle ölenle birlikte yaşadığı kaybı unutuyormuş. Kıymetli kardeşlerim! Ben de bu övülesi ve faydalı âdeti uygulamaktan, aramızdan ayrılan dostumuz ve kardeşimizin biyografisini tüm detaylarıyla vermekten ve sizi kederliyen neşeli kedilere çevirmekten çok hoşlanırdım ama olmuyor, gerçekten olmuyor. Değerli, sevgili kardeşlerim, doğum, eğitim, yetişme noktalarında rahmetlinin hayatı hakkında neredeyse hiçbir şey bilmediğimi söylersem anlayın bunu, bu yüzden de size ancak masal anlatabilirdim ama burası ölünün cesedinin yanı başı, burası bunun için biraz fazla ciddi, ruh halimiz de biraz fazla tören havasında. Alınmayın, delikanlılar ama vaazı uzatıp canınızı sıkmaktan sa burada donuk ve ölü halde önümüzde yatan zavallının nasıl utanılacak bir son bulduğunu ve sağken ne mert, ne düğün bir adam olduğunu birkaç sade kelimeyle söylemeyi yeğlerim! Fakat, aman ya rabbi! Hitabet sesini kaybediyorum, halbuki iyi anlarım bundan, zaten kismetse şiir ve belagat profesörü olmayı umuyorum!

(Hinzmann sustu, sağ patisiyle kulaklarını, alnını, burnunu ve sakalını temizledi, dimdik bakışlarla uzun uzun cesedi seyretti, boğazını temizledi, patisini tekrar yüzüne sürdü ve sesini yükselterek konuşmaya devam etti.)

“Ah kahpe felek! Ah tüyler ürperten ölüm! Daha ömrünün baharındayken bu müteveffa genci böyle gaddarca alıp götürmen mi lazımdı? Kardeşlerim! Dinleyicinin bıkana kadar duyduklarını hatip tekrar tekrar söyleyebilir, onun için hepinizin zaten bildiği şeyi, yani aramızdan ayrılan kardeşimizin Pomeranyalı dar kafalı köpeklerin öfkeli nefretinin kurbanı olduğunu

tekrar ediyorum. Tek başına Reis Puffla birlikte o güzel günlerin, Aranjuez'deki artık geride kalmış gerçek günlerin hatırasını yad etmek için vaktiyle zevkusefa içinde eğlendiğimiz, şen şarkıların yankılandığı, pati patiye, göğüs göğüse tek yürek, tek bilek olduğumuz o çatıya çıkmak istiyordu Muzius, şen kedi ittifakımızın toplantılarını bozguna uğratmak için ellerinden geleni artlarına koymayan dar kafalı Pomeranya köpekleri ise tavan arasının karanlık köşelerine kurt kapanları yerleştirmişler; talihsiz Muzius da bu kapanlardan birine yakalandı, arka bacağını kaptırdı ve ölüverdi! Dar kafalıların açtığı yaralar acılı ve tehlikelidir, çünkü daima kör ve dişli silahlar kullanırlar, yine de güçlü kuvvetli bir yapısı olan müteveffa ağır yarasına bakmadan ayağa dikilirdi ama kahır, adi Pomeranya köpeklerine yenik düşerek güzel, görkemli kariyerinin paramparça olduğunu görmekten duyduğu derin kahır, hepimizin yaşadığı rezaleti hatırlamak, işte ömrünü yiyip bitiren bunlardı. Sargı istemedi, ilaç almadı, dediklerine göre ölmek istiyordu!"

(Ben, biz, hepimiz Hinzmann'ın son söylediklerinde gazaplı bir acıya kapılıp öyle feryat figan bağırmaya başladık ki bunu taş duysa yumuşardı. Dinlemeye devam edecek kadar sakinleşince Hinzmann konuşmaya coşkuyla devam etti.)

"Ah Muzius! Ah aşağıya bak! Uğrunda döktüğümüz yaşları gör, uğrunda kopardığımız ümitsiz feryadı işit, erdemli kedi! Evet, bize doğru aşağı bak, istersen de yukarı bak, zihninle aramızda ol, tabii hâlâ zihin gücün varsa ve sahip olduğun zihin başka türlü tüketilmediyse! Kardeşlerim! Dediğim gibi, ölünün biyografisi hakkında çenemi açmayacağım, çünkü bu konuda bir şey bilmiyorum ama müteveffanın harika vasıfları hafızamda capcanlı, işte ben de size, çok değerli ve sevgili dostlarım, bu vasıfları anlatacağım ki bu muhteşem kedinin ölümüyle yaşadığınız dehşet verici kaybı bütün kapsamıyla hissedin! İşitin, ey erdem yolundan sapmaya meyilli olmayan gençler, işitin! Muzius, hayatta az kişiye nasip olur bu, kedi topluluğunun saygıdeğer bir üyesi, iyi, sadık bir koca, mü-kemmel, sevgi dolu bir baba, hak ve hukukun yılmaz savu-

nucusu, yorulmak bilmez bir iyiliksever, fakirlerin dayanağı, tam bir kara gün dostuydu. Kedi topluluğunun saygıdeğer bir üyesi miydi? Evet! Zira her zaman çok iyi düşünceleri olmuştu, hatta istediği olduğunda bazı fedakârlıklardan da kaçmazdı, yalnızca kendisine karşı çıkanlara ve iradesine boyun eğmeyenlere düşman kesilirdi. İyi, sadık bir koca mıydı? Evet, çünkü ancak karısından daha genç ve güzellerse, bir de karşı konmaz bir şehvet onu bu yola iterse başka kedilerin peşinden koşardı. Mükemmel, sevgi dolu bir baba mıydı? Evet, zira soyumuzun kaba, sevgisiz babalarının yaptığı gibi özel bir iştah nöbetinde, doğan yavrularından birini mideye indirdiği hiç duyulmamıştır; annenin yavruların hepsini oradan götürmesi ve bunların kaldıkları yerler hakkında kendisinin bir şey bilmemesi daha çok işine gelirdi. Hak ve hukukun yılmaz bir savunucusu muydu? Evet, zira bunlar için hayatını verirdi, bu yüzden de dünyaya bir defa geldiğimize göre hakmış hukukmuş pek bakmazdı, bunun için de onu ayıplayamayız. Yorulmak bilmez bir iyiliksever ve fakirlerin dayanağı mıydı? Evet, çünkü her yıl, yılbaşında küçük bir ringa kuyruğunu veya birkaç ince kemikçiği yemeğe muhtaç fakir kardeşler için avluya taşırdı ve bu şekilde saygıdeğer bir kedi dostu olarak vazifesini yaptığına göre bundan fazlasını isteyen muhtaç kedilere somurtarak homurdanmasında bir şey yoktu. Tam bir kara gün dostu muydu? Evet, çünkü dara düştü mü normalde hiç umursamadığı, tamamen unuttuğu arkadaşlarının bile yakasından düşmezdi. Erdemli kedi! Kahramanlığın hakkında, güzel ve asil şeylere karşı yüce, arınmış anlayışın, alimliğın, sanat kültürün, içinde birleşen binlerce erdem hakkında daha ne söyleyeyim! Bunlar hakkında, diyorum, acıklı ölümünden duyduğumuz haklı acıyı daha da çoğaltmadan daha ne söyleyeyim! Dostlarım, duygulu kardeşlerim! Gerçekten de bazı belirgin hareketlerinizden anlıyorum ki sizi duygulandırmayı başarmışım, bu beni tatmin ediyor. Neyse! Duygulu kardeşlerim! Ölen kardeşimizden ibret alalım, onun kıymetli izinden yürümek için bütün zahmetlere katlanalım, o mükemmel kedi neyse o olmaya gayret edelim de her tür erdemle arınmış,

gerçekten bilge kedilerin duyduğu huzuru bu mükemmel kedi gibi, ölünce biz de tadalım! Kendiniz bakın, nasıl da sakince uzanmış oraya, patilerini bile kımıldatmıyor, mükemmelliğini övüp dursam da hoşnutluğuna dair en ufak bir gülümsemeye mahal vermiyor! Hüzünlü dostlarım, inanır mısınız, ağır azarlar, kaba, incitici aşağılamalar bile müteveffada hiçbir etki uyandırmazdı? Başka yerde olsa hiç bakmadan iki gözünü oyacağı o şeytani dar kafalı köpek bile içeri girecek olsa, inanır mısınız, onu azıcık olsun öfkeliendiremez, tatlı, yumuşak huzurunu bozamazdı?

Övgü ve yergiden, bütün düşmanlıklardan, bütün şakalar-
dan, bütün muzip alay ve istihzadan, hayatın bütün karmaşık
gürültü patırtısından yücelerdeydi müthiş Muziusumuz, dost-
ları için nazlı gülümsemesi, ateşli sarılmaları, dürüst pati sık-
maları kalmadı artık, ama düşmanları için de pençesi ve dişleri
kalmadı! Erdemleri sayesinde hayatta boş yere çabaladığı sükunete
ulaştı! Gerçi içimden bir ses biz burada oturup dostumuz
için ağlaşıırken onun gibi bir erdem timsali olmadan da o sükunete
varacağımızı ve erdemli olmak için bu sükunete duyulan
özlemiden başka da bir saik olması gerektiğini söylüyor, ne var
ki üzerinde düşünüp taşınma işini size bıraktığım bir düşüncedir
bu. Demin size bütün hayatınızı dostumuz Muzius kadar güzel
ölmeyi öğrenmek için kullanmanızı salık verecektim, ne var ki
bunu yapmamayı yeğlerim, zira bazı tartışmalar çıkarabilirsiniz
karşıma. Söylemek istediğim, merhum da ihtiyatlı olup vaktinden
önce ölmek için tilki kapanlarından kaçınmayı öğrenseydi, diye
itiraz edebilirsiniz. O zaman ben de şunu düşünürüm, küçük bir
kedi yavrusu hocasının, kedi bütün hayatını ölmeyi öğrenmekle
geçirmeli yönündeki aynı uyarısına, herkes ilk seferde başardığına
göre bu o kadar da zor olmamalı, diyecek kadar laubali cevap
vermiş! Çok kederli delikanlılar, gelin birkaç saniyemizi sessizce
düşünmeye adayalım!"

(Hinzmann sustu, yine sağ patisini kulaklarına ve yüzüne
sürdü, sonra gözlerini sıkıca yumarak derin düşüncelere dalmış
göründü. Bu çok uzun sürünce nihayet Reis Puff onu dür-

tüp sessizce dedi ki: “Hinzmann, uyudun mu, ne oldu? Yeter, bitir artık şu sıkıcı konuşmayı, hepimiz açlıktan ölüyoruz.” Hinzmann sıçradı, tekrar o edalı konuşmacı pozisyonuna geçip konuşmaya devam etti.)

“Kıymetli kardeşlerim! Daha birkaç yüce düşünceye ulaşmış yaptığım konuşmayı görkemli bir şekilde bitirmeyi umuyordum ama aklıma bir şey gelmedi, sanırım hissetmeye uğraştığım büyük acı beni biraz eblehleştirdi. Onun için gelin, alkış tufanına boğmadan duramayacağınız konuşmamı bitmiş sayalım ve âdet yerini bulsun, *De profundis*³⁹ okuyalım!”

Terbiyeli genç kedi retorik bakımdan düzenli, etkisi iyi görünse de birkaç eleştirilecek yeri de olan yas konuşmasını böyle bitirdi. Çünkü bana öyle geldi ki Hinzmann zavallı Muzius’u kederli ölümünden sonra şerefleştirmekten çok, muhteşem hitabetini göstermek için konuşmuştu. Söyledikleri sade, basit, düz bir kedi ve tecrübelerime dayanarak söylüyorum, sadık ve iyi niyetli biri olan dostumuz Muzius’a hiç de uymuyordu. Üstelik Hinzmann’ın yaptığı övgüler iki türlü yorumlanabilirdi, bu yüzden de konuşması sonradan hoşuma gitmedi, konuşma esnasında beni cezbeden tek şey konuşmacının edası ve gerçekten ifadesi güçlü hitabetiydi. Reis Puff da benimle aynı fikirdeydi galiba; Hinzmann’ın konuşması konusunda hemfikir olduğumuzu gösterecek şekilde baktık.

Konuşmanın sonuna uyarak muhtemelen konuşmadan önceki dehşet verici mezar şarkısından çok daha yürek paralayıcı, yürek dağlayıcı gelen bir *De profundis* okuduk. Yakınma, özlem dolu veya küçümsenen bir aşk için, yahut sevdiğin bir kişiyi kaybettiğin için olsun fark etmez, bizim ırkımızın şarkıcıları en derin hüznün, en ümitsiz kederin ifadesine müthiş hâkimdirlere, öyle ki bu tür şarkılar soğuk, duygusuz insanın bile içine işler de insan daralan göğsünü ancak tuhaf tuhaf söverek ferahlatılabilir. *De profundis* bitince merhum kardeşimizin naaşını kaldırıp bodrumun köşesinde bulunan derin bir mezara koyduk.

39 (Lat.) İncil’deki yüz otuzuncu ilahinin başlangıç sözleri, aynı zamanda ismi, “Derinlerden” (sana seslenirim rabbim) anlamına gelir – ç.n.

Fakat o an bütün cenaze merasiminin en beklenmedik, aynı zamanda da cazibesiyle en dokunaklı olayı gerçekleştirdi. Güneş gibi güzel üç kız kedi seke seke yanımıza gelip bodrumdan topladıkları patates ve maydanoz otlarını açık mezara saçtılar, yaşlıca bir tanesi de sade, candan bir şarkı okudu. Melodiyi tanıyordum, yanılmıyorsa seslendirilen şarkının asıl güftesi “Ey çam ağacı! Ah çam ağacı!”⁴⁰ vs. diye başlıyordu. Reis Puff’un kulağıma söylediğine göre bunlar rahmetli Muzius’un kızlarıydı, bu şekilde babalarının yas toplantısına katılmış oluyorlardı.

Şarkıcıdan gözümü alamıyordum; çok sevimliydi, tatlı sesinin tonu, yas şarkısının melodisindeki dokunaklı, derin hissiyatlı kısım bile beni büsbütün alıp götürmüştü; gözyaşlarımı tutamadım. Bende neden olduğu acı bambaşka türdendi, çünkü bu acı içimde çok tatlı bir huzur uyandırıyordu.

Lafı dolandırmayayım! Bütün kalbim şarkıcıya kayıyordu, sanki böyle işveli, duruşu ve bakışları böyle asil, böyle ezici güzelliği olan bakire kedi görmemiştim hayatımda.

Mezar, alabildiğine kum ve toprak eşeyen dört dinç kedi tarafından zor zahmet dolduruldu, cenaze bitmişti, sofraya geçtik. Muzius’un güzel, sevimli kızları gitmek istiyorlardı, müsaade etmedik, cenaze sofrasına iştirak etmeliydiler, bu işi öyle maharetle hallettim ki en güzellerini sofraya götürüp hemen yanı başına oturdum. Başta güzelliğini enfes bulduysam, tatlı sesi beni büyülediyse de sonradan, parlak zekâsı, duygusundaki samimiyet, narinlik, içinden ışıldayan saf uysal dişilik beni vecdin en üst mertebelerine ulaştırdı. Her şey dudaklarında, o tatlı kelimelerinde bambaşka bir büyümlü cazibe kazanıyordu, konuşması sevimli, nadide bir idildi. Mesela babasının ölümünden önce iştahla tadını çıkardığı bir sütlü lapanın sıcaklığından bahsediyordu, ben efendimin yanında böyle bir lapayı, hem de tereyağı da ekleyerek mükemmel bir şekilde hazırlayacağımı söyleyince yeşil ısıltılı, saf güvercin gözleriyle bana bakıp kalbimi tir tir titreten bir tonla sordu: “Elbette, elbette beyefendi? Siz de mi seversiniz sütlü lapayı? Tereyağlı hem de!” diye tekrar etti, sanki kendinden geçip rüyalara

40 Aslı “O Tannenbaum! o Tannenbaum!” olan Almanca bir Noel şarkısı – ç.n.

dalmıştı. Altı ila sekiz aylık (güzel kız olsa olsa bu yaşlardaydı) güzel, körpe kızlara bir miktar hayalperestlikten daha fazla hiçbir şeyin yakışmayacağını, o zaman büsbütün karşı konulmaz olduklarını kim bilmez. Bu yüzden aşk aleviyle tutuşup güzel kızın patisine iyice bastırarak yüksek sesle dedim ki: “Melek çocuk! Kahvaltıda benimle sütlü lapa ye, o zaman hayatta mutluluğumu değişecek başka saadet tanımam!” Mahcup duruyordu, utanarak gözlerini eğdi, fakat patisini patimden çekmedi, bu da içimde çok güzel ümitler uyandırdı. Zira bir defasında üstadımın yanında yanılmıyorsam avukat olan yaşlı bir adamın, genç bir kız için, elini uzun süre bir adamın avucunda tutmasının çok tehlikeli olduğunu söylediğini işiti-miştim, çünkü bu adam haklı olarak kızın bütün şahsını *traditio brevi manu*⁴¹ diye görebilir ve sonradan ancak güçlkle reddedilebilecek türlü taleplerde bulunabilirmiş. Benim de canım böyle talepler çekiyordu, sohbet rahmetlinin şerefine içilen içkiyle kesildiğinde buna başlamak niyetindeydim. Ne var ki aramızdan ayrılan Muzius’un üç küçük kızı pek bir keyifli-lerdi, bütün kedileri mest eden muzip bir saflık ortaya koyuyorlardı. Daha yiyip içerken gam keder namına bir şeyleri kal-mayan topluluk gitgide daha şen, daha canlı bir hal alıyordu. Gülüyorlar, şakalaşıyorlardı, sofrta kaldırılınca dans edilmesini teklif eden, ciddi Reis Puff oldu. Her şey hemen toplandı; üç kedi seslerini ayarladılar, biraz geçmişti ki Muzius’un kanta-rı belinde kızları, delikanlılarla vur patlasın, çal oynasın dans ediyorlardı.

En güzelinin yanından ayrılmıyordum, onu dansa kaldırdım, bana patisini uzattı, dans halkasına girdik. İşte! Soluğu nasıl da kıpırdıyordu yanağımda! Göğsüm nasıl da titriyordu göğsünde! Tatlı bedenini patilerimle nasıl da sarmaş dolaş tutuyordum! Ah ne mesut, ne ilahi mutluluğu olan bir andı!

İki, belki de üç hop hop dansı yaptıktan sonra güzel kızı bodrumun bir köşesine çekip çapkınlık âdetlerince ona, me-rasim baloya göre ayarlanmadığı için bulabildiğim birkaç içe-ceği getirdim. Şimdi de içimdeki hisleri dizginlerinden boşal-

41 (Lat.) “Kısa elden teslim,” hukuk terimi – ç.n.

tiyordum. Peş peşe kaç defa dudaklarımı patisine bastırdım ve ona beni birazcık sevsin, en mutlu fani olacağımı temin ettim.

“Bahtsız adam,” diye birden hemen arkamdan bir ses konuştu, “bahtsız, ne haltlar yapıyorsun! Kızın Mina bu!”

İçimi bir korku aldı, çünkü sesi tanımıştım! Pisipisi’ydi bu! Felek benimle gönlünce oynuyordu, tam da Pisipisi’yi unuttum sandığım bir anda aklıma gelmeyen, başıma geliyor, kendi çocuğuma âşık oluyordum! Pisipisi derin yastaydı, ne düşüneceğimi kendim de bilemedim. “Pisipisi,” dedim yavaşça, “Pisipisi, sizi buraya getiren nedir, neden yastasınız ve aman Tanrım! O kızlar, Mina’nın kardeşleri mi?” Olmayacak şeyler öğrendim! Çirkin rakibim şu siyah-gri-sarı kedi şövalye cesaretiyle ölümüne yaptığımız düelloda yenik düştükten hemen sonra Pisipisi’den ayrılmış ve yaraları iyileşir iyileşmez çekip gitmişti, kimse nereye gittiğini bilmiyordu. Bunun üzerine Muzius ona evlenme teklif etmiş, o da razı gelmişti, Muzius şeref bulmuştu bundan, ilişkiye dair ağzını açmaması ne kadar ince olduğunu gösteriyordu. Böyle bile olsa o oynak saf kedicikler Mina’nın üvey kardeşleriydi!

Bütün olan biteni anlattıktan sonra Pisipisi şefkatle, “Ah Murr,” dedi, “ah Murr! Güzel zekânız yalnızca kapıldığı histe yanıldı. Minamızı gördüğünüzde gönlünüzde uyanan, talepkâr âşığın değil, şefkatli babanın sevgisiydi. *Bizim* Minamız! Ah, ne tatlı kelime! Murr, buna duyarsız kalabilir misiniz, sizi o kadar yürekten seven kadına karşı içinizdeki bütün aşk sönmüş mü acaba aman Tanrım, sizi o kadar yürekten seven ve başka biri araya girip adice baştan çıkartma hünerleriyle onu ayartmasa ölene dek size sadık kalacak kadına? Ha zayıflık, ha dişi kedi! Böyle düşünüyorsunuz, biliyorum ama zayıf dişi kediyi bağışlamak erkek kedinin erdeminden değil midir? Murr, üçüncü şefkatli kocasının kaybıyla beli bükülmüş, ümitsiz bir halde görüyorsunuz beni ama bu ümitsizlik içinde eskiden mutluluğum, gururum, hayatım olan sevda yeniden alevleniyor! Murr, itirafımı duyunuz! Sizi hâlâ seviyorum, düşündüm ki biz evle...” Gözyaşları sesini boğdu!

Bütün olup bitenlerden çok utanmıştım. Mina sonbaharda

son çiçekleri öpüp sonra da acı sulara akan ilk kar kadar solgun ve güzel, öylece oturuyordu!

(Yayıncının derkenarı: Murr! Murr! yine intihal! *Peter Schlemihl*'in *İnanılmaz Hikâyesi*'nde kitabın kahramanı, Mina adındaki sevgilisini aynı sözlerle tasvir ediyor.)

Ses çıkarmadan anasını ve kızını seyrediyordum, sonuncusu çok daha fazla hoşuma gidiyordu, çünkü bizim ırkımızda en yakın akraba ilişkileri bile evliliğe engel değildi. Belki bakışlarım beni ele vermişti, çünkü Pisipisi en gizli düşüncelerimin iç yüzünü anlıyor görünüyordu. Hızla Mina'ya doğru atılıp sıkıca sarılarak onu göğsüne bastırdı ve “Barbar!” diye bağırdı, “Barbar! Niyetin nedir? Ne? Seni seven bu kalbi hiçe sayıp suç üstüne suç işliyorsun!”

Pisipisi ne gibi istekler ileri sürecek ve beni hangi suçlarla itham edecek, hiç anlamasam da yas merasiminin dönüştüğü sevinç havasını bozmamak için kötü niyetle iyi tavır takınmayı daha akla yatkın buldum. Onun için tamamen kendini kaybeden Pisipisi'ye, beni yanıltan ve güzel Pisipisi için içimde taşıdığım aynı hissin göğsümde alevlendiğini zannettiren şeyin Mina'nın ona karıştırılacak kadar benzemesi olduğunu temin ettim. Pisipisi biraz sonra yaşlarını kuruladı, yanı başıma oturdu ve öyle senli benli konuşmaya başladı ki sanki aramızda hiç kötü bir şey geçmemişti. Üstüne bir de genç Hinzmann güzel Mina'yı dansa kaldırıncaya nasıl utanç verici bir durumda kaldığımı, tahmin edebilirsiniz.

Reis Puffun nihayet Pisipisi'yi son dansa kaldırması benim için şanstı, aksi takdirde bana daha ne tuhaf tekliflerde bulunurdu, kim bilir. Yavaş yavaş bodrumdan çıkıp yukarı süzuldüm ve dedim ki: “Sabah ola, hayrola!”

Bu yas merasimini çiraklık yıllarımın bitip sonunda yaşam sahasına girdiğim dönüm noktası olarak görürüm.

(Müs. kâğ.) Kreisler'i sabahın köründe başrahibin odasına

gitmeye sevk etti. Pek muhterem beyefendiyi elinde çekiç ve keskiyle, şekline bakılırsa içinde tablo olması gereken büyük bir sandığı açmakla meşgul buldu. Başrahip içeri giren Kreisler'e "İşte!" diye seslendi, "geldiğiniz iyi oldu, orkestra şefi! Zor ve zahmetli bir işte bana yardım edebilirsiniz. Sandığa bin tane çivi çakıp kapamışlar, sanki sonsuza dek kilitli kalması lazım. Az önce Napoli'den geldi, içinde şimdilik odama asacağım ve keşiflere göstermek istemediğim bir tablo var. Onun için kimseyi yardıma çağırmadım; ama şimdi siz yardım edeceksiniz, orkestra şefi." Kreisler el attı, çok geçmeden görkemli, yaldızlı bir çerçeveye konmuş büyük, güzel tablo sandıktan gün yüzüne çıktı. Kreisler başrahabin odasında eskiden kutsal aileyi gösteren, çok iç açıcı bir Leonardo da Vinci resminin asılı olduğu, küçük sunağın üstündeki yeri boş bulunca pek şaşırdı. Başrahip o tabloyu, eski orijinaler bakımından zengin koleksiyonun sahip olduğu en iyi tablolardan biri sayıyordu, yine de o şaheser yerini, büyük güzelliğini ve belirgin yeniliğini Kreisler'in ilk bakışta anladığı bir tabloya bırakacaktı.

Başrahiple Kreisler tabloyu büyük güçlük çekerek vidalarla duvara tutturmuşlardı, sonra başrahip doğru ışığa geçip öyle içten bir huzur, öyle bariz bir sevinçle resme baktı ki gerçekten hayranlığa şayan ressamlığın ötesinde özel bir ilginin de söz konusu olduğunu sanırdınız burada. Tablonun konusu bir mucizeydi. Kutsal bakire cennetin ıslıl ıslıl haleleriyle çevrili görünüyordu; sol elinde bir leylak dalı taşıyor, sağ elinin iki parmağıyla da bir delikanlının çıplak göğsüne dokunuyordu, açık bir yaradan çıkan oluk oluk kanın parmaklarının altından damladığı görülüyordu. Delikanlı uzandığı döşekten yarı doğrulmuştu, sanki ecel uykusundan uyanıyordu, henüz gözlerini açmamıştı ama güzel çehresine yayılan nurlu gülümseme, mutlu hayallerle Tanrı'nın annesine baktığını, yaranın acısının geçtiğini, kendisine artık ölümün hükmetmediğini gösteriyordu. Işın ehli herkes düzgün çizime, becerikli kompozisyona, ışıkla gölgenin doğru dağılımına, elbiselerdeki muazzam kıvrımlara, Merem'in suretindeki yüce edaya, hele de modern sanatçıların çoğu zaman sahip olmadıkları o capcanlı renklere büyük hayran-

lık duyardı. Ama sanatçının gerçek dehasının en çok ve eşyanın tabiatı gereği, en belirgin dışa vurduğu şey tarifsiz yüz ifadeleriydi. Meryem görüp görülecek en güzel, en alımlı kadındı, yine de bu ilahi açık alında buyurgan bir azamet vardı, koyu gözlerinden yumuşak parlıtlarla tabiatüstü bir saadet ışıldıyordu. Hayata dönen delikanlının ilahi esrimesi de sanatçının yaratıcı zekâsının ender kuvvetiyle yakalanıp tasvir edilmişti. Sahiden de Kreisler bu muhteşem resimle boy ölçüşebilecek tek bir yeni dönem tablosu bilmiyordu; başrahibe eserdeki tek tek bütün güzellikler hakkındaki fikrini etraflıca söyledi, ardından da son zamanlarda bundan daha sağlam bir işin ortaya çıkarılamayacağını ekledi.

“Bunun,” dedi başrahip gülümseyerek, “bunun iyi nedenleri var, ne olduğunu birazdan öğreneceksiniz, orkestra şefi. Genç sanatçılarımız meselesi başlı başına bir mesele, çalışıyorlar, çalışıyorlar, icat ediyor, çiziyor, devasa kartonlar yapıyorlar, sonuçta ortaya kendisi de yaşamadığı için hayata dalamayan ölű, donuk şeyler çıkıyor. Örnek ve model olarak seçtikleri eski büyük ustanın eserlerini özenle kopyalayıp zekâsının en kendine has yerlerine girmek yerine hemen ustanın kendisi olup onun eserlerinin benzerlerini çizmek istiyorlar, fakat bunu yaparken önemsiz şeyleri taklitçiliğe düşüyorlar ve büyük bir adamla boy ölçüşmek için aynı şekilde öksüren, horlayan, tıpkı onun gibi biraz eğilerek yürümeye uğraşan biri gibi çocukça ve gülünç görünüyorlar. Bizim genç ressamlarımızda resmi en kusursuz hayatın bütün ihtişamıyla gönlünden çıkarıp gözler önüne serecek gerçek heyecan eksik. Olmadan büyük sanat eserinin de olmayacağı o yüce ruh haline girmek için falanca kimselerin kendine nasıl eziyet ettiğini görüyoruz. Fakat bu zavalıların gerçek heyecan dedikleri ve eski ressamların şen ve sakin duyularını yüceltmeleri yalnızca kendi kapıldıkları düşüncelere duydukları kibirli hayranlık ve sanatlarını icra ederken o eski modeli en ince detayına kadar taklit etmek için duydukları ürkütücü, bezdirici kaygı hissidir. Böylelikle çoğu zaman aslında canlı olan ve parlak, neşeli hayata adımını atması gereken kişi tiksindiren bir surata döner. Genç ressamlarımız ma-

nen idrak ettikleri kişiye iyice bakmayı beceremiyorlar; başka her şeyi oldukça iyi başarsalar da renk tonunu ıskalamaları belki de yalnızca bundan kaynaklanıyordur? Tek kelimeyle, yaptıkları olsa olsa çizimdir ama asla resim değildir. Zira renk bilgisi ve renkleri kullanmayı bilmek diye bir şey kalmadığı, genç ressamların tembel oldukları doğru değildir. Çünkü ilk noktaya bakarsak; resim sanatının gerçek bir sanat olarak biçimlendiği Hristiyanlık devrinden bu yana, durup dinlenmeden devam eden bir dizi teşkil etmesi ve şüphesiz gittikçe gerçekten sapmaya yol açan eşyadaki değişimin, mekaniğin aktarımına tesir etmemesi imkânsızdır. Çalışkanlık konusunda ise sanatçılarda bunun eksik değil, daha ziyade aşırı fazla olduğu söylenebilir. Genç bir sanatçı tanırım, oldukça iyi dursa bile tabloyu o kadar çok boyar, o kadar çok boyar ki nihayet her şey kör, kurşuni bir tonla ortadan kaybolup böylelikle belki de suretleri, kusursuz ve canlı hayata adım atamayan, zihindeki fikirlerle benzer. Orkestra şefi, alın size içinden hakiki, muhteşem hayatın nefesini verdiği bir resim; bunun sebebi bu resmi gerçek, saf heyecanın yaratmış olmasıdır! Mucizeyi anlıyorsunuz. Döşeginden doğrulan delikanlı çaresizlik içinde katillerin saldırısına uğrar ve öldürücü bir darbe alır. Aslında tanrıtanımaz bir günahkâr olan, kilisenin buyruklarını çılgıncasına küçümseyen delikanlı kutsal bakireden medet umar, daha fazla yaşayıp hatalarını görsün ve dindarca boyun eğerek kendini kiliseye ve kilisenin hizmetine adasın diye delikanlıyı ölümden döndürmek tanrının cennetteki annesinin hoşuna gider. Tanrı'nın gönderdiği kişinin bu kadar merhamet duyduğu delikanlı aynı zamanda resmin de ressamıdır.”

Başrahibin söyledikleri üzerine Kreisler büyük şaşkınlık gösterdi ve bu şekliyle mucizenin yeni dönemlerde yaşanmış olabileceğini söyledi.

“Demek,” dedi rahip yumuşak, mülayim bir sesle, “demek siz de, sevgili Johannesciğim cennetin rahmet kapısının artık kapalı olduğu, dara düşmüş bu kişinin mahvolmak korkusu içinde samimiyetle yakardığı azizin suretine girmiş merhamet ve acımanın, artık etrafta dolanmadığı, muhtaca bile görünüp ona hu-

zur ve teselli getiremeyeceği gibi budalaca bir fikre kapılmışsınız? İnanın bana, Johannes, mucizeler hiç bitmedi ama insanın gözü günahlarıyla köreldi, cennetin olağanüstü parıltısına dayanamıyor, o yüzden de gözle görülür tezahürlerle ortaya çıkınca Tanrı'nın merhametini görmekten aciz kalıyor. Bununla birlikte, sevgili Johannesciğim, en muhteşem, en ilahi mucizeler insanın ruhunda meydana gelir, insan işte bu mucizeleri elinden geldiğince gür bir nidayla söz, ses veya renk halinde haber etmelidir. Resmi çizen o keşiş de hidayet mucizesini harika bir şekilde resmetmiş; keza Johannes, sizden bahsetmem lazım, yüreğimden taşıyor bu istek keza siz de en derinden gördüğünüz sonsuz ve berrak nurun muhteşem mucizesini kudretli tınılarla haber ediyorsunuz. Sizin buna kadir olmanız, yüce Tanrı'nın şifa bulmanız için izin verdiği rahmet dolu bir mucize değil midir?"

Kreisler başrahibin sözlerinin içini bir hoş ettiğini hissediyordu; ender yaşadığı bir şey oldu ve içindeki yaratıcı güce inancı capcanlı ortaya çıktı, mutluluk veren bir huzur içini tir tir titretti.

Bu arada Kreisler bakışlarını mucizevi tablodan hiç ayırmamıştı ama özellikle ön veya orta planda, bu resimde de olduğu gibi, güçlü ışık efektlerinin kullanıldığı resimlerde nasıl ki arkaya yerleştirilmiş figürleri ancak sonradan keşfedersek, geniş bir pelerine sarılmış, üzerine cennet kraliçesinin halelerinden yalnızca bir huzme düşüyormuş gibi göründüğünden pek belli olmayan hançeri elinde, kapıdan kaçan kişiyi Kreisler de ancak şimdi fark ediyordu. Belli ki katil buydu; kaçarken arkasına bakıyordu, yüzünde korkunç bir kaygı ve dehşet ifadesi vardı.

Katilin çehresinde Prens Hektor'un hatlarını tanıyınca Kreisler'in beyninde şimşekler çaktı, sanki hayata dönen delikanlıyı da bir yerlerde, hayal meyal de olsa görmüş gibiydi. Kendisinin de anlamadığı bir çekingenlik bunları başrahibe bildirmekten alıkoydu onu, bunun yerine başrahibe, acaba ressamın gölgede de olsa modern kıyafet nesnelerini bu kadar ön plana yerleştirmesini ve şimdi gördüğü kadarıyla, uyanan delikanlının da çok modern giyimli olmasını rahatsız edici ve yakışsız bulmuyor mu, diye sordu.

Gerçekten de resme, hem de ön planın kenar kısmına küçük bir masa ve hemen bitişiğine de arkalıgına bir Türk sarığı asılı bir sandalye yerleştirilmişti, ayrıca masanın üstün de de sorumlu bir subay şapkasıyla kılıç duruyordu. Delikanlı modern bir yakalık, bütün düğmeleri açık bir yelek ve yine bütün düğmeleri açık, koyu renk bir ceket giyyordu, fakat ceketin kesimi güzel bir kıvrımın oluşmasına izin veriyordu. Cennet kraliçesi ise eskinin en iyi ressamlarının resimlerinden görmeye alışık olunduğu şekilde giyinmişti.

Başrahip Kreisler'in sorusuna, "Bana göre," diye cevap verdi, "bana göre ön plandaki tali unsurlar ve delikanlının ceketi asla yakışksız değil; ressam şayet en ufak bir tali unsurda bile gerçekten sapsaydı o zaman ilahi merhamet yerine dünyevi ahmaklık ve kibirle dolu olduğunu söyleyebilirdim. Yere, mekâna, kişilerin giyimlerine vs. sadık kalarak mucizeyi nasıl olduyorsa öyle tasvir etmesi şarttı, böylelikle herkes ilk bakışta mucizenin yakın zamanda gerçekleştiğini görüyor ve dini bütün keşişin tablosu, bu inançsızlık ve bozukluk zamanlarında muzaffer kilisenin güzel bir ganimeti halini alıyor."

"Yine de," dedi Kreisler, "bu şapka, bu kılıç, bu sarık, bu masa, bu sandalye bütün bunlar, diyorum, benim hiç hoşuma gitmedi, keşke ressam ön plandaki bu önemsiz unsurları atlayıp kendi üstüne de ceket yerine bir elbise giyseydi. Kendiniz söyleyin, pek muhterem beyefendi, modern kostümlü kutsal bir hikâye, kışlık paltolu kutsal bir Yusuf, fraklı bir Mesih, boyuna Türk şalı dolamış ve rop giymiş bir Meryem düşünebiliyor musunuz? Sizin gözünüze de bu, en yüce şeylerin değersiz ve iğrenç biçimde dünyevileştirilmesi gibi görünmez miydi? Bununla birlikte eski, özellikle de Alman ressamlar İncil'deki azizlerin hikâyelerini hep kendi çağlarının kostümleriyle resmediyorlardı; kadınların bazı giysileri hariç şüphesiz çocukça ve hiç resme uygun görünmeyen şimdiki dönem kıyafetlere göre o kıyafetlerin resimlerde gösterilmeye daha münasip durduğu iddiası da tamamen yanlıştır. Çünkü eski çağların bazı modaları abartıya, efendime söyleyeyim, ürkütücülüğe varıyordu; şu bir dirsek boyu yukarı kıvrılmış tokalı ayakkabıları, kabarık

şalvarları, şu tuhaf kesimli yelekleri ve manşetleri vs. bir düşünün, bazı kadın kıyafetleri hepten dayanılmayacak gibiydi, çehreyi ve endamı tamamen bozuyorlardı, bunları eski resimlerde görebiliyoruz, sadece kıyafetinden ötürü genç, körpe, güzeller güzeli bir kız huysuz bir haminne gibi duruyor. Yine de o resimleri muhakkak kimse yakışksız bulmamıştır.”

“İmdi,” diye karşılık verdi başrahip, “sevgili Johannesciğim, eski dini bütün zaman ile şimdiki bozuk zaman arasındaki farkı birkaç kelimeyle gözünüzde canlandırabilirim. Bakın, o zamanlar azizlerin hikâyeleri insanların hayatının o kadar içindeydi, hatta, efendime söyleyeyim, hayatları için o kadar zorunluydu ki herkes mucizenin kendi gözleri önünde yaşandığını sanıyordu, kudretli Tanrı benzer mucizeleri her gün gerçekleştirebilirdi. Böylelikle dindar ressam duyularını vakfettiği aziz hikâyesini o an içinde yaşıyordu; bunların hayatını çevreleyen insanlar arasında olduğunu görüyor ve birebir şahit olmuş gibi bunları resme döküyordu. Bugün o hikâyeler çok uzak görünüyor, kendi başlarına duruyorlarmış ve bugün olamazmış gibi yalnızca hatıralarda bitkin bir hayat sürdürüyorlar, sanatçı da boş yere canlısını görmek için mücadele ediyor, zira kendi kendine itiraf edemese bile manevi duyuları dünya gaileleriyle körelmiş. Buna göre eski ressamları kostüm bilgisi olmamakla itham etmek ve tablolarında yalnızca zamane kıyafetleri kullanmalarının sebebini bu bilgisizlikte görmek de yavan ve gülünçtür, genç ressamlarımızın ortaçağın abes, zevksiz kıyafetlerini aziz hikâyeleri tasvirlerine yerleştirmeye çalışmaları ve böylelikle, resmini çizmeye giriştikleri şeyi doğrudan canlı olarak görmediklerini, bu kıyafetler eski ustaların tablolarında kendilerine nasıl göründüyse bunun yansımasıyla yetindiklerini göstermeleri de böyle olurdu. İşte bundan dolayı, sevgili Johannesciğim, o dindar efsanelerle çirkin bir tezat teşkil etmemek maksadıyla ve günümüz artık çokça dünyevileştiği için, öte yandan kimse o mucizelerin bizim aramızda da olabileceğini tasavvur edemediği için, işte bundan dolayı bu mucizelerin modern kostümlerle tasvir edilmesi bize zevksiz, itici, hatta günahmış gibi görünüyor. Ama ulu Tanrı hepimi-

zin gözleri önünde gerçekten bir mucize gerçekleştirse zamane kostümlerini değiştirmemiz kesinlikle caiz olmazdı, aynen bu şekilde genç ressamalar da bir dayanak noktası ararken, eski olaylarda mümkün mertebe olayın ait olduğu çağın kostümünü doğru gözlemlemeye çalışmalıdır. Tekrar söylüyorum, bu resmin ressamı bulunduğu zamana işaret etmekle doğru bir iş yapmıştır; sizin, sevgili Johannes, ayıp karşıladığınız tali unsurlara gelince, onlar içimi dini bütün, kutsal bir ürpertiyle dolduruyor, çünkü daha birkaç yıl önce bu delikanlının uyanış mucizesinin gerçekleştiği Napoli'deki evin dar odasına bizzat girdiğimi sanıyorum bu sayede.”

Başrahibin sözleri Kreisler'i çeşit çeşit düşüncelere sevk etti; birçok konuda ona hak veriyordu, fakat eski devirlerdeki yüksek dindarlık ve şimdiki çağın bozukluğu konusunda rahip yerine sanki alamet, mucize, esrime isteyen ve gerçekten gören bir keşişin konuştuğunu düşünüyordu, sarhoş edici bir kültürün kasıtlı vecit halini bilmeyen dindar bir çocuk akli ise gerçek Hristiyanlık erdemlerini ifa etmek için bütün bunlara gerek duymazdı; işte yeryüzünden silinmemiş olan da bu erdemlerdi, eğer aksi olsa, bizden vazgeçip karanlık şeytanına istediğini yapma hakkı veren ulu Tanrı bizi mucizelerle doğru yola döndürmek de istemezdi.

Ne var ki Kreisler bütün bu düşüncelerini kendine sakladı ve hiç ses çıkarmadan resmi seyretmeye devam etti. Ama ne kadar dikkatli baksa arka plandaki katilin hatları o kadar belirginleşiyor ve Kreisler de bu kişinin asıl halinin Prens Hektor'dan başkası olmayacağına kanaat getiriyordu.

“Bana öyle geliyor ki,” diye söze başladı Kreisler, “saygıdeğer beyefendi, en asil hayvanı, yani türlü türlü şekillerde usulca yaklaştığı insanı kafaya koymuş olan mert ve attığını vuran bir nişancı görüyorum arka planda. Gördüğüm kadarıyla bu kez eline harika, iyi yontulmuş bir kurt kapanı almış ve isabet kaydetmiş, ama tüfek pek iş görmüyor, zira daha geçenlerde pusuya yatmışken cesur bir geyiği fena iskaladı. Gerçekten de bu kararlı avcının *curriculum vitae*'sini⁴² ya da en azından ufak

42 (Lat.) Özgeçmiş.

bir parçasını isterdim, bana gerçekte yerimin neresi olduğunu; bir de belki ihtiyaç duyacağım bir imtiyaz ve himaye mektubu için hemen kutsal bakireye başvurmanın gerekli olup olmadığını gösterebilir belki.”

“Biraz,” dedi başrahip, “biraz zaman geçsin, orkestra şefi! Kısa süre sonra şu an bulanık bir karanlıkta duran bazı şeyler sizin için açıklığa kavuşacak mı göreceğiz. Ancak şimdi anlayabildiğim, arzularınıza birçok şey boyun eğebilir, bundan memnun bile olabilir. Tuhaftır evet, size bu kadarını söyleyebilirim, tuhaftır ki Sieghartshof'ta sizin hakkınızda çok yanılıyorlar. Niyetinizin farkında olan tek kişi belki de Üstat Abraham'dır.”

“Üstat Abraham,” dedi Kreisler, “o ihtiyarı tanır mısınız, saygıdeğer beyefendi?”

“Unutuyorsunuz,” diye gülümseyerek karşılık verdi başrahip, “unutuyorsunuz ki güzel orgumuz yeni ve etkili mimarisini Üstat Abraham'ın maharetli ellerine borçludur! Bundan, sonra bahsederiz! Sabırla bekleyin bakalım, neler olacak.” –

Kreisler başrahipten müsaade aldı; aklına esen bazı düşüncelerin peşine takılmak için parka gitmek istiyordu; fakat merdivenleri henüz inmişti ki arkasından birinin seslendiğini duydu: “*Domine, domine Capellmeister, paucis te volo!*”⁴³ Peder Hilarius'tu bu, başrahipten yaptığı uzun görüşmenin bitmesini sabırsızlıkla beklediğini söylüyordu. Az önce üzümculük işlerini görmüş ve yıllardır kilerde duran en muhteşem Frank şarabını bulup çıkarmıştı. Kreisler'in asil bitkinin kalitesini takdir edip zihni ve kalbi güçlendirici bu ateşli şarabın çalışkan bir bes-tekâr ve gerçek bir müzisyen için doğduğuna kanaat getirmesi için kahvaltı niyetine bundan hemen bir kupa boşaltması kaçınılmaz derecede gerekliydi.

Coşkulu Peder Hilarius'un elinden kaçmak istemenin, nafile olacağını iyi biliyordu Kreisler; içinde bulunduğu ruh halinde iyi bir kadeh şarap içmek onun da işine geliyordu, bu yüzden neşeli şarapçının peşinden gitti, peder onu hücreğine götürüyordu. Kreisler içeride, temiz bir örtü serilmiş küçük masanın üstünde asil içecekten bir şişe ile fırından yeni çıkmış beyaz

43 (Lat.) Orkestra şefi! Biraz konuşalım.

ekmek, tuz ve kimyon buldu. “*Ergo bibamus!*” dedi Peder Hilar, süslü, yeşil Roma kupalarını ağzına kadar doldurdu ve Kreisler’le neşeli neşeli kadeh tokuşturdu. Kupalar boşalınca, “Söyleyin bakalım,” diye söze başladı, “söyleyin bakalım, orkestra şefi, başrahip cenapları sizi uzun kıyafete sokmak istiyor, değil mi? Sakın ha, Kreisler! Ben rahip kisvesiyle rahatım, ne olursa olsun bir daha çıkarmak istemem ama *distinguendum est inter et inter!*”⁴⁴ Benim için dünya iyi bir kadeh şarapla güzel bir kilise ilahisinden ibaret, ama siz siz! Ama siz bambaşka şeylerle meşgulsünüz, hayat size bambaşka şekilde gülüyor, sizin yolunuzu sunak mumlarından bambaşka ışıklar aydınlatıyor! Yani Kreisler, mesele böyleyken böyle vurun kadehinizi! Evleneceğiniz kız çok yaşasın, düğün zamanı başrahip beyefendi, ne kadar istemese de benimle size zengin kilerimizde bulunan en iyi şaraptan yollatmalı!”

Adeta narin, kar beyazı bir şeyi çolpa, kaba ellerin tuttuğunu gördüğümüzde nasıl canımız yanarsa Kreisler, Hilarius’un sözlerinin de kendisine öyle dokunduğunu hissediyordu. Kreisler kadehini geri çekerek, “Neler,” dedi, “neler biliyorsunuz, şu dört duvar arasından neler duyuyorsunuz.”

“*Domine,*” dedi Peder Hilarius, “*Domine Kreislere,* alınmayın, *video mysterium,*”⁴⁵ ama ben çenemi tutayım! Kadehinizi... Hadi! Kahvaltı edelim *camera et faciemus bonum cherubim*⁴⁶ ve bibamus, rabbimiz manastırda şimdiye kadar hâkim olan huzur ve rahatı eksik etmesin.”

“Şu an,” diye sordu Kreisler merakla, “şu an bu huzur tehlikede mi ki?”

Peder Hilarius Kreisler’e samimiyetle yanaşarak, “*Domine,*” dedi sessizce, “*Domine dilectissime!*”⁴⁷ Nasıl bir uyum içinde yaşadığımızı, keşişlerin farklı farklı meraklarının neşe içinde nasıl uyuştuğunu bilecek kadar uzun zamandır yanımızdasınız. Keşişlerin meraklarına herkes, çevremiz, manastır disiplinin-

44 (Lat.) İkisini birbirinden ayırt etmek lazım!

45 (Lat.) Ne gizemler görüyorum.

46 (Lat.) Mahzende iyi bir kahvaltı edelim.

47 (Lat.) Mükemmel efendi.

deki yumuşaklık, bütün yaşayışımız müsamaha gösteriyor. Belki hiç bu kadar huzur olmamıştır burada. Fakat şunu bilin ki, Kreisler, Roma'nın başrahibe hararetle tavsiye ettiği, çoktandır beklenen Peder Cyprianus demin geldi. Henüz genç biri ama kupkuru, donuk çehresinde şen bir mizaçtan eser yok, o karanlık, ölü hatlarında daha ziyade, kendine işkence etmenin en üst derecesine çıkmış bir münzeviyi haber veren amansız bir katılık görülüyor. Bütün benliği çevresindeki her şeyi düşmanca küçümsediğini gösteriyor, bu küçümseme belki de manen hepimizden üstün olduğunu hissetmesinden kaynaklanıyordur. Daha kesik kesik birkaç kelimeyle manastır kurallarını sorar sormaz yaşayış tarzımıza çok kızmış göründü. Dikkat edin, Kreisler, yeni gelen bu rahip bizim için çok faydalı olan bütün düzenimizi altüst edecek! Dikkat edin, *nunc probe!*⁴⁸ Aşırı zihniyetliler ona hemencecik bağlanacaktır, çok geçmeden de başrahibe karşı bir zümre oluşacak, bunlar belki de galip gelir, çünkü Peder Cyprianus'un papa cenaplarının gözlemcisi olduğuna ve iradesine başrahibin boyun eğmek zorunda kalacağına kesin gözüyle bakıyorum. Kreisler, müziğimiz ne olacak, yanımızdaki rahat yaşantınız ne olacak? Düzenli koromuzdan ve en büyük ustaların eserlerini ne kadar güzel icra edebildiğimizden bahsettim, o karanlık münzevi ise dehşet verici bir yüz ifadesiyle, böyle müziklerin dünya işi olduğunu, Papaz İkinci Mercellus'un haklı olarak tamamıyla çıkarmak istediği bu müziklerin kiliseye ait olmadığını söyledi. *Per diem*, ya artık koro falan olmazsa ve şarap mahzenime kilit vururlarsa, o zaman ama önce bibamus! Gelmemiş dertlerin elemiini çekmemeli, o yüzden gluk-gluk.”

Kreisler, belki gerçekte olduğundan daha katı duran yeni rahibin daha iyi uyum sağlayacağını söyledi, daima ortaya koyduğu sağlam karakterine rağmen başrahibin kolay kolay yabancı bir keşişin isteklerine boyun eğeceğine inanmıyordu, çünkü Roma'da onun da önemli ve başarılı irtibatları vardı.

O sıra çanlar çalındı, yabancı keşiş Cyprianus'un Aziz Benedikt tarikatına törenle kabul edileceğinin işaretiydi bu.

48 (Lat.) Söylüyorum size.

Kreisler biraz ürkekçe “*bibendum quid*” diyerek kadehinin dibindekileri hızla yudumlayan Peder Hilarius’la kilisenin yolunu tuttu. Yürüdükleri koridorun pencerelerinden başrahibin odalarına bakılabiliyordu. Peder Hilarius Kreisler’i bir pencerenin köşesine çekerek, “Bakın, bakın!” diye bağırdı. Kreisler o yana baktı ve başrahibin, odasında yüzü kıpkırmızı kesilerek hararetle konuştuğu bir keşiş gördü. Nihayet başrahip onu takdis eden keşişin karşısında diz çöktü.

“Haklı mıymışım,” dedi Hilarius yavaşça, “birdenbire manastırımıza düşen bu keşişte özel, tuhaf bir şeyler arayıp bulmakta haklı mıymışım?”

“Bu Cyprianus işinde,” diye karşılık verdi Kreisler, “var bir bit yeniği bir mesele, burası kesin, çok geçmeden bazı ilişkileri de ortaya çıkarsa hiç şaşmam.”

Haç önde, yanan mumları ve bayrakları tutan çömezler yan taraflarda, Peder Hilarius birlikte resmî tören alayıyla kiliseye gitmek için keşişlerin yanına yöneldi.

O sıra başrahip yabancı keşişle Kreisler’in yanından geçerken Kreisler, ilk bakışta, resimde Meryem Ana’nın ölümden hayata döndürdüğü delikanlının Keşiş Cyprianus’un ta kendisi olduğunu anladı. Fakat Kreisler aniden bir şey daha sezdi. Odasına koştu, Üstat Abraham’ın verdiği ufak resmi çıkardı; şüphe yoktu! Aynı delikanlıyı gördü, sadece daha genç, daha körpeydi ve subay üniformasıyla resmedilmişti. Fakat...

Yüksek Kültürün Verimli Sonuçları**ERKEK ADAMIN OLGUN AYLARI**

(M. d. e.) Hinzmann'ın dokunaklı ve sıkıcı konuşması, cenaze yemeği, güzel Mina, Pisipisi'ye kavuşma, dans, bütün bunlar birbirine taban tabana zıt hislerin yüreğimde çatışmasına yol açmıştı, sıradan hayatlarda lafın gelişi dendiği gibi, kendimi bırakmayı bir türlü beceremiyor ve ümitsiz bir korkaklık içinde, dostum Muzius gibi bodrumda mezara girmeyi diliyordum. Bu şüphesiz çok fena bir şeydi, o hakiki ve yüce şair ruhu içimde yaşamasaydı ne hale düşerdim, bilmiyorum, o ruh beni, buraya yazmaktan da geri durmadığım çok sayıda mısrayla donattı hemen. Şiirin ilahiliği kendini en güzel şurada açığa vurur: Kafiye tutturmak ara sıra ter döktürse bile şiir yazmak bütün dünyevi ıstırapları yenen inanılmaz bir manevi huzur sağlar, hatta çoğu kereler açlığı ve diş ağrısını bile aldığını söylerler. Ölüm anasını, babasını, karısını elinden aldığı için normal olarak her ölüm vakasında Muzius'un gerçi tamamen kendinden geçtiği ama artık manen kabul etmeye niyetlendiği müthiş matem şiirini düşününce asla ümitsizliğe düşmediği söyleniyordu ve sırf bu türden trajik heyecanları yeniden yaşamaktan vazgeçmemek için bir daha evlenmişti.

Durumumu ve ıstıraptan sevince geçişimi şairane bir güç ve hakikatle anlatan mısralar işte şunlar:

“Kim geziyor karanlık odalarda,
Bodrumun ıssız yalnızlığında?
‘Artık oyalanma!’ diye bana seslenen?
Buruk bir acıdan yakınan kimin sesi?
Sadık dostum şurada, mezarda yatıyor,
Şaşkın ruhu beni aramakta.
Ölüyken onu *benim* tesellim ferahlatacak,
Ona hayat müjdeleyen benim!

Yok, hayır! Öylesine bir gölge değil,
Böyle sesler çıkaran!
Bu sesler inliyor sadık koca için,
Bilmem ne kadar sevilen adam için!
Eski aşk zincirlerine düşmeyi
İster Rinaldo, döner geriye,
Ama nasıl! Sivri pençeler yok mu önümde
Ve kıskanç öfkenin bakışları?

O işte o kadın! nereye kaçmalı!
Yüreğime hücum eden hisler nedir?
Gençliğin iffetli beyazında açmakta
Görüyorum hayattaki en yüce heves.
Sıçırıyor, yaklaşıyor, gitgide daha da
Aydınlanıyor talihli başımın etrafı.
Tatlı bir koku esiyor bodrumda,
Göğsüm hafifler, gönlüm ağırlaşır.

Dostum öldü, *o kadını* buldum
Vecit! Haz! Acı ıstırap!
Karım kızım yeni yaralar!
Ah! Kırılacak mısın, zavallı gönül?
Sersemleştirebilir mi aklı
Bir cenaze yemeği, keyifli bir dans?
Yok, bu dürtüyü savuşturmalıyım,
Gözlerimi alıyor sahte bir parlaltı.

Dağılın, kibirli yanılgılar yumağı,
Yüce gayretlere yer açın!

Kedinin aklında var bir şeyler,
Sever, nefret eder, bilmez nedir.
Ses yok, bakış yok, indirin gözlerinizi,
Ah Mina, Pisipisi, yanlış soy!
Mahveden zehir, istemem onu emmek,
Firardayım, öcü alınacak Muzius'un.

Nur yüzlü! Evet, her kızartmada,
Anarım seni her balıkta!
Düşünürüm hikmetini, yaptıklarını,
Düşünürüm ey kedi, senle bir olmayı.
Köpeklerin adi icadı başardıysa
Asil dostum, seni mahvetmeyi,
Rezil olsun kana susamış itler,
Sana ağlayan, alacak intikamını.

O kadar bitap, o kadar kederli ki yüreğim
Bilmiyorum hiç ben, nasıl oldu böyle,
Fakat sonsuz şükürler şirin Müz'lere,
Hayal gücünün cesur uçuşuna.
Durumum şöyle böyle düzeldi yine,
İştahım da yerine geldi sayılır,
Muzius misali mert bir yiyici olup
Şiirle alevlendim gene.

Evet, sanat! Yüce makamların çocuğu,
En derin acılarda tesellim benim,
Ah! Mısracıklar daima izin verin bana
Doğurmayı dahiyane kolaylıkla.
'Murr,' der bütün asil kadınlar,
'Ah, Murr,' yüce gönüllü delikanlılar,
'Sen ey şair gönlü, narin bir güven
Uyandırır kalpte tatlı mırıltıların!'"

Şiir yazmanın etkisi çok iyiydi, bu şiirle yetinemeyip aynı kolaylık, aynı şansla peş peşe birçoklarını yazdım. Eğer en başarılı olanlarını aylak zamanlarımda yazdığım ve beni neredeyse gülmekten öldürecek birçok espri ve doğaçlamayla birlikte,

“Heyecan Saatlerinde Doğurduklarım” ana başlığı altında yayımlamak aklımda olmasa onları burada lütufkâr okura sunardım. Pek de küçük olmayan şöhretim adına şunu söylemeliyim ki tutku fırtınası uğultusunun henüz geçmemiş olduğu gençlik aylarımda bile parlak bir zekâ, yapılması gerekenler için ince bir üslup her türlü anormal duyu sarhoşluğuna rağmen baskınlığını korudu. Böylelikle güzel Mina’ya aniden kabaran aşkımı tamamıyla bastırmam mümkün oldu. Bir defasında sakın sakın düşünürken ilişkilerimdeki bu tutku bana biraz budalaca geliverdi; fakat sonra öğrendim ki dış görünüşündeki çocuksu saflığa rağmen Mina, bazı durumlarda en mütevazı genç kedilerin bile parlak gözlerine dalan küstah ve inatçı bir şeymiş. Yine de ona olan aşkım depreşmesin diye Mina’yı görmekten özenle kaçındım ve Pisipisi’nin sözümona taleplerinden ve tuhaf, çılgınca yapısından daha da çok çekindiğim için ikisine de rastlamayayım diye tek başıma odamda kalıp ne bodruma, ne tavan arasına, ne çatıya gittim. Üstat bundan hoşlanmışa benziyordu; yazı masasında çalışırken sırtının oraya, koltuğa oturup başımı uzatarak kolunun arasından o sıra okuduğu kitaba bakmama izin veriyordu. Bu şekilde benle üstadımın birlikte okuduğumuz kitaplar çok güzel kitaplardı, mesela Arpe, *Doğanın Mucizeleri ve Sanatın Görevleri Üzerine Tılsım ve Büyülerin Söyledikleri Hakkında*, Becker’in *Büyülü Dünya*, Francisci Petrarka’nın *Hatıra Kitabı* vb. gibi. Bu okumalar aklıma çok dağıtıyor ve zihnimde yeni bir hareketlenme sağlıyordu.

Üstat dışarı çıkmıştı, güneş arkadaşça parıltıyor, bahar kokuları iç açıcı rüzgârıyla pencereden içeri esiyordu; kararlarımı unutup çatıda gezmeye çıktım. Ama daha yukarı yeni çıkmıştım ki bacanın arkasından görünen Muzius’un dulunu fark ettim. Korkudan mıhlanmış gibi hareketsiz kalakaldım; şimdiden sitemlerin ve türlü iddiaların üzerime yağdığını duyuyordum. Çok yanılmışım. Onun hemen arkasından genç Hinzmann geldi, güzel dulu tatlı isimlerle çağırdı, kadın durdu, onu sevecen sözlerle karşıladı, ikisi de tam bir samimi şefkat ifadesiyle selamlaşıp bana merhaba demeden, azıcık dikkat bile etmeden yanımda hızla geçip gittiler. Genç Hinzmann kesin ben-

den utanıyordu, çünkü başını yere kadar eğip önüne baktı, hafifmeşrep cilveli dul ise bana alaycı bir bakış attı.

Ruh yapısına gelince kedi çok çılgın bir yaratıktır. Muzius'un dulu başka bir âşık buldu diye mutlu olabilmeli, olmalıydım, değil mi? Yine de neredeyse kıskançlık görüntüsü olan belli bir kızgınlıktan alıkoyamıyordum kendimi. Bir daha asla büyük bir haksızlığa uğradığımı sandığım çatıyı ziyaret etmeyeceğime yemin ettim. Bunun yerine artık pencerenin kenarına zıplıyor, güneşleniyor, dikkatimi dağıtmak için sokağa bakıyor, türlü türlü derin düşüncelere dalıyor, böylelikle hoş olanı faydalı olanla birleştiriyordum.

Bu düşüncelerin konularından biri de gördüğüm kadarıyla ırkımdan birçoklarının korku ve çekinceleri olmaksızın yaptıkları gibi niçin şimdiye dek kendi arzumu kapı önüne oturmamın veya sokakta dolaşmanın aklıma gelmediği idi. Bunun çok hoş bir şey olarak tasavvur ediyordum; olgun aylarıma ulaşmıştım ve reşit olmayan bir delikanlıyken kaderin beni dış dünyaya sürükleyip götürdüğü zamanlarda düştüğüm tehlikelerin artık söz konusu olmayacağı kadar hayat tecrübesi edinmiştim. Bu yüzden korkmadan merdivenlerden inip şimdilik kapı eşigine, parlak güneş ışığının altına oturdum. Herkese ilk bakışta okumuş, iyi terbiyeli bir kedi olduğumu gösterecek bir pozisyon aldığımı söylemeye gerek yok herhalde. Sıcak güneş ışıklarını kürkümü mis gibi ısıtırken bükük patimle edalı edalı ağzımı ve bıyığımı temizliyordum, o sıra taşıdıkları iri çantalarındaki kilitlere bakılırsa okuldan geldiklerini tahmin ettiğim, önümden geçen birkaç genç kız sadece çok zevk aldıklarını göstermeyip beni bir parça da beyaz ekmekle şerefledirdiler, ben de ekmeği her zamanki zarafetimle minnettarca kabul ettim.

Bana sunulan hediye yemeğe tenezzül etmekten çok, onunla oynuyordum ama birdenbire yanı başımda şiddetli bir hırıltı oyunumu bozup Ponto'nun amcası güçlü ihtiyar kaniş Skaramuz önümde durunca acayip dehşete kapıldım. Bir hamleyle kapıdan kaçacaktım ki Skaramuz bana seslendi: "Ödleklilik yapma da otur oturduğun yerde; seni yiyeceğimi mi sanıyorsun?"

Alçakgönüllü ve kibarca Skaramuz beyefendiye cüzi gücüm-

le nasıl hizmet edebilirim acaba, diye sordum, o da haşin haşin cevap verdi: “Hiçbir türlü, hiçbir türlü bana hizmet edemezsin Mösyo Murr, hem nasıl edeceksin ki? Sana yalnızca acaba sefih yeğenim genç Ponto’nun nerede olduğunu biliyor musun, diye soracaktım. Bir defasında seninle takılıyordu, buna çok kızsam da canciğer duruyordunuz. E, delikanlı nerelerde duruyor, bilip bilmediğini söyle; onu günlerdir görmemiş.”

Somurtkan ihtiyarın mağrur ve umursamaz tarzından sıkılıp soğuk soğuk, benimle genç Ponto arasında sıkı bir dostluğun söz konusu bile olmadığını, asla da olmayacağını temin ettim. Zaten son zamanlarda benim de hiç ziyaretine gitmediğim Ponto kendini hepten geri çekmişti.

“Peki,” diye homurdandı ihtiyar, “peki, buna sevindim, bu gösteriyor ki bizim delikanlıda şeref diye bir şey varmış ve her gürühtan kimselerle takılacak adam değilmiş.”

Artık dayanılır gibi değildi, öfkeme teslim oldum, delikanlılığım depreşti, korku nedir unutup adi Skaramuz’un yüzüne, okkalı bir “Yaşlı Hödük!” yapıştırdım, pençelerimi çıkarıp sağ patimi kanişin sol gözü hizasında havaya kaldırdım. İhtiyar iki adım geri kaçtı ve öncekinden daha az haşin bir sesle dedi ki: “Tamam, tamam, Murr! Alınmayın, siz aslında iyi bir kedisiniz, madem öyle size bir tavsiye, hızlı delikanlı Ponto’ya karşı dikkatli olun! İnanın, dürüst ama düşüncesizdir! Her tür delice şakaya kalkışır, hayatında ciddiyetti, ahlâktı, yoktur! Dikkat edin, derim, çünkü ileride bir gün gelip sizi hiç ait olmadığınız türlü cemiyetlere ayartacaktır, oralarda kişiliğiniz, demin bana ispatladığınız kadarıyla ikiyüzlülük bilmeyen ahlâkınızı mahvolacağı, kendinizi ise özünüze aykırı bir tür sosyal ilişkiye zorlayacaksınız. Bakın, Murrcuğum, dediğim gibi siz *takdire şayan* bir kedisiniz, iyi nasihatlere kulak tıkamayacaksınız! Bakın, bir delikanlı ne kadar çılgınca, nahoş, hatta müstehcen işler çevirirse çevirsin, kanlı canlı kimselerde hep görülen o yumuşak, hatta çoğu zaman tatlı iyi niyeti gösterdiği zamanlar olacaktır, Fransızların dediği gibi bu ‘*Au fond*’ iyi adamdır,’ ama gelenek ve göreneklere karşı yaptıklarını affet-

tirir mi bu. Ama iyilik özünün bulunduğu bu esas, çok derinlerde; üstüneyse safahat hayatının o kadar pisliği toplanmış ki bu iyilik daha doğmadan ölüyor. Fakat gerçek bir iyilik hissi için insana çoğu zaman lanet olası çocuksu bir iyi niyetlilik sunulur, tabii bu iyi niyetlilik harika bir maske takmış kötülük ruhunu tanıyacak halde olmazsa. Dünyada bir baltaya sap olmayı becermiş yaşlı bir kanişin tecrübelerine güvenin, ey kedi; ve ‘*Au fond iyi adamdır*’ safsatasının sizi sersemletmesine izin vermeyin. Sefih yeğenimi görecektir olursanız sizinle konuştuklarımı doğrudan yüzüne söyleyebilir, onunla arkadaşlığınızı hepten bitirebilirsiniz. Tanrı’ya emanet! Bunu yemiyorsunuz herhalde, Murrçugum?”

Bunun üzerine ihtiyar kaniş Skaramuz önümde duran küçük beyaz ekmek parçasını apar topar ağzına attı ve başını eğip uzun tüylü kulaklarını yerde sürüyerek, biraz da kuyruğunu sallayarak yavaş yavaş yanımdan uzaklaştı.

Hayat bilgeliği kafama yatan ihtiyarın peşinden düşünceli düşünceli baktım. “Gitti mi, gitti mi?” Arkamdan bir ses böyle fısıldıyordu, genç Ponto’yu gördüğümde çok şaşırdım, kapının arkasına sinip ihtiyar yanımdan gidene kadar beklemişti. Ponto’nun aniden ortaya çıkması biraz canımı sıkımişti, çünkü ihtiyar amcasının aslında şu an yerine getirmem gereken isteği gözüme biraz sakıncalı görünüyordu. Ponto’nun vaktiyle bana söylediği o dehşet verici sözleri hatırladım: “Bana karşı düşmanca laflar edecek olursan güç ve beceri bakımından senden üstünüm. Üzerine atlayıp, keskin dişlerimle seni iyi bir ısırma ile o dakika işini bitiririm.” Susmayı çok yerinde buldum.

Zihnimdeki bu sakıncalar tavırlarımı soğuk ve zorlama göstermiş olmalı ki Ponto bana keskin gözlerle baktı. Sonra tiz bir kahkaha koparıp dedi ki: “Anlıyorum, dostum Murr! Benim ihtiyar, yaptıklarım hakkında sana kötü kötü şeyler söylemiş, beni türlü delice şaka ve taşkınlıklara müsait ve sefih göstermiş. Bütün bunların tek sözcüğüne inanacak kadar bile budala olma. Önce bana dikkatle bak ve dış görünüşüm hakkındaki fikrini söyle.” Genç Ponto’ya bakınca hiç bu kadar besili, bu kadar parlak görünmediğini, daha önce hiç, kıyafetinde bu inceliğin,

bu zarafetin, bütün benliğinde asla bu ferah uyumun hâkim olmadığını fark ettim. Bunu ona açıktan açığa söyledim.

“Pekâlâ,” dedi Ponto, “pekâlâ, Murrucuğum, kötü yerlerde takılan, alçak taşkınlıklara müsait, sistematik biçimde sefih olan bir kanişin bundan aslında zevk almayıp birçok kanişte görüldüğü üzere sırf can sıkıntısından, demem o ki, böyle bir kanişin karşındaki gibi durabileceğine inanır mısın acaba? Bilhassa bütün benliğimdeki ahengi övüyorsun. Bu bile aksi amcamın ne büyük hata ettiğini sana göstermeli; edebiyatçı bir kedi olduğuna göre hatırla, hayat bilgesi biri, sefih kimselerin bütün yaptıklarının ahenksiz olmasını ayıplayan birine şöyle cevap veriyordu: ‘Sefahatte bütünlük olur mu hiç?’ Dostum Murr, ihtiyar amcamın kuru iftiralarına bir an olsun şaşma. Bütün amcalar gibi aksi ve cimri olan amcamın bu öfkesi, yanında yasak oyun oynanmasına göz yuman ve oyunculara sucuk, yulaf ve karacığerlerden (sucuk yapılmış olanlardan) büyük miktarda avans veren bir sucukçudaki bir miktar oyun borcumu, şerefimi kurtarmak için ödemek zorunda kaldığı için. İhtiyar hâlâ yaşam tarzımın pek övülecek halde olmadığı ama çoktan geride kalan ve yerini terbiyeli bir hayata bırakan bir dönemi hatırlıyor.”

O sıra yoldan küstah bir av köpeği geçti, bana baktı, sanki ilk defa kedi görüyordu, bana kaba kaba suçlamalarda bulundu, sonra da herhalde pek hoşlanmamış olacak, upuzun uzattığım kuyruğumu kapmaya çalıştı. Ama ben dosdoğru dikilip savunmaya geçeceğim sıra Ponto da ahlâksız herifin üstüne atlayıp onu tekmeleyerek yere sermiş, iki-üç defa üstünden geçmişti, bunun üzerine köpek, kuyruğunu kıstırıp feryat figan bağırarak ok gibi fırlayıp gitti.

Ponto’nun iyi niyetini, gerçek dostluğunu gösteren bu hareketi beni epey duygulandırdı, düşündüm de amcası Skaramuz’un karalamak istediği “*au fond* iyi adamdır” lafı iyi anlamda Ponto için geçerli olabilirdi ve başkalarını bilmem ama onu birçok sebepten mazur gösterebilirdi. İçime öyle doğuyordu ki ihtiyar biraz fazla karamsardı, Ponto sefihçe olsa da asla kötü işler çeviremezdi. Bütün bunları dostuma doğrudan doğru-

ya söyleyip beni savunmayı üstlendiği için minnettar ifadelerle ona teşekkür ettim.

Ponto huyu bu ya, neşeli ve muzip gözlerini fıldır fıldır döndürerek, “Murrçugum,” diye karşılık verdi, “pimpirikli ihtiyarın seni yanıltmamış olmasına, kalbimin temiz olduğunu görmene sevindim. Arsızı nasıl da benzettim ama, değil mi, Murr? Daha birkaç zaman unutmaz bunu. Aslında bütün gündür onu bekliyordum, köftehor dün sucuğumu çaldı, cezasını çekmesi lazımdı. Bu arada uğradığın haksızlığın intikamını almak suretiyle sana arkadaşlığımı ispatlayabilmem hoşuma gitmedi desem yalan olur; atalarımızın dediği gibi, bir taşla iki kuş vurdum. Dönelim bir önceki konumuza! Güzel kedi, bana iyice bak ve görünüşümde acayip bir değişiklik görebiliyor musun, söyle?”

Genç dostuma dikkatle baktım ve... vay canına! Boynundaki ince işçilikli gümüş tasma ancak şimdi gözüme ilişiyordu, üstüne: Baron Alzibiades, Marschall Caddesi No. 46, kelimeleri kazınmıştı.

“Nasıl,” dedim hayretle, “nasıl olur, Ponto, sahibini, estetik profesörünü değiştirip bir baronun yanına mı gittin?”

“Profesörü,” diye karşılık verdi Ponto, “terk etmiş sayılmam, aslında o beni tekme tokat yanından kovdu.”

“Nasıl olabilir bu?” dedim, “sahibin seni alabildiğine seviyor, iyi davranıyordu.”

“Ah,” diye cevap verdi Ponto, “ancak muzip kaderin garip oyunuyla avantajıma dönen aptalca, sinir bozucu bir hikâye bu. Bütün kabahat iyi niyetimdeydi, şüphesiz bunda biraz kibirle böbürlenmemin de payı vardı. Her dakika sahibime iyi muamelede bulunmak, bunu yaparken de maharetimi ve eğitimimi ona göstermek istiyordum. Bu yüzden yerde ufak tefek ne varsa daha sahibim istemeden gidip götürüyordum. Şimdi, belki biliyordur, Profesör Lothario’nun onu şefkatle seven körpe ve güzel mi güzel bir karısı var, bundan şüphe duyamaz, çünkü kadın ona sevgisini her an gösteriyor ve profesör kitaplara gömülmüş, vereceği derse hazırlanırken onu adeta iltifatlarla boğuyor. Tam bir aile kadını, evden asla on ikiden önce çık-

maz, saat on buçukta kalktığı için âdeti üzere aşçı kadınla, temizlikçi kızla ev işlerini en ince ayrıntısına kadar görüşmekten ve haftalık parası, bazı bütçe harici harcamalardan ötürü yeti-meyip profesör beyden de ricada bulunamazsa onların kesesi-ni kullanmaktan geri durmaz. Bu borçlanmanın faizini pek giy-meddiği kıyafetlerle sönümler, elbette temizlikçinin üstünde gö-rünce hizmetçilerin şaşkınlık içinde baktıkları bu kıyafetler ve fötr şapkalar bazı gizli buluşmalar ve başka başka iyiliklerin be-deli sayılabilirse. Bunca meziyeti varken sevecen bir kadının şu küçük budalalığı (buna budalalık denebilirse tabii) pek ayıp-lanmasa gerek, bu kadının en hummalı çabası, bütün gayret ve emelleri daima son moda giyinmek yönündedir, en zarif ve en kıymetli şeyler bile onun için yeterince zarif ve kıymetli değil-dir, bir elbiseyi üç kez, bir şapkayı dört gez giydi mi, Türk şalı-nı bir ay boyunca boynuna doladı mı bunlara karşı alerji kapar ve en pahalı giysileri cüzi bir fiyata veya dediğim gibi, temizlik-çi temizlik yaparken giysin diye fırlatıp atar. Bir estetik profe-sörünün karısının dış görünüş güzelliğinden anlaması herhal-de şaşılacak şey değildir; bu anlayış, karısının, hem de apaçık hoşlanarak, şimşek şimşek çakan gözlerini yakışıklı delikanlıla-ra sabitlemesi, hatta onların bazen biraz peşinden koşması sure-tiyle kendini açığa çıkarırsa, kocasının yalnızca hoşuna gidebi-lir bu. Bazen profesörün derslerine gelen terbiyeli kimi gençle-rin sınıfın kapısını şaşırp onun yerine karısının odasına açılan kapıyı sessizce açtıklarını ve yine sessizce içeri girdiklerini fark ediyordum. Hani neredeyse bu yanlışlığın pek de maksatsız ol-madığını veya kimsenin bundan pişmanlık duymadığını sana-caktım, zira kimse hatasını düzeltmek için acele etmiyor, aksi-ne, kim içeri girse ancak epey zaman geçince, hem de memnun ve gülümseyen bakışlarla dışarı çıkıyordu, adeta profesörün ka-rısına uğramak profesörün estetik dersi kadar hoş ve faydalıy-mış gibi. Güzel Lâtitia'ya (kadının adı buydu) gönlüm pek ısın-mamıştı. Odasında durmama tahammül edemiyordu, herhal-de haklıydı da, çünkü hiç şüphesiz en kültürlü kaniş bile her adımda dantelli tülleri yırtma, etraftaki sandalyelerin üstünde duran elbiseleri kirletme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir

yere ait değildir. Fakat bu kadının kötücül dehası bir defasında ta özel odasına kadar girmemi sağladı. Profesör bey bir gün öğle yemeğinde şarabı fazla kaçırmış ve pek neşelenmiş. Eve geldiğinde hiç âdeti olmadığı halde dosdoğru karısının odasına gitti, ben de, nasıl bir hevestendir bilmem, onunla birlikte kapıdan girdim. Karısının sırtında beyazlığı yeni yağmış kar tanesiyle kıyaslanacak ev kıyafetleri vardı, giysisinde sadece belli belirsiz bir özensizlik değil, aynı zamanda sadeliğe sığınmış, bu yüzden galibiyeti gizli bir düşman gibi daha kesin olan tuvaletinde derin bir hüner görülüyordu. Profesörün karısı sahiden de pek sevecendi, sevgi ve vecitle dolu çakırkeyif profesör, şirin karısına türlü iltifatlarda bulunuyor, onu narin narin okşuyor, karısının bütün benliğinde adeta ben buradayım diyen belli bir dikkatsizliği, belli bir huzursuzluğu fark etmiyordu. Heyecanlı estetikçinin artan şefkatinden hoşlanmıyor, tedirgin oluyordum. Eski meşgalemi tutturup zeminde bir şeyler arandım. Profesör tam kendinden geçmiş, yüksek sesle, 'İlahi, ulvi, cennetten çıkma kadın, haydi' diye bağırdığı sırada ben arka bacaklarımın üstünde dans ediyordum, ona şirinlikle ve her zamanki gibi biraz da kesik kuyruğumu sallayarak, karısının divanının altında bulduğum kibar, turuncu erkek eldivenini getirmiştım. Profesör eldivene dik dik bakıp aniden tatlı bir rüyadan uyanmış gibi, 'Bu ne? Kimin bu eldiven? Bu odaya nasıl gelmiş?' diye bağırdı. Bunun üzerine eldiveni ağzımdan aldı, baktı, burnuna tuttu ve yine, 'Bu eldiven nereden? Lätitia, konuş, yanına kim geldi?' Şirin, sadık Lätitia boş yere bastırmaya uğraştığı kendinden emin olmayan utangaç bir sesle, 'Ne kadar da,' diye karşılık verdi, 'ne kadar da tuhafsin, sevgili Lothar, eldiven kiminmiş, kimin olacak? Binbaşının karısı buradaydı, giderken eldiveni bulamadı, merdivene düşürdüğünü sanıyordu.'

'Binbaşının karısı he,' dedi profesör kendinden geçmiş bir halde, 'bu başparmak yerine eli girer o narin yapılı kadının! Kahretsin, hangi süslü züppe geldi buraya? Lanet şey parfümlü sabun kokuyor! Bahtsız kadın, kim geldi buraya, sükunetimi, mutluluğumu bozan, hangi günahkâr cehennemî kuruntuydu? Rezil rüsva kadın!'

Profesörün karısı tam bayılmak üzereydi ki temizlikçi kız içeri girdi, sebep olduğum uğursuz evlilik trajedisinden kurtulmanın mutluluğuyla ben de çabucak dışarı fırladım.

Ertesi gün profesörün ağzını bıçak açmıyordu, içine kapanmıştı; zihnini tek bir düşünce meşgul ediyor, tek bir fikir kafasını kurcalıyor gibiydi. Acaba o olabilir mi? Sessiz dudaklarından ara sıra gayri ihtiyari dökülen kelimeler bunlardı. Akşam doğru şapkasıyla bastonunu aldı, ben neşeli neşeli zıplıyordum ve havlıyordum; bana uzun uzun baktı, gözleri yaşardı, derinden, samimi bir hüznü sesiyle, ‘Canım Pontom benim! Sadık, dürüst varlık!’ dedi. Sonra hızla kapıya çıktı, ben de hemen peşindeydim, elimdeki bütün hünelerle zavallıyı neşelendirmeye kararlıyım. Hemen kapının önünde güzel bir arabanın tepesinde, şehrimizdeki en kibar beylerinden Baron Alzibiades von Wipp ile rastlaştık. Baron profesörü görür görmez bir atlet gibi arabadan atlayıp yanına geldi ve onun, sonra da karısı hanımefendinin halini hatırlı sordu. Profesör şaşkınlık içinde birkaç anlaşılmaz kelime geveledi. Baron ise, ‘Ne sıcak hava!’ deyip ceketinin cebinden ipek bir mendil çıkardı ama aynı hareketle eldiveninin tekini de yere düşürdü, ben de onu, alışkanlık ya, sahibime götürdüm. Profesör eldiveni koparıncasına alıp, ‘Bu sizin eldiveniniz mi, Baron?’ dedi. Profesörün öfkesine afallayan baron, ‘Öyle,’ diye cevap verdi, ‘öyle, sanırım az evvel cebimden düşürdüm, işgüzar kanış de yerden aldı herhalde.’ Profesör karısının odasındaki divanın altından çıkardığım eldiveni barona uzatarak bıçak gibi bir sesle, ‘O zaman,’ dedi, ‘o zaman size bu eldivenin dün düşürdüğünüz öbür tekini verebilmenin zevki bana aittir.’

Apaçık mahcup olan Baron’un cevabını beklemeden profesör deli gibi koşup ayrıldı oradan.

Profesörün peşinden kıymetli eşinin odasına girmekten sakındım, zira birazdan koridora kadar taşarak kulaklarımıza gelecek fırtınayı sezebiliyordum. Ama koridorun bir köşesinde kulak kabarttım ve kıpkırmızı olmuş çehresinde öfke alevleriyle profesörün temizlikçi kızı kapıdan, kız küstah birkaç laf etmeye kalkışınca da evden dışarı attığını gördüm. Nihayet gece

geç vakitte profesör yorgun argın odasına geldi. Sessizce inleyerek başına gelen feci felakete duyduğum içten ilgiyi gösterdim. Bunun üzerine boynuma sarılıp beni bağrına bastı, sanki en iyi ve samimi dostuydum. ‘Güzel, dürüst Ponto,’ diyordu ağlamaklı bir sesle, ‘sadık varlık, başımdaki ayıbı görmemi engelleyen sersemletici rüyadan uyanmamı sağlayan sensin, karımın geçirdiği boyunduruktan kurtulup yeniden serbest, tutuksuz bir insan olabilmemi sağladın! Ponto, bunu sana nasıl öderim! Asla... asla terk etme beni, sana gözüm gibi bakacağım, çetin yazgım beni ümitsizliğe düşürecek olursa beni yalnızca sen avutacaksın.’

Asil, minnettar bir mizacın bu dokunaklı sözlerini solgun, şaşkın bir yüzle içeri dalan aşçı kadın kesti; profesöre, karısı hanımefendinin can çektiği ve ruhunu teslim etmek üzere olduğu gibi dehşet verici bir haber getirmişti. Profesör adeta uçarak gitti!

Günlerce profesörü neredeyse hiç görmedim. Normalde sahibimin bizzat getirdiği yemeğim aşçı kadına emanet edilmişti, somurtkan, huysuz bir kadın olan aşçı ise eskiden gelen ziyafetler yerine istemeye istemeye en sefil, yenmeyecek türden yemekleri gönderiyordu. Bazen de beni tamamen unutuyordu, ben de açlığımı dindirebilmek için iyi tanıdıklardan otlakçılık etmeye, daha olmadı, ava çıkmaya mecbur kalıyordum.

Bir gün aç biilaç, kulaklarım sarkmış, evde dolanırken profesör dikkatini nihayet biraz bana verip, yüzünde güller açarak, gülümseye gülümseye, ‘Ponto,’ diye seslendi, ‘Ponto, benim eski, namuslu köpeğim, nerelerdeydin sen? Hiç istemesem de galiba seni ihmal etmişler, seni iyi beslememişler? Haydi, gel hadi, gel, bugün yemeğini yine ben getireceğim.’

Hayırsever sahibimin peşinden yemek odasına girdim. Yüzünde güller açan kocası gibi profesörün karısı da çiçek gibi açmış bir halde profesörün karşısına çıktı. İkisi de birbirine her zamankinden daha şefkatli davranıyordu, karısı ona ‘melek gibi adam’, o da karısına ‘kuzucuğum’ diyor, böyle konuşurken de çifte kumrular gibi öpüşüp koklaşıyorlardı. Seyrine doyulmayacak bir manzaraydı bu. Profesörün şirin karısı bana da hiç ol-

madığı kadar dostça davranıyordu, bilirsin ki, Murrcuğum, doğuştan sahip olduğum zarafet sayesinde ben de terbiyeli ve ince davranmaktan anlarım. Başıma ne işler açılacağını kim sezebilirdi! Düşmanlarımla beni mahvetmek için başıma ne çoraplar ördüğünü sana detaylarıyla anlatmak zor iş, hem seni de yorar. Onun için talihsiz durumumun sadık bir tablosunu çıkaracak birkaç şeyi zikretmekle sınırlamak istiyorum kendimi. Sahibim kendisi yemek yerken bana da yemek odasında, sobanın oradaki bir köşede bilindik çorba, sebze ve et porsiyonlarını vermeye alışkındı. Öyle terbiyeli, öyle temiz yemek yiyordum ki lambri zeminde en ufak yağ lekesi görülüyordu. Bir öğle vakti tam yanına yanaştığımda mama kasem yüz parçaya ayrılıp yağlı lapa güzelim zemine dökülünce kapıldığım dehşeti tahmin edemezsin. Profesör feci küfürler savurarak öfkeyle üstüme yürüdü ve karısının beni mazur göstermeye çalışmasına rağmen solgun yüzünde şiddetli bir bezginlik okunuyordu. Karısı diyor ki, kötü leke hemen çıkmasa bile o kısım rendelenebilir veya yerine yeni bir tahta konabilirdi. Profesör böylesi tamiratlar karşı derin bir tiksinti besliyordu, daha şimdiden marangoz çıraklarının rende ve çekiç seslerini duyar gibiydi, onun için karısının sözümona beceriksizliği daha da gözüne sokan tatlı özürleri o küfürlerden başka iyi birkaç da tokat yeme sebep oldu. Masumiyetimin farkında olarak apışıp kalmıştım ve ne düşüneyim, ne söyleyeyim, hiç bilmiyordum. Aynısı iki-üç defa başıma gelince asıl şeytanlığı fark ettim! En ufak temasta yüz parçaya ayrılan kırılmaya yüz tutmuş çanakları koyuyorlardı önüme. Artık odada kalmam yasaktı, yemeğimi dışarıda aşçı kadın veriyordu ama o kadar kıt kanaat veriyordu ki midemi ezen açlıkla biraz ekmek, birkaç parça kemik bulmaya dışarı çıkmak zorunda kalıyordum. Bundan ötürü her defasında bir gürültü patırtı çıkıyordu; sadece en acil asli ihtiyaçlarımla tatmini söz konusuken bencilce hırsızlık etmekle suçladılar beni. Bu kadarla kalsa iyi! Aşçı kadın yaygara kopararak güzel bir koyun budunun mutfakta kaybolduğundan, çalanın kesin ben olduğumdan şikâyet ediyordu. Durum çok önemli bir ev meselesiymiş gibi intikal etti profesöre. Profesör bende as-

la hırsızlık eğilimi fark etmediğini, bendeki çalma organının da hiç gelişmediğini söyledi. Hem koca bir koyun budunu arkamda iz bırakmayacak şekilde yemem de düşünülemezdi ona göre. Araştırmaya çıktılar ve kulübemde buttan kalanları buldular! Bak, Murr, patimi vicdanıma koyup yemin ederim ki ben tamamen masumum, et çalmak aklımın ucundan geçmedi ama delil aleyhime olunca masumum iddiaları sökmüyor! Profesör benden taraf çıkıp hakkımdaki iyi düşüncelerinde yanıldığını görünce bir o kadar daha hınçlandı. Bir araba dayak yedim. Profesör sonraları bana karşı beslediği nefreti hissettirse bile karısı çok nazik davrandı, eskiden hiç yapmadığı halde sırtımı okşuyordu, hatta ara sıra iyi bir yemek verdiği de oluyordu. Bütün bunların yaldızlı bir aldatma olduğunu nasıl sezdığimi birazdan göreceksin. Yemek odası kapısı açık duruyordu, midem boş, hasretle içeri bakıyor, kızarmış etin tatlı aroması hazırlanırken profesöre yalvaran bakışlarımın boşa gitmediği ve nasıl derler, biraz casusluk ettiğim zamanları acılar içinde hatırlıyordum! O sıra profesörün karısı 'Ponto, Ponto!' diye seslenip narin başparmağıyla şirin işaret parmağının arasından önüme güzel bir parça kızartma uzattı. İştahım açılıp kendimi kaybederek eti gerekenden biraz daha hızlı kapmış olabilirim ama o nadide zambak kokulu eli ısırmadım, buna inanabilirsin, Murr. Yine de kadın, 'Kötü köpek,' diye bağırıp bayılmış gibi koltuğuna çökmez mi, bir de ne göreyim, başparmağında gerçekten birkaç damla kan. Profesör öfkeye kapıldı; beni dövdü, tekmeledi, bana öyle acımasız davrandı ki, canım kedici, şayet süratle evden kaçmamış olsam, seninle güneşin altında böyle kapının önünde oturamazdım. Geri dönmem düşünülemezdi. Profesörün karısının baronun eldiveni yüzünden intikam hırsıyla bana karşı çevirdiği entrikalar için elimden bir şey gelmeyeceğini anlayıp başka bir sahip aramaya karar verdim. İyi niyetli tabiat ananın bana verdiği güzel özellikler sayesinde aslen kolay bir şeydi bu ama açlık ve keder beni öyle çöktürmüştü ki berbat görünüşümle gerçekten de her yerden geri çevrileceğimden endişe etmem gerekirdi. Bunaltan gıda telaşının verdiği acıyla üzgün üzgün bahçe kapısından çıktım. Ba-

ron Alzibiades von Wipp'i gördüm, önümden yürüyordu, ona hizmet etme fikri aklıma nereden geldi, bilmem. Belki nankör profesörden öcümü almak için bu sayede elime bir fırsat geçer, hissiydi bu, öyle de oldu zaten. Oyunlar ederek barona yaklaştım, ona sırnaştım ve bana biraz hoşnut bir tavırla bakınca, onu çekinmeden evinin içine kadar izledim. Başka hizmetçisi olmasına rağmen oda hizmetçim dediği genç birine, 'Bakın,' dedi, 'bakın, Friedrich, kanişin biri dadandı bana. Keşke daha güzel olsaydı!' Oysa Friedrich yüz ifademi ve narin yapımı övdü ve sahibimin bana kötü davranmış olacağını, muhtemelen onu bu yüzden terk ettiğimi söyledi. Kendi arzularıyla bir yerlere giden kanişlerin genellikle sadık ve doğru dürüst hayvanlar olduklarını ekleyince baron beni yanında tutmaktan kendini alamadı. Friedrich'in özeni sayesinde pırl pırl bir görüntüye kavuşsam da baron benden pek gurur duyuyormuş görünmüyor ve gezerken ona eşlik etmeme mecburen katlanıyordu. Bu durumun değişmesi lazımdı. Bir gün gezerken profesörün karısına rastladık. Kadın canımı çok yaktıysa da onu görmekle riya-dan uzak bir sevinç duyduğumu söylersem dürüst bir kanişin ne kadar rahat mizaçlı –evet, böyle demek istiyorum– olduğunu görürsün, Murrçuğum. Kadının önünde dans ediyor, keyifle havlıyor, olabildiğince ona sevincimi belli ediyordum. 'Bak hele, Ponto!' dedi profesörün karısı, beni okşadı ve öylece kalakalan Baron von Wipp'e manalı manalı baktı. Sahibimin yanına koştum, o da beni sevdi. Aklına başka şeyler gelmişe benziyordu; birkaç kez peş peşe mırıldandı, 'Ponto! Ponto, mümkün olabilir mi bu?'

Yakınlardaki bir sayfiyeye varmıştık; profesörün karısı, sevimli ve iyi niyetli profesör beyin aralarında bulunmadığı arkadaşlarıyla bir yere oturdu. Baron Wipp de yakın bir yere geçti ki başkalarının pek gözüne batmadan kadın devamlı gözünün önünde olsun. Ben sahibimin önüne geçtim ve sanki emirlerini bekliyormuş gibi sessiz sessiz kuyruğumu sallayarak ona baktım. 'Ponto,' diye tekrarladı sahibim, 'Ponto, mümkün olabilir mi bu?..' 'Peki,' dedi biraz suskunluktan sonra, 'peki, denemeye değer!' Bunun üzerine cüzdanından küçük bir kâğıt parçası

çıkardı, üzerine kurşun kalemle birkaç kelime yazdı, kâğıdı yuvarladı, tasmamın altına soktu, profesörün karısını işaret edip sessizce, 'Ponto haydi!' dedi.

Olup bitenleri hemencecik tahmin etmek için gerçekte olduğum kadar akıllı, uyanık bir kaniş olmama gerek yoktu. O yüzden derhal profesörün karısının oturduğu masaya gittim ve sanki canım, masada duran güzel keki çekiyormuş gibi yaptım. Kadın nezaket abidesiydi, bir eliyle bana kek uzatırken diğeriyle boynumu kaşıyordu. Kâğıt parçasını nasıl çekip aldığını hissediyordum. Çok geçmeden arkadaşlarını bırakıp bir kuytuya geçti. Peşinden gittim. Baronun sözlerini nasıl hararetle okuduğunu, örgü çantasından bir kurşun kalem çıkarıp aynı kâğıda nasıl birkaç kelime yazdığını ve kâğıdı tekrar rulo yaptığını gördüm. Bana muzip muzip bakarak, 'Ponto' dedi sonra, 'Ponto! Bir şeyleri vaktinde getirince çok akıllı uslu bir kaniş oluyorsun!' Bunun üzerine kâğıdı tasmamın altına soktu, ben de alelacele sahibimin yanına koşmaktan geri durmadım. Sahibim hemen cevap getirdiğimi tahmin etti, çünkü tasmanın altındaki kâğıdı derhal aldı. Profesörün karısının sözleri çok avutucu ve hoş olmalıydı, zira sevinçten baronun gözleri ışıldıyordu, mest olmuş bir halde, 'Ponto, Ponto, müthiş bir kanişsin, seni bana Tanrı gönderdi,' dedi. Az önce olup bitenlerden sonra sahibimin gözüne girmiş olduğumu görünce nasıl sevindim, tahmin edersin, Murrucugum.

Sevinç içinde adeta benden istenmeden olabilecek bütün hünerlerimi sergiledim. Köpek gibi konuştum, öldüm, dirildim, Yahudinin bir parça beyaz ekmeğini geri tepip Hristiyaninkini afiyetle yedim vs. 'Ne zeki köpek!' Profesörün karısının yanında oturan yaşlı bir kadın böyle demişti. 'Çok zekidir!' diye karşılık verdi baron. Profesörün karısının sesi de, 'Çok zekidir!' diye adeta yankılandı. Sana kısaca şunu söyleyeyim, Murrucugum, o mektuplaşmayı anlattığım şekilde hayli zaman devam ettirdim, bazen profesör yokken mektupla onun evine gittiğim için hâlâ da ediyorum. Bazen de akşam karanlığında Baron Alzibias des von Wipp, şirin Lâtitia'nın yanına sokulursa, ben evin kapısı önünde bekliyor, profesör bey uzaklardan görünecek olsa,

bağıra bağıra havlayarak öyle bir gürültü koparıyorum ki sahibim düşmanın yaklaştığını sezip hemen kaçıyor.”

Ponto’nun davranışını pek tasvip edemezmişim gibi geliyordu bana, rahmetli Muzius’u ve bütün tasmalardan duyduğum derin tiksintiyi düşündüm, bu bile namuslu bir kedinin içinde taşıdığı türden dürüst bir mizacın bu nevi çöpçatanlıkları küçük göreceğinin ayırdına vardiıyordu beni. Bütün bunları genç Ponto’nun yüzüne söyleyiverdim. O ise bana güldü ve kedilerin ahlâkı o kadar katı mı ve ben ara sıra olsa bile hiç hadimi aşmam mı, yani dar ahlâk çekmecesine sığmayacak kadar geniş bir şeyler yapmam mı, diye sordu. Mina’yı hatırlayıp sustum.

“Öncelikle, benim güzel Murrcuğum, ne yaparsa yapsın kim senin kaderinden kaçamayacağı herkesin tecrübesiyle sabittir; tahsilli bir kedi olarak sen bu konunun detaylarını çok öğretici ve üslubu gayet hoş olan *Jacques le fataliste* başlıklı kitapta okuyabilirsin. Takdiri ilahi estetik profesörü Bay Lothario’nun bir... Neyse, maksadımı anlıyorsun, kedicik ama bununla da kalmayıp profesör, o acayip eldiven hikâyesindeki –bu hikâye daha meşhur olmalı, bunun hakkında bir şeyler yaz, Murr– davranış tarzına bakılırsa, tabiatın ona verdiği vazifenin ne kadar kesin olduğunu ispatladı, neydi bu vazife, onun birçok erkeğin gereken vakarla, güzel bir tavırla bilmeden taşıdığı o büyük madalyayı almaktı. Baron Alzibiades von Wipp olmasa, Ponto olmasa Bay Lothario bu vazifeyi yine de yerine getirirdi. Hem Bay Lothario kendimi onun düşmanının kollarına atmamdan daha iyi veya başka bir şeyi hak etmiş miydi? Öte yandan baron da profesörün karısıyla anlaşacak başka yollar buldu, profesörün de başına o bela uğradı, ki bu olay baronun şirin Lâtitia’yla ilişkisinden artık gördüğüm faydayı bana sağlamamıştı. Biz kanişler öyle çok katı ahlâkçılar değildir, kendi yağımızda kavrulup zaten aslanın ağzında olan lokmayı hor göremeyiz.”

Acaba Baron Alzibiades von Wipp’in hizmetini görmekle elde ettiği yarar sahiden de buna bağlı köleliğinin nahoş ve bezdirici taraflarını karşılayacak kadar büyük ve önemli mi, diye

sordum genç Ponto'ya. Bu köleliğin, göğsünde özgenlik anlayışının sönmeyeceği bir kedi için her zaman tiksiniyecek bir şey olarak kalacağını açıktan anlamasını sağlıyordum bu sözlerle.

Ponto gururla gülümseyerek, “Bunu,” diye cevap verdi, “bunu kendine göre veya daha ziyade hayatın çetrefil şartlarındaki büsbütün tecrübesizliğin sana nasıl gösteriyorsa, öyle yorumluyorsun. Baron Alziades von Wipp gibi zarif, okumuş bir adamın gözdesi olmak ne demektir, bilmiyorsun. Zira o kadar akıllı ve hatırşinas davrandığım zamandan beri baronun en büyük gözdesi olduğumu sana söylememe pek gerek yoktur herhalde, benim özgürlük sevdalısı kedim. Bizim yaşayışımızın kısa bir tasviri, şimdiki durumumdaki hoş, hayırlı kısımları sana canlı canlı hissettirecektir. Sabahları biz (yani ben ve sahibim) çok erken kalkmayız, çok geç de kalkmayız; aslında tam on birde kalkarız. Burada belirtmeliyim ki geniş ve yumuşak döşegim baronun yatağının yakınındadır, ikimiz de birden uyansak horlayanın *kim* olduğunu bilecek kadar ahenkle horlarız. Baron zili çalar, derhal oda hizmetçisi gelir, barona bir bardak sıcak çikolata, bana da en güzel ve tatlı kremalı kahveyle dolu bir porselen çanak getirir, baron kendi bardağını ben de benimkini iştahla boşaltırız. Kahvaltıdan sonra yarım saatçik beraberce oynarız, bu vücut hareketi yalnızca sağlığınıza faydalı değildir, zihnimizi de açar. Hava güzel olduğunda baron açık pencereden dışarı bakıp dürbünüyle yoldan geçenleri izler. Yoldan geçen çok yoksa baronun yorulmadan bir saat boyunca sürdürebileceği başka bir eğlencesi daha vardır. Baronun penceresinin altında özel kırmızı rengiyle öne çıkan bir taş, bu taşın ortasında da ufak bir delik vardır. Mesele tam bu küçük deliğin içine isabet ettirecek kadar becerikli tükürmektir. Uzun süren alıştırmalardan sonra baron üçüncü defada isabet kaydedecek, iddiaya girdi mi kazanacak hale getirmiştir işi. Bu eğlenceden sonra çok önemli olan giyinme vakti gelir. Baron saçını maharetle tarayıp kıvırmayı, hele de fularını sanatkarca bağlamayı tamamen kendi başına, oda hizmetçisinin yardımını olmadan halleder. Bu iki zor operasyon biraz sürdüğünden Friedrich, kalan vakti beni giydirmekle değerlendirir. Ya-

ni ılık suda yumuşatılmış bir süngerle kürkümü yıkar, kuaförün uygun yerlerden zarıfçe bıraktığı uzun tüylerimi yeterince sık bir tarakla tarar ve erdemlerimi keşfeder etmez baronun beni şerefliendirdiği güzel, gümüşü tasmayı boynuma takar. Sonraki vakit edebiyata ve güzel sanatlara ayrılmıştır. Ya bir lokantaya yahut bir kafeye gider, biftek veya pırzolanızın tadını çıkarır, bir kadehçik Madeira şarabı içer, biraz da son dergilere, son gazetelere bakarız. Sonra öğleden öncesi ziyaretleri başlar. Günün havadisini, özellikle de önceki akşam gittiğimiz bir faaliyeti anlatmak için falanca yahut filanca büyük aktresi, şarkıcıyı, hatta dansözü ziyaret ederiz. Daima kadınların keyfini etmek için Baron Alzibiades von Wipp'in, elindeki haberleri nasıl bir maharetle anlattığını görmek acayip bir şey. Baronun az önce özel odasına uğradığı meşhur birini taçlandıran şöhretin bir parçasını bile koparmayı, bu kişinin rakip veya muharipleri asla başaramamıştır. Söz konusu kişi yuhalanmış, bu kişiyle dalga geçilmiştir. Gerçekten müthiş alkış aldığı inkâr edilemese bile baron bu kadının yeni, skandal bir hikâyesini anlatmayı becerir ve uygun zehir, çelenkteki çiçekleri vaktinden önce öldürsün diye bu hikâye dinlenip etrafa yayılır. Kontes A., Barones B., elçinin karısı C. vs. gibi hanımlara yapılan daha kibar ziyaretler saat üç buçuğa kadarki vakti doldurur; baron artık asıl işini yapmıştır, böylelikle saat dörtte içi rahat, sofraya oturabilir. Bu da yine genelde bir lokantada olur. Yemekten sonra kafeye gideriz, belki bir parti bilardo oynar ve hava izin verirse küçük bir gezinti yaparız; ben her zaman yayanımdır, baronsa bazen atlı. Böylece baronun asla kaçırmadığı tiyatro saati gelir. Tiyatroda gayet önemli bir rol oynuyor olmalı baron, çünkü seyircileri sadece bütün sahne şartları ve sahne alan sanatçılar hakkında bilgilendirmesi değil, aynı zamanda kime övgü, kime yergi gidecek bunu da ayarlayıp zevkleri doğru minvalde tutması gerekiyor. Bunu içinden gelerek yapıyor. Benim ırkımdan en zarif kimselerin bile hiç adil olmasa da tiyatroya girmesine müsaade edilmediği için temsil sırasındaki saatler, sevgili baronumdan ayrılıp kendi başıma oyalandığım tek saatlerdir. Bunu nasıl yapıyorum ve tazılar, İngiliz bekçi köpeklerle

ri, Pug köpekleri ve daha başka başka kibar kimselerle bağlan-tılarımı nasıl kullanıyorum, bunu ileride öğreneceksin, Murr-cuğum! Tiyatrodan sonra yine bir lokantada yemek yeriz, ba-ron neşeli arkadaşlarıyla kendini tamamen keyfine bırakır. Ya-ni herkes konuşur, herkes güler ve her şeyi muhteşem buldu-ğuna yemin eder ama kimse ne konuştuğunu, neye güldüğü-nü ve yemin ederek övdüğünün ne olduğunu bilmez. Muhab-betin ince noktası, sahibim gibi zarafet öğretisine mensup kim-selerin bütün sosyal hayatı bundan ibarettir. Fakat baron ba-zen gece geç vakitte başka cemiyetlere katılır; oraları da muh-teşem oluyormuş. Benim bundan da haberim yok, zira baron, bunun için iyi bir bahanesi olsa bile beni hiç yanına almaz. Ba-ronun yanındaki yumuşak dōşeğimde ne kadar rahat uyuduğu-mu sana zaten söyledim. Şimdi kendin itiraf et, güzel kedi, sana detaylarıyla anlattığım yaşantıya göre nasıl olur da ihtiyar, aksi amcam beni perişanlıkla, sefihlikle itham edebilir? Doğrudur, sana itiraf ettim zaten, birkaç zaman önce ne söylese hakkıydı. Kötü yerlerde takılıyor, nereye gitsem hele de düğün ziyafetle-rine davetsiz dalıp haşarılık ediyor, rezalet çıkarıyordum. Ama bütün bunlar salt haylazlık dürtüsüyle değil, sadece profesörün evindeki şartlarda edinemediğim yüksek kültürün eksikliğin-den kaynaklanıyordu. Artık her şey değişti. A! Kim var orada? Şu giden Baron Alzibiades von Wipp! Bana bakınıyor, ıslık ça-lıyor! *Au revoir* azizim!”

Ponto yıldırım hızıyla sahibinin karşısına çıktı. Baronun gö-rünüşü Ponto'nun onun hakkında söylediklerine göre kafam-da tasarladığım resme uyuyordu. Çok uzun boyluydu, zayıftan öte dal gibiydi. Kıyafet, duruş, yürüyüş, tavırlar, hepsi son mo-danın örneği sayılabilirdi ama biraz fazlaca abartıldığından bü-tün benliğine tuhaf, acayip bir şeyler katıyordu. Elinde çelik-ten küçük, ipince bir değnek tutuyordu, Ponto'yu bunun üs-tünden birkaç defa atlattı. Bu bana ne kadar alçaltıcı görün-se de itiraf etmeliydim ki Ponto onda daha önce hiç fark etme-diğim bir edayı en büyük bir beceriklilik ve kuvvetle birleştir-iyordu şu an. Zaten göğsü çıkık, bedeni içeri çekik, garip garip adımlarını açarak horoz gibi yürüyüşüyle baronun gezmeye de-

vam etmesinde, Ponto'nun da çok alımlı sıçrayışlarla kâh önden kâh yandan zıplayıp yalnızca yanından geçen dostlarına kısacık, kısmen de gururla selam vermekle yetinmesinde çok kafama yatmasa da beni imrendiren bir şeyler vardı. Dostum Ponto'nun yüksek kültürle ne kastettiğini seziyor, mümkün olduğunca bu konuyu kavramaya çalışıyordum. Fakat bu çok zor oldu, daha doğrusu zahmetlerim boşa çıktı.

Sonraları anladım ki bazı şeylerde zihinde oluşabilecek bütün problemler, bütün teoriler bozguna uğruyor ve bilgiye ancak bizzat deneyerek ulaşılabilir; Baron Alzibiades von Wipp ve Kaniş Ponto'nun sosyete âleminde edindiği yüksek kültür de o bazı şeylere dahil.

Baron Alzibiades von Wipp yanımdan geçerken kelebek gözlüğünden beni kesti. Sanki bakışlarında merak ve öfke vardı. Acaba Ponto'nun benimle sohbet ettiğini nobranlıkla fark mı etmişti? Biraz korktum, çabucak merdivenlerden yukarı çıktım.

İşe yarar bir otobiyografi yazarının bütün görevlerini yerine getirmek için yine ruh halimi tarif etmem lazım ve bunu ancak birkaç zamandır, nasıl derler, bir patide yazdığım birkaç ulvi misrayla yapabilirim. Ne var ki...

(Müs. kağ.) “ bu tekdüze, zavallı şeylerle ömrümün en iyi zamanlarını yedin. Şimdi de hayıflanıyorsun, ihtiyar budala ve haddini aşarak meydan okuduğun kaderden yakınıyorsun! Kibar takımı seni ne ilgilendirir, en âlâ çılgın senken çılgın saydığın için alaya aldığın bütün dünyadan sana ne! Zanaatta kalmalıydın, zanaatta, org imal etmeli, büyücülük ve falcılıkla meşgul olmamalıydın. O zaman onu benden çalmazlar, karım yanımda olurdu, çalışkan bir işçi olarak atölyemde otururdum, dinç çırağlarım etrafımda çekiç vurur, çivi çakardı, dünya âlemde görülmemiş ve duyulmamış eserler vücutda getirirdik. Ya Chiara! Belki de yaramaz oğullarım boynuma asılır, belki sevimli kızımı dizimde uyuturdum. Lanet şeytan, şu an buralardan kaçıp yitik karımı köşe bucak aramaktan beni alıkoyan ne!” Bunun üzerine kendi kendine konuşan Üstat Abraham yeni başladığı ufak otomatı ve bütün alet edevatı-

nı masanın altına attı, ayağa kalktı, bir aşağı bir yukarı hiddetle yürüdü. Chiara'nın artık neredeyse aklından çıkmayan hatırası, içindeki bütün acılı hüznü meydana çıkarıyor, nasıl o sıralar Chiara'yla daha yüce bir hayata başladıysa, şimdi de, sıradanlıktan fışkıran inatçı isteksizliği zanaatı geçip gerçek sanatı icraya kalkışmasından ötürü onu terk ediyordu. Severino'nun kitabını açtı, uzun uzun şirin Chiara'ya baktı. Maddi duyularından olmuş bir uyurgezer gibi sadece içinden geldiği gibi, otomat misali hareket eden Üstat Abraham odanın bir köşesinde duran bir sandığa yürüdü, kitap ve çeşitli eşyalarla dolu sandığı aşağı indirdi, açtı, cam küreyi, esrarengiz görünmez kız deneyinin bütün teçhizatını çıkardı, küreyi tavandan sarkan ince, ipekten bir ipe tutturdu, odadaki her şeyi gizli alamet için gerektiği şekilde ayarladı. Ancak her şeyi halledince rüya gibi sersemliğinden ayıldı ve yaptığı şeylere hayret etti. Büsbütün bitkin düşüp ümitsizce koltuğuna yığılarak, "Ah," diye hayıflandı yüksek sesle, "ah, Chiara, zavallı, yitik Chiara, bir daha asla tatlı sesinden, insanların gönlünde saklı olanı haber verdiğini işitemeyeceğim. Dünyada artık teselli, mezar-dan başka umut yok!" O sıra cam küre sağa sola sallandı, sanki rüzgârın soluğu bir arpın tellerini yalıyormuş gibi melodik bir ses işitildi. Fakat birazdan ses söze döndü:

"Ömür daha bitmiş değil,
Teselli ve ümit yitik değil,
Ağır bir yemine bağlıysa,
Ne yapsın en dindar kafa?
Üstat! Ha gayret! Sağalacaksın,
Başını sağaltıcıya kaldıracaksın,
İyileştirir o en derin yaraları,
Getirir büyük acı büyük kârları."

"Ah merhametli Tanrım," diye fısıldadı ihtiyar titreyen dudaklarla, "cennetten benimle konuşan onun ta kendisi; artık dirilerin arasında dolaşmıyor!" Bunun üzerine o melodik ses bir daha işitildi, sözleri daha kısık, daha uzaktan geliyordu:

“Ölümün soğuğu sarmaz,
Gönlünde aşk olanları;
Bulur akşam yemeğini de,
Sabah yeise düşse bile.
Yakında gelebilir saati,
Alır senden dertleri;
Yapmaya cüret edebilirsin,
Ulu Tanrı'nın emirlerini.”

Daha da şiddetlenip tekrar yankılanan bu tatlı tınılar, ihtiyar siyah kanatlarına saran uykuya çağırıyordu. Ama karanlıkta, güzel bir yıldız gibi ışıldayarak geçmişteki mutluluğun rüyası belirdi, Chiara yine üstadın göğsünde yatıyordu, ikisi de yine genç ve mutluydu, hiçbir kötü ruh sevdalarının göğünü karartamazdı.

[Yayıncı burada lütufkâr okura belirtmelidir ki kedi burada birkaç müsvedde kâğıdını tamamen koparmış, boşluklarla dolu bu hikâyede bir boşluk daha meydana gelmiştir. Sayfa sayısına bakılırsa yalnız sekiz sütun eksik, bunlarda da pek önemli bir şey yokmuş galiba, zira aşağıdaki satırlar bütün itibariyle son kaldığımız yere hemen hemen uyuyor. Metnin devamı şöyle:]

bekleyemezdin. Hükümdar Irenäus zaten sıra dışı her olayın amansız bir düşmanıydı, hele de meselenin tahkikatı için şahsı da işin içine dahil edilirse. Bu yüzden kritik vakalarda hep yaptığı gibi enfiyesinden iki nefes çekti, o meşhur darma-duman edici Frederik bakışıyla baş avcıya dik dik bakıp dedi ki: “Lebrecht, galiba uyurgezer birer hayalperest olup çıktık da hayalet görüp yok yere çınar çıkarıyoruz?”

Baş avcı dinginliğini koruyarak, “Hükümdar hazretleri,” diye karşılık verdi, “anlattıklarım harfi harfine doğru değilse beni sıradan bir ayakçı gibi kovun. Cesaretle ve açıksözlülükle tekarrlıyorum: Rupert tam bir casus.”

“Ne?” dedi hükümdar öfke içinde, “Ne? Rupert, tek bir kili-
din paslanmasına veya açılıp kapanırken arıza çıkarmasına izin
vermeden hükümdar hanesine elli sene hizmet etmiş benim es-
ki, sadık bekçim casus he? Lebrecht! Çıldırmışsın, delirmişsin
sen! Hay ben böyle...”

Hükümdar kendisine yakışmayacak şekilde ne zaman söve-
cek olsa susardı, şimdi de öyle oldu. Avcı çabucak lafa girmek
için bu ânı fırsata çevirdi: “Hükümdar hazretleri hemen celalle-
nip küfürler savuruyorlar ama böyle bir şey hakkında susmak,
hakikatin kendisinden başka bir şey iddia etmek olmaz.”

“Kim celallenmiş?” dedi hükümdar sakinleşerek, “Kim küf-
rediyormuş? Eşekler küfreder! Bana bütün meseleyi kısa ve öz
tekrar et ki gizli bir toplantıda her şeyi danışmanlarıma sunup
alınacak tedbirleri etraflıca danışarak karar vereyim. Rupert
gerçekten casussa, o zaman... Neyse, icabına bakarız artık.”

“Dediğim gibi,” diye söze başladı avcı, “dün Bayan Julia’ya
ışık tutarken ne zamandır buralarda gizli gizli dolanan adam
yanımızdan geçiverdi. ‘Dur,’ dedim kendime, ‘sen bu iblisi ya-
kalarsın’ ve hanımefendiye yukarıya kadar eşlik ettikten son-
ra meşalemi söndürüp karanlık bir yere geçtim. Çok sürmeden
aynı adam fundalıktan çıkıp kapıyı tıklattı. Dikkatle oraya ya-
naştım. Evin kapısı açıldı, dışarı bir kız çıktı, sonra da yaban-
cı bu kızla içeri girdi. Nanni’ydi bu, onu tanıyorsunuzdur, hü-
kümdar hazretleri, Bayan Benzon’un güzel Nanni’si?”

“*Coquin*,”² dedi hükümdar, “taç takan yüce kimselere güzel
Nanni’lerden falan bahsedilmez, neyse! devam et, *mon fils*.”³

“Evet,” diye devam etti avcı, “evet, güzel Nanni, böyle buda-
laca davranmasını ondan hiç beklemezdim. Herhalde sıradan
bir âşığı falandır, dedim kendime; ama bunda muhakkak bir bit
yeniği vardır, diyor, başka şey düşünemiyordum. Evin yanında
bekledim. Epey vakit geçtikten sonra Bayan Benzon döndü, da-
ha eve girmesiyle yukarıdan bir pencere açılıp yabancı adamın
inanılmaz bir çeviklikle dışarı, parmaklıkların arasında duran
ve Bayan Julia’nın itinayla baktığı güzel karanfillerle şebboyla-

2 (Fr.) Alçak.

3 (Fr.) Oglum.

rın arasına dalması bir oldu. Bahçıvan feryadı koparıyor; kırılan camlarla dışarıda bekliyor, hükümdar hazretlerine bizzat şikâyetle bulunmaya gitmek istiyordu. Ama ben içeri girmesine izin vermedim, zira köftehor daha sabahın köründe çakırkeyif olmuş.” Hükümdar avcının sözünü, “Lebrecht,” diyerek bozdu, “Lebrecht, taklide benziyor bu, çünkü benzer şeyler Bay Mozart’ın Prag’da seyrettiğim ‘Figaro’nun Düğünü’ operasında da geçiyor. Doğrulara sadık kal, avcı!”

“Tek,” diye devam etti avcı, “tek harfini bile çarpıtmadım, bedenimi ortaya koyarak yemin edebilirim. Herif aşağı düştü, ben de onu yakalarım, diye düşündüm; ama adam yıldırım hızıyla toparlanıp nereye koşsa beğenirsiniz, hükümdar hazretleri, sizce nereye koşmuştur?”

“Bencesi falan yok,” diye karşılık verdi hükümdar ciddi ciddi, “bir şeyler sorup durarak canımı sıkma, avcı! Hikâye bitene kadar anlatmaya devam et, sonra fikrimi söylerim.”

“Dosdoğru,” diye devam etti avcı, “dosdoğru kimsenin oturmadığı köşke koştu. Evet, kimsenin! Kapıya vurmasıyla içerisi aydınlandı, dışarı çıkan da temiz, dürüst Bay Rupert’ten başkası değildi, yabancı onunla birlikte içeri girdi, sonra kapıyı sıkıca kilitlediler. Görüyorsunuz, hükümdar hazretleri, Rupert etrafta dolanıp kötü emeller besleyen yabancı, tehlikeli konuklarla görüşüyor. Kim bilir amaçları nedir ama hükümdar hazretlerinin bile burada, sessiz sakın Sieghartshof’ta kötü insanların tehdidi altında olması muhtemeldir.”

Hükümdar Irenäus kendini son derece önemli bir şahıs olarak gördüğünden bazen türlü türlü saray entrikalarının ve kötü kindarlıkların hayalini kurması beklenmeyecek şey değildi. Bu yüzden avcının son sözleri ona çok dokundu, hükümdar bir süre derin düşüncelere daldı. Sonra gözlerini fal taşı gibi açarak, “Avcı,” dedi, “Avcı! Doğru söylüyorsun. Sinsice etrafta dolanan adam, gece vakti köşkte beliren ışık meselesi ilk bakışta görüldüğünden daha sakıncalı. Hayatım Tanrı’nın elindedir! Ama etrafım sadık hizmetkârlarla çevrili ve bunlardan biri bile benim için kendini feda edecek olsa muhakkak ailesinden bir şey esirgemem! Bunu adamlarımın arasına yay, iyi kalpli Leb-

recht! Biliyorsun ki bir hükümdarın yüreği korku nedir bilmez, o her tür insani ölüm endişesinden uzaktır ama halkımıza karşı da görevlerimiz var, veliaht da henüz reşit olmadığına göre kendimizi muhafaza etmemiz lazım. O yüzden köşkteki entrika bozulana kadar sarayı terk etmeyeceğim. Korucu, mıntika avcıları ve yanındaki diğer herkesle birlikte buraya gelsin, bütün adamlarım silahlansın. Hemen köşkün etrafını çevirsinler, sarayı da sıkı sıkıya kilitlesinler. Bu iş sana emanet, Lebrecht. Ben av bıçağımı kemerime bağlayacağım, sen de tabancalarımı doldur ama sürgüsünü çekmeyi unutma ki bir talihsizlik olmasın. Köşkün odalarına hücum edilip komplocuları teslim etmeye zorladığınızda bana haber verin, arka odalara çekileyim. Tahtın önüne getirmeden önce esirleri azami dikkatle arayın, kimse çaresizlik içinde... neyse, ne duruyorsun, ne bakıyorsun, ne gülümsüyorsun, bunlar ne demek oluyor, Lebrecht?”

Avcı kurnaz bir tavırla, “Şey,” diye karşılık verdi, “şey, hükümdar hazretleri, ben sadece, yanındakilerle birlikte korucuyu buraya çağırmanın hiç gereği olmadığını söyleyecektim.”

“Neden?” diye sordu hükümdar öfkeyle, “Neden? Galiba bana karşı çıkmaya kalkışıyorsun? Halbuki her saniye tehlike büyüyor! Hay ben... Lebrecht, haydi atına bin; korucu, yanındakiler, dolu tüfekler, derhal buraya intikal etsinler.”

“Onlar,” dedi avcı, “onlar zaten burada, hükümdar hazretleri!”

“Ne nasıl?” dedi hükümdar, şaşkınlığını göstermek için ağzını açık tutuyordu.

“Daha,” diye devam etti avcı, “daha tan ağarırken korucunun yanına gittim. Köşkün etrafı öyle iyi çevrildi ki dışarı bırakın insanı, kedi çıkamaz.”

“Sen,” dedi hükümdar duyulanarak, “harika bir avcısın, Lebrecht ve hükümdar hanesinin sadık bir hizmetkârısın. Beni bu dertten kurtarırsan kendim icat edip kendim bastıracağım bir liyakat nişanı alacaksın, ahdım olsun, köşke hücum ederken geriye az mı insan kalır çok mu, ona göre madalyan gümüş veya altın olacak.”

“Müsaadeniz,” dedi avcı, “müsaadeniz olursa, hükümdar hazretleri, hemen işe koyulalım. Demem o ki köşkün kapıları-

nı kıralım, içeride kalan serseri takımını esir alalım ve bu iş bit-sin. Evet, her seferinde elimden kaçan, sağa sola zıplayıp duran o adi herifi, köşke davetsiz misafir gibi kurulan o adamı yaka-layacağım, Bayan Julia'yı bezdiren o casusu!”

Odaya giren Benzon, “Hangi casus?” diye sordu, “Hangi ca-sus Julia'yı bezdirmiş? Neden bahsediyorsunuz, Lebrechtci-gim?” Hükümdar bütün manevi gücüyle taşımaya uğraştığı bü-yük, muazzam bir şey başına gelmiş biri gibi ciddi ve manidar bir şekilde Benzon'a doğru yürüdü. Benzon'un elini tuttu, şef-katle sıkıp sonra da yumuşak bir sesle dedi ki: “Benzon! Bir ba-şına, derin bir yalnızlıkta bile hükümdarın başı tehlikeden kur-tulmuyor. Hükümdarların kaderi bu, kalpleri ne kadar yumu-şak ve iyi olsa da bu onları hainlerin yüreğinde fesat ve iktidar hırsını alevlendiren şerir iblisten korumuyor! Benzon, en bü-yük hainlik, yılan saçlı Medusa başını bana kaldırdı, çok bü-yük bir tehlike içindeyim! Çok geçmeden felaket ânı gelecek, bu sadık adamıma belki de hayatımı ve tahtımı borçlu olaca-gım! Alınıyazım başkaysa, o zaman kaderime tevekkül edece-gim. Biliyorum, Benzon, benimle ilgili düşünceleriniz değişme-di, ben de Prens Hedwiga'nın geçenlerde çay partimi mah-vettiği Alman bir yazarın trajedisindeki o kral gibi kibirle bağı-racağım, ‘Hiçbir şeyi yitirmedim, çünkü siz benimsiniz!’ Öpün beni, Benzoncuğum! Kıymetli kadın, biz eskisi gibi kalacağız! Tanrım, can korkusuna ne gevezelik ediyorum! Metin olalım, sevgilim, hainler yakalanınca onları bir bakışla mahvedeceğiz. Avcı, köşk saldırısı başlasın.”

Avcı hızla çıkacaktı. “Dur,” dedi Benzon, “ne saldırısı? Han-gi köşk?”

Hükümdarın emri üzerine baş avcı olup bitenler hakkında baştan rapor verdi.

Avcının anlattıklarıyla Benzon'un merakı gitgide artıyordu. Avcının lafı bitince Benzon gülerek dedi ki: “Peki, bu olabile-cek en gülünç yanlış anlaşılma. Beyefendi, korucunun adam-larıyla derhal evine yollanmasını rica ediyorum. Komplo falan yok ortada, siz de en ufak tehlikede değilsiniz, hükümdarım! Köşkün meçhul sakini zaten sizin esirinizdir.”

“Kim,” diye sordu hükümdar hayretler içinde, “kim, hangi bahtsız köşkte benim iznim olmadan oturuyormuş?”

Benzon hükümdarın kulağına, “Köşkte,” diye fısıldadı, “köşkte saklanan Prens Hektor!”

Hükümdar, sanki birden görünmeyen bir elden tokat yemiş gibi birkaç adım geriledi, sonra da bağırdı: “Kim? Nasıl? *Est-il possible!*⁴ Benzon! Rüya mı görüyorum? Prens Hektor mu?” Hükümdarın bakışları afallamış halde şapkasını elinde buruşturan avcıya yöneldi. “Avcı,” diye bağırdı ona hükümdar, “Avcı! Doğru aşağı in, korucu da adamları da gitsin evlerine! Kimseyi gözüm görmesin! Benzon,” deyip müşavirin karısına döndü, “Benzoncuğum, düşünebiliyor musun, Lebrecht Prens Hektor’e herif, dedi, casus dedi! Uğursuz! Ama aramızda kalsın, Benzon, bu bir devlet sırrı. Söyleyin, bana bir izah edin, nasıl oldu da prens yola çıkmış gibi yapıp sanki macera yaşamak istermiş gibi buraya saklandı?”

Benzon avcının gözlemleri sayesinde büyük mahcubiyetten kurtulmuş görüyordu kendini. Prensın Sieghartshofta bulunduğunu hükümdara kendi söylemesinin, hele de Julia’ya yaptığı baskını açıklamanın yerinde olmayacağına tamamen kanaat getirmiştiyse de mesele, her dakika Julia için, bizzat Benzon’un zor zahmet ayakta tuttuğu bütün ilişki için gittikçe tehlikeli bir hal alan bu durumda kalamazdı. Baş avcı artık prensin saklandığı yeri bulduğuna, prens de pek şerefli olmayan bir şekilde ortaya çıkarılma tehlikesine girdiğine göre Benzon, Julia’yı ifşa etmeden prensi ele verebilirdi. Bunun için hükümdara muhtemelen Prenses Hedwiga’yla yaşadığı tatlı bir çekişmenin prensi çabucak yola çıkıyormuş gibi yapmaya ve en sadık oda hizmetçisiyle sevgilisinin yakınında bir yerde saklanmaya yol açmış olacağını açıkladı. Bu olayda romanlara, maceralara layık bir şeyler olduğu inkâr edilemezdi ama hangi âşık böyle şeylere meyletmezdi ki zaten. Ayrıca prensin odacısı Nanni’nin uslanmaz âşığıydı, Benzon esrarı bu sayede çözmüştü.

“Demek öyle!” dedi hükümdar, “Tanrı’ya şükürler olsun, o zaman evinize girip sonra da uşak Cherubin gibi pencereden

4 (Fr.) Bu mümkün mü!

çiçek saksılarının içine atlayan prens değil, oda hizmetçisiydi. Aklıma neler gelmişti, neler. Prens pencereden atlayacakmış, bu hiç olacak iş mi!”

Benzon muzipçe gülererek, “Ay,” diye karşılık verdi, “ben bir prens bilirim ki o pencereden kaçışa tenezzül etmişti, tam...”

Hükümdar müşavirin karısının sözünü, “Siz,” diye kesti, “beni kızdırıyorsunuz, Benzon, beni çok kızdırıyorsunuz! Geçmişte olanları bırakalım, prensi ne yapacağız, onu düşünelim! Bu kahrolası durumda ne diploması, ne devletler hukuku, ne saray kanunları kalır! Prens görmezden mi geleyim? Tesadüfen mi bulayım? Ne yapayım, ne? Kafam allak bullak oldu. Hükümdar kalkıp da saçma sapan roman hikâyelerine kadar düşerse, olacağı budur!”

Prensle bundan sonraki ilişkilerin nasıl düzenleneceğini Benzon gerçekten de bilmiyordu. Ama bu sıkıntısının da imdadına koşan bir şey oldu. Zira Benzon daha hükümdara cevap veremeden yaşlı bekçi Rupert içeri girip hükümdara ufak, katlanmış bir pusula uzattı, bu sırada da hınzır hınzır gülümseyerek pusulanın buraya yakın bir yerlerde gizli gizli saklamak şerefine nail olduğu yüce bir şahıstan geldiğini temin etti. Hükümdar ihtiyara gayet merhametli, “Demek biliyordun,” dedi, “Demek biliyordun, Rupert? Seni hep hanemin sadık ve dürüst bir hizmetkârı olarak görmüşümdür, sen de böyle olduğunu ispatladın, zira görevini yerine getirerek aziz damadımın emrine itaat etmişsin. Mükafatını düşüneneğim.” Rupert elpençe divan teşekkür edip odadan ayrıldı. Bir kişinin tam casusluk işlediği anda çok dürüst ve erdemli sayılmasına çok rastlanır hayatta. Prensın çirkin saldırısı hakkında daha çok bilgiye sahip ve bu casusluktan emin olan Benzon ihtiyar ikiyüzlü Rupert’in bu sırra ortak olduğunu düşünüyordu.

Hükümdar pusulayı açıp okudu:

*“Che dolce più, che più giocondo stato
Saria, di quel d'un amoroso core?
Che viver più felice e più beato,
Che ritrovarsi in servitù d'Amore?”*

*Se non fasse l'huom sempre stimolato
Da quel sospetto rio, da quel timore,
Da quel martir, da quella frenesia,
Da quella rabbla, detta gelosia."*

Büyük bir şairin bu mısralarında, hükümdarım, esrarengiz davranışımın sebebini bulacaksınız. Hayatım, bütün özlem ve ümidim olan, alevlenen göğsümde bütün o hararetili ateşin yandığı, tapındığım kadın tarafından sevilmediğimi sanıyordum. Şanslıyım! Hayırlı bir haber aldım, birkaç saatten beridir biliyorum ki beni seven var, böylelikle saklandığım yerden çıkıyorum. Gelişimi haber veren kurtuluş sözü aşk ve mutluluk olacak. Yakında sizi, hükümdarım, bir oğlun duyduğu derin saygıyla selamlayacağım.

Hektor."

Biyograf burada iki saniye hikâyeye ara verip o İtalyanca mısraları çevirme denemesini araya alırsa belki de lütüfkâr okur bunu nahoş karşılamayacaktır. Mısraların anlamı aşağı yukarı şöyledir:

"Daha tatlı, daha yüce bir vecit var mı,
Kalbin hararetili bir aşkla tutuşmasından?
Kudretli Tanrı'nın zincirlerinde kalana,
Daha bereketli bir talih vurabilir mi?
İnsanı büyülemeyi beceremez,
O karanlık ruh, şüphe, korkunun tahriki,
Ümitsiz elem, cinnetin arsız tohumu,
Cehennemün öfkesi, kıskançlıktır adı!"

Hükümdar pusulayı iki-üç defa pürdikkat okudu ve her okuyuşunda kaşları bir o kadar çatıldı. "Benzon," dedi nihayet, "Benzon! Ne oluyor bu hükümdara? Anlaşılır, akli başında bir açıklama yerine bir hükümdara, taç takan bir kayınpedere mısralar, İtalyanca mısralar yollamak? Bu da nesi! Anlaşılır tarafı yok. Prens çok yakışıklı bir şekilde çıldırma benziyor. Anladığım kadarıyla bu mısralar aşk mutluluğundan ve kıskançlığın eleminden bahsediyor. Prensın kıskançlıkla alıp vereme-

diği ne, Tanrı aşkına burada kimi kıskanıyor olabilir? Söyleyin, Benzoncuğum, prensin şu pusulasında bir nebze akıl belirtisi görebiliyor musunuz?”

Benzon prensin sözlerinde bulunan ve dün evinde olup bitenden sonra kolaylıkla tahmin edebildiği derin manadan ötürü dehşete düştü. Ama aynı zamanda daha fazla rezalet çıkarmadan saklandığı yeri terk edebilmek için bulduğu ince usule de hayranlık duydu. Bunun hakkında hükümdara tek kelime etmeye hiç niyeti yoktu ama mevcut şartlardan olabildiğince fazla avantaj elde etmeye uğraşıyordu. Kreisler ve Üstat Abraham, gizli planlarını karıştırmamasından korktuğu iki kişiydi, bunlara karşı kaderin imkân verdiği her silahı kullanmak zorunda olduğunu sanıyordu. Hükümdara prensesin göğsünde harlanan tutku hakkında söylediklerini hatırlattı. Prensın keskin bakışlarından, diye açıklıyordu, prensesin ruh hali kaçmış olamazdı, Kreisler’in garip, çılgınca davranışları da bu ikisi arasında akıl almaz bir ilişki olduğunu sanması için ona yeterince neden vermiş olmalıydı. Böylelikle prensin Kreisler’i neden ölümüne takip ettiği, Kreisler’i öldürdüm sanıp neden prensesin acı ve çaresizliğinin önünden çekildiği fakat sonra, Kreisler’in sağ olduğunu öğrenince neden geri dönüp prensesi gizli gizli gözetlediği yeterince açıklanmış oluyordu. O yüzden bu prensin mısralarının bahsettiği kıskançlık, Kreisler’den başkasına değildi, Kreisler Üstat Abraham’la bütün saray ilişkilerine yönelik bir komplo kurmuş görüldüğünden bundan sonra Sieghartshofta bulunmasına izin vermemek gerekli ve yerinde olacaktı.

Hükümdar gayet ciddi, “Benzon,” dedi, “prensесin yakışsız eğilimi hakkında bana söylediklerinizi düşündüm ve artık tek kelimesine inanmıyorum. Prensесin damarlarında hükümdarlık kanı akmaktadır.”

Yüzü kıpkırmızı kesilen Benzon öfkeyle, “Beyefendi hazretleri,” diye çıkıştı, “hükümdar ailesinden gelen bir kadının diğer kadınlardan farklı olarak kalp atışlarına, hayatın manevi damarlarına hükmedebileceğini mi sanıyorsunuz?”

“Bugün,” dedi hükümdar usanarak, “bugün pek tuhaf bir haldesiniz, Benzon! Tekrar ediyorum, prensesin kalbinde ya-

van bir tutku meydana gelmişse bu, marazi bir tesadüften ibarettir belki bir kramptır, zaten spazmları var, prenses bunları yakında atlatacaktır. Ama Kreisler'e gelince, o yalnızca gerektiği kadar kültürü olmayan gayet eğlenceli biridir. Prensese yaklaşmak istemek gibi taşkınca bir küstahlık beklemem ondan. Küstah olmasına küstahtır ama bambaşka şekilde. O inanılmaz tavırlarına bakarak bir prensesin onda hiç şansı olmayacağına inanır mısınız acaba? Benzon, elbette bu derece yüce bir şahsın ona aşık olmak derekesine ineceği düşünülebilirse? Zira –Benzon, *entre nous soit dit*– Kreisler'in bizim gibi yüce şahısları pek umursadığı söylenemez, onu sarayda kalmaktan aciz bırakan gülünç ve zevksiz budalalık da tam olarak budur. Bundan ötürü uzak durabilir; ama geri dönerse başımın üstünde yeri var. Çünkü onun Üstat Abraham'dan... evet, Üstat Abraham, onu da bunun dışında bırakın, Benzon üstadın kurduğu komplo-lar her zaman hükümdar hanesinin faydasına olmuştur. Ne diyecektim! Evet, Üstat Abraham'ın bana söylediğine göre orkestra şefi, onu dostça karşılamama rağmen yakışsız bir biçimde kaçmak zorunda kalsa da çok düzgün biridir, deli divane yapısına bakmayın, *et cela suffit!*"⁵

Müşavirin karısı bu kadar soğukkanlılıkla baştan savıldığı için öfkeden kuduruyordu. Akıntıyla birlikte rahat rahat yüzeceğini sanırken fark etmeden gizli bir resife toslamıştı.

Saray avlusunda büyük bir gürültü koptu. Uzun bir araba konvoyu grandükün hafif süvarileri eşliğinde avluya yanaşmıştı. Baş saray nazırı, başkan, hükümdarın müşavirleri, Sieghartsweiler'in önde gelenlerinin birçoğu gelenler arasındaydı. Sieghartshof'ta hükümdarın hayatına kasteden bir ihtilal çıktığı haberi oraya ulaşmıştı, şimdi de hükümdardan taraf olmak için ona sadık olanlar, yanlarında sarayın hayranlarıyla birlikte saraya varmışlar, beraberlerinde validen rica minnet kopardıkları vatan savunucularını getirmişlerdi.

Avluya toplananların canlarını başlarını hükümdar hazretleri için fedaya hazır olduklarını söyleyip durmalarından laf sırası hükümdara gelmiyordu. Nihayet hükümdar tam konuşma-

5 (Fr.) O kadar!

ya başlayacaktı ki süvarilerin kumandanı olan subay içeri girip ona hareket planını sordu.

Bizi korkutan tehlikenin gözlerimiz önünde kibirli, asılsız bir umacıya dönüşmesiyle bu tehlikenin içimizi gittikçe büyüyen bir huzursuzlukla doldurması insanın tabiatında vardır. Hiç tehlike olmaması değil, gerçek tehlikeden sağ salim kurtulmuş olma düşüncesidir bizi sevindiren.

Aynı böyle hükümdar da bu gereksiz kargaşadan duyduğu huzursuzluk ve can sıkıntısını bastırmakta güçlük çekiyordu.

Bütün bu hengamenin erkek bir oda hizmetçisinin kız oda hizmetçisiyle randevusundan, aşık bir prensin romanları aratmayan kıskançlığından koptuğunu söyleyebilir miydi? Düşünüp taşınıyordu; sadece dışarıda bekleyen süvari atlarının zafer müjdeleyen cesur kişnemeleriyle bölünen, salondaki sezgi dolu sessizlik hükümdara bezginlik veriyordu.

Sonunda hükümdar hafifçe öksürdü ve coşkulu bir sesle konuşmaya başladı: “Beyler! Kaderin inanılmaz cilvesi. Ne istiyorsunuz, *mon ami*?”

Saray nazırına yönelttiği bu soruyla hükümdar kendi konuşmasını böldü. Gerçekten de saray nazırı defalarca eğilmiş ve bakışlarıyla önemli bir şeyler söylemek istediğini belli etmişti. Meğer az önce Prens Hektor müsaade istemiş.

Hükümdarın yüzü aydınlandı, tahtını sallantıya düşüren sözümona tehlikenin kısacık olduğunu ve bu saygın topluluğun, tek bir sihirli değnek hareketiyle bir karşılama törenine dönebileceğini görüyordu. Böyle de yaptı!

Çok geçmemişti ki Prens Hektor içeri girdi, üstünde pırlırlı şenlik üniforması vardı; yakışıklı, kuvvetli ve tanrıların çocuğu gibi gururluydu. Hükümdar ona doğru birkaç adım attı ama yıldırım çarpmış gibi hemen geri çekildi. Prens Hektor’un hemen arkasından Prens Ignatius salona dalmıştı. Küçük beyefendi maalesef her geçen gün daha aptal, daha münasebetsiz oluyordu. Saray avlusundaki hafif süvariler olağanüstü hoşuna gitmiş olmalıydı, zira süvarilerin birinden kendisine kılıcını, çantasını ve miğferini vermesini istemiş, sonra da bunları kendi giymişti. Sanki at biniyormuş gibi tepine tepine, ufak sıç-

rayışlarla, elinde parlayan kılıç, salonda dolanıyor, kılıcın demir kınını zeminde adamakıllı şangırdatıyor, bunları yaparken de çok sevimli bir şekilde gülüp kıkırdıyordu. “*Partez ... décamppez! ... Allez-vous-en ... tout de suite.*”⁶ Hükümdar ürken Ignaz’a gözlerinden alevler saçarak ve gürleyen bir sesle böyle bağırdı, Ignaz oradan süratle kaçtı.

İçerideki kimse Prens Ignaz’ı ve bütün bu sahneyi fark edecek kadar kaba değildi.

Az önceki mülayimliğinin ve nezaketinin bütün parlaklığıyla hükümdar prensle bir şeyler konuştu, sonra ikisi de orada toplananların arasında dolanıp içlerinden bazılarıyla biraz lafladılar. Tören bitmişti, yani böyle durumlarda kullanılan zekice, manidar sözler gerektiği gibi sarf edilmişti; hükümdar prensle birlikte karısının odasına yöneldi, fakat sonra, prens sevgilisini şaşırtmakta ısrar edince prensesin odasına geçtiler. Prensin yanında Julia vardı.

Ateşli aşıkların acelesiyle prens prensesin yanına adeta uçtu, dudaklarını belki yüz defa prensesin eline şefkatle bastırdı, sadece onu düşünerek yaşadığına, talihsiz bir yanlış anlaşılmanın ona büyük cefalar çektiğine, tapındığı kişiden ayrı kalmaya daha fazla katlanamadığına, artık büyük bir saadete kavuştuğuna dair yeminler etti.

Hedwiga pek kendine has olmayan safiyane bir neşeyle karşıladı prensi. Prens şefkatli sözlerine aynı bir gelin nasıl yaparsa öyle, kendini biraz naza çekerek mukabelede bulundu; hatta saklandığından ötürü prensi biraz paylamaktan ve bir perukluğun prens başına dönüşmesinden daha güzel ve sevimli bir dönüşüm düşünemeyeceğini temin etmekten de geri durmadı. Çünkü köşkün penceresinde görünen kafayı perukluk sanmıştı. Bu da mutlu çiftin birbiriyle türlü türlü şakalaşmasına vesile oldu, hükümdar bile bundan hoşlanmışa benziyordu. Artık Benzon’un Kreisler hakkındaki büyük yanılgısını çok daha iyi görüyordu, zira ona göre Hedwiga’nın erkeklerin en yakışıklısına duyduğu aşk yeterince barizdi. Prensесin zihni ve bedenini ancak mutlu gelinlerde görülen o nadir parlaklığa sahip

ti. Julia'nın durumu ise bunun tam zıddıydı. Prensi görür görmez içini ürperti kaplayan Julia'nın eli ayağı titredi. Beti benzi atmış, gözlerini iyice yere eğmiş öylece dikiliyordu, kımıldayacak mecali, dik durmaya hali yoktu.

Epey süre geçince prens Julia'ya dönüp şunları söyledi: “Yanılmıyorsam Bayan Benzon'dunuz siz?”

“Prensesin küçüklüğünden bu yana arkadaşı, kardeş gibidirler!” Hükümdar bunları söylerken prens Julia'nın elini kavrayıp ona sessizce fısıldadı: “Söylediklerimin hepsi senin için!” Julia sarsıldı, büyük bir korkunun gözyaşları kirpiklerinden süzülüyordu; prenses çabucak bir sandalye getirmese yere yığılırdı.

Prenses zavallının üstüne eğilerek, “Julia,” dedi, “Julia, topla kendini biraz! Verdiğim çetin mücadeleyi sezmiyor musun?” Hükümdar kapıyı açıp *Eau de Luce*⁷ istedi. “Öyle şeyleri,” dedi karşısına çıkan Üstat Abraham, ‘öyle şeyleri yanımda taşımam ama iyi eterim var. Baylan biri mi oldu? Eter de işe yarar!”

“Öyleyse gelin,” diye karşılık verdi hükümdar, “çabucak içeri girin, Üstat Abraham, Bayan Julia'ya yardım edin.”

Ama Üstat Abraham'ın salona girmesiyle beklenmedik şey oldu.

Prens Hektor üstada hayalet görmüş gibi bakıyordu, tüyleri diken diken olmuş gibiydi, alnından soğuk korku terleri döküyordu. Öne bir adım atıp gövdesini geri eğmiş, kollarını üstada uzatmış haliyle aniden Banquo'nun dehşet verici kanlı hayaleti masadaki boş yeri doldurduğunda Macbeth'in durumu ne olmuşsa, ona benziyordu. Üstat ses etmeden şişesini çıkardı, Julia'ya yanaşacaktı.

O sıra sanki prens tekrar hayata döndü. “Severino, siz misiniz?” Prens çok derin bir dehşetin verdiği boğuk sesle böyle demişti. Üstat Abraham bir an bile sükunetini bozmadan veya tavrını değiştirmeden, “Öyle,” diye cevap verdi, “öyle. Beni hatırlamanıza sevindim, efendim; size yıllar önce Napoli'de ufak bir hizmette bulunma şerefine nail olmuşum.”

Üstat öne bir adım daha attı, bunun üzerine prens onu ko-

7 (Fr.) Luce isimli bir eczacının bulduğu rivayet edilen bir tür sabunlu su, birçok durumda ilaç niyetine kullanılabiliyor – ç.n.

lundan tuttu, zorla kenara çekti, derken Napoli lehçesiyle ve hızlı hızlı konuşulduğu için salonda bulunanlardan kimsenin bir şey anlamadığı kısa bir sohbet geçti.

“Severino! Resim nasıl onun eline geçer?”

“Size karşı savunması olsun diye verdim.”

“Biliyor mu?”

“Hayır!”

“Susacak mısınız?”

“Şimdilik, evet!”

“Severino! Herkes ensemde! Şimdilik de ne demek?”

“Uslu durup Kreisler’i rahat bıraktığınız sürece, bir de şu kızı!”

Sonra prens üstadı bırakıp pencereye yürüdü. Bu arada Julia kendine gelmişti. Yürek sızlatan, tarifsiz bir hüznün ifadesiyle Üstat Abraham’a bakarak, konuşmaktan ziyade fısıldıyordu: “Ah benim iyi kalpli canım üstadım, galiba siz beni kurtarabilirsiniz! Bazı şeylere hükmedebilirsiniz siz, değil mi? Ilminizle her şeyi iyiye çevirebilirsiniz!” Üstat Julia’nın sözlerinde o konuşmayla muazzam bir alaka sezdi, sanki Julia rüya halindeki ileri idrak seviyesi sayesinde her şeyi anlamıştı ve bütün sırdan haberdardı!

Üstat Julia’nın kulağına yavaşça, “Sen,” diye fısıldadı, “sen günahsız bir meleksin, o yüzden de cehennemın karanlık ve günahkâr ruhunun sana gücü yetmez. Olduğu gibi bana güven; hiçbir şeyden korkma ve bütün manevi gücünle toparlan. Bizim Johannes’i de hatırla.”

“Ah,” dedi Julia acılar içinde, “ah, Johannes! O dönecek, değil mi, üstat? Onu tekrar göreceğim!”

“Elbette,” diye karşılık veren üstat parmağını ağzına koydu; Julia anladı onu.

Prens tabii davranmaya çabalıyordu; işittiğine göre buralarda Üstat Abraham denen adamın, yıllar önce Napoli’de, itiraf etmesi gerekirse, maalesef kendisinin, yani prensin de bizzat karıştığı çok trajik bir olayın şahidi olduğunu anlattı. Olayı anlatmanın şimdi zamanı değildi, ama zamanı gelince muhakkak anlatacaktı.

İçerideki fırtına o kadar şiddetliydi ki gürleyişini dışardan duymamak mümkün değildi, prensin kan diye bir şeyi kalma-
mış şaşkın çehresi de aynı böyle, sırf bu kritik anı atlatmak için kendini zorladığı alakasız sohbetle hiç örtüşmüyordu. Prenses gerilimin üstesinden gelmeyi prene göre daha iyi beceriyordu. Şüpheyi, hatta haşinliği bile zarif bir alaya çeviren bir ironi-
le Hedwiga, prene takılıyor, onu kendi düşüncelerinin girda-
bında döndürüp dolaştırıyordu. Dünyanın en görmüş geçirmiş
adamı, hatta daha da fazlası, doğru olan her şeyi, hayattaki du-
rumu yok eden bir vicdansızlığın bütün silahlarıyla donanmış
olan prens bile bu tuhaf varlığa karşı koymayı beceremiyordu.
Hedwiga ne kadar hararetle konuşursa, nüktedan alayının şim-
şekleri ne kadar ateşli ve yakıcı çakarsa prens de kendini o ka-
dar kafası karışmış ve telaşlı görüyordu, ta ki bu his dayanılmaz
bir hal alıp prens oradan hızla ayrılana kadar.

Kendisini bu kadar kızdıran durumlarda hep olan şeyi yaşa-
dı hükümdar; bütün bunlar hakkında ne düşünsün, hiç bilmi-
yordu. Prene söylediği, prensin de aynlarıyla karşılık verdiği
pek anlam ifade etmeyen birkaç Fransızca kırıntısıyla yetindi.

Prens tam kapıdan çıkacaktı ki bütün benliği aniden deği-
şen Hedwiga gözlerini yere dikip yürek parçalayan garip bir
sesle bağırmaya başladı: “Katilin kanlı izini görüyorum!” Son-
ra sanki uykudan uyandı, Julia’yı heyecanla bağrına bastı ve
ona fısıldadı: “Çocuk, zavallı çocuğum, seni kandırmalarına
izin verme!”

“Sırlar,” dedi hükümdar usanarak, “sırlar, hayaller, çocuk-
luklar, roman muziplikleri! *Ma foi*,⁸ sarayımı artık tanıyamı-
yorum! Üstat Abraham! Doğru vakti göstermeyince saatlerimi
onarıyorsunuz, daha önce hiç aksamayan mekanizma ne zarar
görmüş, buraya bakabilirsiniz. Peki şu Severino nedir?”

“Napoli’de,” diye karşılık verdi üstat, “optik ve mekanik hü-
nerlerimi bu adla gösteriyordum.”

“Demek öyle,” diye hükümdar üstada dik dik baktı, sanki di-
linin ucunda bir soru vardı ama sonra hızla arkasını dönüp ses
çıkarmadan odayı terk etti.

8 (Fr.) İnan olsun.

Herkes Benzon'u hükümdarın karısının yanında sanıyordu fakat durum öyle değildi, Benzon dairesine gitmişti.

Julia açık havaya hasretti; üstat onu parka götürdü, yaprakları dökülmeye başlamış ağaçlıklı yollarda gezinerek Kreisler'den ve manastırdaki yaşantısından konuştular. Balıkçı kulübesine kadar gelmişlerdi. Julia dinlenmek için içeri girdi; Kreisler'in mektubu masanın üstünde duruyordu, üstat mektupta, öğrenirse Julia'yı ürkütecek hiçbir şeyin olmadığını söyledi.

Julia mektubu okurken yanaklarına renk gelmişti, gözlerinden de hafif bir ateş, neşelenen mizacının parıltısı ışıyordu.

"Görüyor musun," dedi üstat nazikçe, "görüyor musun, çocuğum, Johannesimin iyi kalpli ruhu uzaktan bile seni nasıl avutuyor? Sebat, aşk ve cesaret seni peşindeki kötülüklerden korsa tehlikeli saldırılardan korkacak neyin olabilir!"

Julia gözlerini havaya dikerek, "Merhametli Tanrım," dedi, "beni kendimden koru!" İradesi dışında koyuverdiği sözlerden adeta korkmuşçasına Julia'yı bir titreme aldı. Bayılacak halde koltuğa yığıldı, iki eliyle alev alev çehresini örttü.

"Anlamıyorum," dedi üstat, "anlamıyorum seni, kızım, belki sen de kendini anlamıyorsundur, onun için gönlünü iyi bir yokla ve koruma hissiyle kendinden bir şeyler saklama."

Üstat Julia'yı daldığı derin düşüncelere bırakıp kollarını kavuşturarak esrarengiz cam küreye doğru baktı. Bunun üzerine kalbi hasretle ve inanılmaz sezgilerle doldu.

"Sana," dedi, "sana sormam lazım, sana danışmalıyım, sana ey hayatımın güzel, muhteşem sırrı! Susma, sesini duyur! Biliyorsun, bazıları beni öyle sansa da asla sıradan biri olmadım ben. Zira dünyanın sonsuz ruhunun ta kendisi olan aşkla doluydu içim, senin varlığının nefesinin körükleyerek parlak ve neşeli alevlere çevirdiği kıvılcım, göğsümde için için yanıyordu! Sanma ki, Chiara, bu gönül sırf yaşlandı diye soğumuş olsun ve seni canavar Severino'dan kurtardığım zamanki gibi hızla çarpmasın; sanma ki artık beni ziyarete geldiğin zamana göre sana daha az layık olayım! Evet! Sesini duyur, yeter; ben de bir delikanlı çevikliğiyle seni bulana kadar sesinin peşinden koşacağım, sonra da yine birlikte yaşayacak, bütün insanların, en sıradanlarının

bile inanmasalar da mecburen takdir ettikleri o yüce sihri büyü-
lû bir birliktelikle icra edeceğiz. Bedenin artık yeryüzünde do-
laşmasa, sesin bana ruhlar aleminde konuşuyor olsa bile buna
razıyım, hem hiç olmadığım kadar düzgün biri olacağım. Fakat
hayır, yok! Nasıldı bana söylediğin o avutucu sözler?

“Ölümün soğuğu sarmaz,
Gönlünde aşk olanları;
Bulur akşam yemeğini de,
Sabah yeise düşse bile!”

Koltuktan kalkıp ihtiyara derin bir hayretle kulak kabartan
Julia, “Üstat,” dedi, “Üstat! Kimle konuşuyorsunuz? Niyeti-
niz nedir? Severino diye birini andınız, aman tanrım! Kapıldı-
ğı dehşetten kurtulunca prens de size bu isimle hitap etmemiş
miydi? Burada nasıl korkunç bir sır saklı?”

Julia’nın söyledikleri ihtiyarı anında, ruhunun yükseldiği o
durumdan geri döndürdü, çok zamandır olmasa da yüzüne, as-
lında temiz yürekli yapısıyla inanılmaz bir tezat teşkil eden ve
bütün görünüşüne biraz tekinsiz bir karikatür havası veren o
tuhaf, adeta sırttan nezaket yayılmıştı.

Böbürlenlen bir sır küpü, harikalarını nasıl tiz bir sesle över-
se üstat da aynen öyle, “Güzel hanımefendi,” dedi, “güzel ha-
nımefendi, biraz sabır, yakında size burada, balıkçı kulübesin-
de en inanılmaz şeyleri göstermek şerefine nail olacağım. Şu
dans eden cüceler, bir topluluktaki herkesin yaşını tahmin ede-
bilen şu küçük Türk, şu otomatlar, şu palinjenezler, şu defor-
me resimler, şu optik aynalar, hepsi güzel, büyümlü oyuncak-
lar, ama en iyisi hâlâ eksik, o da benim. Ama görünmez kızım!
Fark ettiniz mi, tepede, cam kürenin içinde oturuyor. Ama he-
nüz konuşmuyor, yol yorgunu hâlâ, çünkü dosdoğru uzaklar-
daki Hindistan’dan geliyor. Birkaç güne, güzel hanımefendici-
ğim, görünmez kızım gelecek, o zaman ona Prens Hektor’u, Se-
verino’yu, geçmiş ve geleceğe dair başka olayları sorarız! Şim-
dilik sadece biraz eğlenelim.”

Bunun üzerine üstat bir delikanlı çevikliği ve zindeliğiyle
odada koşturdu, makineleri kurdu, büyümlü aynaları düzenledi.

Odanın her köşesi capcanlı bir hal aldı, otomatlar yürüyor, başlarını çeviriyorlardı, oyuncak bir horoz kanatlarını çırpıp öterken papağanlar yürüyor ve cıgılık atıyorlardı, Julia ile üstat ise bir içeri bir dışarı çıkıyorlardı. Böyle kaba komedilere yeterince alışkın olmasına rağmen üstadın tuhaf ruh haline bakınca Julia'nın neredeyse tüyleri ürperiyordu. "Üstat," dedi korka korka, "Üstat, ne oldu size böyle?"

Üstat ciddi tavrıyla, "Çocuk," diye karşılık verdi, "güzel, muhteşem bir şey oldu ama öğrenmen işine yaramaz. Neyse! Bu canlı ama ölü şeyler hünerlerini sergilesinler, ben de sana bu sırada bilmenin gerekli ve yararlı olacağı kadarıyla bir şeyler anlatayım. Sevgili Juliam, kendi annen bile sana ana kalbini kapadı, bense sana onu açacağım ki o kalbe bak, içinde bulunduğun tehlikeyi gör ve bu tehlikeden nasıl kurtulacağını anla. Şimdilik lafı dolandırmadan şu kadarını bil yeter, annenin niyeti seni..."

(M. d. e.) bunu şimdilik yapmamayı tercih ederim. Genç kedi, benim gibi mütevazı ol ve sade, dürüst nesir yetiyorsa önüne gelen yerde mısralarınla fikirlerini dolandırma. Nesirle yazılmış bir kitaptaki mısralar sucuktaki yağ ne ise odur, yani ara ara küçük parçalarla serpilir ki bütün karışıklığa yağın pırlıltısını, lezzetin tatlı edasını versin. En sevdiğimiz yiyecten alındığı ve gerçekten de nasıl yağ, yağsız sucuğa yararsa, iyi bir mısra da bazen vasat bir romana öyle yarayabileceği için, şair meslektaşlarımın bu kıyası çok sıradan ve bayağı bulmayacaklarına endişem yok. Bunu estetik tahsili görmüş, tecrübeli bir kedi olarak söylüyorum. Şimdiye kadarki felsefi ve ahlâkî prensiplerime göre Ponto'nun bütün aidiyeti, yaşantısı, sahibinin gözdesi kalmak için takındığı tavır bana adi, hatta biraz berbat gelse de samimi tarzı, kibarlığı, sosyal ilişkilerindeki sevimli rahatlığı çok hoşuma gitmişti. Bilim eğitimime, bütün yapıp ettiklerimdeki ciddiyetime rağmen şuradan buradan bilim adına bir şeyler kapmış cahil Ponto'dan çok daha yüksek bir seviyede olduğuma kendimi inandırmak için zorluyordum. Bastırılması mümkün olmayan belli bir his ise bana açıktan açığa Ponto'nun beni her yerde gölgede bırakacağını söylüyordu; daha

seçkin konumların da olabileceğini takdir edip Kaniş Ponto'yu da bunlara dahil etmeye kendimi mecbur görüyordum.

Benimki gibi dahiyane bir kafa her konuda, her hayat tecrübesinde kendine has fikirlere sahiptir, böylelikle ruh halimi, Ponto'yla bütün ilişkimi iyice düşünüp tartarak, sizinle paylaşılmaya da layık olan türlü türlü çok güzel düşüncelere kapıldım. Patimi alnıma koyarak kendi kendime dedim ki: "Nasıl oluyor da büyük şairler, büyük filozoflar aslında bu kadar zeki, bu kadar bilge olmalarına rağmen sosyete alemi denen dünyayla ilişkilerinde böyle beceriksiz davranabiliyorlar? Her an tam da ait olmadıkları yerde bulunuyor, susacakları yerde konuşuyor, tersine, konuşacakları yerde de susuyorlar, belli bir biçime kavuşmuş topluma tamamen zıt çabalarıyla, nereye gitseler usul bakımından göze batıyorlar, hem kendilerini hem başkalarını incitiyorlar; kısacası, neşeli bir grup insan ahenkle dışarı yürürken tek başına kapıya dalıp feveran içinde kendi yolunu izleyerek bu grubu birbirine katan birine benzer bunlar. Biliyorum, bunu çalışma masasında edinilemeyecek sosyal kültüre atfediyorlar, ne var ki ben bu kültürün çok da kolay elde edilebileceğini ve üstesinden gelinemeyecek o beceriksizliğin muhtemelen başka bir sebebi olduğunu söylüyorum. Akli üstünlüklerini hissedemeyecek olsa bunlar büyük şair veya filozof olmazdı; keza söz konusu üstünlüğün takdir görmediğini, çünkü bunun sosyete camiası denen o topluluğun muhakkak ayakta tutmak eğiliminde olduğu dengeyi bertaraf ettiğini kavramak için bu kişi, zeki insanlara has o derin hisse de sahip olmazdı. Bütündeki kusursuz akora her ses müdahil olabilir ama şairin sesi ahengi bozar ve başka şartlar altında çok iyi bir ses de olsa o an bu ses kötü bir sestir, çünkü bütüne uymaz. Fakat iyi ses de iyi zevk gibi yakışsız her şeyi terk etmekten ibarettir. Şimdi, ben diyorum ki, üstünlük ve yakışsız görünüş hislerini birbiriyle tezada düşüren taşkınlık, sosyal hayatta tecrübesiz şairi veya filozofu bütünü görüp bütünün üstünde kalmaktan men eder. Onun an içinde sahip olduğu akli üstünlüğü çok öne çıkarmaması lazım gelir, şayet bunu yapmazsa bütün köşeleri, sivrilikleri törpülemek, bütün fizyonomileri tek bir fiz-

yonomi kalıbına sokmak gayretinden başka bir şey amaçlamayan şu yüksek sosyal kültürü de çok öne çıkaramayacaktır, bu yüzden de onun sahip olduğu kültür böyle bir kültür olmaktan çıkar. O zaman da bu taşkınlığı bıraktığı için, tabii bir tavırla söz konusu kültürün en temel özünü ve bu kültürün dayandığı acınacak şartları basitçe anlayacak ve yalnızca bu anlayışla bile işte bu kültürü vazgeçilmez bir şekilde talep eden o tuhaf dünyada kabul görecektir. Kibar bir kimsenin iyi âdetler gereği bir tür meseni olabilmek için şurada burada kendi muhitine davet ettiği sanatçıların durumu da şairler ve yazarlar gibi kendine hastır. Bu sanatçıların üstüne maalesef daima zanaat yaftası yapışır, bu yüzden de ya yaltaklık derecesinde alçakgönüllü veya haylaz denebilecek kadar terbiyesizdirler.”

(*Yayıncının derkenarı*: Murr, kusura bakma, durup durup başkalarının kalemiyle kendi yazını süslüyorsun. Bundan ötürü lütufkâr okurun gözünden düşeceksin diye haklı olarak kaygılanıyorum. Böyle böbürlendiğin bütün bu düşünceler Orkestra Şefi Johannes Kreisler’in ağzından çıkmadı mı ve zaten senin, yeryüzündeki en mucizevi şey olan insan bir yazarın mizacının iç yüzünü görecektir kadar bilgelik toplamış olman mümkün mü?)

Ama, diye düşündüm, şair, yazar, sanatçı fark etmez, zeki bir kedi neden bütün önemini kavrayarak yüce kültürün bilgisine ulaşmasın ve bu kültürü dış görünüşünün bütün güzelliği ve edasıyla uygulayamasın? Tabiat bu kültür ayrıcalığını yalnızca köpek ırkına mı nasip etmiştir? Kıyafet, yaşayış, tavır ve alışkanlıklar noktasında biz kediler o gururlu ırktan biraz farklıysak da biz de etten ve kemikten, beden ve ruhtan ibaretiz ve sonuçta köpekler de hayatlarını devam ettirmek konusunda bizden hiç farklı değiller. Köpekler de yemek, içmek, uyumak vs. zorundadır, dayak yiyince onların da canı yanar. Sırada ne vardı! Kendimi genç ve kibar dostum Kaniş Ponto’dan ders alma-

ya adamaya karar verdim ve kendimle barışık olarak üstadımın odasına geri döndüm; aynaya bakmamla yüksek kültür için gayret etmeye duyduğum ciddi isteğin duruşuma bile olumlu etkisi olduğuna kanaat getirdim. Kendimi büyük bir hoşnutlukla seyrediyordum. İnsanın kendinden mutlu olmasından daha huzurlu bir durum var mıdır? Mırıldadım!

Ertesi gün kapının önünde oturmakla yetinmedim, cadde- den aşağı yürüyüşe çıktım, o sıra uzaktan Baron Alzibiades von Wipp'i fark ettim, arkasından da neşeli dostum Ponto geliyordu. Bundan çok işime yarayacak bir şey olamazdı; olabildiğince edep ve vakarla kendimi topladım ve hayırsever tabiatın paha biçilmez bir vergisi olan, hiçbir sanatın öğretemeyeceği o taklit edilemez letafetle dostuma yaklaştım. Olamaz! Korkunç! Buna da pes doğrusu! Baron beni fark eder etmez durdu, kelebek gözlüğünden beni gayet dikkatli süzdü, fakat sonra bağırdı: "Haydi Ponto! Tut tut kedi! Kedi!" Ve Ponto, o sah- te dost, öfke içinde üstüme atladı! Dehşete düşmüş, bu alçakça hainlikten şaşkına dönmüştüm, karşı koyacak durumda değildim, ben de Ponto'nun hırlayarak bana gösterdiği keskin dişle- rinden kaçmak için eğilebildiğim kadar eğildim. Ama Ponto be- ni yakalamadan kaç defa üstümden atladı ve kulağıma fısıldadı: "Murr! Aptal olma, korkar gibi yap! Görüyorsun, ciddi değil, sahibimin gönlü olsun diye yapıyorum!" Derken Ponto tekrar tekrar sızdı, hatta canımı hiç yakmadan sanki beni kulakla- rımdan yakalamış gibi yaptı. Nihayet Ponto bana, "Şimdi," di- ye fısıldadı, "haydi uza artık, dostum! Şuradaki bodrum boşlu- ğuna gir!" İkiletmeyip yıldırım hızıyla kaçtım. Ponto'nun ba- na zarar vermeyeceğini temin etmesine rağmen epey korkmuş- tum, zira böylesi kritik durumlarda arkadaşlık doğuştan gelen dürtüleri bastıracak kadar güçlü olur mu, bilinmiyor.

Ben usulca bodruma girdiğimde Ponto, sahibi şerefine baş- lattığı komediyi oynamaya devam ediyordu. Bodrumun pen- ceresi önünde homurdanıp havlıyor, burnunu parmaklıkla- rın arasına sokuyor, sanki elinden kaçtım, o da beni artık ta- kip edemiyor diye tamamen kendinden geçmiş gibi yapıyordu. Ama Ponto bodruma sokularak bana, "Görüyor musun," dedi,

“görüyor musun, yüksek kültürün verimli sonuçlarını tekrar anlıyor musun? Hem uslu durup sahibime itaat ettim, hem de seni düşman etmedim, Murrçuğum. Daha güçlü birinin elinde bir şeylere alet olmak alnında yazan gerçek bir centilmen böyle yapar işte. Tahrik olup harekete geçer ama bu arada ancak işine yarayacaksa gerçekten ısıracak kadar da maharet sergiler.” Yüksek kültüründen biraz faydalanmayı istiyorum diye genç dostum Ponto’ya çarçabuk derdimi açtım ve bana ders verir mi, verirse nasıl verir, bunları sordum. Ponto birkaç dakika düşündü ve en başta, onun şu an içinde yaşamak zevkini tattığı yüksek dünyanın canlı, belirgin bir resminin zihnimde belirmesinin en iyi yol olduğunu söyledi, bu da en güzel, tam tiyatro vakti yanına birilerini toplayan şirin Badine’nin yanına giderken bu akşam ona eşlik etmemle olurmuş. Badine saray baş lalasının hizmetindeki bir tazıydı.

Elimden geldiğince kendime çekidüzen verdim, biraz Knigge okudum, icap ederse Fransızcayla da aramın kötü olmadığını göstermek için Picard’ın yepyeni komedilerinden birkaçını gözden geçirdim, sonra da kapıdan çıktım. Ponto çok bekletmedi. Birlikte caddeyi yürüdük, birazdan Badine’nin ılık ılık odasına vardık, içeri girdiğimde önümde kanişler, Pomeranya köpekleri, Pug köpekleri ve finolardan oluşan rengârenk bir topluluk buldum, kimisi halka halinde oturuyordu, kimisi de gruplar halinde köşelere dağılmıştı.

Bana düşman mizaçlı bu yabancılar topluluğunda kalbim küt küt atıyordu. Bazı kanişler bana belli bir küçümseyici şaşkınlıkla bakıyor, sanki, “Sıradan bir kedi bizim gibi yüksek kimselerin arasında ne arıyor?” demek istiyorlardı. Ara sıra da zarif bir Pomeranya köpeği bana dişlerini gösteriyordu, şayet terbiyesi, vakarı, misafirlerin ahlâkî eğitimi kavga dövüşü ayıp diye yasaklamamış olsa bana dalaşmaktan ne kadar zevk alacağını fark ettiriyordu. Ponto beni güzel ev sahibesine tanıtarak sıkılganlığımdan kurtardı, ev sahibesi ise benim ayarımda bir kediyi aralarında görmekten nasıl memnun olduğunu sevimli bir küçümsemeyle belirtiyordu. Ancak Badine benimle biriki kelam edince bazı köpekler de gerçek bir köpek insancılığı

ğıyla bana daha fazla dikkat yöneltti, beni muhatap aldı, yazarlığımdan, bazen cidden eğlenceli buldukları eserlerimden söz ettiler. Bu, gururumu okşadı, cevaplarıma bakmadan bana soru sorduklarını, tanımadan yeteneğimi övdüklerini, anlamadan eserlerimi methettiklerini pek fark etmiyordum. Tabii bir içgüdü bana bir şey soruldu mu nasıl cevap vereceğimi gösteriyordu, yani akla gelebilecek her şeyle ilişkilendirilebilecek, asla kesin bir fikirde olmayıp sohbeti kesinlikle sığ yüzeyden derinlere çekmek istemeyecek genel ifadelerle, sorulan soruya bakmadan kestirip atıyordum. Ponto yanımdan geçerken yaşlı bir Pomeranya köpeğinin beni bir kediye göre yeterince eğlenceli bulduğunu, sohbetten anlayacak yapıda olduğumu söylediğini belirtti. Keyfi kaçmış birini bile sevindirir böyle şeyler!

*İtiraf*lar'ında çaldığı kurdele hikâyesine gelince ve işlediği hırsızlığın bedelini zavallı, masum bir kızın ödediğini görünce Jean Jacques Rousseau, doğruyu söylemeden ruhundaki bu sığılığı aşmanın ne kadar zor geldiğini itiraf eder. Ben de kendi biyografisini yazan o saygın yazarla aynı durumda bulunuyorum şimdi. Benim itiraf edecek suçum yoksa da sahici kalmak istiyorsam o akşam işlediğim ve uzun zaman dengemi sarsan, hatta beni aklıma yitirme tehlikesine sokan büyük budalalığı gizleyemem. Ama bir budalalığı itiraf etmek bir suçu itiraf etmek kadar, hatta daha da güç değil midir?

Üstünden çok geçmedi, içimi öyle bir huzursuzluk, öyle bir fütur kapladı ki üstadın sobasının altına gireyim istedim. Beni perişan eden, nihayet dikkat etmem gereken her şeyi unutturan korkunç bir can sıkıntısıydı bu. Etrafımdaki bütün konuşmaların beni davet ettiği uykuya teslim olmak için sessiz sessiz ücra bir köşeye çekildim. Zira bu fütur halinde belki de en ruh-suz, yavan gevezelik saydığım o sohbet şimdi bana, biraz sonra peşinden gerçek uykunun geldiği, insanın kolayca çok rahat ve düşüncesiz bir dalgınlığa düştüğü bir tekdüze değirmen takırtısı gibi geliyordu. İşte bu hiçbir şey düşünmediğim dalgınlıkta, bu yumuşak hezeyan içinde sanki aniden kapalı gözlerimin önünde parlak bir ışık belirir gibi oldu. Başımı kaldırdım, hemen önümde edalı, bembeyaz bir tazı hanımefendi, sonra-

dan öğrendiğime göre Badine'nin Minona adındaki güzel yeğeni duruyordu.

Ateşli delikanlının hassas gönlünde hâlâ yankılanan o tatlı fısıltılı sesiyle Minona, "Beyefendi," dedi, "beyefendi, burada tek başınıza oturuyor, canınız sıkılmış görünüyorsunuz? Üzgünüz! Fakat hiç şüphesiz, sizin gibi büyük, derin bir şair, yüksek mevkilerde dolanırken sıradan sosyal hayatın meşgalesini tatsız ve yüzeysel buluyordur."

Biraz şaşkın ayağa kalktım, okumuş etmişliğin bütün teorilerinden daha güçlü olarak yaradılışımın beni irademe karşı sırtımı yükseltmeye, kedi kamburu dedikleri şeyi yapmaya zorlaması, Minona'nın da buna gülümsüyor gözükmesi canımı yaktı.

Ama hemen moralimi düzeltip Minona'nın patisini tuttum, dudaklarımı yavaşça patisine bastırıp şairin sık sık yenik düştüğü heyecanlı anlardan bahsettim. Minona beni çok içten alaka gösterdiğine dair öyle kesin işaretlerle, öyle huşuyla dinliyordu ki durmadan daha yüksek bir şiire yükseliyordum, sonunda ben bile kendimi anlamaz oldum. Minona da beni pek anlamıyor olsa gerekti, ama mest olmuştu ve içten içe kaç zamandır dahiyane Murr'la tanışmayı arzuladığını ve bu ânın hayatındaki en mutlu, en harika anlardan biri olduğunu söyledi. Ne diyeyim! Çok geçmeden Minona'nın eserlerimi, en seçme şiirlerimi okuduğu... hayır! yalnızca okumadığı, en yüce anlamıyla idrak ettiği anlaşıldı! Çoğunu ezbere biliyor ve beni şiirle dolu bir cennete koyan, hele de bunlar *benim* mısralarım olduğu için, ırkının en şirininin duymamı sağladığı bir heyecan, bir edayla okuyordu.

"Hanımefendi," dedim büyülenmiş gibi, "güzel hanımcığım, siz bu ruhu anlamışsınız! Mısralarımı ezberlemiştiniz; aman ya rabbi! İlerleme gayretindeki şair için daha büyük mutluluk var mıdır?"

"Murr," diye fısıldadı Minona, "dahiyane kedi, hissedene kalbin, şair ruhlu bir mizacın size yabancı kalabileceğine inanabilir misiniz?" Minona bunları söyledikten sonra derin bir iç geçirdi, bu da son noktayı koydu. Ne olacak? Güzel tazı hanımefendiye öyle âşık oldum ki aklımı kaçırmış, gözüm körelmiş

halde o heyecanın tam ortasında aniden lafını kesip küçük bir Pomeranya haylazıyla büsbütün sıradan şeyler konuştuğunu, akşam boyunca benden kaçındığını, o övgü, o coşkuyla aslında kendinden başka kimseyi kastetmediğini gözümde iyice belirginleştirecek bir tavırla davrandığını fark etmiyordum. Kısacası, gözü kör bir ahmaktım ben, her nerede ve nasıl olursa olsun Minona'nın peşinden koşuyor, onun için en güzel mısraları döküyor, onu sevimli cılgınlıkta bazı hikâyelerin kahramanını yapıyor, ait olmadığım topluluklara sırnışıyor, karşılığında da feci bir usanma, alay, incitici davranışlarla karşılaşıyordum.

Çoğu zaman sakın saatlerimde yaptığım işin çocuksuluğunu ben de fark ediyordum; fakat sonra yine delicesine Tasso ve yüce bir hanımefendiye gönlünü kaptırmış, şarkılarını ona sunan ve Manchalı Dulcinea'sını nasıl sevdiyse uzaklardan ona öylece tapınan, şövalye mizaçlı bazı yeni şairler geliyordu aklıma, sonra da bu şairlerden daha kötü ve daha yavan olmak istemiyor, aşk hayallerimin sahte tablosuna, o edalı, beyaz tazı hanımefendiye ölene dek şaşmaz sadakat ve şövalyelik yeminleri ediyordum. Bir defa bu tuhaf cinnete tutulduğum için bir budalalıktan diğerine düşüyordum, dostum milletin bana kurmaya çalıştığı amansız tuzaklara karşı beni ciddi ciddi uyardıktan sonra Ponto bile benden uzaklaşmayı gerekli gördü. Alnıma iyi şeyler yazılmamış olsa kim bilir daha ne hallere düşerdim! Zira bir akşam geç vakitte sırf sevdiğim Minona'yı görmek için güzel Badine'nin yanına sokulmam da bu iyi yazgıdandı. Ne var ki tüm kapıları kilitli buldum, bir fırsatta içeri girerim diye bütün bekleyişlerim, ümitlerim boşa çıktı. Aşk ve hasret dolu yüreğimle şirin kıza en azından yakınlığımı bildirmek istiyordum, penceresinin altında o güne dek hissedilip yazılmış en şefkatli İspanyol şarkılarından birine başladım. Dinlemesi çok acıklı olmalıydı!

Badine'nin havladığını işitiyordum, Minona'nın tatlı sesi de arada bir şeyler mırıldanıyordu. Ama daha farkına varmadan pencere hızla açıldı ve koca bir kova buz gibi suyu üstüme boca ettiler. Nasıl bir süratle eve kaçtığımı düşünebilirsiniz. İçimdeki hararet ve kürkümdeki soğuk su öyle uyumsuzdu ki bun-

dan iyi bir şeyler, hiç yoksa bir ateş çıkması mümkün değildi. Durumum böyleydi. Üstadımın evine varınca, sıtma beni epey sarstı. Üstat çehremdeki solgunluktan, gözümün ferinin kaçmasından, alnımdaki yakıcı harareten, düzensiz nabzımdan hastalığımı sezmiş olacaktı. Bana sıcak süt verdi, susuzluktan dilim damağıma yapıştığı için sütü hırsıyla içtim; sonra döşeğimdiki örtüye sarınıp kendimi yakalandığım hastalığa bıraktım tamamen. Önce seçkin kültür, tazılar vs. türlü şeyler sayıkla-dım, sonra uykuymu sakinleştirdi ve nihayet o kadar derin uyudum ki abartmadan söyleyebilirim, üç gün üç gece peş peşe uyumuş gibiydim.

Sonunda uyandığımda kendimi hür ve rahatlamış hissediyordum, ateşim de... ne harika. budala aşıklığım da iyileşmişti! Kaniş Ponto'nun beni ayarttığı çılgınlığın farkına vardım, doğuştan bir kedi olarak cevherimi keşfedemedikleri için benimle alay eden ve kendileri önemsiz olduğu için şekle bağlı kalmak zorunda olan, yani bana çekirdeği olmayan kabuktan başka bir şey sunamayan köpeklerin arasına karışmanın ne kadar çocuksu olduğunu kavradım. İçimdeki bilim ve sanat aşkı yeni bir güçle uyandı, üstadımın evi beni her zamankinden çok cezbediyordu. Erkeğin olgun ayları gelmişti, ne delikanlı kedi ne kültürlü bir monden olan ben kendimi eğer hayatın derin ve yüksek taleplerinin istediği gibi şekillendirmek istiyorsam ikisinin birlikte yürümeyeceğini hissediyordum.

Üstadımın seyahate çıkması lazımdı ve beni bir süreliğine dostu Orkestra Şefi Johannes Kreisler'in bakımına emanet etmeyi uygun buldu. Bu ikâmet değişikliğiyle hayatımda yeni bir dönem başladığından, senin ey genç kedi, geleceğin için güzel birkaç öğüt çıkarmış olacağın şimdiki dönemi bitiriyorum.

(Müs. kâğ.) sanki uzaktan boğuk sesler kulağına çalıyordu ve keşişlerin koridorları adımladığını duyuyordu. Kreisler uykudan kalkıp kendini tamamen toparladığında penceresinden kilisenin aydınlatılmış olduğunu fark etti ve koronun mırıltılı şarkısını işitti. Gece yarısı ayını geçmişti, bu yüzden sıra dışı bir şey cereyan etmiş olmalıydı, Kreisler yaşlı keşişlerden birinin ecelinin geldiğini ve bu keşişin manastır âdetlerince kilise-

ye taşındığını tahmin etmekte haksız sayılmazdı. Orkestra şefi çabucak kıyafetlerini sırtına geçirip kilisenin yolunu tuttu. Yolda sesli sesli gerinip uyku mahmurluğuyla bir o yana bir bu yana sallanan, adım atacak hali olmayan Peder Hilarius'a rastladı, peder elindeki yanan mumu dik tutacağına yere doğru tutuyor, eriyen damlalar şıp şıp aşağı akıyordu, her an ışığı söndürebilirdi. Kreisler kendisine seslenince Hilarius, "Muhterem beyefendi," diye geveledi, "saygıdeğer başrahip, şimdiye dek görmüş şey değil bu. Gece vakti cenaze merasimiymiş! Bu saatte... Hem de sırf Keşiş Cyprianus ısrar etti diye! *Domine, libera nos de hoc monacho!*"⁹

Orkestra şefi uykulu Hilarius'u kendisinin başrahip değil, Kreisler olduğuna ikna etmeyi nihayet başardı ve ondan zor zahmet geceleyin, nereden, kendisi de bilmiyormuş, bir yabancıнын naaşının manastıra getirildiğini öğrendi; yabancıyı galiba yalnızca Keşiş Cyprianus tanıyormuş; ertesi gün ilk ayinden sonra defin işlemleri yapılabilsin diye Cyprianus'un ısrarlı ricası üzerine başrahip cenaze merasimini derhal yapmak için razı geldiğine göre bu sıradan biri de olamazmış.

İdareli aydınlatılmış, tuhaf, ürkütücü bir manzara sunan kiliseye girerken Kreisler pederi takip etti.

Yalnızca en büyük maidenin önündeki tavandan sarkan büyük metal avizenin mumları yakılmış, titreyen ışık kilisenin orta kısmını bile tam aydınlatamıyor, yan taraflara ise ancak esraren-giz ışık huzmeleri fırlatıyor, bu huzmelerde azizlerin heykelleri hortlayıp harekete geçmiş, yürüyor gibi görünüyordu. En aydınlık yerde, avizenin altında, naaşın bulunduğu açık tabut duruyordu, etrafını saran keşişler de solgun ve kıpırtısız, gece yarısı mezarlarından çıkmış ölümlere benziyorlardı. Boğuk, kısık bir sesle cenaze ayininin tekdüze mısralarını okuyorlardı, arada sus-tuklarında dışarıdan yalnızca gece rüzgârının sezgilerle dolu hış-tırtısı işitiliyor, kilisenin yüksek pencereleri tuhaf tuhaf çatırdı-yordu, sanki ölüp gidenlerin ruhları bu dini mersiyeleri duydukları binanın kapısını çalıyorlardı. Kreisler keşişlerin safına kadar yanaştı, ölünün Prens Hektor'un emir eri olduğunu gördü.

9 (Lat.) Kurtar bizi bu keşişten!

Bunun üzerine, sık sık tepesine çöreklenen o karanlık ruhlar kıpırdandı ve umursamazca, sivri pençeleriyle yaralı göğsünü deştiler.

“Muzip hayalet,” dedi kendi kendine, “şu ölen delikanlının kanı aksın diye mi beni buralara getiriyorsun, çünkü rivayete göre katili yanına gelince cesetten kan akarmış? Oho! Ölüm döşğinde bütün günahlarının kefareti çektiği o kötü günlerde bütün kanını akıttığını bilmez miyim acaba ben? Katili yanına gelse bile onu zehirleyecek tek damla kötülük kalmamış onda, Johannes Kreisler’deyse hiç umudu yok, çünkü sivri dili ölümcül yarasıyla dışarı sarktığına Kreisler’in, yere serdiği bu karayılanla hiç işi olmaz! Aç gözlerini, ey ölü, doğrudan yüzüne bakayım, gör ki ben de gınahtan eser yok! Ama açamazsın! Kim dedi sana hayatını başkasının hayatına karşı ortaya koy diye? Neden cinayetle böyle aldatıcı oyunlar oynarsın da kaybetmeye hazır olmazsın? Ama yumuşak ve iyi hatların var senin, sessiz ve solgun delikanlı, ölüm acısı kokuşmuş günahının bütün izlerini güzel çehrenden silmiş, yakışık alsa diyebilirim ki cennet sana merhamet kapılarını açmış, çünkü gönlünde aşk varmış. Nasıl olur! Ya sende hataya düştüysem? Siyah arka planda benim için pusmuş dehşetli kaderimden beni kurtarmak için elini bana kaldıran ya kötü bir iblis olarak sen değil de benim iyi meleğim idiyse? Artık gözlerini açabilirsin, solgun delikanlı, artık barışmak gözüyle her şeyi, her şeyi keşfedebilirsin, isterse ben, sana duyduğum üzüntüyle veya arkamdan sokulan kara gölge beni birazdan yakalar diye dehşetli, korkulu bir endişeyle yok olayım. Evet! Bak bana, baksana! Evet, bana Leonhard Ettlinger gibi bakabilirsin, senin o olduğuna inanabilirim, o zaman benimle çoğu zaman onun boş hayalet sesini işittiğim çukurlara inmen gerekir. Ne, gülümsüyor musun? Yanaklarına, dudaklarına renk mi geliyor? Ölümün silahı isabet etmedi mi sana? Yok, seninle bir daha güreşmem, ama...”

Kendi kendine konuşurken farkında olmadan bir dizinin üstüne çöküp diğerine de dirseklerini dayayan ve ellerini çenesinin altına destek yapan Kreisler apar topar kalktı; muhakkak tuhaf, vahşice bir şeyler yapacaktı; fakat o an keşişler sustu, ko-

ro oğlanları da yumuşak bir org eşliğinde “*Salve regina*”¹⁰ okumaya başladılar. Tabut kapatıldı, keşişler de tören havasında oradan ayrıldılar. Bunun üzerine karanlık ruhlar zavallı Johannes’i azat ettiler, o da hüzün ve acıya gark olup başını eğerek keşişleri izledi. Tam kapıdan çıkacaktı ki karanlık bir köşeden biri kalkıp süratle üstüne yürüdü.

Keşişler durdular, fenerlerinin güçlü ışığı on sekiz-on dokuz yaşlarında iri yapılı bir delikanlının üstüne düşüyordu. Çirkin dense yeri olacak çehresinde vahşi bir dik başlılık ifadesi vardı; siyah saçları kafasında salkım saçak duruyor, yırtık pırtık renkli çizgili keten hırkası vücudunu tam örtmüyordu, keza gemici pantolonu da ancak çıplak baldırlarına kadar erişiyor, böylece vücudunun Herkül misali yapısı tamamen meydana çıkıyordu.

“Seni melun, sana benim kardeşimi öldürmeni kim emretti?” Delikanlı kilisede gümbür gümbür yankılanan bir sesle böyle bağırdı, kaplan gibi Kreisler’in üstüne atıldı ve canı bir hamleyle boğazına yapıştı.

Fakat Kreisler beklenmedik bu saldırı karşısında dehşete kapıldı, savunmayı düşünmeden Peder Cyprianus yanına gelmişti; güçlü, buyurgan bir sesle konuşuyordu: “*Giuseppo*, melun günahkâr! ne işin var burada? Haminneyi nerede bıraktın? Toz ol buradan hemen! Muhterem başrahip efendi, manastır hadimlerini çağırın, bu canı oğlanı manastırdan atsınlar!”

Cyprianus önüne geçince adam Kreisler’i derhal bıraktı. “Hadi, hadi,” dedi somurtarak, “hakkını iddia ediyor diye delinin birini hemen kovalamayın, aziz efendi! Ben kendim de giderim, üstüme manastır hadimlerini salmanız gerekmez.” Bunun üzerine herif kilitlemeyi unuttukları ve muhtemelen içeri girerken de kullandığı bir kapıdan hızla fırlayıp çıktı. Manastır hadimleri geldi ama bu pervasız adamı gecenin bir vakti takip etmeye lüzum görmediler.

Kendisini yok etmek üzere olan ânın fırtınasını alt eder etmez, özellikle olağanüstü ve esrarengiz şeylerdeki gerilimin mizacına iyi etkide bulunması, Kreisler’in tabiatında vardı.

10 (It.) Birçok Hristiyan bölgede ruhbandan bir kimsenin cenazesinin akabinde okunan, “Selam olsun sana, kraliçe!” anlamındaki ilahi.

Kreisler'in ertesi gün karşısına geçip bu tuhaf şartlar altında, kendisini öldürmek isterken nefsi müdafaayla öldürdüğü kişinin cesedini görmeyen üzerinde bıraktığı sarsıcı etkiden bahsettiği sırada sergilediği sükunet de başrahibe böylece inanılmaz ve şaşırtıcı geldi.

“Ne,” dedi başrahip, “ne kilise ne dünya kanunları sizde o günahkâr insanın ölümünden ötürü ceza gerektirecek bir suç görebilir. Ama hasmını öldürmektense bizzat ölmenin daha iyi olacağını söyleyen içinizdeki sesin sitemleri sizde bir ukde bırakacaksa ve bu da kendi canınızı korumaktansa feda etmenin ‘ulu Tanrı’ya daha hoş geleceğini gösteriyorsa bu iş ancak hızlı ve kanlı bir eylemle gerçekleşebilir. Ama şimdilik bunu bırakalım, zira sizinle konuşmam gereken daha önemli başka şeyler var.

Bir sonraki anın eşyanın düzenini nasıl değiştirebileceğini hangi ölümlü insan tahmin edebilir? Kısa zaman önce ruhunuzun selameti için dünyadan el etek çekip tarikatımıza girmenizden daha faydalı hiçbir şey olmayacağına kesin kanaat getirdim. Şimdiye başka fikirdeyim ve benim için ne kadar sevimli ve kıymetli de olsanız manastırı olabildiğince çabuk terk etmenizi öğütlerim. Yaptıklarım sizi şaşırtmasın, sevgili Johannes! Zihniyetime rağmen ne zahmetlerle inşa ettiğim her şeyi altüst etmesi muhtemel bir başkasının iradesine neden boyun eğdiğimi sormayın bana. Beni böyle davranmaya iten sâikleri sizinle konuşmak istesem de beni anlamak için kilisenin sırlarına derinden vakıf olmanız gerekirdi. Yine de sizinle başka herkese göre daha serbest konuşabilirim. Öyleyse işitin, manastırdaki ikâmetiniz size kısa süre sonra şimdiye kadarki o rahat dinginliği sağlamayacak, en sevgili uğraşınıza ölümcül bir darbe vurulacak ve manastır size ıssız, ümitsiz bir zindan gibi gelecek. Manastırın bütün düzeni değişiyor, dindar bir ahlâkla bağdaşan özgenlik bitiyor, yakında mutaassıp keşişliğin karanlık ruhu amansız bir katılıkla bu duvarların içine hâkim olacak. Ah benim Johannesim, muhteşem şarkılarınız artık dimağımızı en yüce huşuya ulaştırmayacak, koro ortadan kaldırılıyor, yakında en yaşlı keşişlerin boğuk ve bozuk sesle zor zah-

met mırıldandıkları tekdüze ilahilerden başkasını duyamayacağı burada.”

“E,” diye sordu Kreisler, “bütün bunlar şu yabancı Keşiş Cyprianus’un buyruğuyla mı oluyor?”

Başrahip gözlerini eğerek adeta hüzünle, “Öyle,” diye karşılık verdi, “durum öyle, Johannes’im, başka türlü olmamasının kabahati de benim değil. Yine de,” diye kısa bir sessizlikten sonra sesini yükseltip ciddiyetle ilave etti başrahip, “yine de kilisenin sağlam yapısını, görkemini ilerletecek her şey yapılmalı, bu uğurda hiçbir fedakârlık çok değil!”

“Size,” dedi Kreisler canı sıkkın, “size emreden, tek kelimeyle o canı adamı başımdan alan yüce ve kudretli rahip kim acaba?”

“Şimdilik,” diye cevap verdi başrahip, “şimdilik tam bilmediğiniz bir sırra bulaştınız, sevgili Johannes. Ama yakında daha fazlasını, belki de benim bile bildiğimden fazlasını, hem de Üstat Abraham’ın ağzından öğreneceksiniz. Henüz biraderimiz dediğimiz Cyprianus seçilmişlerden biri. Cennetin sonsuz kudretiyle doğrudan temas kurmaya layık görüldü, daha şimdiden onu aziz belleyip hürmet etmeliyiz. Cenaze merasimi esnasında içeri sızıp canice yakanıza yapışan o pervasız çocuğa gelince, o köydekilerin semiz piliçlerini kümeden çaldığı için vekil-harcımızın birkaç defa esaslı bir kamçılattığı yolunu şaşırmış, yarı deli bir çingene çocuğudur. Onu kovmak için özel bir mucizeye gerek yoktu.” Başrahip son kelimelerini söylerken ağzının kenarlarında hafif bir ironik gülümseme belirdi, belirlediği gibi de kayboldu.

Çok derin ve büyük bir bezginlik doldurdu Kreisler’in içini; ruhundaki ve aklındaki bütün üstünlüklerine rağmen başrahibin sahtekârca bir soytarılık yaptığını ve vaktiyle manastıra girmesi için sunduğu bütün sebeplerin de şimdi bunun aleyhinde ortaya koyduklarının da gizli bir niyete paravanlık ettiğini anlıyordu. Kreisler manastırı terk etmeye ve daha uzun kalması halinde başını bir daha kaçamayacağı bir tuzağa bulaştırabilecek bütün tehlikeli sırlardan tamamen vazgeçmeye karar verdi. Ama şimdi hemen Sieghartshof’a Üstat Abraham’a geri dönebi-

leceğini, onu, aklındaki tek düşünceyi yeniden görüp yeniden duyabileceğini fark edince göğsünde en hararetle sevda özlemi- nin kendini belli ettiği o tatlı darlığı hissetti.

Kreisler düşüncelere dalmış parkın ana yolundan yürürken, Peder Hilarius ona yetişip hemen söze girdi: “Başrahibin ya- nındaydınız, Kreisler, size her şeyi söyledi! E, haklı mıymı- şım? Hepimizin işi bitik! Bu ruhani komedyen... ağızlarındaki bakla çıktı, biz bizelyiz! O... Kimi kastettiğimi, biliyorsunuz... Papaz kisvesiyle Roma’ya gelince papa cenapları onu hemen huzuruna çağırmış. Bu da diz çöküp onun pabuçlarını öp- müş. Kalkması için işaret vermeden papa cenapları onu bir sa- at boyunca yerde bırakmış. Nihayet ayağa kalkmasına izin ve- rince, ‘Bu senin kilisedeki ilk cezan,’ diye çıkmış ona, sonra da Cyprianus’un işlediği günahkâr yanlışlar hakkında uzun bir vaaz vermiş. Sonradan bazı gizli odalarda uzun uzun ders görmüş ve dışarı çıkmış! Kaç zamandır aziz falan yok! Muci- ze... siz resmi gördünüz, Kreisler, efendime söyleyeyim, mu- cize esas suretine Roma’da kavuşmuş önce. Siz de teslim ede- ceksinizdir ki ben dürüst bir Benedikten keşişinden, düzgün bir *praefectus chori*’den,¹¹ koro başkanından başka bir şey de- ğilim, tek selamet kaynağı olan kilisenin şerefine bir kadehçik şarap içmekten de hoşlanırım, ama! Tek tesellim onun bura- da çok kalmayacak olmasıdır. Başka yere gitmeli. *Monachus in clauastro non valet ova duo: sed quando est extra, bene valet trigin- ta.*¹² Herhalde mucize falan da yapacaktır. Bakın, Kreisler, ba- kın, aşağıdaki yoldan geliyor. Bizi gördü, nasıl tavır alması ge- rektiğini biliyor.”

Kreisler ağır ve ciddi adımlarla, gözlerini göğe dikmiş, elleri- ni kavuşturmuş, dinî bir vecde kapılmış gibi yoldan yukarı ge- len Keşiş Cyprianus’u gördü.

Hilarius çabucak ayrıldı, Kreisler ise çehresinde ve bütün benliğinde onu diğer insanlardan ayırıyor görünen tuhaf, garip bir şeyler olan keşişin görüntüsüne dalıp kalmıştı. Büyük, alı- şılmadık bir musibet ardında belirgin izler bırakır; keşişin başı-

11 (Lat.) Kara şefinden.

12 (Lat.) Manastırdaki bir keşiş iki yumurta etmez ama dışarda otuzuna bedeldir.

na gelmiş mucizevi bir olay da onun dış görünüşünü şu görünüşü hale sokmuş olabilirdi.

Keşiş kendinden geçmişliğiyle Kreisler'i fark etmeden oradan geçecekti, Kreisler ise kilisenin mutlakiyetinin bu katı elçisinin, en muhteşem sanatın bu düşmanca takipçisinin yoluna çıkmaya mecbur hissetti kendini.

Bunu şu sözlerle yaptı: "Müsaadenizle, muhterem beyefendi, size teşekkürlerimi sunayım. Doğru zamanda söylediğiniz güçlü bir sözle beni kaba bir çingene hōdüğün ellerinden kurtardınız, yoksa beni çalıntı bir piliç gibi boğardı o!"

Keşiş sanki bir rüyadan uyandı, eliyle alnını sıvazladı, onu hatırlaması gerekirmiş gibi Kreisler'e uzunca dik dik baktı. Fakat sonra çehresi korkunç, delici bir ciddiyetle ekşidi ve gözlerinde öfke alevleri, güçlü bir sesle bağırdı: "Pervasız, günahkâr adam, günahlarınıza kapılıp gitmenize izin vermemi hak ediyordunuz aslında! Siz kilisenin kutlu kültünün, dinin en seçkin dayanağının içini dünyevi tıngırtılarla boşaltan şu adam değil misiniz? Şu kibirli hokkabazlıklarla en dindar mizaçları sersemleten ve kutsallıktan yüz çevirip şaşaalı şarkılarla dünyevi havalara düşkün olmalarını sağlayan adam değil misiniz siz?" Bu çılgınca ithamlardan ötürü Kreisler kendini incinmiş, bu kadar basit silahlarla savaşılacak bu mutaassıp keşişin çocuksu kibrinden ötürü de yüceltilmiş hissediyordu.

Kreisler gayet sakin ve doğrudan keşişin gözlerine bakarak, "İlahi hediye," dedi, "ilahi hediye bağrımızda büyük bir huşunun heyecanını, hatta ahiret bilgisini uyandırсын diye ulu Tanrı'yı, onun bize verdiği dilde övmek günahsa, şarkılardaki büyük meleklerin, bizi kanatlarıyla dünyevi her şeyin ötesine, dindarca bir hasret ve aşkla en yüce olana doğru taşınması günahsa, o zaman doğru söylüyorsunuz, muhterem beyefendi, o zaman ben büyük bir günahkârim. Fakat zıt fikirde olmama ve şarkılar susarsa kilise kültüründe en kutlu heyecanın hakiki ihtişamının eksik kalacağına kesinkes inanmama izin verin."

Keşiş katı ve soğuk, "O zaman," diye karşılık verdi, "o zaman kutsal bakireye yakarın da gözünüzdeki perdeyi kaldırsın, bu kahrolası yanılgıyı anlamamanızı sağlasın."

“Biri,” dedi Kreisler yumuşakça gülümseyerek, “biri bir bestekâra¹³ sormuş, ruhani besteleriniz nasıl oluyor da huşu içinde bir heyecanı soluyor, bunu nasıl başarıyorsunuz diye. Dindar, safiyane usta da buna, ‘Şayet,’ diye cevap vermiş, ‘şayet beste tam olarak ilerlemezse, o zaman odada bir o yana bir bu yana giderek birkaç Ave okurum, tekrar bir şeyler gelir aklıma.’ Aynı usta başka bir büyük ruhani eseri¹⁴ hakkında da şöyle demiş: ‘Ancak bestemde yarıya kadar ilerleyince bestenin, başarılı olduğunu fark ettim; bu beste üstünde çalıştığım zamanki kadar dindar olduğumu da bilmem hiç; her gün diz çöküp Tanrı’dan bana bu eseri hayırlısıyla icra edebilmem için güç versin diye dua ediyordum.’ Bana öyle geliyor ki, muhterem beyefendi, ne bu usta ne de yaşlı Palestrina¹⁵ günahla meşguldü; ancak münzevi bir inatla soğumuş kalpler şarkılardaki yüce dindarlıkla alevlendirilemez.”

“İnsancık,” dedi keşiş öfkeyle çıkışarak, “sen ki tozlara kapanmalısın, sen kim oluyorsun da ben seninle tartışayım? Çık git manastırdan, mukaddesatı daha fazla rahatsız etme!”

Keşişin buyurgan sesine çok kızan Kreisler hiddetle bağırdı: “Ya sen kimsin, deli keşiş, insani olan her şeyin üstünde görüyorsun kendini? Sen günahıtan ari misin? Hiç cehennem hakkında düşünceler kurmadın mı? Yürüdüğün kaygan yoldan hiç sapmadın mı? Kutsal bakire seni gerçekten de merhametiyle, belki de gaddarca bir hareketine borçlu olduğun ölümden döndürdüyse alçakgönüllülükle günahını görüp onun kefareтини ödemen için oldu bu, asla elde edemeyeceğin ilahi inayet, hatta kutsal taç ile günahkârca böbürlenip övünmen için değil.”

Keşiş, Kreisler’e ölüm ve perişanlık püsküren bakışlarla dik dik bakıyor, anlaşılmaz sözler geveleniyordu.

Kreisler daha da heyecana kapılıp, “Ve,” diye devam etti, “mağrur keşiş, daha bu ceketi giyerken ...”

Bunun üzerine Kreisler Üstat Abraham’dan aldığı resmi keşişin yüzüne tuttu; fakat keşiş bunu görür görmez büyük bir ça-

13 Joseph Haydn.

14 “Yaradılış” bestesi.

15 Giovanni Pierluigi da Palestrina: İtalyan bestekâr – ç.n.

resizlik içinde iki eliyle alnına vurup sanki öldürücü bir darbe yemiş gibi yürekler burkan acı nidaları koyuverdi.

“*Sen defol,*” dedi Kreisler, “manastırdan *sen defol*, seni cani keşiş! Oho, kutsal keşiş, birlikte olduğun tavuk hırsızına rastlarsan ona de ki bir dahaki sefere beni koruyamazmışsın ve korumak istemezmişsin, ama o ayağını denk alsın ve yakamdan düşsün, yoksa onu toygar gibi veya kardeşi gibi değerim, çünküdeşmekten” Kreisler o an kendi kendisinden dehşete düştü; keşiş karşısında hareketsiz, kıpırtısız duruyordu, hâlâ elleri alnındaydı, tek kelime, tek ses çıkaracak dermanı yoktu, Kreisler’e sanki yakındaki fundalıkta bir şeyler hışırdıyor gibi geldi, sanki azgın Giuseppo üstüne atlayıverecekti. Oradan koşup kaçtı; keşişler o sıra koroda akşam ayinini okuyorlardı, Kreisler de kilisede çok heyecanlanan, derinden incinen ruhunu sakinleştirmeyi umduğu için oraya yöneldi.

İbadet bitmişti, keşişler korodan çıktı, ışıklar söndü. Kreisler’in kafası Keşiş Cyprianus’la tartışmasında andığı eski dindar ustalara kaymıştı. Müzik, dinî müzik belirivermişti kafasında, Julia şarkı söylemişti, artık içinde fırtınalar kopmuyordu. Yan şapelden çıkmak istiyordu, şapelin kapıları bir merdivene, oradan da odasına çıkan uzun bir koridora açılıyordu.

Kreisler şapele girince bir keşiş, yerden gücbela kalktı, oraya konmuş mucizeler gösteren Meryem resminin karşısına uzanmıştı. Hiç sönmeyen fenerin ışığında Kreisler Keşiş Cyprianus’u tanıdı ama keşiş harap bitap halde bayılmış, şimdi de ayılıyordu. Kreisler ona elini uzattı; bunun üzerine keşiş hafif, sızlanmalı bir sesle konuştu: “Tanıdım sizi, siz Kreisler’siniz! Merhamet edin, beni terk etmeyin, şuradaki basamaklara kadar yardım edin, oraya oturmak istiyorum ama siz de yanıma, yanı başıma oturun, yalnızca o mübarek bizi duyabilir. “Acıyın,” diye devam etti keşiş, ikisi de sunağın basamaklarına oturmuştu, “acıyın, merhamet edin; o uğursuz resmi yaşlı Severino’dan mı aldınız, her şeyden, o korkunç sırdan haberdar mısınız, söyleyin bana?”

Kreisler doğrudan doğruya, resmi Üstat Abraham Liscov’dan aldığını temin etti, Sieghartshoft’a olup biten her şeyi, bazı şey-

leri kafasında birleştirip dehşet verici bir olayı nasıl ortaya ı-kardığını çekinmeden anlattı, resim o olayın hatırasını ve hıya-net korkusunu tetikliyordu. Kreisler anlatırken bazı yerlerde derinden sarsılmış görünen keşiş bir müddet sustu. Sonra ce-saretini toplayıp daha kesin bir sesle konuşmaya başladı: “ok fazla şey biliyorsunuz, Kreisler, her şeyi öğrenmeseniz olmaz. Bakın, Kreisler, sizi ölümüne takip eden o Prens Hektor benim küçük kardeşimdir. Biz hükümdar bir babanın oğullarıyız, za-manı gaileleri yerle bir etmemiş olsa onun tahtını ben miras alacaktım. O sıra savaş patlak verince ikimiz de askere gittik, önce beni, sonra kardeşimi Napoli’ye getiren de askerlik hiz-metiydi. O zamanlar ben kendimi dünyada ne kadar kötü zevk varsa hepsine kaptırmıştım, hele de kadınlara duyduğum vah-çi tutku beni büsbütün pençesine almıştı. Güzel, güzel olduğu kadar da alçak dansözün biri sevgilimdi, üstelik nerede bulsam sürtük kadınların peşine takılıyordum.

Böylece bir gün hava kararmaya başlamışken Molo’da bu cinsten birkaç kadını takip ettim. Onlara tam yetişiyordum, ya-nı başımdan bir ses yürürken bana dedi ki: ‘Prensğimiz de ne sevimli bir haylazmış! Sürtüklerin peşinden koşuyor; halbuki en güzel prensesin kollarında yatabilirdi!’ Gözlerim birkaç gün önce Toledo Caddesi’nde gördüğüm pespaye bir ingene karısı-na ilişti, bir su satıcısıyla ekişip çok güçlü durmasına rağmen onu değneğıyle yere serdiği için zaptiyeler bu kadını almış gö-türüyorlardı. ‘Ne istiyorsun benden, kocakarı?’ Ben kadına böy-le seslendim, o ise beni en iğrenç ve alçak küfürlerle boğuyor-du, bunun üstüne işsiz takımı etrafımıza toplanıp mahcubiye-timden ötürü bana kahkahalarla güldüler. Gidecektim, ama ka-dın yerden kalkmadan beni kıyafetimden yakaladı, küfürlerini aniden keserek, iğrenç çehresini pis bir sırtımayla ekşiterek ses-sizce dedi ki: ‘Ay, benim tatlı prensim, yanımda kalmak istemez misin? Sana gönlünü kaptıran güzeller güzeli melek hakkında bir şeyler duymak istemez misin?’ Bunun üzerine kadın kolla-rıma tutunarak zor zahmet ayağa kalktı ve kulağıma tıs tıs gün gibi güzel ve edalı, hâlâ masum olan genç bir kız hakkında bir şeyler fısıldadı. Kadını adi bir çöpçatan sandım, kafamda da ye-

ni bir maceraya atılmak olmadığından birkaç duka verip ondan kurtulmak istiyordum. Ama kadın parayı almadı, ben oradan uzaklaşacakken de peşimden gülerек bağırđı: ‘Gidin, gidin bakalım, kibar beyim, yakında gönlünüzde keder ve hüznle beni ziyarete geleceksiniz!’ Birkaç zaman geçmişti, artık o çingene karısını düşünmüyordum, günün birinde Villa Reale denen yerde gezinirken önümde, bütün varlığıyla bana daha önce kimse de görmediğim muhteşem bir sevimlilikte görünen bir kadın fark ettim. Ona yetişmeye çalıştım, yüzünü gördüğümde sanki güzelliklerle dolu ışı l ışı l cennetin kapısı açıldı önümde. O zamanlar günahkâr biri olarak böyle düşünüyordum, o günahkâr düşünceyi tekrarlamam ulu Tanrı’nın şirin Angela’yı bezediğı cazibeyi tarif etmemden daha çok yarayacaktır işinize, zaten dünyevi güzellikler hakkında artık çok konuşmam bana yakışmaz, beceremem de bunu. Kadının yanında da bir değneğе yaslanmış çok yaşlı, kıyafeti saygı uyandıran bir kadın yürüyor, daha doğrusu topallıyordu, bu kadın çok sıra dışı boyu ve tuhaf beceriksizliğiyle dikkat çekiyordu. Tamamen değişmiş kıyafetine, yüzünün bir kısmını örten uzun şapkaya rağmen bu yaşlı kadının Molo’daki çingene karısı olduğunu anında anladım. İhtiyarın pis gülümsemesi, başını hafifçe sallaması bana yanılmadığımı gösterdi. O edalı mucizeden bakışlarımı alamıyordum; şirin kadın gözlerini eğdi, yelpazesi elinden düştü. Hemen kaldırdım onu; kadın yelpazeyi alırken parmaklarına değdim, titriyorlardı; o an kahrolası tutkumun ateşi içimde alevlendi, Tanrı’nın beni tabi tuttuğı korkunç sınavın ilk dakikasının geldiğini sezmiyordum. Hepten sersem, hepten akı l karışmış vaziyette orada duruyor, yaşlı refakatçisiyle birlikte kadının caddenin sonunda duran bir faytona bindiğini neredeyse fark etmiyordum. Ancak araba harekete geçince aklım başıma geldi, çıldırmış gibi peşine düştüm. Arabanın büyük Largo delle Plane meydanına çıkan dar, kısa bir sokaktaki bir evin önünde durduğunu görmeye yetiştim. Kadın da refakatçisi de indi, onlar eve girince araba hemen hareket ettiğinden burasının evleri olduğunu tahmin etmem yanlış olmazdı. Largo delle Piane meydanında bankacım Sinyor Alessandro Sperzi oturuyordu, bu adamı tam da o

an evinde ziyaret etmek fikrine nasıl kapıldım, kendim de bilmem. İş için geldiğimi sandı ve iş durumu hakkında etraflıca konuşmaya başladı. Ama aklım fikrim o kadındaydı, başka şey düşünmüyor, duymuyordum, bu yüzden Sinyor Sperzi'ye cevap verecek yerde o anki sevimli maceramı anlattım. Sinyor Sperzi'nin o dilber hakkında söyleyecek tahminimden de fazla şeyi vardı. Her altı yılda bir Augsburg'daki bir ticarethaneden o kadın için kayda değer bir havale alan oydu. Kadının adı Angela Benzon idi, ihtiyara ise Bayan Magdala Sigrun diyorlardı. Bunun karşılığında Sinyor Sperzi'nin Augsburg'daki bu ticarethaneye kızın hayatı hakkında en ufak detayları dahi vermesi gerekiyordu, bu işi eskiden beri yaptığından bütün eğitimiyle, evinin bütün idaresiyle ilgilenmesi gerekiyordu, bir anlamda onun velisi gibiydi. Bankacıya göre bu kız en üst kademedeki kimseler arasında geçmiş yasak bir ilişkinin meyvesiydi. Böylesi bir cevherin kirli pasaklı çingene kıyafetleriyle sokaklarda dolanıp çöpçatanlık eden o ihtiyar gibi şüpheli bir kadına emanet edilmesine duyduğum şaşkınlığı Sinyor Sperzi'ye ilettim. Oysa bankacı, daha kız ancak iki yaşındayken onunla birlikte gelen bu ihtiyardan daha kıymetli, daha özenli bir bakıcı olmadığını temin ediyordu. İhtiyarın bazen çingene kılığına girmesi maske hürriyeti olan böyle bir ülkede hoş görülebilecek inanılmaz bir garabetti. Kısa kesmem lazım! Bir süre sonra ihtiyar beni çingene kılığıyla ziyaret etti ve bakire utangaçlığıyla kıpkırmızı kesilerek bana aşkını itiraf eden şirin Angela'nın yanına bizzat götürdü. Ben hâlâ ihtiyarın adi bir günah batağında olduğunu sanıyordum, kafam öyle karıştı ama çok geçmeden tam tersine ikna oldum. Angela namuslu ve kar gibi saftı, günahlar içinde sefahat sürerim sanırken bugün, şüphesiz, şeytanın adi bir aldatmacası olduğunu anladığım bir erdeme inanmayı öğreniyordum. Tutkum ne kadar tırmanırsa Angela'yla evlenmemi kulağıma fısıldayıp duran ihtiyara da o kadar meylediyordum. Bugün evlilik gizliden yapılsa bile, karıma hükümdar tacını alenen takacağım günler de gelecekti. Angela soy olarak bana denkti.

San Filippo Kilisesi'nin bir şapelinde kıyıldı nikâhımız. Cenneti buldum sanıyor, bütün bağlantılarımı bırakıyordum, as-

kerlikten vazgeçmiştim, eskiden sefihçe zevklerin peşinden koştuğum muhitlerde artık görülmüyordum. İşte hayat tarzımdaki bu değişiklikti beni ele veren. Ayrıldığım dansöz her akşam nereye gidiyorum diye araştırmış ve belki intikamının çekirdeği bundan gelişir diye sezinleyerek aşkımın sırtını kardeşime açmış. Kardeşim beni takip edip Angela'nın kollarında yakaladı. Muzip bir bahaneyle sırnaşıklığından ötürü af diledi ve ona samimi bir dost kadar bile güvenmeyip çok bencil davranışlarıma dair sitemde bulundu; halbuki ben onun Angela'nın yüce güzelliğine nasıl tutulduğunu bariz görüyordum. Kıvılcım düşmüştü, en tahrip edici tutkunun alevi kardeşimin içinde körükleniyordu. Sık sık geliyordu ama ancak beni orada bulacağını bildiği saatlerde. Hektor'un çılgınca aşkının karşılık gördüğünü fark ettim sanıyordum; kıskançlığın bütün hiddeti yüreğimi parçalıyordu. İşte cehennemin dehşetine yakalanmıştım! Bir defasında Angela'nın odasına girecekken Hektor'un sesini yan odadan duyduğumu zannettim. Öldürmek fikriyle oraya mihlanıp kaldım. Fakat aniden Hektor yan odadan suratı kıpkırmızı, gözleri öfkeden kudurmuş gibi fellik fellik bakarak içeri hücum etti. 'Lanet herif, bir daha yoluma çıkmayacaksın!' Öfkeden köpürerek böyle bağırdı ve çabucak çektiği hançerini dibine kadar göğsüme sapladı. Çağırılan cerrah darbenin kalbe girdiğini söyledi. Meryem Ana hayatımı bir mucizeyle hediye etmeye layık gördü beni."

Keşiş son sözlerini kısık, titrek bir sesle söyledi, sonra da sanki kasvetli düşüncelere daldı.

"Peki," diye sordu Kreisler, "Angela'ya ne oldu?"

Keşiş boş, hayalet gibi bir sesle, "Katil," diye karşılık verdi, "katil, zulmünün meyvelerini tadacakken sevgilisini ecel yakaladı ve kadın onun kollarında can verdi. Zehir..."

Bu kelimeyi söylemesiyle keşiş yüzüstü yere düştü, can çekişir gibi soluyordu. Kreisler zili çekerek manastırı harekete geçirdi. Millet oraya koştu ve baygın Cyprianus'u hastaneye kaldırdılar.

Kreisler ertesi sabah başrahibi pek bir neşeli buldu. "Ha ha," diyordu, "ha ha, Johannes, bizim zamanımızda mucize olaca-

ğına inanmak istemiyorsunuz ama kilisede dün kendiniz, olabilecek en inanılmaz mucizeyi gerçekleştirdiniz. Söylesenize, şu gururlu azizimize ne yaptınız da pişman, suçunun farkında bir günahkâr gibi kendini bizden üstün gördüğü için hepimizden çocuksu bir ölüm korkusuyla af dileyip duruyor! Sizden günahlarınızı çıkarmanızı isterken kendi mi günah çıkarttı acaba?”

Kreisler kendisiyle Keşiş Cyprianus arasında olup bitenlerin en ufak parçasını saklamak için bile bir neden göremedi. Bu yüzden kendini beğenmiş keşişi, kutlu müziği aşağılayınca açıksözlülükle azarlamasından tutun, “Zehir!” sözünü telaffuz edince düştüğü korkunç duruma kadar her şeyi tafsilatıyla anlattı. Kreisler sonra Prens Hektor dehşete kapıldıysa bile resmin neden aynı etkiyi Keşiş Cyprianus’ta da meydana getirdiğini aslında hâlâ bilmediğini açıkladı. Keza Üstat Abraham’ın o tüyler ürperten olaya nasıl karıştığı da karanlıkta kalan bir meseleydi.

Başrahip sevimli sevimli gülümseyerek, “Gerçekten de,” dedi, “sevgili Johannes oğlum, birkaç saat öncesine göre bambaşka pozisyonda duruyoruz şu an. Sebatkâr bir mizaç, sağlam bir kafa ama özellikle de galiba göğsümüzde mucizevi bir şekilde kehanette bulunan bir bilgi gibi saklı, derin, doğru bir hissiyat bir araya gelince en keskin zekâdan, her şeyi ayırt eden en tecrübeli bakıştan daha fazlasını ortaya koyuyor. Bunu da sen ispatladın, Johannes, eline verilen silahı etkisini de tam bilmeden doğru anda o kadar iyi kullanmayı becerdin ki en iyi kurulmuş bir planın bile o kadar kolay alt edemeyeceği düşmanı o saat yere serdin. Bilmeden bana, manastıra, hatta belki kiliseye verimli sonuçları göz ardı edilemeyecek bir hizmette bulundun. Sana karşı şimdi tamamen samimi olabilir, olmak isterim, senin aleyhinde bana yalan yanlış şeyler anlatmak isteyenlerden yüz çeviriyorum, bana güvenebilirsin, Johannes! Gönlünde yatan en güzel arzu gerçekleşsin, ben bunun icabına bakacağım. Cecilia’n,¹⁶ hangi şirin varlığı kastediyorum, biliyorsun... neyse, şimdilik bırakalım bunu! Napoli’deki o dehşet verici olay hak-

16 Müziğin koruyucu azizesi. Sevgilisi Julia kastediliyor – ç.n.

kında bilmek istediklerini birkaç kelimeyle halledelim. Öncelikle, kıymetli keşişimiz Cyprianus, hikâyesini anlatırken ufak bir ayrıntıyı atlamayı seçmiş. Angela, Cyprianus'un cehennemî bir kıskançlık çılgınlığı içinde ona verdiği zehirle öldü. Üstat Abraham o sıralar Severino ismiyle Napoli'de bulunuyordu. Kaybettiği Chiara'nın izini bulacağını sanıyordu, gerçekten de buldu, zira Magdala Sigrun adındaki senin de bildiğin o ihtiyar çingene yoluna çıktı. Korkunç olay başa gelince ihtiyar kadın üstada başvurdu ve Napoli'yi terk etmeden önce sırlarını henüz bilmediğin o resmi, üstada emanet etti. Kenardaki çelik düğmeye basarsan sadece, bir kapsüle kapak vazifesi gören Antonio'nun portresi kalkacak ve Angela'nın portresini görmekle kalmayacaksın, eline birkaç yaprak da kâğıt düşecek, bunlar çifte cinayetin delili olduklarından son derece önemlidir. Muskan neden o kadar tesirli, şimdi anlıyorsundur. Üstat Abraham iki kardeşle bazı temaslarda bulunmuş olmalı, ama kendisi bunları sana benden iyi anlatacaktır. Şimdi bakalım, Johannes, hasta Keşiş Cyprianus'un durumu neymiş!”

“Ya mucize?” Kreisler küçük sunağın üstünde, lütüfkâr okurun da muhtemelen hatırlayacağı, başrahiple birlikte resmi tutturduğu duvardaki yere bakarak bu soruyu sordu. Fakat bu resim yerine yine Leonardo da Vinci'nin, eski yerine geçen kutsal ailesini görünce pek şaşırdı. “Ya mucize?” Kreisler ikinci defa soruyordu. Başrahip garip bir bakışla, “Eskiden,” diye karşılık verdi, “eskiden burada asılı duran resmi kastediyorsunuz? Resmi ben bir ara hastaneye koydurdum. Belki o manzara zavallı keşişimiz Cyprianus'u güçlendirir, belki Meryem Ana ona bir daha yardım eder.”

Kreisler odasında Üstat Abraham'ın bir mektubunu buldu, mektup şöyleydi:

“Johannesciğim!

Çabuk! Çabuk! Manastırdan çıkın, olabildiğince çabuk buraya gelin! Şeytan kendi keyfi için burada çok özel bir süre avı başlattı! Konuşurken kalanını söylerim, yazmak çok acı veriyor, zira her şey boğazımda düğümleniyor, neredeyse boğacak

beni. Benden ve önümde parlayan ümit yıldızından tek söz yok. Alelacele bu kadar oluyor. Artık müşavirin karısı Madam Benzon'u bulamayacaksınız ama onun yerine Kontes von Eschenau var. Viyana'dan diploma geldi, Julia'nın ileride haşmetli Prens Ignaz'la evlenmesi açıklığa kavuştu sayılır. Hükümdar Irenäus oturacağı yeni tahtı düşünerek oyalanıyor. Benzon veya diğer adıyla Kontes von Eschenau ona bunu vaat etti. Bu arada Prens Hektor, askere döneceği vakte kadar saklamabaç oynadı. Yakında dönecek, o zaman çifte düğün yapılacaktır. Eğlenceli olacak. Trompetçiler şimdiden gırtlaklarını temizliyor, kemancılar yaylarını yağlıyor, Sieghartsweiler'deki mumcular meşalelere yanıcı malzemeyi döküyorlar. Ama önümüzdeki günlerde hükümdarın karısının isim günü var, büyük bir şeyler yapacağım, siz de burada olmalısınız. İyisi mi bunu okuyunca hemen gelin! Var gücünüzle koşun. Yakında görüşürüz. Aklıma gelmişken, karabaşların yanında ayağınızı denk alın ama başrahibi çok severim ben. Allahaismarladık!"

Yaşlı üstadın mektubu o kadar kısa, içerik bakımından öyle zengindi ki

İkinci cildin sonunda yayıncı, lütufkâr okura çok kederli bir haber vermek zorundadır. Zeki, okumuş, filozof, şair Kedi Murr'u eceli, canım kariyerinin ortasında yakaladı. Kasımın yirmi dokuzunu otuzuna bağlayan gece kısa ama ağır acılardan sonra bir bilge sükuneti ve dinginliğiyle ölüm onu aramızdan aldı. İşte buyurun erken olgunlaşan dehaların işlerinin hep yolunda gitmediğine bir örnek daha; bunlar ya derece derece karkersiz ve ruhsuz bir lakaytlığa düşüp kalabalıkta kaybolurlar veya yıllar geçer de yükselmezler. Zavallı Murr! Dostun Muzius'un ölümü, senin kendi ölümünün habercisiydi, cenaze konuşmanı ben yapacak olsam bunu ilgisiz Hinzmann'dan çok daha başka türlü yapardım; çünkü ben seni sevdim, hem de birçoklarından daha fazla. Haydi! Rahat uyu! Toprağın bol olsun!

Ne kötü ki müteveffa hayat görüşlerini bitiremedi, yani bunlar fragman kaldı. Oysa rahmetli kedinin arkasında bıraktığı kâğıtlarda, muhtemelen Orkestra Şefi Kreisler'in yanındayken yazmış olacağı bazı düşünceler ve notlar bulundu. Ayrıca kedinin yırttığı, Kreisler'in biyografisini barındıran kitabın büyük bir kısmı da oradaydı.

1 E.T.A. Hoffmann'ın sonsözü.

Bu yüzden yayıncı Kreisler'in biyografisine dair bulduklarını Paskalya tatilinde çıkacak üçüncü bir ciltte, lütufkâr okura sunmayı ve yalnızca ara sıra, yeri geldikçe, kedinin not ve düşüncelerinden kayda değer gördüklerini araya almayı uygun görmektedir.

SONSÖZ
E.T.A. HOFFMANN VE SAÇMALIK
FRANCIS J. NOCK

Theo Piana, *E.T.A. Hoffmann als bildender Künstler*¹ (Görsel Sanatçı Olarak E.T.A. Hoffmann) kitabında günümüzde hiçbir Berlinlinin E.T.A. Hoffmann'a aşına olmadığını söyler ve "Almanya'da adı pek bilinmese de, bugün dünyada Alman eleştirel gerçekçiliğinin yurtdışına ithal edilmiş en büyük öncülerinden biri olarak kabul edilir," diye ekler. Hoffmann'ın eserlerinin, yazıldığından bu yana Almanya'da çok sayıda edisyonlarının çıkmış olması sağlam bir yerde gibi görünmelerine neden olur. Ancak Almanların genel olarak yazar Hoffmann'a diğer ülkeler kadar değer vermedikleri iddiasında şüphesiz bir doğruluk payı vardır. Bence bunun bir nedeni, Hoffmann'ın eserlerine Almanların alışık olmadığı bir mizah anlayışının hâkim olmasıdır. Hoffmann'ın eserleri, Noel Coward'ın "Blithe Spirit" (Neşeli Ruh) oyununun çevrilip sahnelendiğinde Almanya'da başarı elde edememesiyle aynı sebepten² her zaman bir şekilde küçük görülmüştür: En acayip hayalperest şamatanın bile ardında makul bir açıklama olması gerekir, yoksa eser sahiden büyük bir edebiyat yapıtı olarak görülemez.

Örneğin, Hoffmann'ın şaheserinin *Kedi Murr* olduğunun kabul

1 Berlin, 1954, s. 5.

2 Bu konudaki uzman kabul ettiğim kişi *The Seven Year Itch*'in çevirmeni H.H. Carwin'dir, bunu bana önce sözlü olarak söyleyip sonrasında da mektupla teyit etti.

edilmesinin ne kadar geç olduğunda bu görülebilir. Bu yavaşlığın bir nedeni romanın biçimidir. (Glasgow doğumlu) John G. Robertson'ın *History of German Literature*'daki³ (Alman Edebiyatı Tarihi) yorumu bunu örnekler: "Daha acayip yazılmış bir romans hayal edilemez. (...) Kitabın içeriği de son derece karışıktır. (...) Öte yandan *Kedi Murr*'un başlıca özellikleri ironisi ve hicvidir."

Hoffmann ve "mizah" hakkında çok şey yazılmış olmasına rağmen Hoffmann'ın mizah anlayışı,⁴ saçmalık ve absürlükten duyduğu keyifle ilgili aslında hiçbir şey yazılmamıştır. Hoffmann'ı tartışan birçok insan da onu komediyle ya da "mizah"la birlikte düşünmez. Örneğin Ricarda Huch, Wilhelm Scherer ve Oskar Walzel⁵ bu özelliğinden hiç bahsetmezler. Hoffmann'a tekrar uyanan ilginin büyük ölçüde sorumlusu olan Ellinger,⁶ *Prinzessin Brambilla*'yı (Prenses Brambilla) "ozanın değersiz eserlerinden biri" olarak kenara iter ve "mat ve renksiz" olarak adlandırır. Sayfa 147'de *Klein Zaches*'i (Küçük Zaches) tartışırken "anlatıdan duyulan mizahi tınıdan" söz eder ve *Kedi Murr*'da "serbest bir ironiyle beraber acı bir ironinin" bulunduğunu itiraf eder. Bunun dışında aynı konuda başka bir şey söylemez.

Hoffmann'ın "mizah"ını tartışırken genel eğilim, bunu "mizacının tuhaf ikiliğine" atfetmektir. "Mizahı (tüm mizahçılarıinki gibi) sıkın-

-
- 3 Edinburg ve Londra, 1908. Birinci baskı, s. 483. İkinci baskıda (s. 477) roman biraz daha anlayışlı bir şekilde tartışılır.
 - 4 *Grimms Wörterbuch, Trübners Wörterbuch, Oxford English Dictionary* ve *Webster's New International Dictionary* incelendiğinde, "Mizah"(humor) ve "mizah anlayışının" (sense of humor) her ne kadar örtüştüğü yerler olsa da bire bir aynı olmadığı görülür. Trübner'in tanımı: "mizah ile işaret edilen saf bir şımarıklık değildir; bastırılmayan ve gözyaşlarına rağmen gülümseyen belirli bir ruh halini belirtir." Hoffmann'ın mizahı ile ilgili ettiğimiz sözlerle kesinlikle uymaktadır. Oxford'un tanımı: "Eglendiren eylem, konuşma ve yazı niteliği; tuhaflik, şakacılık, alaycılık, güldürü, eğlence." İkinci bir tanım bizim "mizah anlayışımıza" uyar (OED'de buna yer verilmemiştir): "Komik ya da eğlence-li olanı anlama ya da ifade etme niteliği (...) bir öznenin komik hayali ya da davranışı." Webster ise "mizah anlayışı"nı şöyle tanımlar: "Bilhassa bir kişinin karakterinde ya da eylemlerinde komik olanı anlama ve bundan keyif alma özelliği."
 - 5 Ricarda Huch, *Die Romantik*, II, 13. U. 14. Aufl. Leipzig, 1931; Wilhelm Scherer, *Geschichte der deutschen literatur*, 12. Aufl. Berlin, 1910; Oskar Walzel, *Die deutsche Literatur von Goethes Tod bis zur Gegenwart*, 5. Aufl. Berlin, 1929.
 - 6 George Ellinger, *E.T.A. Hoffmann: Sein Leben und seine Werke*, Hamburg u. Leipzig, 1894.

tı ve tiksintiden geliyordu.”⁷ Muhtemelen en ciddi ifadeler Egli’nin⁸ şu sözleridir:

Hoffmann’ın son yıllarındaki eserleri, insanın yetersizliğini gösteren keskin bir mizahla –yüreklerde bitmeyen bir özlem uyandırmak ve sonunda uyananların bu yetersizliği taşıyıp üstesinden gelebilmele-ri/aşabilmeleri için– duru bir bilgeliğe ve sınırsız bir iyiliğin içindeki tanrısallığın ironisine dönüştü.

Ya da *Prinzessin Brambilla* ile ilgili şu sözler:

(...) şairlerin bakış açısıyla değerlendirildiğinde, filozofun soyut düşünce yapılarını somut bir yapıya dönüştürmek, dünyaya *mizah* gözlükleriyle bakmaktan, *Capriccio*vari kadın ve erkek tüm kahramanları yüceltmekten geçer. Hoffman ilk yapıtı “Klein Zaches” (Küçük Zaches) de bizzat kendisinin mizahın ruhundan doğduğunu söyler.

Ve son olarak:

Hoffmann’ın mizaha yaklaşımı trajik olanla içten bir akrabalık içindedir; sadece tamamıyla ortaya çıkan trajik sarsıntının yarattığı özgülükle bütünlenen bir yaşam duygusunda mana yatar.

Benzer düşünceler daha iyi açıklanmış halleriyle Fritz Martini, Harvey W. Hewett-Thayer, Ernst von Schenck, Arthur Sakheim ve Wolfgang Kayser’in⁹ çalışmalarında bulunabilir. Urs Orland von Planta da¹⁰ “iç dünyası bilinçli bir şekilde örtülüdür ve hep bir maske taşır, (...) ona acı veren şeyleri en derin kederlerini gizleyen bir dilbazlık ve farsla gülünçleştirmiştir.” dediği Hoffmann’da bu dikotomiye bu-

7 Walther Harich, E.T.A. Hoffmann, I, Berlin, n.d., s. 24-5.

8 Gustav Egli, E.T.A. Hoffmann: *Ewigkeit und Endlichkeit in seinem Werk*, Zürich/Leipzig/Berlin, 1927, s. 106.

9 Fritz Martini, *Deutsche Literaturgeschichte*, 9. Aufl. Stuttgart, 1958, s. 330; Harvey W. Hewett-Thayer, *Hoffmann: Author of the Tales*, Princeton, 1948, s. 116, 158, 303; Ernst von Schenck, E.T.A. Hoffmann: *Ein Kampf um das Bild des Menschen*, Berlin, 1939, s. 668; Arthur Sakheim, E.T.A. Hoffmann, Leipzig, 1908, s. 238, 246-7; Wolfgang Kayser, *Das Grotteske*, Oldenburg u. Hamburg, 1957, s. 72-81.

10 Urs Orland von Planta, E.T.A. Hoffmanns *Miirchen “Das fremde Kind”*, Bern, 1958, s. 45.

lur. "Ridi, Pagliaccio" teması¹¹ konusundaki ısrarı abartılıdır, çünkü en azından Hoffmann teatral bir görüntü çizmez; karşımıza çıkan mizahi anların tadını gerçekten çıkarmış olmalıdır.¹² Dahası, von Planta'nın akli bu dikotomi konusunda biraz karışık. Alıntılanan pasajda "derin keder"den bahseder, ama sayfa 29'da Hoffmann hakkında şunları söyler: "Bugün Varoluşçular'ın geldiği nokta gibi, Hoffmann Absürd'ü onaylar, gerçek hayatı tanımadan kendince bir rasyonaliteye kulak verirken neşeyi reddederek, rasyonel olanın dönüşümünde hakiki bir varoluş arayışı içindedir." Başka bir yerde ise Hoffmann'dan "bedenden tamamen kopmuş gerçek bir ruhu olmayan, doğadan tamamiyle uzaklaşmış" olarak bahseder.

Hiçbir yerde Hoffmann'ın saçmalıktan, budalalıktan, absürdden aldığı saf zevkin onaylandığı görülmez.¹³ Bu nüktedan yönü tabii ki çoğu zaman "Mizah", ironi ve hicivle ilişkilidir; ve bence çok istenirse bir yerlerde her zaman mantıklı bir temel bulunabilir. Bu mizah anlayışı, "Blithe Spirit", W.S. Gilbert'in eserleri, eski temel komediler, Christian Morgenstern'in bazı şiirleri gibi farklı türlerde bulunanla aynıdır; bir yüzyıldan fazladır Amerikan mizahının temelinde de bu mizah anlayışı vardır. Kelime oyunları, "daha neler" denilen nesneler ve durumlar ile normalde komik olmayanın komik abartılarıyla ifade edilir. Hepsinden önemlisi, özellikle de, yayımlanma amacı taşımadığı zaman bile, yazarın kendiyi alay edişinde ortaya çıkar.¹⁴

Hewett-Thayer, "Die Königsbraut"u (Kraliyet Gelini) tartışırken bu noktaya değinir. Şöyle der: "Aslında son derece eğlenceli ve istikrarlı bir mizah hikâyesi (...) diğer peri masallarında olduğu gibi ciddi bir motif insanı eğlenceden koparmıyor." Harich de aynı parıltıyı görür. "Königsbraut"ta "derin anlam" görmekten –üzerine yorum yapmaktan– kendini alamaz, ama çeşitli öğelerin "son derece çekici yaratı-

11 (It.) "Gül, palyaço!" Ruggero Leoncavallo'nun 1892 operası "Pagliacci"nin birinci perdesinin sonunda söylenen "Vesti la giubba" ariasından – e.n.

12 Bunu daha sonra Hoffmann'ın günlükleri ve mektuplarını tartıştığımızda göreceğiz.

13 Alman bir meslektaşım olan Bay Werner Marx bu makaleyle ilgili olarak İngilizcedeki "eğlenmek" (*to have fun*) sözcüğünün Almancada bir karşılığının olmadığını söyledi. "Sich amüsieren" tüm anlamlarını kapsamıyor; "Hoffmann sık sık sadece eğleniyordu" dedimimde de anlatmak istediğim bu değil.

14 Mozart'a "Die Dorfmusikante"yi (Müzikal Şaka) yazdıran, Schubert'e bestelet-rini tarak ile çaldıran da bu mizah anlayışıdır.

lar” oluşturduğunu kabul eder. Hoffmann’ın Johanna Eunike’ye yazdığı (yayımlanmış) mektubunda [*Briefe aus den Bergen*’in (Dağlardan Mektuplar) üçüncüsü] “ziyaret eden dostları son güne kadar sarımsan hafif ve muzip bir mizah” bulunur.

Hoffmann’ın eserlerine bakmadan ve ilgili pasajları analiz etmeden önce kendisinin mizah anlayışıyla ilgili söylediklerini incelememiz uygun olacaktır. *Brambilla*’da Franz Reinhold’un ağzından kendine ait olduğu şüphe götürmeyen hisleri ifade eder:

Şurası kesin ki sizler biz Almanları hep şakaya düşkün olduğumuzu söyleyerek ayıpladınız, şakanın kendisinden daha başka bir anlama geliyor olmalı bu; her ne kadar siz benimkinden başka bir anlam verseniz de size hak vereceğim. Bize aptallık konusunda güveniyor, ironiyi alegoriyle eş tutuyorsanız Tanrı sizi teselli etsin! İşte o zaman büyük bir yanılgı içindesiniz demektir. Sizin için İtalyanların saf şakalarının bizimkilere göre daha etkili olduğunu çok iyi görüyoruz.¹⁵

Alman mizahı, diye devam eder, “açıkça görünür hale gelmiş arketiplerin” dilidir.¹⁶

Daha sonra Reinhold Alman mizahı üzerine yorumlarına şöyle devam eder:

15 E.T.A. Hoffmanns *Dichtungen und Schriften*, ed. Walther Harich, Weimar, 1924, III, s. 317. Bundan sonra bu edisyona “H.” olarak gönderme yapılacaktır.

16 Bu şifreli ifade “Kral Ophioch ve die Urdarquelle (Masalsı Gerçeklik)” adlı alegorik, metafiziksel masalı anlatmaya başlamasına yardımcı olur. Reinhold’un söylediklerinin tamamı ilgi çekici olabilir. Yukarıda alıntılanan pasajdan sonra şöyle der: “ama size şunu doğru bir şekilde açıklamak isterim, sizin ve bizim şakamızın arasında nasıl bir fark gördüğümü, ya da daha doğru bir şekilde ifade etmek gerekirse, sizin ironiniz ve bizim ironimiz arasında nasıl bir fark gördüğümü. Şimdi, tam olarak alay kavramının etrafında dolanan deli işi, biçimsiz yapılardan bahsediyoruz; en azından bu konuda bir benzerlik olduğunu söyleyebilirim. Halkı iğrenç bir yüz ekşitmeyle güldüren deli bir adam düşünüyorum, bana şöyle geliyor, dil bağlamında bir arketip gibi görülebilir ama kelimeleri ne anlar ne de taklit eder, hayatında da yaptığı gibi; insan çabalayıp anlaşılmaz bir diyalogu kavramaya çalışsa, arketip dile eşlik eden her jest ne kadar abartılı bir şekilde yapılıyorsa çabası da yarı yarıya azalır. Bizim şakamız işte içimizden gelen bu arketipin dilidir, jestlere ihtiyaç duyar ve her birinin içinde bir ironi yatar, tıpkı şakır şakır akan bir derede, suyun şiddetli dalgalarına rağmen derinlerde durmayı başarabilen bir taş parçası gibi. (...) tüm varoluşun şakaları bu dünyada bunu tanır ve bununla eğlenir.”

(...) olağanüstü, doğaya en derin bakıştan doğan düşünme gücü, onun kendi ironik ikizini yaratmak, aile içinde tuhaf şakalarını yapmak ve (...) bu şakalar anlaşılır ve herkesi tatmin de eder.

Hoffmann kendine rağmen eleştirmenler kadar ciddi olabilir!

Kedi Murr'da Hoffmann, org imalatçısı Liscov için "mizah"ın "bütün şartları içinde hayata derinden bakmaktan, en düşmanca esasların mücadelesinden meydana gelen, mizahtaki o nadir ve mucizevi hal" olmadığını Kreisler aracılığıyla dile getirir. Bunun yerine Liscov'un mizahı "sadece uygunsuz olana dair kesin hissi, bu hissi hayata geçirme kabiliyetiyle ve insanın kendi tuhaf görünüşünün gerekliliğiyle birleştirmektir." Aynı tartışmaya "der Braune" tarafından *Seltsame Leiden eines Theaterdirektors*'ta (Bir Tiyatro Rejisinin Garip Acıları) daha fazla yer verilir.

Serapiönsbrüder tartışmalarında Lothar, kadınların genellikle ironi anlayışları olmadığına dair inancını "en derinlerde yatan eğlendirici mizahın yaratılışı"nı dile getirir. Daha sonra Sylvester, Fransızların "kendilerini piyasaya sokan cinasları"nın sosyal "şakalar" olarak düşünülmemesine itiraz eder. Cyprian bununla ilgili olarak Fransız "grup içi şakalarının" karşılıklı küçümsemeye dayandığını belirtir ve "Bu yüzden Fransızların gerçek mizahla temellenen ortalama bir şaka anlayışları dahi yoktur," diye ekler. Son olarak Hoffmann'ın arkadaşı Hip-pel'e 27 Ocak 1819'da *Klein Zaches*'in bir kopyasıyla gönderdiği ve bu konudan bahsettiği mektuptan bahsedilebilir. "Klein Zaches" hakkında "güzel masallar sana, inanıyorum ki, güldürdükleri kadar acı da verecektir. En azından şimdiye kadar yazdıklarım mizahi," der.

Kedi Murr'da Hoffmann kendi ve dolayısıyla tüm sanatçıların hayatlarının trajedisini resmetmenin yanı sıra döneminin cahillerini, özellikle de küçük prensleri ve saraylarını hicveder. Ama romanın başında bunu hiciv ve ironinin alışlageldik sınırlarını geçerek yapar. Prensesin yaş günü kutlamasının tasvirinin tamamı, yerleştirildiği trajik çerçeveye rağmen bir sessiz komedi kadar absürddür. Mumlarla çevrili koruyucu melek kazayla tepetaklak olur ve ağırbaşlı ilerleyen grubun üstünden geçerken mumu aşağıdakilerin üstüne damlatır; yaşanan tüm karışıklık ve yıkım, büyük bir doruk noktası sağlayan gök gürültüsü – hepsi çarpıcı bir şekilde anlatılır. Okurda kahka-

ha patlamaları yaratan ya da hiç etkilemeden geçen sahnelerden biridir bu. Muhtemelen anarşizmandır ama keyifli ve absürd bir saçmalıklıdır. *Kedi Murr* bununla doludur. Murr *Burschenschaft*'a¹⁷ girdiğinde, sevgilisi için rakibiyle düello yaptığında ve Kedi Muzius'un cesedinin yanında cenaze konuşması yapıldığında olduğu gibi, sürekli parodi ve hicivle ilişkilendirilir.

Kedi Murr'un dış biçiminin tamamı şaka yollu ve oldukça da inanılmaz bir gerçeğe, kedinin otobiyografik karalamalarının Johannes Kreisler'in biyografisiyle karışmasına ve bu karışımın daha sonra yayımlanmasına dayanır. Ama Hoffmann, Kreisler hakkındaki ciddi anlatısında ilerledikçe kedi figürüne giderek daha az ihtiyaç duyar. Ölümünü ilan ederek bir anda ondan kurtulma yoluna gider. Bunu yaparken ölmüş bir yazarın kitabına sunuş yazıyormuşçasına tımtırlıklı bir dil kullanır. Murr'un ölümü fikri aklına kendi kedisi Murr'un ölümüyle gelir. Bu konu hakkında arkadaşına aşağıdaki duyuruyu yollamıştır:

Burada, sıccakkanlı efendiler ve arkadaşlara, bu senenin 29-30 Kasımı gecesinde kısa süreli ama şiddetli bir hastalığın ardından sevgili koruyucum Kedi Murr'un umut vadeden varoluşunun dördüncü senesinde öldüğünü ve daha iyi bir hayata uyandığını naçizane bildirmek isterim. Ölümsüz genci tanıyanlar ve onun erdem ve adalet yolundan geçtiğini görenler derin acımı anlayıp –sessizce– saygı göstereceklerdir.

Berlin, 30 Kasım 1821.

Hoffmann

Hoffmann'ın kedisine ne kadar düşkün olduğu bilinir; bu nedenle aslında saçma olan duyurunun absürdlüğü dokunaklı bir hal alır.

Tüm hicvi ve parodisiyle *Klein Zaches* saf saçmalıktan keyif alır. Örneğin Hoffmann genç bir kadının "aşırı coşkulu şairler" isteğinin listesini verir. Diğer şeylerin yanı sıra "Şairin adı geçen sevgilisi (genç

17 Almanya'nın geleneksel üniversite öğrenci topluluklarına verilen isim. Liberal veya milliyetçi kamplara ayrılan bu topluluklar Nazi Almanyası'nda bir süre yasaklanmışlarsa da 19. yüzyıldan itibaren neredeyse kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Max Weber, Theodor Herzl, Franz Oppenheimer gibi önemli şahsiyetler öğrenci yıllarında bu topluluklara üyeydi. Bugün Almanya'da halen aktif 170 *burgeschenschaft* bulunmaktadır – e.n.

hanım) onun kalbinden fıskıran bir ezgiyi söylemeli"dir. Burada diğer şeylerin yanı sıra Hoffmann'ın kelimelerle oyun oynamaktan, "sevgilisi"nin muğlaklığını netleştirmekten duyduğu hazzın örneğini görürüz.

Aynı eserde Zaches hakkında "Yeşil benekli kaplan nişanı" ödülünün tanımındaki saçmalığın parodisi de bir nebze mevcuttur.

Prinzessin Brambilla, Hoffmann üzerine yazan birçok yazar tarafından etraflıca tartışılmıştır. Bu eserde bazı anlamsız anlar vardır ki bunların orada olmasının nedeninin Hoffmann'ın yazarken eğleniyor olması olduğundan eminim. Giglio, Giacinta'nın ellerine yapışır ve eline bir iğne batar. Giacinta münasebetsiz hareketi için azarlar onu. Bunun üzerine "'Benim Glacintam' dedi Giglio, aşk ve eline batan iğnenin acısıyla, 'Benim Glancintam, haydi bütün ayrılık acılarını unuttalım!" Sonrasında Celionati gençlere bir hikâye anlatmayı reddeder; *Prinzessin Brambilla*'nın okuru zaten biliyordur bu hikâyeyi, daha önce anlatılmıştır çünkü.

Coşkulu şairlerin genç bir kadından ne beklediği, "Die Brautwahl" da (Evlilik Tercihi) Hoffmann'ın kendi karakteri Berlinli Albertine VoBwinkel'le iyi bir şekilde örneklendirilir. Çok sayıda çekiciliğinin ve erdeminin arasında: "temiz kağıtlara sevimli sevimli şiirler ve cümleler yazmak, Goethe'nin, Jean Paul'ün ve diğer zeki adamların ve kadınların yazdıklarından keyif almak, altın süslü maroken kitap kapağı olmak, bana beni, sana sizi asla değiştirmeden hitap etmek" vardır.

"Die Königsbraut"a gönderme yapmıştık. Hikâyenin hiçbir art niyeti bulunmaz. "Şakacılığın" bir örneği Ännchens'in sevgilisi Amundus'a mektubudur. Kızın anlamadığını itiraf ettiği tumturaklı bir sone kaleme alır. Kızsa cesur bir şekilde ona bir şiir yazar:

Seni seviyorum, bana uzak olana dek,
Ve en kısa zamanda memnuniyetle eşin olmak isterim.
Şen gökyüzü masmavi,
Ve akşamları bütün yıldızlarla altın sarısı.
Bu yüzden daima beni sevmelisin
Ve asla beni üzmemelisin.
Sana saf bir tütün yaprağı gönderiyorum
Ve ağzına güzel bir tat vermesini diliyorum!

Hoffmann'ın kelime oyunundan aldığı haz bu şiire yazdığı ilk yorumlarda ayyuka çıkar: "(...) uyaklar da yaptım, gayet güzel de oldu hepsi. Bana, hiç öğretilmeden insanın neyin uyaklı olduğunu nasıl olup da iyi bilebildiğini yaz." Aynı kelime oyununu Hoffmann *Kedi Murr*'da, kedi kendi ırkı için kafiye bulurken "insan" kelimesi için bulamadığında yapar; bu nedenle o "kafiyeli bir hayvanken" insan "kafiyesiz bir hayvandır"

Hoffmann'ın hayallerinin absürlük ve anlamsızlığın peşinden gittiği yerleri tartışmak çok fazla yer alacaktır. Onları örneğin *Blandina*, *Heimatochare*, *Irrungen*, *Geheimnisse*, *Seltsame Leiden eines Theaterdirektors*'da¹⁸ ve Serapion kardeşlerin tartışmalarında bulabiliriz.

Öte yandan bu mizahi hayal gezintileri olası bir etki için başvuru lan edebi girişimlerden ibaret değildir; Hoffmann'ın doğasında olan bir şeyi temsil ederler. Bu, arkadaşlarına yazdığı mektuplarda ve özellikle de günlük yazılarında sıklıkla açıklanır. Bilhassa kendisiyle dalga geçmeyi ve kelimelerle oynamayı sever. Kendinden alayla bahsetmesi kendisi hakkında iyi şeyler düşündüğünü gösterir, ama dünyanın en büyük dehalarından biri olduğunu yanılgısına da düşmez. Özellikle de kendini kaderin bir kurbanı olarak resmetmeyi sever, ki durum gerçekten öyledir.

Hoffmann'ın yayımlanmak amacı taşımadığı ve kendini dizginlediği pasajların tamamını alıntılar için yine çok yere ihtiyacımız olacaktır. Birkaç örnek yeterlidir. Arkadaşı Hippel'e şöyle yazmıştır: "Şimdi gelişimi pür dikkat ve özen ile okumaya niyetlisindir." Bu aynı zamanda *Kedi Murr*'da "Yayıncının Önsözü"nde de görülür: "İmdi, yayıncı acizane ve üzülerek itiraf etmelidir ki (...)" Hippel'e yine şöyle yazar: "Buraya, her şeyin kendi ipliğinden asılı olduğu yere atıldım – diye açıldı, Bay Saltanat Faresi *in spe* Dr...k' de böyle yatıyordu! (Hanımlar burada yelpazeleriyle yüzlerini örtüyor ve birbirlerinin kulaklarına eğilip fısıltıyla 'Çok anlamlı – adeta bir Goetz'deki Goethe,' diyorlar)" Ayrıca Hippel'e yazdığı bir mektuba şöyle bir dipnot eklemiştir: "Dönek –Muhteşem Gargantua'nın dahi yazarının dinmeyen bir keyifle yazdığı, 1888'de tamamlanan, Goethe çaylağının bu türde yazdıklarını da aşan güldürücü bir opera!–"

18 Başka bir kelime oyunu da "Brown" yönetmen yorumudur: "Kör talihim, zavallı tiyatromda aynı anda Orleans'lı iki bakire kızı bana reva gördü.

24 Mart 1814'te Bamberg'deki Kunz'a "Ana-Alt" etiketlerine ayırdığı uzun bir mektup gönderir. Bunların ikincisi şöyledir: "B. Hayatımdan (ancak kendi onayım olmadan)" Kunz'un amatör ve tiyatro gösterisinde Kaiser Karl'ın rolünü oynadığı söylenir. Aynı mektupta Hoffmann şöyle yazar: "Siz kudretli imparatorum, toz duman içinde önünüzde saygıyla eğiliyorum, gösterişli bedeninizin altın işlemeli erguvan renkli pelerinlerle örtüldüğünü, başınızda tacınız, alnınız kırışmış, Jüpiter'in kollarıyla, elinizde asanızla öne çıkmış olarak görüyorum. Aşağıya bakın, haşmetli imparatorum! Fakir bir toprağa, şehire, evele, odalara, hizmet edenlere ve olgulara (...)"

Franz von Holbein'e bir mektubu şöyle başlar: "Bir önceki Pazar, 5 Nisan, *Miserere Kilisesi*'nde. *Maximus* (Evangel: iyi çoban Joh'dan: dört buçukta 10 yeni ay sonra. Süre. 13 saat. 4 dakika) bana şunu getirdi." Graf von Pückler auf Muskau'ya şöyle bir latife yapar: "Mektubu bu yüzden göndermedim, bu sebeple onu almamış bulunuyorsunuz."

Chamisso'dan kendisi için bazı kitapları ödünç almasını şu sözlerle ister: "Bana yukarıda geçen, sizin adınıza yazılmış olan kitapları ödünç alma nezaketini gösterir misiniz? Ve kraliyet kütüphanesinin elçileri aracılığıyla evime gönderilmesini sağlayabilir misiniz? Böylelikle yeni eğlenceli yaratıların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş olacaksınız."

Yakın dostu Ludwig Devrient'e gönderdiği tarihsiz bir mektupta "Sabah sisiyle birlikte içki mahmurluğu gitmiş olacak," diye belirtir. Son olarak üç *Briefe aus den Bergen* özellikle de ilki ve üçüncüsü, baştan sona saçmalıklarla doludur.

Günlükleri muhtemelen başkalarının okuması için değildi, karısının bile. Sayfalar ya bütünüyle olaylara dayalı, ya da umutsuz sözlerle doludur. Fakat birkaç kere kendiyle dalga geçer, mesela şöyle yakınır: "'Hayatım ne zaman değişecek!' dedi *Frédéric le grand* savaş alanında – ben *tatlı H.* bunu tozlu evraklardan başımı kaldırarak söylüyorum!" Kasım 1803'te günlük yazmaya ara verir; sonra 1 Ocak 1804'te şöyle yazar: "17 Kasım'dan bu yana yazılan Ekim ve Kasım notları dingin, günlükler (...)" Sonraki ay şu notu buluruz: "Akşamları *Beyaz* ve *Siyah*'la birlikte eve gittim –insan bunları nükteli sözler olarak algılayabilir– ama bu insanların isimleri gerçekten bu!"

Hoffmann kendisinin birçok karikatürünü çizmiştir, ama hiçbirisi suratını harflerle çizdiği otoportresi kadar komik değildir.¹⁹ Resmin altında harfleri açıklar: "a" "burun" "b" "alın" Yanaklar "d" ile yapılmıştır, fakat bu da "Dallas bifteği ve porto şarabı" olarak açıklanır; "k" "rastgele bükülen sağlam bir kol"; "n. yoktur" [gerçekten de öyledir]; "p. vesaire."

Gördüğümüz gibi, gerek kamu için yazılmış eserlerinde, gerekse günlük ve mektuplarında Hoffmann yurttaşları arasında yaygın olan mizah anlayışına ihanet eder. Daha önce söylediğim bir şeyi özetlemek gerekirse, bazen "yalnız eğlencesine" yazar. Bu katiyen diğer yazarların Hoffmann ve mizah, ironi, hiciv ve grotesk hakkında söylediklerini haksız çıkarmaz.²⁰ Fark edilmeden geçilmiş gibi görünen ilave bir unsurdur sadece. Tek başına harika bir yazar yaratmaz. Mesele buna sahip olan ama başka bir şeye sahip olmadığı için kenarda köşede kalmış çok sayıda Amerikan yazar vardır. Öte yandan önemli bir yazarın ekipmanı için hatırı sayılır bir eklentidir; ve yazar bunun için küçümsenmemelidir. Rabelais bu öğeye sahip önemli yazarlara bulunmaz bir örnektir. Bu nedenle bu unsurun Hoffmann ve eserlerinde gözden kaçması, Hoffmann'ın yalnızca *Der goldne Topf* (Altın Kâse), *Şeytanın İksirleri* ve kaleme aldığı çok sayıda korku hikâyesinin yazarı olarak bilinmesi üzücüdür.

Çevirenler ÜMRAN KÜÇÜKİSLAMOĞLU – EMRAH SERDAN

19 Carl Georg Maassen, *E.T.A. Hoffmanns Sämtliche Werke* (Münih ve Leipzig, 1914) 8. cildinin iç kapağı için kullanılmıştı. 400. sayfada Maassen orijinalini J.B. Sonderland'ın yaptığı ve Eduard Hitzig'in *E.T.A Hoffmanns Leben und Nachlaß*'ının (Stuttgart, 1839) üçüncü cildinde basılan bir gravüründen alındığını söyler. Hitzig'e göre, orijinali Karl Immermann'a aittir. Bu eser şimdi kayıptır; ama Maassen Immermann'ın *Memorabilien*'inden alıntı yapar, orada konu Kuntz'un Banberg'deki evine bir ziyaret sırasında geçer, Hoffmann da oradadır: "Son olarak, çok enteresan bir elyazmasıyla, içinde kendi yüzünün de bulunduğu gayet mizahi çizimlerin ve marjinal karalamalarla karşılaştım."

20 Ayrıca bkz. Belcampo'nun *Die Elixiere*'deki "Narrtheit" tartışması; orada gerçek manevi rehberin (Geisterkönigin) kötülük olduğunu iddia eder. Burada aynı zamanda, "Bir söz oyunu taşkınlığın ellerinde ışıldayan bir tornavidadır, insan bununla düşünceleri birbiriyle çarpar," diyerek kelime oyununa hayranlığını dile getirir.

**E.T.A. Hoffmann'ın
en büyük romanı
*Kedi Murr'un Dünya
Görüşü*, modern
zamanlara kadar
değeri anlaşılmamış
gizli bir 19. yüzyıl
cevheridir.**

Hoffmann'ın
kendi çizimiyle karikatürü.

Hoffmann, hayatının son yıllarında yazmış olduğu bu eserde Rabelais ve Sterne'ün muzip edebiyatına olan vefa borcunu ortaya koyduğu gibi, Kafka'dan Poe'ya, Bulgakov'dan Marquez'e gerçekliğimizi anlatmak için doğaüstü anlara başvurmuş olan çağdaş yazarların da izleyeceği bir yol tutturmuştur. Hastalık hastası, insansevmez besteci Johannes Kreisler'in biyografisinden kopardığı sayfaları kendi anıları için müsvedde olarak kullanan sıradan bir kedinin hayat hikâyesini anlatmaya koyulan Hoffmann'ın bu ikili anlatısı öylesine moderndir ki, okurlar onun zevkine ve hicvine ancak 20. yüzyılda yetişebilmiştir. Her bir sayfasında Hoffmann'ın ustalığını ve öngörüsünü sezdiğimiz bu roman, şüphesiz yayımlandığı yüzyılın en tuhaf kitaplarından bir tanesi.

"Hoffmann gibi parlak, ehlileştirilmemiş ve benzersiz bir aklın bıraktığı ürünlerin hatırası ilelebet merak nesneleri olarak zihinlerde kalmalı."

THOMAS CARLYLE

